A.P. LOPUHIN

ISTORIA BIBLICĂ

4

OGORUL DOMNULUI
VOLUMUL XXXIII

ISTORIA BIBLICĂ

VECHIUL TESTAMENT

de Profesorul
A. P. LOPUHIN

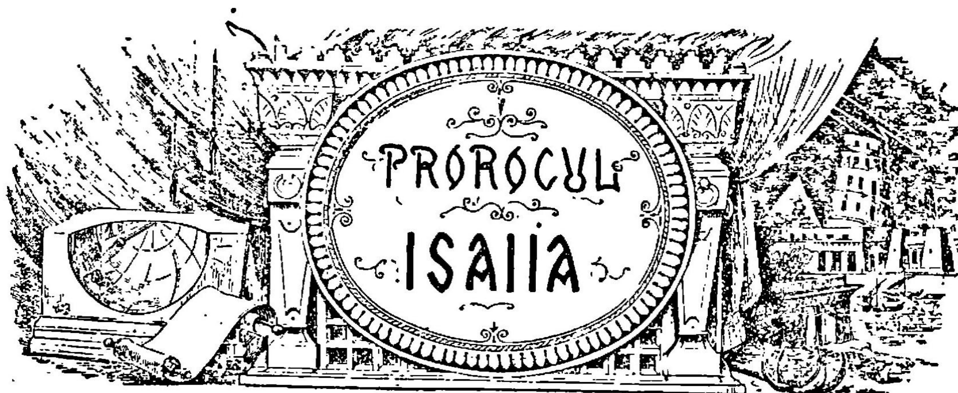
TRADUCERE
de
Patriarhul NICODIM

Tomul al patrulea

EDIȚIE ILUSTRATA

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI — STRADA PRINCIPATELE-UNITE NR. 60
1946

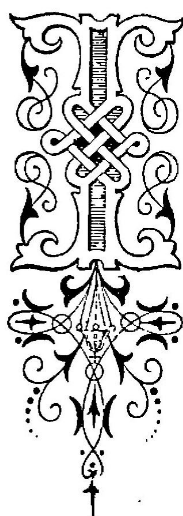
CARTEA INTÂIA
Regatul Iudeei.



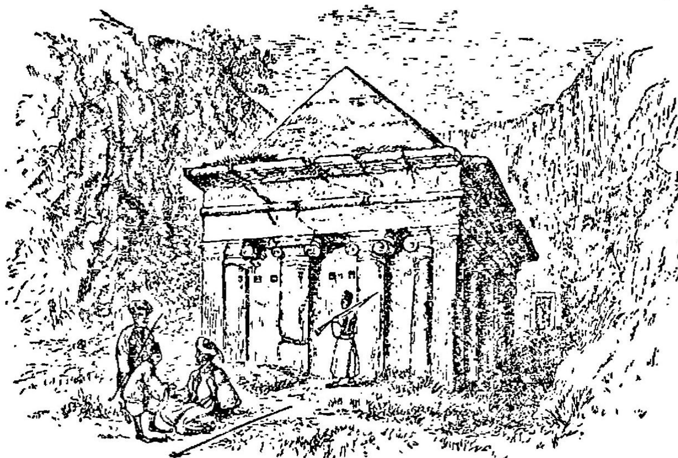
Prorocul Isaia.

CAPITOLUL I

AHAB ȘI PROROCUL ISAIA.

n vremea aceea, când regatul lui Israil, lepădând cu totul adevărata religie și legea lui Dumnezeu, apucă cu totul pe drumul peirei și-și trăia ultimile zile, grăbite mereu prin sporirea necredinței și idolatriei regilor săi, ce se succedau iute unul după altul, în regatul lui Iuda din când în când încă tot mai lumina nădejdea la un viitor mai bun. Acolo odată cu urcarea pe tron a minorului Ioas, singurul care mai rămăsese în viață dintre urmașii lui David, sub înrâurirea binefăcătoare a arhiereului Iodai se începu renașterea religioso-morală a poporului. Tânărul rege urma în totul înțeleptele sfaturi ale arhiereului, restatornici templul în splendoarea sa anterioară și pentru regularea veniturilor lui, făcu o cutie pentru bani la poarta templului pentru prinoase. Slujbele s'au săvârșit regulat într'însul până chiar la moartea arhiereului Iodai, care a avut loc în anul 23 a domniei lui Ioas. Dar cu moartea arhiereului se risipiră și toate bunele începuturi. Principii proprietari iudei, care vădit suportară cu neplăcere influența arhiereului asupra regelui, acum stăruiră să nimicească această influență binefăcătoare și fățiș începură să dea poporului pildă de neglijare a templului lui

Iehova și de idolatrie, spre care înclinară și pe însuși regele. Contra unei de astfel de necredință se ridică bărbătește prorocul Zaharia, fiul lui Iodai, dar glasul lui a fost înăbușit prin o grozavă crimă, prin ucidere, care după porunca regelui a fost săvârșită în chiar curtea templului, între jertfelnic și templu (2 Paral. XXIV, 21; Mat. XXIII, 35), chiar în acel loc, unde cândva tatăl prorocului unsese la domnie pe uitucul de acum Ioas. Murind sub ploaea de pietre, prorocul strigă: „Să vadă Domnul și să ceară socoteală!" Și Domnul curând ceru socoteală pentru sângele drept. Domnia fu pedepsită prin năvălirea sirienilor, cari, nimicind mulțime de popor și principi iudei, siliră să le dea tezaurile templului, iar Ioas, lovit de boală, a fost ucis în pat de cei de aproape ai săi și nu s'a învrednicit nici chiar de înmormântare în grobnița comună regală, unde în locul lui a fost îngropat Iodai.



Presupusa gropniță a prorocului Zaharia în Valea Iosafat.

Următorii regi iudei, Amasia, Ozia și Ioatam, prezintă o strașnică duplicitate în caracterul lor. Silindu-se să fie bine credincioși, ei în același timp se arată extrem de capricioși și nerespectuoși față de locul sfânt, așa că Ozia, evlavios în alte privințe, a îndrăsnit chiar să-și însușească dreptul preoțesc de a cădi în fața jertfelnicului tămâerei, pentru care a și fost lovit de lepră. Cu toate acestea ei au știut să înalțe statul la un grad destul de înalt de putere politică și au făcut tributari ai lor multe orașe filistene vecine și pe amoniți. Dar această putere a fost repede nimicită iară cu urcarea pe tron a regelui al dosprezecelea iudeu, anume Ahaz, fiul evlaviosului Ioatam. Ahaz s'a urcat pe tron,

fiind om tânăr de 20 de ani. Tatăl lui, Ioatam, om șiret, practic și ostaș activ, i-a lăsat regatul puternic, bogat și bine organizat. Prosperitatea îndelungată a contribuit la adunarea de argint și aur, și statul dispunea de o armată puternică și bine instruită și cu deosebire se distingeau cavaleria și carăle; o mare flotă comercială de corăbii, care pleca din Elat, mândre de bogăția lor, deoarece aveau botul și catargurile aurite și vintrelele de purpură, și aduceau acasă încărcături bogate din orientul îndepărtat. Provinciile de peste Iordan, reîntoarse de Ozia, se aflau încă sub stăpânirea regatului Iudeu. Dar deși însuși era devotat lui Iehova, Ioatam nu era capabil să împedece stricăciunea poporului său pe vremea aceea. Inclinațiunea poporului către vechile sale „înălțimi", devenite acum locuri de complectă superstiție, dacă nu și de păgânism, îl împedecă de a le desființa cu totul, și relațiile cu diferite popoară vecine, mulțumită comerțului și vastității a înseși întinderei statului, încetul cu încetul umplură țara de idoli. Impreună cu cultura intelectuală și cu mărfurile de manufactură ale Siriei și în genere ale Asiei apusene, în țară veneau mulțime de vrăjitori, așa că în Ierusalim erau tot felul de gâcitori după nouri, veniți din Filisteia, și de oameni, care se îndeletniceau cu tot felul de lucruri negre (Isaia, II, 6—8). In asemenea împrejurări s'o și urcat pe tronul Iudeei tânărul rege Ahaz. După caracterul său el prezenta un contrast complect cu tatăl său. Despre educația sa începătoare noi nu știm absolut nimica, dar însuși gusturile lui ne arată, că el a crescut și s'a educat sub influența vechiului partid păgân dela curte, a adoratorilor obiceiurilor străine, pentru care vechea simplitate a poporului și credința lui ereditară erau prea joase și vulgare în comparație cu strălucita idolatrie a Feniciei și Asiriei. Sub înrâurirea acestui partid, Ahaz, fiind de sânge israilit, se dovedi în fond străin în toate celelalte privințe. La demnitățile superioare în stat el de regulă numi străini păgâni. Deja în ultimii ani de domnie ai lui Solomon cultura asiriană începuse să-și capete influența în Iudeea prin intermediul arhitecților fenicieni și al artiștilor, de care s'a folosit acest înțelept rege. „Casa de pădure de Liban" a fost în mare măsură copiată de acești din urmă de pe marele clădiri ale Ninevei, pentrucă proporțiile ei, acoperișurile ei de cedru, numeroasele coloane, ferestrele și ușile ei cu oberele lor patrate corespund întocmai camerelor palatului asirian. Impărțirea diferitelor clădiri regale în câteva grupe separate, marile curți interioare, pavajul lor de piatră și întrebuințarea plăcilor de piatră pentru fațada pereților palatului, — toate acestea alcătuesc

deasemenea particularităţile clădirilor Ninevei. Imbrăcarea templului cu aur curat, care se pare aşa de minunat pentru noi, era fenomen obişnuit la babiloneni, asirieni şi mideni. Impodobirea templului, arborii de palmieri şi flori învolte, merele granate şi leii, — toate acestea, deşi făcute de fenicieni, de asemenea amintesc modul asirian de a împodobi clădirile. Inălţimea coloanelor, masivitatea lor şi capitele complicate, deasemenea au ceva asămănător în Persepole. Leii străjuitori la treptele tronului lui Solomon amintesc deasemenea pe leii sculptaţi de la porţile palatului asirian, şi tronul de fildeş deasemenea îşi găseşte ceva corespunzător în sfărâmăturile mobilei de fildeşi, găsite în Nineva [1]). Dar Ahaz a mers mult mai departe. Fiind om cu gusturi desvoltate, cum se înţelegea asta în vremea aceea, el se sili să facă din Ierusalim concurentul capitalelor păgâne ale timpului său. Cu deosebire îl frapă pe dânsul închipuirea jertfelnicului asirian, pe care în timpul mai din urmă îl văzuse el în Damasc, şi o copie a lui fu ridicată în Ierusalim, după un desen trimise lui de regele (4 Reg. XVI, 10). El a fost făcut probabil de piatră cioplită, cu trei laturi şi împodobit cu sculpturi, şi astfel se deosebea în chip tăios de jertfelnicile israilite. Jertfele de dimineaţa şi de sara din acest timp se aduceau pe acest jertfelnic nou, în care caz jertfelnicul de aramă a lui Solomon era întrebuinţat pentru jertfele personale ale regelui, pentru că, asemenea regelui asirian, pe care voi el să-l imiteze, se adresa el singur zeilor, când aceasta i se părea lui necesar. Vechiul jertfelnic totuşi a fost mutat din situaţia lui de onoare din faţa sanctuarului pe laturea de nord a templului, şi, pe locul eliberat astfel, a fost ridicat noul jertfelnic. Arhiereul Urie evident fără nici o împotrivire a cedat acestei inovaţiuni, nu se opuse nici la această nouă schimbare, la care dusese ea. Boii de aramă pe care şedea marea bae mai târziu au fost luoaţi, ca să plătească tribut Asiriei, şi în locul lor a fost pus un pedestal de piatră, când micile băi de aramă pe roate, acoperemântul de metal dea-



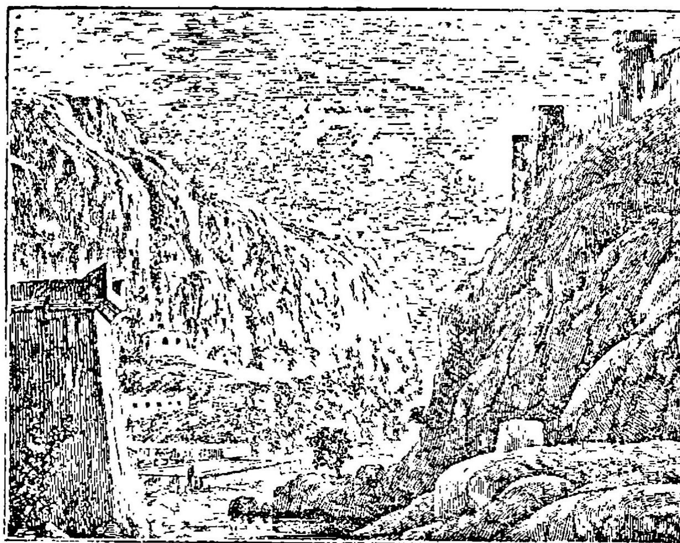
Coloane împodobite cu sculptură în orient.

1) Rawlinson, Hist. Ilustr. of Old. Fest. pag. 105.

supra scaunului regesc din curtea templului și podoabele de aramă dela intrarea domnească în templu, încercară aceeși soartă. In pasiunea sa către tot ce era asirian, oare cum pentru a arăta nu numai gustul său, ci și grosolanul său servilism, Ahaz merse încă și mai departe și introduse toată sistema idolatriei mesopotamiene. El primi în Ierusalim divinizarea soarelui și lunii și a tuturor puterilor cerești, cum se săvârșea ea pe malurile Tigrului (4 Reg. XXIII, 5). Caii săi albi ca zăpada și frumoasele trăsuri, consacrate, cum era în Asiria, zeului soare și care se întrebuința la sărbătorile solemne, ca de exemplu la sosirea diferitelor timpuri ale anului, se țineau în unele încăperi care la început erau destinate pentru preoți și pentru vasele sfinte, chiar la intrarea în templu [1]). Pentru divinizarea plantelor și semnelor zodiacului, după modelul asirian, pe coperișul plan al palatului erau așezate jertfelnice, și această pildă o urma și locuitorii particulari, care făceau asemenea jertfelnice și pe casele lor particulare. Aproape de palat, fără îndoială tot după exemplul asirienilor, era înălțat un turn pentru măsurarea timpului, care consta, se pare, dintr'o serie de trepte pentru însămnarea mișcărei zilnică a umbrei soarelui, în care timp vârful turnului putea servi și de observator de unde se putea observa mișcările corpurilor cerești în scopuri idolatre noaptea. Curtezanii se dedau la învățarea limbii asiriene, care era asămănătoare cu cea arameică sau siriană, și astfel era ușoară pentru israiliți (4 Reg. XVIII, 26). Și această pasiune spre a imita Ninevа nu era lipsită de oare care avantaje. Ea vădit ducea la cel mai bun mijloc a împărțirii timpului și gustul superior la împodobirea caselor aristocrației și a însеși formei mai alese a mobilei și vaselor, pentrucă în această privință asirienii erau dascăli chiar și grecilor. La Ierusalim intră la modă deasemenea și stilul nou de arhitectură a caselor. Dar răul, care năvăli odată cu acestea în țara lui Israil, întrecu cu mult elementele binelui coprinse în ele. Pe la răspântiile ulițelor erau așezate jertfelnicile zeilor păgâni, ca trecătorii să poată aprinde pe ele tămâe (2 Paral. XXVIII, 4). Chiar în templu a fost așezată Așera, — sinonimul desfrâului (4 Reg. XXIII, 6). Ființele mizere de ambe sexele, care se consacrau idolatriei murdare, trăiau în încăperile templului, iar femeile pregăteau în curțile sfinte materie pentru corturile vărgate, în care se săvârșau orgiile desfrâului. La porțile Ierusalimului și ale altor orașe și sate (4 Reg. XXIII, 8; XVII, 9) au fost aranjate

1) 4 Reg XXIII. 11; Astfel de cai câteodată se aduceau jertfă soarelui.

„Înălțimi" închinate duhurilor rele ale pustiului. Pretutindenea se instaurase divinizarea zeilor străini, nu numai în toate sanctuarele deja existente în țară, ci și în capiște anume ridicate în acest scop. Vechile temple sau înălțimi, construite de Solomon pe vârful muntelui Eleonului pentru Astarto Hemoș și Moloh, tot mai erau încă întregi, și într'însele iarăși începu să se săvârșască slujirea de idoli. Ultimului din acești idoli i se ridică o nouă capiște în valea Ginom, sub zidurile Ierusalimului, pe locul, care deacum începu să se numească printre credincioși Totet, adecă scuipătoare. Aici a fost ridicat un mare chip de aramă al lui Moloh, cu cuptor înăuntru lui și cu jertfelnic sub mânile lui întinse, pe care tre-



Presupusul loc al lui Totet.

buiau să se aducă copii. Toate aceste inovațiuni din nenorocire nu erau numai o imitare exterioară, ci arătau și o convingere lăuntrică chiar a lui Ahaz, pentrucă el a dat prima pildă a devotamentului său către asemenea idolatrie, aducând jertfă cel puțin pe unul din fiii săi într'o împrejurare critică din viața sa (4 Reg. XVI. 3; 2 Paral. XXVIII, 3). Adevărata închinare lui Iehova între acestea se părăsea din ce în ce mai mult, așa că la sfârșitul domniei lui marile uși ale templului au fost însfârșit închise cu totul, sfeșnicile sacre rămaseră neaprinse, nu se aduceau nici un fel de tămâeri, și tot interiorul templului a fost lăsat fără îngrijire și în deplină părăsire. (4 Reg. XVI, 17-18; 2 Paral. XXIII, 24; XXIX,

3, 7, 16, 17). In loc de preoţi, îmbrăcaţi în alb ai adevăratei credinţe, pe uliţe şi pe drumuri furnicau · gloate de sacrificatori ai zeilor păgâni, îmbrăcaţi în mantale negre.

Toată această impietate, influenţînd în chip distrugător asupra guvernului şi poporului, trebuia inevitabil să atragă după sine o grea pedeapsă, care curând a şi venit. Statele vecine vedeau, că mâna puternică, care ocrotea statul iudeu, a dispărut. De această slăbiciune s'au folosit regii Fachei al lui Isral şi Reţin al Siriei, care, ne mai temându-se de puterea regatului iudeu, făcură o puternică incursiune îndrăsneaţă în ţară şi o pustiiră chiar până la porţile Ierusalimului. Puterile unite ale regilor, aplicând o straşnică înfrângere armatei iudaice, care a perdut 120.000 de oameni, împreună cu o bogată pradă, luară în robie şi 200.000 de femei, fete şi copii, deşi, după sfatul prorocului Obed, robii au fost puşi în libertate. Dar nenorocirile curând sporiră. Edat pe marea Roşie fu luat de regele Siriei, Reţin, şi astfel regatul iudeu se lipsi de singurul său port maritim. Edomiţii, care fuseseră multă vreme vasali, îşi căpătară independenţa şi apucară o mulţime de iudei în robie. Se răsculară şi filistenii şi-şi luoară înapoi oraşele de pe litoralul mării, care sub foştii regi aparţinuse regatului iudeu. Cu un cuvânt, după mărturia istoricului biblic „a umilit Domnul Iudeea pentru Ahaz, regele iudeu, pentrucă el a răzvrătit pe iudei, şi deasemenea a greşit împotriva Domnului" (2 Paral. XXVII, 19). Dar nici această grea lecţiune nu a cuminţit pe Ahaz. Văzîndu-se în situaţie de neieşit, el nu se gândi să caute ajutorul singurului Ajutător al poporului israilit, se hotărî să se sprijine pe puternicia Asiriei, apropiindu-se astfel de monarhia, care se folosea de orce prilej pentru cucerirea şi înghiţirea tuturor statelor vecine duşmane şi prietene. Anume în asemenea împrejurări triste regatul lui Iuda păşi la activitate publică marele proroc al Vechiului Testament Isaia, numelui căruia îi fu dat să fie cel mai vrednic de pomenit şi mai măreţ decât al tuturor monarhilor sau cuceritorilor acelui timp.

Isaia s'a născut cam pe la anul 760 a. Hr. sau poate mai înainte. El se pogora din tribul lui Veniamin şi era fiul unui oare care Amos, despre care nu se ştie nimica, decât numai numele, deşi tradiţiile iudaice îl identifică când cu prorocnl Amos, când cu fratele regelui Amasia. Strănepotul său (Ier. XXIX, 21; Neem. XI, 7) şi răstrănepotul deasemenea au fost proroci, după cât se pare, şi numele unuia din marii lui strănepoţi Colae, „glasul lui Iehova", arată, că prorocia era un dar deosebit în această

familie în curgerea câtorva generaţiuni. E remarcabil deasemenea, că atuncea, când Isaia s'a căsătorit, el şi-a ales femee, care deasemenea era prorociţă (Is. VIII, 3). Trăind în Ierusalim, acest centru al vieţii politice, familia prorocului ocupa, se pare o situaţie socială, care-i prezenta tot felul de avantaje. In loc să se piardă undeva în vreun sat necunoscut, asemenea contimporanului său Miheia, sau să-şi petreacă zilele pe dealuri sau în dumbrăvile de sicomori, asemenea lui Amos, el chiar din copilărie a fost înconjurat de viaţa vioae a capitalei, în care mai târziu îi era dat să devină sfetnicul principal al tronului şi persoana mult respectată de prieten al regelui Ezechia. Copilăria lui şi juneţa în afară de astea s'au strecurat sub înrâurirea binefăcătoare religioasă şi politică a bunului şi înţeleptului Ozia, dela slava domniei căruia însuşi caracterul lui şi dela dispoziţia sufletească a lui au dobândit tonul, care nu s'au şters nici odată în toată viaţa sa. După toată probabilitatea, în copilăria sa timpurie în regatul lui Israil domnea încă Ieroboam II, dar, după măsura creşterei lui, regatul nordic se afunda tot mai mult în anarhie şi păgânism, cu toată propoveduirea neînfricată şi plină de râvnă a lui Amos şi Osie. Din câteva locuri al prorociilor lui în tot cazul e clar, că el a fost cunoscător ai acestor predicesori ai săi. La el sunt multe locuri, aluziuni şi expresiuni, care arată, că el cunoştea bine cărţile sfinte ale poporului său, care cunoştinţă el a dobândit-o încă din frageda copilărie.

Propriu păşirea lui Isaia la activitatea prorocească se raportă către anul morţii lui Ozia, când prosperitatea îndelungată sub multe raporturi a contribuit la puternica scădere a nivelului moral. Bogăţia a întrodus înrâurirea corupătoare a luxului în clasele înalte, şi slava militară a întreţinut trufia orgolioasă în tot popasul, virtuţile sociale decăzură şi germenii degenerării totale apărură vădit în toate clasele în închinarea către idolatrie şi superstiţie. Isaia, deşi fiind încă tânăr, îşi da sama bine că o asemenea stare de lucruri nu este normală şi, posedând un spirit superior, simţea durere în sufletul său şi ruga pe Dumnezeu. Odată vizită templul. Acolo sunetul trâmbiţelor, cântările de laudă solemne ale leviţilor, corurile şi nourii de fum dela tămâerile din sanctuar încă şi mai mult întări încă şi mai mult acele simţăminte religioase, de care era plin sufletul lui. Şi anume aicea se învrednici el unei vedenii, care a fost prima şi ultima în viaţa sa. In acest moment, el stătea înaintea curţii preoţilor, înaintea sa se afla sanctuarul, şi mai departe şi tainica Sfânta Sfintelor. Şi iată, când el privea adânc spre

sanctuar, i s'a arătat, că proporțiile templului începură să se lărgească tare înaintea sa. Prin ușile largi de chedru, deschise înlături pentru intrarea preoților spre altarul cel de aur al tămâerii, perdaua cea pestriță, care ascundea interiorul sanctuarului, fu trase și înaintea lui, într'un nour misterios, se arată vedenia solemnă a lui Iehova, care ședea pe tronul său de pe sicriul legii, care pare că ședea între cer și pământ. Aicea, ca și în alte locuri ale Sf. Scripturi, se și cuvine caracterul duhovnicesc al esenției divine, nu se face nici o descriere a acelei dumnezeești persoane, care ședea pe tron. Dar marginile hainelor sale împărătești umpleau măreţul templu al vedeniei. „Imprejurul tronului stăteau serafimii, fiecare din ei având câte șase aripi; cu două fiecare își acoperea picioarele sale, și cu două își acoperea fiecare fața sa, și cu două sbura. Şi striga ei unul către altul și ziceau: sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot? Plin e tot pământul de mărirea Lui"? Dela această cântare tunătoare se zguduia vârfurile porților, și templul s'a umplut de fum de tămâie. Tânărul proroc se spăimântă peste măsură de toate acestea și exclamă: „Vai de mine? căci eu, om cu buze necurate, și trăind deasemenea în mijlocul unui pupor tot cu buze necurate, și ochii am văzut pe Împăratul, Domnu Savaot?" Dar pe când el se afla în această stare de nedumerire și groază, spre dânsul a zburat unul din serafimi, și ţinând în mâni un cărbune aprins, luat de dânsul cu cleștele de pe jertfelnic, s'a atins de buzele lui și a zis: „acesta s'a atins de buzele tale, și fărădelegea s'a depărtat dela tine, și păcatul tău este curăţit". După aceasta, când glasul tainic al lui Iehova întreabă, cine acum ar putea să ia osteneala să-L propoveduiască în Iudeea, atunci spiritul tremurând al prorocului ales se umplu de încredere sfântă și Isaia imediat păși la slujba propusă lui. „Iată eu, trimite-mă pe mine", zise el. Oferirea lui fu primită, și Isaia a fost recunoscut ca proroc, „Mergi și spune acestui popor, îi zice lui Cel ce ședea pe tron: cu auzul veți auzi, dar nu veți pricepe, și cu ochii veți privi, dar nu veți vedea. Căci s'a învârtoșat inima poporului acestuia; și cu urechile aude greu, și ochii săi și i-a închis, ca să nu vadă cu ochii, și să nu audă cu urechile, și să nu priceapă cu inima, și să nu se întoarcă, că să-i vindec". Isaia nu știa încă, ce lucru mare îi stătea înainte, și întreabă: oare pentru multă vreme este chemat el la slujire și pentru multă vreme va rămânea poporul în asemenea stare? Atunci Domnul făcu noului său slujitor o straşnică descoperire. „Până atunci — zise el, până ce se vor pustii orașele și vor rămânea fără locuitori, și casele fără oameni și până ce pământul acesta nu se va pustii de tot. Şi va

depărta Domnul oamenii și mare pustiire va fi pe pământul acesta".
După acestea vedenia a dispărut, dar asupra lui Isaia a rămas duhul lui Dumnezeu, care l-a și inspirat cu puteri curajoase în lupta cu dispozițiunile morale ale timpului său (Is. VI, 1-18).

Și iată, începând din acest timp, glasul prorocului Isaia n'a încetat să răsune în pământul Iudeei, servind de făclie conducătoare pentru amândouă regatele, ca slugilor al adevăratului Dumnezeu și patriot desinteresat, el nu mărgini propoveduirea sa la vreun regat oare care, și deopotrivă lua la inimă soarta și a unuia și a celuilalt regat; Aflându-se în Ierusalim, el în același timp presimțea limpede apropierea peirei regatului dela nord, și se adresa către dânsul cu preveniri adânc atingătoare, Când asupra Samariei se ridica și avansa furtuna grozavă din partea asirienilor, el se adresă cu asemenea preveniri aspre.

„Vai de (Samaria), cununa mândriei bețivilor efremiți,
Vai de floare veștedă din podoaba frumoasă a lor,
Care stă pe culmea de deasupra văei stâncoase a celor biruiți de vin!
Iată unul tare și puternic la Domnul,
Ca un popas de grindină și de furtună vijelioasă,
Ca o revărsare de apă potopitoare,
Cu putere o va răsturna la pământ!
In picioare va fi călcat cununa mândriei bețivilor Efremiți,
Și cu floarea veștedă a frumoasei ei podoabe,
Care e pe culmea mănoasei văi,
Se va face ca și cu smochina coaptă înainte de vreme,
Pe care, de o vede cineva,
O apucă îndată și o înghite" (Is. XXVIII, 1—4).

După căderea Samariei, Isaia își întoarse toată atențiunea asupra soartei regatului lui Iuda, și cu ochiul veghetor de prevăzător urmărea toată corupția morală ce se mărea mereu într'însul. La fiecare pas înainte în această direcțiune, glasul lui nu înceta a mustra și a învăța, și el treptat își pregăti pe ascultătorii săi în aceea grozavă soartă, care inevitabil trebuia să ajungă pe popor pentru idolatrie și necredință, repetând totodată nu odată și făgăduințele de altă dată despre slava viitoare, dacă poporul se va întoarce la adevărata credință. Când s'a pro-


Smochin sălbatec în Palestina.

dus prima pedeapsă a lui Ahaz pentru devotamentul său orb față de idolatria asiriană și obiceiurile vieții, anume incursiunea lui Fachei și a regelui sirian Rețin, Isaia a pășit cu o severă prevenire, explicând sensul acestei nenorociri și totodată mângâind pe rege. Intâlnind pe Ahaz la canalul iazului de sus, pe calea Inălbitorului, el se adresă către dânsul cu următoarea cuvântare înălțătoare:

„Bagă de samă și fii liniștit,
Nu te înspăimânta și să nu se întristeaze inima ta!
Dela cele două capete a acestor tăciuni fumegând:
Dela mânia aprinsă a lui Rețin și dela fiul lui Repalia.
Siria, Efrem și fiul lui Remalia
Uneltesc asupra ta rele, zicând:
Hai asupra Iudeei și s'o turburăm,
Și să punem stăpânire pe ea și se punem rege acolo pe fiul lui Teneil,
Dar Domnul Dumnezeu zice: asta nu se va face.
Căci capul. Siriei e Damascul, și Capul Damascului Rețin,
Iar după 65 de ani Efrem va înceta de a mai fi popor.
Și capul lui Efrem este Samaria,
Și capul Samariei este fiul lui Remalie.
Dacă voi nu credeți,
(Is. VII, 4—9).

Isaia observă regelui Ahaz, că el evident nu crede cuvintele lui și în făgăduința ajutorului dumnezeesc, și de aceea a continuat:

„Cere semn dela Domnul Dumnezeul tău;
Cere sau în adânc, sau în înălțime!"

Ahaz în nedumerire obiectă:
„Nu voi cere, și nu voi ispiti pe Domnul".

Asemenea neîncredere arătă prorocului, cum a slăbit în reprezentantul poporului celui ales credința în destinația istorică a lui, și deaceea el, adresându-se regelui, a rostit, la rând cu reproșuri, o înălțătoare prorocie despre minunata naștere a lui Mesia, acea ancoră de mântuire, în care ar trebui să se bizue poporul ales:

„Ascultă dar, casa lui David!
Oare e puțin pentru voi să îngreueți poporul
De voiți să. îngreueți și pe Dumnezeul meu?
Deci, însuși Domnul vă va da semn:
Iată fecioara va lua în pântece,
Și va naște fiu, și-i vor pune numele Emanoil,
El se va hrăni cu lapte și cu miere,

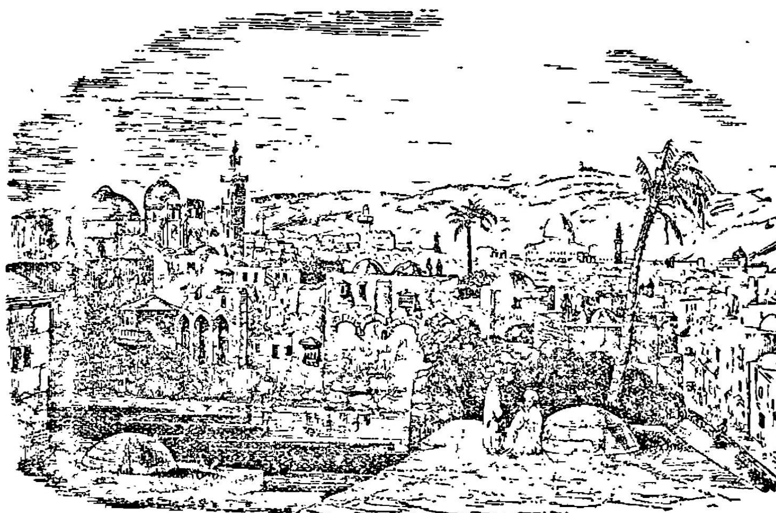
Căci înainte de ce acest prunc va înțelege,
Să lepede răul și să aleagă binele,
Țara aceea, de care tu te înfricoșezi,
Va fi părăsită de amândoi regii ei,
Dar va aduce Domnul asupra ta și a poporului tău,
Și asupra casei tatălui tău zile,
Care n'au venit din timpul căderei lui Efrem dela Iuda,
Va aduce pe regele Asiriei.
Și va fi în ziua aceea, va da Domnul semn muștei,
Care e pela gurile râul Egiptului,
Și albinei, care e în țara Asiriei,
Și vor veni și se vor așeza toate
Pe văile pustiite și pe dărăpânarea stâncelor
Și pe toți tufarii ghimpoși
Și pe toți copacii. (Is VII, 13—19).

Dela viitorul apropiat vederea prorocului Isaia se îndreaptă către cel mai îndepărtat. El văzu, cum pământul se pustiise de trupele asiriene, cum el se acoperise de spini și de detașamente, și în deosebi dealurile, care până atuncea fusese acoperite de cele mai minunate vii, ce serveau și de prosperitate.

„Căci vine ziua Domnului Savaot
asupra a tot ce-i mândru și a tot sângele amestecat,
Și va fi umilit.
Și asupra tuturor cedrilor Libanului,
Înalți și trufași,
Și asupra tuturor stejarilor Vasanului,
Și asupra tuturor corăbiilor Tarsisului,
Și asupra tuturor podoabelor dorite ale lor
Și va cădea mărirea omului,
Și cele înalte ale omului se vor smeri;
Și numai singur Domnul va fi înalt în ziua aceea".
(Is. II, 12—17).

Și această cuvântare înălțătoare a prorocului n'a putut înțelepți pe Ahaz. El nu-și întoarse luarea aminte la adevărata ancoră de mântuire a poporului său și închee alianța cu asirienii. Această alianță a contribuit la grăbirea căderei regatului lui Israil, dar negreșit n'a adus nici un folos pentru fiii lui Ahaz, deși el umilit s'a târât înaintea lui Teglaofelasar II și i-a dat toate comorile Ierusalimului, jăfuind până și templul, pe care el după aceasta l-a închis și astfel curmă slujbele, instaurând în locul acestora idolatria, cu grețoasele jertfe idolilor, prin toate colțurile Ierusalimului.

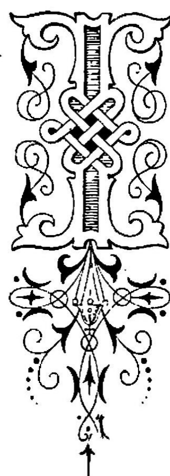
Dar încă nu s'a stins cu totul lumina bunei credințe pe tronul lui David și ea iarăși s'a aprins în persoana fiului și succesorului lui Ahaz, anume Ezechia.



Iazul lui Ezechia în Ierusalim.

CAPITOLUL II.

EZECHIA.

n anul 728 d. Hr., când pe tronul regatului Iudeu s'a urcat Ezechia la vârsta de 20 de ani, după moartea tatălui său, situația era tristă în cel mai înalt grad. Sub raport politic ea era înjositoare. Tributul ruinător, plătit asirienilor de Ahaz, negreșit trebuea să se continue. Partidului dela curte, ce se afla în favoare, îi era avantajoasă asemenea stare de lucruri, parte ca o condiție a ocrotirii statului, parte ca o condiție a alianței cu marele rege, ai căruia robi sau năimiți erau ei cu inima. Mândria și împilarea ajunseră pânăla neglijarea permanentă a dreptății, și pretutindenea domnea silnicie nelegiuită față de mulțimea poporului. Numeroșii membrii ai familiei regale și nobilimea apucase în mâinile lor toate instituțiile judecătorești, ba chiar făcuse atentat la autoritatea regelui. Cetățenii obișnuiți, sătenii și păstorii tremurau înaintea lor. Preoții se molipsise de corupția generală, și chiar între proroci

mulți abuzase de slujba lor, folosindu-se de dânsa pentru scopuri egoiste și necinstite (Is. IX, 15—45; Mih. III, 11; IV, 5). Neîngrijându-se nicidecum de rezultat, ei făceau descoperiri mincinoase poporului, cum doreau aceasta înalții lor ocrotitori, ba adesa duceau poporul în rătăcire. Adevărații proroci, credincioși datoriei lor, se considerau vrășmași ai publicului, pe când adversarii lor se proclamau drept patrioți. Opinia publică era astfel ațițată contra neînfricaților și străluciților proroci, așa că pe dânșii îi amenința chiar prigoane în neamul acela, care era pe vremea Iezabelei, și slujitorii lui Dumnezeu trebuiau să se ascundă pentru a-și scăpa viața. Mai mult încă, în acel timp, când mulțimea poporului se expunea tot mai mult sărăcirii, bogații deveneau tot mai mult egoiști și apăsători, judecătorii se stricau și superstițiile păgânești pătrundeau tot mai mult în toate clasele sociale, statul se sfâșia de partidele ce se luptau între dânsele (Is. XXIX, 21; Os. IV, 8; Is. XXX, 20). Un partid era pentru alianța cu Egiptul, iar altul era pentru continuarea tributului către Asiria, și al treilea stăruia în independența națională. Ezechia avea de deslegat o problemă nu ușoară, de a conduce trebile publice în asemenea stare destrămată.

Din fericire, el nu era lipsit de sprijinul moral din partea celei mai bune clase a populațiunii, și în fruntea acestei clase păși mărețul Isaia, care prin tot felul de metode contribui la susținerea direcțiunei celei bune. Acum nu mai era deja nevoe să formeze comunități deosebite de prorocie și a ținea pe acele, care se pregătise pentru vrednicia prorocească la o parte de mulțimea poporului. El lărgi sfera activității prorocești și păși în calitate de luminător general al poporului. Introduse mulțime de ucenici, care fără să alcătuiască comunități aparte, puteau să trăiască în casele lor proprii sub protecțiunea templului și să se adune împrejurul învățătorului în curțele lui. Și prin asemenea activitate culturală Isaia formă în adevăr mulți ucenici, din care s'a și alcătuit acel element însănătoșitor în populație, care, activând în calitate de dospitură, a putut însănătoșa și tot corpul național. Insuși regele Ezechia era om cu un caracter nobil. Pogorînd prin mama sa din Zaharia, iubit de prorocul Osie, el oare cum moștenise dela acest mare străbun al său un înalt devotament către adevărata credință. In contrast cu tatăl său, care era pasionat devotat la tot ce-i asirian, Ezechia se ținea în totul de moravurile și obiceiurile naționale, și-și consacră viața sa la restabilirea cultului lui Iehova și curățirea țării de păgânismul,

introdus de Ahaz. „Legea" era pentru dânsul steaua călăuzitoare în viaţa obştească şi personală. Prorocii erau sfetnicii lui cei mai respectaţi şi mai cinstiţi. Om deştept şi cult, el în acelaşi timp era smerit şi pios. Şi primul luă măsuri pentru adunarea şi punerea în ordine a cărţilor sfinte. Tradiţia iudaică îi atribue lui, după aceia adunarea proorociilor lui Isaia şi păstrarea cărţilor Eclesiastul şi Cântarea Cântărilor. Dar timpul lui nu-i lipsit nici de o strălucită înflorire a propriei literaturi, pentru că, în afară de scrierile prorocilor contimporani, se referă la acest timp origina a o mulţime de psalmi, care mărturisesc în tot cazul o mare stârnire a simţului religios. Pentru asigurarea întreţinerii preoţilor şi leviţilor el restabili plata desativei, prescrisă de legea lui Moise, inclusiv „primoasele de pâne, de vin şi untdelemn, de miere şi de tot felul de produse ale câmpului şi zeciuele de tot felul" (2 Paral. XXXI, 5; Eş. XXII, 29; XXIII, 16-19). Fără nici o apăsare a poporului, el prin cârmuirea sa înţeleaptă şi cinstită ajunsă acolo, că tezaurul său iar deveni plin şi în palatul său erau mari rezerve de toate. Tradiţia iudaică preamărind slava lui şi meritele din anii următori, văzu în el chiar pe Mesia cel făgăduit şi cronicarul inspirat al cărţii 4 a regilor, servind de reflex al opiniei publice despre rege, vorbeşte despre dânsul, că „el a nădăjduit în Domnul Dumnezeul lui Israil, şi ca el n'a mai fost printre toţi regii Iudeei, nici înainte de dânsul, nici după dânsul" (4 Reg. XVIII, 5).

Ca nepot de proroc, Ezechia arată bună dispoziţiune faţă de vechea religie chiar din tinereţea sa. Influenţa duhovnicească puternică asupra lui evident, cel puţin odată, o arată prorocul Miheia. Acest poroc în multe privinţe păstra particularităţile externe, care deosebeau vechea şcoală a prorocilor. Ocupând o situaţie smerită în comparaţie cu Isaia, el umbla pe uliţile Ierusalimului şi, desbrăcând mantia sa de deasupra, la cuvântările şi prevenirile sale proroceşti amesteca plânsete sgomotoase, „plângând ca un prădat şi jăfuit, urla ca un şacal şi bocind ca un straus" (Mih. I, 8). Asemenea proroc, din zi în zi mustrând păcatele Ierusalimului şi ameninţind chiar în prezenţa regelui şi înaintea palatului cu peirea ce se apropia, produse asupra regelui o impresiune profună în cea mai mare măsură (Paral. XXVIII, 27), şi această impresiune, evident, a fost punctul de întoarcere în viaţa sa religioasă. Cei de aproape ai săi, înspăimântaţi de năvala prorocului şi de cuvintele sale îndrăzneţe, au vrut să apuce şi să pedepsească pe autor, dar regele găsi de bine să ia aminte la prevenirile lui.

Prima grijă a lui Ezechia a fost să îngroape pe nevrednicul

său tată; dar și în aceatstă privință el dovedi respect față de opinia poporului, refuzând rămășițelor lui Ahaz un loc în grob-nița regală, deși porunci să fie îngropate înlăuntrul zidurilor Ie-rusalimului. După aceea el în prima lună de domnie a sa des-chise porțile templului și începu restaurarea clădirii. Adunând preoții și leviții într'o piață deschisă spre răsărit de dânsul „el le porunci să pășască de îndată la curățirea lui și să-l pregătească pentru a restabili într'însul cultul public. Sfeșnicile sfinte deja de mult fusese stânse într'însul, nu se mai înălțase nici un fel de tămâeri și nu se arsese nici un fel de jertfe, și acum toate acestea trebuiau îndreptate. Nenorocirea poporului, cum era el convins, erau pedepsirea directă pentru această părăsire a reli-giei. Preoții, mai întâiu de toate curățindu-se pe sine, se apuca-seră cu râvnă să împlinească porunca regală, și peste două săptămâni făcură templul bun de întrebuințat. Urâciunile găsite într'însul au fost scoase spre Cedron și asvârlite în pârâu; jertfel-nicul arderilor de tot fu restaurat la locul său, și toate vasele templului și lucrurile lui, îndepărtate de Ahaz, au fost din nou pregătite pentru întrebuințarea cuvenită. Când totul fu gata, se duse prinos de milostivire pentru regat, pentru templu și pentru popor. Jertfa se aduse chiar în prezența lui Ezechia, în care timp corurile leviților ocupară locurile destinate pentru ele, și au luat parte la slujba sfântă. Trâmbițile sunară solemn, și cântăreții și muzicanții iar umplură văzduhul cu cuvintele vechilor psalmiști, în care timp regele și toți curtenii, împreună cu tot poporul ce se adunase, înălțară rugăciuni înflăcărate. Aceasta a fost deschi-derea sau începutul nobilei Domnii a regelui Ezechia.

Intre acestea regatul nordic, umplând măsura nelegiuirilor sale, își merită peirea sa și Samaria a trebuit să cadă în fața asaltului regelui asirian. Când regatul de nord peri astfel și dis-păru, Ezechia rămase prin necesitate inactiv, de oare ce a arăta în acest caz vre un ajutor, însemna a atrage imediat o soartă la fel și asupra regatului Iudeu. Deaceea, abținându-se dela orce amestec în politică și depărtând prin aceasta atențiunea asirieni-lor, el se dădu cu totul la organizațiunea internă. Cu toată resta-bilirea cultului la templul din Ierusalim, în țară rămăsese multe locuri de culte particulare, care îndeosebi înlesniră susținerea idolatriei, și anume a așa numitelor „înălțimi". Deja mulți regi făcuseră încercarea pentru desființarea acestor înălțimi, dar în-cercările lor au fost zadarnice. Acum Ezechia păși la o asemenea încercare, dar cu mare izbândă. Toate înălțimile, ce se aflau în

regatul lui Iuda și chiar în al lui Israil, au fost distruse de dânsul; stâlpii solari, probabil care prezentau simbolurile grețoase, au fost nimiciți, și chipurile necurate ale Așerei au fost stârpite. In râvna sa Ezechia nu se opri nici la asta, și păși la nimicirea a tot, ce putea servi de izvor al superstiției. Șarpele de aramă, făcut în pustie aproape cu 800 de ani înainte de asta din porunca lui Moise, în curgerė de multe veacuri a stat în mijlocul Ierusalimului, ca una din cele mai sfinte comori naționale. Iar el cu trecerea timpului, din causa decăderei duhului religios, al poporului, devenise isvor unui rău deosebi. Inaintea noastră a fost ridicat un jertfelnic, pe care se ardea miresme în cinstea lui și așa-l divinizau. Deaceea Ezechia distruse și acest monument istoric. După aceea el păși și la alte prefaceri. Până la Ezechia Paștele se săvârșau se pare adesa în fiecare familie aparte. Dar deacum templul trebuea să devină un centru de slujire comună. Până acum religia națională era cu preferință locală. Pentru păzirea curățeniei religiei era necesară centralizarea. Ezechia hotără să se săvârșească marea sărbătoare națională a Paștelor în Ierusalim. Eroarea de calcul, produsă din causa scurtimei lunei lunare, violară exactitatea calculului timpului pentru această sărbătoare, care se săvârșa în prima lună; secerișul orzului, după care trebuia să se săvârșască, în calitate de sărbătoarea primăverei, acum se făcea aproape cu o lună mai târziu. Pentru această sărbătoare asta fusese mutată în a doua lună, și pentru prevenirea unei erori la fel în calendar, deacum se introduse o nouă lună, care era necesară pentru potrivirea anului lunar cu cel solar. Asemenea adaose de luni deja demult erau în întrebuințare în Nineva, cu care iudeii, începând din timpul domniei lui Ahaz, se aflau în raporturi strânse.

Căderea regatului de nord atinse adânc inima poporului iudeu, și cruda dușmănie reciprocă dintre ei se prefăcu în compătimire adâncă. Resturile de populație, neduse în Asiria, acum deveniră obiectul compătimirii frățești, care a și contribuit la strămutarea multor israiliți în hotarele regatului lui Iuda. In toată țara, de la Dan pânăla Virsavia, au fost trimiși vestitori speciali, care îndemnau pe toți să vină la sărbătoarea Paștelor în Ierusalim; dar, din nefericire, această invitație și acum a fost răspinsă cu dispreț și nepăsare (2 Paral. XXX, 10). Restul populațiunii regatului lui Israil se dădu definitiv la păgânism, și rămase israilită numai după trup, iar după câtva vreme nu se mai putu mândri nici cu aceasta, de oare ce căsătoriile cu alte neamuri deveniră fenomen obișnuit, deși în triburile lui Manase, Asir și Zabulon

au mai rămas oameni, care se închinau Dumnezeului părinţilor lor şi răspunse cu drag la invitaţiune. Pentru asemenea adunare se făcuse pregătirile trebuitoare. Potrivit cu porunca legii lui Moise, Ezechia porunci să curăţe oraşut sfânt. Jertfelnicile păgâne, ridicate de Ahaz, fură distruse şi materialele aruncate în Cedron, peste ziduri. Insuşi templul fusese curăţit la înseşi începutul domniei. Insufleţirea religioasă cuprinsese tot poporul. Preoţii şi leviţii păşiră din nou la slujirea regulată după acea ordine, cum fusese statornicit din timpul lui David. Ca şi în vremile trecute, părinţii familiilor aduceau jertfă mei pentru familiile lor, şi în genere toate ritualele erau săvârşite cu toată exactitatea. Şi iată, când fură făcute toate pregătirile, să săvârşi prăznuirea Paştelor cu astfel de cântare psalmistică solemnă şi cu muzică, cu astfel de bogăţie de jertfe şi cu aşa mulţime de popor prezent, încât solemnitatea asta aminti vestita solemnitate dela sfinţirea templului lui Solomon. Şapte zile se dovediră neîndestulătoare pentru asemenea solemnitate, şi sărbătoarea se prelungi încă cu şapte zile.

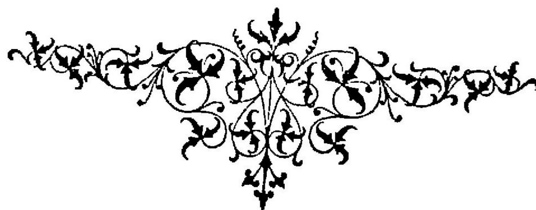
Asemenea măreaţă solemnitate nu se putu să nu aibă o înaltă înrâurire inspirătoare pentru popor. Prorocii, şi în capul lor Isaia, se folosiră de dânsa pentru proclamarea marelor adevăruri duhovniceşti. Deja şi mai înainte prorocii, din timp în timp descriind soartele adevărate ale poporului şi prezicând viitorul, prevestiră venirea marelui Rege duhovnicesc, când casa lui David va împărăţi în veci. Nădejdea în marele Mesia, steaua călăuzitoare a vieţii poporului ales în curgerea întregei sale vieţi istorice, se lămurea tot mai mult şi se extindea, mai ales din timpul lui David. Dar cu trecerea timpului ea treptat dobândi un caracter duhovnicesc şi înalt. Ioil propoveduise despre înfricoşata zi a lui Iehova, care în urma judecăţii, care are să ajungă pe păgâni în valea lui Iosafat, se va începe veacul de aur, şi Duhul lui Dumnezeu se va vărsa peste tot trupul. Amos mângâia pe credincioşii timpului său cu prezicerea, că cortul cel căzut al lui David va fi restaurat iară (Amos, IX, 11). Osie prezicea generaţiunei următoare, că fiii lui Israil se vor întoarce cândva din robie, vor căuta pe Iehova, Dumnezeul lor, şi pe David, regele lor, şi asemenea predicesorilor săi, a zugrăvit fericirea acestui timp. Dar renaşterea tonului suprem duhovnicesc în domnia lui Ezechia încă şi mai mult a contribuit la curăţirea şi înălţarea unor asemenea aşteptări pline de bucurie. Oamenii evlavioşi în trecut nutreau marea nădejde, că în Israil se va realiza marea împărăţie a lui Dumnezeu, şi căpetenia ei va fi dumnezeiasca Călăuză biruitoare.

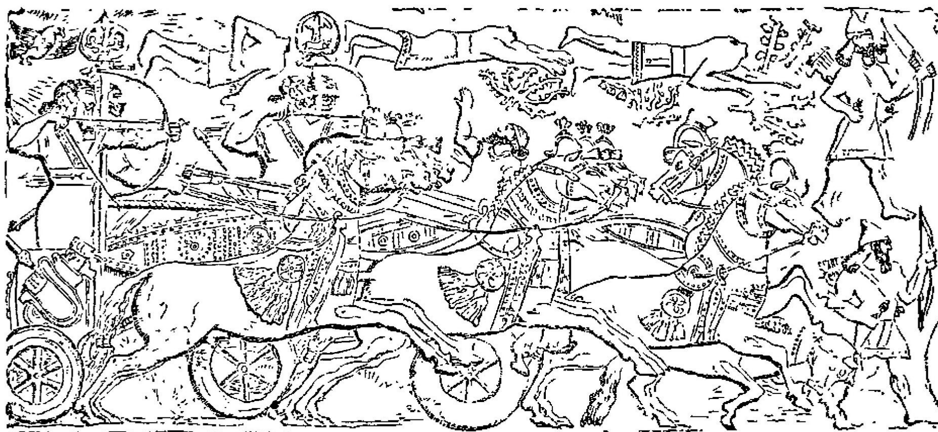
Slava lui David şi succesiunea neintreruptă a casei lui în regatul Iudeei, împreună cu inspiraţiunile sfinte ale prorocilor, au susţinut fireşte convingerea, că Mesia cel aşteptat se va trage din neamul lui. Dar numai Isaia pentru prima oară a exprimat în toată deplinătatea însuşirile esenţiale ale lui Mesia cel aşteptat, ca un cap desăvârşit a adevăratei teocraţii. El a propoveduit, că vine împlinirea făgăduinţei lui Dumnezeu după care tronul lui David va fi întărit pe vecie şi nimic nu-l va zdruncina. Cu toate împrejurările vieţii poporului el nu va înceta să susţină credinţa în viitorul Mesia. El n'a şovăit întru aceasta chiar nici atuncea, când oştirile lui Seniherim ameninţau vădit cu peirea imediată a statului, pentrucă încrederea lui niciodată n'a şovăit, chiar nici când asirienii se aflau chiar la porţile Ierusalimului. Lui îi datorăm noi expunerea inspirată a acelor aşteptări mesianice ale trecutului în trăsături clare şi măreţe, care de atuncea au servit de izvor pentru susţinerea a acestei nădejdi în veacurile următoare. Dar luminoasele vedenii ale lui Isaia şi ale celorlalţi proroci erau încă departe de împlinire. Boala morală a păgânismului se înrădăcinase prea adânc în trupul poporului, ca să se poată vindeca prin o râvnă pioasă a unui singur rege, şi vedeniile proroceşte despre slava viitoare a lui Mesia trebuiau încă nu odată să se întunece prin mustrări şi preveniri.

Intre acestea în lumea politică se săvârşise o mare prefacere. Sargon, obosit de expediţiuni, la bătrâneţe se ocupă cu construcţii. In Dur-Sarghin (actualul Horsobad), aproape de Nineva, a fost construit sub conducerea sa un palat măreţ, ca refugiu liniştit şi magnific pentru bătrâneţele sale. Cât se mândrea el cu măreţia acestui palat, se poate vedea din acele largi descrieri, care se dau în cronicile sale relativ de lemnul scump, întrebuinţat la această construcţie, relativ mobilei de aur, de argint, de aramă şi pietre scumpe, de sculpturi de lei şi boi pela praguri şi de şiruri de plăci de alavastru, cu care se împodobise pereţii nenumăratelor lui camere şi pe care se grevase povestirea întreprinderilor şi isprăvilor lui. Dar curând a trebuit să ajungă soarta comună şi pe acest mare cuceritor. Acela, care a distrus şi a pustiit atâtea regate în viaţa sa, trebuia acum să dea socoteală pentru toate acestea. Măreţul palat a fost gata din construcţie în anul 706 a. Hr. iar în anul 705 Sargon zăcea ucis pe parchetul propriei sale case.

Tronul eliberat a fost ocupat de Senahirim, fiul cel mai mic al cuceritorului. Cedând tatălui său în însuşirile politice, acesta

era nu mai puţin ambiţios, şi a petrecut viaţa sa în expediţiuni războinice, întreprinse pe picior mare. Dobândind slavă în tot pământul în calitate de mare distrugător, el nu ştia nicio politică mai înaltă afară de silnicie. Atrăgând numai nenorociri asupra popoarelor cucerite de dânsul, el chiar prin aceasta le constrângea să recurgă la necontenite răscoale la prima ocazie posibilă. Setea de stăpânire, cruzimea, mândria şi trufia, obişnuitele însuşiri a despoţilor orientali, în persoana lui îşi ajunseră cea mai înaltă desvoltare. Măreţia palatului din Cuiundjc, cu care el voise să întunece măreţia palatului tatălui său din Horsabad, apartamentele şi întrărele lui minunate. marele lui spaţiu, care ocupa un sfert întreg din Niniva, se confirmă atât de inscripţiile trufaşe ale lui, cât şi prin întinsele lui ruine. Sub el Asiria ajunse aproape slava sa înaltă.

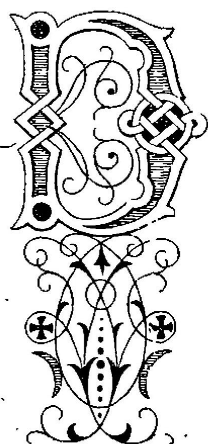




Bătălie (după un monument asirian)

CAPITOLUL III

EXPEDIȚIA LUI SENAHIRIM.



upă ce vestea morții groasnicului cuceritor, Sargon, a sburat peste Asia apusiană până la malurile Nilului, atunci pretutindenea a stârnit nădejdea în posibilitatea de a arunca jugul greu asirian. In fruntea acestei mișcări stătu faraonul egiptean Seti, care în alianță cu Tirgac, regele Etiopiei, crezu să ridice toată Asia de apus contra Asiriei. Tradițiile despre fosta mărire a Egiptului tot mai continuau să influențeze magic asupra popoarelor vecine, și orce încercare, fie măcar și cea mai disperată, se părea la vreme numai dacă ea putea măcar cât de cât să promită eliberarea de uritul jug al Asiriei. Din această cauză la propunerea Egiptului răspunseră îndată regii Feniciei și a filistenilor, stăpânitorii Orontelui, amoniților, moabiților și edomiților, care renunțase la plata tributului către asirieni și se pregăteau să se apere. Flacăra răscoalei cuprinse toată Asia apuseană și ea se putea întinde și asupra întregei monarhii. Pentru

înăbușirea acestei mișcări a și pășit Senahirim la vestita sa expediție asupra Palestinei. El intră în țară, după obiceiu, pe la nord. Enorma mulțime de căruțe, de călăreți și arcași înainta prin strâmtoarea Libanului și ocupară înălțimile lui. Cedrii și cipareși măreți, după expresiunea proorocului, plângeau sub securea și focul, care mistuiau pe confrații lor, de oare ce cuceritorii își pregăteau din acești arbori mașini de război, sau îi tăiau pentru material la construirea palatelor lor din Nineva. Acolo, unde se simțea lipsa de apă, au fost săpate o mulțime de fântâni sau se desfundau cele astupate. Sanihirim declară mândru, că cu piciorul său ar putea seca toate apele Egiptului, care era ultima țintă a expedițiunii sale. In treacăt el deasemenea își va întinde cortul său nu numai pe trecătoarele înalte ale nordului, ci chiar și în Ierusalim, și va întina salele palatelor, și grădinele lui, aceste lucsoase refugii ale capitalei lui Ezechia. Peste apele curgătoare din munți, pentru înlesnirea mișcării oștirilor lui au fost, aruncate poduri, și peste văiugi au fost făcute drumuri bune pentru carele sale. Pogorându-se din munți prin cotlovina râului Cânelui[1]), el porunci să se închipuiască figura lui pe stânci, alăturea cu figura lui Ramzes II, care a trecut pe aceeași cale cu o mie de ani mai înainte și a lăsat tot o astfel de amintire despre prezența sa aicea. Insfârșit enorma oștire eși la câmpiile feniciene. Cel dintâiu a trebuit să simtă mâna cuceritorului, mândrul Sidon. El era cu totul lipsit de orce ajutor, de oarece din Egipt nu se prevedea încă nici un ajutor. Elulei, regele răzvrătit, a trebuit să fugă în insula Cipru sau în altă insulă oare care a Levantului, și în locul lui a fost pus un vasal mai supus Etobaal, care se obliga să plătească tributul obișnuit. Prinții celorlate țări răsculate, înspăimântați de prezența unui dușman așa de grozav, sau, cum spun inscripțiile, uimiți de „strălucirea armelor lui Asur“, zeul lui Senaherim, se supuseră îndată și repetară din nou semnele respectului lor către cuceritor, sărutând piciorul marelui rege, aducându-i daruri bogate și obligându-se să-i plătească tribut. Acestei plecate închinăciuni, n'a urmat nu-



Senahirim pe tron (după un monument asirian.

1) Acest râu, care la început se numea Lic, adecă râul lupului, acum se numea Nar-el-chelb, adecă râul cânelui. El curge din munți în valuri limpezi pe sub stâncile atârnate, la 7½ chilometrii spre nord de Beirut și la 9 chilometre spre nord de Tir.

mai Sedec, regișorul Ascalomului, dar el a fost pedepsit pentru asta cu detronarea în folosul unui rege vasal, iar familia lui toată, cu toți membrii ei, cu zeul său și cu proprietatea sa, a fost dus în robie de asirieni. Orașele Beo-Dagon și Iopie, cu alte două, numele cărora nu sunt cunoscute, care erau supuse lui Sedec, au plătit crunt pentru ajutorul dat lui. După aceasta, din răsvrătiți rămăsese numai Ezechia. Astfel expediția lui Seniherim în direcția spre Egipt a fost pentru dânsul oare cum un mers triumfal, înaintea căreia se plecară servil toți.

In vederea tuturor celor săvârșite, agitația în Ierusalim era neobișnuită. Orașul fu pus pe picior de războiu. Ezechia totuși nu se disperă. El nădăjduia în ajutorul din partea regelui Etiopiei Tirgac. Armata lui Seti și a câtorva regi egipteni, sub comanda lui Tirgac, se mișcau întru ajutor spre dânsul, dar Senaherim își așeză lagărul între ei și Ierusalim, și astfel avea în vedere să nu le îngădue a se uni. „Regii Egiptului, — se spune în cronica asiriană, — și ostașii, arcașii carele și caii Etiopiei, nenumărați după mulțimea lor, se adunară împreună și porniră în ajutorul poporului Ecronului și lui Ezechia. Ei desfășurară ordinea lor de bătae înaintea mea în șesurile Elteco, și țintiră cu săgețile lor; dar eu am pășit contra lor și i-am înfrânt cu armele lui Asur, domnul meu. Mânile mele au robit în toiul luptei pe căpetenia căruțelor și pe fiii regelui egiptean, și pe căpetenia carelor, și pe regele Etiopiei. Am făcut apoi incursiune, am luat și am prădat orașele Elteco și Timna" [1]. Asigurându-se astfel din partea armatei Egiptene, Senaherim îndreptă armele sale contra Ecronului, care căzu repede, și toți capii lui au fost supuși la o crudă pedeapsă. „Pe sacrificatorii principali și pe oamenii mari cari au săvârșit crima, — spune cronica, — eu i-am dat morții și am spânzurat trupurile lor pe stâlpi împrejurul orașului. Eu am dat în robie pe acei oameni ai orașului, care au săvârșit păcate și crime, dar am cruțat pe ceilalți".

Terminând acest lucru, Senaherim după aceea dădu poruncă unui detașament din armata sa să înainteze contra Ierusalimului, și iată trecătoarele munților bubuiră de sgomotul mișcărilor pedestrimei asiriene și a căruțelor ei. Mișcarea acestei armate se însemna cu foc și cu sânge. Patruzeci și șase de orașe întărite ale lui Ezechia au fost luate cu asalt și totodată de dușman au fost apucate mulțime de animale de tot felul cu mare cantitate de material de războí. Toată populațiunea, care a putut fi prinsă, a

1. In Iudeea. — I. Mavi, XV, 10

-fost luată în calitate de robi, așa că de toți au fost luați 200.150 de oameni, „mici și mari, femei și bărbați, împreună cu cai, epe, asini, cămile, boi și oi fără numar". Insuși Ezechia aștepta tremurând asaltul asupra Ierusalimului. Orașul curând fu asediat de dușman, care începu pregătirea pentru asediu regulat. Indicând aceasta, Senaherim vorbește cu mândrie în inscripțiile sale: „Eu l'am închis (pe Ezechia), asemenea unei paseri în Ierusalim, orașul său regesc, și am construit turnuri de asediu în fața lui, pentru că el a dat ordin să înoiască fortificațiile marilor porți ale orașului". La vederea groaznicei oștiri asiriene groaza cuprinse toată populațiunea orașului. Rămăsese liniștit numai singur marele proroc Isaia, care neînfricat, își ridica glasul pentru liniștirea concetățenilor întru prevenirea panicei generale. Chiar în văzul asirienilor, care stăteau acum chiar sub ziduri, el nu-și perdea nădejdea în Dumnezeu, și credea, că El va izbăvi poporul său de primejdia ce-l amenință. Adresându-se către popor, el zicea, că hotărârile Domnului Savaot sunt neschimbabile și pe asirieni îi așteaptă o groaznică pedeapsă (Is. XIV, 24-27). Cu toate acestea, înseși priveliștea asediului trebue să fi stârnit groază până și în cei mai viteji dintre asediați. Mantalele roși și scuturile strălucitoare ale asirienilor, hainele ciudate a multor străini din ginții le barbare, care erau în slujba oștirii asiriene, căruțele lor nenumărate, steagurile și corturile lor, — toate acestea acopereau spațiul dinaintea porților nordice ale orașului, acoperind coastele dealurilor și văile învecinate [1]). Pentru unii mântuirea se părea fără nădejde, alții tot mai continuau să nutrească speranța în ajutorul lui Tirhac, cu toată înfrângerea lui. Cum se întâmplă de obiceiu la vreme de extremă turburare, în oraș predomina tot felul de dispozițiuni. Nu erau puțini acei oameni, care din disperare se dăduseră la orce desfrâu. Se instaurase beția și nerânduiala turbată. Isaia perduse orce influență asupra mulțimii cetățenilor, deși unii cu fețele galbene tot mai ascultau vorbele lui mângâitoare.

Asediul totuși continua, pentru că Ezechia nu voea să se predea. Mulțimea poporului lucra la ridicare de întărituri și în acelaș timp se apropia repede un nou vrășmaș grozav, anume foametea. In mijlocul acestor grozăvii și a demoralizației ce se răspândea, răsună din nou glasul prorocului, care adresându-se Ierusalimului, zicea:

1. Ioseph, Bel. Iud. V, 12, & 2, dealurile înaintea Ierusalimului la nord până chiar la căderea orașului au fost cunoscute sub numirea de „lagărul asirian".

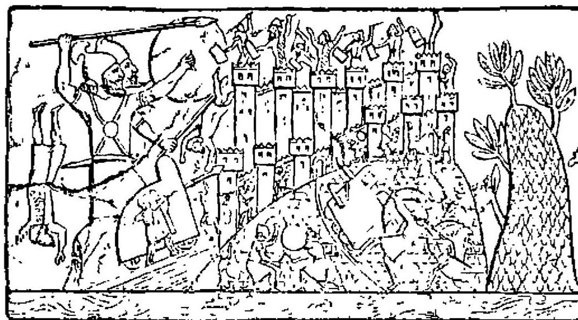
„Ce-i cu tine, o, Ierusalime!
Ce te-ai ridicat tot pe coperişuri?
Cetate zgomotoasă plină de chiote de veselie!
Răniţii tăi nu-s de sabie răniţi
Şi n'au murit în luptă.
Domnul, Dumnezeu Savaot
Vă chiamă in ziua aceasta să plângeţi
Să vă tundeţi părul şi să vă încingeţi cu sac.
Dar, iată, veselie şi bucurie!
Junghie boi şi tae oi;
Mănâncă carne şi biau vin:
Să mâncăm şi să bem,
Căci mâne o să murim!
Domnul Savaot a descoperit urechilor mele;
Această necredinţă nu vi se va ierta,
Până nu veţi muri,
A spus Domnul, Dumnezeul Savaot".
(Is. XXII, 1, 2, 12—14).

Cu toate sforţările de a se împotrivi duşmanului, curând toţi şi însuşi Ezechia simţiră, că orce împotrivire asirienilor sunt zadarnice. Şi iată, pentru ca să înduplece pe groaznicul cuceritor, Ezechia hotărî să predea de voe capitala. Din causa aceasta, el trimise soli la Senaherim, în Lahis, ca să declare căinţa sa pentru decăderea dela dânsul şi dorinţa sa a i se supune din nou. Senahirim vedea în totul lipsa de ajutor al lui Ezechia, şi deaceea se folosi de acest prilej, ca să ia dela dânsul straf, care servea pentru dânşul drept pedeapsă simţită pentru răscoală. Despre asta el vorbeşte în inscripţiile sale: „Eu am tăiat dela regatul lui oraşele lui, pe care eu le-am prădat şi le-am dat regilor Azotului, Evronului şi Gazei. Eu am micşorat regatul lui. Eu am rânduit tribut anual şi daruri, pe care el trebuea să plătească maestăţei mele, în proporţii mai mari ca în trecut. Straşnica strălucire a măriei mele l'a strivit. Muncitorii, ostaşii şi petrarii, pe care el i-a adunat pentru întărirea Ierusalimului, acum au adus tributul, pe care el l-a trimis la mine, în oraşul meu domnesc Nineva. Tributul consta din 30 talanţi aur, 800 talanţi argint [1]) materii ţăsute, pliuşuri, pietre preţioase în cantitate mare, dormeze de fildeş, tronuri mişcătoare de fildeş, piei de bivol, dinţi de bivol, lemn de Dan, lemn de Cu, mulţime de comori de tot felul, fiicele sale, locuitori bărbaţi şi femei ai palatului său împreună cu robi bărbaţi şi femei. El a trimis deasemenea un împuternicit cu tributul şi pentru ară-

1) 800 de talanţi asirieni de argint erau egali cu 300 talanţi iudaici (4 Reg. XVIII, 14).

tarea onorurilor" [2]). După declarația de supunere în condițiuni așa de grele și de umilitoare din partea lui Ezechia, asirienii s'au retras dela Ierusalim în șesul maritim, unde Senaherim a fost ocupat cu asedierea Lahisului. Acolo la început a și fost trimis tributul cuprins în condiții. Slujbașii asirieni adunară tributul prin socoteala dărilor asupra cetățenilor, și după primirea lui o cântăriră în chipul cuvenit. Dar pentru plata unui tribut așa de enorm se dovediră izvoarele publice și particulare insuficiente. Pentru aceea fu nevoe a goli cu totul tezaurile și al statului, și al templului, și, afară de asta, a trebuit să se ia acel aur, care rămăsese pe porțile și ușile și ușorii templului.

Primind declarația de supunere dela Ierusalim, Senaherim îndreaptă toate forțele sale asupra Lahisului, oraș din regatul lui Iuda, situat spre sud în dealurile Neghebului, nu departe de hotarele Egiptului. Situația lui și fortificațiile îi dădeau posibilitatea să se susțină totdeauna mult contra asediatorilor, și în timpul lui Iisus Navi el s'a menținut timp de două zile, deși toate celelalte orașe vecine au căzut deodată sub atacul acestui cuceritor (Iis. Nav. X, 3, 5, 26, 31—33, 35). Situația primitivă a lui consta din muntenii amorei, și din iubirea de neatârnare trecu se pare și la suc-



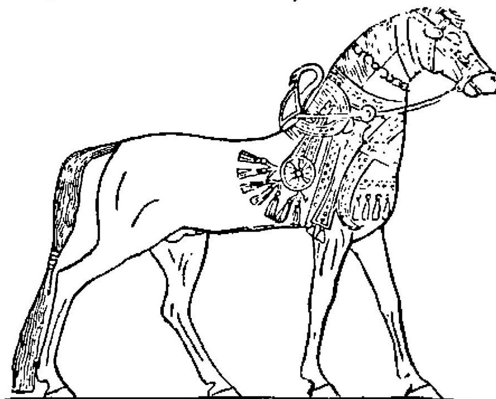
Senaherim asediază Lachisul (după un monument asirian)

cesorii lor. Orașul acesta era întărit de Roboam după dezbinarea celor zece triburi și evident evită soarta comună, care ajunse pe o mare parte a întăririlor sale în timpul năvălirii lui Susachim. Anume întracolo se îndreaptă Senaherim „cu toată puterea sa, ca să asedieze personal". Dar iată el află, că Seti, regele Egiptului, îndreptându-se după înfrângerea sa la Elteco, adunând o nouă oștire contra sa și din nou s'a asigurat cu ajutor din partea lui Tirgaca, capitala căruia Napota, se afla în Egiptul de sus. Acest rege războinic afară că lui îi era cunoscut, bucurându-se

2) Records of the Past, v. 1, p. 41.

de prilejul de a se amesteca in trebile Egiptului în calitate de protector și de domnitor suprem, plecând depe malurile Nilului de sus cu toți aliații și cu oștirile etiopice contra asirienilor.

In asemenea împrejurări, însuși supunerea lui Ezechia se putea părea unei simple aruncături de ochi pentru a gâci timpul pentru sosirea monarhului etiopean. Infuriat de toate acestea, Senaherim, cu toată convenția abea încheiată, din nou a trimis un detașament sburător spre Ierusalim cu trei comandanți de la curte: Tartan comandant, Rapsaris, șeful eunucilor, și Rapssac, șeful marelui ștab. Apariția aserienilor în fața Ierusalimului din nou împrăștia desnădejdea în oraș; care însă și mai tare se mărise când deveniseră cunoscute pretențiile lor. Vestea apropierei lui Tirgaca, furioasa navală asupra Lahisului și toate celelalte știri de războiu isbutise deja să ajungă la Ierusalim. Se putea aștepta întoarcerea întregei armate asiriene, și deaceea porțile au fost din nou închise și zidurile au fost aduse în stare de apărare. Între acestea trimișii lui Senaherim pășiră la îndeplinirea însărcinării stăpânului lor. Ajungând la ziduri, ei cerură ca Ezechia să trimită la dinșii un convorbitor, ceeace s'a și făcut. Din partea lui Ezechia s'a trimis la ei Eliachim, șeful palatului, scriitorul Sevna și Ioah cronicarul, cari au eșit pe zid, așa că se putea auzi ceeace vor spune asirienii. Insuși Ezechia refuză să se arate pentru asemenea convorbiri, considerând aceasta mai prejos de demnitatea sa de rege. Și iată s'au început tratativele, care prezentau un exemplu curios de convorbiri diplomatice din timpurile vechi.


Cal de războiu (după un monument asirian).

In numele lui Senaherim ca convorbitor se prezentă Rapsac, șeful marelui stat major. De oare ce însuși Ezechia nu găsi potrivit să apară personal, apoi miniștrii săi au trebuit să transmită stăpânului lor, pe care Rapsac nu l-a învrednicit nici măcar cu titlul de rege, ce anume voiau să spună asirienii. Rapsac spuse că Ezechia evident întreține relațiuni tainice cu oare care putere străină, altmintrelea el niciodată n'ar fi îndrăsnit să se poarte așa față de marele rege. Ce putea să însemneze asemenea îndrăsneală?

Pe cine putea el să se bizue, împotrivindu-se lui Senahirim și să închidă porțile contra reprezentanților săi? E absurd să se spună, că el a nădăjduit pe propriile sale însușiri și pe izvoarele sale. Pentru asirieni e limpede, pe cine anume se bizue Ezechia, dar nădejdea lui e zadarnică. „Iată tu socoți să te razimi pe Egipt, — vorbea trufaș Rapsac: — pe această trestie frântă, pe care, de se sprijinește cineva, îi intră în mână și o străpunge. Așa-i faraon, regele Egiptului, pentru toți cei ce se bizue întrânsul. Iară dacă voi veți zice, — continuă Rapsac, — noi nădăjduim în Domnul Dumnezeul nostru, apoi în acela oare, ale cărui înălțimi și jertfelnice le-a desființat Ezechia și a zis lui Iuda și Ierusalimului: numai înaintea acestui jerfelnic să vă închinați în Ierusalim? Deci, intră în alianță cu domnul meu, regele asirian: eu îți voi da două mii de cai, — poți tu să găsești călăreți pentru ei? Cum poți tu să răpui măcar pe un conducător din slugile stăpânului meu? Și nădăjduești în Egipt pentru căruțe și pentru cai? Pelângă aceasta, oare eu fără voia Domnului am venit la locul acesta, ca să-l pustiesc? Domnul mi-a zis: mergi asupra țării acesteia, și o pustiește" (4 Reg. XVIII, 19—25). Cuvântarea aceasta era șireată și diplomatică. Spusă de peste zid, ea putea fi auzită de public, care stătea destul de aproape de miniștrii pe zid, ca să audă toată convorbirea. Dându-și sama de putința, că cuvintele acestea vor produce panică sau agitație în oraș, reprezentanții lui Ezechia rugară pe Rapsac să vorbească în arameiana, iar nu în limba iudaică, în care căpeteniile lui Senaherim putea vorbi slobod, de oare ce clasele culte din acea vreme învățau diferite limbi. Dar trimisul asirian nu era astfel de om, care să fi fost gata să cedeze. „Oare numai domnului tău și ție m'a trimis stăpânul meu să spun aceste cuvinte? zise el cu mândrie. Ci deasemenea și oamenilor, care stau pe zid, ca să-și mănânce escrementele lor și să-și bea udul lor cu voi". După aceea, înălțându-și glasul și vorbind tare în limba iudaică, așa încât să audă și poporul, el continuă: „ascultați cuvintele regelui, a marelui rege al Asiriei! Așa zice regele: să nu vă amăgească Ezechia căci el nu vă poate mântui din mâna mea; și să nu vă încredințeze el cu Domnul, spunând că are să vă mântue Domnul, și nu va fi dat orașul acesta în mânele regelui asirian. Nu ascultați pe Ezechia căci așa zice regele Asiriei: împăcați-vă cu mine, și eșiți la mine, și fiecare să mănânce roadele viței de vie a sa și a smochinilor săi, și să bea fiecare apă din fântâna sa; până nu vin eu și până nu vă iau într'o țară ca a voastră, în țara pânei și a vinului, în țara roadelor și

a viilor, în țara maslinilor și a mierei, și veți trăi și nu veți muri. Nu ascultați dar pe Ezechia, care vă amăgește, zicând: Domnul vă va mântui. Mântuit-au oare zeii popoarelor, fiecare țara lui din mâna regelui Asiriei? Unde-s zeii Ematului și ai Ar-padului? Unde-s zeii Eparvaimului din Mesopotamia, Evei și Ivei? Mântuit-au ei oare Samaria din mâna mea? Care din toți zeii țărilor acestora a mântuit țara sa din mâna mea? Așa dar Domnul (Iehova, acest zeu slab al unui popor slab) va mântui el oare Ierusalimul din mâna mea?" (4 Reg. XVIII, 27—35).

Această cuvântare obraznică și hulitoare de Dumnezeu a fost primită de popor în tăcere adâncă, de oare ce Ezechia în-țelepțește oprise să se dea răspuns la dânsa, ca să nu provoace pe asirieni la o silnicie și mai mare și poate, ca o încercare de a lua Ierusalimul cu asalt. Tratativele evident trebuiau să se ter-mine fără izbândă și asirienii se pregăteau să plece înapoi spre lagărul lor. Cei trei miniștrii ai lui Ezechia grozav de apăsați de tonul și de cerințele dușmanului, se îndreptară spre palat, sfâși-indu-și hainele și împreună cu poporul, umplând văzduhul de plânsete. Știrea despre toate cele întâmplate uimiră pe rege. In culmea amărăciunii sfâșiindu-și hainele sale, el se îmbrăcă în sac în semn de durere și fiind om evlavios, plecă deadreptul la templu, și se îndreptă cu rugăciune către Dumnezeu. Toată curtea urmă deasemenea pilda sa, îmbrăcând caftane negre, iar Elia-chim și Sevna cu preoții bătrâni în zdrențe au fost trimiși să spună Isaiei toate cele întâmplate. „Ziua durerii și a pedepsei și a rușinei este ziua aceasta, îi spusară ei în numele lui Ezechia: căci au ajuns pruncii până la deschiderea pântecului mamei, și nu-i putere a-i naște. Poate va auzi Domnul Dumnezeul tău, toate cuvintele lui Rapsac, pe care l-a trimis regele asirian, Domnul lui, să hulească pe Dumnezeul cel viu și să-L hulească cu cuvinte, pe care le-a auzit Domnul Dumnezeul tău. Adă dar rugăciune pentru cei rămași, care se află încă printre cei vii". In această cuvântare răsuna deja oarecare neîncredere și în ajutorul marelui proroc; dar Isaia în tot cazul era tare în credința sa și le răs-punse: „așa să spui domnului nostru: așa zice Domnul: nu te teme de vorbele, pe care tu le-ai auzit, prin care m'au hulit pe Mine slugile regelui Asiriei. Iată, Eu trimet într'însul duh, și el va auzi veste[1]), și se va întoarce în pământul său, și Eu îl voi înfrânge cu sabia în țara lui[2])". Incurajat prin asemenea încre-

1) Adecă vestea despre apropierea lui Tirgaca.

2) Senahirim, cum se știe, a fost omorât în Asiria de fiii săi la câțiva ani după aceasta.

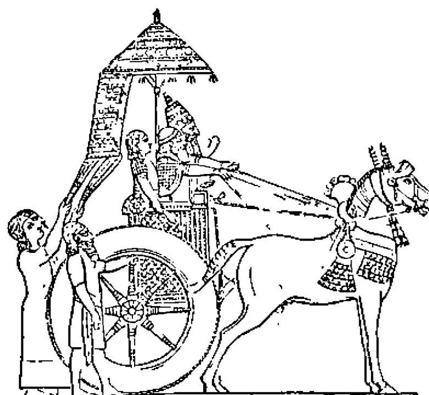
dinţare, Ezechia imediat a trimis răspunsul său asirienilor refuzînd în or ce împrejurări de a preda oraşul, şi Rapsac a trebuit să se întoarcă cu vestea sa supărătoare la Livna, la care se retrăsese acum Senahirim, temându-se de apropierea lui Tirhaca. In curgerea acestor zile sau săptămâni de neobişnuită agitaţie şi nelinişte, Isaia a rămas, ca şi întodeauna, neînfricat şi neînduplecat. Ezechia şi poporul acuşi acuşi ascultau glasul lui bărbătos şi încurajetor, îndemnându-i şi stârnindu-i să nădăjduiască în Domnul chiar şi în acest negru ceas. Către acest timp probabil se referă vestita cuvântare, în care prorocul, în adevăr cu bubuituri de trăsnet ale mâniei celei drepte împroşca pe cuceritori:

„Vai ţie, pusteitorule, care n'ai fost pustiit,
Şi ţie jăfuitorule, care n'ai fost jăfuit!
Când vei termina pustiirea,
Vei fi pustiit şi tu;
Când vei curma jafurile,
Te vor jăfui şi pe tine!
Doamne, milueşte-ne pe noi,
Căci întru tine nădăjduim!
Fii braţul nostru din revărsatul zorilor,
Şi mântuirea noastră la vreme de strâmtoare!
De groznicul tău glas vor fugi popoarele,
Când te vei scula, se vor răsipi ginţile.
Şi vor aduna prada voastră
Cum se adună omizile,
Se vor arunca la toate, cum se aruncă lăcustele!
Sus este Domnul, cel ce locueşte întru cele înalte,
El va umplea Sionul de judecată şi dreptate.
Şi vor veni vremile tale sigure
Belşug de mântuire, putere şi ştiinţă,
Frica Domnului va fi comoara ta,
Căci Domnul este judecătorul nostru.
Domnul este puitorul de lege al nostru,
Domnul este regele nostru,
Şi El ne va mântui pe noi (Is. XXXIII, 1—6, 22).

Cu toate acestea tremurând de soarta sa şi de soarta capitalei sale, regele Ezechia se sili măcar cât de puţin să potolească mânia lui Senahirim, veştile grozave despre care ajunseseră până la dânsul dela Lahis, iar e expus asediului. In acest scop el trimise soli în nădejdea că ei poate vor reuşi să convingă pe groaznicul rege, că Ezechia n'are nici un gând de trădare. Solia găsi pe rege deja în acest oraş, care fusese luat cu asalt şi dat în voia oştirei furioase[1]). O placă din palatul din Nineva, care se

1) Pe o mică placă se înfăţişează asediul Lahisului, se dau cuvintele lui Senaherim: „Eu dau permisiune pentru nimicirea lui". Layard, Ninevch and Babylonia, 149—152.

află acum în muzeul Britanic, îl închipuește „primind prada orașului Lahis". El ședea pe tron înaintea cortului său; într'o mână are două segeți, și în ceialaltă un arc. La el se aduc captivii, și un comandant urmat de pază, dă raportul despre dânșii. La spatele regelui stau doi eunuci cu evantalii de pene, cu care fac răcoare pentru rege și gonesc muștele. Indărăt stau doi cai pregătiți pentru rege; lângă ei stau soldați cu sulițe mari. Primul șir de captivi se pleacă înaintea lui pentru cererea de milă, iar îndărătul lor se întindea un grup mare de tovarăși ai lor. Aceia dintr'înșii, soarta cărora e deja hotărîtă de rege, sunt duși la oarecare distanță și se ucid, iar altora li se dă crutare și aceștia se întorc în robie. In apropiere stă căruța cu doi cai înhămați, poate căruța chiar a lui Senaherim, iar mulțimea nenumărată de arbori roditori pe întreaga tablă arată se pare rodnicia țării cucerite. Un puternic detașament călare și pedestru în dreapta tabloului servește de acoperire pentru rege. Anume în asemenea împrejurări au și găsit Senaherim trimișii lui Ezechia. Solia lor nu s'a încununat cu succes. Pentru Senaherim era în cel mai înalt grad interesat să pună stăpânire pe Ierusalim, pentru ca să-și asigure spatele său, și deaceea el a concediat pe soli neascultând nici măcar cererea lor. Anume aceasta o și arată prorocul Isaia în următoarele cuvinte ale cuvântării sale:


Trăsură asiriană (de pe un monument asirian).

„Iată cei puternici strigă pe ulițe
Trimișii pentru pace plâng amar.
S'au pustiit drumurile, lipsesc călătorii;
El a violat învoiala și a dărâmat orașele —
Oamenii sunt socotiți drept nimica.
Pământul plânge, se usucă;
Libanul e rușinat, s'a vestejit,
Sarov a devenit asemenea unui pustiu,
Și e despoiat de frunzi și Vasanul și Carmilul,
Acum Eu mă voi scula, zice Domnul,
Acum mă voi ridica, acum voi înălța.
Voi, cei însărcinați cu fân,
Naşteți pae;
Suflarea voastră e foc,

Care vă va mistui pe voi
Și vor fi popoarele ca varul ferbinte
Ca spinii tăiați
Vor fi arși in foc
Ascultați cei de departe ce am să fac Eu,
Și voi, cei de aproape, veți cunoaște puterea Mea".

(Is. XXXIII, 7—13).

Isprăvind cu Lahisul și cu orașele înconjurătoare, Senaherim după aceea se hotără fără amânare să se îndrepte spre Ierusalim și să-l cuprindă, înainte de a-i veni ajutorul Egiptului. Ascunzând intențiunile sale adevărate, el chiar trimise scrisoare lui Ezechia, și cu ea trimise iarăși pe Rapsac să facă o nouă încercare de a sili prin frică pe rege să se predea. Pentru a lua acest oraș prin un asediu formal s'ar fi cerut prea multă vreme. Enumerând, asemenea lui Rapsac la primele tratative, lungul șir de orașe și de țări, zeii cărora s'au dovedit neputincioși de a le apăra contra armelor sale și lăudându-se cu isprăvile sale. prin toate țările, pe care el le-a pustiit, Senaherim în scrisoarea sa prevenea pe Ezechia să nu se potrivească făgăduințelor amăgitoare din partea lui Iehova pentru izbăvirea de dânsul. Această nouă mișcare a dușmanului iarăși răspândi groaza și alarma prin tot Ierusalimul, și regele încă odată cu evlavie mișcătoare se îndreaptă spre templu, ca în rugăciunea către Iehova să ceară îndurarea Lui, ca să dăruiască apărare nefericitului oraș [1]).



Vedere din Vasan.

1. Anticitatea prezintă nu puține exemple, cum regii și în alte țări, în cazuri de nenorociri politice extreme alergară cu rugăciune la zei. Un caz izbitor, care amintește de dispozițiunea lui Ezechia, se istorisește despre Asurbanipal. Primind comunicarea, că un puternic dușman s'a decis să pășească contra lui, el se îndreaptă către templul Iștarei și, apropiindu-se de zeiță, a plâns înaintea ei și-i aminti ei despre faptele sale cele bune pentru restaurarea templelor ei, declarând, că el iubește curțile ei, comparând purtarea dușmanului său, om turburător urâtor de zei, cu purtarea sa proprie; enumerând toate titlurile ei și slăvitele ei însușiri, istorisi cum dușmanul său a adunat armată contra lui, și o rugă pe dânsa să doboare pe acest dușman îndrăsneț, ca pe o piatră, în ziua războiului, și să o răsipească ca furtuna și a vântului vijelios: După aceea el istorisește, cum zeița a ascultat rugăciunea lui, l-a vestit să nu se teamă, și cum în aceeași noapte unui prevăzător i s'a arătat în somn vedenie, în care zeița i s'a arătat, înconjurată de slavă, ținând în mâna ei un arc, pregătit pentru război, Ea trimise regelui veste încurăjetoare, poruncindu-i să mănânce hrană și să bea vin, deoarece ea îi va da biruință. Smith, Assiria pag. 156-157.

Rugăciunea lui a fost atingătoare și înălțătoare. „Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israil cel ce șade pe heruvimi", se ruga el, — „Tu singur ești Dumnezeul tuturor regatelor pământului; Tu ai făcut cerul și pământul. Pleacă, Doamne urechea Ta și auzi; deschide, Doamne, ochii Tăi și privește și auzi cuvintele lui Senaherim, care a trimis să Te hulească pe Tine. Dumnezeul cel viu! Adevărat, Doamne! regele Asiriei a pustiit toate țările și pământurile lor, și a aruncat pe zeii lor în foc. Dar aceia nu erau dumnezei, ci lucruri de mână omenească. lemne și pietre; deaceea i-a și nimicit. Și acum, Doamne Dumnezeul nostru, mântuește-ne din mâna lui; și vor cunoaște toate regatele pământului, că Tu, Doamne, numai singur ești Dumnezeu" (Is. XXXIII, 16-20). Ezechia s'a adresat lui Dumnezeu, care aude rugăciunea și niciodată nu părăsește pe cei drepți, când ei strigă către Dânsul în ziua necazului. Și în adevăr, rugăciunea lui a fost ascultată. Prorocul Isaia imediat a primit o nouă inspirație, pe care a fost însărcinat să o transmită lui Ezechia. Grăbind spre palat, acest patriot neînduplecat încurajă și întări pe rege prin cuvinte, care încă și astăzi sunt în stare să umplă de bărbăție inima acelora, care le citesc „Așa zice Domnul, Dumnezeul lui Israil: despre ce te-ai rugat tu Mie contra lui Senaherim, regele Asiriei, iată cuvântul, pe care Domnul l-a rostit asupra lui:

„Te disprețuește, râde de tine
Feciorelnica fiică a Sionului,
Dă din cap în urma ta, fiica Ierusalimului.
Pe cine ai ocărât și ai hulit tu?
Și față de cine ți-ai ridicat glasul,
Și ți-ai ridicat așa de sus capul?
Asupra sfântului lui Israil!
Prin robii tăi tu ai ocărât pe Domnul și ai zis:
Cu mulțimea căruțelor mele m'am suit pe munți, pe coastele Libanului.
Și am tăiat falnicii cedrii ai lui, frumoșii lui chiparoși.
Și am ajuns chiar pe vârful lui, în dumbrava grădinei lui.
Și am refuzat eu și am băut apă,
Și voi seca cu pașii picioarelor mele toate râurile Egiptului.
Pentru îndrăsneala ta asupra Mea,
Și pentru că trufia ta a ajuns la urechile mele,
Eu voi pune belciug în nările tale
Și undița mea în gura ta,
Te voi întoarce înapoi pe același drum,
Pe care tu ai venit.
Și iată pentru tine, Ezechia, semn:
Veți mânca anul acesta ce a crescut din semințele scuturate,

Şi anul următor cele ce au crescut singure,
Iar în anul al treilea sămănaţi şi seceraţi,
Şi sădiţi vii şi mâncaţi roadele lor.
Şi rămăşiţa rămasă în casa lui Iuda
Vor da iară rădăcini în jos,
Şi vor aduce roadă în sus.
Căci din Ierusalim se va ridica rămăşiţa,
Şi cele mântuite dela muntele Sion.
Râvna Domnului Savaot va face aceasta.
Nu va intra el în acest oraş,
Şi nu va arunca acolo cu săgeţi,
Şi nu va păşi într'acolo cu scuturi,
Şi nu va ridica împotriva lui valuri.
Pe acelaşi drum, pe care a venit, se va întoarce,
Iar în oraşul acesta nu va intra, zice Domnul;
Eu voi păzi oraşul acesta,
Ca să-l mântuesc pentru mine şi pentru David, robul Meu".

Prorocia era încurajetoare, dar în vederea stărei de lucruri Ierusalimul trebuea totuşi să se simtă extrem de alarmat. Pe el îl ameninţa distrugerea totală. Dar mare este Iehova şi cuvântul prorocului Său adevărat. In extrema sa stare, Ezechia îşi arunca privirile disperate spre sud şi spre apus, aşteptând apropierea din cotrova a ajutorului. Deja se auzise vestea, că Tirhac, regele Egiptului, plecase în expediţie pentru eliberarea Ierusalimului. Vestea asta ajunsese deasemenea şi la Senaherim, şi anume aceasta îl şi făcuse pe el să stăruiască a lua Ierusalimul cât mai repede. Iar ajutorul era mai aproape decât se putea aştepta şi însuşi evlaviosul Ezechia. Când sosi sara, atunci asupra Ierusalimului se întindea încă povara insuportabilă a fricei şi neliniştei, iar spre ziuă totul se schimbase. Chiar în această noapte se petrecuse unul din cele mai de samă şi mai uimitoare evenimente în istoria omenirei. Chiar în acea noapte, cum vorbeşte istoricul biblic, „trecu îngerul Domnului, şi lovi în tabăra asiriană 185.000 şi iată numai trupuri moarte" (3 Reg. XIX, 35). „Şi a trimis Domnul îngerul", - se spune în alt loc, - „şi a nimicit pe toţi vitejii, şi pe comandanţii de seamă şi pe conducătorii oştirii regelui asirian. Şi s'a întors acesta cu ruşine în ţara sa" (2 Paral. XXXII, 21).

Evenimentul acesta îşi găseşte o confirmare indirectă şi în alte mărturii, deşi intr'însele el capătă cu totul alt colorit istoric şi local. Aşa, Herodot istoriseşte, că sacrificatorii Egiptului i-au dat cum „Senahirim, regele Arabiei şi Asiriei, a plecat cu oştire mare asupra Egiptului. In imprejurarea asta oştirea egipteană refuză să dea ajutor regelui său Seton, sacrificaterul Vulcanului.

Deaceea acesta, fiind pus într'o extremă dificultate, a intrat în templu și a plâns înaintea lui Dumnezeu cu prilejul amenințării acestei nenorociri. Din pricina unei extreme încordări el adormi, Și Dumnezeu i se arătă în vedenie, dându-i știrea că El îi va ajuta, și încurajându-l cu încredințarea, că regele nu va suferi, de oare ce Dumnezeu îi va trimite ajutor. Bizuindu-se pe aceastǎ vedenie, sacrificatorul - rege luă cu sine pe toți aceia, care au voit să-i urmeze și se închise în Peluzia, la intrarea în Egipt. Dar când au sosit ei acolo, miriade de șoareci de câmp, aruncându-se asupra vrămașului le roase tolbele, arcurile și mânerile scuturilor lor, așa că atunci, când a doua zi fugeau fără apărare, mulți din ei au fost omorâți. Și până în ziua de astăzi - adaoge Herodot, - statuia de piatră a acestui rege stă în templul lui Vulcan, cu un șoarece în mână și cu inscripția: „tot cel ce privește la mine, să dea închinăciune zeilor" [1]). In care anume moment de realizare de către Senaherim a planurilor sale contra Ierusalimului l-a ajuns această nenorocire, e greu de precizat. Dar în tot cazul atât din mersul istorisirei biblice, cât și din prorocia lui Isaia se vede, că nenorocirea a ajuns pe asirieni chiar în acel moment, când ei își terminase pregătirea lor pentru atacul desăvârșit asupra Ierusalimului, care fusese, poate, amânat numai în vederea dorinței să obțină predarea orașului prin ajutorul capitulațiunei. Traducerea greacă a acestui loc din cartea Regilor mărturisește simplu, că cercetarea lui Dumnezeu izbi pe dușman noaptea. Iosif Flavie, conform cu tradiția timpului său, presupune, că prima zi de asediu a fost totodată și ultimul pentru asirieni și în noaptea următoare dușmanul a fost supus măcelului și apucă fuga. Enorma mulțime de uciși ne arată o nenorocire mult mai mare decât dacă ar fi fost vorba de un singur detașament, trimis să ia Ierusalimul. Se poate crede, că trebile lui Senaherim, cu toate inscripțiile sale luxoase și orgolioase, n'au fost tocmai reușite chiar dela început. Despre asta se poate gâci, chiar citind pintre rânduri aceste inscripții, pentrucă, deși el se mândrește cu victoria sa dela Eltechi, totuși în inscripție nu se comunică nici tabela captivilor, nici în genere oare care amă-

---

1) Herod. II, 141. O statue la fel a lui Apolon, cu un șoarece la picioarele sale stătea in Troada. Ea ar fi fost ridicată in amintirea infrângerei dușmanului de o năvală de șoareci de câmp, care au ros curălile armelor lor noaptea și l-a silit să se retragă. Dacă se presupune, că această istorisire a fost imprumutată din tradiția egipteană, atunci ea indirect a putut să rezulte din istorisirea despre infrângerea asirienilor. Șoarecele era simbolul pustiirei și distrugerei, și prin amintirea de el s'a avut, poate, in vedere numai să exprime ideea de distrugere tainică și ne invinsă.

runţimi despre pradă, şi mândrul rege a trebuit să se mărginească la declaraţiunea, că el a luat oraşele Elteca şi Timna, din care ultimul era, poate, numai un sat neapărat de stepă. In inscripţii el spune, că el a închis pe Ezechia asemenea unei paseri în cuşcă, dar nu vorbeşte nimic despre luarea Ierusalimului, nici cucerirea Egiptului sau chiar despre intrarea sa într'însul, deşi aceasta fusese ţinta principală a expediţiei lui. El se laudă, adevărat, cu aceea, că a silit pe Ezechia să-i dea, pelângă tribut, „pe fetele sale şi pe locuitorii palatului bărbaţi şi femei"; dar asta, după toată probabilitatea nu e decât o deşartă laudă de sine, pentru că predarea membrilor familiei regale şi membrii palatului, împreună cu damele haremului, se considera o aşa umilinţă, care s'ar putea obţine numai după luarea necondiţionată a oraşului, dar în privinţa asta nu există nici un fel de indicaţiuni în istorisirea biblică. Mai probabil ca orce e, că după victoria îndoelnică dela Elteche, Senaherim s'a mărginit cu asedierea şi luarea Lahisei parte cu oştirea sa, când cea mai mare parte a fost trimisă probabil în Egipt, iar al treilea corp e trimis asupra Ierusalimului. Dar în oştirea sa s'a ivit molima, care se pare că a izbucnit deodată tare puternic să bântue în diferite detaşamente ale sale înaintea Ierusalimului şi în Livna, unde a fost strămutat cartierul principal după căderei Lahisei. Tradiţia iudaică, trecută din generaţiune în generaţiune, a înţeles prin molima expusă în Biblie o boală extraordinar de grea, asemenea aceleea, care a fost tot cu o cercetare a Ierusalimului în vremea lui David, când îngerului Domnului i se poruncise să supună oraşul mâniei dumnezeeşti [1]). Odată cu aceasta la Senaherim putuse să ajungă şi veştile alarmante, că asupra lui vine cu putere mare Tirgac. Chiar dacă armata sa s'ar fi aflat în stare bună, apoi în tot cazul această nouă luptă cu un protivnic aşa de puternic şi primejdios trebue să-l fi neliniştit tare mult. Dar în împrejurările date situaţia era în totul primejdioasă. Vestea din celelalte detaşamente, care arătau, că armata sa în intreaga ei alcătuire s'a expus aceliaşi nimiciri de boală, cum se întâmplase şi în Livna, trebue să fi smerit încă şi mai mult duhul de mândrie al regelui. In locul miilor de ostaşi înfăşuraţi în churase, care nu de mult se revărsau la bătălie, el putu să adune împrejurul său numai un rest neînsemnat de armată, cuprinsă de groază şi demoralizată. Soldaţii săi cei mai viteji, mândria batalioanelor sale mândre,

1) Josephus, Ant. X, 1, 5; 2 Reg. XXIII, 15—17.

ofițerii și generalii lui parte erau căzuți cu duhul, parte erau nimiciți. Șefii de provincie luxos îmbrăcați, căpeteniile și cârmuitorii orașelor, călăreții, care călăreau pe cai, și toți tinerii aleși, escadroanele și detașamentele, tot așa de numeroase, ca frunzele din codru, toți aceștia zăceau movile moarte împrejurul lui. Protectorul său principal, zeul Asur, îl părăsise, și duhurile rele ale adâncului: maschimii, gigimii, utucii și duhurile văzduhului, toate aceste genii grozave cu trupuri de foc se prăbușiseră asupra lui și a armatei lui pentru nimicirea lor. Părăsit de ceriu și lăsat furiei grozavilor demoni, molimei și morții, regele cuprins de groază nu se putea gândi la nimic alta, decât la fuga imediată, deși rușinoasă, în direcția Ninevei, unde el putea nădăjdui să capete îndurarea zeilor. Retragerea în oare care ordine era imposibilă. Jalnicile resturi ale detașamentelor erau extrem de demoralizate. Groaza de moarte cuprinsese pe aceea, care rămăseseră în viață. Priveliștea, ce prezenta lagărul fiecărui detașament, era prea grozav, ca să poată cineva oscila relativ la ceea ce era de făcut[1]).

Vestea despre înfrângerea lui Senaherim și despre fuga asirienelor fu semnalul despre urmărirea imediată a dușmanului, căruia se predase aproape toată populațiunea. Garnizoanele orașelor și fortărețelor, lăsate într'însele de Senaherim, fără îndoială le părăsiră, și toată oștirea asiriană în turme desordonate și îngrozite, nu se îngrija decât, ca pe cât se poate de repede să fugă din această țară așa de grozavă pentru dânsa. După mărturia lui Isaia, prada apucată era nenumărată. Locuitorii Ierusalimului,

1) Geniul lui Byron, cu o uimitoare exactitate întrupând amărunțimile, redate de istorisirea biblică, ne va da putința să ne prezentăm limpede acest tablou grozav.

„Ca lupii asupra turmii, vrăjmașii năpădeau
Oardele lor de purpură și aur străluceau;
Ca stelele pe mare, săbiile luceau,
Când valurile noaptea le reflectau.

Ca frunzele dumbrăvii în plinul primăveri
Puzderia de steaguri a apărut în zare;
Ca frunzele dumbrăvii, când toamna-i pe sfârșite,
Așa cădeau sărmanii 'n zorii dimineții.

Căci peste ei aripa lui Azrail trecuse
Și 'n fâlfâirea-i crudă ea viața le răpuse.
De somn fără trezire avuseră ei parte,
Pe rând oastea dușmană se cufundă 'n moarte.

Cu sutele și caii zăceau pe câmp mormane;
Din nările răcite nu mai ieșia suflare,
Și spuma înghețată de-un ultim sforăit
Albește ca stropii valului de stâncă lovit.

Și risipiți pe brazde dorm pe veci călăreții,
Iar pe frunțile lor roua, ca pe armuri rugină
Nici flamuri nu se mișcă și totu-i neclintit
Nimic nu mai răsună în câmpul pustiit.

Văduvele lui Asur în vaete suspină,
Idolii lui Baal sunt prăvăliți în tină.
Cei ce aduceau urgie, ca fumul au pierit,
Și ochiul lui Iahve ca neaua i-a topit.

Opera lordului Byron în traducerile poeților ruși, ediția lui N. V. Gerbele, tom. I, pag. 11, a XXII melodie ebraică: „Infrângerea lui Senaherim". Originalul e mult mai sonor, mai expresiv și mai luminos de cât această traducere a ediției rusești.

asemenea lăcustelor ce se aruncă câmpiei verzi, se aruncară să trăsnească lagărul asirian (Is. XXXIII, 4). Chiar ologi și cotonogii, zice el, grăbiră spre pradă. Dealurile, pe care fugeau asirienii, căpătară numirea de „munții prăzii". Precum armata franceză la retragerea sa dela Moscova a fost urmărită chiar și de țăranii de ambele sexe și fără cruțare ucisă cu miile, așa negreșit s'a petrecut și cu asirienii. Căzuți cu duhul și slăbiți de groază și de boli, ostașii lui Senaherim cădeau pe drum și murind, deveneau prada paserilor răpitoare în munți și hiarelor câmpului „și paserile urmau după dânșii vara, și toate hiarele câmpului iarna erau împrejma lor" (Is. XVIII, 6). Poate o pildă mai izbitoare decât aceste amărunțimi, care ne pot fi cunoscute în timpurile mai nouă, poate servi anume fuga francejilor din Rusia în anul 1812, când 30,000 de cai au perit în câteva zile, și din armată de o jumătate de milion au rămas în viață numai 20.000 de oameni, lipsiți aproape de orce arme.





Paserile răpitoare pe cânpul de luptă (după un monument asirian)

O izbăvire așa de minunată umplu inima tuturor de simțul de cea mai adâncă recunoștință. Nourul groaznic, ce stătuse deasupra statului și amenințase să-l distrugă până în temelii, deodată se risipi și dispăru. Ceeace n'ar fi putut face nici o putere omenească, s'a făcut prin cuvânt atât de puternic din gura lui Iehova. Cea mai puternică din monarhii se dovedi neputincioasă în fața Regelui regilor și a Stăpânului stăpânilor. Ca o nălucire și vedenie, războiul acesta la urma urmelor s'a dovedit o mare luptă între idolatria asiriană și adevărata religie, cum a arătat asta necontenit cel mai mare patriot al timpului, Isaia. Triumful acesta a fost triumful adevăratului Dumnezeu. Lui îi aparținea mărirea, puterea, slava și toată biruința (1 Paral. XXIX, 11). Acea mântuire, care a fost dăruită de Dânsul poporului Său, a fost oare cum o repetare a acelia, pe care cândva a fost deja săvârșită în vremea lui Moise, cu veacuri în urmă, când anume a perit faraon și oștirea sa prigonitoare. Nu-i de mirare, ca asemenea eveniment, ca unul ce produsese o impresiune neobișnuită asupra minții poporului, a ajutat și la trezirea religioso-morală a lui. Și slujba din templu niciodată nu se cerceta, din timpul lui David, Solomon și Iosafat, cu asemenea râvnă și plăcere, cum fu aceasta acuma. Psalmii lui David și slavoslovia muzicală a corurilor le-

vite iarăși umpleau curțile templului de imne entuziaste, și fumul nenumăratelor aduceri de jertfe se înalță în timpul slujbelor solemne a dejurnelor succesive de preoți. Odată cu asta, evenimentul acesta servi de obiect și pentru noui imne solemne. Anume către acest timp se referă, cum se presupune, vestitul psalm al 45-lea, în care se exprimă deplin triumful național cu ocazia căderei groaznicului dușman al țării.

„Dumnezeu este scăparea și puterea noastră
Și ajutor grabnic la vreme de nevoe.
Deaceea nu ne vom teme, măcar de s'ar răsturna pământul.
Și munții s'ar muta în sânul mărilor!
Mugească și învolbureze-se apele lor,
Cutremure-se munții de învăluirea lor!
Curgerile râurilor veselesc orașul lui Dumnezeu
Lăcașul sfânt al Celui Preaînalt.
Dumnezeu e în mijlocul lui și nu se va clăti:
Veni-i-va Dumnezeu în ajutor disdedimineață.
Tremură națiunile și regatele se mișcă,
Că a răsunat glasul Domnului lui; pământul s'a înfiorat
Domnul puterilor e cu noi, Dumnezeul lui Iacov ni-i apărător
Veniți și vedeți lucrurile Domnului, —
Pustiirile ce-a făcut El pe pământ,
Curmând războaele până la marginile pământului
Sfărmat-a arcul și a rupt lancea,
Carăle de război le-a ars cu foc.
Opriți-vă și aflați, că eu sunt Dumnezeu;
Pe care-L înalță popoarele și tot pământul!
Domnul puterilor e cu noi
Apărătorul nostru e Dumnezeul lui Iacov".

După aceea următorul psalm exprimă însuși entuziasmul poporului cu prilejul izbăvirei:

„Bateți din palme toate popoarele,
Strigați Domnului cu glas de bucurie,
Căci Domnul cel prea Inalt e înfricoșat,
Mare Impărat peste tot pământul.
Cântați Dumnezeului nostru, cântați!
Cântați Impăratului nostru, cântați!

Tot către acest eveniment se referă și psalmul 75, care în traducerea greacă a celor LXX, poartă inscripția „asirianului". Conținutul lui corespunde în totul evenimentului, și într'însul psalmistul, pe instrument cu coarde, așa proslăvește pe Dumnezeu:

Cunoscut este Dumnezeu în Iudeea,
In Israil mare este numele Lui!

Cortul Lui a fost în Silom
Şi locuinţa lui este în Sion
Şi a sfărmat El acolo săgeţile arcului
Scutul, şi sabia, şi războiul.
Slăvit eşti Tu, mai puternic ca munţii prădalnici,
Cei tari cu inima au devenit pradă,
Şi-au adormit somnul lor, şi nu şi-au mai găsit
Bărbaţii puterei mânile lor. —
De certarea Ta, Dumnezeul lui Iacov,
Au încremenit şi călăreţ şi cal.
Infricoşat eşti Tu
Şi cine-ţi poate sta împotrivă,
Când se aprinde mânia ta!"

(Ps. LXXV, 2-8).

Impresia produsă de această izbăvire atât de miraculoasă a fost aşa de profundă, încât ea nu s'a şters niciodată nici în veacurile următoare ale vieţii istorice a poporului. Iuda Macabeul, în ajunul marei sale bătălii cu Nicanor, prin amintire de dânsa a îmbărbătat pe ostaşii săi. Istorisirea despre fuga marelui rege dela Ierusalim în faţa mânei întinse a Domnului încă şi acum se citeşte în bisericele Rusiei ortodoxe la anivesarea retragerei armatei franceze din Rusia. Cuvintele începătoare ale psalmului: „Dumnezeu este adăpostul şi puterea noastră" s'au scris cândva pe biserica cea mai măreaţă din câte a avut creştinismul, anume pe sf. Sofia din Constantinopole. Şi el a servit de temeiu pentru măreţul imn a lui Luter: „Eine feste - Burg ist unser God", pe care-l cântau oştirile germane în timpul războiului franco-prusian din anul 1870 înaintea fiecărei lupte, cum s'a făcut asta şi în toate crizele istorice ale poporului aproape în curgere de 300 de ani.

Izbăvindu-se de grozavul duşman, Ezechia se ocupă cu organizarea statului său. In curgerea acestor ani a cucerit el, poate, acea parte a Iudeei, care fusese luată de la Ahaz de filisteni (4 Reg. XVIII, 8). Drumurile părăsite în timpul năvălirii asirienilor, iarăşi se umplură de călători şi industriaşi şi oraşele dărâmate fură restaurate. Unii şi-au exprimat părerea, cum că Senaherim ar fi făcut o nouă incursiune asupra Palestinei după 11 ani. Dar pentru asta nu sunt temeiuri suficiente. Acest cuceritor cândva groznic avea puţină înclinaţiune să viziteze din nou locurile, însemnate pentru dânsul cu aşa groaznice necazuri, şi deaceea Iudeea a rămas în pace. Acele provincii, care au rămas pustiite în timpul ultimelor turburări, iarăş se acoperiră de comunităţi înfloritoare, pentru că populaţia treptat refăcu pe fraţii

lor pierduţi, duşi în Nineva. Coloniile tribului lui Simeon se răspândiră până la îndepărtatele hotară ale Neghebului de sud (1 Paral. IV, 34–43). Industria se învioră în toată ţara şi regatul se bucura de respect din partea popoarelor înconjurătoare.

Ce se atinge de Senaherim, apoi deşi el a trecut câţiva ani prin o grozavă nenorocire, din pricina celor întâmplate în Palestina, cu toate acestea istoria ultimei sale vieţi a fost turbure, silindu-se oare cum, ca măcar în parte să şteargă ruşinea înfrângerei sale. El mai întreprinse încă vreo câteva expediţiuni în ţările înconjurătoare, dar expediţiile aceste n'au fost urmate de un succes deosebit. Ultimii ani ai vieţii sale Senaherim, i-a petrecut în Nineva, în magnificul palat, pe care-l construise pentru sine şi care prezenta, după proporţiile sale, o clădire neobişnuită. Acest palat a lui Senaherim avea 1.500 picioare în lungime şi 700 de picioare în lăţime. La dânsul fusese întrebuinţată toată arta, de care dispunea Asiria, şi toată prada, care fusese apucată de cuceritorii ei din Ţările vecine, aşa că palatul acesta prezenta cea mai măreaţă clădire, ce s'a putut ridica cândva în Nineva. Credincios instinctelor războinice ale rasei sale, ba poate presimţind în viitor primejdia pentru monarhia sa, el ultimii ani îi întrebuinţă la întărirea capitalei sale, aşa ca să o facă inaccesibilă. Zidurile şi porţile au fost refăcute şi în parte construite din nou, când au fost ridicate şi alte fortificaţii uriaşe, ce se întindea pe mulţi chilometrii împrejur. Dar nici un fel de ziduri nu putură să apere pe mândrul rege de soarta ce-l urmărea. El a fost ucis în măreţul său palat. Despre împrejurarea acestei ucideri noi nu ştim nimica amănunţit. Moartea silnică a fost de altmintrelea soarta obişnuită a regilor asirieni. Senaherim avea mulţi fii, cel mai mare dintre care fusese făcut locţiitorul Babilonului, dar se pare că a murit înainte de tatăl său. In urmă, cum se poate crede s'au stârnit certuri relativ de drepturile la Tron, şi lucrul se termină cu o conjuraţie din partea a doi fii ai săi, Adramelech şi Şareţar, care s'au hotărât să ucidă pe tatăl lor şi să ocupe tronul. Ei săvârşiră această păcătoasă crimă a lor când tatăl lor se ruga în templul lui Nisrah (celui binecuvântat), a acelui zeu, căruia, după o ciudată ironie, i se înălţau cu deosebire rugăciuni pentru bine-



Nisrah (după un monument asirian).

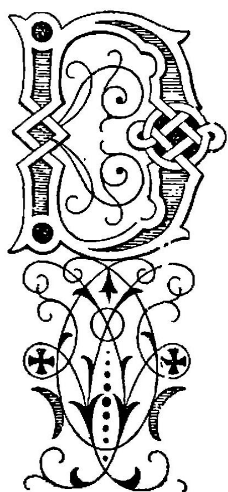
cuvântata stare a familiei. Dar ucigașii de tată prin această crimă a lor n'au obținut nimica, de oare ce pretendența la tron păși la al treilea frate al lor Asardan (Esarhadon), așa că ucigașii au trebuit să fugă în Armenia, unde domnitorul stăpânitor le și îngădui să rămână. „Și s'a făcut rege Asardan, fiul său, în locul lui" (4 Reg. XIX, 37).





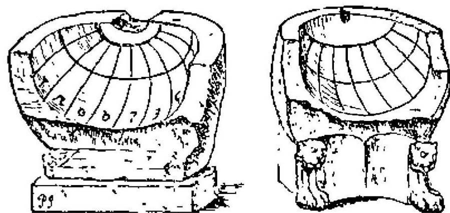
Lanțul de munți al Libanului.

CAPITOLUL IV
BOALA LUI EZECHIA ȘI ULTIMII ANI DE DOMNIE AI SĂI.



acă agitația, pricinuită de năvălirea asirienilor, a fost extrem de puternică, apoi fără margini a fost și bucuria în urma izbăvirei regatului de dărâmarea lui de către groaznicul cuceritor; dar ea curând a fost întreruptă de o nouă alarmă, din cauza unei boli serioase, la care a fost expus Ezechia, cu atât mai mult, că el se afla încă în floarea vârstei și nu avea fiu, care să poată fi lăsat moștenitor al tronului. Boala era mortală, atârnând poate întru câtva de agitațiile minții; la care fusese supus în împrejurările trecute. In Ierusalim curând se află, că la palatul regal a fost chiemat Isaia, căruia i se ceru să dea suferindului cuvântul prorocesc, care va fi sfârșitul boalei și prorocul îi vesti în numele lui Iehova, că el trebue să-și facă testament pentru casa sa, deoarece va muri și nu se va face sănătos. Pretutindenea s'a răspândit o întristare neobișnuită, însă mai mult decât toți era trist Ezechia. Dorind încă să mai trăiască și aproape

era disperat pentru țara sa, neavând afară de asta nici acea nădejde, care în urmă a fost dată omenirei de Evanghelie, vărsând lumină clară asupra vieții de dincolo de mormânt și întărind credința în nemurire, el în disperare întoarse fața sa dela lumina zilei, care lui îi era dat să o părăsească, spre părete și plânse amar. Intristarea lui spori încă din cauză, că el nu avea moștenitor pentru tron și nu avea cine să domnească după dânsul[1]). El abea trecuse prin marea neliniște și nădăjduia să se folosească de liniște, dar în loc de asta înaintea sa se deschidea mormântul. Delicata lui inimă se îngrozi de mormântul întunecat, și se rugă ferbinte lui Dumnezeu pentru însănătoșare. „O Doamne? — se rugă el, — adu-Ți aminte, că eu am umblat înaintea feții Tale cu inimă devotată Ție, și am făcut cele plăcute în ochii Tăi". Rugăciunea lui era întreruptă de plâns puternic, și ea n'a rămas neauzită. Abea credinciosul Isaia părăsi patul de boală, când comunicarea tristă fu schimbată. Inainte de a ajunge el la poarta orașului de mijloc, ca să se pogoare în orașul de jos, și prorocul primi inspirația dumnezeească să se întoarcă și să spună regelui, că rugăciunea lui a fost auzită, că el în trei zile va fi în stare să mulțămească personal lui Dumnezeu în templu pentru însănătoșerea sa, că viața lui se va prelungi încă cu 15 ani. Pentru vindecarea boalei erau deajuns cele mai simple mijloace. Cel mai obișnuit leac oriental, constând din o catapleasmă de smochine, care încă și astăzi se întrebuințează în același scop în Persia și Turcia, a fost aplicată pe locul umflăturei de pe corpul regelui și imediat a urmat ușurarea[2]). Pentru încurajarea bolnavului rege împreună cu asta i se dete și semnul, sau amanetul suprem al totalei lui însănătoșeri. Ahaz, cum s'a spus mai sus, a făcut ceasornic de soare după modelul babilonean, poate pentru aceea, ca în unul și același timp să slujască lui Baal și să măsoare vremea. Aceasta, după toată probabilitatea, era o clădire înaltă, pe treptele scărei de urcare a căria cădea umbra soarelui în mișcarea ei permanentă, sau poate acesta era în rotund orizontal, pe



Ceasornice vechi de soare.

1) Joseph. Ant. X, 2, § 1.

2) Grecii și romanii deasemenea întrebuințau foi de smochin tot astfel în caz de buboae puternic obrintite.

care erau însemnate trepte sau trăsături succesive. La întrebarea lui Ezechia, ce semn i se va da spre adeverirea că se va face sănătos, Isaia îi propuse să aleagă, că umbra se va mişca cu zece trepte sau înainte, sau înapoi. Ezechia observă, că umbra se mişcă uşor înainte cu zece trepte, şi deci semn mai doveditor va fi pentru dânsul, dacă umbra se va întoarce înapoi cu zece trepte. Şi în adevăr umbra, după rugăciunea lui Isaia, s'a întors înapoi cu zece trepte. Cum s'a săvârşit acest fenomen, nu se ştie. Dar în tot cazul e interesant de observat, că în acel timp, anume în 26 Septembrie anul 713, a fost eclipsă de soare parţială, văzută din Ierusalim, şi anume ea a putut să producă numai bine acel fenomen, despre care ne pomeneşte istorisirea biblică[1]).

Vestea despre boala lui Ezechia şi despre miraculoasa vindecare a lui a ajuns repede chiar până la cele mai depărtate ţări şi, între altele, pânăla Babilonia. Acolo Merodah Baladar, „fiul dat de zeul Merodah", tot mai susţinea încă neatârnarea statului, deşi încă Sargon nu odată făcuse încercări groaznice să-l sdrobească. Apucându-se în situaţia sa disperată de orce nădejde, el socoti că Ezechia, care putea fi dispus să între în alianţă cu Babilonul şi astfel în oarecare măsură să slăbească puterea marelui duşman comun. Din această causă s'a trimis la Ierusalim o solie cu scrisoarea scrisă cu mâna proprie dela Baladar Merodah şi cu obişnuitele daruri scumpe, cu care monarhii orientali totdeauna se adresează unul către altul. In această solie se afla probabil şi înţelepţi haldei, doritori de a cerceta fenomenul miraculos şi enigmatic pentru dânşii al mişcării umbrei. Scopul vădit al acestei solii era dorinţa de a felicita pe Ezechia cu ocazia însănătoşerii lui; iar scopul real a ei era să încheie alianţă ofensivă şi defensivă cu dânsul. O asemenea cinste pentru regele unei ţări neînsemnate, cum era Iudeea, negreşit era destul de măgulitoare, şi solia a fost primită de Ezechia cu tot felul posibil de amabilităţi ale delicateţei orientale. Soliei străine i s'au arătat toate aspectele regatului, inclusiv între altele şi magazinele regale, arsenalul şi tezaurile. Lor li s'a oferit 'pentru revistă toate instituţiile militare şi de stat ale Iudeei oare cum cu scopul de a arăta solilor, că susţinerea Iudeei e în totul vrednică de aceea, ca să şi-o procure regele Babilonului. Pentru Ezechia cel simplu

1. Bozanke vorbeşte despre eclipsa de soare, văzută în Ierusalim la 11 Ianuarie anul 680 a. Hr. că ea a putut să facă umbra ce se arunca pe trepte dinspre sud să se retragă anume pe acel spaţiu, cum se descrie în istoria biblică, anume cu zece trepte, şi această mişcare de toţi observată a trebuit să dureze mai mult de 20 minute." Trans. of. Bibl. Arch. III, 36.

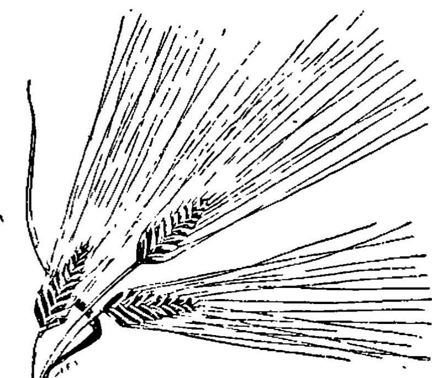
și imprudent asemenea descoperire a resurselor sale tainice înaintea trimișilor unui rege, domnia căruia a fost lupta necontenită și nereușită contra Asiriei, propriul său mare dușman, se părea nevinovată și nevătămătoare. Dar credinciosul său sfetnic Isaia înțelegea lucrurile mult mai bine de cât însuși regele. Inălțarea și căderea monarhiilor orientale era lucru obișnuit. Provinciile lor pururea erau gata de a scutura jugul lor. Opoziția lui Merodah Baladar contra Asiriei denota acea vitalitate în pretențiile sale, care în urmă se puteau cu totul schimba raporturile dintre el și Nineva și prevederea prorocească vedea limpede putința, ceeace se putea prevedea întru câtva și prin calculele imaginațiunii. Prorocului i se descoperi, că Babilonul mai târziu va căpăta întâetatea, și Iudeea va plăti fudulia lui Ezechia cu totala distrugere. Pururea neînfricat la îndeplinirea îndatoririlor sale în calitate de slujitor al lui Dumnezeu, el n'a putut să se abțină dela comunicarea reproșului îndreptat către rege, deși Ezechia era regele său și prietenul său. Aflând despre toate cele întâmplate, prorocul se prezentă în încăperea particulară a palatului, și monarhul a trebuit să asculte dela dânsul, că el este trimis de Iehova, ca să-i prezică viitoarea dărămare a regatului de către înseși acea putere, reprezentanții căria au fost inițiați astfel în toate tainele statului Iudeu. Insuși acest palat va fi prădat, bogăția poporului jăfuită și nepoții înseși ai lui Ezechia vor fi duși în robie, ca să facă din ei servitori la palatul regelui Babilonului. Reproșul acesta a fost greu, dar el a căzut pe inima regelui, care știa să se smerească și să se căiască. „Bun este cuvântul Domnului, pe care l-ai grăit tu", răspunse regele smerit, și se rugă, ca pacea și prosperitatea să continue în zilele lui. Asemenea smerenie găsi răsplată în răspunsul lui Isaia, care închiă prin încredințarea, că asemenea nenorocire în tot cazul nu se va produce în zilele domniei lui.

Ezechia a fost ultimul rege iudeu, care și-a terminat domnia într'o neîntreruptă prosperitate neturburată. Suindu-se pe tron în acel timp, când Osia era încă rege în Samaria, el văzuse cum regatul de nord a fost distrus de asirieni și populațiunea lui fusese dusă de cuceritor pe malurile Tibrului și în alte țări ale răsăritului. Peste marea monarhie a Ninevei au domnit succesiv în timpul lui Salmanasar IV, Sargon, și Senahirim, și aceștia de două ori amenințară Ierusalimul cu oștile lor: odată în domnia lui Sargon, când Senahirib acționă, poate, ca comandant principal, și a doua oară din partea acestui din urmă domnitor, când s'a suit pe tron.

Nimicirea fără de veste a enormei sale oştiri, fără nici o partici- pare omenească, a umplut lumea de frică respectoasă şi încon- jură pe Ezechia oare cum de o deosebită intangibilitate sacră, ca pe un om, ce se bucura de o deosebită ocrotire a cerului. Solia din partea lul Merodah Baladar al Babilonului, eroicul protivnic al marelui rege al Asiriei, atrase asupra Ierusalimului ochii între- gei lumi şi aprinse furia deja neputincioasă în acel timp a Asiriei; dar regatul lui Iuda a trecut prin toate primejdiile acestea, şi în curgere de trei sau patru ani înainte de moartea lui Ezechia el se bucură de pace neturburată. Filistenii din şesul maritim îşi cu- ceriseră deja neatârnarea încă de pe timpul lui Ahaz, dar din nou se supusese succesorului acestuia. Sub înrâurirea prorocilor, însuflaţi de Dumnezeu, ca Isaia şi Miheea, Ezechia schimbă cu totul acea direcţiune religioasă, care fusese introduse de tatăl său, izgoni idololatria, distruse înalţimile păgâneşti, restaură templul, refăcu cultul într'însul şi păzea sărbătorile vechi naţional-religioase cu aşa însufleţire, care fusese necunoscută încă de pe vremea lui Iosafat, cu două sute de ani mai înainte. Renaşterea vechei cre- dinţe israilite, începută sub înrâurirea predicei lui Ioil, cu mai bine de 150 de ani înainte de domnia lui Ezechia, ajunse cel mai înalt grae sub înrâurirea fiului lui Amos. Sub influenţa crescândă a preoţilor, adevărat, se răspândise formalismul şi se da o deose- bită importanţă cultului ritualist, dar această direcţie a provocat o cu atât mai perzistentă activitate a prorocilor, care recunoscând în totul autoritatea sistemei lui Moise, totuşi insistau că vredni- ciile principale ale ei se coprind în spirit şi cereau o viaţă în acord nu numai cu prescripţiunile externe, ci şi cu prescripţiunile morale ale legii. In curgere de câtăva vreme propoveduirea lor, dealmintrelea, a rămas întru câtva fără efect. Adânc molipsit de viciile lumei înconjurătoare, poporul părăsi acea curăţenie morală, obiectul propoveduirii celor mai nobili membri ai cinului prorocesc şi, nerenunţind încă la adorarea lui Iehova, din porunca regelui se închinau Lui numai de formă, fără să întrupeze prin- cipiile adevăratei religii în viaţa lor de toate zilele. Prorocii în reali- tate stăteau departe înainte de timpul lor. Vederile lor religioase se păreau prea înalte pentru contimporanii lor. Lumea încă nu văzuse religia, în care ritualele şi ceremoniile n'ar fi ocupat situ- aţia primă şi nu putea privi la formele externe ale Cultului nu- mai ca la nişte simboluri ale unei vieţi religioase înalte. Pentru iudeul de rând, ca şi pentru păgân, actele sfinte şi instituţiile externe alcătuiau chiar esenţa religiei. Deaceea, reforma produsă de Eze-

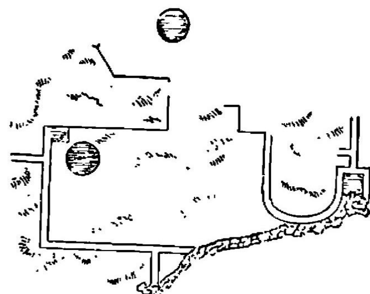
chia în mare măsură a fost superficială. Mulţimea preoţilor şi poporului, şi chiar mulţi din proroci, uşor s'au întors la idolatrie, când ea din nou a fost introduse de Manasie.

E greu să-ţi închipui starea regatului lui Ezechia în cei din urmă ani ai lui de domnie paşnică. Fiind patria adevăratei religii, care trebuia să dea educaţie lumii pentru Dumnezeu, el cu toate acestea în realitate prezenta o ţară foarte mică. Provincea filisteană, din nou cucerită, îi oferi ei încă odată oare care dominaţiune peste bogatele câmpii ale Şefelului spre apus. Dar spre sud îngustele sale hotare curând veniră în atingere cu înălţimileNeghebului, şi însuşi tribul lui Iuda, din timpul nimicirei din el a pădurilor primordiale, prezenta numai o provînce de dealuri goale, cărunte, despărţite prin un labirint de văi înguste şi în mare măsură petroase. Cu toate acestea climatul era plăcut şi terenul dădea o roadă bogată. In urma unei cultivări îngrijite a coastelor de munte, a văilor şi văgăunelor, s'ar fi putut aduna cantităţi destul de îmbelşugate de struguri, masline, cereale şi în genere de produse de grădinărie, în genere simple, dar mijloace îmbelşugate pentru întreţinerea locuitorilor oraşelor şi satelor, numai dacă pretutindenea s'ar fi executat vechile legi agricole. Din nefericire, aceste legi agricole remăsese numai un ideal, care rar se aplica în realitate. Cu desvoltarea monarhiei şi ridicarea treptată a curtenilor, aristocraţiei şi a oamenilor bogaţi, în mediul lor pătrunseră abuzurile fatale. Acaparatorii se foloseau de nenorocirile vremelnice, sau de anii neroditori, pentru apăsarea fraţilor lor. Aceşti prădalnici sus puşi îşi făceau case după case prin oreşe, cotropeau pământuri peste pământuri, aşa că însfârşit marile lor proprietăţi începură să strâmtoreze proprietatea de pământ a ţăranilor (Is. V, 8). Mulţi proprietari mici fură chiar cu sila isgoniţi din proprietăţile lor anterioare prin înşălătorii juridice, aşa că ţăranii pare că ar fi fost înghiţiţi de pământ (Pild. XXX, 14). Din această cauză populaţiunea sătească a trebuit să se mute pela oraşe sau să se prefacă în muncitori pe pământul, care altă dată fusese proprietatea lor. Bogăţia se tot îngrămădi în



Ceriale de Palestina.

mânile a puţini, şi populaţia în genere săraci. Tirania clasei băneşti, sprijinită pe legile rele sau pe obiceiuri creia repede un proletariat. Printre mulţi din aceia, care tot mai reţineau încă după sine proprietăţile lor ereditare, domnea nemulţămirea, şi aceasta îşi găsi expresia în persoana prorocilor. Poporul se jeluia straşnic, că în anii răi el trebuia să-şi amaneteze pământurile lor, viile şi casele, ca să-şi cumpere pâne sau să plătească dările. In casele celor puţini domnea strălucirea şi luxul, iar în bordeile majorităţii domnea sărăcia apăsătoare. In asemenea împrejurări, ruina naţională tot mai putea fi împedecată la vreme de nişte cârmuitori buni înţelepţi, dar nici o putere nu mai putea deja să vindece total acest rău. Cu sporirea populaţiunii în curgere de veacuri întregi şi cu nimicirea treptată a pădurilor, prin necesitate a sosit împuţinarea ploilor în timpul celor mai de pe urmă regi, ceeace de la sine a sporit greutăţile proprietarilor de pământ şi a făcut recoltele lor tot mai sărăcăcioase. Cu toate acestea, prin munca stăruitoare şi activă se putea obţine o cantitate suficientă de produse chiar şi de pe dealurile petroase ale Iudeei. Marele cisterne subterane se umpleau în timpul ploilor de iarnă şi de primăvară cu o cantitate suficientă de apă, care, împreună cu bogata rouă de vara, era deajuns pentru susţinerea verdeţei chiar în cursul lunilor călduroase şi seci. In Egipt străbunii poporului trebuiau să urce apa din nivelul jos al Nilului pentru udarea ţarinilor şi a grădinilor lor, dar în Palestina nu era nevoe să recurgă la asemenea lucrări grele. Cantitatea de apă prezentă, mulţămită înfăţişerii ca de valuri a ţării, se putea răspândi direct pe suprafaţa terenului în acea direcţiune, încotro se cerea asta. Ogoarele sau livezile vecinilor nu se despărţau unele de altele prin niciun fel de îngrăditurí, aşa că hotarele lor se însemnau numai prin nişte pietre de hotar. Agricultorii mai bogaţi se foloseau de robi şi de năimiţi, cari şi lucrau pe pământul lor sub conducerea unui supraveghetor. Intervalul anului al şaptelea sau a anului sâmbătal dădea terenului odihnă periodică, mulţămită căria, împreună şi cu mijloacele de îngrăşare, restabileau puterea de producţie a pământului. Pe coastele de munte şi pe câmpiile deschise verdeţurile principale erau grâul şi secara; ţara prezenta o serie întreagă de mici porţiuni, sămă-

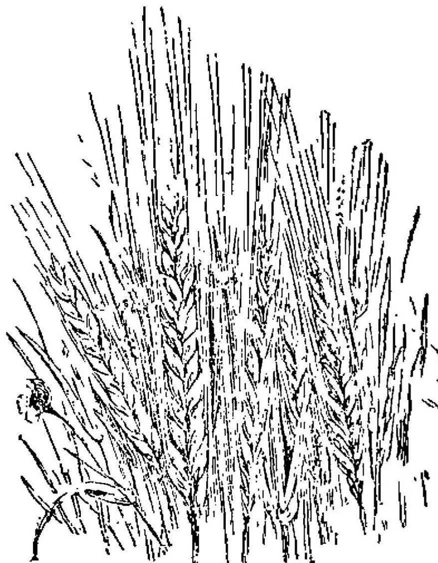

Planul iazului lui David.

nate cu linte, bob, castraveți, harbuji, cânepă, etc. Pe câmpia caldă de pe țărm se producea se pare, chiar și bumbac. Dealurile în formă de terasă erau acoperite cu lămâi și maslini, vrăstați cu caiși, pruni și smochini, pe lângă care în unele locuri creștea măreți palmieri, finici, meri granați, migdali și peri. Sămănăturile de toamnă începeau la jumătatea lui Octomvrie, când cea mai mare parte noaptea și la intervale cădea ploae timpurie. Lucrarea pământului se făcea cu boii. La începutul lui Noemvrie de obiceiu se sămăna bobul, mazerea și lintea; La două săptămâni după aceea grâul. Verdețurile de vară se sămănau pela jumătatea lui Ianuarie și în Februarie, în așteptarea ploilor târzii, care de obicei cădeau în Martie. După sămănat venea oare care odihnă între muncile câmpului, dar nu tocmai îndelungat, pentru că seceratul orzului în aceste țări calde se începea împrejurul Ierihonului în ultima săptămână a lui Mart, deși secerișul în șesul țărmului mărei și apoi în genere în toată țara se făcea la începutul lui Aprilie, pe măsura coacerei cerealilor, ogoarele se păzeau de anumiți strejeri, căci călătorii socoteau un drept al lor să rupă în caz de foame atâtea spice, câte le trebuia. Săcerătorii nu puteau începe munca lor, până ce primul snop copt, adunat din valea din apropierea Ierusalimului, nu era adus lui Dumnezeu, ca mulțămită la începutul sărbătorii Paștelor. Secerișul grâului se începea împrejurul Ierihonului în prima jumătate a lunii lui Mai, deși în locurile mai înalte secerișul începea ceva mai târziu. La jumătatea lui Iunie ogoarele în toată țara prezentau deja o cotorâște ghimpoasă de pe urma secerei, și treieratul se făcea în câmp deschis pe vârful dealurilor sau în văile închise. Inaintea sărbătorii cincizecimii, la cincizeci de zile după Paști, toate grăunțele erau deja adunate în hambare și poporul avea timp liber pentru săvârșirea celei de a doua sărbători mari anuale, în timpul căria preoții înaintea jertfelnicului aduceau pâni din grâul cel nou și o parte de făină nouă pentru exprimarea mulțămitei poporului către Iehova pentru pânea adunată. In Septemvrie și Octomvrie de obiceiu se adunau strugurii și se culegeau merele granate, după care sosea timpul



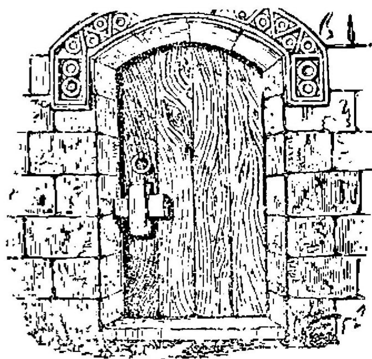
Mazere de Palestina.

pentru strângerea smochinelor și se pregătea din ele uleiu. După aceea, în fine, urma al treilea mare praznic, al cuștilor sau al corturilor, care ținea 7 zile de solemnități și veselii neobișnuite. Anul vechiu se termina și se începea noul an. In anii cei buni terenul nu numai că dădea în totul suficient rod pentru satisfacerea cerințelor poporului, ci și rămânea un însemnat rest de pâne pentru export. In timpul Domniei lui Solomon mai mult de 80.000 de banițe de grâu se plătea anual de acest înțelept rege lui Hiram al Tirului (3 Reg. V, 11), iar pe vremea lui Isaia și mai târziu fenicienii importau grâul necesar lor nu numai din Egipt, ci și din diferite ținuturi ale Palestinii, cu deosebire din cele centrale și nordice, precum și de peste Iordan.


Orz de Palestina.

Ce se atinge de aspectul general al regatului lui Iuda, apoi în acest timp țara era sămănată cu nenumărate sate și orașe fortificate, și unele din aceste din urmă erau întărite după toate regulele artei inginerești din acel timp. Aceste forturi totuși în mare parte au fost dărâmate de asirieni, dar ele încet încet s'au refăcut deși țara în genere purta multe urme ale invaziei lui Senahirim. Enormele porți ale acestor forturi, împodobite de obiceiu cu textul legii, săpat în zid deasupra lor (cum se poate aceasta vedea și astăzi in orient); în cursul zilei rămâneau de obiceiu deschise, dar odată cu sosirea serei canatele masive se închideau și se întăreau cu încuetori de fer sau de aramă. Pentru întărirea acestor intrări în oraș, deasupra lor de obiceiu se construiau turnuri deosebite, din care se putea străjui toată împrejurimea, așa că, cel puțin în timp de primejdie, străjerii cu glasul sau cu sunete de trâmbiță puteau da de știre locuitorilor despre apropierea primejdiei. In multe orașe înaintea porților se afla un spațiu deschis, care servea ca loc de piață de vânzare disdedimineață, loc de ședere a cetățenilor pentru răcoare în timpul zilei; deasemenea servea ca loc pentru eșirile regale, a schimbului de afaceri și ca

loc de adunare în vremuri turburi. Cea mai mare parte de uliţe din lăuntru erau foarte înguste chiar şi pentru trecerea a două cămile încărcate, deşi pe unele puteau să se mişte slobod căruţele [1]). Numai acele locuri, unde se întretăiau uliţile, prezentau loc slobod destul de suficient pentru propoveduirea vreunui proroc sau a altui învăţător public. Precauţiunile sanitare erau necunoscute în vremea aceia. Uliţile adesa erau pline de tot felul de gunoi şi adesa chiar şi de necurăţenii mai rele. Toate necurăţeniile de prin case în realitate se aruncau în uliţă, unde se şi mâncau de turmele de câni flămânzi, care noaptea mişunau pe uliţă, cum se vede asta şi astăzi prin oraşele orientale. Instalaţiuni pentru îndămânarea trecătorilor evident erau încă necunoscute, pentrucă, în afară de mărturia lui Iosif Flavie, că Solomon a pavat marile căi comerciale cu granit negru, e îndoelnic ca înainte de naşterea lui Hristos să fi fost oare care drumuri pavate sau niscaiva uliţe [2]).


Ţiţini de porţi.

Diferiţi industriaşi îşi aveau prăvăliile lor sau salaşuri, care se aflau în diferite cartiere sau bazare, numite cu diferite numiri. Aşa, brutarii, argintarii, neguştorii, vânzătorii de lână, alamarii, vânzătorii de pânzeturi, etc. se ocupau cu comerţul în diferite uliţi, din care fiecare îşi avea porţile ei deosebite, care se închideau când era nevoe. Partea industrială a oraşelor în cea mai mare măsură prezenta un cartier deosebit, separat de casele de locuit (Sof. I, 11). Casele în cea mai mare parte erau mai mult decât cu un etaj, cu acoperişurile plane, asigurate cu un parapet deosebit, în care caz ferestrele la uliţă, când se deschideau, de multe ori aproape se atingeau de ferestrele deschise a caselor de peste uliţă, cum se vede şi astăzi în Cairo. In caz de încăpere considerabilă fiecare casă avea o curte lăuntrică deosebită, care era centrul vieţii familiare. Deasupra uşilor deafară, ca şi deasupra porţilor oraşului, de obiceiu se vedeau cuvinte din lege, iar în timpurile de mai târziu plăci cu texte se băteau chiar şi

1) In Cairo multe uliţe şi astăzi nu au mai mult de doi coţi lăţime (3 Reg. XV, 3, 4 Reg. I. 5)

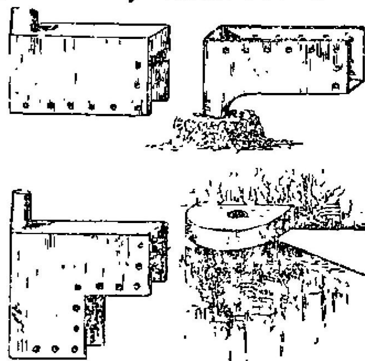
2) Irod Agripa II, a pavat, se pare, ulicioarele înguste ale Ierusalimului pentru prima oară, şi cea mai timpurie sistemă a asanărei oraşelor a fost introdusă în Cezarea de Irod cel Mare. (Josephus, Ant. XV, 9, 6; XVI, 5, 3).

deasupra ușilor interne sau vizavi de ele [1]. In orașe negreșit nu era nimic așa ceva pentru luminarea ulițelor, și cetățenii trebuiau să se întoarcă de vreme pe acasă, sau, dacă ei aveau nevoe să rămână în oraș după lăsarea întunerecului, să poarte cu dânșii anumite aparate de luminat. Fără asemenea precauțiune, fiecare era expus atacului din partea cânilor de uliță semisălbateci, sau să fie arestați de paznicii orașului. De aceea orașul în timpul nopții se părea că a murit cu totul, exceptând doar vreo ceremonie de nuntă cu iluminătoare și facle, care viola „întunerecul cel mai dinafară", care, în comparație cu luminarea vie a interiorului caselor, s'a transformat în parabolă pentru designarea nenorocirii în contrast cu fericirea. In timpul lui Neemia, dacă nu cumva mai înainte, porțile orășenești începeau a se închide odată cu asfințitul soarelui vineri sara și nu se deschideau pânăla terminarea sâmbetei în amurgul sâmbetei. Când pacea nu era durabilă, atunci cuprinsul și prosperitatea orașelor atârnau de întăriturile situației lor, dar multe din ele erau cu totul fără ziduri. Satele, asemenea satelor Europei din evul mediu, în majoritate se aflau aproape de vreun loc întărit sau oraș, din care cauză ele se și numeau fiicele lui (Numer. XXI, 25-32; I. Navi. XV, 45). Majoritatea orașelor, erau situate pe vârfurile munților, sau pe coastele văilor strâmte, asemenea Sihemului și Hebronului, și de exemplu Ierusalimul își datora mărirea sa comparativă situației sale puternice. Dar chiar și el era, în comparație cu orașele moderne, oraș neînsemnat. Populația lui în acest timp nu trecea, probabil, peste 50.000 suflete, cum se poate socoti din acea împrejurare, că oamenii săi în stare de a purta arme luați de Nabucodonosor, împreună cu Ioachim alcătuiau un detașament de 10.000 de oameni. Alte orașe erau încă și mai mici. Așa, în timpul cucerirei Hanaanului, orașul Hai avea 12.000 locuitori (I. Nav. VIII, 25), și dacă Gavdanul era mai mare decât acesta, atunci locuitorii din Ghivo chiar pe vremea judecătorilor era, se pare, nu mai mare de 3.000 de oameni.

---

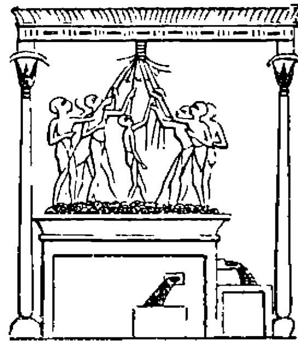
1) Rabinii în timpurile de mai târziu inventară așa numita mezuz ușor de presupusul acord cu porunca Deut. VI, 9 să se scrie pe ușorii ușii și porților. Aceasta era o bucățică de pergament, pregătit după anumite regule, și pe care erau scrise versetele VI, 4-9 și IX, 13-21 Deutor. Pergamentul acesta se punea într'un cilindru de lemn cu deschizătura ca acel loc, unde venea cuvântul *Saddai*, scris pe partea exterioară a pergamentului. Asemenea mezuz se bătea pe ușorii ușii tuturor camerilor casei în partea dreaptă, așa ca tot cel ce intra să-și amintească, că ochiul lui Dumnezeu pururea privește asupra lui. Din nefericire acest obiceiu frumos în urmă s'a supus la multe superstiții și denaturări. Nu e de prisos a aminti, că textele sacre se scriau deasemenea pe ușile vechilor case egiptene. Welkinson, II, 102.

Cel mai vioi timp al zilei în aceste vechi orașe era dimineața, când populația sătească se aduna la deschiderea pieței de dinaintea porților pentru vânzarea produselor lor, și autoritățile și judecătorii sau chiar și regii ședeau în umbra porților, rezolvind trebile publice sau particulare. In cursul zilei fie care-și căuta refugiul contra arșiței, dar în intervalul dela 8 pânăla 10 ceasuri începea să sufle un vânt răcoros dinspre marea, aducând o răcoare binecuvântată, de care se și foloseau cetățenii, părăsindu-și casele și ulițile înguste pentru plăcuta petrecere a vremei în afară de oraș. Sub umbra caselor copiii se puteau juca în timpul întregei zile, dar bătrânii bărbați și femei, care-i observau, preferau să șadă în locul răcoros a porților lor, pânăce soarele se pleca spre asfințit. Orașele, ca și satele, se cârmuiau de așa numiți bătrâni, care chiverniseau trebile comunității lor, așa cum trebile triburilor și ale generațiunilor se conduceau de principi sau de căpeteniile lor. In Ierusalim era înființat un tribunal suprem, la care luau parte judecătorii civili și bisericești. De și în vremile mai timpurii bătrânii diferitelor subdiviziuni erau singurii judecători, dar acestă veche organizațiune simplă își trăise deja traiul. Bazarul în fie care oraș se afla sub supravegherea unui deosebit supraveghetor. Mulțămită unei prevenire deosebit de înțelepte în hotarele fiecărui oraș sau sat era strict interzis îngroparea morților. Cimitirele, umbrite de numeroși arbori, erau situate de obicei afară de zidurile orașelor. Majoritatea morților obișnuiți odihneau în grobnițe obișnuite, iar bogații odihneau sub monumente scumpe sau în anumite încăperi, sepate în stânci, unde morții „se adăogau la părinții lor", în care caz aceste locuințe întunecoase de obiceiu se acopereau cu pietre mari. Imprejurul orașelor și satelor, unde îngăduia terenul, se plantau livezi și grădini. Cultura livezilor și grădinăria erau așa de considerabile, că marile cantități de produse se exportau în Egipt și Fenicia. Insuși regele avea livezile sale de măslini pe coastele roditoare ale Șefelei și pe muntele Eleonului, în Ghersimania și Vezeta, în împrejurimile Ierusalimului, etc. Marele vii acum se află numai împrejurul Hebronului, dar în vremea aceea ele aco-



Țâțâni de porți.

pereau toată Palestina, servind ca unul din izvoarele prosperităţii poporului. Pe vremea lui Ezechia erau cu deosebi renumiţi strugurii din Engadi, Hebron, Sihem, Carmil și Izreel. Vinul de Liban se bucura de nume mare şi nu mai puţin erau vestite luxoasele vii din Moabul de nord. Pe malurile lacului Genisaret strugurii se puteau culege în curs de zece luni pe an. Pe piaţa Ierusalimului se aduceau struguri copţi din Ierihon şi de pe malul mării aproape pe la jumătatea lui Iulie, deşi culesul viilor în genere se făcea în ţară la începutul lui Septembrie.


Lucrul în teascurile de călcat struguri.

Slava literară sub domniile lui David, Solomon şi Iosafat, care era semnul prosperităţii generale a timpului lor, natural încă odată s'a deşteptat în timpul lui Ezechia. In acest timp pe de o parte au fost din nou scoase din uitare şi adunate în anumite colecţiuni operile vestite ale timpurilor trecute, şi anume Pildele şi Psalmii; dar şi prorociile contimporane ale lui Isaia şi Miheia alcătuiră un nou adaos mare la ele, pelângă care poeziile sacre ale poporului s'a sporit încă cu multe opere înălţătoare şi ale altor scriitori necunoscuţi. Triumful contra lui Senaherim deşteptă din nou spiritul poporului şi el s'a cântat de mulţi poeţi. Unele din aceste imne solemne au fost deja indicate mai înainte; dar evenimentul acesta a fost o nesecată temă rodnică pentru poezie. Aşa, el se cântă solemn şi în psalmul 47, în care între altele se zice:

„Mare este Domnul şi prea lăudat
In curtea Dumnezeului nostru
In muntele cel sfânt al Lui.
Căci iată s'au adunat regii,
Şi au trecut toţi pe alăturea.
Au văzut şi s'au mirat,
S'au speriet şi au luat-o la fugă.
Frica i-a cuprins pe ei acolo,
Şi dureri, ca ale femei ce naşte.
Cum e numele tău, Dumnezeule,
Aşa-i şi lauda Ta până la marginile pământului
Dreapta Ta e plină de dreptate;
Că acest Dumnezeu este Dumnezeul nostru,
In veci şi în vecii vecilor
El va fi călăuza noastră pânăla moarte!

Că toată literatura poporului, ce s'a păstrat până acum, se distinge printr'un spirit religios așa de înalt, ca acești psalmi, aceasta alcătuește particularitatea unică numai a poporului israilit. Ființa unicului Dumnezeu viu, atârnarea noastră întru totul de Dânsul, sfințenia Lui și necesitatea religiei duhovnicești pentru a bineplăcea Lui, jertfele și prinoasele, — toate aceste adevăruri se presupun în aceste imne, ca necerând nici un fel de dovezi. Singura idee a scriitorilor inspirați se coprinde în aceea, ca să merite mila Lui, să arate mâna Lui în toate lucrurile omenești atât naționale, cât și personale, a proslăvi bunătatea Lui și a-L ruga de ertare. Obiectul neschimbat a unicei adunări a cărților ebraice, pe care o avem, este Dumnezeu. Aceasta singur de sine alcătuește deosebirea izbitoare a literaturei sacre de literaturile tuturor celorlalte popoare. Ca să putem judeca drept entuziasmul religios de pe vremea lui Ezechia, sau lupta de moarte contra păgânismului sub fiul său Manase, e necesar să avem în vedere această uimitoare particularitate a poporului. Partidul național, care necontenit arăta râvnă pentru adorarea lui Iehova, Dumnezeul părinților lor, pururea își îndrepta privirile către veacul de aur al lui David, dar din acel timp el vedea și triumful vremelnic al păgânismului străin, care se susținuse de mulți regi, și deasemenea de curte și de clasele înalte. In vremea Hotoliei râvnitorii adevăratei religii și ai vechimii au avut de dus luptă înverșunată contra încursiunei idolatriei filistene; sub Ahaz a avut de dus luptă contra păgânismului, ce se ridica de pe malurile Eufratului. Conduși de proroci, ei doborîră pe cel dintâiu în timpul domniei lui Ioas, și pe cel din urmă sub Ezechia, refuzând să înlocuiască credința lor națională cu credința orcărui popor sau stat, orcât de puternic ar fi acela. Slava Tirului sau a Ninevei putea servi de dovadă pentru partidul străin din mijlocul lor în favoarea mărirei zeilor, cu ajutorul cărora s'ar fi obținut acea slavă, dar israiliții din partea lor totdeauna s'au ținut de acel Dumnezeu adevărat, care a deschis pentru părinții lor calea prin marea; Care a făcut pe David biruitor pe toată întinderea dela marea Mediterană pânăla Eufrat, și Care acum în acești ani de pe urmă, a lovit miraculos oștirea marelui rege asirian și a pus-o pe fugă de sub zidurile iubitului lor Sion. Dar, ca și la toate popoarele din toate timpurile, asemenea convingeri înalte s'au ținut numai de minoritate, din care pricină și însuși principiile acestei credințe au triumfat numai pentru o vreme. Mulțimea poporului, ca și în totdeauna, se supuse pasiv spiritului timpului. Ea cu plăcere urmă

reformele lui Ezechia, dar nu cu mai puţină plăcere trecu şi la partidul păgân îndată ce acesta dobândi supremaţia. In acest timp în poporul iudeu se luptau pentru întâetate două puteri: partidul naţional sau adoratorii lui Iehova, în capul cărora stăteau prorocii, şi partidul aristocratic, care tindea spre strălucirea externă a obiceiurilor străine şi a închipuitei siguranţe dela alianţele cu străinii şi cu acest scop primeau cu plăcere păgânismul monarhiilor vecine. Din nefericire, acest din urmă partid era aşa de puternic, încât curând după moartea lui Ezechia el dobândi predominarea deplină, ceeace a şi dus la renaşterea deplină şi foarte grozavă a păgânismului în pământul lui Iuda.

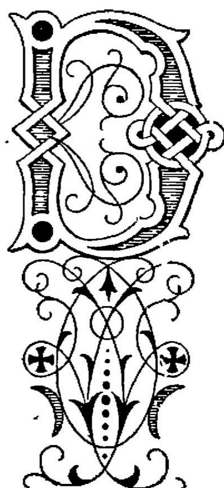




Valea Ginom.

CAPITOLUL V

DOMNIA LUI MANASE.



ar poporului Iudeu nu i-a fost dat să se bucure nici chiar în curgerea a câteva generaţiuni omeneşti de zile fericite, aşa că persistenţa sa a trebuit să fie încercată de o succesiune repede de împrejurări fericite şi nefericite. După prosperitate şi unitate, prin care s'a distins a doua jumătate a domniei lui Ezechia, a urmat slăbirea repede; după liniştea suportabilă a urmat alarma furtunoasă; după înflorirea luxuriantă a operei duhovniceşti a urmat nerodirea detestabilă. Nenorocirile politice proprii nu sosiseră încă în domnia acelor mai de aproape succesori ai lui Ezechia; ele ameninţau ţara numai din depărtare, şi primejdia repede trecu; dar înlăuntru se iviră condiţiuni extrem de nefavorabile, care duseră la descompunere şi din aceasta cauză se instaură o slăbire prelungită. Ce poate fi mai rău pentru vieţa statului decât aceea, că membrii lui se aflau în rivalitate necontenită şi în ură între dânşii, şi populaţia sătească să simtă adânc desgustată de oraşul principal?

Pricina nenorocirilor sosite întru câtva era tinereţa lui Manase, care se urcă pe Tron ca băeţaş de doisprezece ani. In timpul lui cârmuirea statului fireşte se afla în mâna celor dinpre-

jurul lui, din care pricină pentru ambiție, lăcomie și încă și mai mult pentru patimile josnice se deschise drum liber, cu atât mai mult, că cârmuitorii nu se distingeau prin înălțimea morală și nu puneau deloc iubirea de patrie mai presus de tendințele lor egoiste. Anume în așa stare morală se aflau prinții iudei, care în acest timp anturau tronul lui David. Se poate crede, că Ezechia înainte de moartea sa a pus un anumit epitrop sau tutore fiului său, potrivit cu propria sa dispoziție, - tutore, care în curgerea minorității tânărului rege să poată cârmui statul. Dar aristocrații prin intrigile lor curând aruncară pe acest administrator, și la cârma statului pășiră curtenii și slujbașii, care nu tindeau la nimic alta cu așa râvnă, decât numai ca să dărâme toata reformele făcute de Ezechia. Vechea ordine, restatornicită de acest rege se înrădăcina în vechea învățătură israilită despre unitatea și invizibilitatea lui Dumnezeu, despre nelegiuirea orcărei idolatrii și despre unitatea cultului. A arunca această instituție era problema principală a acelora, cari nemijlocit sau mijlocit acum iarăși ajunseseră în capul cârmuirii. Împrejurul tânărului rege se formă un partid idolatru, care, nu numai din deprinderea imitațiunii sau a coruperei ideei religioase, ci și din causa urii înverșunate către tot ce era vechiu israilit, prefera să urmeze tot ce era străin. Aceștia erau tocmai acei oameni, care deja sub Ezechia tainic erau devotați idolatriei și o manifestau acum, când se prezenta putința deplină pentru aceasta. Încapul acestui partid stăteau principii sau fiii mai mici și rudeniile regelui Ahaz, care se raportau cu ură către activitatea lui Ezechia și deaceea se sileau să ridice contra ei pe minorul lui fiu. Tânărul rege din nefericire cedă viclenei lor înrâuriri, și din mediul lor a fost ales noul cârmuitor al palatului. Un deosebit devotament idolatriei principii iudei îl arătau parte din simțul de răzbunare pentru îndepărtarea simțită mai înainte dela tron, și parte din devotamentul pentru viața desfrânată, pe care așa de mult o favoriza păgânismul.

Curând după suirea lui Manasie pe tron, aristrocrații, lucrând în numele regelui, pășiră la aducerea întru îndeplinire a planului trasat lor a unei sistematice reforme. Mai înainte de toate s'a făcut cunoscut, că acele „înălțimi", pe care așa de stăruitor le-a dărâmat și le-a desființat Ezechia, iarăși se restabilesc. Prin această arătare mulțimea poporului în majoritate fu închinată în favoarea nouei politici, pentrucă porunca lui Ezechia se considera o mărginire a libertății, cu atât mai mult, că în lipsa acestor înălțimi poporul era nevoit, pentru săvârșirea jertfelor sale, să meargă ne-

contenit la Ierusalim ceeace negresit nu totdeauna era îndămânos. In Ierusalim și chiar în templu acești demnitari de stat din nou au statornicit și au înmulțit urăciunile idolatriei. Aicea nu numai se restabili cultul hananian, pe care se silea să-l introducă Ahab și Iezabela în regatul lui Israil și Hotolia în Ierusalim, ci, oare cum spre batjocorirea Dumnezeului lui Israil, se introduse și idolatria asiro-babiloneană. In ambele curți ale templului iarăși au fost așezate jertfelnice pentru Baal și Astarta, iar pe acoperiș au fost așezate jertfelnice mici în cinstea celor cinci stele rătăcitoare. In genere din nou se introduse sistema lui Ahab. Luminii zilii fu consacrată o deosebită căruță a soarelui, pentru care se întrețineau cai, care la anumite sărbători să săvârșască o procesiune solemnă. In curtea templului fu ridicat un mare chip, după toată probabilitatea al zeiței asiriene Melita, ca să se pricinuiască o cât mai mare jignire a Dumnezeului lui Israil. Se înțelege, că după introducerea unui asemenea cult n'au întârziat să urmeze și toate uriciunile conrupției morale. Pentru Astarta sau Melita se întrețineau deosebite desfrânate ale templului și desfrânați la fel și pentru locuirea unor asemenea slujitori și slujitoare ale idolatriei desfrâului fură construite încăperi deosebite. In preafrumoasa vale Ginom din nou a fost deschis Totetul, unde în cazuri nenorocite copiii nevinovați se ardeau în cinstea lui Moloh. Toate acele grozăvii și urâciuni, prin care a fost vestită domnia lui Ahab, iară se instaurară în totul sub Manasie, întrecând chiar tot ceea ce se făcuse în regatul lui Israil în cele mai rele timpuri ale dinastiei lui Amvrie. Acest nefericit rege parecă se desfăta de asemenea slujire a idolatriei, de oare ce el nu le desființă nici când a ajuns vrâsta bărbătească. Toate sforțările se făceau, ca Dumnezeul lui Israil să fie cu totul înlăturat și dat uitării. Partidul idolatrilor se silea să convingă pe toți, că acest Dumnezeu e neputincios și nu poate da nici fericire, nici nefericire (Sof. I, 12). La corupția religioso-morală se alătură și pasiunea imitațiunii. Conducătorii poporului iudeu voiau să samene în totul cu celelalte popoară și să distrugă acel părete din mijloc, care-i despărța de aceste popoară, și să șteargă tot trecutul. Din deprindere sau de silă, toată impietatea asta, plecând dela curte și dela principii înconjurători, se răspândi și în toată țara. Preoții din tribul lui Aaron la început firește se ridicară contra unei asemenea directive și refuzară să conlucre la decăderea dela Dumnezeul lui Israil. Din această cauză, țara a fost inundată de sacrificatori idolatrii, cum fusese și în timpul Izabelei și Hotoliei, și ei au fost admiși cu idolatria chiar în templu. Dar cu

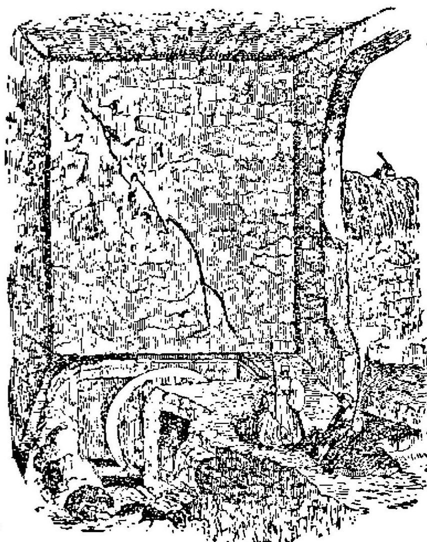
trecerea timpului, când membrii preoţimii, cu perderea situaţiei lor, se lipsiră şi de mijloacele de traiu, printre ei s'au ivit nu puţini şi de aceea, cu deosebire din descendenţii lui Abiatar, care, înăbuşind în sine mustrările conştiinţii, se împăcară cu starea de lucruri dată. N'a fost lipsă nici de proroci mincinoşi, care se exprimau aprobativ în favoarea tuturor acestor urâciuni. Ce putea fi mai rău decât aceea, că urâciunea pustiirii instaurată nu numai că se bucura de bunăvoinţa puternicilor lumii acesteea, ci găsiră şi apărători elocvenţi, care nu numai se sileau să o înfrumuseţeze, ci sa o şi justifice, ba chiar să şi o expună ca singura direcţiune adevărată şi mântuitoare? Această stare, care s'a continuat atâta vreme, natural ar fi putut să ducă la totala uitare a înseşi esenţa şi menirei poporului, şi inevitabilul trebuia să ducă la peirea totală a poporului, dacă nu s'ar fi întâlnit o altă putere activă. Din fericire, în Ierusalim necontenit a continuat să existe un alt partid, care ţinea sus steagul vechei învăţături adevărate despre un Dumnezeu duhovnicesc şi despre necesitatea vieţii morale, susţinea amintirea despre miraculoasa conducere a poporului, şi păşi contra idolatriei năpăditoare. Puterea acestui partid se coprindea în profunda lui convingere, pe care el era gata să o pecetluiască chiar cu sângele său. Aceşti „ucenici ai lui Dumnezeu", pe care prorocul Isaia i-a învăţat şi i-a educat, ca pe copii săi, aceşti psalmişti, care pe vremea lui Ezechia alcătuiau imne solemne pentru mântuirea poporului, şi în deosebi prorocii, pe care înflăcărata oratorie a lui Isaia i-a stârnit la o râvnă nemărginită în folosul moştenirei veşnice a lui Iehova, — toţi aceştia, deşi prezentau minoritatea, au fost luptători străluciţi pentru adevărul încălcat. Printre dânşii se susţinea vioi convingerea, că păgânismul tuturor popoarelor, deşi, chiar şi al celor mai înţelepte, e deşertăciune şi nimihnicie, este prostie şi orbire, că Dumnezeu se află nu cu cei puternici şi slăviţi, ci cu cei slabi; că El însuşi primeşte pe văduve şi pe orfani şi iubeşte pe pribegi. Se înţelege, că între aceste două partide trebuia să se înceapă o luptă crâncenă, şi urmările acestei lupte aveau să fie multe încercări grele pentru partizanii adevăratei credinţe. Lucrul se începu cu aceea, că aceeia din ei, pe care Ezechia îi pusese în funcţiunele de judecători şi de stat, au fost mărginiţi de partidul dela curte din situaţia lor; membrii preoţiei lui Aaron, din familia arhierească a lui Sadoc, care n'au voit să ia parte la idolatrie, au fost izgoniţi din templu şi s'au lipsit de a lua parte la veniturile dela

jertfe și dela prinoase. Leviții, cari la aducerea de jertfe trebuiau să se supună preoților, asemenea slujitorilor templului, au fost cu sila închinați la idolatrie. Când contra acestei nedreptăți prorocii și-au ridicat glasul, atunci partidul dela curte, temându-se de influența lor, nu se sfii să pășească și la măsuri mai aspre. Ne înfricoșându-se de nici o crimă, prinții iudei și însuși regele Manase nu se sfiiră să înăbușe glasul prorocilor chiar în sânge. Asemenea necredincioasei Iezabela, ei nu se sfiiră să dea pe proroci chiar ascuțitului săbiei. In acest timp au perit mulți din asemenea luptători străluciți pentru credința cea adevărată, deși numele acestor mucenici nu ne sunt cunoscute. Tot în acest timp a trebuit să amuțască și glasul marelui proroc Isaia. Venerabilul proroc după o veche tradiție, a fost supus la prigoană și a îndurat o mucenicie crudă, fiind tăiat în două cu ferestrău, pecetluind astfel cu sângele său adevărul prorociei sale, care n'a contenit în curgerea domniei a cinci regi iudei (într'un interval de cel puțin 60 de ani). Cu el a mutit glasul prorocesc timp de o generațiune întreagă, și au rămas numai „cânii muți", cum numea Isaia batjocoritor pe prorocii mincinoși ai necredinciosului rege.

Asemenea desordine interne firește slăbiră nu numai starea religioasă-morală, ci și pe cea politică, și între altele orizontul politic din nou se întunecă, și din partea Asiriei începu să se ridice furtuna a unui nou cuceritor. După scurta domnie a fiului lui Senaherim, pe tronul asirian se urcă un nou rege Esarhadon. Fiind om războinic, el se folosi de turburările și războiul civil, care a durat câțiva ani în Babilonia, pentru a supune din nou stăpânirii lui această bogată provincie. Ajungându-și scopul în această direcțiune, Esarhadon după aceea întreprinse o expediție militară în Egipt, cucerirea căruia tatăl său a trebuit în timpul său să o părăsească. Dar armata sa se pare că s'a îndreptat în țara aceea nu pe uscat prin semipustiita Palestină de nord și prin Iudeea, prin care mișcare i s'ar răpi mult timp, ci cu corăbiile, care în acest timp ar fi trebuit să i-o pună la îndămână fenicienii. Unii din comandanții lui totuși au debarcat pe țărmul mării în Iudeea, ca prin amenințări să facă pe Manasie să se supună lor. Acest din urmă, simțindu-se cu totul lipsit de orce ajutor, își exprimă deplina sa supunere, dar cu toate acestea a fost făcut captiv și trimis în lanțuri la Babilon Acesta a fost semn rău pentru casa lui David, care violase credincioșia față de menirea sa și se dedase cu iubire la tot ce era străin. Esarhadon după aceea își supuse tot Egiptul, își puse pe malurile Nilului propriul

său guvern și diferite semne de biruință, între care au fost și câțiva sfincși enormi de piatră, pe care îi luă cu sine în Asiria.

La înapoerea regelui Asiriei, când el se pare că avea foarte urâte planuri pentru Iudeea, flota lui fu sfărâmată de o mare furtună aproape de țărmul Iudeii, și poporul iudeu astfel a fost izbăvit de primejdie, de oarece altmintrelea l-ar fi ajuns soarta poporului israilit și el fără îndoială ar fi fost strămutat în țările asiriene. Psalmiștii vedeau în această izbăvire un nou semn al grijei dumnezeești pentru orașul său sfânt și pentru muntele său sfânt și-l cântă într'un psalm solemn. Insuși Manasie în urmă a fost eliberat din robie și trimis de Esarhadon, sau de succesorul său, în patria sa. Incercarea aspră, ce-l ajunsese, se pare că a deșteptat într'însul pocăința; după revenirea sa la tron, el se sili măcar în parte să șteargă impietatea sa anterioară și să restabilească cultul la templu. Faptele sale anterioare totuși l-au lipsit de cinstea de a fi înmormântat în grobnița regală și numele lui a devenit uricios pentru posteritate.

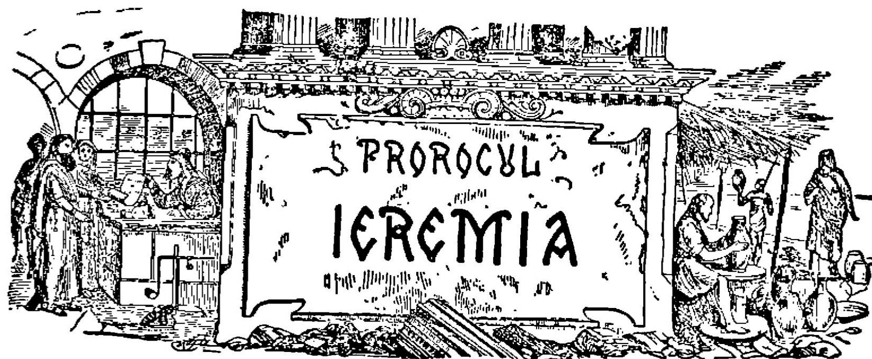


Intrarea în grobnița regilor.

Lunga domnie a lui Manasie, care a durat mai bine de o jumătate de secol a demoralizat poporul. Idolatria grosolană și senzuală a distrus bazele morale și introduse descompunerea în tot organismul social. După dânsul tronul trecu la fiul său Amon, dar cu schimbarea domniei n'a urmat nicidecum nicio schimbare spre mai bine. Partidul păgân, care ținea în mânile sale puterea în țară, ușor putea influența și asupra noului rege, Amon, la urcarea la tron, era de 22 de ani, om tânăr, care se bucura, se pare, de popularitate; dar din oarecare pricină el stârni dușmănia contra sa în partidul dela curte. E greu de socotit, că pricina acestei dușmănii ar fi fost nedorința sa de a susține păgânismul, instaurat în țară, de oare ce, din contra, istoricul biblic spune direct, că „Amon a făcut lucruri neplăcute în ochii Domnului, fiind că a făcut ca Manasie, tatăl său. Și a umblat întocmai

pe aceeași cale, pe care a umblat tatăl lui, și a slujit idolilor, cărora a slujit și tatăl lui, și s'a închinat lor" (4 Reg. XXI, 20, 21). Cu toate acestea, în acte de bună samă au fost și unele semne, că el a putut cu trecerea timpului să cedeze influenței partidului opus. Inspăimântat de o asemenea schimbare, partidul predominant hotărî să pună capăt domniei lui, și în adevăr Amon curând căzu jertfă unei conjurațiuni criminale, după cum căzuse și strămoșul său, regele Ioas (4 Reg. XII, 20). Dar izbânda ucigașilor săi fu de scurtă durată. Poporul, înfuriat de asemenea crimă, apucă armele și, răsturnând orce opoziție, apucă și ucise pe autorii conjurațiunii. Amon a fost îngropat cu onorurile cuvenite în grobnița construită în grădina lui Uza, unde deja odihneau rămășițele lui Manasie. După aceasta se ținu o mare adunare a poporului, la care, potrivit cu vechiul obiceiu, fu ales la tron Iosia, fiul minor a regelui mort.

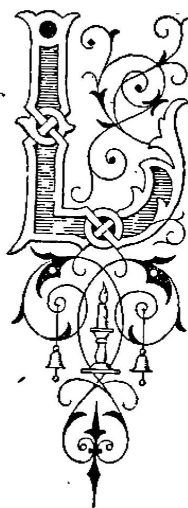




Prorocul Ieremia.

CAPITOLUL VI

DOMNIA LUI IOSIA ȘI PROROCUL IEREMIA



ui Amon i-a urmat tânărul său fiu Iosia. Această schimbare la domnie la început nu atrase după sine nici un fel de schimbare în direcția statului. In numele regelui minor, care la urcare pe tron era numai de opt ani, continuă iară să stăpânească principii iudei și ei continuară să susțină idolatria, introdusă sub Manasie, cu toate viciile prin care se distingea și cu aceeași desordine. Folosindu-se de regența temporală, curtezanii necredincioși, nemulțumindu-se nici chiar cu cultul destrăbalat al lui Baal și Astartei, în adorarea babiloneană la stele și cu grozava slujire lui Moloh, care-și cerea jărtfă de copii, începură să introducă obiceiurile idolatre și ale altor popoară, pentru a satisface setea nepotolită de imitațiure. La intrarea în templu, ei, asemenea fenicienilor, închinătorii lui Dagon, săreau peste prag, se îmbrăcau în costume străine, ce-și aveau origina în obiceiurile idolatre, și de oarece în acest timp începuse iar să crească puterea egiptenilor, apoi ei începură deasemenea să imiteze obiceiurile egiptene, fără să deosebească intr'însele ce era bun de ce era rău. După îndepărtarea lui Esarhadon din Egipt, acolo se produse o răscoală, contra asirienilor și a guvernatorilor lăsați de ei acolo. Egiptul aruncă jugul asirian si principalii

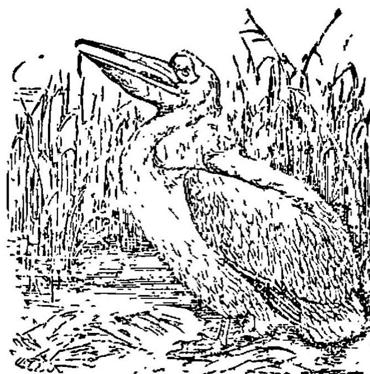
autori la această eliberare puseră mâna pe putere si fiecare se silea să fie el proclamat rege, aşa că în acelaşi timp peste părţile deosebite ale Egiptului s'au instaurat doisprezece regi. Intre ei fireşte se petrecu rivalitate şi luptă intestină, şi unul din ei, anume Psametih, biruind pe toţi ceilalţi din nou a stabilit autoritatea sa peste tot Egiptul de jos şi de sus, şi iară înapoi puterea slăbită prin desordinile îndelungate din ţară. Reşedinţa sa el şi-o statornici în Sais, şi dinastia Saisiană, întemeiată de dânsul, a domnit până la penultimul rege egiptean. De oarece Psametih avea în vedere să răspândească autoritatea Egiptului peste ţinuturile litorale ale filistenilor şi fenicienilor, cuceri câteva oraşe filistene şi împresură multă vreme oraşul Azot, care se apăra cu îndărătnicie, apoi principii iudei, temându-şi soarta lor, umblau să obţină favoarea lui Psametih şi socoteau să o obţină prin primirea obiceiurilor egiptene, din care pricină în Ierusalim fu introdus chiar cultul egiptean al animalelor. La intrarea în oraş au fost înălţate jertfelnice pentru ţapi. Impreună cu necredinţa în timpul minorităţii lui Iosia continuară a se săvârşi tot felul de silnicii şi nedreptăţi. Prinţii iudei şi judecătorii neruşinaţi erau asemenea leilor ce mugeau şi a lupilor pustiului, împilau pe săraci, călcau în picioare dreptatea, îşi râdeau de nevinovăţie, şi ceeace nu puteau obţine cu forţa, obţineau prin vicleşug. Dar prigoana sîngeroasă asupra prorocilor, cum asta cu deosebire să făptuia sub Manasie, evident mai scăzuse. Din această cauză numărul patrioţilor iluştrii şi apărători adevăratei religiuni iarăşi spori şi ei continuară să se lupte contra direcţiunei celei false.

Din cercul oamenilor cu cugetarea sănătoasă şi a patrioţilor, în primii ani de domnie ai lui Iosia, păşiră o serie întreagă de proroci, care prin râvna lor înflăcărată şi prin cuvântări entuziaste, se sileau să deştepte în popor conştiinţa, tâmpită prin nelegiuirile precedente. Aceasta era o nouă generaţiune de proroci. Tot în acest timp se ridică şi o proorociţă, prezicerilor căria poporul luoa aminte tot aşa, ca şi când cândva lua aminte la prezicerile Deborei. Cel mai bătrân din aceşti proroci era Sofonia, de neam din Ierusalim, el se trăgea din vestita familie, străbunii căria erau cunoscuţi pânăla a patra generaţiune (Sof. I, 1). El biciui cu îndrăsneală viciile şi defectele contimporanilor săi, mustra stricăciunea lor morală şi rătăcirile lor idolatre îndreptând mustrările sale contra viciilor aristocraţilor şi a fiilor regali, care-şi puneau slava lor în imitarea jalnică a tot ce-i străin. Asemenea vechilor proroci, Amos şi Ioil, el proclamă apropierea „înfricoşatei" zile a Domnului:

„E aproape ziua cea mare a Domnului,
E aproape şi cumplit grăbeşte;
Deja se aude glasul zilei Domnului;
Amar va striga atunci şi cel mai viteaz!
Ziua mâniei e ziua aceea,
Ziua durerei şi a strâmtorării,
Ziua pustiirii şi a distrugirii,
Ziua negurii şi a întunerecului,
Ziua norului şi a pâclei,
Ziua trâmbiţei şi a strigătului de război
Contra oraşelor întărite şi a turnurilor înalte.
Şi Eu voi strâmtora pe oameni,
Şi ei vor umbla ca orbii.
Pentrucă au greşit contra Domnului,
Şi împrăştiat va fi sângele lor, ca praful,
Şi trupul lor ca gunoiul.
Nici argintul lor, nici aurul lor,
Nu-i poate mântui în ziua mâniei Domnului.
Şi nefocul râvnii Lui va fi ars tot acest pământ;
Căci nimicire şi încă fără veste,
Va săvârşi El asupra tuturor locuitorilor pământului.
(Sof. II, 13-15)

Prorocul a prezis apropierea necazului şi pentru celelalte popoară, ameninţând şi pământul filistenilor, care era populat cu fenicieni, ţinutul lui Amon şi a lui Moab, care trufaşi îşi râdeau de poporul Domnului. Dar cu deosebire el proclamă peirea de neînlăturat a trufaşei Ninive:

Şi va întinde El mâna sa spre miază noapte,
Şi va nimici pe Asur,
Şi va preface Nineva în ruine,
La loc sec, ca pustiul;
Şi se vor odihni în mijlocul ei turmele,
Şi tot felul de dobitoace
Pelicanul şi ariciul vor odihni
In podoabele sculpturale ale ei,
Glasul lor va răsuna din ferestre
Distrugerea se va oglindi în uşorii uşilor,
Căci nu va mai fi pe ei plăcile de cedru.
Iată ce va fi oraşul solemnităţilor,
Ce-şi duce viaţa în nepăsare,
Şi care-şi zice în inima sa:


Pelicanul.

Eu şi nu mai e altul ca mine!
Cum a devenit ea ruină,

Culcuş al fiarălor!
Tot cel ce va trece pelângă ea,
Va fluera a jale şi va da din mână!"
(Sof. I, 14—18).

Aproape de acest timp în adevăr s'a început decăderea treptată a Asiriei din înălţimea măreţiei şi atotputerniciei sale. Popoarele, care nu reuşiseră să se debaraseze mai înainte, se debarasară de dânsa sub penultimul rege asirian sau au fost eliberate de mideni, care începuse să apară pe scena vieţii istorice şi cuceririlor. Al doilea rege midean, Fraort, şi-a supus popoarele unele după altele, pânăce în fine şi-a supus şi pe perşi, cu care unindu-se, el întreprinse o expediţie militară contra Ninevei. Intre acestea asirienii, deşi părăsiţi de aliaţii lor, tot erau încă destul de tari şi răsboinici, ca să aplice armatei midene o înfrângere simţită, în care a perit şi însuşi Fraort (anul 635 a. Hr.). Dar fiul său, Chiacsar, care era şi mai întreprinzător, şi mai îndrăsneţ decât tatăl său, grăbi să-şi răzbune moartea tatălui său, adunând o numeroasă oştire, pe care el o împărţi după diferitele feluri de arme, năvăli în Asiria, sfărâmă oştirea duşmană şi păşi către Nineva (în anul 634). Dar în acel timp, când el impresură oraşul principal asirian, ajunse la dânsul vestea, că din stepele Donului, Volgei, Caucazului şi din împrejurimile Caspicei înaintează oarde sălbatece nenumărate de sciţi, care nimicesc tot în drumul lor. Aceştia erau sciţii oardele gintei slavone, care, împreună cu triburile supuse lor, au năvălit în Midia şi, călărind pe caii lor iuţi, se ocupau cu jaful, nimicind şi arzind tot ce le eşa în cale, necruţind deloc viaţa omenească. Vestea aceasta sili pe Chiacsar să ridice asediul Ninivei şi să ducă oştirea sa înapoi pentru apărarea propriei sale ţări. Dar el nu fu în stare să învingă aceste oarde şi a trebuit să se supună lor şi să le plătească tribut. Acest popor scitic cutrierător, dedându-se la jafuri şi la îngrămădire de bogăţii, cu toate acestea nu se mulţămi cu supunerea Midiei, ci porni mai departe, îndreptându-se spre Asiria. Regele asirian a trebuit să se răscumpere de la barbari cu comori nenumărate ale palatelor sale. Dela Asiria sciţii se întoarseră spre apus, către bogatele oraşe ale Feniciei, pătrunseră pe ţărmul mării în ţara filistenilor şi se pare că aveau gândul să pătrundă în Egipt, bogăţia căruia îi atrăgea. Regele Psametih, ne nădăjduind să-i poată împedeca cu forţa, le oferi comori bogate şi-i rugă să se retragă dela hotarele sale. Atunci o mare parte de sciţi părăsi această ţară şi iară se depărtară spre nord, de şi o parte din

ei se porniră iară spre Asia Mică. O oardă dintr'înșii rămase încă în pământul filistenilor, produse acolo pustiiri și arse templul zeiței asiriene a desfrânării Melita. Din Filistia sciții năvăliră de asemenea și în Iudeea vecină, se dădu la jaf, luoară turmele și arse orașele și satele. Ierusalimul însă cu toate acestea nu fu expus năvălirei lor, de oarece după toată probabilitatea tânărul rege Iosie preveni acest atac prin aceea, că a eșit la ei cu curtezanii săi principali și-i rugă, prin oferire de tezaure, să cruțe capitala sa.

Acest timp grozav, când necontenit se purtau zvonuri de orașe arse, de populațiuni ucise în chip barbar, produse o puternică impresie în Iudeea. Dacă erau insuficiente cuvântările groaznice ale prorocilor, apoi înseși aceste fapte singure de sine demascau toată nebunia idolatriei. Mântuit-a oare pe asirieni, pe babiloneni, pe feniceni și pe filisteni zeii cărora se închinau ei de năvala pustiitoare a sciților? Din această pricină, fără voe venea o prefacere în dispozițiunea poporului, cel puțin în populația Ierusalinului, și mai adânc ca orce această schimbare era vizibilă în sufletul chiar al regelui Iosie. El era dela natură om blând, evlavios și impresionabil; numai din obiceiu el admise idolatria necredincioasă, însuși nededându-se ei cu tot sufletul său. Groaznicile evenimente îl făcură să-și întoarcă luarea aminte asupra faptului, că el și poporul lui se află pe calea rătăcirii. Adevărat, el nu îndrăznea încă să declare fățiș cele mai bune convingeri ale sale și să înlăture păgânismul din capitala țării, idolatria care predomina acolo de aproape jumătate de veac. El se temea să nu stârnească contra sa pe principii iudei, care deocamdată tot mai țineau puterea în mânile lor și erau cu totul devotați idolatriei. Pentru aceasta se cerea o hotărâre eroică, iar tânărului Iosia asta îi lipsea. Pentru întreprinderea acestui pas, el avea nevoe de vre un motiv extern, care l'ar fi silit să-și întoarcă atențiunea asupra împrejurărilor înconjurătoare, și i-ar da putința să arunce de pe sine jugul partidului curții, ce apăsa asupra sa. In această direcțiune anume și lucrau prorocii, care stăruiau, ca să stârnească pe Iosia să se întoarcă la adorarea adevăratului Dumnezeu și la desființarea cultului străin. Sub influența prorocilor, Iosia în adevăr începu încet-încet să se întoarcă spre laturea lucrului celui drept, și mai întâiu de toate făcu un pas, care mărturisea schimbarea dispozițiunii sale". Anume el hotărâ să scoată templul consacrat adevăratului Dumnezeu din situația lui. Din cauza introducerei de culte străine, templul lui Solomon fu aproape cu totul părăsit, așa că asupra lui nu se mai întorcea nici o atențiune, și nu se mai făcură aproape niciun fel

de reparațiuni. Pentru slujbele religioase poporul de obiceiu se aduna în diferite locuri, care erau tot atâtea, câte erau și orașele. Pereții încăperilor și a clădirilor lăturalnice ale templului erau crăpați și amenințau să se dărâme; podoabele se învechise și se măcinase. Dar apoi cine era să se îngrijască de acestea? Membrii preoției lui Aaron, cărora se încredințase grija templului, în majoritate deja demult înclinase spre cultele străine, dar aceia, care rămăseseră credincioși, se aflau în disgrație și nu aveau acces la templu. Această omisiune externă să și silea să o șteargă Iosia. El iarăși rechiemă pe preoții izgoniți și pe leviți la slujirea templului și-i însărcină să se îngrijască de adunarea prinoaselor pentru reparațiunea templului. In fruntea lor el puse pe arhiereul Helchia, fiul lui Meșulam, casa căruia rămăsese curată de idolatrie. Dar cum se puteau aduna bani pentru o lucrare așa de mare? Dragostea bogătașilor pentru templu așa se răcise, și în genere populațiunea așa sărăcise din cauza incursiunei prădalnice a sciților, încât pe prinoase benevole, cum era pe vremea regelui Ioas, aproape cu două sute de ani înainte de aceasta, nu se mai putea bizui. Din această pricină a trebuit să se ocupe cu adunarea formală a darurilor și a prinoaselor pentru locașul sfânt. Deosebiți leviți, care stăteau în calitate de strejări la porțile templului, umblau prin oraș și prin țară din casă în casă, și pretutindenea cereau pentru acest lucru sfânt (4 Reg. XXII, 3-5). Dar deși regele Iosia se îngrija așa de râvnitor de templu, lui totuși nu-i ajungea hotărîrea să pășească fățiș contra idolatriei, deși deja și în mediul unei părți din aristocrați începuse să se observe întoarcerea spre mai bine, de oarece ei deja se juraseră lui Iehova, deși încă se țineau de idolatrie. Pentru ca Iosia să fi putut păși cu mai multă hotărîre la o activitate reformătoare, pentru aceasta a trebuit să înrâurească asupra lui oare care alte evenimente. Indemn la acest pas se ivi pentru dânsul din două părți. Pe de o parte el veni de la un proroc, care în plăpânda tinereță păși cu cuvântări puternic zguduitoare, și pe de altă parte de la o carte, care deodată a schimbat toată dispozițiunea regelui.

Tânărul proroc, care a avut așa de enormă influență asupra tânărului rege, a fost nu alt cineva, ci unul din cei mai mari proroci ai Vechiului Testament, și anume Ieremia. Fiu de preot, el s'a născut în Anatot, un mic orășel, așezat lângă drumul mare, la vreo opt kilometri spre nord de Ierusalim, în tribul lui Veniamin (Ier. I, 20, 27). Anatot era situat pe un mic deluleț, ce se ridica deasupra câmpiilor ce-l înconjurau, în mijlocul unor pei-

sagii, ce trebue să fi mișcat inima viitorului proroc. Cu dealurile înconjurătoare ale lui Veniamin stăteau în legătură cele mai glorioase amintiri istorice, care au ațițat duhul prorocului. Spre răsărit el a putut vedea, de pe coperișul plan al casei sale părintești, văgăuna și șesul Iordanului, cu munții Galaadului, ce se ridicau deasupra lor. Spre sud-est, la poalele munților purpurii ai Moabului, se întindeau apele albastre ale lacului lui Lot, cum beduinii și astăzi numesc Marea Moartă, iar spre nord, chiar aproape de sat, se întindea vale verde, care ajunge chiar pânăla laturea actualei vadi Sulem. Părinții lui Ieremia nu erau bogați, dar nici



Anatot, patria lui Ieremia.

de tot săraci. Unchiul său, Salum, și fiul aeestui din urmă, Anameil, de partea mamei, avea pământ ereditar în Anatot (Ier. XXX II,7). Dar bogăția înseși a lui Ieremia se coprindea în deplinătatea duhului său, care era limpede ca o oglindă și adânc asemenea unui izvor nesecat. Din fire delicat și înclinat la melancolie, Ieremia deja chiar din cea mai fragedă tinereță privea cu mâhnire la starea religioso-morală tristă a societății înconjurătoare. Tot ce-i fals, corupt și nedemn era desgustător pentru sufletul său, și-l umplea, cum observa aceasta, de adâncă întristare. Intru cât asupra acestei dispozițiuni ale sale a înfluențat educația, e greu de determinat. Tatăl său, Helchia, și rudele sale nu se deosebeau deloc din rândul celorlalți, și erau preoți cu cele mai obișnuite însușiri. Consătenii săi, preoții din Anatot, deja chiar dela început, când a început el să lucreze, se raportau către el cu cea mai mare neîncredere și neiubire, așa nici n'au putut avea asupra lui vreo înrâurire binefăcătoare. Dar el a avut alți învățători și alte izvoară

de educațiune, și asupra lui evident au produs o imensă impresiune cărțile prorocilor anteriori. Sufletul lui până întru atâta s'a afundat în aceste opere de Dumnezeu însuflate, încât el și-a însușit în totul ideile lor, figurile lor și chiar cuvintele[1]. Această îndeletnicire cu cărțile prorocești a dat spiritului său o anumită direcțiune, îl umplură de idei înalte despre Dumnezeu și despre ordinea morală în lume, despre marele trecut al lui Israil și despre destinația lui pentru un mare viitor și l-a învățat să urască tot ce-i josnic și imoral, și deasemenea să disprețuiască nebunia și nimihnicia idolatriei.

Față cu această dispozițiune înaltă a sa, el se simțea între oamenii ce-l înconjurau de aproape în micuțul său Anatot cu totul străin. Nebunia idolatriei el a văzut-o deja în patria sa, unde preoții localnici se dedeau la urâciunea predominantă a idolatriei, dar urâciunea asta el a văzut-o în proporții încă și mai mari, când a mers în Ierusalimul, situat nu departe de satul său. A se lupta cu viciile și rătăcirile predominante, pentru dânsul, în anii săi tineri și față cu timiditatea sa înăscută, se părea cu totul imposibil. Dar iată l-a cercetat pe dânsul duhul prorocesc. Odată auzi limpede un glas, asemenea aceluia, pe care l-a auzit Samuil la cortul mărturiei, și glasul acesta îi zise: „Inainte de a te forma Eu în pântece, Eu te-am cunoscut, și înainte de a eși tu din pântece, Eu te-am sfințit, proroc pentru popoară te-am pus". (Ier. I, 5). Ieremia turburat, răspunse la asta: „O, Doamne, Dumnezeule! Eu nu știu să vorbesc, căci eu sunt încă tânăr". Dar glasul continuă: „Nu spune, eu sunt tânăr; căci către toți, către care te voi trimite, te vei duce, și tot ce-ți voi porunci, vei spune. Nu te teme de ei, căci Eu sunt cu tine, ca să te izbăvesc, a zis Domnul". In acelaș timp Ieremia simți, că o mână oare care s'a atins de gura lui, și auzi cuvintele: „Iată Eu am pus cuvintele Mele în gura ta. Bagă de samă, că Eu te-am pus în ziua aceasta peste popoară și peste regate, ca să desrădăcinezi și să ruinezi, să prăzi și să distrugi, să zidești și să sădești" (Ier. I, 9—10). Atunci Ieremia a văzut o ramură de migdal înflorită și un cazan bătut de vânt ferbând în partea despre nord. Prima pentru dânsul însemna: „Eu priveghez asupra cuvântului Meu, ca el să se împlinească repede". Celălat însemna: „Dela nord se va deschide nenorocirea asupra tuturor locuitorilor acestui pământ". In încheierea acestei strașnice vedenii, Ieremia primi povața de a fi

1) La Ieremia, mai mult ca la ceilalți proroci, se observă împrumutările din cei mai vechi proroci, ceeace în tot cazul ne arată, că el cu sirguință a citit operile lor, și ele s'au întipărit în memoria lui.

puternic, să nu se înfricoşeze, să vorbească cu îndrăsneală regilor, prinţilor, preoţilor şi poporului. Aceştia îl vor duşmăni, dar el nu trebue să se turbure de asta şi să fie ca o cetate întărită, ca un stâlp de fer şi ca un zid de aramă în tot pământul. „Ei vor lupta contra ta, — grăi dumnezeescul glas, — dar nu te vor birui, căci Eu sunt cu tine, zice Domnul, ca să te izbăvesc" (Ier. I, 19).

Din acest timp, în curgere de 40 de ani, foşti în majoritate ani de nenorociri naţionale, împingând tot mai mult poporul spre peirea politică, amintirea despre această chiemare solemnă, servi pentru prorocul drept întărire permanentă a sa, ca să fie credincios în înalta sa chiemare, şi încurajare a inimii sale în mijlocul tuturor încercărilor slujirii sale. In tot timpul acestei îndelungate slujiri, petrecută în mare măsură la Ierusalim, nici un fel de pericole personale, nici un fel de interese personale, nici un fel de derâderi, uri şi prigoane n'au putut să-l abată dela problema, pusă asupra lui prin gura înseşi a lui Dumnezeu. Natura sa delicată şi simţitoare a putut o clipă să se îngrozască de pericolele şi ostenelele însărcinării date lui, dar porunca dumnezeească, cum declară el singur, ardea în inima sa asemenea unui foc vâlvâitor, şi el nu putea să tacă (Ier. XX, 9). Or unde ar fi întâlnit el pe compatrioţii săi, glasul lui statornic se înălţa pentru lucrul adevăratului Dumnezeu, — fie în curţile templului, fie la porţile oraşului, fie în palatul regelui, în temniţă, în casele particulare, în largul ţării, împrejurul Ierusalimului, — pretutindenea, unde împrejurările cereau sau se prezenta cazul, Ieremia n'a contenit să propoveduiască cuvântul adevărului încredinţat lui. După caracterul său exterior, cuvintele proroceşti ale lui Ieremia cedează în genere elocvenţei însuşite a măreţului proroc Isaia, dar acest neajuns exterior a lor se completează prin o deosebită demnitate, adecă prin aceea, că erau de toţi înţelese şi bine precizate. Insuşi timpul cerea acum alt fel de cuvântări decât înainte. Putreziciunea morală pătrunsese adânc în viaţa poporului, şi acum adesa avea a face nu numai cu clasele înalte şi culte, ci şi cu droaea poporului. Pentru asemenea ascultări fineţea artistică a cuvântărei era nelalocul ei; trebuia de vorbit clar şi înţeles, ca discursul să înfluenţeze nemijlocit asupra minţii şi inimii, şi de aceea Ieremia în cea mai mare parte vorbea în proză simplă, numai din când în când împodobindu-o cu florile elocvenţei oratorice. Cuvântările proroceşti ale sale se destingeau încă şi prin altă particularitate. Majoritatea prorocilor ai timpului trecut făceau prevestirile lor despre depărtatul viitor, proroceau neclar despre înfricoşata zi a Dom-

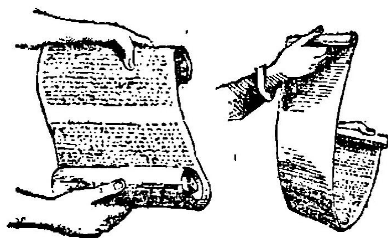
nului, care va aduce cu sine o totală schimbare și după care va sosi timpul ideal pentru Israil. Amenințările cu pedeapsa și prevestirea mântuirii la vechii proroci, cu singura escepție a lui Isaia, în cea mai mare parte aveau un caracter nedeterminat, care dădea populațiunei înclinate spre ironie a Ierusalimului ocazia să-și râdă de cuvântările prorocești. Aceste cuvântări, cum se părea poporului, se refereau la un timp atât de îndepărtat, în cât generațiunea prezentă n'avea la ce nici să se neliniștească din pricina lor Cu această indiferență ironică față de cuvântările prorocești a trebuit să se și răfuească Ieremia. El vestea pedeapsa ce amenința Iudeia și Ierusalimul în cel mai apropiat viitor, — pedeapsă, care trebuia să se împlinească chiar în vremea sa. Ieremia, mai mult de cât toți predecesorii săi, chiar și decât prorocul Isaia, era dăruit cu o minunată prevedere. Din an în an el proclama, cum soarta meritată se apropie din ce în ce mai mult de poporul iudeu, din lună în lună el urmărea evenimentele ce se săvârșau,și prezicerile sale se împlineau cu o uimitoare exactitate. Viitorul el îl vedea nu în vedenii echivoce, ci la lumina limpede a zilei, cu simțurile treze și în comuniune necontenită cu lumea externă. De aceea el nici nu vorbea cu vorbe enigmatice, nu făcea precizările sale prin aluziuni ghibace, ci numea lucrurile pe propriul lor nume.

Cel mai timpuriu din discursurile sale, care au ajuns pânăla noi, se referă se pare la anul întâiu a chiemării sale, care a avut loc în anul 627 a. Hr. în anul al treisprezecelea al domniei lui Iosia. El cuprindea în sine o înflăcărată mustrare a poporului pentru nedorința lui să se țină la o parte de Egipt și Asiria și să urmeze prorocilor, care au fost organele lui Iehova, adevăratul său Rege. Partidele politice din Ierusalim în acest timp cereau alianța cu una sau alta din marile puteri ale acelui timp; un partid stăruia pentru alianța cu Egiptul contra Asiriei, iar altul din contră stăruia pentru alianța cu Asiria contra Egiptului. Ieremia, din potrivă, afirma, că amândouă partidele acestea se află pe cale greșită, că Iudeea nu trebue să aibă nici un fel de relațiuni străine, căci, ca popor al lui Dumnezeu, ea trebue să se țină la o parte de lumea păgână. In ochii săi alianța cu păgânii era echivalentă cu recunoașterea idolatriei, cum asta în realitate s'a și dovedit necontenit. Cuvântarea lui Ieremia a fost îndrăzneață și entuziastă. Din timpul chemării lui la prorocie dintr'însul au dispărut orice timiditate și slăbiciune. El însuși zugrăvi acele sentimente, pe care le provoacă în sine duhul prorocesc. „Cuvântul lui Dumnezeu

într'însul era asemenea focului şi asemenea ciocanului, care sfarmă stâncile" (Ier. XXIII, 29). Când prorocul şovăea să păşască la propoveduire, atunci focul prorocesc lăuntric aprindea toată fiinţa sa. „Era în inima mea, - zice el, - oare cum un foc aprins, coprins în oasele mele, şi eu am obosit înfrânându-l, şi n'am putut" (Ier. XX, 9). Prima lui cuvântare contra abaterei poporului dela prima lui destinaţie, contra idolatriei şi contra urâciunilor lui imorale, se distinge prin o putere atrăgătoare. „Ascultaţi cuvântul Domnului, casa lui Iacov şi toate casele neamului lui Israil! - se adresă el către ascultători. - Aşa grăeşte Domnul: ce nedreptate au găsit la Mine părinţii voştrii, de v'aţi depărtat dela Mine, şi aţi apucat după deşertăciune şi aţi devenit deşerţi, şi nu aţi zis: unde-i Domnul, Care ne-a scos din pământul Egiptului, ne-a condus prin pustiu, prin pământ deşert şi nelocuit, prin pământ sec, prin ţara umbrei morţii, prin care nimenea n'a umblat, şi unde n'a locuit om? Şi Eu v'am introdus în pământ roditor, ca voi să vă hrăniţi cu fructele lui şi cu bunătăţile lui. Iar voi aţi intrat şi aţi întinat pământul Meu, şi moştenirea Mea o aţi făcut urâciune. Preoţii n'au zis: unde este Domnul şi învăţătorii legii nu M'au cunoscut pe Mine, şi păstorii au căzut dela Mine, şi prorocii au prorocit în numele lui Baal, şi au mers pe urmele acelora, care nu ajută. Deaceea, Eu Mă voi mai judeca cu voi, zice Domnul, şi cu fiii fiilor voştrii mă voi judeca. Căci duceţi-vă în insulile Hitim, şi vedeţi, şi trimiteţi la Cedar şi cercetaţi cu luare aminte: fosta oare acolo ceva asemenea acestora? Schimbat-a oare vre un popor pe zeii săi, deşi ei nu sunt dumnezei? Iar poporul Meu a schimbat slava sa pe ceeace nu ajută. Miraţi-vă de aceasta, ceruri şi cutremuraţi-vă şi vă înspăimântaţi, zice Domnul. Căci două rele a făcut poporul Meu: pe Mine, izvorul apei celei vii, M'a părăsit, şi şi-au sepat acvarii sparte, care nu pot ţinea apă. Oare rob e Israil? Sau e om de casă? De aceea el a devenit pradă. Au mugit asupră-i puii de leu, şi-au dat glasul lor, şi au făcut pământul lui pustietate, oraşele lui sunt arse, fără locuitori. Şi fiii Memfisului şi ai Tafnei au mâncat creştetul capului tău. Şi acum pentru ce-i calea ta spre Egipt ca să bei apă din Nil? Şi pentru ce ţi-i calea ta spre Asiria, ca să bei apă din râurile ei? Necredinţa ta are să te bată şi apostasia ta te va mustra, şi aşa dară, să ştii şi cugetă, cât de rău şi de amar e, că tu ai părăsit pe Domnul, Dumnezeul tău şi nu-i în tine frica Mea, zice Domnul Dumnezeu Savaot". Zugrăvind apoi, cum poporul, contrar făgăduinţei sale de a sluji adevăratului Dumnezeu, s'a dedat greţoasei

idolatrii, şi precum furul, când este prins, e făcut de ocară, aşa s'a făcut de ocară şi casa lui Israil cu idolatria străină; prorocul după aceea, arătând situaţia nenorocită a poporului, îl întreabă: „Unde sunt dară dumnezeii tăi, pe care ţi i-ai făcut? Să se scoale dar, dacă pot să te mântuiască la vremea ta de necaz? Căci câte oraşe ai, tot atâţa dumnezei sunt la tine, Iuda. O, neam! luaţi aminte la cuvântul Domnului. Fost-am Eu oare pustie pentru Israil? Fost-am Eu oare ţara întunerecului? Pentru ce dară poporul Meu zice: noi singuri ne suntem domni, noi nu venim la Tine? Uită oare fata podoaba sa şi mireasa găteala sa? Iar poporul Meu M'a uitat pe Mine" (Ier. II, 4-19). Grozavele cuvinte ale tânărului proroc răsunau nu numai contra idolatriei, ci şi contra deselor vărsări de sânge. „In zadar am lovit Eu pe copiii voştrii; ei n'au căpătat înţelepciune; pe prorocii voştrii i-a mâncat sabia voastră, ca un leu nimicitor şi voi nu v'aţi temut. Chiar pe poala hainei tale se află sângele oamenilor săraci şi nevinovaţi, pe care tu nu i-a prins la rele, şi cu toate acestea zici: de oare ce eu sunt nevinovat, atunci de bună samă mânia Lui se va abate dela mine. Pentru ce rătăceşti tu aşa de mult, schimbând drumul tău? Tu deasemenea vei fi ruşinat şi de Egipt, cum ai fost ruşinat de Asiria; şi dela el vei eşi, punându-ţi mânile în cap, pentrucă ai lepădat pe Domnul, nădejdea ta, şi nu vei avea izbândă cu ele" (Ier. II, 30, 34-37).

Asemenea cuvinte înflăcărate din gura tânărului proroc nu se putea să nu producă impresiunea cuvenită. Câteva familii nobile se abătură dela necredinţă şi se întoarseră la acel Dumnezeu adevărat, despre Care propoveduia Ieremia şi ceilalţi proroci. De partea prorocilor stătu familia lui Safan, care ocupa o situaţie înaltă, şi această familie influentă apăra stăruitor pe proroci de prigoane. Insuşi regele Iosia, când ajunse la dânsul vestea despre slava tânărului proroc, a căpătat deasemenea o nouă întărire în intenţia sa să pună capăt necredinţei şi să se întoarcă la adevărata religie. Restaurarea templului părăsit o făcea el cu stăruinţă.



Vechii suluri de pergament.

La trei din înalţii săi demnitari, şi anume scriitorului Safan, lui Maasa primarului şi lui Ioah cronicarul, el le dete însărcinarea să comunice arhiereului Helchia, hotărârea, ca sumele adunate să

fie în fine depuse în scopul determinat, ca argintul să fie predat acestor înalţi demnitari, care şi trebuiau pe parte din el să cumpere material de construcţie, şi cu o parte să plătească arhitecţii şi lucrătorii. Şi iată, se păşi la lucru. Dar pe când se făceau încă pregătire pentru aceste lucrări, arhiereul Helchia adunând diferite moluzuri în templu, deodată, spre marea lui mirare, găsi vechiul manuscript, care se văzu a fi cea mai mare comoară. Aceasta era cartea legii, scrisă de mâna lui Moise. In care parte a templului a fost găsită ea, nu se ştie, dar descoperirea se făcu în acel timp, când demnitarii ridicau banii, adunaţi pentru înoirea templului, din cutiile, în care se aflau. După tradiţia rabinică, cartea a fost găsită sub o grămadă de pietre, sub care ea a fost ascunsă, când Ahaz a ars celelalte suluri ale legii. Dar se poate, ca ea să fi fost ascunsă chiar în sicriul legii, pe care Manasie l-a aruncat la o parte în vre una din încăperile numeroase dimprejurul templului, unde manuscriptul a putut uşor rămânea neobservat până ce a căzut sub ochii arhiereului. Îndată ce s'a găsit acest lucru preţios, despre el s'a raportat numai decât regelui. Safan, experient în citirea unor asemenea manuscripte, cum şi cerea dela dânsul demnitatea de scriitor, cercetând însuşi cartea, imediat se sili să facă cunoscut cuprinsul ei şi domnitorului său. Impresiunea, ce o produse cartea 'asupra regelui, fu neobişnuită. Când evlaviosul rege ascultă hotărârile acestei legi demult uitate, el se îngrozi la vederea faptului, cât de mult se abătuse viaţa poporului ales de poruncile lui Dumnezeu şi ce grozavă mânie dumnezeească îl aşteaptă pentru aceasta. Cuprins de disperare, el îşi sfăşii hainile sale şi se adresă către prorociţa Oldana (a doua prorociţă după Debora) cu rugămintea, să-i lămurească înţelesul mai multor locuri neînţelese din lege, dar care îl uimiseră. Incredinţându-se din lămuririle ei de inevitabila mânie a lui Dumnezeu pentru necredinţă şi de îndurarea pentru dânsul pentru evlavioasa râvnă, Iosia convocă adunarea generală a poporului, ca să aducă şi la cunoştinţa poporului această lege. In ziua hotărâtă spaţul larg al curţii templului fu umplut de mulţimile poporului, ce se adunase în frunte cu prorocii, preoţii, leviţii şi căpeteniile triburilor. Pentru tânărul rege fusese ridicată o platformă deosebită în curtea templului, când înjurul lui stăteau bătrânii poporului. Deschizând preţiosul pergament, însuşi regele, pentru mărirea impresiunii, începu să citească tare poporului, făcându-i cunoscut toate amărunţimile vechiului aşezământ, încheiat de Iehova cu poporul, despre acele făgăduinţe, care s'au dat poporului în cazul păzirei

așezământului, și despre acele blesteme, care inevitabil trebuiau să se prăbușască asupra lui, în caz de călcare a testamentului. După cetire urmă o scenă uimitoare. Ridicându-și glasul său, Iosia declară solemn hotărârea sa să trăiască potrivit cu toate cerințele cuvântului dumnezeesc. Stând la locul înalt, zice istoricul biblic, regele „a încheiat înaintea feții Domnului legământul de a urma Domnului și de a păzi poruncile Lui, și descoperirile Lui, și așezămintele Lui, din toată inima și din tot sufletul, ca să împlinească cuvintele așezământului acesta, scrise în cartea aceasta" (4 Reg. XXIII, 2, 3). Pânăla entuziasm înflăcărați căpeteniile sale, bătrânii în numele poporului imediat exprimară asentimentul lor față de acțiunea regelui, și toată adunarea poporului evident primi această hotărâre, declarând la sfârșit printr'un detunător „amin". Poporul Iudeu încă odată, cel puțin pe dinafară, intră în legământ cu Dumnezeu.

Care anume parte a Bibliei a fost astfel descoperită din nou după o îndelungată uitare, întrebarea aceasta a fost obiectul unor discuțiuni aprinse și chiar înverșunate. Mulți învățați presupun, că aceasta a fost cartea, cunoscută sub numele de Deuteronom [1]), alții ziceau, că acest manuscrip, coprinzind această carte, în același timp cuprindea și alte părți din Pentateuc. Cu mai mult temeiu se poate presupune, că Helchia a descoperit toată cartea legii, dar citirea s'a produs numai din Deuteronom. Anume în această parte a legii se expuneau mai complect acele binecuvântări, care așteaptă pe împlinitorii așezământului, și blestemele, care amenințau pe călcătorii lui. Pelângă aceasta, cartea Deuteronomul ne prezintă legea în acea formă scurtă, în care era cea mai îndămânoasă de citit poporului.

După reînoirea așezământului cu Dumnezeu, s'a început o curățire sirguincioasă a pământului făgăduinței de nelegiuirile ce se îngrămădiseră în domnia precedentă. Regele însărcină pe arhiereul Helchia, căruia i se încredințase să pue templul în ordine, să-l curățe de diferite lucruri de ale idolatriei. Așa, acolo sub domnia lui Manase se așezase chipul uricios al Astartei, au fost făcute jertfelnice și încăperi pentru desfrânatele templului, diferite lucruri pentru cultul lui Baal și Astartei, caii soarelui la intrarea în templu, în fine, jertfelnice pentru adorarea stelelor. Toate acestea acum au foat îndepărtate, distruse, arse în Valea Cedronului, și însuși cenușa vânturată pe mormintele clasei de jos a poporului.

1) Așa socot Gesenius, De-Wette, Schrader, Ewald, etc.

Acele locuri din Valea Ginom, unde se aduceau jertfă copii, Iosia a poruncit să fie supuse la toată profanarea. Locurile idolatrice de pe muntele Eleon, care existau de pe vremea lui Solomon, și pe care Ezechia le-a oferit străinilor, au fost supuse la profanare prin oase omenești și prin tot felul de necurății, asemenea și jertfelnicile dela intrarea în oraș pentru adorarea țapilor. După aceea prin toată țara au fost desființate toate acele înălțimi, care serveau pentru idolatrie sau pentru scopuri superstițioase. Această curățire s'a întins pânăla Betel, unde cuteii și restul de israiliți, ce se retrăsese acolo, își aveau sanctuarul lor, și deasemenea și pânăla orașele, ce cândva aparținuse Samariei (4 Reg. XXIII, 4-19). Sacrificatorii, care slujise idolilor și înălțimilor, au fost depuși; aceia, care aveau origină levitică, fură lăsați în Ierusalim, ca să poată fi supraveghiați, dar nu îndrăzneau să aducă jertfe, deși se foloseau din veniturile ce mergeau în folosul adevăraților preoți. Sacrificatorii străini, ce servise la cultele străine au fost cu totul depărtați și chiar expulzați din țară. Dar încă și mai sever procedă Iosia cu acei preoți israiliți în Betel, care continuau încă să săvârșască cultul introdus de Ieroboam al vițelului de aur și dădeau motiv de turburare pentru israiliți. Pe acești sacrificatori el porunci să fie omorâți pe jertfelnicile deacolo și înseși jertfelnicile ordonă să fie intinate cu oase de om (4 Reg. XXIII, 20; I, 13). Fiindcă din Betel anume a plecat lepădarea și corupția cultului dumnezeesc primordial, apoi regele aicea anume a dat și pilda înfiorătoare de severitate. Nepoții au trebuit, cum aceasta adesa se și întâmpla în vechime, să sufere pedeapsa pentru strămoșii lor vinovați. Așa a fost sfârșitul cultului vițeilor din Betel. Insuși regele a condus treaba profanărei și doborârei nelegiuitelor sanctuare din Betel. Așa a pus el capăt la toate cele ce aparțineau cultului idolatru, care în diferite timpuri pătrunsese în pământul lui Israil, și toate le făcu după prescripțiunile Cărții legii găsite de dânsul. „Și pe chiemătorii morților, și pe vrăjitori, și pe terafimi, și idolii, și toate uriciunile, care se iviseră în pământul Iudeei și în Ierusalim, i-a nimicit Iosia, ca să împlinească cuvintele legii, scrise în cartea, pe care a găsit-o Helchia preotul în casa Domnului (4 Reg. XXIII, 24).

Dar toate acestea erau numai pregătire pentru formula restabilirei adevăratei religiuni. Multe din ritualele ei eșise din întrebuințare sau se săvârșau nu după forma prescrisă. Ezechia săvârșea Paștele cu mare solemnitate aproape în o sută de ani înainte de asta, dar ele probabil au rămas nesăvârșite în cursul

întregei domnii a lui Manasie. Acum, după curăţirea ţării de întinăciuni, era posibil a săvârşi din nou această sărbătoare cu o exactitate necunoscută până atuncea. Amăruntimile depline relativ de săvârşirea ei se puteau găsi în cărţile Eşirea, Leviticul, Numere şi Deuteronom, şi aceste prescripţiuni s'a şi ordonat de către Iosia să le înveţe toţi preoţii şi leviţii (2 Paral. XXXV, 2). După lege, săvârşirea sărbătorii Paştelor era aşezată în ziua de 14 Nisan, lună cunoscută iarăşi sub numirea Aviv, luna secerişului. Ezechia s'a abătut dela această lege, întru cât aceasta lui i s'a părut posibil, săvârşind sărbătoarea în luna a doua Iair şi îngădue celor veniţi din triburile de nord să asiste la ea, deşi fără sfinţirea legală cerută. Acum s'a hotărât să statornicească iară această sărbătoare în toată exactitatea ei şi curăţenie. Spiritul religios al poporului în acest timp fusese stârnit, mulţămită descoperirii legii, în cea mai înaltă măsură, şi toţi iudeii erau gata să o împlinească cu toată exactitatea. Iosia a fost sufletul întregei acestei regenerări religioase, şi sub alte raporturi. El însuşi a distribuit pe preoţii de rând în secţiunile sau dejurnele lor şi el anume a încurajat râvna lor prin cuvinte însufleţitoare, îngrijindu-se, ca ei să studieze amărunţit datoriile lor potrivit cu litera legii. Preoţii şi leviţii, ca şi ceilalţi învăţători ai legii, au fost după aceea trimişi în toată ţara pentru povăţuirea poporului în acele pregătiri, care se cereau pentru Paşti, şi pentru predarea în genere de poveţe în privinţa restabilirii legii; leviţilor în înţelesul propriu al acestui cuvânt, li se porunci să restatornicească sicriul legii, socotindu-l din acel loc, unde el a fost ascuns în timpul domniei lui Manasie şi Amon, şi aşezându-l la locul său vechiu în templu de oare ce lor anume le aparţinea avantajul de a purta pe umerele lor acest lucru sfânt. Leviţii l-au adus la templu, l-au predat preoţilor, care după aceea l-au introdus în sfânta sfintelor. Aceasta pentru ultima oară s'au învrednicit de acea mare cinste, de care se învrednicise străbunii lor cu o mie de ani înainte de aceasta. Deacum sicriul sfânt a trebuit să rămână statornic în sfânta sfintelor şi leviţii trebuiau să se îngrijască esclusiv de ritualele templului şi de nevoile lui mărunte, îngrijindu-se mai cu samă, ca să îndeplinească cu exactitate dispoziţiile legii de către poporul care venea la templu, sau la sărbători. Curăţirea rituală a închinătorilor, procurarea de sare, de lemne şi de alte lucruri pentru aducerea jertfelor, observarea jertfelor în timpul aducerei şi cuvenita lor junghere, observarea asupra înseşi săvârşirii Paştelor şi a celorlalte sărbători: toate acestea din acest timp alcătuiau datoria esclusivă a leviţilor.

Problema, impusă preoţilor şi leviţilor pentru pregătirea poporului pentru Paştele ce se apropiau, ar fi fost nu uşoară, dacă ar fi trebuit să se conducă numai de amărunţimile ritualelor, expuse în cărţile legii. Dar afară de lege ei aveau la îndemână mijloace complimentare foarte importante, cuprinse în vechile manuscripte, ce conţineau descrierea ritualelor, întrebuinţate de David şi Solomon (2 Paral. XXXV, 4). Că asemenea documente scrise existau în acel timp, în veacul VII a. Hr. şi că ele au străbătut prin periodul furtunos al prigoanei, aceasta serveşte drept dovadă uimitoare, că şi celelalte documente, cum e cartea legii, au putut deasemenea exista din cele mai vechi vremi, deşi până la domnia lui Iosia nu avem mărturii relativ de dânsele, pentru că despre aceste cărţi de ritual din cele mai vechi zile ale monarhiei se pomeneşte numai în această aluziune întâmplătoare, după o sută de ani dela alcătuirea lor. Instrucţiuni amărunţite s'au dat apoi şi însuşi leviţilor. Ei trebueau să servească la templu, cum era pe vremea lui David şi a marelui său fiu, în care caz o parte a fiecărei case de levit era designată să slujască poporului. Au fost date deasemenea regule, cum se junghie mielul pashal, când va sosi sărbătoarea, şi cum să se sfinţască pe sine prin spălare, înainte ca sângele va fi predat preoţilor, cum să se pregătească melul pentru popor în acord sever cu dumnezeeştile rânduelі, făcute cu mâna lui Moise în legea abea descoperită.

Pe măsură ce se apropia marea zi, mulţimile poporului începură să curgă la Ierusalim, cuprinzând şi mulţi din acei israiliţi, care rămăsese după căderea regatului lui Israil. Mulţime de popor cu toate acestea, din pricina sărăciei sau a neştiinţii, din pricina greutăţei de procurat melul pashal sau a unui ed, au venit la Ierusalim fără să-şi fi procurat acest lucru, de oarece până acum în Ierusalim încă nu se adusese turme pentru a vinde la această sărbătoare mei, cum a fost apoi în timpurile de mai târziu. Din această pricină 30.000 de mei şi ezi au fost împărţiţi deînsuşi regele printre saraci şi cei ce din orce pricină nu se aprovizionase cu ei. La această dărnicie regească se mai adaose încă 3000 de viţei din păşunile regale, ca să se procure material pentru sărbătoarea de şapte zile, care avea să urmeze după



Aducerea ca jertfă un ed (după un monument asirian).

Pashă. Inaltele clase bogate au fost nu mai puţin darnice, dând deasemenea multe vite cornute, mei şi ezi preoţilor şi leviţilor, şi deasemenea şi poporului pentru aducerea de jertfe în dar. N'au rămas mai prejos nici ceilalţi reprezentanţi şi sluşbaşi superiori ai templului. Arhiereul Helchia din casa lui Eleazar, Zaharia, evident împuternicitul său, şi Iehiil, probabil reprezentantul casei lui Itamar, au dat preoţilor pentru jertfele pashale 2600 de oi, mei şi ţapi, şi 300 de boi; cu dânşii s'au luat la întrecere în galantonie şi şefii leviţilor, care au dăruit leviţilor pentru jertfele pashale 5000 de oi şi 500 de boi (2 Paral. XXXV, 7-8).

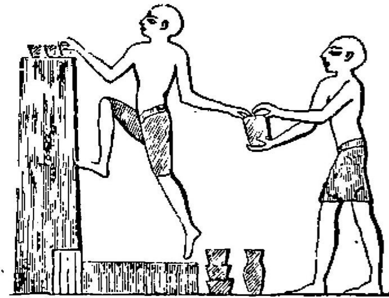
In vederea unei astfel de însufleţiri în ajunul Paştelor totul era gata pentru săvârşirea marei sărbători. Preoţii, în hainele lor albe, cu picioarele desculţe şi cu capul acoperit, stăteau la locurile lor la jertfelnic; leviţii, în cetele dejurne ale lor, ocupară loc în rând cu ei, potrivit cu porunca regelui. Când începu să apună soarele şi înainte de a scânteia stelele, meii şi iezii au fost junghiaţi şi pregătiţi pentru solemnitatea pashală de sutele de leviţi, când sângele jertfelor se preda, în ceşte deosebite, preoţilor pentru stropirea jertfelnicului. O parte din jertfă, ce se cerea pentru ardere de tot, a fost după aceea dată stăpânilor, şi fiecare din ei a dus-o preotului, ca să o pună pe focul jertfelnicului. Acelaşi lucru se făcu cu boii în cursul săptămânei pascale; o parte din ei se aducea jertfă, iar restul se lăsa la dispoziţia aducătorului, căruia i se şi înapoia. Pregătirea cărnii pentru popor totuşi cu această ocaziune a fost lăsată pe sama leviţilor, poate pentru prevenirea şi scăparea posibilă din vedere a regulelor rituale, de oare ce toată sărbătoarea în realitate era o noutate pentru această generaţiune. Mieii şi ezii au fost fripţi cum se cuvenea după lege, iar carnea sfinţită, cum se numea carnea de bou, adusă jertfă, a fost fiartă în oale, căldări şi în alte vase. Preoţii şi leviţii cu acest prilej au trebuit să suporte osteneli aproape supranaturale, de oarece ei nu puteau nici să se odihnească, nici să se întărească cu mâncare până la terminarea slujbei lor celei grele. Fiecare dejurne atât de leviţi, cât şi de preoţi s'au putut folosi numai de foarte scurte clipe de odihnă. Nu numai în această noapte, ci şi în fiecare zi din această săptămână a paştelor, tot timpul de dimineaţa până sara timp de şapte zile a azimelor, ei au fost ocupaţi cu pregătirea şi arderea colosalelor prinoase de asemenea jertfe. In timpul tuturor acestor zile s'a săvârşit slujba dumnezeească regulat, când coriştii din vestitul cor al lui Asaf au cântat psalmii potriviţi cu această solemnitate, destinaţi acum un veac

în urmă de David, Asaf și de Idutun. Slujba dumnezeească s'a săvârșit așa de neîntrerupt, încât nici ei, nici străjile dela porți n'au putut să părăsască templul, așa că mâncarea li se aducea la locul slujbei de către leviți. Asemenea Paști solemne nu se mai săvârșise niciodată de pe vremea lui Samuil, pentrucă hotărârile legii niciodată înainte nu se observară cu asemenea severitate și exactitate. Nu mai puțin vrednic de remarcat a fost și sărbătoarea, care a urmat după paști și a fost însoțită de tot felul de veselii și bucurii, manifestate de popor cu prilejul acestor zile.

Influența unei asemenea mărețe sărbători s'a dovedit asupra dispozițiunii poporului în toate direcțiunile. Ea a fost expresia a întregei restabiliri a adorării lui Iehova și aprinse râvna de a-I sluji Lui în inimile poporului. Aicea au asistat israiliți din toate colțurile țării și au dus cu sine în toate direcțiile, la Sihem, la Silom, la Samaria și în alte locuri, simțul devotamentului către templul din Ierusalim, care a și continuat să se păstreze până la dărâmarea orașului de către Nabucodonosor și chiar după întoarcerea din robie.

Dar în mijlocul acestei regenerări religioase, ce și-a găsit expresia sa în sărbătoarea, care a fost săvârșită după toate prescripțiile legii și la care a asistat atâta de mult popor, au fost totuși nu puțini și de aceia, cari au rămas indeferenți și în taină chiar dușmănoși întregei acestei mișcări. Intreagă această prefacere întru câtva a plecat din voința a însuși binecredinciosului rege și deaceea n'a avut profunzimea acelor mișcări, care rezultă singure de sine, din nevoile interne ale vieții naționole. Pentru a adânci această mișcare și a sfărma opoziția tainică, era nevoe de un cuvânt inspirat al prorocului, și cu acest cuvânt apăru Ieremia. In cuvântările sale înflăcărate el arată opoziția puternică contra lui. Adresându-se la început fraților săi proroci, el îi îndeamnă să propoveduiască sirguincios cuvântul lui Dumnezeu, să insufle și să lămurească poporului înțelesul acelui testament, care de curând a fost încheiat cu Iehova din partea reprezentanților și bătrânilor poporului. Cartea legii, în care se coprinde acest așezământ, a fost necunoscută de o întreagă generațiune, și deaceea a fost nevoe, ca populațiunea în întregime să facă cunoștință cu dânsa, de oare ce aceasta a fost singurul mijloc de a obține o împlinire înțeleaptă a legii și asigurarea bunurilor făgăduite într'însa. Deaceea prorocul se și adresază adunării cu asemenea cuvântare: „Ascultați cuvintele așezământului acestuia, și spuneți bărbaților lui Iuda și locuitorilor Ierusalimului; și spuneți-le

lor: așa zice Domnul Dumnezeul lui Israil: blestămat este omul, care nu ascultă cuvintele așezământului acestuia, pe care Eu l-am dat părinților voștrii, când i-am scos din țara Egiptului și din cuptorul cel de fer, zicând: ascultați glasul meu, și faceți tot ce Eu v'am poruncit, și veți fi poporul Meu și Eu voi fi Dumnezeul vostru, ca să împlinesc jurământul, cu care M'am jurat Eu părinților voștri, să le dau țara care curge lapte și miere, cum e asta acuma. Și am răspuns eu zicând, amin, Doamne" (Ier. XI, 1-5). După aceea, glasul dumnezeesc a poruncit prorocului să proclame toate cuvintele legii găsite din nou în tot regatul. „Și mi-a zis mie Domnul: rostește toate cuvintele acestea prin orașele Iudeei și pe ulițile Ierusalimului, și spune: ascultați cuvintele așezământului acestuia, și le împliniți, căci părinților voștrii Eu le-am vestit necontenit din ziua aceea, când i-am scos din pământul Egiptului până în ziua de astăzi, i-am sfătuit dis de dimineață, zicând: ascultați glasul Meu; dar ei n'au ascultat, și nu și-au plecat urechea lor, ci au umblat fiecare după îndărătnicia inimii lor celei rele; deaceea Eu am adus asupra lor toate cele spuse în așezământul acesta, pe care Eu le-am poruncit lor să-l păzască, iar ei nu l-au împlinit" (Ier. XI, 6-8). Câtă vreme a îndeplinit această însărcinare, dată lui prin toată țara, aducând pretutindenea la cunoștința tuturor cuprinsul legii din nou descoperite — nu se știe. Dar dacă această propoveduire deși a avut succes la persoane particulare, totuși prorocul a avut a se jălui contra îndârjitei împotriviri a multora. Se poate chiar crede, că partidul păgân a pus la cale o conjurație tainică contra lui Iosia, silindu-se să-și răzbune pe dânsul pentru reformă. Mai mult încă, curând se dovedi, că tot acest partid păgân alcătui o conjurație și contra vieții însuși a prorocului. El a trebuit în curând să încerce toată amărăciunea a marelui adevăr, că prorocul nu are cinste în patria sa. Cuvântările sale drepte stârniră în contra lui chiar și pe preoții devotați lumii chiar din satul său natal Anatot, și unii din ei chiar intenționau să-l omoare. Toate acestea ne arată limpede, cât de adânc necredința și fărădelegea își înfipsese rădăcinile în poporul iudeu și câtă muncă trebuia, pentru ca să se poată produce o prefacere deplină în viața religioso-morală a poporului. In fond, stricăciunea

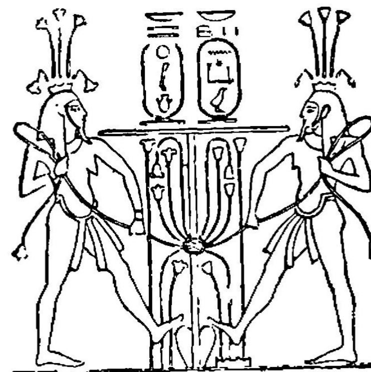


Olarii, care lucrează la cuptorul de fer (după un monument asirian).

era aşa de mare, încât nici un fel de prefaceri nu puteau pune cu totul poporul pe adevărata cale a vieţii, şi era necesară o mare lecţiune istorică, care prin o puternică lovitură ar fi putut să producă marea reformă în însăşi conştiinţa poporului. Şi iată lecţiunea aceasta istorică acum se apropia repede, şi primele semne ale ei au fost încercate de binecredinciosul Iosia.

Deja la prima păşire a sa la propoveduire prorocul Ieremia vesti apropierea ruinării şi pustiirii generală, şi împlinirea acestei prorocii se începu în ultimii ani de domnie ai lui Iosia. Monarhia universală asiriană, cum deja s'a spus mai sus, acum repede mergea spre decădere şi în locul ei apăru o nouă mare monarhie. Midia şi Babilonia, cele mai apropiete state vasale ale Ninevei, folosindu-se de slăbirea Asiriei, acum îşi răzbunară pe dânsa pentru acele împilări, pe care le suferise dela ea mai înainte. Regele Midiei Chiacsar, cu forţa şi cu viclenia izbăvindu-se de sciţii, care inundase ţara sa, intră în război cu ţara vecină dela apus, anume cu Lidia, care, din cauza bogăţiei sale şi a situaţiei sale avantajoase pe ţărm, deasemenea se dăduse visului de a se face mare monarhie. In curgere de cinci ani Chiacsar duse război cu Alzat, regele Lidiei. (între anii 614-610). Asiria era deja atât de slăbită, încât ea fu nevoită să privească liniştită la această păşire independentă pe scena activităţii politice a foştilor ei vasali. Odată cu aceasta şi Nabopolasar al Babilonului (care a domnit între 623 şi 604), un rege întreprinzător, rupse cel din urmă fir, prin care ţara sa mai era legată de Asiria, şi deasemenea se proclamă independent. Cilicia, care deasemenea se aflase sub stăpânirea Ninevei, deveni şi ea independentă şi-şi avea propriul său rege, pe Sienezis. De slăbiciunea crescândă a Asiriei voi să se folosească şi Egiptul, ca după aceea să-şi răzbune pe dânsa pentru înfrângerile şi împilările aşa de dese pricinuite lui. Aicea conducerea o luă în mâinile sale îndrăsneţul rege Neho, fiul lui Psametih, şi el se apucă din nou să restabilească vechea putere a Egiptului. In acelaşi timp se iviră deasemenea şi o mulţime de alţi principi ambiţioşi, care tindeau cu multă râvnă, ca să apuce în mânile lor măcar o parte din stăpânirea universală a Asiriei. Neho, încă şi mai războinic şi întreprinzător decât tatăl său, acelaşi domnitor, care poruncise să facă iarăşi navigabil pustiitul canal de unire dintre marea Mediterană, Nil şi Marea Roşie (la a căruia lucrări au perit în nisipurile pustiului 120.000 de muncitori); acel domnitor care a preparat pentru descoperirea drumului împrejurul Africii flota finiciană,

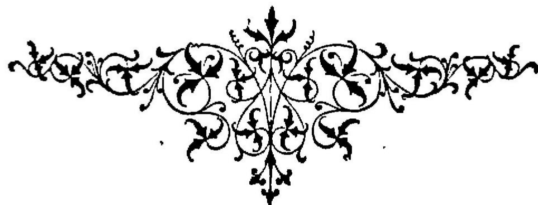
care a plecat din Marea Roșie și s'a întors în al treilea an prin porțile Herculane în marea Mediterana, — acest Neho a adunat o numeroasă oștire cu scopul de a cuceri țara Libanului pânăla Eufrat și împreună cu asta să smerească Asiria. De oare ce rivalii săi, Chiacsar și Aliat, se epuizaseră într'un războì nesfârșit, apoi Neho fără multă greutate socoti să-și supue provinciile siriene și, poate, să unească la Egipt și Asiria. Intre acestea amândoi acești regi închiară între dânșii pace. Eclipsa de soare, ce a avut loc în ziua de 30 Sepremvrie anul 610, în ziua bătăliei între regii Midiei și Lidiei, i-a înspăimântat grozav pe amândoi acești regi, din care pricină ambii regi exprimară dorința de a încheia pace. Mijlocirea întru aceasta și-o luară asupra lor Nabopolasar și Sienezis. După terminarea acestui războiu, Chiacsar închiă cu Aliat și cu Nabopolasar o strânsă întreită alianță, care a fost întărită prin căsătoria fiicei regelui Lidiei cu fiul lui Chiacsar și a fiicii regelui Midiei cu fiul lui Nabopolasar, Nabuhodonosor. Această alianță era îndreptată contra Asiriei, în capul căria stătea atuncea regele Sardonapal, dedat luxului și moleșirei fără grijă. Și iată acești trei regi prea puternici ai timpului aceluia plecară în același timp la vaste cuceriri, când Chiacsar împreună cu Nabopolasar se îndreptară împotriva Ninevei, iar Neho contra țărilor de pe țărmurii Eufratului.

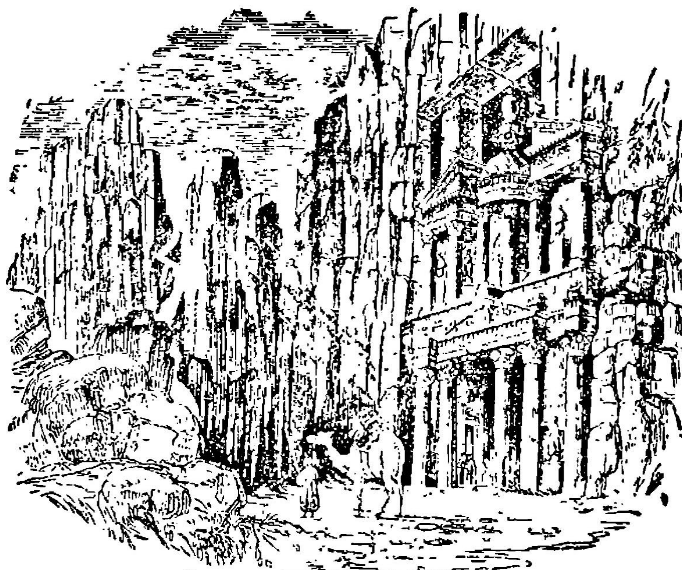


Simbolurile și numele regelui Neho (după un monument egiptean).

Neho, luând cu asalt orașul întărit al filistenilor Gaza, se îndreptă după aceea mai departe pe șesurile țărmului mării Mediterane și intenționa pe valea Izreel, să ajungă la Iordan, să-l treacă, și apoi, pe calea cea mai scurtă prin Damasc, să ajungă la malurile Eufratului. Această expediție prin fosta monarhie israilită voi să o împedece Iosia. Socotit-a el oare întărirea Egiptului primejdioasă pentru prosperitatea statului său, sau l-a induplecat Nabopolasar să ocupe o situație dușmănoasă față de Neho, în tot cazul el adună o armată însemnată și se îndreptă întru întimpinarea faraonului Egiptului. El nădăjduia tare în ajutorul lui Dumnezeu, legea căruia el o instaurase în Iudeea cu atâta râvnă. Și iată, abea Neho cu oștirea sa ajunse pe la mijlocul șesului Izreel, când el pe Meghidon se izbi de oștirea

iudaică, care voia să-i tae calea de a merge mai departe. Regele Egiptului evident încredinţă pe Iosia, că expediţia că nu se îndreaptă nici decum contra ţărei iudaice, ci are de scop niște ţări mult mai depărtate. Cu toate acestea, Iosia nu voi nicidecum să-i îngădue a se mișca mai departe și era gata să i se opună cu forţa armelor. Atunci Neho a fost nevoit să recurgă la forţă armată, îndreptă armata sa contra lui Iosia, și acest din urmă, înăbușit de superioritatea numerică a dușmanului, a fost cu totul zdrobit și însuși rănit de moarte. Garda sa luă pe iubitul lor rege și-l duse la Ierusalim; iar după sosirea acolo el și-a dat duhul său în mânile Domnului. La vederea unei priveliști așa de triste, în capitală se ridicară plânsete grozave. Pe când îl îngropau în grădina Uza, în noul mormânt al regilor iudei, atunci bărbaţii și femeile se întreceau între ei în plânsete și bocete, strigând: „O Domnitorule, o slavă!" Anual în ziua aceea, în care ultimul rege vrednic din casa lui David a fost rănit de moarte cu o săgeată dușmană, se repetau cântările de jeale, pe care cu acest prilej le alcătuise prorocul Ieremia. Iosia a fost aproape ultimul și după David cel mai bun și evlavios dintre regii Iudeei. Cântările de jale, de care a fost însoţită înmormântarea lui Iosia, au devenit moștenirea istorică a poporului și, adunate într'o carte deosebită, s'a întrebuinţat multă vreme în popor.

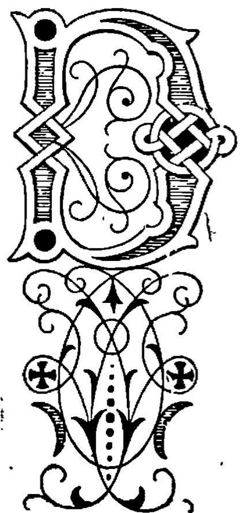




Mormânt în Petra din Idumeea.

CAPITOLUL VII.

DECĂDEREA REGATULUI LUI IUDA



upă moartea lui Iosia regatul Iudeei [în realitate căzu sub stăpânirea Egiptului, faraonul căruia Neho știu până întru atâta să ridice puterea statului său, încât înaintea lui tremura chiar și cuceritorii Mesopotamiei. El puse stăpânire pe toată Siria de nord, care alcătuia provincea Asiriei, și ca să o păstreze pentru sine, alcătui o tabără militară pe malul Orontelui, aproape de Imase. Având în vedere pe protivnicul principal, Asiro-Babilonia, faraon părăsi pentru o vreme Iudeea fără nicio atenție., Iudeii se folosiră de această împrejurare și socotindu-se încă independenți, pășiră la alegerea unui nou rege, care a și fost ales în persoana fiului al doilea al răposatului Iosia, Selum, preferat celorlalți probabil pentru că el era dela cea mai iubită femee a răposatului rege. Pentru a asigura demnitatea lui de rege contra

disputelor la tron, el fu în chip deosebit uns. Potrivit cu obiceiul, la suirea sa pe tron, el primi alt nume, anume de Iohaz. Intre acestea în realitate nici voința poporului nu-și putea pune rege, nici ungerea sacră nu a fost în stare să-l facă inviolabil. Rezolvirea acestui important lucru acum aparținea deja altei puteri. Regele Egiptului, la care după victoria dela Meghidon trecuse stăpânirea asupra țării Iudeei, rezolvă altmintrelea. Când noul ales rege plecă la el în tabăra militară din Rivla pentru a primi întărirea alegerei sale, atunci el evident n'a întâlnit nicio bunăvoință la cuceritorul egiptean. Deprins-a aceasta de capriciul lui Neho, sau poate din respect din partea lui către ordinea legală a moștenirii tronului, dar în tot cazul Neho depuse pe Ioahaz, porunci să-l pună în feră și să-l trimită în Egipt, iar în locul lui să proclame rege al Iudeei pe fratele lui mai mare, Eliachim. Ioahaz astfel a fost rege numai timp de trei luni. In Egipt el a rămas în calitate de captiv pânăla moarte. Mai bine murea pe câmpul de luptă, asemenea tatălui său. Acesta era un tânăr energic și care promitea mult „leu tânăr, care începuse a umbla printre lei și deprins a vâna pradă". Dar despotul străin „l-a pus la cușcă în lanțuri, și l-a dus în fortăreață, ca să nu se mai audă glasul lui în munții lui Israil" (Ier. XIX, 6, 9). Vorbind de soarta lui, prorocul Ieremia exclamă: „Nu plângeți pe cel mort și nu-l jăliți, ci plângeți amar pe cel dus în robie, că el nu se va mai întoarce și nu-și va mai vedea țara lui natală". Noul rege, slugoiu lui faraon (supranumit și Ioachim), a primit domnia în condițiuni grele, să plătească anual un mare tribut. El se obligă să plătească suzeranului său o sută de talanți de argint și un talant aur, sumă, care era insuportabilă pentru micul regat al Iudeei, și cu atât mai grea, că ea se percepea cu o necruțătoare severitate.

Dar nici la această dare nu se mărgineau greutățile poporului. Insuși regele, care-și cumpărase tronul cu un preț mare, nu era cu adevărat iubitorul sau iubitul poporului. Silindu-se să trăiască în lux regal, el impuse și din partea sa noui contribuții pe popor, pe care le percepea prin puterea militară. El își construi un nou palat în Ierusalim și la construcție întrebuință munca gratuită a poporului, silit la asta cu forța. De la sine se înțelege, că un asemenea rege putea numai să grăbească peirea statului său. Toate aceste necazuri ar fi trebuit să lucreze asupra poporului deșteptător, și să întoarcă privirile lui către adevăratul Rege al lui Israil; dar vai, râul idolatriei antérioare deja otrăvise până întru atâta conștiința poporului, încât el chiar în aceste necazuri

începu să vadă răzbunarea contra sa a zeilor lepădaţi sub Iosia. Lui i să părea, că el era mai fericit când se închina Vaalilor şi Astartelor. S'au găsit oameni, care începură să propoveduiască restabilirea păgânismului. „Să cădim, — ziceau ei, — zeiţa cerului şi să-i turnăm ei turnare, cum făceam noi şi părinţii noştrii, regii noştrii şi prinţii noştrii, prin oraşele Iudeei şi pe uliţile Ierusalimului; pentrucă, — adăogeau ei, — atuncea erau sătui şi fericiţi, şi necazuri n'am văzut" (Ierem. XLIV, 17). Ioachim cu plăcere s'a alăturat la această mişcare, şi idolatria începu iară să se instaureze repede în ţară. Afară de idolii hananieni, au fost introduşi şi idoli egipteni. Chiar în subsolurile Templului din Ierusalim au fost aşezate animale sacre, zeii protectori ai Ioacamonului lui faraon, şi acestora li se aducea tămăere. La porţile nordice ale templului femeile plângeau dispariţia zeului fenicean Adonise, ca la găsirea lor să se dedee celui mai neruşinat desfrâu. Incă şi mai rău ca asta, în interiorul curţii, între porţi şi sanctuar, se adunau sacrificatorii păgâni, care, întorcându-se cu feţele spre răsărit, adorau soarele ce răsărea ca pe zeul lor Baal. Zeii în Iudeea deveniră tot aşa de numeroşi, cât şi oraşele. Idolii lor de aur şi de argint, de lemn şi de piatră se adorau şi prin casele particulare. Inălţimile dealurilor fumegau de jertfele idolatre. Toate dumbrăvile se înţinau cu capiştile ruşinoase ale Astartei. In valea Ginom, chiar sub zidurile Ierusalimului, iarăşi răsuna solemnitatea sălbatecă a nebunilor, care-şi aduceau copiii lor jertfă lui Moloh. Potrivit cu asemenea stări religioase, era tot atât de grozavă şi starea morală. Paginile cărţilor prorocilor contimporani uimesc prin descrierea abizului decăderei morale a societăţii. Imprejurul prorocului Ieremia şi a ucenicilor săi Baruh şi Avacum încă se mai grupa un mic cerc de oameni, devotaţi lui Iehova, dar ei erau neputincioşi ca să oprească potopul răului ce se revărsa tot mai mult. Pentru credincioşia lor religiei, ei au fost supuşi la strâmtorări şi la prigoniri. Insuşi viaţa deveni pentru dânşii o povară şi ei căutau cu întristare refugiu chiar undeva în prăpăstiile pustiului, numai să se izbăvească de rău. Dar datoria slujbii îi reţinea pe loc. Unii dintre proroci şi următorii lor au trebuit să suporte prigoane şi



Turnare (după un monument roman).

suferințe grele. Ieremia a fost pus în cătușe și aruncat într'o groapă cu apă, transformată în temniță, și a fost silit pentru mântuirea vieții sale să fugă din Iudeea. Prorocul Urie pentru mustrările sale, adresate regelui și poporului a fost deasemenea supus prigoanei lui Ioachim, care a voit să-l omoare. Scăpând de răzbunarea regelui, Urie fugi în Egipt, dar la rugămintea lui Ioachim el a fost predat de guvernul egiptean și a fost ucis batjocoritor în Ierusalim. Inseși natura pare că s'a răsculat din pricina fărădelegilor săvârșite pe pământ și cerul n'a dat ploae, așa că țara a suferit de o cumplită secită, care, după cuvintele prorocilor, era anume o pedeapsă pentru fărădelegi. Sâmbăta nu se mai păzea deloc și această zi sfântă se petrecea în piață, în târguri și petreceri. Pentru toate acestea, după prezicerea prorocilor, regatul Iudeei trebuia să fie supus la nenorociri politice din partea cuceritorilor străini, și anume la asta ducea alianța cu Egiptul. Dar asemenea propoveduire făcură pe proroci propoveduitori încă și mai urâți poporului, care-i disprețuia și-i prigonea ca pe niște turburători ai ordinei publice.

Intre acestea asupra imperiului asirian se săvârși o pedeapsă meritată de dânsul. Acest stat, altă dată mare putere, care în curgere de șase veacuri prescrisese legi popoarelor și domnise dela poalele Caucasului și țermurii mărei Caspice pânăla golful Persic, și dela Midiea orientală pânăla Asia Mică și Egipt, cu o cruzime ne mai auzită se purtase cu toate popoarele acestea supuse ei, și groznicii regi ai căria se socoteau drept zei, această monarhie puternică căzu repede sub atacul unit al lui Chiacsar al Midiei și Nabopolosar al Babilonului. Mândra și uriașa Nineva a căzut după un asediu îndelungat (cam pe la anul 605 a. Hr.). Ultimul rege asirian, Sardanapal, s'a ars pe sine în palatul său. Această înfricoșată judecată asupra capitalei Asiriei și a poporului ei, a fost din vreme prevestită de doi proroci iudei, Naum și Sofonie. Naum, cel puțin cu două generațiuni înainte, a închipuit căderea Ninevei în culori întunecate: „Vai Orașului sângelui, - exclamă el, - plin tot de înșelătorie și ucideri; într'însul nu contenesc jafurile. Se aud loviturile biciului și zgomotul căruțelor primblărețe, nechezul cailor și bubuitul trăsurei alergătoare. Trece cavaleria, sclipește sabia și lucește sulița; ucișii sunt mulți și movilele de cadavre, nu-i contenirea trupurilor, lumea se împedecă de ele. Aceasta-i pentru multele desfrânări ale desfrânatelor cu exterior plăcut, iscusite în farmece, care prin desfrânările lor vinde popoarele, și prin farmecele sale trădează ginții. Iată Eu

sunt asupra ta, zice Domnul Savaot? Și voi ridica asupra feței tale poala hainei tale și voi arăta popoarelor goliciunea ta, și regatelor rușinea ta, și te voi arunca în gunoae, te voi face disprețuită și te voi expune ca o rușine. Și va fi, că tot cel ce te va vedea, va fugi de tine și va zice: S'a dărămat Nineva? Cine o va jăli? Unde voi găsi Eu mângâitori pentru tine? Toate fortificațiile tale sunt asemenea smochinului cu fructele coapte: dacă le scuturi, ele cad deadreptul în gura celui ce dorește să le mănânce. Negustori sunt în tine mai mulți decât stelele pe ceriu, dar această lăcustă se va risipi și va sbura. Principii tăi ca lăcusta, și comandanții tăi ca roiurile de muște, care la vreme de frig să cuibăresc în crăpăturile păreților, și când încălzeșete soarele, atunci sboară, și nu aflii locul, unde au fost ele. Dorm păstorii tăi, regii asirieni; odihnesc aristocrații tăi; poporul tău s'a risipit prin munți și n'are cine să-l adune. Nu sunt leacuri pentru ranele tale, rana ta e dureroasă. Toți cei ce vor auzi vestea despre tine, vor lovi palmele una de alta, căci asupra cui nu s'a întins necontenit răutatea ta?" (Naum, III). Alt proroc, Sofonia, deasemenea o generațiune întreagă a prezis: „Și va întinde Domnul mâna Sa spre mează noapte, și va nimici pe Asur, va preface Nineva în ruine, în pământ sec, ca pustiul. Și se vor odihni în mijlocul ei turmele și tot felul de dobitoace; pelicanul și ariciul vor mânca în podoabele ei sculpturale. Glasul lor va răsuna din ferestrele ei; ruina se va vedea pe ușorii ușelor, căci nu va mai rămânea pe ei plasticile de cedru. Iată ce va fi cetatea prăznuirilor, ce trăește fără de grijă și zice în inima sa: eu sunt și nu mai este alta asemenea mie? Cum a devenit ea o ruină, bârlog pentru fiare. Tot cel ce va trece pelângă ea, va fluera a pagubă și va da din mâni în vânt" (Sof. II, 13-15). Toate aceste preziceri s'au împlinit acum literal; în timpurile de mai târziu nu se va putea nici măcar preciza nici locul unde a fost cândva Nineva. Prorocii care au urmărit cu luare aminte evenimentele istoriei popoarelor, au văzut în căderea Ninevei și Asiriei confirmarea convingerilor lor despre cârmuirea morală a lumii, care se manifestă în viața popoarelor. Asiria a căzut pentrucă ea era vicioasă și trufașă; vor cădea deasemenea și statele apusene puteruice, dacă ele se vor deda la asemenea nelegiuiri (Iezech. XXXI, 14)[1]). Din pricina căderii Asiriei pe scena principală de atuncea a istoriei s'au produs importante schimbări. Midia a devenit moștenitoarea princi-

1) Acest proroc era eproape matur, când a căzut Nineva.

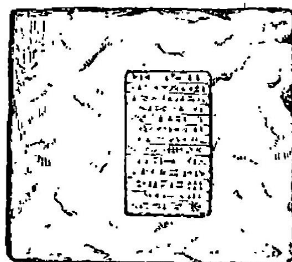
pală a fostelor posesiuni asiriene. Chiaxar a luat partea leului și a lăsat aliaților săi, lui Nabopolasar numai Babilonia, Elimaida și pământul spre răsărit de Eufrat[1]). Țările și popoarele de pe laturea apusană a Eufratului, unde se aflau anume arameii pânăla Liban, sirienii, cuteii între Eufrat și marea Mediterană, coloniile asiriene în provincea de mai înainte a regatului lui Israil, după aceea Iudeea, provincea filistinică, Idumeea și popoarele de dincolo de Iordan toate aceste popoară și țări dela Eufrat până la râul depe frontiera Egiptului le apucă regele Egiptului Neho în acel timp, când ceilalți regi erau ocupați cu asediul Ninevei. Continuând planul cuceririlor sale, Noho intenționa să se întindă chiar și pe laturea răsăriteană a Eufratului.





Expediția regelui Neho (de pe un monument egiptean).

Intre acestea regele Nabopolasar, unul dintre părtașii la dărâmarea Ninevei, a murit. Auzind de aceasta, Neho socoti, că-i va fi ușor să obțină biruința contra noului succesor al răposatului rege. Dar acest rege nou era Nabucodonosor. Acesta era om foarte războinic și posedând o minte pătrunzătoare. El văzu imediat adevărata situație și puterea staului său și putea să apere independența sa. Indată ce Neho cu oștirea adusă din Egipt și întărită în ținuturile cucerite trecu peste Eufrat, întru întimpinarea lui păși oștirea Babiloniei. La orașul Carhemiș, situat la vărsarea râului Hovar în Eufrat, se produse bătălia. In Iudeea și Ierusalim toți cu neobișnuită stârnire așteptau rezultatul acestei ciocniri între Egipt și Babilonia. Poporul dorea înfrângerea lui Neho, de oare ce el fusese redus de acela în stare de semirobie. Această stare încordată întări încă și mai mult pe Ieremia, care în cuvântarea sa prezise înfrângerea oștirei egiptene. In această cuvântare prorocul în cuvinte înălțătoare și măreț artistice proroci despre Egipt:



Cărămidă cu inscripția numelui lui Nabuhodonosor: Nabucudur-uțur.

1) Această împărțire neproporțională a provinciilor Asiriei între Chiaxar și aliați săi o arată și Herodot, zicând, că primul a apucat toata Asiria, afară de provincia Babilonia.

„Gătiţi scuturile şi suliţile şi păşiţi la luptă!
Călăreţi, înşeoaţi caii şi încălecaţi!
Puneţi-vă coifurile,
Ascuţiţi suliţele şi vă îmbrăcaţi în zale!
Dar ce văd eu oare?
Aceia s'au spăimântat şi s'au întors înapoi;
Cei puternici ai lor au fost zdrobiţi;
Şi fug de rup pământul
Pretutindenea e groază, zice Domnul.
Cel iute de picior nu va scăpa cu fuga,
Nici se va mântui cel puternic!
La miază noapte, pe râul Eufratului,
Se vor poticni şi vor cădea!
Cine-i acela, care se înalţă ca un râu,
Şi ca un fluviu îşi învălue apele?
Egiptul se înalţă ca un râu,
Şi ca un fluviu îşi învălue apele sale,
Şi zice: ridica-mă-voi şi voi acoperi pământul,
Perde-voi cetatea şi locuitorii ei!
Incălecaţi pe cai şi vă aruncaţi în căruţe,
Porniţi, puternici etiopeni şi libieni cu arcuri,
Şi voi, Lidieni, ţinând arcurile încordate,
Căci ziua asta e zi de răzbunare la Domnul Savaot,
Ca să-şi răzbune pe vrăşmaşii Săi
Şi sabia îi va mânca,
Se va sătura şi se va îmbăta de sângele lor;
Şi aceasta va fi jertfa Domnului Dumnezeului Savaot
In ţara cea dela miază noapte, la râul Eufratului.
Mergi la Galaad şi-ţi ia balsam,
Fecioară, fiica Egiptului;
Inzadar vei înmulţi leacurile,
Căci nu mai este pentru tine lecuire!
Auzit-au popoarele de ruşinea ta,
Şi bocitul tău a umplut pământul;
Căci cel puternic s'a lovit de cel puternic,
Şi au căzut amândoi împreună".

(Ier. XLVI, 1-22).

Armata lui Neho de fapt la Carchemis, la Eufrat, a suferit înfrângere totală. Faraonul egiptean a trebuit să părăsască planul său de a cuceri Babilonia. In faţa situaţiei prezente el cu greu a putut să menţină şi cuceririle sale anterioare. Acum el a trebuit să se lipsască de toate pământurile cucerite de el dela Eufrat pânăla Egipt. Infrângerea aceasta a servit drept confirmare deplină a prezicerilor lui Ieremia. In urma acestei înfrângeri şi regatul lui Iuda respiră liber o vreme, scăpând de stăpânirea Egiptului.

Astfel încă odată poporul iudeu a fost izbăvit de autocratul

care amenința cu nimicirea totală a neatârnării lui politice. Ieremia adesa a prezis viitorul întunecat a generațiunii în viață, dacă ea nu va părăsi rătăcirile și viciile sale. Dacă regele și curtenii nu s'au înțelepțit prin aceste prorocii, ei totuși erau îngrijorați de o frică tainică. Dar iată Egiptul, dușmanul lor cel mai apropiat, a fost zdrobit și slăbit; Asiria, care în curgere de un veac întreg a fost biciul permanent și jugul Iudeei. Noua monarhie cuceritoare, puternică nu izbutise încă să se formeze. Media, principala moștenitoare a regatului asirian și care în urma acestora devenise monarhie mare, era prea depărtată de Iudeea, ca să se amestece în destinul ei; Babilonia nu era de temut, pentrucă ea trebuia să se îngrijască încă, ca să se întărească pe sine însuși și să organizeze trebile statului său, zdruncinat în timpurile trecute. Ea și înseși abea se eliberase din situația împilată, în care se aflase atâta vreme sub Asiria. In tot cazul, pentru privirea superficială, ea se părea cu totul neprimejdioasă. Regele Ioachim si sfetnicii săi puteau deci, să amâne grijile lor de viitor și fără nicio pedică să se dedee.desfrânării și nebuniilor lor obișnuite. Liberându-se de prezența unei primejdii, Ioachim se dădu la tot felul de beții, petreceri și desfrânări. Dar dacă regele și sfetnicii săi cei mai de aproape nu vedeau nicio primejdie în viitor, apoi o vedea ochiul pătrunzător al prorocului Ieremia. Vederii lui celei luminate de Dumnezeu îi era ușor și limpede, că odată cu căderea Asiriei nu se curmase turburările popoarelor de pe Eufrat și Tigru, ci din contra, războaele și pustiirea vor continua în proporții încă și mai mari. In poporul haldean, care până atuncea era cunoscut numai după nume, și în regele său Nabucodonosor abea eșit din necunoscut, Ieremia vedea ivirea unei noui monarhii universale, care după puternicia sa va întrece Asiria și va uimi, toată lumea. Deja după prima pășire la război a regelui Babilonului, nu la multă vreme după răpunerea de către el al lui Neho, Ieremia a prezis, că el va întinde mâna sa victorioasă asupra popoarelor, și greutatea ei o va simți Iudeea. Cu ocaziunea unei întâmplări, când împreună cu locuitorii capitalei se adunase și săteni, prorocul expuse înaintea lor o strașnică vedenie, pe care o avusese, și în cuvinte directe, ne împodobite prezise acea soartă, care aștepta pe iudei și popoarele dinprejurul lor. După cuvintele introductive, el declară, că soarta, care demult amenință, va ajunge Iudeea prin popoarele dela nord și prin Nabuhodonosor, chemat la asta de Dumnezeu. Vorbind din partea Domnului Savaot, prorocul propovedui așa: „Pentrucă voi n'ați ascultat cuvintele Mele,

iată Eu trimit și voi lua toate neamurile dela mează noapte, zice Domnul, și voi trimite la Nabuhodonosor, regele Babiloniei; robul meu. Și le voi aduce asupra pământului acestuia, și asupra locuitorilor lui, și asupra tuturor popoarelor inconjurătoare; și le voi nimici cu desăvârșire, și le voi face groază și batjocură, și pustiire veșnică, și voi curma la el glasul de bucurie și glasul de veselie, glasul mirelui și glasul miresei, sgomotul râșniții, și cremina de sfeșnic. Și tot pământul acesta va fi pustietate și groază, și popoarele acestea vor servi regelui Babilonului 70 de ani" (Ier. XXV, 8-11). Ca adeverire a prorociei sale, Ieremia istorisi, cum în vedenia proroocească lui i s'a dat o cupă cu vinul furiei, pe care el era dator să o dea ca să o bea popoarele toate: Ierusalimului, orașelor iudaice, după aceea regelui Egiptului, aristrocraților lui și popoarelor lui, regilor și orașelor filistenilor, Edomiților, moabiților și amoniților; cu un cuvânt, tuturor popoarelor, care au devenit libere în urma căderei Ninevei și retragerea regelui egiptean Neho. După porunca lui Dumnezeu, prorocul, dându-le această cupă, le vorbi: „beți și vă îmbătați, și vărsați, și cădeți și nu vă sculați la vederea săbiei, pe care o voi trimite Eu asupra voastră". Zugrăvind grozăviile ce aveau să vie, prorocul vesti: „și vor fi loviți de Domnul în ziua aceea dela marginea pământului; nu vor fi plânse și nu vor fi adunați și îngropați; gunoi va fi pe fața pământului. Plângeți, păstori, și presurați-vă cu pulbere, conducători ai turmelor, că s'au împlinit zilele voastre pentru junghere și râsipirea voastră, și veți cădea ca un vas prețios. Și nu va fi refugiu păstorilor și mântuire conducătorilor turmei" (Ier. XXV, 33-35). Dar și această cuvântare proroocească grozavă a rămas fără înrâurire pentru regele și aristocații săi, cei surzi cu inima și cu mintea. Cu toate acestea prorocul fără oboseală și în toate formele posibile continuă să prevină contra primejdiei, ce amenința poporul din partea haldeilor și a lui Nabuhodonosor.


Haldei.

Alăturea cu Ieremia propoveduia și prorocul Avacum, care deasemenea vestea judecata, ce amenința Iudeea și Ierusalimul și prezicea, că săvârșitorul ei vor fi haldeii. Avacum avea multe calități comune cu Ieremia. El era om tot atât de duios cu inima, ca și

ultimul. In vederea stricăciunii peste măsură a guvernului și a poporului sub domnia lui Ioachim, el fu adânc zguduit în sufletul său, și mustra această cădere nu numai în cuvântările prorocești, ci și în imnele plângătoare. El era, asemenea fiului lui Helchie, nu numai proroc, ci și psalmist, și psalmii săi se deosebeau prin un ton adânc atingător. Cuvântările prorocești ale lui Avacum în genere poartă asupra lor pecetea unor psalmi triști. El, în adevăr, nu poseda o astfel de atracțiune și variație, prin care se distingea elocvența prorocească a lui Ieremia, dar în cuvântările lui, împreună cu generalizările și pătrunderile, se împreună superioritatea poetică și ironia amară. Impreună cu aceasta el dădea mai multă importanță formei și artei, o dublă desmembrare a mersului ideilor și construcției strofice a ei. Când Nabuhodonosor cu poporul său războinic, haldeii, pătrunse deja pe malurile Eufratului, ca să cucerească pământurile dintre acest râu și marea Mediterană, care se aflase mai înainte în stăpânirea lui Neho, Avacum în formă de cântare plângătoare, proroci, că cuceritorul va ajunge și până la Iudeea, va săvârși asupra ei judecată înfricoșată și va servi ca unealtă de pedepsire pentru păcatele regelui și a poporului. Dar, prezicând această nenorocire, prorocul Avacum împreună cu asta se rugă lui Dumnezeu și pentru abaterea furtunei ce înainta. Zugrăvind jaful și silnicia haldeilor în cap cu noul lor rege, care asemenea vulturului, s'au aruncat asupra prăzei și au supus la nimicire totul înaintea lor, prorocul, făcând aluziune la înseși Nabuhodonosor și adrésindu-se lui Dumnezeu, zice:

„Tu, Doamne, numai spre judecată l-ai îngăduit.
Stânca mea, pentru pedeapsă l-ai rânduit.
Ochii Tăi sunt prea curați, ca să privească la nelegiuire
Și să privești la strâmtorări Tu nu poți;
Pentruce dar privești Tu la ticăloși și taci
Când necredinciosul înghite pe cel mai bun ca el
Și lași pe oameni, ca pe peștii mării,
Și ca târâtoarele, care n'au stăpân?
El îi scoate pe toți cu undița
Ii apucă mreja sa,
Și-i adună pe toți cu năvoadele sale
Și pentru aceasta se bucură și se veselește,
Pentru aceea aduce jertfă mrejei sale
Și tămâiază năvodul său,
Pentrucă din ele e partea lui cea grasă,
Și hrana lui e după gustul lui.


Vânare de peste.

Oare deaceea trebue să-şi umple el mrejele,
Şi să strivească fără cruţare popoarele?"
(Avac. I, 12-17).

Cu aşa rugăciune adânc atingătoare se adresează el către Dumnezeu. Şi după asta prorocul a avut o nouă vedenie, când i s'a poruncit să descrie clar pe table, ca cel ce citeşte, să poată citi uşor cele ce aveau a se săvârşi înaintea tuturor în viitorul cel mai apropiat.

Iată, sufletul trufaş va peri,
Iar dreptul prin credinţă viu va fi.
Omul mândru, ca vinul ce ferbe, nu se linişteşte,
Aşa-şi lărgeşte sufletul, ca iadul,
Şi ca moartea-i de ne săturat,
Şi cuprinde în sine toate popoarele,
Şi apucă pentru sine toate neamurile.
Dar oare nu toate vor rosti proverb de dânsul,
Şi cântec luător în râs:
Vai celui fără ce măsură se îmbogăţeşte, şi pentru mult oare?
De oarece tu ai prădat multe popoară,
Apoi şi pe tine te vor prăda celelalte popoară,
Pentru vărsarea de sânge omenesc
Pentru ruinarea ţării, oraşului şi acelor ce trăesc în ea".
(Avac. II, 4-10).

Aicea Avacum a exprimat limpede ideea dreptăţei morale în istoria popoarelor, şi anume, că cuceritorii grozavi vor cădea sub aceeaşi soartă din partea altor cuceritori, aşa că „popoarele se ostenesc pentru foc, şi neamurile se chinuesc în zadar", dar cu trecerea timpului „pământul se umple de cunoştinţa slavei Domnului, cum apele umplu marea". De la această vedenie Avacum iară a trecut la o stare nesuferită în regatul Iudeei, şi iară a păşit la mustrarea celor împilători, nedreptăţi, vărsări de sânge şi idolatrii, autorul principal al cărora era regele Ioachim:

„Vai ţie, celui ce dai aproapelui să bea
Amestecătura răutăţii tale,
Şi-l îmbeţi, ca să-i vezi goliciunea!
Tu, în loc de slavă, te-ai îmbuibat cu ruşine!
Bea dar şi tu, şi-ţi arată goliciunea
Se va tinde şi ţie cupa dreptei Domnului,
Şi batjocora asupra slavei tale.
Căci crima ta pe Liban se va prăbuşi asupra ta,
Pentru nimicirea dobitoacelor spăimântate,
Pentru vărsarea sângelui omenesc,

Pentru pustiirrea țării, a orașului și locuitorilor lui.
Ce folos dela idolul, făcut de meșter,
A acestui învățător mincinos turnat?
Vai celui ce zice lemnului: scoală!
Și pietrei necuvântătoare: trezește-te!
Invăța-va oare acela ceva?
Iată, el e căptușit cu aur și cu argint,
Dar suflare nu-i într'însul.
Iar Domnul e în biserica cea sfântă a Sa:
Să tacă tot pământul înaintea feții Lui!"
(Avac. II, 15-20).

Îndemnurile, prezicerile și amenințările lui Ieremia, Avacum și altor proroci, cu toată elocvența și stăruința lor, totuși n'au produs nicio impresiune asupra căpeteniilor și mulțimii poporului. Ele toate au alunecat fără urmă pe inimile lor împietrite. Anume pentrucă prorocii repetau așa de des amenințările lor, pentrucă ei vorbeau în fiecare zi, urechea poporului se deprinsese cu ele și se dovedeau tâmpe și nesâmțitoare. Toți continuau să trăiască în nepăsare, nădăjduind în fericita întâmplare, micșorau însămnătatea lui Nabuhodonosor și râdeau de proroci, deoarece prezicerile lor nu se împlineau imediat. „Unde-i cuvântul Domnului? - întrebau ei ironic, - să vină odată! (Ier. XVII, 15). Sau deadreptul lepădau adevărul prorociei: „Nenorocirea n'are să vie asupra noastră, și noi nu vom vedea nici sabie, nici foamete. Și prorocii vor deveni vânt, și cuvântul Domnului nu se află într'înșii. Peste ei să fie acestea" (Ier. V, 12, 13). Chiar aceia, care încă credeau pe proroci, se mângâiau cu aceea, că răul amenințător nu-i va ajunge, și că prorociile se referă către un timp mult mai târziu: „multe zile vor trece și fiecare vedenie prorocească va dispare" (Iezec. XII, 22). În fine și cuvântările amăgitoare ale prorocilor mincinoși dărâmau cu totul influența îndemnurilor lui Ieremia și a tovarășilor săi. Prorocii mincinoși linișteau poporul și grăiau necontenit: „pace, pace". Asigurau, că pământul nu va fi turburat de războiu. Dela astfel de proroci mincinoși și dela preoții mincinoși a trebuit să sufere mai mult Ieremia, pentrucă el vorbea direct și tăios, desvelind însuși fundul ranelor morale ale poporului. Chiar proprii săi prieteni luau parte la planurile criminale contra lui și acționau contra lui (Ier. XVIII, 18; XX, 10). În vederea răutății, îndreptată contra lui, fără să vrea oscilă și nădejdea sa proprie în ajutorul lui Dumnezeu, și el adesa se dădea la tânguiri amară: „Tu m'ai atras, Doamne, și eu sunt atras; Tu ești mai puternic decât mine și ai biruit; și eu în fiecare zi sunt luat

în râs, fiecare râde de mine. Căci abea încep să vorbesc și țip contra silniciei, strig contra distrugerei, pentrucă Cuvântul Domnului s'a transformat în hulă pentru mine și în deriziune de toate zilele" (Ier. XX, 7, 8). În prigoană grozavă, când Ieremia era nevoit să stea singur în contra unei întregi gloate de vrășmași, prinți, preoți, proroci mincinoși și derbedei din popor, prorocul câteodată blestăma chiar însuși existența sa: „Blestămată este ziua, în care m'am născut; ziua, în care m'a născut maica mea, să nu fie binecuvântată! Blestămat omul, care a adus veste tatălui meu și a zis: ți s'a născut un fiu, și prin asta l-a bucurat foarte. La ce am eșit eu din pântece, ca să văd osteneală și întristare, și ca zilele mele să dispară în ocară?" (Ier. XX, 14-18). Împreună cu învățătorul său se expuse la prigoană deasemenea și credinciosul său ucenic Baruh, fiul lui Nirie, care nedespărțit îi urma, ca Elisei după marele Tesviteanul. Și el deasemenea se jăluia contra întristării și necazurilor, pe care trebuia să le sufere.

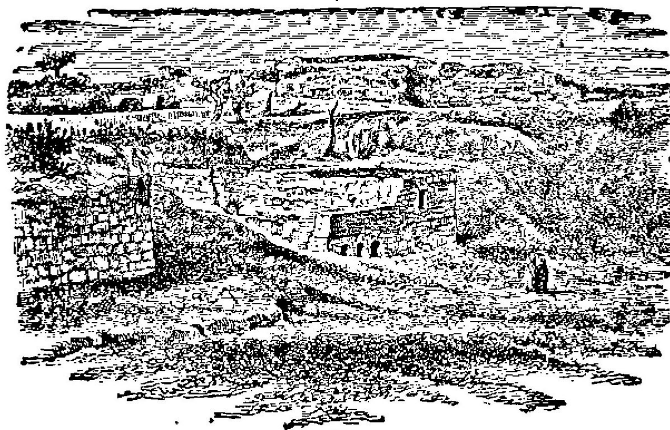
Dar adevărul cuvântului Domnului nu se batjocorește pentru totdeauna și vestitorii lui nu sunt niște mincinoși; prorocia lor trebuea să se împlinească, necazurile prevestite de ei se apropiau tot mereu dinspre Haldeea. Nabuhodonosor, terminând întărirea statului său mărit înăuntru și îngrijindu-se totodată de împuternicirea căilor pe apă înlăuntru prin separea și regularea canalurilor, întreprinse o expediție cuceritoare depărtată. Siria arameică, despărțită în provincii mici, se supuse lui fără nicio împotrivire; după aceea veni rândul Feniciei, regele căria Etobaal II, deasemenea se făcu tributarul lui Nabuhodonosor. Dar această importantă întreprindere haldeiană era propriu îndreptată contra Egiptului. Pentru o cucerire mai reușită a acestei țări Nabuhodonosor era necesar să supună țările, situate între Siria și Egipt, și anume Iudeea, Filistia și Edomul. Orcât de neînsemnate erau ele în comparație cu această monarhie universală, totuși raportul lor dușmănos să fie pentru Nabuhodonosor oare care pedică în cale, ceeace-i dete ocazie să le supue. Și iată, armata haldeiană, îndreptându-se către hotarele Egiptului, se mișcă mereu înainte. Dela Dan, oraș frumos la poalele Ermonului, deja se auzea nechezatul cailor de războї, și dela strigătul războinic al babilonenilor se cutremura pământul (Ier. VIII, 16). Lui Ioachim i se puse cererea din partea puternicului cuceritor, ca el să exprime supunere sau să fie gata pentru o navală pustiitoare a babilonenilor. Pe de altă parte, Egiptul îndemnându-l la împotrivire tare, îi făgădui ajutor și-l înșelă prin făgăduințe amăgitoare. Iudeea în

urma acestora se afla în așa situație oscilantă, ca și cândva, în timpul lui Ezechia, devenind teatru de războiu a două mari monarhii. Trebuia să se hotărască într'un fel; dar, în așteptarea ajutorului egiptean sau a vre unei minuni, Ioachim și sfetnicii săi amânară răspunsul dela o zi la alta.

In turburare extremă, fixară ziua postului în luna a noua; tot poporul a fost chemat la Ierusalim să se roage lui Dumnezeu pentru abaterea primejdiei ce amenința. Cu toată corupția idolatră, poporul totuși la extrema primejdie își puse nădejdea în Iehova, nădăjduind, că El îi va arăta apărare contra puternicului dușman. Poporul se afla în mare agitație, și în teamă pentru viitorul său, se îngrămădi în piața templului, ca și cum acolo ar fi putut găsi un refugiu sigur. Pelângă aceasta se aduse jertfe numeroase, mulți îmbrăcaseră haine grosiere de lână, își presuraseră capetele cu cenușă, ca și cum ar fi nădăjduit prin aceste semne de întristare să abată nenorocirea ce se apropia. Ieremia porunci credinciosului său ucenic Baruh să scrie acea cuvântare proorocească, în care el cu câțiva ani înainte de aceasta prezisese puterea nebiruită, care atuncea abea abea se zămislea, prorocind, că toate popoarele dinprejurul Iudeii și înseși ea vor fi supuse jugului acelia. Când Baruh a întrodus această prorocie în carte, Ieremia îi porunci să citească deschis conținutul cărții înaintea templului în prezența poporului adunat din capitală și din țară. De aicea poporul a trebuit să afle, că primejdia ce venea prorocul deja a prevăzut-o și a prevestit-o mai înainte. Ieremia nădăjduia prin aceasta să trezască în popor conștiința vinovăției sale și să-l facă să se adreseze din toată inima către Dumnezeu. Insuși prorocul nu se știe pentru ce n'a putut să pășască cu propoveduire, din care pricină l-a și înlocuit Baruh. Dar acesta din urmă la început nu s'a hotărât să pășască la acest lucru, temându-se de urmări rele pentru dânsul. Prin cuprinsul cuvântării, negreșit, el a trebuit să sfătuiască poporul adunat să se supună lui Nabuhodonosor, pecând poporul se adunase la templu, ca să se roage pentru izbăvirea de această nenorocire. In asemenea situație grea Baruh a exclamat: „Vai mie, căci Domnul a adăogat întristare peste durerea mea; eu am slăbit prin sfaturile mele și nu-mi găsesc liniște" (Ier. XLV, 3). La asta Ieremia răspunse lui Baruh pe jumătate cu reproș, pe jumătate duios: „Așa zice Domnul: iată ceeace Eu am zidit, voi dărâmați, ceeace am plantat, voi smulgeți toată țara aceasta. Iar tu ceri pentru tine lucru mare: nu cere". Fiecare om în parte în timpul unor prefaceri așa de grele și de nenorociri trebue să se

jertfească pe sine. Baruh înfine conveni și luă asupra sa însărcinarea dată lui. Și iată, în una din încăperile deschise, în curtea răsăriteană a templului el a citit poporului conținutul cărții. Mulți din cei prezenți deja și mai înainte au putut auzi această prevenire, dar ei atuncea nu i-au dat atențiunea cuvenită sau au uitat. Acum însă, în vederea nenorocirei ce amenința, când oștirea lui Nabuhodonosor era deja nu departe de Ierusalim, cuprinsul cărții produse asupra tuturor o strașnică impresiune. Evenimentul, care acum cu sabia amenințătoare atârna desupra țării, fusese prevestit cu câțiva ani mai înainte de aceasta, anume, că regele Babilonului va veni în țară, și o va distruge, dacă nu va urma îndreptare; totodată robia a fost prezisă și contra acelor popoară, în ajutorul cărora nădăjduia Iuda. Toată adunarea poporului a fost uimită și zguduită. Un om tânăr, Miheia, fiul lui Ghemaria, alergă îndată din piață la principi, care se adunase în una din încăperile palatului, și le spuse de acea impresiune zguduitoare, care produce prorocia lui Ieremia asupra ascultătorilor, când el redete conținutul predicii, atunci i-a uimit și pe aristocrați. La adunare au luat parte mulți prinți și între ei Elisam, cronicarul oștirii, în încăperea căruia se adunase aristocrații; Ghemaria, tatăl lui Miheia, și Eliatan, fiul lui Ahbor, care, din porunca lui Ioachim, trăsese în judecată pe prorocul Urie din Egipt în Ierusalim. Toți rugară pe Baruh să citească încă odată în prezența lor adevărul confirmător a prezicerei lui Ieremia, care se coprindea în carte. Fiecare cuvânt al acestei cărți era ca o grea lovitură în inima lor și ei au fost cuprinși de groază. In urma acestora ei hotărâră să raporteze despre aceasta regelui, în nădejdea, că și el va fi deasemenea mișcat și zguduit, va renunța la orce împotrivire lui Nabuhodonosor, și poate, asemenea tatălui său Iosia, la citirea cărței legii, găsită atuncea, se va pocăi și va păși la prefacerea religioasă-morală. Prinții în adevăr plecară la rege și-i făcură raport asupra tuturor celor petrecute. La început nădejdea lor pare că s'ar fi justificat, pentrucă Ioachim porunci să aducă la sine cartea, ca să fie cetită în prezența sa. Fiindcă timpul era destul de rece, regele ședea înaintea unui vas de încălzit, plin cu cărbuni aprinși, în mijlocul camerei, iar principii și nobilimea stăteau împrejurul lui. Cu atențiunea încordată ascultau ei cuvintele lui Ieremia din carte, pe care o citea un experient cititor Iegudie, fiul lui Natanie. Dar asupra inimii împetrite a regelui cetirea prorociei nu produse nicio impresie. Ioachim porunci liniștit să se dea lui fiecare foae aparte, pe măsură ce se citea, și le

arunca în cărbunii ce ardeau. Prinții priveau cu groază la asta, căci ei așteptase un efect binefăcător al citirii, și rugară pe rege să nu atragă soarta grozavă asupra poporului. Dar el nu întoarsă la asta nicio atenție și continuă să arunce foile în foc, până arse toată cartea. Indeferente la citire rămaseră și toate persoanele de aproape ale regelui, fiii regelui, care nu întoarse nicio atențiune asupra prevenirei. Ioachim le dete chiar ordin să găsască pe cel ce vestește asemenea nenorociri și pe ucenicul său, ca să-i lipsască de viață, cum a făcut asta cu prorocul Urie. Din fericire, nobilimea îngrozită se îngrijise mai înainte să ascundă pe Ieremia și Baruh în așa loc, unde nimeni nu i-a putut găsi, cum putură ei să scape de moarte ce-i amenințase. Atunci s'a rostit necredinciosului rege o nouă prorocie de către Ieremia. care i-a prezis,



Peșterea lui Ieremia în Ierusalim.

că pentru asemenea nădăjduire în sine și necredință regele nu va trece personal tronul lui David fiului său, că trupul său va fi aruncat neîngropat în uliță, și numai după descompunere va fi îngropat cu „îngropare măgărească", și nimenea nu va rosti după el obișnuitele vorbe: „Vai, Domnitorule! O, măria ta!" Prezicerea aceasta curând s'a adeverit cu toată grozava ei exactitate.

Dar cu toate acestea aceea a fost ziua marei turburări în Ierusalim. Citirea cărții deși în parte își produse efectul său, și nu numai în popor, ci chiar si printre principi. Aceia, cari au fost convinși de prorocia lui Ieremia și se îngrijiră de mântuirea lor, se hotărâră să se supună lui Nabuhodonosor, și printre ei se afla deasemenea și cronicarul Elisam, care administra trebile militare. De oarece împreună cu el încă și alți mulți membri însemnați ai sfatului erau contra războiului, apoi Ioachim negreșit

nu l-a putut întreprinde, de oarece altmintrelea se putea expune primejdiei şi însuşi tronul său. De aceea a încheiat pace cu Nabuhodonosor, oferi tributul ce i se impuse, făgădui să-i ofere armată şi luă asupra sa toate îndatoririle, ce atuncea trebuia să le împlinească tributarul. Acesta a fost începutul tributului haldeian în Iudeea (anul 600 a. Hr.). Ieremia nu putea încă să părăsească ascunzătoarea sa, de oarece regele era încă extrem de duşmănos contra lui şi putea să-şi verse asupra lui toată furia sa. Prinţii, care erau de partea lui, îl susţineau, şi chiar cuceritorul babilonean, căruia i se făcuse cunoscut, că prorocul îi prevestise un viitor strălucit şi îndemnase să-i fie de partea lui şi atuncea, ca şi mai în urmă, ar fi putut să-i ofere apărarea. Idolatria, adevărat, nu fu desfiinţată, cum puteau mulţi să nădăjduiască în urma acestui eveniment; a fost înlocuită numai o nebunie, dar şi aceea numai pentru a o înlocui cu alta. A fost înlocuit numai cultul aşa numitei „Împărătese a Cerului", Neita egipteană. Înaintea ochilor despotului haldeian nu se putea suferi semnele externe ale devotamentului Iudeii către Egipt. Dar în locul acestui cult fu introdus cultul babilonean al stelelor, care să şi săvârşa nu cu mai puţină râvnă făţarnică.

Ioachim totuşi suporta cu neplăcere jugul babilonean şi nu voi să înfrâneze mai mult pasiunea sa către autocraţie. Vasalitatea haldeiană era vădit grea. Regele Egiptului negreşit nu lăsase diferite urmăriri, ca să îndemne pe Ioachim la decăderea dela Nabuhodonosor. Şi iată când regele Feniciei Eovaal II refuză să se supună lui Nabuhodonosor (anul 598 a. Hr.) şi întări oraşul Tir până întru atâta, încât putea să arate o îndelungată împotrivire, atunci pilda lui o urmă cu o neînţeleasă orbire şi Ioachim; el deasemenea refuză tributul şi întră în alianţă cu Egiptul, şi deasemenea şi cu Fenicia. Cum a ajuns vestea despre asta la Nabuhodonosor, îndată acesta apăru cu oştirile la porţile Ierusalimului, pe care înfricoşatul rege fără împotrivire le deschise înaintea înfricoşatului cuceritor, nădăjduind prin asta măcar în parte să potolească mânia lui. Dar cu toate acestea a trebuit să plătească un greu ştraf şi mai trist ca orce, să vadă, cum cuceritorul babilonean luă cu sine toate vasele scumpe ale templului şi le trimise la Babilon. Impreună cu asta cuceritorul luă în robie şi câţiva tineri distinşi în calitate de ostatici, presupunând în acelaşi timp să le dea cultură haldeiană şi să facă din ei mai târziu slugi credincioase ale tronului. Printre aceşti tineri se afla Daniil cu trei prieteni ai săi: Anania, Azaria şi Misail, soarta următoare a cărora i-a făcut vestiţi în istorie.

Aceasta a fost aşa numita primă robire, care se şi consideră începutul robiei de 70 de ani babiloneană. Insuşi Ioachim peste câţiva ani a perit de moarte batjocoritoare. Prin intrigile sale noui în folosul lui faraon el iarăşi provocă mânia babilonenilor, care au luat Ierusalimul, puseră în lanţuri pe Ioachim, ca să-l tremită la Babilon, dar el fu curând ucis chiar în Ierusalim şi trupul lui, după tradiţia iudaică, a fost aruncat în uliţă şi abea mai târziu a fost dat unei îngropări de „măgar".

In locul lui Ioachim se făcu rege fiul său, în vrâstă de optsprezece ani, Iehonia, sau, mai exact, mama lui Nehuşta, fiica unui ierusalimean, care ţinea frânele guvernului în mânile sale. Iehonia continuă să se dedee visului irealizabil despre putinţa de a lucra contra lui Nabuhodonosor şi a nu se supune lui. El continuă deasemenea toate urâciunile imorale şi idolatre ale tatălui său. Dar orbirea lui şi a mamei sale a putut să dureze numai puţină vreme. Nabuhodonosor în fine fu în stare să rupă o mare parte din armata, ce asedia Tirul, ca să o trimită contra Egiptului, care începuse să se poarte contra sa duşmănos. Această oştire haldeeană fără greutate cuceri toată ţara până chiar la râul Egiptului (Rinocalura). Cu aceasta fu cucerită şi aproape toată Iudeea inclusiv pânăla oraşele din sud, care se împotriveau cuceritorului. Mulţi iudei, răpiţi cu acest prilej, au fost duşi în robie. Cu toate acestea Iehonia continuă să se împotrivească, nădăjduind să găsască apărare între puternicile ziduri ale Ierusalimului şi conta în timpul asediului la ajutor din partea Egiptului, Nabuhodonosor deaceea trimise câteva regimente de ale sale, ca să asedieze Ierusalimul.

Ieremia, care se pare că în ultimii ani ai domniei lui Ioachim contenise de a proroci, din nou începu să prorocească bărbăteşte în timpul acestui asediu şi încă cu aşa libertate şi îndrăsneală, care ne fac să presupunem, că el întru aceasta putea conta pe sprijinul unora din prinţi şi pe o parte de popor. Pentru a da o deosebită expresie cuvântului său, el se mai folosea pe un simbol vădit. El ascunse într'o crăpătură de stâncă la Eufrat o cingătoare de lână, pe care acum demult îl purtase pe trupul său, şi după un timp oare care, când ea putrezi, a adus-o deacolo. Cu această cingătoare descompusă deja în mână el apăru înaintea poporului, şi zise: „Aşa voiu nimici Eu trufia lui Iuda şi marea trufie a Ier salimului, zice Domnul. Acest netrebnic popor, care nu voeşte să asculte cuvintele Mele, trăeşte după îndărătnicia inimii sale şi umblă în urma altor Dumnezei, ca să le slujască

acelora și să se închine lor, va fi ca această cingătoare, care nu e bună de nimica. Căci precum cingătoarea stă aproape de coapsele omului, așa Eu am apropiat de Mine toată casa lui Israil și toată casa lui Iuda, zice Domnul, ca ei să fie poporul Meu și slava, lauda și podoaba Mea; dar ei n'au ascultat. De aceea, așa grăește Domnul Dumnezeul lui Israil: fiecare burduf de vin se va umplea de vin. Ei îți vor zice: oare noi nu știm, că fiecare burduf de vin se va umplea de vin? Iar tu să le spui: așa zice Domnul: iată Eu voiu umplea de vin până la îmbătare pe toți locuitorii acestei țări și pe regii, care șed pe tronul lui David, și pe preoți, și pe proroci, și pe toți locuitorii Ierusalimului, și-i voi zdrobi unul de altul, și părinții, și fiii împreună, zice Domnul, nu voi cruța, și nu voi milui, și nu voi jăli, ci-i voi perde. Ascultați și luați aminte, nu fiți trufași, căci Domnul grăește. Dacă însă voi nu veți asculta acestea, atunci sufletul Meu în locuri tainice va deplânge mândria voastră și va plânge amar, și ochii Mei vor vărsa lacrămi, căci turma Domnului va fi dusă în robie. Spune regelui și reginei: smeriți-vă, ședeți mai jos, că a căzut de pe capul vostru cununa slavei voastre. Și dacă vei zice, fiica Sionului, în inima ta: pentru ce m'a ajuns pe mine aceasta? Află, că pentru mulțimea fărădelegilor tale. Poate oare etiopeanul să-și schimbe pielea sa și pantera petele sale? Așa și voi puteți oare să faceți cele bune, deprinși fiind să faceți rele? De aceea, îi voi vântura ca praful spulberat de vânt în pustiu" (Ier. XIII, 1—24). Ridicându-se pânăla patosul atingător în prorocia sa, Ieremia esclamă:

„Sui în Liban și strigă,
Și pe Vasan înalță glasul.
Și strigă din Avarim,
Că sunt sfărmați toți prietenii tăi.
Eu ți-am vorbit în timpul fericirii tale;
Iar tu ai zis: nu ascult!
Așa a fost purtarea ta,
Chiar din tinereța ta,
Că tu n'ai ascultat glasul Meu,
Pe toți păstorii tăi vântul îi va lua,
Și prietenii tăi vor merge în robie;
Și atuncea tu vei fi rușinat,
Și batjocorit pentru toate răutățile tale.



Captivi iudei (de pe un monument asirian).

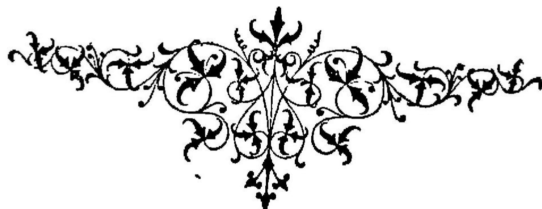
Cel ce trăești în Liban,
Și te încuibeazi în cedrii!
Cât de ticălos vei fi tu,

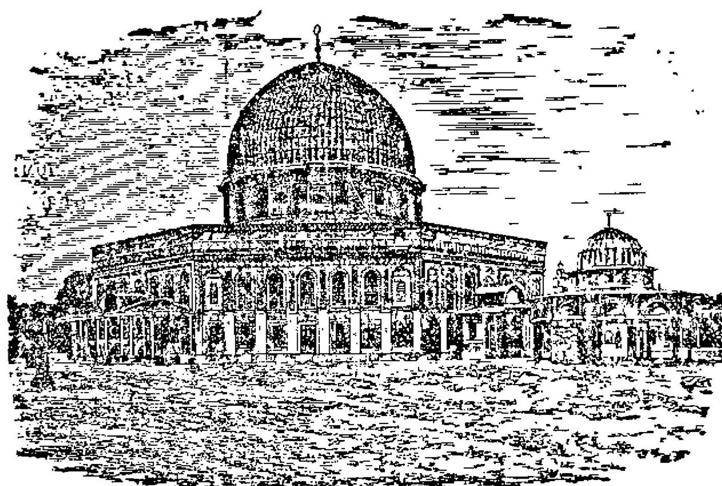
Când te vor ajunge durerile,
Ca durerile femeei ce naşte!"
(Ier. XXII, 20-23).

Şi după aceea prorocul încheie prorocia sa prin o prezicere directă despre soarta lui Iehonia: „Viu sunt Eu, a zis Domnul: dacă Iehonia, fiul lui Ioachim, regele Iudeei, ar fi fost inel la mâna Mea cea dreaptă, apoi şi de acolo Eu te voi smulge şi te voi da în mâna celor ce caută sufletul tău, şi în mânile acelora de care tu te temi, în mâna lui Nabuhodonosor, regelui Babilonului, în mâna haldeilor, şi te voi arunca pe tine şi pe mama ta, care te-a născut, în ţară străină, unde nu v'aţi născut, şi acolo veţi muri; şi în ţara, unde sufletul lor va dori să se întoarcă, acolo nu se va întoarce. O, ţară, ţară, ţară! Ascultă dară cuvântul Domnului (Ier. XXII, 24-27).

Lui Iehonia deja puţină vreme îi rămăsese pentru ca să cugete la îndreptare, pentru că necazul asedierei curând îşi făcu treaba lui. Aceste necazuri, negreşit, au fost încă şi mai sporite prin lipsa de ploae. Iehonia a fost nevoit să între în tratative cu asediatorii pe chestia predării, cum veni în armata asediatorilor însuşi Nabuhodonosor, care se hotărîse să o termine cu nesupusul regişor. Anume către dânsul se adresă atuncea nefericitul rege al Iudeei, împreună cu regina mamă şi o mare suită, în scopul de a-l ruga pentru îndurare. Dar biruitorul nu era înclinat spre îndurare şi propuse cele mai aspre pretenţiuni. Iehonia a trebuit să părăsască tronul, şi cu mama sa care-l întovărăşi, cu femeile sale, cu surorile şi cu eunucii a fost trimis în robie la Babilon. El a ocupat tronul lui David 100 de zile. Din partea lui Nabuhodonosor i s'a arătat încă milă, că a fost lăsat cu viaţă, şi în genere n'a vărsat sânge. El putea să şteargă poporul iudeu de pe faţa pământului sau să-l ducă tot în robie, dar în realitate el trimise în robie numai zece mii de ierusalimleni şi i-a strămutat în Babilon, şi printre ei erau şapte mii de soldaţi, două mii de persoane din diferite clase, printre care erau şi membrii preoţimii lui Aaron, leviţi şi veniaminiţi, cari în cea mai mare parte trăiau în capitală, şi deasemenea o mie de meseriaşi, care ştiau să făurească arme militare şi să facă forturi, cu un cuvânt populaţia cea mai bună şi mai aleasă. Propriu din iudeii satelor el a dus în acelaşi timp în robia Babilonului numai 3023 de oameni. Pelângă aceasta Nabuhodonosor a ars tezaurile palatului şi templului, şi aceasta n'a fost un act oare care de

deosebită silnicie, ci a fost în totul conform cu dreptul războiului de atuncea. Cu toate acestea el a lăsat în starea de mai înainte organizaţia socială, a cruţat oraşul şi zidurile, şi n'a atins înseşi templul. Primul cuceritor exterior al Ierusalimului, după o viaţă istorică a lui de aproape cinci sute de ani ai lui, se raportă către dânsul mult mai indulgent, decât mulţi cuceritori din vremile mai de dincoace.

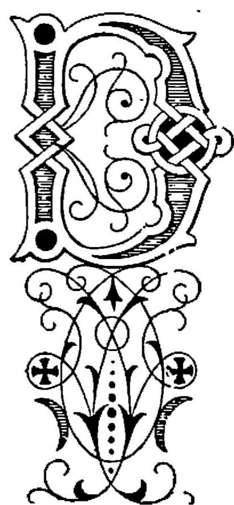




Mecetea lui Omar în locul vechiului templu al lui Solomon.

CAPITOLUL VIII

PEIREA REGATULUI IUDEU



După ocuparea Ierusalimului de Nabuhodonosor și trimiterea celei mai bune populațiuni a lui în captivitatea babiloneană, în Iudeea a rămas numai populație săracă și calică. Acest eveniment propriu să și numește „marea captivitate", dar cu aceasta nu s'a terminat în totul existența regatului Iudeei. Pentru cârmuirea resturilor lui, a fost pus de Nabugodonosor al treilea fiu al evlaviosului Iosia, Matteania, supranumit Sedechia. Acesta era om blând, nerăzboinic, cu un caracter cedător. Cuceritorul babilonean socoti să gasescă într'însul amanetul acela, care nu-l va pune mai mult nici într'un fel de dificultăți. Dar pentru ca să se asigure mai bine de credincioșia sa Nabuhodonosor închiă cu dânsul o alianță solemnă și luă dela dânsul jurământ de credință. Pământul Iudeei avea pentru dânsul o deosebită importanță în calitate de punct de veghe asupra Egiptului, cucerirea căruia continua să-l preocupe. Din această cauză a și trimis el

pe familiile cele mai nobile și pe prinții iudei în captivitate, ca nu cumva ei prin ideile lor libere să îndemne pe rege la întreprinderi războinice și la lepădarea de dânsul. Iudeia trebuia să alcătuiască un stat mic, slab, care trebuia să se bizue numai pe dânsul și dela dânsul să-și tragă puterea sa. Din familiile nobile Nabuhodonosor a lăsat numai pe acelea, pe devotamentul cărora putea să se bizue. Ele formau baza partidului haldeian, care prezentau deasemenea amanetul credincioșiei, și în capul lor stătea casa lui Safana, nepotul căruia, Godolia, fusese partizanul permanent al lui Nabuhodonosor. Prorocul Ieremia deși nu era direct partizanul haldeilor, totuși prezenta încă mai mult un amanet pentru raporturile bune către Babilonia, de oare ce el nu odată prezisese dominația ei peste popoară, ca o predestinație dumnezeească. Se putea prevedea, că el va grăi poporului în acest sens și mai departe. Nabuhodonosor de aceea în vederea sa politică era favorabil nu numai continuării existenței statului iudeu, ci și desvoltării și întărirei lui lăuntrice. El lăsă fortificațiile Ierusalimului neatinse, precum a lăsat nedistruse și alte orașe fortificate, ca Lahis, Aseh, etc. Trebui numai să se asigure, ca Iudeea să se dedee la ideea irealizabilă de a-și restitui din nou independența, ci să se sprijine în totul pe Babilon. Ea trebuia, cum spunea figurat prorocul, să se asamene viței de vie cu coardele atârnate, deși ele trebuiau să crească, dar numai până la o anumită înălțime, și să nutrească rădcinile sale din terenul comun cu al Babilonului.

Iudeea în modesta sa situație ar fi putut să existe încă mult timp. Din crudele lovituri ea curând s'ar fi putut îndrepta. Orcât de dureros ar fi fost pentru cei rămași trimitirea în robie a așa de multe familii nobile, floarea puterei armate a țărei, atât capitala și în genere țara orcât de atinse ar fi fost de tristeță în urma acestei supuneri, totuși ei miraculos s'ar fi îndreptat din sguduitură și curând iar ar fi ajuns la prosperitate. Ierusalimul chiar până la timpul cel mai de pe urmă s'a socotit oraș foarte populat și frumos, care se bucura de renumele de „cununa frumuseții", „bucuria a tot pământul", „ca regină între țări" (Plâng. lui Ier. I, 1; IV, 12, etc.). In rând cu palatul, zidit de Solomon și lărgit de Ioachim, erau încă vreo câteva clădiri frumoase ale aristocrației, zidite din lemn de cedru sau de ciparis. Templul. care în diferite timpuri a fost împodobit și lărgit cu curți complimentare, prezenta, din situația sa înaltă de pe muntele Moria, o priveliște fermecătoare. In genere, starea re-

gatului lui Iuda, cu toată situaţia sa tributară, era până întru atâta de satisfăcătoare, încât cu mai multă modestie, poporul ar fi putut să fie mulţumit cu soarta sa şi să ducă o existenţă liniştită şi paşnică. Dar, din nefericire, viciul moral până întru atâta distrusese organismul poporului iudeu, că el nu putu să reziste încercărilor timpului şi se mişcă inevitabil spre descompunere. La asta a contribuit atât aristocraţii ce anturau curtea, care necontenit se dădeau la intrigi josnice la curte, cât şi însuşi regele, care, cedând influenţei când a unora, când a altora din partide, fireşte n'a putut să ducă cu mână tare mica corabie a statului său. Aceasta cu deosebită putere s'a manifestat în timpul lui Sedechia, de oare ce acest tânăr rege era om de o neputinţă cu totul neregală şi de o rară moleciune, din care cauză el nici n'a fost în stare să acţioneze contra intrigilor aristocraţilor săi. El era om cu bune intenţiuni, în aparenţă nu prea devotat idolatriei, ba chiar era mâhnit de descompunerea morală, când i se raporta despre asta; şi era gata să asculte predicile prorocilor. Dar el nu poseda destulă putere, ca să se opună lumei înalte şi poznelor ei. Sedechia avea se pare intenţia să păzască jurământul dat lui Nabuhodonosor şi să păstreze fidelitatea sa faţă de dânsul, dar el nu poseda destulă putere de voinţă, ca să stărue în hotărârea sa. La spatele lui necontenit se ţeseau planuri de răzvrătire, despre care el în viaţa sa închisă în palatul său, nu afla la vreme, şi când afla, nu mai putea acţiona contra lor. Această slăbiciune din partea regelui şi îndrăsneala nebună din partea nobilimii ducea repede regatul Iudeei la peirea totală. În timpul imediat după izgonirea regelui Iehonia şi a multe mii de bătrâni sfetnici cu familiile lor, puternicia primejdioasă a haldeilor, încercată de Iudeea, nu admitea şi nu îngăduia nici o idee serioasă de a lepăda vasalitatea faţă de Babilonia. Prin necesitate a trebuit să se împace cu ceeace era imposibil de înlăturat, cu atât mai mult, că din timpul morţii lui Iosia poporul deja se deprinsese cu jugul străin. În urma acestora, în primii trei sau patru ani de domnie a lui Sedechia, nu s'a schimbat nimica în starea poporului. Idolatria, nedreptatea, împilarea săracilor de către cei bogaţi, - toate acestea continuară a rămânea cum fusese şi sub Ioachim; continuă numai prigoana contra prorocilor, de oarece Sedechia era un cârmuitor mai domol decât fratele său Ioachim, şi în fundul inimii sale credea în prorociile lui Ieremia, care nu contenea să vestească împăcarea cu tributul haldeian şi a nu face nici un fel de încercări de răscoală.

Dar oamenii imfluenţi de la curte nu se mulţămeau cu asemenea stare modestă şi continuară o luptă ascunsă, încetul cu încetul atraseră şi poporul într'o groaznică prăpastie. Ei fură cuprinşi de o adevărată nebunie oarbă. Din diferite părţi regelui i se făcură aluziuni despre putinţa de a se despărţi de Nabuhodonosor Mai întâiu de toate, se prezentă putinţa de a se baza pe Egipt, care din partea sa propunea făgăduinţe strălucite pentru alianţă, deşi rar când şi-au ţinut cuvântul. Pentru Iudeea, după cum expresiv vorbea prorocul, Egiptul prezenta o trestie frântă, pe care, dacă o iai în mână, pârâe şi cu frânturile ei îţi înţapă mâna, iar dacă te sprijini într'însa atunci se rupe şi te duce la cădere (Iezec. XXIX, 7). În Egipt în vremea aceea domnea Psametih II, fiul faraonului Neho (anii 595-590). Obţinând o biruinţă asupra Etiopiei şi lărgindu-şi hotarele Egiptului, spre sud, el fu atras de un plan îndrăsneţ să-şi întindă stăpânirea sa asupra laturii Eufratului. Spre acest scop induplecă el şi statele vecine, şi între altele Iudeea. El propuse lui Sedechia cai pentru cavalerie şi ajutor militar, numai dacă el se învoeşte să se despartă de Nabuhodonosor. În urma acestora, în Ierusalim printre nobilime se formă un partid egiptean, care tindea la lepădarea de Babilon. Negreşit făţiş el nu putea să declare înclinaţiunea sa spre Egipt. Dar despre aceasta el dădu a înţelege primirea cultului egiptean al animalelor. Fiul lui Safan, Iezanie, cu alte şaptezeci de persoane au desenat pe unul din palatele templului, în una din încăperele minunat împodobite cu mozaic, chipul animalelor cinstite în Egipt şi le aduse tămâere. Chiar unii membrii ai preoţiei lui Aaron până întru atâta s'au înjosit şi s'au dedat la asemenea nebunie, încât s'au alăturat la acest partid. Pe de altă parte, se alătură la Iudeea şi regele Etvaal al Tirului, care o îndemnase şi cu alţi regi vecini la războì contra lui Nabuhodonosor. Regele Babilonului tot continuă să asedieze Tirul insular, unde fugise regele şi floarea poporului cu comorile sale, adunate din toate marginile lumii. El îl strâmtoră până întru atâta, încât, izolat cu totul de contenent, el trebuia să se aprovizioneze cu provizie şi arme din Cipru. Răscoala generală deci era pentru Etvaal extrem de dorită; ea ar fi putut să constrângă pe Nabuhodonosor să ridice puterile sale dela asediul Tirului, sau cel puţin să slăbească blocada sa. De aceea el luă toate măsurile, ca să îndemne Iudeea ca să se despartă de Babilon. Prinţii Edomului, Moabului, Amanului deja erau înduplecaţi la acest lucru. Rămăsese numai să înduplece la alianţa contra Babilonului şi pe re-

gele Sedechia. La separarea de Babilon Iudeea era îndemnată și din o a treia parte, anume si din partea celor duși în robie din Iudeea, care prin mijlocirea scrisorilor și trimiși speciali se aflau în contact permanent cu patria lor. Ei îndemnau la război, de oare ce nutrea nădejdea irealizabilă, că armata lui Nabuhodonosor va suferi înfrângere și ei, prin un mijloc sau altul, își vor dobîndi libertatea și vor căpăta putința să se întoarcă în patrie. Captivii iudei acolo în străinătate intrigau și contra lui Sedechia, de oare ce în planul lor irealizabil li se purta pe dinainte chiar ideea să restabilească în locul lui Sedechia pe detronatul rege Iehonia (Ier. XXVIII, 4). Nu se știe, după a cui inspirație, dar în tot cazul fără îndoială, că prorocii mincinoși și diferiți visători, vrăjitori și cititori în stele în cor, ca după comandă, începură să propoveduiască pe piețele Ierusalimului și în templu: „să nu slujiți regelui Babilonului", „iată curând vor fi întorși din Babilon vasele casei Domnului" (Ier. XXVII, 9, 16). Tot o asemenea îndemnare era și printre captivii din Babilon, și printre dânșii deasemenea apărură proroci mincinoși, care propoveduiau despre întoarcere și libertate, despre pace și fericire pentru Ierusalim (Ier. XXIX, 8, 15; Iezec. XIII, 1). Ei proclamau toate acestea chiar în ochii lui Nabuhodonosor, și sunt cunoscuți trei proroci de aceștia: Ahab, fiul lui Colei, Sedechia, fiul lui Maaseia, și Șemaia Nehelamiteanul. Despre caracterul acestor „proroci" se poate judeca deja după aceea, că despre primii doi din ei, se povestea, că ei se ocupau cu desfrâul cu femeile măritate. Șemaia a fost premergătorul acelor oameni fără conștiință, care, cerând pentru ei libertate deplină în cuvânt, în același timp erau așa de intoleranți pentru cei de altă părere de cât ei, încât tindeau să-i constrângă să tacă cu ajutorul temniței și morții (Ier. XXIX, 24). In anul al patrulea al domniei lui Sedechia au sosit în același timp la Ierusalim soli din diferite țări în scopul de a îndemna pe Sedechia să se despartă de Nabuhodonosor, anume solii dela Egipt, Moab, Amon, Tir și Sidon; ei își epuizară toată iscusința oratorică și prezentară tot felul de făgăduințe și de planuri, numai ca să înduplece a trece de partea lor pe regele șovăelnic. Iudeea, spuneau ei lingușitor, trebue să se mândrească cu aceea, că concursul ei îl doresc atâtea popoară; ea ar putea deveni punctul central, de care ar atârna întregul mers al evenimentelor politice. Ce răspuns a dat Sedechia solilor, nu se știe. Față cu slabul său caracter, el te miră de a putut ajunge la o hotărâre determinată. Pe de o parte, îi surâdea speranța independenței, iar pe de alta

îl chinuia frica urmărilor, cărora s'ar expune pe sine, dacă mânia puternicului rege al Babilonului va fi stârnită contra sa. Dar prinții iudei, care continuau să se dedee visurilor irealizabile, prezentară solilor asigurarea satisfăcătoare, că ei vor îndupleca sau vor convinge pe slabul rege la alianța comună contra lui Nabuhodonosor.

Dar ce dădea regișorilor de nimica a Edomului, Moabului și Amonului, pe care Nabuhodonosor le putea strivi numai cu o lovitură de picior, îndrăsneala de a urzi contra lui așa de des intrigi, și regelui Sedechia și sfetnicilor lui îndrăsneala de a primi pe trimișii acestor regi, și a discuta cu dânșii putința unor acțiuni dușmănoase contra puternicului monarh? Ce dădea deasemenea robilor Babilonului curajul, ca întru câtva chiar sub ochii înseși ai lui Nabuhodonosor, să propoveduiască răscoala contra lui și să prezică căderea puterniciei sale? Pe ce se întemeia zadarnica lor nădejde? Se poate crede, că Nabuhodonosor în acel timp, când o parte din armata sa era ocupată cu asediul Tirului insular, era nevoit să ducă un războiu serios contra elamiților. Acest popor, fiind extraordinar de războinic și experient în mânuirea armelor, după despărțirea de Asiria între Midia și Babilon, trecu la acest din urmă. Dar stăpânirea asupra lor a fost numai aparentă, de oarece în realitate ei nu fusese deplin supuși. Ei necontenit se luptau pentru sălbateca lor dorință de libertate și fiecărui cuceritor i-au opus o îndărătică împotrivire. Pentru a zdrobi această insubordonare, Nabuhodonosor se pare că în acest timp începuse acțiunea sa războinică contra Elamului și, poate, suferise unele înfrângeri. Afară de asta murise și puternicul rege Chiacsar mideanul, fiica căruia era măritată cu Nabuhodonosor. Cu succesorul lui, Astiag, regele Babilonului nu se mai afla în raporturi prietenești. Mai mult încă, el chiar scăpase de incursiunea midenilor în țara sa și porunci să tragă un puternic zid, înalt de o sută picioare și 20 de picioare grosime, între Eufrat și Tigru, așa numitul zid midean, lung de șapte chilometrii, ca să prevină incursiunea dușmănoasă a midenilor [1]. Această încurcată situație, în care se afla Nabuhodonosor în anul al doisprezecelea al domniei lui, a și dat micilor regi îndrăsneala să se ocupe cu intriga, să șoptească captivilor iudei din Babilon visul nebun despre curânda lor liberare, iar persoanelor influente din Ierusalim, care

1) Duncher a arătat cu probabilitate, că construirea zidului midean, care prin legendă se atribuia Samiramidei, adecă Nitocrisei, femeea lui Nabuhodonosor, se raportează către timpul lui Nabuhodonosor.

primeau știri despre toate evenimentele prin acești captivi, nădejdea de a scutura jugul babilonean, și în fine împreună cu prorocii mincinoși și diferiți gâcitori să nutrească visul, că foarte curând va conteni robia Iudeei.

Contra acestei nebunii păși adevăratul patriot al poporului său, prorocul Ieremia, deși pentru asta se cerea nu puțină bărbăție. Pentru spiritul său prorocesc era limpede, că Nabuhodonosor e chiemat neînvins să săvârșască mișcarea sa biruitoare și să supună sceptrului său mulțime de popoară. Deaceea, el preveni pe regele Sedechia, poporul și preoții să nu cedeze aiurărilor amăgitoare, de a nu se împăca cu situația de tributari ai Babilonului, de oare ce altmintrelea ei vor fi striviți de puternicul cuceritor. Pentru a da o deosebită expresivitate cuvintelor sale, el și-a pus la gât un jug de lemn, apăru înaintea solilor, străini și în numele lui Dumnezeu le declară, că Acela, Care a făcut pământul cu toată deplinătatea lui, îl pune la dispoziția aceluia, care e chemat de Dânsul, și că El da lui Nabuhodonosor putere să-și supue toate aceste țări. În urma acestora ei trebue să-și plece de bună voe grumazul lor sub jugul lui; altmintrelea îi va ajunge marea nenorocire a războiului, a foametei și a ciumei. Poporului iudeu cu deplină încredințare îi vesti, că nu numai nu se va împlini nădejdea lui în reîntoarcerea vaselor templului duse la Babilon, dar tot acolo vor fi duse și mărețele coloane, marea de aramă și căruțele de apă (Ier. XXVII). Când el cu jugul la gât propovedui astfel poporului, se apropiă unul din prorocii mincinoși Anania, fiul lui Azur din Gavaon, sfârmă jugul lui și lingușind pasiunile lui, vorbi fals în numele Domnului: „Voi sfârma jugul regelui Babilonului. Peste doi ani voi întoarce locului acestuia toate vasele casei Domnului, pe care Nabuhodonosor, regele Babilonului, le-a luat din casa aceasta și le-a dus la Babilon". Însuși Ieremia a fost uimit de neașteptata apariție a acestui proroc mincinos și a zis: „Așa să fie! Să facă aceasta Domnul! Să împlinească Domnul cuvântul tău, pe care l-ai rostit cu privire la întoarcerea vaselor casei Domnului și a tuturor robilor la locul acesta". Dar imediat după aceea spiritului lui i se descoperi, ca să spună, că în locul jugului de lemn Nabuhodonosor va pune jug de fer la gâtul tuturor popoarelor, care se vor apuca să se împotrivească lui. Lui Anania el îi prevesti peire apropiată, de oare ce el a voit să înșele poporul prin prorocii mincinoase ca din partea Domnului. Și în adevăr, n'au trecut nici două luni, și Anania a murit (Ier. XXIII, 15—17). Ieremia

crezu de datoria sa de proroc să dea o prevenire și nebuneștilor proroci mincinoși, precum și captivilor din Babilon. El le trimisă o epistolă de următorul conținut: „Așa zice Domnul, Savaot, Dumnezeul lui Israil, tuturor captivilor, pe care Eu i-am strămutat din Iudeea și din Ierusalim la Babilon: zidiți case și trăiți în ele, plantați livezi și mâncați roadele lor. Luați-vă femei și nașteți fii și fiice; și fiilor voștrii luați-le femei, și fiicele voastre măritați-le, ca ele să nască fii și fiice, și vă înmulțiți acolo și nu vă împuținați. Ingrijiți-vă de prosperitatea orașului, în care Eu v'am strămutat și vă rugați pentru el Domnului; căci în prosperitatea lui și voi veți avea pace. Căci așa zice Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israil; să nu vă amăgească prorocii voștrii, care se află printre voi, și gâcitorii voștrii; și nu ascultați de visele voastre, pe care le visați. Vă prorocesc minciuni aceia vouă în numele meu. Eu nu i-am trimis, zice Domnul. Căci așa zice Domnul: Când veți împlini în Babilon șaptezeci de ani, atunci Eu am să vă cercetez și am să împlinesc cuvântul cel bun al Meu pentru voi, ca să vă întorc la locul acesta" (Ier. XXIX, 1--10). Iar prorocilor celor mincinoși, Ahab și Sedechia, el le prezice, că regele Babilonului îi va da morții prin foc, și că numele lor vor deveni blestăm printre captivi. Scrisoarea sa Ieremia o încredință la doi trimiși, pe care regele Sedechia îi trimise la Nabuhodonosor, probabil cu daruri, ca dovadă a credincioșiei sale, El, de bună samă consideră necesar să aducă la cunoștința regelui Babilonului, că el nutrește credincioșie în supunerea sa, și nu ia parte în alianța diferiților principi contra stăpânirii lui.



Orbirea captivilor Iudei (de pe un monument asirian)

Nu cumva cuvintele înflăcărate ale lui Ieremia au reținut pe Sedechia de la acel pas, care l-ar fi expus la o mare primejdie? Sau poate înseși consilierii găsiră situația îndoelnică, de oare ce se produsese poate vreun eveniment nou. In tot cazul Sedechia rămase credincios jurământului său, și Iudea încă vreo doi ani (593-591) se bucură de o pace suportabilă. Dar aceia, care contau pe schimbarea situației, erau nemulțămiți și voiau să-și răzbune pe Ieremia. Spre derâdere ei adesa îl întrebau: „Ce sarcină e dela Domnul?" Jucându-se cu cuvintele, el le răspundea: „Ce sarcină? Eu vă voi părăsi, zice Domnul" (Ier. XXIII, 33). Printre captivi în Babilon deasemenea se ducea o agitație dușmănoasă

contra lui Ieremia. Unul din conducătorii poporului, Şemaia, nehelamiteanul, îl acuza printr'o scrisoare, că el proceda ca trădător, sfătuind pe captivi, să se aranjeze pentru mult timp în Babilon. Semaia după aceea făcu preotului Sofonia, supraveghetorul peste templu, reproşuri amară pentrucă el se raporta aşa de prevenitor către proroc. In îndatorirea lui era să ia cuvenitele măsuri contra lui Ieremia, precum şi contra tuturor prorocilor celor de o părere cu dânsul; ca să-i tragă în judecată şi chiar să-i expună la torturi. Cei nemulţumiţi dintre captivi obţinură nici mai mult nici mai puţin, decât se despartă Iudeea de Nabuhodonosor, şi ar fi vrut să înăbuşe orce glas, care ar fi mustrat tare nebunia unui asemenea plan. Cu aceşti răsvrătiţi din Babilon în deplină înţelegere se aflau şi răzvrătiţii din Ierusalim. Prorocii mincinoşi necontenit exclamau: „Eu am avut vedénie", şi povesteau visele lor despre marea fericire, ce aşteaptă Iudeea, numai dacă ea se va hotărâ se arunce de pe sine jugul babilonean. In această turburare ce ameţea capetele, la glasul lui Ieremia se da tot mai puţină atenţiune. El se putea deda numai la tânguiri şi exclama cu ocaziunea acestor prorócii mincinoase: „Inima mea este cu totul sfâşiată, toate oasele mele se cutremură. Eu ca beţivul, ca omul biruit de vin pentru Domnul şi pentru cuvintele Lui sfinte" (Ier. XXIII, 9). In mijlocul acestor glasuri nebune din lăuntru, înaintea acestui asalt de dinafară din partea Egiptului şi a ţărilor vecine, precum şi înaintea nebuniei ambiţioşilor aristocraţi ai Iudeei, nu fu în stare să reziste slabul Sedechia. El şi-a îngăduit să se lese atras de acest curent periculos, refuză lui Nabuhodonosor tributul, şi nedând atenţiune jurământului său, rupse raportul de tributară a Iudeei faţa de Babilon, în anul 591 a. Hr.

- Aşa a fost aruncat sorţul, care trebuia să hotărască tot viitorul poporului iudeu. Vina acestui pas nebunesc nu se poate arunca întreagă asupra curţii sau asupra partidului războinic egiptean. Spiritul atracţiunei nebuneşti în fine cuprinse şi o mare parte de popor, cel puţin în capitală. Ieremia, cu presimţirile sale negre şi cu prorociile sale relativ de rezultatul acestui pas, stătea cu totul la o parte. Chiar şi cei de un gând cu dânsul, partizanii credincioşi ai lui Iehova, se ţineau tare de cumpătare, că Ierusalimul, oraşul lui Dumnezeu, şi templul nu poate peri, că vrăşmaşul, orcât de numeroasă ar fi oastea lui, nu va fi în stare să le biruiască. Chiar ţările vecine considerau, se pare, Ierusalimul asigurat contra nenorocirilor militare şi contra distrugerei-

„Nu credeau regii pământului și toți ceice trăiau în lume, ca vrășmașul și neprietenul să între pe porțile Ierusalimului" (Plâng. Ier. IV, 12). Capitala Iudeei, în cursul celor cinci sute de ani ai existenței sale, deși a fost supusă la cucerire de către dușman, ca de exemplu de Susachim, totuși necontenit a rămas nevătămată. Acest fapt putea servi pentru locuitorii ei drept semn al indistrug- tibilității ei. Afară de aceasta, mulți proroci o lăudau ca oraș sfânt de refugii, care putea da locuitorilor săi sprijin și apărare sub aripile sale materiale în orce nenorocire. Prorocul Ioil, care a vestit înfricoșata zi a Domnului pentru păcătoși și nelegiuiți, a făgăduit, că „tot cel ce va chiema numele Domnului, se va mân- tui; căci pe muntele Sionului și în Ierusalim va fi mântuire, cum a spus Domnul, și pentru ceilalți, care vor chiema pe Domnul (Ioil, II, 32). Și prorocul Isaia, a exprimat aceeași făgăduință, zi- când, că atunci când Domnul va spăla întinăciunile fiicei Sionu- lui, atunci peste toate lucrurile sfinte cinstite ale sfintei cetăți va fi acoperământ: „și va fi cort pentru umbrire ziua de arșiță, și pentru adăpost și apărare de vreme rea și foc (Is. IV, 4, 6). In vederea tuturor acestora nu-i de mirare, că partidul războinic se afla în dispoziție tare curajoasă, și era încredințat, că despărțirea de Nabuhodonosor nu va atrage după sine nici un fel de nenorociri. Iazania, Faltie și alți prinți ai poporului, care tindeu la despărțire, spu- neau sigur și tăios: „încă nu-i aproape și vom construi case; el (ora- șul) este cazan, iar noi carne", care nu se pot separa unul de alta (Is. IV, 4, 6). Negreșit, conducătorii poporului în asemenea cazuri nu perdeau din vedere nici pregătirile militare; se sileau să dea zidurilor Ierusalimului o mare putere pentru rezistență, să adune mijloace de războiu și să-l aprovizioneze cu rezervele ne- cesare. Și în realitate toate acestea erau făcute în așa proporție, încât orașul putea să susțină cea mai îndârjită năvală a dușma- nului în curs de un an și jumătate. Dar nădejdea principală lo- cuitorii o puneau în invincibilitatea duhovnicească a orașului, în mântuirea miraculoasă a lui. Rolurile acum se schimbase. În timpul lui Isaia, în timpul asediului lui Senaherim, prorocul anume arăta poporului apărarea duhovnicească, și poporul puțin se încredea în ea. Acum, din contră, alt mare proroc distruse visul, cum că poporul ar putea găsi mântuire mulțămită templului, Dar glasul lui Ieremia în timpul pregătirei de războiu era ascultat încă și mai puțin. Eveni- mentele următoare, se păreau că au adeverit făgăduințele amăgitoare ale diferiților prezicători și visători. Nabuhodonosor nu a trimis ime- diat armatele sale, ca să pedepsească pe Sedechia pentru trădare

și răzvrătire, și să dărâme Ierusalimul. A trecut mai bine de un an înainte ca el să pășască la expediția militară, și după aceea iar a trecut încă un an întreg înainte ca el să se hotărască în fine să atace Ierusalimul.

Ce a putut fi pricina unei asemenea întârzieri? Precis în această privință nu se știe nimic; dar cu probabilitate se poate crede, că Iudeea nu stătea singuratecă, de oare ce popoarele vecine, care trimisese soli la Ierusalim, intrase în alianță cu Iudeea contra lui Nabuhodonosor. Baalis, regele amoniților, se puse hotărât în raporturi dușmănoase cu Babilonul. Tirul, care fără îndoială aparținea aceliași alianțe, fară vre un impuls deosebit, deși nu putea face mult, de oare ce insula lui principală tot se mai afla asediată, totuși putea da bani aliaților pentru nevoile războiului. De partea Iudeei după aceea trecuse deasemenea Idumeea și Filistia. Dar în capul tuturor la dușmănia contra Babilonului ațița Egiptul, care făgăduise Iudeei și popoarelor vecine ajutor militar contra lui. Lui Psametih II îi urmase fiul său Apries[1]), care fu rege întreprinzător și conduse țara multă vreme (590-571). El făgăduise regelui Sedechia nu numai oștiri în ajutor și cai, dar și însuși pași cu o mare oștire, ca să izgonească pe haldei din Iudeea (Iezec. XVII, 15; Ier. XXXVII, 5). Sedechia se alipise strâns de Apries și-și pusese într'însul toată nădejdea sa. În asemenea împrejurări, în vederea puternicei alianțe de apărare a popoarelor dela Liban până la hotarele Egiptului de o parte și de alta a Iordanului, lui Nabuhodonosor fără îndoială nu i se păru lucru ușor de a pedepsi trădarea lui Sedechia prin o iute expediție militară. El a trebuit la început să pregătească o oștire bine exercitată cu arme de asediere, și pentru asta s'a cerut vreme. Din această pricină locuitorii Iudeii, și în deosebi locuitorii capitalei au trebuit să se dedea tot mai mult iluziei că mânia lui Nabuhodonosor nu-i va atinge pe dânșii. Prorocii, care prevestise nepedepsirea trădării, se părea că au dreptate, mustrând prorociile lui Ieremia. Chiar aceia, cari erau puternic încrezător în el, se mângâiau cu aceea, că amenințerile proclamate de dânsul nu se vor săvârși în timpul lor. În Iudeea se formase chiar proverbe deosebite, care circulau în popor. Unii vorbeau: „vor trece multe zile, și fiecare vedenie prorocească va dispare"; alții le urmau, zicând: „vedenia prorocească, pe care a văzut-o el, se va împlini după multe zile, că el prorocește despre timpuri depărtate" (Iezec. XII, 22, 27).

1) Sau după altă lectură Hofra, Uafras.

Dar toate aceste iluziuni au trebuit să se risipească curând în fața asprei realități. În fine veni și ceasul cu adevărat groaznic pentru poporul iudeu și pentru capitala lui. Nabuhodonosor, care întârziese câtva timp, din pricinile arătate, acum plecă în expediție cu o mare armată, ca să pedepsească popoarele răsvrătite, ca pe niște sclavi răsvrătiți. El sosi în părțile Libanului și ale Iordanului și acolo hotărâ prin sorți, contra cărei țări să deschidă el mai întâi acțiunea războinică: contra lui Amon oare, sau contra Iudeei? El slobozi din arc două săgeți cu inscripția numelor acestori țări, întrebă pe zeii săi de casă și porunci să se facă gâcitură după interiorul animalelor jertfite. Dar el nu avu nevoie să facă mari pregătiri. Națiunile vecine, care îndemnau la răsvrătire sub influența de dinafară, Amon, Moab și Edom, deja numai la auzirea de apropierea lui Nabuhodonosor, perdură orce curaj și se smeriră în fața lui. Edomiții erau situați cei mai aproape de Iudeea, ca să-și șteargă vina, se puse chiar în raporturi de dușmănie cu fosta lor aliată. Tirul, care însuși se afla în raporturi de strâmtorare, nu putea da nici un ajutor. Astfel Iudeei nu-i rămăsese decât să se bizue numai pe ajutorul Egiptului. Dar și acesta din urmă întârzià să facă vreo împotrivire năvălitorului din răsărit. Deaceea lui Nabuhodonosor nu-i fu greu să se răfuiască cu Iudeea și el repede luă multe orașe întărite, numai în sud vest i se opuse o împotrivire mai mare din partea orașelor Lahis și Azee (Ier. XXXIV, 7). Dar oștirea babiloneană, lăsându-l în pace, plecă direct spre Ierusalim, la care a și sosit la zece a lunei a zecea. Capitala iudaică era puternic întărită și aprovizionată cu toate cele necesare și cu apă până întru atâta, încât putea să suporte o îndelungată asediere. Dar sătenii de prin prejur, la apropierea dușmanului, fugiră în oraș cu copiii și cu turmele și se iviră nevoi neprevăzute. Deasemenea rehaviții, cu căpetenia lor, anume Iazania, descendenții acelui Ionadav, care a introdus în neamul său felul de traiu mazoreu, deasemenea căută refugiu în Ierusalim (Ier. XXXV, 2). De oare ce Sedechia sau curtezanii săi și nobilii răspunseseră la cerințele lui Nabuhodonosor de a se preda printr'un hotărât „nu", de aceea regele Babilonului păși la o asediere regulată. După normele vechi ale asediului, împrejurul zidurilor Ierusalimului au fost înălțate osebite diguri, ca cu ajutorul lor să ajungă la înălțimea zidurilor; au fost construite turnuri de asediu, ca soldații sub adăpostul lor să poată arunca în oraș săgeți; au fost aduse spărgătoare de ziduri, ca prin ajutorul unor pietre grele să spargă zidul și să facă într'însu

spărturi. Locuitorii Ierusalimului se apărau totuşi bărbăteşte şi asediul, cu mici întreruperi, se prelungi aproape timp de un an şi jumătate. Conducător al puterilor de apărare ale iudeilor era un eunuc, care se afla în slujba regelui Sedechia. Insuşi regele juca numai un rol de suferind, de oarece el nu era nici comandant, nici în genere conducător al întregei mişcări. Lipsa sa de ajutor şi slăbiciunea sa se vădiră în totul mai ales în această vreme de primejdie. Dacă toate cele ce s'au petrecut în Iudeea şi în Ierusalim, din timpul domniei lui Ioachim sămănau cu o comedie împestriţată şi ridicolă, apoi acum toată viaţa poporului se transformase într'o grozavă tragedie, şi faţă de lipsa totală de duh, persoana cea mai curajoasă şi mai reprezentativă se arătă prorocul Ieremia.

Dispoziţiunea sa lăuntrică, ca şi situaţia sa externă, mulţămită asediului ivit al Ierusalimului, deveni extrem de grea şi chinuitoare. Compătimirea pentru popor, ca şi în genere iubirea înflăcărată de patrie, îl făcură să încurajeze pe luptători, deşi el însuşi, din pricina vrâstei sale înaintate, nu putea să ia parte la munca de apărare a oraşului. Chemarea sa proorocească şi darul de prevăzător îl făceau, din contra, să declare, că lupta aceasta e zadarnică, că înzadar se va vărsa mult sânge, că peirea oraşului şi a poporului este lucru hotarât, pentru vinovăţia şi păcătoşia sa cea grea. In acest timp el nu era încă lipsit de libertatea cuvântului, ba poate nici nu-l puteau lipsi, pentrucă respectul faţă de dânsul, ca faţă de un proroc adevărat, a fost în totul adeverită de evenimentele ce se apropiau. Popoarele nordului îşi aşezară forţele înaintea porţilor Ierusalimului şi erau gata să producă asupra lui grozava judecată. Ieremia ar fi fost în stare să stăpânească poporul şi soldaţii contra regelui şi nobililor, să smulgă puterea din mânile lor, ca să între în înţelegere cu duşmanul şi să primească pe Nabuhodonosor în oraş în condiţiuni favorabile sau îndulgente. Dar o asemenea răsturnare era străină spiritului său; el la începutul asediului nu dădu sfat nici măcar la persoane singuratece să treacă la vrăşmaş şi astfel să-şi asigure mântuirea personală. El se mărgini la aceea, că repeta în genere prevenirile sale şi chiema să se ferească de nedreptatea revoltătoare. Lui Sedechia înseşi el cu îndrăsneală şi fără teamă îi vorbi: „Ascultă cuvântul Domnului, regele Iudeei, care şade pe tronul lui David, tu şi slugile, şi poporul tău, care intră pe porţile acestea. Aşa zice Domnul: faceţi judecată şi dreptate, şi mântuiţi pe cel obijduit din mânile obijduitorului, nu nedreptăţiţi şi nu strâmtoraţi pe

venetic, orfanii și văduvele și sânge nevinovat să nu vărsați la locul acesta" (Ier. XXII, 1-3). In deosebi conpătimirea sa era stârnită de acea clasă, care era redusă la situația de robi. Aceștia erau aceia, cari din sărăcie sau își vindeau copiii în robie, sau aceia, care din pricina neplății datoriilor au fost pogorâți la treapta de muncitori ai creditorilor lor. Legea despre eliberare care trebuia să se aplice la fiecare șapte ani pentru asemenea nefericiți, începuse să se aplice tare puțin în aceste timpuri turburi, ca și alte hotărâri ale legii lui Moise. Ieremia cu râvnă neobișnuită ostenea în folosul acestor nefericiți. El propoveduia stăruitor și regelui, și poporului necesitatea păzirei cum se cuvine a sâmbetei, ca în timpul ei să nu se facă nicio lucrare, și ca cu deosebire să nu se ducă nicio sarcină pe poartă în oraș și de prin case (Ier. XVII, 13). Impreună cu sfințenia zilei a șaptea să stea sfințenia anului șapte sau sâmbătal, care trebuia să aducă libertate celor robiți. Ieremia se pare că insista mult la împlinirea acestei legi și noi în adevăr vedem, că principii și oamenii bogați s'au văzut nevoiți să proclame libertatea robilor, deși poate la aceasta i-a îndemnat amenințarea răscoalei înseși a sclavilor. In tot cazul, orcare ar fi fost motivul acestui mare lucru, Ierusalimul a fost martor unei mărețe priveliști. Din porunca regelui, principii iudei și ierusalimleni, eunucii, locotenenții regelui, preoții și poporul au ajuns la o solemnă înțelegere, ca osândiților la muncă să li se dăruiască libertatea. Pentru adeverirea acestei obligațiuni, să se săvârșască înaintea templului un ritual vechiu. Un vițel tânăr a fost tăiat în două; cele două bucăți au fost puse pe două laturi, una în fața alteia, și printre aceste două părți să treacă nobilii, posesorii de robi și preoții. Invoirea și obligația au fost astfel confirmate legal (Ier. XXXIV, 8-19). Cei eliberați astfel au putut spori astfel numărul apărătorilor orașului.

Intre acestea asediul Ierusalimului s'a prelungit astfel aproape un an, în cursul căruia fericirea luptătorilor s'a schimbat mult. Dar iată sosi și mult așteptatul eveniment. Regele Egiptului Apries, se hotărî însfârșit să împlinească făgăduința des repetată, și trimise oștirea contra lui Nabuhodonosor. Această oștire egipteană probabil era așa de considerabilă, încât haldeii, primind știrea despre apropierea ei, ridicară asediul dela Ierusalim și plecară întru întimpinarea ei. Bucuria în Ierusalim a fost ne mai pomenită din această cauză. Când porțile, atâta vreme încuiate, au fost deschise, locuitorii se îngrămădiră să iasă din oraș, ca iarăși să se desfăteze de simțul libertății și să vadă cum au stat lucrurile în țară și ce

s'a petrecut cu ogoarele și viile lor, și deasemenea să facă noui provizii, în caz de repetarea asediului. Dar în acest caz se văzu bine și ușurătatea criminală a poporului celui ușuratec și menit la peire. Abea trecută grozăvia asediului, și iată mulți aristocrați și bogatași iar se dădură la cruzimi și jafuri. Cu puțin înainte de aceasta fusese eliberați sclavii. Acum erau iară siliți să se întoarcă la slujba lor dinainte și la starea lor înjositoare, contrar învoelii și jurământului. Prin această mândrie crudă și egoism prorocul Ieremia a fost turburat până în adâncul sufletului; el se adresă către nobilime și către rege cu o cuvântare tunătoare, în care le aminti de călcarea jurământului și le vesti, că retragerea haldeilor e vremelnică și ei iar se vor întoarce, vor lua Ierusalimul, și că focul, războiul, foametea și molima se vor descărca asupra poporului (Ier. XXXIV, 16). Regelui, care prin intermediul a doi curteni și a supraveghetorului templului Sofonia. a poruncit să-l roage, să mijlocească prin rugăciunea, ca haldeii să nu se mai întoarcă, el îi răspunse, că faraon curând se va întoarce în țara sa și haldeii iar vor păși la asediu, așa că regele și poporul să nu se lase înșelați de nimenea și de nimica. Chiar dacă ei ar fi în stare să sfarme pe toți haldeii și dintr'înși ar rămânea numai câțiva răniți, apoi și acești din urmă se vor scula din corturile lor și „vor arde orașul acesta cu foc" (Ier. XXXVII, 7)'

Dacă mulți prinți iudei deja și înainte erau dușmănos dispuși contra lui Ieremia, apoi acum ei au pășit contra lui cu o ură de moarte hotărită. Când el odată a voit să părăsască orașul și să plece în provincia tribului lui Veniamin, poate în patria sa Anatot, asupra lui a tăbărât un supraveghetor și-l învinui, că el a voit să se predea haldeilor. Cu toată încredințarea sa, că lui nici prin gând nu i-a trecut să fugă, el cu toate acestea a fost dus la principi. Aceștia, bucurându-se de prilejul a-și realiza răzbunarea lor, s'au purtat cu dânsul ca cu un trădător și spion, l-au supus la bătăi și l-au aruncat într'o temniță subterană, în casa cronicarului Ionatan, om crud și fără suflet, care a și fost făcut supraveghetorul lui. Acolo Ieremia a și rămas într'o încăpere strâmtă, murdară, nesănătoasă în curgere de multe zile. Asprul său supraveghetor, neîngăduind să între la dânsul țipenie de om, nici chiar rudele sale, ca și cum ar fi voit să-l săcătuiască în izolare sau chiar să-l piardă cu totul. Să-și ridice mâna asupra lui principii cu toate acestea n'au îndrăznit. In această temniță prorocul a alcătuit câteva imne plângătoare și atingătoare despre nefericirea sa, jăluindu-se nu numai de suferințele sale, ci încă și mai mult de denaturarea intențiunilor sale.

De scurtă durată au fost și veseliile în Ierusalim. Haldeii îndreptându-se contra egiptenilor de sub conducerea lui Apries, îi dădu peste cap și-i puse pe fugă. Faraon însuși căpătă o rană grea, anume lui i se rupse o mână. Atunci iudeii rămasără cu totul fără ajutor. Popoarele vecine, chiar și aliații ei de altă dată, acum nu mai râdeau de dânsa și așteptau numai ziua atacului Ierusalimului. Haldeii din nou pășiră la asedierea Ierusalimului și-l strâmtorasă și mai mult, ca sa-i pună capăt cu totul. Asediul fu așa de crud și perzistent, încât apărătorii capitalei începură să decadă cu duhul. Mulți, gândindu-se numai la mântuirea lor, părăseau cu cârdul orașul asediat în acele locuri, care rămâneau fără supraveghere, treceau la haldei, sau chiar fugeau în Egipt. Insuși regele Sedechia alarmat se gândea la sfârșitul asediului și prea târziu înțelese, ce prostie a făcut, cugetând să se măsoare cu statul babilonean, neavând la aceasta nici tot poporul însuflețit de duhul libertății. O slabă nădejde își puse el în prorocul Ieremia. In secret porunci el să-l chieme în apartamentele lăuntrice ale palatului său și-l întrebă de are vre o prorocie despre rezultatul asediului. „Da, răspunse prorocul, eu am prorocie, că tu inevitabil vei cădea în mânile regelui Babilonului, dacă nu te vei supune lui". Sedechia ascultă aceste cuvinte în stare foarte apăsată și desperare; el fu destul de drept ca să nu-și răzbune pe proroc pentru ele. El, după rugăciunea lui Ieremia, nu-l trimise iară în temnița grețoasă a cronicarului Ionatan, ci rezărvă loc în palatul său, în curtea lui Matara, și porunci să sloboadă zilnic pâne dela pităria regală. Aicea Ieremia a rămas câteva luni. Deși el continua să rămână în calitate de arestat, acest arest era foarte ușor — el putea să primească vizitatori și să vorbească cu dânșii; companionul și urmașul său credincios Baruh, fiul lui Nirie, era iară lângă dânsul. Odată a venit la el din Anatot tatăl său și i-a propus să cumpere țarina familiei, de oare ce el era singurul om, care avea drept asupra ei. Despre această vizită și propunere demult îi era lui cunoscut în duhul prorocesc și i se arătase că cumpărătura asta să se facă cu oare care solemnitate. Din această cauză el, înaintea ochilor celor prezenți în curtea lui Matara, cântări suma de cumpărare, scrise, potrivit cu pravilile, două acte de cumpărare, unul închis și unul deschis, porunci să subscrie martorii, și le dete pe amândouă ucenicului său Baruh, ca el, pentru o bună păstrare a lor, să le pue într'un vas de lut. La aceasta Baruh, negreșit, n'a putut să nu se mire: Valurile haldeilor se ridicase tot mai sus, Ierusalimul evident curând va că-

dea prada vrăjmaşului şi poporul va fi dus în robie, iar prorocul între altele cumpără ţarină? Dar nedumeririle astea i-au fost deslegate de Ieremia. Vederea sa prorocească trecu dela prezentul strâmtorat şi posomorât în sferile viitorului depărtat şi mai frumos. Negreşit, Ierusalimul, pentru greşalele şi nelegiuirile sale seculare se apropie inevitabil de peire. Dar va veni vremea, când iarăşi fiii lui vor cumpăra ţarine pe argint în pământul lui Veniamin, în împrejurimi şi la sud, pentru că poporul iară se va întoarce din robie (Ier. XXXII, 7).

Intre acestea asediul deveni tot mai apasător, şi iată în capitală veni foametea. Nu se ştie ce a fost pricina acesteea: aceea oare, că locuitorii Ierusalimului în cursul acelui interval, când armatele haldeene s'au retras dela Ierusalim, nu s'au îngrijit de pregătirea rezervelor, nădăjduind că haldeii vor fi zdrobiţi fără doar şi poate, sau vrăşmaşul a deschis accese tainice în oraş, prin care a sustras proviantul, a lipsit Ierusalimul de izvoarele de provizii. In tot cazul, se ştie, că fără de veste a venit nevoia extremă de provizie, şi pânea trebuia dată cu o anumită măsură. Provizia de pâne deveni din ce în ce mai puţină şi curând începu să bântue în oraşul asediat o grozavă moarte de foame. In afară de ziduri sabia, înăuntrul foamea zilnic umplea casele şi uliţile de trupuri, aşa că deja nu mai era putinţă a le îngropa; în timpul călduros al anului ele intrau în putrefacţie şi apoi produceau cea mai grozavă molimă. Pare că spre împlinirea întunecatelor preziceri ale prorocilor, care timp de două veacuri prevestise groaznica pedeapsă a poporului, în scopul de a-l abate dela rătăcirea lui idolatră şi dela stricăciunea lui morală, acum uliţile Ierusalimului prezentau o groaznică privelişte, care niciodată n'a mai fost uitată de cei ce au rămas în viaţă. Prin pieţe alergau copii jalnici şi istoviţi şi strigau jalnic: „mamă, dă-ne pâne şi apă!" şi în plâns disperat mureau pe genunchile mamelor lor de foame. (Plâng. Ier. II, 11–12). Ca nişte umbre moarte rătăciau bătrânii şi prinţii, care la început trăise în mare belşug şi îmbrăcaţi în purpură; cu pielea uscată şi lipită de oase, ei acum erau de ne cunoscut în asemenea situaţie jalnică şi mureau deasemenea şi ei de foame. Cum şi prezisese prorocii, înzadar bogaţii aruncau comorile lor pentru o bucăţică de pâne: nimenea nu le-o da. Dar lucru mai grozav decât toate era aceea, că mamele duioase şi iubitoare în această nevoe extremă puneau mânile pe proprii lor lor copii şi şi-i gătea mâncare pentru ele, ca cu carnea lor să-şi potolească propria lor foame tâmpită şi omorâtoare (Plâng. Ier. II, 20; IV, 10).

Şi în acest grozav timp răsuna cuvântarea sfâşietoare de suflet a proorocului Ieremia, care zicea: „Cine va rămânea în oraş, va peri de sabie, de foame şi de molimă, iar cine va trece la haldei, acela-şi va mântui viaţa sa; căci oraşul trebue să cadă, şi va fi ars!" Când conducătorii strajei, nobilii Safatie, fiul lui Matan, Godolia, fiul lui Paher, şi alţii au auzit această cuvântare, atunci alergară la rege şi stăruiră, ca să dea pe proroc la moarte, de oarece răpeşte ostaşilor curajul de luptă mai departe. Sedechia, într'o disperare nebună, le răspunse: „El e în mânile voastre, căci regele nu poate nimic contra voastră". Folosindu-se de asta, principii aruncase pe Ieremia într'o cisternă din curtea lui Matara, umplută cu noroi. Dar nici acum ei nu îndrăsniră să-şi pue mânile pe dânsul, ci uneltiră simplu să-l piarză chiar prin această situaţie în cisterna cu noroi. Şi el cu adevărat ar fi murit acolo, dară nu i-ar fi fost milă de dânsul unui etiop dela curtea regelui, anume Abdemelech. Acest rob fu revoltat de o asemenea purtare cu respectatul proroc şi de slăbiciunea regelui, care privise indulgent la toate acestea. El atrase atenţiunea lui Sedechia la aceea, că Ieremia inevitabil va pieri în acea cisternă de foame. In urma acestora regele porunci lui Abdemelech să-l scoată din groapă cu ajutorul unei frânghii. Cisterna era aşa de adâncă, iar oamenii aşa de slăbiţi de foame, încât se cerea ca la treizeci de oameni ca să scoată pe proroc din acea groapă. Viaţa lui Ieremia a fost salvată, dar lui nu i se mai puse la îndemână libertate; regele continuă să-l ţină sub arest în curtea lui Matara, deşi se îngriji, ca aristocaţii să nu mai poată atenta la viaţa lui. (Ier, XXI, 9, XXXVIII, 1). Acest rob etiopean turnă oare care bărbăţie chiar în inima regelui. Sedechia în genere, în adâncul inimii, sale, înclina să se predea inamicului, dar diferite calcule îl reţineau dela acesta, ca să se sfătuească în privinţa unui pas aşa de fatal, el aranja cu Ieremia o întâlnire într'o încăpere tainică şi-l întrebă; e hotărât oare absolut, că cetatea va cădea, şi dacă regele ar îndrăsni să se predea, nu va fi el oare în lagărul haldeian expus unor batjocuri ruşinoase şi omorât chiar din partea iudeilor? Prorocul îi dădu o deplină încredinţare, că dacă el se va preda chiar acum, atunci în lagărul duşman nu i se va vătăma nici un fir de păr din capul lui, şi mai adaose încă la acestea, că în caz de prelungire a luptei, până şi femeile palatului vor râde de nebunia lui, zicând, „Pe tine te-au biruit şi amăgit prietenii tăi; picioarele tale s'au cufundat în noroi şi ei s'au depărtat de tine" (Ier. XXVIII, 14-22). Sedechia se pare că hotărâse să

se predea biruitorului, și rugă pe prorocul să tacă de cele vorbite de ei și să nu spună prinților, în caz când pânăla ei ar ajunge vestea despre această audiență. Cu toate acestea nefericitului rege îi lipsi curajul să se hotărască la acest pas; el nu făcu nimica, și lăsă pe sama soartei să-i vie singură. Pânăla cel din urmă moment el n'a fost în stare să învingă în sine timiditatea sa înăscută. Acesta era ultimul și cel mai jalnic rege din casa lui David.

Intre acestea biciul morții prin un întreit mijloc pustia populația. Numărul apărătorilor orașului se împuțina mereu, până ce înfine au rămas numai puțini, încât nu mai puteau să apere zidurile. Atunci bate ultimul ceas al căderei orașului, pe care înseși păgânii îl considerau inacesibil. In 9 a lunii Tamuz (în Iunie, anul 586), în oraș nu se găsea nici o bucățică cât de mică de pâne, și din această pricină a epuizărei totale a apărătorilor lui, haldeii au reușit să facă în zid o mare spărtură, prin care ei au și năvălit în oraș. Nabuhodonosor n'a asistat la asta; în acest timp el se afla în Rivla, în Siria, probabil în acel scop, ca de acolo să urmărească în același timp și acțiunea contra Tirului asediat. Comandanții săi, care conduceau asediul: Nergal-Șarețer, cel mai vechiu din magi, Navusardan, căpetenia gardei, și alții, intrară fără pedică în Ierusalim și-și întinse cartierile lor la porțile mijlocii, care legau orașul de jos cu Sionul, ca aicea să facă judecata lor și răfuiala populațiunei. Soldații haldeeni se pare că nu mai întâlniră nicio împotrivire, de oarece locuitorii, epuizați de foame și groază, abea puteau târî picioarele. Deaceea haldeii se risipiră fără pedică în toate părțile orașului, ucigând pe tinerii și bărbații maturi, care li se părea lor măcar cât de puțin primejdioși, prefăceau pe ceilalți în sclavi și-i puneau în lanțuri. (Plâng. Ier. 15,18; II, 21). Acești asprii soldați furioși pentru îndelungatul asediu, siluiau femeile și fetele, și nu dădeau cruțare nici unei vrâste (Plâng. V, 11), Ei au pătruns și în templu, produseră acolo măcel sângeros între preoți și proroci, care crezuseră să-și găsească acolo refugiu în sanctuar, și deslănțuiră strigăte furioase, ca și cum ar fi voit să biruiască pe însuși Dumnezeul lui Israil. Impreună cu haldeii, năvăliră și popoarele vecine, care se alipise de Nabuhodonosor, și anume filistenii, idumeii și moabiții. Ei jăfuiau fără cruțare comorile și tezaurile templului (Plâng. II, 7, 26).

Sedechia între acestea izbuti cu restul ostașilor săi să se strecoare noaptea prin grădina regală pe o cale subterană în

partea nord-estică a orașului și să fugă din capitală. El voia să ajungă la Iordan, ca să dispară în pustiul Galaad. Dar îndată ce haldeii aflară de aceasta, rânduiră numai decât o goană, după dânsul și călăreții haldei tăiară drumul fugarilor în văgăunile muntelui. De oarece fugarii erau slăbiți de foame și de toate necazurile precedente, mai curând se târau decât fugeau, de aceea curând au fost ajunși prinși și luați în robie. In oraș haldeii găsiră din persoanele sus puse numai pe arhiereul Serai, pe șeful templului Sofonia, pe eunucul, care conducea războiul, cronicarul, cinci sau șase din cei de aproape ai regelui, portarii și încă vreo șaptezeci alți oameni (Plâng. I, 3, 6; Ier. LII, 24). Toți aceștia au fost luați în robie și împreună cu ceilalți au fost ferecați în lanțuri și duși la Ribla, la regele Babilionului, care și trebuia să hotărească soarta lor. Ei n'au putut fi lăsați în Ierusalim sau prin apropierea lui, de oarece acolo aerul era infectat de trupurile moarte, neîngropate. Pintre cei legați se afla și prorocul Ieremia. El a fost prins în curtea lui Matara, la palatul regal, și s'a părut haldeilor, care l-au luat în robie, drept unul din slujitorii palatului. Impreună cu dânsul probabil împărtășise soarta lui și ucenicul său Baruh. Supraveghetor peste captivi și fugari cuceritorii au pus pe un Iudeu de origină nobilă Godolia, fiul lui Achiham, din familia lui Safan; el probabil chiar dela începutul asediului a fost partizanul lui Nabuhodonosor. Nefericitului popor îi dispăruse și nădejdea cea din urmă, când veni vestea, că însuși regele a căzut în robie. Sedechia în adevăr împreună cu suita sa a fost ajuns de călăreții haldei la Ierihon, când se afla nu departe de Iordan, trecerea căruia i-ar fi putut aduce mântuirea. In timp ce ostașii care se mai aflau lângă dânsul, la apropierea urmăritorilor haldei, s'au răsipit și trecură peste Iordan, sau în genere își căutară refugiu prin păduri și prin văgăuni; Sedechia însă cu fiii și cu unii din cei de aproape ai săi căzură în mânile dușmanilor și au fost duși la Ribla, unde se afla Nabuhodonosor. Grosnicul cuceritor își vărsă toată mânia sa asupra regelui, care prin necredincioșia sa și prin călcarea jurământului îi pricinuise atâta turburare și neliniște. Pedeapsa, la care rândui el pe Sedechia, a fost crudă. Dacă vre un rege oare care, apoi anume Sedechia ar fi meritat probabil indulgență, de oare ce el însuși a fost unealtă în mâinile nobilimei sale. Nabuhadonosor fără nici o indulgență porunci în fața lui Sedechia să tortureze pe fiii și toate rudele lui, și după aceea pe el însuși porunci să-l orbească. Orb și ferecat în lanțuri a fost dus la Babilon, și acolo nu mult își trăi durerea sa.

Dar ce era de făcut cu însuși orașul Ierusalim? El și fără asta era deja făcut lăcașul trupurilor. „Toate porțile lui erau pustii; preoții lui oftează, fecioarele lui sunt triste, e vai de el însuși" Plâng. I, 4). Dar el tot exsita încă, comandanții ce-l cuceriră nu aveau încă nici o dispoziție asupra soartei lui. Insuși Nabuhodonosor la început nu era hotărât în această privință. Pământul Iudeii el nu voia nici decum să-l prefacă în pustietate, de oare ce fără el n'ar fi putut-o duce în timpul luptelor cu Egiptul, pe care el plănuia să o înceapă din nou. Un pământ fără un puternic punct de sprijin nu-i putea da lui un folos deosebit. Astfel aceasta vorbea mult în favoarea Ierusalimului. Dar pe de altă parte se părea periculos a lăsa neatins un oraș așa de răsvrătit. Cine garantează pentru fidelitatea lui și în viitor? Acest din urmă calcul birui, și în urma acestora Nabuhodonosor trimise pe căpetenia gardei sale Nabuzardan, cu însărcinarea să dărâme Ierusalimul. Vechii urâtori ai poporului ales, căpeteniile idumeene, intenționat îl înfuriară, ca să procedeze la dărîmare fără nici o cruțare. „Dărâmați-l, dărâmați-l până în temeliile lui", ziceau ei (Ps. CXXXVI, 7). Din această cauză Nabuzardan dădu poruncă, ca zidurile să le dărâme, templul, palatele și toate casele cele mai bune să le ardă; și porunca aceasta a fost dusă la îndeplinire cu o exactitate necruțătoare. Tezaurile templului, care mai rămăsese, coloanele de bronz artistic lucrate, marea cea de aramă, spălătorile de aramă, cupele de jertfe de aur și de argint, instrumentele muzicale - totul fu sfărâmat în bucăți și trimis la Babilion. Ierusalimul deveni o movilă de ruine și muntele templului se transformă într'un pisc pustiu, cum și prezisese asta nu numai Ieremia și Iezechil, ci și prorocul Miheia cu 140 de ani înainte de a se produce evenimentul. Acesta s'a petrecut în 10 zile ale lunii a cincea, în anul al doisprezecelea al domniei lui Nabuhodonosor, și această grozavă zi a căderei orașului lui David până astăzi se pomenește la iudei cu post aspru.



Captivi iudei (de un monument asirian).

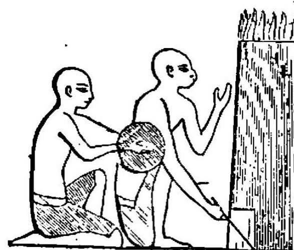
Nici unul din orașele regești, decăzute din înălțimea strălucirii lor în pulberea nemehniciei, n'a fost așa proslăvit în căderea sa, ca Ierusalimul. Poeții de Dumnezeu inspirați au prezentat soarta lui amară în imne plângătoare, în psalmi și în rugăciuni

cu atâta jale atingătoare, încât ca şi până astăzi e în stare să pună în agitaţie orce inimă duioasă şi simţitoare. Poezia i-a împletit pe cap o cunună mucenicească, care s'a prefăcut în cunună de slavă luminoasă. In cântări cu deosebire atingătoare a plâns soarta Ierusalimului cel mai mare fiu al său, prorocul Ieremia. Şi aceste imne plângătoare alcătuesc o carte deosebită, cunoscută sub numirea de „plângerile lui Ieremia". Prima cântare plângătoare e alcătuită imediat după luarea Ierusalimului. Oraşul încă exista; zidurile, palatele şi templul nu erau încă dărâmate, dar capitala era deja lipsită de locuitorii săi şi de bucuriile sale:

Cum stă singuratecă cetatea, cândva zgomotoasă,
El a devenit, ca o văduvă;
Mare între popoară,
Prinţ peste provincii,
Tributar a devenit.
El plânge cu amar noaptea,
Şi-i cu lacrămi pe obraz.
N'are mângâere dela toţi iubiţii săi,
Toţi prietenii lui l'au trădat,
Vrăşmaşi i-au devenit" (Plâng. I, 1-2).

După aceea se deplânge părăsirea Ierusalimului; prorocul varsă amărăciunea sa cea mai mare peste necredincioşia aliaţilor, care acum se exprimă rău voitor cu prilejul căderei lui:

„Sionul îşi tinde mânile
Dar mângâetori nu-s pentru el!
Ascultaţi toate popoarele,
Şi priviţi la durerea mea!
Fecioarele şi tinerii mei, s'au dus în robie,
Chem pe prietenii mei, dar ei m'au înşelat;
Preoţii mei şi bătrânii mei oftează în oraş,
Caută pâne, ca să-şi întărească sufletul.
18).

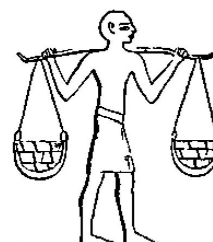


Olari
(de pe un monument asirian).

Versurile atingătoare, prin care prorocul descrie şi acea nenorocire, cărora au fost supuşi şi oamenii mari în timpul grozavului asediu din pricina foamei şi nevoilor:

„Cum s'a întunecat aurul
Cum s'a schimbat cel mai bun aur
Petrele templului sunt risipite la toate răspântiile
Fiii Sionului preţioşi, mai curaţi ca cel mai curat aur,
Cum s'au asemănat unor vase de lut,

Lucrului de mână de olar!
Limba pruncului de ţiţă să lipeşte de cerul gurei de sete;
Copiii cer pâne şi nu este cine să le-o dea!
Cei ce mâncau dulce se istovesc pe uliţă;
Cei crescuţi în purpură, trăesc prin gunoi,
Prinţii erau în el mai curaţi ca zăpada, mai albi ca laptele;
Ei erau la trup mai frumoşi; ca mărgeanul,
Infăţişarea lor era ca saphirul;
Iar acum mai întunecată e faţa ca tot ce-i negru;
Ei sunt de necunoscut pe uliţă.
Pelea li s'a lipit de oase
Şi a devenit uscată ca lemnul"



Vânzător de oale
(de pe un monument asirian)

(Plâng. IV, 1—8).

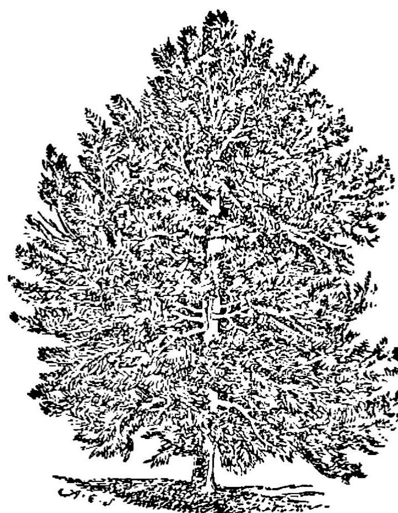
Adresându-se către acei trădători, care s'au bucurat în răutatea lor de peirea Ierusalimului, prorocul cu adânc sarcasm esclamă:

„Bucură-te şi te veseleşte, fata Edomului,
Locuitoarea pământului Uţ!
Şi va ajunge şi la tine cupa;
Vei bea pânăla îmbătare şi te vei desgoli!
Fiica Sionului, pedeapsa pentru păcatul tău s'o isprăvit;
El nu te va mai izgoni;
Dar nelegiuirea ta, fata Edomului,
El te va cerceta şi va desveli păcatele tale"

(Plâng. IV, 21—22).

Prin asemenea cântece triste a fost plânsă soarta Ierusalimului şi a regatului Iudeei. Existenţa politică a lui s'a sfârşit. Pentru lucrarea pământului şi a viilor, Nabuhodonosor a lăsat nişte resturi jalnice de populaţiune sub conducerea lui Godolia. Câţiva răsvrătiţi au ucis pe Godolia şi făcură o disperată încercare de răscoală contra lui Nabuhodonosor. Dar după aceea, temându-se de răzbunarea aşteptată, ei, cu mulţimea copărtaşilor lor, şi deasemenea apucând cu sila şi ceialaltă populaţiune au fugit în Egipt, şi astfel au pustiit de tot pământul lui Iuda. In Egipt a fost dus cu sila şi prorocul Ieremia, unde a şi murit el.

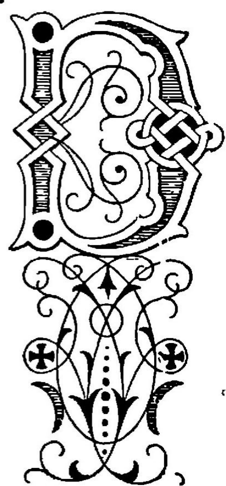




Chiparis de Palestina.

CAPITOLUL IX

PROROCII VECHIULUI TESTAMENT.



espărţindu-se în două regate, poporul cel ales, în loc să fi realizat înalta sa destinaţie, în ambele sale jumătăţi, se întreceau oare cum între ele în violarea aşezământului lui Dumnezeu şi manifestau slăbiciunea ruşinoasă a atracţiunii de momelele patimilor şi de cultul greţos politeist al hananienilor, atunci Dumnezeu pentru susţinerea lucrului său pe pământ ridica nişte lucrători deosebiţi, care alcătuiau o particularitate deosebită anume a poporului lui Israil. Aceştia erau prorocii Vechiului Testament, activitatea cărora, începând încă din timpul lui Samuil, îşi atinse culmea dezvoltării anume în periodul stărei de dezbinare a poporului. Precum misiunea, aşa şi tendinţa prorocilor prezintă un fenomen atât de important în istoria poporului ales, încât ele merită o deosebită atenţiune.[1]).

1. Tratatul acesta e fost scris de noi în anul 1876 şi a fost tipărit ca articol separat în „Hristianscoe Citenie" din acelaşi an, Nr. 5-6, pag. 695-729.

Prorocia, privită în înţelesul ei general, este o minune în sfera cugetării şi a ştiinţii. Ea este ştiinţă, ajunsă în puterea revelaţiunii divine până la acea lărgime de cuprins şi înălţime de claritate, la care spiritul omenesc, eliberându-se de mărginirile spaţiului şi timpului, capătă putinţa să cuprindă o privire îndrăsneaţă întregul proces complicat raţional şi conform scopului a desvoltării istorico-universal, în tot cursul său - dela început şi până la sfârşit - să prindă momentele decisive, să arate importanţa lor şi scopurile finale, care au a închia întregul proces al desvoltării. Asemenea importanţă negreşit presupune liberarea de condiţiunile mărginitoare ale spaţiului şi timpului, — unei astfel de ştiinţă trebuie să-i fie deopotrivă accesibil şi clar atât prezentul, cât şi cele de departe. Istoria confirmă de facto această presupunere. Iar apariţia unei astfel de ştiinţe neobişnuite în istoria universală singură de sine presupune o importanţă neobişnuită a înseşi acestui fenomen. In istoria omenirii sunt perioade, în care geniul omenesc, de obiceiu topindu-se în părţi în întreaga mulţime a indivizilor, deodată se concentrează cu o aşa putere neobişnuită şi se manifestă într'o serie aşa de lungă de mari personalităţi, că aceste perioade dela prima privire se prezintă neobişnuite perioade, destinate pentru scopuri neobişnuite. Aceasta în conştiinţa naturală. Dar dacă acelaşi fenomen se întâlneşte în condiţiile superioare conştiinţei naturale, dacă în acest fenomen apare influenţa supranaturală, atunci negreşit periodul originei acestui fenomen are cea mai mare importanţă istorico-universală. Şi anume astfel şi este fenomenul prorociei sau mai exact profetismul (ca expresie a întregului fenomen, care cuprinde şi activitatea şi pe ceice activează). Aproape pe tot întinsul întregei istorii a Vechiului Testament apar unul după altul bărbaţi mari, inspiraţi de Dumnezeu - proroci - şi prin cuvânt puternic şi activitate energică vestesc oamenilor marele adevăruri ale destinelor desvoltării istorico-universale, explică conştiinţei omeneşti şi vestesc să se pregătească să primească cu vrednicie marele momente istorice, ce au a sosi. Privită din punct de vedere istoric prorocia sau profetismul este un fenomen, motivat de anumite condiţiuni istorice cunoscute, şi pentru aceea strâns şi organic legată de aceste condiţiuni. Particularităţile caracteristice ale ei, ca fenomen istoric, se lămureşte pe calea stabilirii legăturei ei organice cu istoria Vechiului Testament.

Istoria Vechiului Testament prezintă un întreg contrast istoriei noastre creştine şi s'a desvoltat în condiţiuni astăzi aproape ne-

înţelese. In timpul nostru ideea de adevăratul Dumnezeu lumi. nează deja conştiinţa aproape a întregului pământ, şi numai rari pete întunecoase aşteaptă acea rază, care să le gonească şi pe ele pe orizontul luminos. Dinpotrivă, în istoria veche peste tot pământul se întindea o negură deasă şi numai un ungher neînsemnat al pământului, ca un focuşor în mijlocul nopţii întunecate, lumina întunecatul pământ. In acest unghiuleţ trăia poporul israilit, care era menit să lumineze lumea păgână (Is. XLII, 6). După această situaţie deosebită în istorie, poporul israelit prezintă tot un astfel de contrast cu lumea păgână ca şi lumina cu întunerecul. În timp ce lumea păgână era lăsată în voea legii desvoltării fireşti păcătoase, poporului Israelit era descoperită legea sfinţeniei. Aicea natura omenească nu mai caută deja cu tristeţă instinctivă şi prin pipăire obscură pe Dumnezeul cel necunoscut, cum se petrecea în păgânism; aicea însuşi Domnul în reveleţiunea sa vine întru întimpinarea omului şi încheie cu dânsul alianţă strânsă. In puterea acestei alianţe poporul israilit deodată a eşit din lumea păgână, şi după testament, şi după convenţie a concentrat în sine tot ce-i sfânt, drept, omenesc, care nu şi-au găsit azil în lumea păgână. Prin legiuirea din Sinai, acestui popor i s'au încredinţat spre păstrare adevărurile simple, dar adânci şi veşnice despre dumnezeul duhovnicesc personal, izbăvitorul, care primeşte pe toţi cei împilaţi şi dispreţuiţi, despre datoria de a respecta pe părinţi, despre datoria curăţeniei feciorești, resespectarea vieţei omeneşti şi a proprietăţii, a dreptăţii reciproce, şi a moralităţii curate. Aicea contrar tuturor legilor vechimei, legilor împilatorilor care împingeau jugul asupra celor puternici în propriul lor interes, să ţină în robie mulţimea celor slabi; aici a fost descoperită legea egalităţii, răspingând păgubitoarea sistemă a împărţirii în caste. Deja în această privinţă Israil deveni dascălul omenirii. Dar nu spre realizarea vreunei idei politice sau sociale, universale a fost destinaţia acestui popor. Acest popor nu-i nici filosof, şi nici politic. Chemarea lui în istorie se mărginea esclusiv la problema religioasă. Scopul final al istoriei universale se cuprinde în realizarea pe pământ a împărăţiei lui Dumnezeu (Apoc. XX, 1-7; 1 Cor. XV, 28). Istoria Vechiului Testament, faţă cu stricăciunea generală religioso-morală a omenirei, prezenta unica oază, în care au putut să se menţină germenii împărăţiei lui Dumnezeu ideea de mântuire, care avea să se răspândească în toată omenirea. Această oază — poporul israilit — a şi fost aleasă ca loc al împărăţiei lui Dumnezeu vremelnică. „Voi trebue să fiţi pentru Mine împărăţia sfânţă şi popor sfânt" (Eş. XIX, 5). Iată deter-

minarea juridică a situaţiei poporului lui Israil în istorie. Prin acest act el s'a osebit din toată omenirea păcătoasă ca popor sfânt, s'a eliberat de domnia puterilor întunecate ale lumii şi a devenit supus nemijlocit sub domnia lui Iehova, a devenit supus nemijlocit sub împărăţia lui Iehova, teocraţie. De aici uşor se explică importanţa lui în istorie. El după aşezământ trebuie să fie misionar al ideei împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ şi în lumea păcătoasă a popoarelor trebuia să fie aceeaşi, ce e conştiinţa în natura păcătoasă a oamenilor în parte. Faţă cu asemenea însemnătate a lui pentru toată omenirea, el a primit tot ce-i trebuia pentru realizarea misiunii sale universal istorică. Lui nu-i rămăsese decât numai să împlinească cu sfinţenie legea dată lui de Dumnezeu, şi să păstreze cu sfinţenie amanetul încredinţat lui. Dară poporul israilit, ales pentru un scop aşa de înalt cu preferinţă faţă de toate celelalte popoare, a fost cu toate acestea popor vioi, capabil să perceapă impresiuni dela lumea exterioară păgână, să se entuziasmeze de ele şi astfel să întunece conştiinţa curată a misiunii sale. Inconjurat din toate părţile de popoare, care se conduceau de principii ale stărei natural păcătoase, poporul cel ales fireşte a putut să fie sedus de aceste principii, să se închine la idoli, să-şi însuşască o morală senzuală corupătoare să se încurce în intrigi politice ale statelor vecine. Din ciocnirea celor două principii diametral opuse a trebuit să se nască luptă. Şi această luptă s'a extins pe întinsul întregei istorii a Vechiului Testament şi a fost cauza acelui lucru, că poporul israilit în viaţă sa istorică necontenit a oscilat în două părţi opuse: când s'a închinat lui Iehova şi a trăit paşnic sub umbra viţei sale de vie, când a umblat pe cernele zeilor străini şi-a suferit tot felul de necazuri politice şi sociale, care prin amărăciunile lor l-au făcut să se întoarcă iară la Iehovo, şi aşa mai departe. Inrăuririlor întunecate ale lumii păgâne poporul israilit a cedat câteodată aşa de mult, aşa s'a cufundat cu totul în tulcureala stărei păcătoase, încât se părea că e gata să piară moralmente şi politiceşte, şi astfel să piară împreună cu sine tezaurul întregei omeniri - ideea monatesmului şi ideea mântuirii. Dar sfintele principii nu per din istorie, ele sunt motivele mişcătoare ale istoriei; fără ele istoria ar rămânea fără scop şi s'ar opri din mersul său. Viu este Dumnezeu şi viu este sufletul istoriei! In perioadele de cea mai mare decădere morala - religioasă a poporului, din mediul său Dumnezeu a ridicat bărbaţi puternici prin Dumnezeu şi prin duhul lor, uare, purtând în sine

înțelegerea supremă a menirei poporului, conștiința supremă a misiunii lui istorice, prin cuvântul lor puternic și prin energia morală inepuizabilă au mântuit poporul dela peire. Aceștia sunt marii bărbați ai poporului israilit. Corespunzător situației deosebite a poporului israilit în istoria universală, potrivit cu caracterul deosebit al lui, cu principiile religioso-moral și a raporturilor social-cetățenești, care-l deosebeau de toate popoarele, corespunzător cu spiritul său deosebit, și marii bărbați ai lui se deosebesc de oamenii mari ai celorlalte popoare. In marii bărbați ai poporului israilit s'a manifestat spiritul poporului în perfecțiunea sa idealo-religioasă. Deacea în periodul de decădere religioso-morală poporul cu atât mai înalt, cu atât mai curat s'a reflectat ideal în acele puține personalități, care erau străine de decădere. In ei singuri se concentra atuncea geniul religioso-moral al poporului. Când, în mulțimea poporului se stingea conștiința misiunei înalte istorico-universale, se uitau Dumnezeu și legea, se denaturau raporturile politice și sociale, în acest timp în tăcerea pașnică a pășunilor verzi, sau pe ogorul de muncă ale agricultorului, sau pe înălțimea stâncilor, în necunoscut, departe de agitațiile lumei deșarte, se maturizau marii bărbați, care ca tunetul ceresc deștepta poporul moralminte adormit, turnau într'însul elementul proaspăt al vieții, trezeau conștiința idealului și prin aceasta îl mântuiau dela peire. Astfel au fost judecătorii și prorocii poporului israilit. Dar judecătorii au fost mai ales bărbați politici, cu toate că și în ei se reflecta spiritul teocrației, care alcătuia sufletul istoriei Vechiului Testament; pe lângă asta ei sunt un fenomen vremelnic, provocat evident de împrejurări vremelnice istorice și au contenit cu schimbarea împrejurărilor. Deaceea prin judecători nici nu s'a exprimat în totul spiritul istoriei Vechiului Testament, ei n'au întrupat în sine deplin idealul poporului ales. Altfel de fenomen prezintă prorocii. Toate evenimentele cele mai însemnate ale Vechiului Testament din viața religioso-morală, sub raport politico-social, își au prorocii lor, care stând la înălțimea ideală a priceperii legii, explică poporului cerințele ei cu aplicare la împrejurările date, dau prețeluirea cuvenită evenimentelor și prin asta susțin puternic întregul edificiu al teocrației.

Asemenea activitate a prorocilor era necesară și de neînlocuit în istoria poporului israilit. Poporul israilit, chiemat să fie păstrătorul măreței idei a monoteismului, ideea mântuirei și a idealului superior al moralei, n'a putut să realizeze în totul această chiemare în fiecare din membrii săi aparte. Adevărat, Moise a dorit, ca tot poporul ales să fie numai proroci (Numer. XI, 29),

adecă, ca fiecare membru a parte al poporului să poarte în sine conștiința limpede a idealului religioso-moral, dar pentru asta trebuia să aibă conștiința cu totul luminoasă nepământească. Pe lângă asta legea, odată pentru totdeauna cuprinsă în codice, nu putea răspunde la fiecare caz în parte, ce se ridica neprevăzut de conbinațiile și de împrejurările istorice. De aceea prorocii apăreau drept purtători indspensabili ai idealului religioso-moral, ai conștiinței sale superioare și interpreții vii ai lui pentru popor. Această importanță de neînlocuit a prorocilor în istoria poporului israilit s'a prevăzut chiar de legea lui Moise. Cuvintele lui Moise din Deuteromon (Det. XV, 11, 15 și 18): „Proroc din mijlocul tău, dintré frații tăi, ca mine îți va ridica Domnul Dumnezeul tău, pe acela să-l ascultați," sunt întemeiate pe cuvintele lui Iehova: „Eu le voi ridica proroc din mijlocul fraților lor, așa cum ești tu, și voi pune cuvintele Mele în gura lui, și acela le va grăi tot ceeace ce-i voi porunci Eu," - aceste cuvinte alcătuesc decizia juridică a numirii prorocului, a drepturilor lui și cercul activității sale. Dar relativ de acest loc există diferite păreri, din care, după unii, el alcătuește prorocia despre Mântuitorul, despre venirea Lui și despre activitatea Lui; iar după alții, el este o simplă determinare a drepturilor și cercul de activitate în genere a prorocilor ce aveau să apară. Dând dreptate și unora și altora, noi din partea noastră socotim să înlăturăm deosebirea dintre ei, luând în seamă un considerent foarte important. Acest loc se referă la Mântuitorul, ce avea să vie, și anume la activitatea lui prorocească. Dar de oarece răscumpărătorul în activitatea sa prorocească avea să se arate și s'a arătat ca realizare ideală a chemării prorocești, apoi se înțelege, că determinarea acestei slujiri prorocești ideale este totodată idealul pentru fiecare alt proroc ideal, cu care trebuie să se conformeze în activitatea sa fie care proroc. O astfel de înțelegere ne-o inspiră și compararea cuvintelor lui Moise cu versetul precedent: „popoarele acestea (păgânii ascultă pe gâcitori și prezicători, iar ție nu ți-a dat de acele Domnul Dumnezeul tău". Dar ce a dat explică cuvintele lui Valaam: „Nu este magie în Iacov, și nu-i descântec în Israil: la vremea sa li se va spune lor, ce face Dumnezeu" (Numer. XXIII, 23). Dacă-i așa, atunci devine înțeles situația prorocilor în istoria poporului israilit; legea se recunoaște neterminată; ea presupune revelațiuni viitoare sau desvoltarea ei, când zice: „Voi pune cuvintele Mele în gura prorocului și el le va grăi lor", etc. și de reprezentant următor al său, desvoltător și exprimător recunoaște pe

proroc. Dar fiindcă legea a fost dată poporului, ca mijloc pentru realizarea de către el a menirei sale, apoi și prorocii, ca expresiune și reprezentanți ai priceperei ideale a legii, erau chemați să învioreze în conștiința poporului ideea menirii lui istorico-universale, să o apere la vreme de primejdie, să o desvolte în toate direcțiunile, să explice importanța ei în conformitate cu faptele activității vii istorice și astfel să ducă poporul la realizarea menirei sale. Și noi vedem în istorie că chemarea sa prorocii au realizat-o perfect. Primind revelațiuni nouă, ei au explicat diferite hotărâri ale legii lui Moise, potrivit cu cerințele împrejurărilor, așa că la unele principii ale legii câteodată au insistat cu preferință înaintea altor principii. Așa, în timpul decăderei a credinții vii a predominațiunii a formalismului religios mort, prorocii au insistat mai ales asupra laturii morale duhovnicești a legii și religiei și la asta au întrebuințat câteodată astfel de expresiuni, care au dat chiar ocazie să se creadă cum că prorocii nu știau sau nu recunoșteau celelalte cerințî ale legii. Iată câteva din astfel de sentințe: „ascultarea e mai bună decât grăsimea berbecilor „(I Reg. XV, 22). „Eu milă voesc, iar nu jertfă" (Os, VI, 6). „Urăsc și lepăd sărbătorile voastre, și nu miros jertfele în timpul adunărilor voastre solemne. Să curgă judecata ca apa, și dreptatea ca un râu puternic" (Amos, V, 21, 24). „Se poate oare plăcea Domnului prin mii de berbeci, sau prin nenumărate turnări de ulei? O, omule, ți s'a spus ție, ce-i bine și ce cere dela tine Domnul: să procedezi drept, să iubești lucrurile miloserdiei și să umblii smerit înaintea Domnului Dumnezeului tău" (Mih. IV, 7, 8). Pe temeiul acestora și ale altor asemenea sentințe prorocești unii învățați și critici au decis, cum că prorocii nu sunt simplii păstrători și împlinitori ai legii, ci expresia independentă a unei noui trepte superioare a desvoltării religioase. Dar o asemenea părere e neîntemeiată. Dacă se ia esența principiilor religioase morale a prorocilor, iar nu exprimarea lor în parte cu ocazia cutăror ori cutăror împrejurări temporale, atunci identitatea principiilor cu principiile legii lui Moise nu poate fi pusă la îndoială. Principiile legii lui Moise despre închinarea și mărturisirea unui singur Dumnezeu, Domnul tuturor popoarelor, despre alegerea poporului israilit din toate popoarele pământului ca popor al așezământului, despre menirea lui să fie lumină pentru păgâni, despre judecată după ideia supremă de dreptate, - toate aceste principii străbat atât legea lui Moise, cât și prorociile (Is. I, 14, 17). In acelaș timp la proroci sunt expresiuni directe, îndreptate spre păstrarea legei exterioare ceremoniale a lui Moise. Așa, se răspinge mâncare cărnii de

porc și de animale necurate, se osândește violarea sâmbetei, să combate aducerea ca jărtfă pâne necurată și animale cu meteahnă, etc (Eș. XIX, 5, 6; XX, 5, 6; Deut. XXVI; Mal. I, 2; Is. XLII, XLIII, XLIX,; Is. I, 20). Deaicea se vede clar, că prorocii sunt numai interpreții legii, aplicându-o la diferite împrejurări ale vieții istorice, iar nici decum inovatori, nu reprezentanți a unei noui trepte de desvoltare religioasă. Dar din aceea, că prorocii au fost chiemați ca interpreți vii ai legii, aplicative la condițiile schimbătoare ale vieții istorice, e clar iarăși, că prorocii sunt de acord cu legea lui Moise numai principial, dar nu în toate amănunțimile aplicării principiilor. Aceasta din urmă diferență între lege și proroci a și fost cauza de s'a ajuns la o părere neregulată despre esența slujirii prorocești.

Și așa cum e limpede misiunea prorocilor, ca membrii în organismul teocrației: ei sunt purtători vii a idealului religioso-moral, indicat în legea lui Moise, expunătorii ideali a esenței importante istorico-universale a poporul ales. Dar pentru o astfel de situație înaltă ei trebuiau să posede și mijloace mari. Dacă exprimatorii idealului obișnuit natural-poporan pot fi numai niște oameni, care posedă puteri cât mai înalte posibil pentru spiritul poporului, apoi ca să fie expunătorii și purtătorii idealului dumnezeesc-revelat, a ideei divine, exprimată în legea lui Moise, ca să o simtă și să o facă să străbată în conștiința unui popor întreg, e necesar să aibă mijloace indispensabile supranaturale. Astfel de mijloace se cuprindeau în inspirația prorocească.

Dar ce-i aceea inspirație prorocească? Viața psihică a omului are atâtea laturi ascunse, care rămân inaccesibile până și pentru ochiul cel mai pătrunzător. E neîndoelnic totuși, că spiritul omenesc și fără ajutorul simțurilor externe are putința să pătrundă în înlănțuirea enigmatică a lucrurilor și în combinația diferitelor puteri. Oamenii descopăr astfel de adevăruri, care sunt situate dincolo de hotarele simțurilor. Simțurile externe pot numai confirma, justifica adevărurile găsite, dar nu le descopăr. Acel fapt, că adevărul totdeauna se descopere numai de mintea înzestrată cu anumite puteri, și numai în urmă devine moștenirea obștească a poporului, ne arată, că sufletul are astfel de însușiri, care trec departe peste hotarele percepției simțuale și a rațiunii, și deaceea are putința să descopere adevărurile înalte. Bazindu-se pe asta, unii cercetători critici s'au încercat și faptul miraculos a inspirațiunii prorocești să-l explice pe calea psihologică-naturală. Literatura apusană ne prezintă câteva încercări de acestea, dar

ele cu toatele au plecat și au rezultat dintr'o părere comună, și deaceea, fără a cerceta părerile și teoriile particulare, vom examina în trăsături generale această părere asupra prorociei

După acestă părere, prorocia este gradul superior de manifestări a spiritului omenesc. Ea, prorocia, nu ar fi un fenomen original, curat evreesc al Vechiului Testament, ci într'o măsură mai mare sau mai mică se află la toate popoarele, alcătueşte postulatul indispensabil a religiosităţii omului, rezultă din simţul dependenţei absolute de Dumnezeu, cu putere supremă, care determină soarta omului şi-l conduce prin toate evenimentele vieţii. La început conştiinţa religioasă a omului neavând încă ideea clară de divinitate, neştiind să deosebească finitul de infinit, Divinitatea de natură, caută nedumerit Divinitatea în natură, şi deslegarea enigmei fiinţei sale, a soartei sale crede să o găsească în fenomenele naturei externe. Aicea se referă gâciturile după vâjiitul frunzelor arborilor, după zborul paserilor, după interiorul animalelor, etc. Acesta este gradul inferior de prorocie. Pe treapta cea mai înaltă de desvoltare religioasă apare mantica ca o comunicare nemijlocită cu Divinitatea. Aicea omul, dorind să afle soarta sa şi pentru asta să comunice cu Divinitatea şi considerând puterile sale obişnuite insuficiente pentru asta, provoacă artificial în sine puteri nouă, care-l înalţă peste toate mărginirile lumii obişnuite, şi în elanul religios se uneşte cu Divinitatea, dela care şi află el soarta sa, a poporului său şi a întregei omeniri. Mantica a fost felul de prezicere dominant la greci, unde cunoscuta reprezentanţă a ei a fost Pitia. Pe treapta următoare de desvoltare a conştiinţii religioase apare prorocia evreească, ale cărei trăsături distinctive, după această părere, se prezintă idea supremă despre Dumnezeire, ca principiu personal, şi corespunzător cu această concepţie cea mai bună preţuire a persoanei omeneşti în raporturile ei cu Divinitatea. Aicea personalitatea, în contactul cu Divinitatea, nu-şi pierde particularităţile sale individuale, ci numai printr'un proces natural psihic îşi lărgeşte puterile sale psihice până la acea lărgime şi le duce până la acel grad de încordare când se aruncă de pe suflet conştiinţa de toate zilele, ca o povară, şi în locul ei păşeşte starea superioară de încordare estatică, care face pe proroc capabil să primească cele mai înalte adevăruri, inaccesibile pentru conştiinţa obişnuită. O. părere puţin altmintrelea a exprimat Ewald. După părere lui, în adâncul sufletului omenesc se cuprind adevăruri veşnice, nesdruncinabile religioase şi morale, care zac multă

vreme inconștiente în fundul sufletului omenesc, pânăce se găsește pentru ele organul vrednic, capabil să devină expresia lor pentru oameni. Cel mai bun organ pentru aceste adevăruri servește sufletul curat impresionabil. In asemenea suflet sub năvala impresiunilor corespunzătoare, se deșteaptă puterile religioase și morale ascunse, și se trezesc cu o așa putere de neînvins, că omul se simte silit să le exprime în afară,-cu cuvântul sau cu fapta. Conștiința acestor adevăruri îl stăpânește cu așa putere încât el le prezintă de figuri lămurite, ce se poartă pe dinaintea spiritului său în chip de vedenii; persoana sa, ca om, se sfiește, și el se miră, că aude glas, nu glasul său, ci glasul curat și limpede al altei ființe, care stă mai sus decât el., „Fenomenele prorocești au fost primele impulsiuni puternice și stârniri miraculoase a ideilor superioare în aplicarea lor la problemele și rătăcirile omenești, acestea au fost primile scântei, ce au căzut ca fulgerul în întunerecul tendințelor omenești. Stârnirile pot să nu izbutească, scânteile se stâng, dar neobișnuit și miraculos aicea se cuprinde în înseși faptul, și fără el nu s'ar trăzi în omenire nici un fel de adevăruri Toată deosebirea între prorociile păgâne și cele evreești, după Ewald, constă în aceea, că în păgânism, în puterea unor cauze nefavorabile necunoscute, exprimarea adevărurilor a reușit mai puțin, și ele s'au prezentat în formă alterată, iar la evrei ea a reușit mai bine. Privind în mod critic la toate discuțiunile acestea, trebue să spunem, că ele reduc la o singură categorie până și cele mai diferite lucruri. Prorocia Vechiului Testament nu are în sine semnele, care ar apropia-o de or care formă de gâcitură. Gâcitura, care se produce în lipsă de orce temeiuri, este un fel de pipăit, de căutare întunecată, a răspunsurilor la întrebările despre soarta omului, iar prorocia presupune o revelațiune nemijlocită și clară, în principiu deja venit omenirii în lege. Cu atât mai puțin poate ea să aibe asămănare cu mantica, care presupune o stare estatică încordată, provocată de mijloace artificiale, care întunecă conștiința omenească. Starea prorocească este o stare complect conștientă; în ea omul primește nu produsele unei închipuiri bolnăvicioasă, ci revelațiunile de sus, conștient percepute de proroc și conștient predate poporului. Ce se atinge însă în special de vederile lui Ewald, apoi ele sufăr de lipsa de atențiune la esența prorociei și la însușirile naturii omenești. Considerând prorocia numai o esprimare a adevărurilor mari religioase și morale a priori existente în sufletul omenesc, ea presupune nealterarea naturei omenești, adecă greșit la fel cu pelagienii

și cu filosofii școlii lui Rousseau. Această părere demult este respinsă și a căpatat o anumită sentință. Aicea noi observăm numai, că adevărurile religioase și morale, descoperite omului primitiv, în procesul păcătos natural s'au întunecat până întru atâta, încât cei mai buni reprezentanți ai lumei păgâne au disperat de a le deștepta prin orce mijloace omenești, și mântuirea o așteptau numai de sus. Mai mult încă, această părere nu vrea să știe, că în Vechiul Testament prorocia se prezintă nu ca expresie a adevărurilor omenești naturale, atinse printr'un proces natural de cugetare, ci a adevărurilor dumnezeești, inaccesibile pentru om prin singurile sale puteri naturale. Iar dacă se privește prorocia și din punct de vedere general istorico-filosofic, atunci ea se prezintă totuși inesplicabilă, ca fenomen natural.

Deja acel fapt, că ea propoveduește adevăruri generale înalte religioase-morale, ne arată acea înaltă origină a ei, pentru că rezultatul cercetărilor teologice și filosofice înclină cu totul către recunoașterea acestor adevăruri, ca fiind de origină divină. Aceasta se confirmă în totul de istoria desvoltării intelectuale și morale a omenirii. Dacă aceste adevăruri ar fi produsul minții omenești, atunci negreșit ele ar fi produse ale minții la cel mai înalt grad de desvoltare a ei. Dar în realitate aceasta nu-i așa. In vechime (către care se și referă prorocia) geniul uman și-a ajuns cea mai înaltă desvoltare și expresie în filosofia greacă: aicea el în persoana lui Platon și Aristotel a atins așa înălțime, așa putere, prin care el și până astăzi după o mie de ani, înrâurește asupra științei și filosofiei. Și cu toate acestea mintea filosofitoare, stând la înălțimea posibilă de ajuns; te miră de s'a eliberat de antropoformismul grosier al gloatei și nu a ajuns ideea de un Dumnezeu unic, personal, înțelept și drept cârmuitor al lumii; iar sub raport moral mintea filosofantă a fost așa de neputincioasă, că n'a putut nici chiar să definească adevăratele raporturi ale oamenilor între dânșii. Se știe, că Aristotel și Platon în „Politicele" lor consideră robia ca fenomen perfect normal și și chiar necesar. In comparație cu aceste minți, prorocii sunt cu adevărat dumnezeești, căci ei în simplitatea lor vestesc adevăruri, care erau o taină pentru mintea filosofică. Și ei nu erau filosofi și aparțineau unui popor nefilosofic. Prin urmare, prin procesul natural-istoric a desvoltării intelectuale nu se poate explica prorocia. Nu, duhul, care a însuflețit pe proroci, nu vine din adânc, cum socoate Ewald, ci din înălțime, pentrucă din copilărie e vicioasă inima omului.

In această adâncime a strcăciunii nici Ewald nu îndrăzneşte să se pogoare, ci voeşte să găsească în însăşi natura omenească germenele sănătos, care în împrejurări favorabile se poate desvolta şi învinge tot ce-i întunecat, slab, păcătos, şi anume acesta şi este pentru dânsul Dumnezeu în om, Duhul Prorocilor. Asemenea părere Biserica a condamnat-o de mult, ca pelagionism. Dar şi după părerea a însăşi proorocilor, natura omenească, este mai curând, un abiz de stricăciune, decât un teren, al germenului dormitând, al binelui şi adevărului; de aceia ei s'au ţinut strâns de *Iehova*, şi El este pentru dânşii acea stâncă, pe care sprijinindu-se ei, se simt puternici să lupte contra tuturor puterilor întunericului[1]). Aceasta despre proorocie, ca despre unul din aspectele revelaţiei în genere. Dar prorocia are particularităţile ei caracteristice, care o deosebesc de celelalte aspecte ale revelaţiei, şi care-i dau o deosebită însemnătate în istoria omenirii, ca unui motor supranatural fără pereche, în opera desvoltării omenirii. Deja acel fapt, că prorocia, se prezintă drept expresiea adevărurilor religioso-morale, care sunt o taină pentru mintea filosofică, o pun mai presus de orice fel de expresie a adevărurilor obişnuite în desvoltarea lor istorică. Insă ea mai are încă şi altă lature, care face imposibilă orice comparaţie a ei, cu cugetările omeneşti. Inţelegem prezicerea viitorului.

Tendinţa de a ridica perdeaua misterioasă a viitorului totdeauna a alcătuit pasiunea de veacuri şi vitală a omului. Ea îşi are rădăcinile înfipte în însăşi natura omului. Aşezat în condiţiunile mărginitoare ale spaţiului şi timpului şi în acelaşi timp, înzestrat cu puteri duhovniceşti, căutând, să devină mai presus de aceste condiţii, omul fireşte începe să încerce prin toate mijloacele a deslega sfera înconjurătoare a ştiinţei sale. Istoria este plină de astfel de încercări. Găcitoria, mantica, samaismul toate acestea sunt expresia a uneia şi aceleiaşi izbucniri a spiritului omenesc de a se ridica mai presus de condiţiile spaţiului şi ale timpului. Dar toate aceste încercări, de a îndepărta hotarele fiinţei duhovniceşti ale omului au purtat numai un caracter subiectiv, şi ca o negură, au dispărut, îndată ce raza ştiinţei a căzut peste această sferă dorită. Astăzi ştiinţa consideră aceste tendinţe drept o iluzie nevinovată, cu care s'a distrat o minte copilărească. Singure numai prorociile Vechiului Testament stau nesdruncinate. Realitatea lor istorică nu o tăgăduiesc nici cei mai extremişti cugetători ale şcoalei raţionaliste. Aceşti cugetători se încearcă

1) Baun Yarten, Einl - in a. Pentatench.

numai să explice. prorociile prin oarecare date științifice mai potrivite cu părerile lor, îndrăsnețe prin analogii, îndrăznețe și arbitrare. Noi distingem câteva încercări de explicare științifică naturală ale faptului prorociei. Și mai întâi de se prezintă o explicare a prorociei vrednică de atențiune, ca fapt al prezicerii viitorului, din punct de vedere psihologic. Invățații, sprijinindu-se pe unele fapte misterioase ale vieții sufletești și găsind întrânsele oarecare analogie cu fapte de prezicere sau de presimțire a viitorului, au voit să explice proorocia, deducându-o din capacitatea presimțirii inerentă spiritului omenesc. Această teorie a desvoltat-o filosoful și istoricul german Lasaulks în scrisoarea sa „Puterea proorocească a sufletului omenesc în poeți și cugetători" sprijinindu-se pe părerea panteistă-raționalistă cu sufletul său, cosmic, ascuns atât în indivizi cât și în popoare întregi, și nicăiri neperzând conștiința unității sale, el ajunge la astfel de concluzii: „dacă în sufletul fiecărui om este o parte de puteri colective ale sufletului poporului său, a întregei omeniri sau chiar a sufletului cosmic, și dacă în momentele de prorocie, ca și în fiecare moment mare ale vieții omenești, sufletul individual se revarsă sau chiar se afundă în sufletul obștesc, în marea rațiune obștească a vieții naturale și'a lumii omenești și de acolo se renaște cu putere înoitoare atunci se înțelege că deoarece prezentul deasemenea există și este legat indistructibil cu viitorul, ca și cu trecutul, fiecare suflet aparte poate presimți nu numai viitorul său, ci și viitorul poporului său și chiar al întregi omeniri. Din adâncul sufletului omului, din puterea Dumnezeească creatoare pleacă toate ideile mari, tot ce-i nou miraculos, tot ce duce omenirea la menirea ei". Prin învelișul panteistic-neguros a acestor expresii să zărește aceea ideie justă, că sufletului omenesc e înăscută ideia teologică, în puterea căreia el are putința să tragă cutare sau cutare concluzie din datele înzestrări, simțul moral, așa zicând, înerent, după care omul, dându-și seama de realitatea cârmuiri morale a lumii și observând soarta oamenilor în parte și a popoarelor, capătă putința de a cunoaște dinainte mersul mai departe al evenimentelor. Astfel, văzând un popor corupt, care a pierdut toate principiile politice, morale, și religioase sănătoase, poate să spună sigur, că zilele acestui popor sunt numărate. Dar alcătuește oare o astfel de prezicere ceia ce se cheamă propriu prorocie? nu! O astfel de prezicere este foarte mărginită și posibilă numai în sferele cele

1) Vezi Lasaulks, în lucrarea arătată Pg. 53.

mai comune, ca de exemplu relativ de aceia, că după fiecare crimă urmează pedeapsa, că orice putere sprijinită pe minciună și neadevăr cuprinde chiar în sine elementele descompunerii, și că în genere orice mărire și slavă lumească sunt expuse la peire. Dar astfel de preziceri nu pot cuprinde în sine povești concrete, asemenea acelora prin care se distinge prorocia Vechiului Testament și care propriu și alcătuesc faptul miraculos din sfera sufletului Lasaules numește „cuvânt cu adevărat prorocesc" acea sentință a lui Scipione, pe care el pe ruinele Cartaginei a rostit-o cu vorbele lui Homer[1]) despre viitoarea peire a Romei. Dar fără să mai vorbim deja, că expresia homerică a putut să izbucnească fără să vrea din gura lui Scipione la vederea tabloului înfricoșat al peirei vestitului oraș, care încă cu puțin înainte de aceia era o groază pentru însăși Roma, la vederea tabloului care amintea într'un chip vădit romanului de stăpânirea înăbușitoare asupra tuturor; prezicerea lui Scipione nu are în sine particularitatea caracteristică a prorociei; ea era o consecință a conștiinței triste a peirii inevitabile a oricărei măriri lumești sub dominațiunea crudă a neînduplecatei fatalități. In fine, această prezicere fatalistă afară de distrugere nu mai știe nimica. Cu totul altfel de prezicere este prorocia. Prezicând distrugerea orașului, de exemplu a Babilonului prorocia arată împrejurările, poporul, pe regele care distruge – și aceasta cu zeci și sute de ani înainte. Și după distrugerea slavei lumești după prorocie, nu rămân numai ruine, moarte și triste, mărturiile ruinei fataliste fără scop, ci pământul se umple de slava Domnului, cum apele umplu marea[2]); după împărățiile lumii care au a domni una după alta în omenire, va triumfa împărăția veșnică a Fiului omenesc care are a veni din cer. Apevărat, și Virgiliu în vestita sa a patra eclogă vestește întoarcerea secolului de aur și arătarea în lume a pruncului imperial, care are să aducă o vreme nouă. Dar deosebirea între una și alta dintre preziceri va fi clară, dacă se ia în considerațiune îngustimea celei din urmă dintrânsele; întoarcerea veacului de aur Virgiliu o pune în legătură cu consulatul lui Polion și cu nașterea în familia lui a unui fiu și în împăratul August vede pe înoitorul lumii și la Roma privește cu mândrie ca la imperium sine fine[3]).

Nu, prorocia nu se poate explica prin capacitatea de a prevedea inerent spiritului omenesc. Chiar dacă această capacitate în adevăr, după natura ei ar putea da omului putința să

1) Lasaules, 8, xx, Iliad. IV, 164.
2) Avac. II. 14 Arab.
3) Eneida, 1, 278. Hezog, Real-Encyclopedie, Ed. XVII. 8. 642.

pătrundă până departe peste hotarele accesibilului, apoi și atunci prevederea curată ar fi posibilă numai prin desvoltarea sănătoasă deplină a acestei capacități. Dar de atunci, decând păcatul a străbătut toată natura omenească, a întunecat toate însușirile, care în asemenea stare de întunecare au și fost moștenite de toți, omenirea a devenit un mediu neprielnic pentru desvoltarea spiritului omenesc și de aceia desvoltarea complect normală și regulată a lui a devenit imposibilă. Numai puterea supremă poate susține spiritul în acest mediu și numai prin ajutorul puterii supreme, el poate să obțină deplin aceia, către care pururea tinde, dar care nici odată pentru el însuși n'a fost accesibil, în virtutea condițiilor arătate nefavorabile. In schimb se desvoltă cu atât mai măreț și mai complect cu ajutorul acelei puteri supreme. Intr'însa sprijinul tendinței sale pururelnice către cunoașterea perfecțiunii, spiritul omenesc se eliberează de condițiile de spațiu și de timp ce-l mărginesc, — știința lui devine nemărginită, prezentul, trecutul și viitorul sunt deopotrivă accesibile privirii sale luminoase Astfel este spiritul prorocilor Vechiului Testament. Dar tot de aicea urmează clar, că el a ajuns la această înălțime nu prin puterea sa proprie, ci prin puterea supremă a inspirațiunii supranaturale. Perceperea limpede de către proroci a planului desvoltării istorico-vechi testamentar, explicare exactă a scopului lui, indicațiunea concretă a faptelor speciale, în care avea să se exprime încheerea aceasta a desvoltării Vechiului Testament și expunerea vădită a însăși procesului, ce avea să ducă la scop, într'un cuvânt acele prezentări clare și amărunțite a însăși evenimentelor imperceptibile, pe care ni le dau prorocii, negreșit nu se pot explica nici decum pe calea naturală. Tot de aicea se vede limpede, că și acea prezicere, spre care tinde știința pozitivă cu cunoscuta sa deviză — „a ști pentru a prevedea", e cu totul de alt caracter și cu prorocia n'are nimic comun. Ea se bazează pe legea cauzalității riguroase și de aceia ii sunt supuse numai fenomenele, care decurg direct din cauze lămurit date, sau care se afla în înlănțuirea cauzelor: fiecare fenomen, care se află în afară de legătura cauzalității neîntrerupte, pentru dânsa e imperceptibil. Pecând esența prezicerei prorocești constă anume în prezicerea fenomenilor, care nu au legătură cauzală cu fenomenele dintr'un timp dat. In contrast cu prezicerea natural posibilă după legea cauzalității, prezicerea prorocească se arată drept o minune deplin duhovnicească, un astfel de fapt, care e posibil numai cu ajutorul puterei superioare supranaturale. Conștiința

conlucrării puterei supranaturale pătrunde în totul pe proroci Inspiraţiunea supranaturală se prezinta la dânşii drept principiu fundamental al activităţii lor: Duhul sfânt îi chiamă, îi luminează şi înalţă puterile lor naturale, le conduce şi vorbeşte prin ei poporului ales şi întregei omeniri. Sfânta Scriptură ne prezintă multe expresiuni şi fapte, în care se exprimă şi se mărturiseşte influenţa asupra prorocilor a puterei supranaturale. „Eu sunt plin de puterea Duhului Domnului", zice despre sine prorocul Miheia. „S'a pogorât asupra mea Duhul Domnului şi mi-a zis", vorbeşte prorocul Iezechil. „Se va pogorî peste tine Duhul Domnului şi tu vei proroci". „Duhul lui Dumnezeu s'a pogorât peste slugile lui Saul şi ele au început a proroci". Şi în genere pretutindenea prorocia se pune în legătură cauzală cu pogorîrea Duhului Sfânt şi cuvântul lui Iehova. Anume pentru aceea aproape înaintea fiecărei cuvântări citim declaraţiunea lor: „Şi a fost către mine cuvântul Domnului", „Şi a fost către el cuvântul Domnului", (Mih. III, 8; Iez. XI, 5; 1 Paral. XIX, 20; X, 6; Iez. XVI, 1; Is. LXVI, 1, etc.). Despre inspiraţiunea prorocilor mărturisesc limpede şi apostolii: „niciodată prorocia n'a fost rostită după voia omenească, ci au rostit-o oamenii sfinţi ai lui Dumnezeu, fiind mişcaţi de Duhul Sfânt." „Dumnezeu a vorbit de demult prin proroci„ (2 Petru, I, 21; Evr. I, 1). Astfel prorocul rosteşte cuvântul său (aceasta-i minune în înţeles teologic, filosofic şi istoric după inspiraţiunea unei puteri supranaturale şi numai în această condiţie, după vederile biblice, prorocia capătă înţeles de adevăr real, cum s'a şi arătat ea în istorie. Dar odată cu recunoaşterea în prorocie a unui fapt istoric se ridică una din cele mai grele întrebări a ştiinţei teologice, întrebarea despre mijlocul inspiraţiunei şi despre mijlocul primirii acestei inspiraţiuni; întrebare care se ridică fireşte în vederea faptului dublu lateral al inspiraţiunii: o laturea dumnezeească, de nepătruns, şi alta omenească, în toate laturile ei, cum a fost în ochii omeneşti.

Faptul miraculos al inspiraţiei prorocilor a început să intereseze din primele veacuri ale creştinismului, va se zică încă din acel timp când spiritul prorocesc nu era numai un fapt istoric, ci fenomen viu lucrător. Dintre cugetătorii creştini cel întâi şi-a întors luarea aminte asupra faptului prorociei Apologetul Atenagora. Inspiraţiunea proroocească o explică el cu lucrare„ după extazierea într'înşii a raţiunii" (κατ᾽ ἔκστασιν), în care caz influenţa sfântului Duh asupra prorocilor o asamănă cu cântarea din flaut. Tot de asemenea părere se ţine şi Iustin Filosoful: „duhul

prorocesc se pogoară peste proroci ca arcușul pe strunele lirei și scoate din ele sunetele trebuitoare" "Această explicare a inspirației profetice îi dă un caracter pasiv. Ea lipsește pe proroci de orce independență, îi prezintă ca instrumente pasive ale Sfântului Duh, ba, judecând după expresia " εκστασις, îi prezintă chiar ca lucrând inconștient. Asupra acestei păreri se resfrânge, se pare, influența lui Platon, care se exprimă astfel: „Dumnezeu ridicând rațiunea dela slujitorii săi, ne vorbește însuși prin ei" De o asemenea părere se țin și unii învățători ai Bisericei. Cu o deosebită tărie insistă asupra ei Tertulian. Dar o astfel de părere natural a trebuit să întimpine protest din partea părinților Bisericei, străini de rătăcirile montaniste. In adevăr, din acest timp, dela ivirea montanismului, a intrat într'o nouă fază a desvoltării sale. In vederea desvoltării puternice a prorociei închipuite, care se exprima în montanism în stare estatică artificial provocată, părerea asupra prorociei a trebuit natural să ia o altă direcțiune. Au apărut o serie întreagă de cugetători, enumerând în sine pe cei mai buni reprezentanți ai cugetării teologice, care începură să explice altmintrelea inspirația prorocească. Aicea a fost scos la iveală principiul activității, al independenței și conștiințiozității. Starea estatică, care era expresiunea caracteristică a prorociei la montaniști, a fost recunoscut drept principiu adevărat al prorociei mincinoase; pentru prorocia adevărată această stare a fost recunoscută drept stare nevrednică care înjosește însuși prorocia` „Cu o deosebită putere a dovedit principiul activității a conștiinței în prorocie Origen. El spune, că la înrăurirea Duhului Sfânt asupra omului activitatea psihică normală în om nu contenește, voința liberă și puterea de judecată rămân în starea lor normală, și Origen drept principiu sigur a inspirațiunei supreme consideră conștiința cea mai limpede, iar orce întunecare a minții o recunoaște ca pedică pentru inspirație[1]) Aceeași idee o susțin energic și sf. Epifanie, Ieronim și Hrisostom, Aceștia toți recunosc, că prorocia este iluminarea lăuntrică, dirijată de conștiința rațională, și deci de aceea și poate să fie așternută pe concepțiile lămurite ale rațiunii. Așa, după cuvintele lui Epifanie, „prorocul a grăit cu stăpânire în idei și cu consecvență și a vestit dela Duhul Sfânt, exprimându-se armonic[2]) Tot în acest senz vorbește fericitul Ieronim: „Prorocii au vorbit nu în extaz,

1) De princip. III. 3, 4
2) Advers. Haeres. XLVIII, cap. 8.

vorbesc, și învățând pe alții să fie ignoranți în aceea, despre ce grăesc"[1]). Aceleași idei, însă mult mai puternic le exprimă sfântul Ioan Gurădeaur. Comparând prorocia cu mantica, el găsește între dânsele o enormă deosebire, care s'a exprimat chiar și în numirele lor. In ideia de mantică se cuprinde ideea de om; care nu cum aiurează Montan cu femeile sale nebune, neștiind ce se află în stare furioso-estatică, de aicea și înseși numirea ei mantica (μάντισ, dela μαίνεμαι - mă îndrăcesc - mă aflu în starea nenormală a spiritului). Din contra, prorocul - προφήτησ - după senzul general și prim - este orator, care rostește adevăruri, și ca atare își păstrează conștiința sănătoasă și liniștea sufletească. „Deaceea manticului îi e firesc să-și iasă din sine, să se supună necesității, să intre în mișcări nenaturale, să se sgudue sbuciumat, asemenea unui om îndrăcit. Nu-i așa prorocul: el vorbește cu conștiința limpede și cu liniște, știind ce vorbește"[2]).

Astfel păerele părinților Bisericei înclină hotărât spre latura activității și conștiinței prorocilor. Asemenea părere s'a repetat necontenit și de următorii cugetători creștini teologi până în timpul din urmă. Și numai în timpul veacului de față oare care teologi nemți s'au încercat să reînoiască teoria extazului, întemeind-o pe date psihologice din nou obținute. Așa Gengstenberg zice: „și adevărații proroci s'au aflat în stare de extraordinară deosebire caracteristică de cea obișnuită, s'au aflat într'o stare anumită de extaz, în care conștiința rațională se întunecă, și toată viața psihologică mărginită prin lucrarea silnică a Duhului Dumnezeesc și ajunse în stare pasivă[3])." Deși în ediția a doua a scrierei sale Gengstenberg îndulcește părerea sa, dar vederea sa fundamentală rămâne fără schimbare: „starea prorocească a inspirației este ἔκστασισ viața și conștiința prorocului sunt înăbușite de înrâurirea dumnezeească. Această teorie savanții se silesc să o fondeze pe unele fapte și expresiuni, din care s'ar descoperi, că prorocii nu și-au dat seama sau nu și-au reprezentat cu totul limpede ceia ce vorbeau. Acestea sunt acele expresiuni, unde înrâurirea Duhului Sfânt se prezintă în formă de „mâna Domnului" - Expresia: „Duhul lui Iehova a căzut asupra mea", etc care expresiuni are fi indicând acțiune de sâlnicie, de impilare, de „supunere totală", cum afirmă Genstenberg. Adevărat, expresia „mâna Domnului" însemnează putere de acțiune dar puterea de

---

1) Predoslovie la comentaru la pror. Isaia.
2) Hamil. XXXIX în epist. primad Carinth.
3) Cristologie, Aufe.

acţiune se poate îndrepta nu la împilarea conştiinţei ci la alte scopuri, cum înţeleg aceasta unii cercetători, de exemplu Coster. Expresia (Is. VIII, 11): „mi-a vorbit Domnul, ţinând asupra mea puternica sa mână, dar părerea lui trebue tradusă şi înţeleasă astfel; „şi mi-a vorbit Domnul, susţinându-mă cu mâna sa, ca să mă încurajeze, deoarece El a vrut să-mi spue lucruri straşnice", să ştie că unele vedenii au influenţat puternic asupra prorocilor; „n'a rămas în mine putere, şi vederea feţii mele se schimbase cumplit, nu mai era în mine curaj", povesteşte despre sine prorocul Daniil, când a văzut o grozăvenie (Dan. X 8.) La fel sunt şi cuvintele lui Ieremia. „Tu, m-ai atras Doamne, şi eu sunt absorbit: tu eşti mai puternic decât mine, şi mi-ai dovedit. Şi m'am gândit eu: nu voi pomeni de Dânsul, şi mai mult nu voi mai grăi în numele lui; dar era în inima mea ca un fel de foc ce arde închis în oasele mele, şi eu m'am istovit, reţinându-l şi n'am putut" (Ierem. XX, 7, 9.) Dar şi aicea despre înrâurirea înăbuşitoare asupra conştiinţei, nu se vorbeşte, ci se exprimă numai puterea nebiruită, care constrânge să se realizeze menirea prorocească, cu toate aceste prigoniri cărora se expune prorocul pentru cuvântarea sa. Se ştie cu ce putere conştiinţa datoricí morale atrage pe om către împlinirea acestei datorii, cu toată atracţia şi din partea opusă, şi totuşi omul nu cade în extaz sub înrâurirea acestei conştiinţe, deşi încordată în luptă, cu atracţiile contrare morale. In genere toată teoria lui Gengstenberg se prezintă ca puţin fondată. Ia întăreşte elementul divin pe socoteala celui omenesc şi prin aceasta se pune în contrazicere cu privirea biblică, după care omul a intrat nemijlocit în raporturi de „prietenie" cu Iehova şi a încheiat cu dânsul alianţă.

După Gengstenberg teoria extazului a apărat-o Tholüch, dar în părerea lui importanţa independentă a persoanei prorocitoare se recunoaşte până la un punct oare care. „Starea de extaz noi o considerăm numai relativ de starea pasivă, pentrucă dacă la primirea revelaţiunei, prin lucrarea Duhului Sfânt, activitatea proprie a celui ce primeşte conteneşte, apoi nu conteneşte perceperea; prin urmare, aici poate fi vorba nu atât de înăbuşirea activităţii subiective a spiritului, pecât despre înălţarea ei, cum a dovedit deja Origen contra părerii montaniste. Dacă montaniştii insistă asupra menţinerei, iar savanţii moderni asupra contenirei „conştiinţei", apoi aceasta este o expresie neadevărată, care duce la rătăcire, pentrucă şi în vis conteneşte numai conştiinţa lumei

externe, iar nu conştiinţa de sine şi judecata. E clar, că în aceastã stare lipsa activităţii proprii nu atrage după sine lipsa conştiinţei de sine" [1]. Această părere evidentă voeşte să păstreze persoana şi conştiinţa de sine a prorocilor în starea estatică. Dar ea nu rezistă la critică deja nici din punct de vedere psihologic, pentrucă starea de extaz prin aceea se şi deosebeşte de starea psihologică obişnuită, că ea exclude independenţa; nu e deacord această părere nici cu faptele, pentrucă prorocii necontenit vorbesc în deplină conştiinţă şi de sine, şi de lumea exterioară. Exemplele sunt numeroase.

Aşa dară, cum să definim starea psihică a prorocilor din timpul inspiraţiunii? Pentru a răspunde ştiinţificeşte la această întrebare, e nevoe să examinăm acele date, care ne pot servi de pârghii pentru o concluzie normal intemeiată ştiinţific relativ de chestiunea în cercetare. Astfel de pârghii în chestiunea noastră pot mai întâiu de toate servi datele filozofice.

Intre multele numiri ale prorocului în limba evreească cea mai caracteristică, cea mai întrebuinţată, deşi nu cea mai veche numire este *nabi*. Acest cuvânt intră cu preferinţă în întrebuinţare abea în timpul lui Samuil, deşi proroci au fost şi mai înainte. Mai înainte ei se numeau cu alte cuvinte (1 Reg. IX, 9). Pentru noi în cazul dat are un deosebit interes senzul cuvântului *nabi*, pentrucă, după cum am spus, el este cel mai întrebuinţat, şi apariţia lui în epoca aceea, când prorocia în calitate de comunitate întreagă de oameni, ce acţionau în anumită direcţie, dobândi asupra poporului o înrâurire, care nu s'a curmat până pe timpul templului al doilea. Apariţia cuvântului *nabi* în epoca aceasta indică caracteristica lui; corespunderea etimologică înseşi apariţiei. Deaceea o deosebită atenţiune dăm analizării acestui cuvânt, citând celelalte numiri numai ca nişte cuvinte secundare explicative pentru însuşirile secundare ale prorocului.

Insemnarea etimologică şi origina cuvântului *nabi* până acum alcătueşte un obiect de discuţie pentru învăţaţii de diferite directive. Cercetătorii savanţi în cazul dat se ţin de acea derivare, care se acordă mai mult cu părerea lor fundamentală despre inspiraţia prorocească. Şi de oare ce aceste directive, după cum am văzut, se împart în două categorii (cu neînsemnate schimbări în particularităţi), teoria extazului şi teoria conştiinţei active, apoi şi însuşi derivarea cuvântului *nabi* e de două feluri. Savanţii din prima

---

1) A. Tkolück, Die Propheten und ihre Weissagungen, 1861, S, 68, 69, 70.

direcție derivă cuvântul *nabi* dela verbul *nabà* și din forma gramaticală a lui voesc să scoată determinarea însușirii caracteristice a prorocului. De oare ce acest verb se întrebuințează numai în forma pasivă și niciodată în cea activă, ca latinescul *loqui, fari, vociferari, valicinari*, apoi, după părerea acestor învățați, cuvântul *nabi* trebue să însemneze starea pasivă. Verbul *nabà* însamnă a se revărsa, a se smulge, a izbucni. *Nabi*, substantiv verbal, trebue se însemneze, în aplicare la om, pe acela, „în care divinitatea stârnește râuri de vorbire", adecă această derivare se bazază pe metaforă, luată dela un fontan, care izbucnește din pământ. De o asemenea derivare se țin Winer, Gesenius, Stanlerg, Tholück, etc. După această părere, prin urmare, prorocul este un orator inspirat, care se află sub influența așa de mare și de neînfrânt a unei puteri externe, încât el vorbește nu de voe, așa cum un fontan își aruncă apa nu de bună voia sa, nu are control asupra vorbirii sale, cu un cuvânt el este în stare estatică. Ceialaltă părere a exprimat-o Koster [1]). El se ține de aceeași derivare dela *nabà* și recunoaște, că verbul acesta are un sens esclusiv pasiv. Dar el recunoaște deasemenea, că o asemenea derivare nu explică chestiunea. E mai firesc, socoate el, să apropiem acest cuvânt de arabul *nabà*, care primitiv însamnă: a produce, iar apoi metaforic însamnă a pronunța cuvântul, a vesti, a învăța. De aici *nabi* ar însemna învățăcei sau învățați, Această derivare se poate sprijini pe aceea, că prorocii se numesc ucenici și elevi, ceeace corespunde, expresiei Noului Testament διδακτὸς θεοῦ (Is. VIII, 16; LIV, 13; I, 11; Ioa, VI, 3, 8, comp. Ier. XXXI, 34). Deaceia *nabi* primitiv a însemnat „învățat (dela Dumnezeu), erudit". Iar de aicea deja natural el a putut primi acel sens activ, cu care el necontenit apare, anume tot așa de natural, cum din participiul pasiv rusesc „naucionîi" pe nesâmțitele și natural s'a format substantivul verbal ucionîi (savant) cu caracter activ. Prin urmare, după această derivare *nabî* însamnă pe acela, care, fiind însuși învățat de altul, cele predate lui le predă altora activ; și fiindcă prorocul primește învățătura, cuvântul dela Dumnezeu, apoi prorocind, el vestește altora cuvântul lui Dumnezeu. Prin această derivare să păstrează complet caracterul activ în senzul lui *nabù*, iar însuși procesul formării lui nabi dela nabà, substantiv verbal cu caracter activ dela verbul cu senz pasiv, explică și cele două momente diferite, din care în primul prorocul se arată ca primitor, pasiv, iar în al doilea se prezintă ca predator, activ. De aicea în

1) Koster, Die Propheten d. A. n. N. Testaments. 8, 182 și 183.

momentul al doilea a stării sale nabi, după însuşi natura lucrului se prezintă ca vorbitor, propoveduitor, ca orator; şi fiindcă el vorbeşte cuvintele cuiva către cineva, apoi el se prezintă mijlocitor, vorbind pentru cineva. O asemenea înţelegere a cuvântului *nabi* are mărturii limpezi în Sfânta Scriptură în favoarea sa. Aşa, Iehova spune lui Moisei: „Eu te-am pus Dumnezeu lui faraon, iar Aaron, fratele tău, va fi *nabi* al tău (Eşir. VI, 1). Aicea evident Aaron se numeşte *nabi* în referire către Moise, pentrucă el trebuia ca cuvintele lui Moise gângavul să le spună lui faraon. Acelaşi senz se cuprinde în următorul verset: „şi va grăi el (Aaron) în locul tău poporului. Şi astfel el va fi gura ta, iar tu vei fi pentru dânsul în loc de Dumnezeu" (Eşir. IV, 16). Aicea prin urmare prorocul se prezintă ca mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, ca vorbele lui Iehova să se spună limpede oamenilor. Aceeiaşi idee în fine se cuprinde în cuvintele Deuteronomului (XVIII, 18): „Eu le voi ridica proroc, zise Iehova către Moise, dintre fraţii lor, aşa cum eşti tu, şi voi pune cuvintele Mele în gura lui, şi el le va grăi tot ce-i voi porunci Eu" către Ieremia însuşi Iehova spune: „Vei fi ca gura mea" (Ier. XV, 19). Determinând prin asta activitatea prorocului, ca mijlocitor, ce trebue să transmită cuvintele lui Iehova oamenilor.

Deci locurile indicate confirmă lămurit senzu lui *nabi* ca om designat să transmită oamenilor cele comunicate lui de Dumnezeu. De aceea e înţeleasă şi traducerea cuvântului *nabi* la cei LXX de tâlcuitori prin cuvântul προφήτης: prin acest cuvânt ei au voit să exprime anume ideea principală de proroc, ca unul ce transmite cuvintele cuiva, care vorbeşte pentru cineva. Προφήτης dela πρόφηι designează pe acela, care vorbeşte pentru cineva, vorbeşte înainte, prezice. Toate aceste înţelesuri se cuprind în acest verb. Astfel după traducerea greacă *nabi* este orator conştient, predestinat să transmită oamenilor cuvintele lui Iehova; dar în numele προφήτης apare clar şi altă trăsătură, neobservată în *nabi*, şi anume trăsătura prezicătorului, şi prin aceasta scoate pe proroc din mijlocul oamenilor derând, îi atribue ştiinţa inaccesibilă celorlalţi oameni. Destul de asămănător cu cuvântul grecesc este şi cuvântul slavon „proroc," deşi acest din urmă după înţelesul său filologic e departe de cel grecesc. Propoziţia „pro" nu corespunde prepoziţiei greceşti πρό, cum s'ar putea părea aceasta la prima vedere. Prepoziţiunei greceşti πρό corespunde prepoziţiunea slavonă şi rusască „pred" în senzul ei de spaţiu şi de timp; iar „pro" însamnă aprofundare, pătrundere în ceva ascuns, inaccesibil,

Astfel „proroc" e acela, care pătrunde cu cugetarea sa într'o adâncime, inaccesibilă pentru oamenii obişnuiţi, şi tainele acestui adânc le predă celorlalţi; şi de oare ce concepţia de adânc e deopotrivă aplicabilă şi la spaţiu şi la timp, apoi proroc este acela, căruia îi sunt accesibile adevărurile cele mai secrete, care deopotrivă de clar vede în prezent, în trecut şi viitor, aproape şi departe. Asemenea concepţie de ştiinţă nemărginită evident presupune conştiinţa nu numai neînăbuşită, neîntemeiată de extaz, dinpotrivă presupune o conştiinţă atât de înaltă şi atât de pătrunzătoare şi clară contra obişnuitului, cu cât ea pătrunde mai departe şi mai adînc în adâncul ascuns al lucrurilor. Acele vedenii proroceşti, în care prorocii câteodată se pare că manifestă absenţa stăpânirii de sine, se prezintă astfel numai la o privire superficială preconcepută asupra lor. Mai sus noi am observat deja, că slăbiciunea, pe care a arătat-o Daniil în timpul vedeniei (Dan. VIII, 27; X, 8-10), n'a provenit nicidecum dela starea estatică, cum se încearcă să explice aceasta unii, ci numai dela caracterul neobişnuit al vedeniei. Aceasta se dovedeşte limpede prin aceea, că slăbiciunea, care a doborât pe Daniil la pământ, n'a precedat înseşi vedeniei, ci a urmat după dânsa, adecă slăbiciunea n'a fost starea în care a fost primită vedenia, ci numai o urmare a ei. Nu, prorocii nu perdeau conştiinţa curată de sine în timpul vedeniei, n'au vorbit neştiind despre ce vorbesc; din contra conştiinţa lor în momentele vedeniilor se lumina până întru atâta, încât le dădea putinţa să pătrundă cu vedere clară în fundul inimii lor şi în sufletul confraţilor lor şi se descopere acolo scânteile binelui, ce sălăşluia acolo, să le aprindă spre lupta şi nimicirea a tot răul şi viciul. Dacă noi examinăm celelalte vedenii apoi şi într'însele observăm conştiinţa limpede a prorocilor. Isaia în timpul vedeniei în care el a fost chemat la slujirea prorocească (Is. Cap. VI) se afla în plină conştiinţă. El îşi simţea toată păcătoşia şi nevrednicia sa, şi-şi da deasemenea sama până la cele mai mici amărunţimi cum a primit curăţirea din mâna Serafimului, atingându-se de necuratele lui buze cu cărbunele aprins, şi cum curăţit deja s'a aprins îndrăsneţ să ia asupra sa propoveduirea cuvântului Domnului. Ieremia în timpul unei vedenii la fel (Ier. I, 6; XX, 9-11; XVIII, 18), îşi recunoaşte nevrednicia sa, neexperienţa sa tinerească şi slăbiciunea; dar după curăţire şi întărire ia asupra sa marea nevoinţă a propoveduirii şi o primeşte cu aşa putere şi hotărîre morală, că deja nici prigoanele, nici batjocora, nici un fel de nenorocire n'au fost în stare să-l sileas-

că a părăsi nevoința primită. Când Iezechil a văzut vedenia miraculoasă și nepătrunsă, a căzut pe fața sa (Ier. I, 6; XX, 9-11; XVIII, 18). E clar deci, că s'a produs aceeași, ce se petrecuse cu Daniil: caracterul neobișnuit al vedeniei îl uimi. Dar ca să perceapă revelațiunea, el a trebuit să se scoale. Intr'însul a intrat Duhul, l'a ridicat pe picioare, și prorocul a început să audă pe cineva vorbindu-i, și prin urmare în plină conștiință limpede a început să primească dumnezeeasca revelațiune. Astfel prorocii pănăla cele mai mărunte detalii știu despre vedenii, despre stările lor în vremea acelor vedenii și tot și toate cele văzute și auzite le reproduc și le transmit altora, semn vădit al neîntreruptei conștiințe de sine.

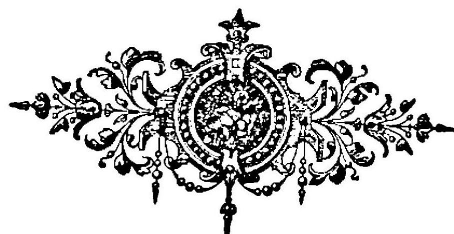
Pe temeiul datelor filologice și factice, examinate de noi, concluzia generală despre starea psihică a prorocilor este astfel. Prorocii sunt bărbați inspirați de sus, dar în inspirațiunea lor nu și-au pierdut conștiința lor de sine, nici activitatea lor; din potrivă, în puterea înseși acestei inspirațiuni au primit luminarea în conștiința de sine, - luminare, care descopere în spațiu și timp și le comunică înțelepciune, care dă autoritate proclamărilor lor a soartei regatelor și popoarelor. Dacă trebue să-i comparăm cu cineva pe pământ ca prin această comparațiune să prezentăm mai evident particularitatea caracteristică a prorocilor, apoi ei se pot compara cu geniile. Geniul se deosebește de oamenii derând prin aceia, că duhul lui posedă o putere așa de mare, încât prin zborul său îndrăsneț în toate sferile activității mentale sau morale întrece mișcarea colectivă a tuturor minților contimporane cu dânsul. Deaicea diferența enormă în ce privește claritatea și lărgimea vederei lor: acolo, unde pentru mințile obișnuite este încă numai o zare abea licăritoare, pentru geniu este ziuă luminoasă cu soare, unde pentru cei dintâiu este o văgăună strâmtă și întunecată, pentru geniu acolo sunt câmpii largi și luminoase. Dar aceasta e încă în starea obișnuită a omului. Când însă raza inspirației cade pe un duh omenesc mare, atunci, tresărind, el se înalță în acele sfere, care sunt inaccesibile minților obișnuite și vede asemenea lucruri, care minților obișnuite se par nebunie sau vis, și care totuși trecând o mie de ani devin moștenirea urmașilor recunoscători și a toată omenirea. Astfel este, decât în măsură inconparabilă, duhul prorocilor. Chemați să păstreze germenele împărăției lui Dumnezeu pe pământ, să propoveduiascătot ce-i bun, să se lupte cu răul pe pământul păcătos; chemați să vestească pe pământ ideea de Dumnezeu, idee, care după

cuvântul lui Dumnezeu este tot așa de înaltă față cu cugetarea omului, cu cât cerul e mai sus decât pământul (Is. LV, 8), prorocii firește au posedat conștiința, care a întrecut în claritate și pătrundere orce conștiință omenească, și dacă geniul a fost capabil să vadă aceea, care nu era capabilă gloatei, apoi prorocii au fost capabili să vadă aceea, la care n'au îndrăsnit nici să se gândească nici cei mai profunzi filosofi, nici cele mai puternice genii. A pătrunde în tainele naturii, a soartelor istoriei, în tainele spiritului omenesc și a cugetelor lui pot într'o anumită măsură și minţile mari; dar a pătrunde în tainile soartelor lui Dumnezeu, a pătrunde hotărârile și înainte hotărârile lui Dumnezeu, a vedea înseși mișcarea mânei, ce cârmuește soartele istoriei și ale veșniciei, și a ști direcţiile acestei mișcări, cu un cuvânt, a urmări căile lui Dumnezeu pe toată necuprinsa lor întindere în istorie și în veșnicie, a ști „taina lui Dumnezeu" (Amos, III, 7): aceasta o pot numai prorocii și nimenea altul din oameni. După asemenea chemare a lor și inspiraţia lor e mai înaltă și mai curată decât orce înpiraţie omenească: ea se pogoară asupra lor cu o putere, care-i renaște și-i luminează. Puterea nevăzută s'a pogorât peste ei, și ei au simţit în sine arzând un foc, și au auzit oare cum lovirile de ciocan, de care s'ar fi risipit și stâncile (Ier. XX, 9; XXVIII, 9, 29): gura lor a început să vorbească. Și ei își dădea deplin sama, ca cuvântul rostit de dânșii nu din depozitul lor propriu de cugetare, ci li se comunica lor de alt duh dumnezeesc (Numer. XVI, 28; Iezec. XIII, 2), venit de dinafară, și acest duh i-a renăscut, pe cel slab l-a făcut puternic, pe tânăr l-a prefăcut în matur, pe cel păcătos curat l-a făcut. De aicea curăţenia morală, abnegaţiunea, devotamentul cel mai desăvârșit și râvna înflăcărată la lucru, la care ei fusese chemaţi, sunt trăsăturile evidente ale vieţii și activităţii prorocilor.

Dar mai departe, după înălţimea conţinutului cuvântului prorocesc și însuși forma lui prin înălţimea sa trebue să corespundă conţinutului. Cea mai înaltă formă a cuvântului omenesc, este forma poetică; aceasta singură e capabilă să exprime cele mai delicate, cele mai fine, cele mai nobile și cele mai înălţate mișcări ale spiritului omenesc. De aicea se înţelege, pentru ce și prorocii pentru cuvântul lor dumnezeesc au ales forma poetică de cuvântare: ea singură numai și încă și ea abea a putut să exprime divinul cuvânt prorocesc, pentrucă tainile acestui cuvânt sunt așa de înalte, încât limba omenească e prea săracă și insuficientă, că să le exprime în chip demn. Dar cu toată insuficienţa

și sărăcia limbei pentru exprimarea deplină a cuvântului proorocesc, cuvântarea proorocească totusi alcătuește o minune de poezie. Decurgând măsurat în versuri duble sau triple libere logice ritmice, cuvântarea proorocească, potrivit conținutului, este când majestoasă și pioasă, când de exemplu proorocul exprimă chemarea sa (Is. Cap. VI; Izec, Cap. I)... cutremurul evlavios pătrunde pe cititor până în fundul sufletului; când groaznică și grozavă, asemenea focului dogoritor și ciocanului ce sfarmă stâncile, asemenea glasului de trâmbiță din ceasul judecății, când de exemplu proorocul se adresează poporului corupt sau moralicește adormit și vestește apropierea pedepsei dumnezeești meritată. (Is. cap. I; Amos, cap. II; Ioil, cap. I și II; Ier. XXIII, 29); când blândă și duioasă, asemenea glasului unei mame duios-inbietoare, când proorocul se adresează cu mângâere către poporul pătimitor; în acest timp ea e capabilă să vindece ranele mortal cangrenizate, — răcorită prin lacrămile proorocului din inimă izvorâte, ea e balsam vindecător, care îndulcește suferințele (Ier. cap. XXX și XXXI, Is. XI, LIV); când iarăși înaltă și solemnă, ca sunetul trâmbiței de biruință, când proorocul dela evenimentele de plâns ale prezentului își aruncă privirile sale luminoase asupra viitorului, cătră făgăduința testamentară, către Mesia care are să vie: tonul său plin de suferință se înviorează, spiritul se încurajază; lacrămile abea vărsate se usucă și proorocul plin de bucurie uită toată amărăciunea prezentului și cântă imnul solemn (Is. Cap. XI-XII, XIX și XL; Ioil, Cap. III). In cărțile proorocești sunt pagini, care după înălțimea și puterea de expresie nu au nimic asămănător în literatura poetică a tuturor timpurilor și popoarelor, și se înțelege: proorocii sunt poeți sacrii și produsele lor poartă ștampila religiei și a adevărului, pe când poezia celorlalte popoară adesa se întunecă de superstiție, patimă și rătăcire. Din formele ritorice exsterne la prooroci se întâlnesc: *alegorii*, ca de exemplu cântarea despre vie, prin care se reprezintă poporul ales (Is. Cap. V); *iperbole*, când de exemplu revoluțiile și mișcările populare se prezintă ca mișcări ale cerului și pământului, ca întunecarea și căderea stelelor (Ageu, III; Ioil, III; Is. XIII 10; XIV, 12). *Metafore* îndrăsnețe, când de exemplu darurile duhovnicești se prezintă în chip simțual, - inspirația divină se prezintă ca un curent de apă într'o pustie însetată, slava și fericirea ca soarele și luna fără apus (Is. LX, 20); personificări poetice, când de exemplu proorocul se adresează obiectelor neînsuflețite ca și către o persoană vie (așa sunt: „ascultați ceruri și ia

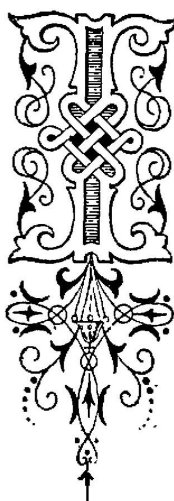
aminte pământule?" „Munții și dealurile vor cânta înaintea voastră imne și toți arborii câmpiei vor bate din palme înaintea voastră"? repetiri energice, cum sunt: „Mângâiați, mângâiați pe poporul meu", „O pământule, pământule, pământule? ascultă cuvântul Domnului," etc. (Is. XL, 1; Ier. XXII, 29). Ironia, când de exemplu slăbiciunea omenească se reprezintă în contrast cu măreția lui Dumnezeu („Să fălește oare securea față de celce o mânuește? Ca și cum toiagul s'ar scula contra celui ce-l ridică?" sau „vai de celce se pricește cu Creatorul său, hârb dintre hârburile de pământ?" (Is. X, 15; LV, 9). Cuvântările prorocești în genere se disting de cântecele lirice, adesa trec la ele, când prorocii sau introduc în cuvântările lor imne populare din vremile trecute, sau alcătuesc de ale lor proprii (Is. V, 12; Cap. XII; XLII, 9; Avac. Cap. III), și atuncea încă mai complect și mai profund se revarsă simțul, încă mai vioi se zugrăvesc tablourile, încă mai îndrăzneț devine sborul ideilor. Aceste imne intercalate sunt noui raze, care dau o nouă strălucire tabloului, noui sunete, care introduc frumusețea variațiunii în armonia întreagă.





Ramură de terebint

CAPITOLUL X.
STAREA LĂUNTRICĂ A POPORULUI ISRAILIT.



In ce privește starea internă a poporului ales din periodul desbinării lui în două state dușmane unul altuia, apoi aceasta atrase după sine nu numai slăbirea puterei politice a poporului, ci și căderea lui sub raport religioso-moral. Acea înclinare spre necredință și idolatrie, care s'a manifestat în popor și în timpul monarhiei, dar și-a găsit contrapod în pietatea regilor care observau (în cei mai buni ani de cârmuire a lor) să se îndeplinescă legile religioase-morale ale lui Moise, cu desbinarea regatului căpătă asentimentul statului și se încurajă de întreaga directivă politică în regatul lui Israil. Regii acestui din urmă regat, începând cu Ieroboam prezentară idolatria drept stindard a independenței sale politice și în vederea considerării tronului său înstrăină prin toate mijloacele poporul de templu din Ierusalim. Față cu o asemenea directivă regatul lui Israil fu pentru totdeauna pierdut pentru economia dumnezeească, și deși Dumnezeu, după marea Sa milă, au rădicat într'însul mari proroci, deșteptând prin pro-

povedulrea lor și prin minuni conștiința criminal adormită a regilor și poporului, dar propoveduirea lor n'a mai putut deja să întoarcă acest regat dela acea rătăcire religioso-morală, în care el intrase și care inevitabil l-a dus la peire. Toate speranțele cele mai bune se concentrară atuncea în regatul lui Iuda, în capitala lui, Ierusalimul, „pe care Dumnezeu și-o alesese, ca să petreacă acolo numele Lui". Dar „și Iuda deasemenea n'a păzit poruncile Domnului Dumnezeului său, și a umblat în obiceiurile lui Israil, cum umblau aceia" (1 Reg. XVII, 19). Atunci era evident că și regatul lui Iuda nu poate să fie purtător credincios al făgăduinței încredințate poporului ales, și el deasemenea trebuia să piară, dar nu pentru totdeauna. Intr'însul rămăsese totuși mai multe elemente sănătoase religioso-morale, și deaceia deși și el deasemenea, ca și regatul lui Israil, s'a supus distrugerii și poporul a fost dus în robie, dar robia a fost pentru dânsul numai o cercare vremelnică, și poporul iudeu a trebuit să se întoarcă iară în țara sa, ca din nou, să se aprindă sfeșnicul lui David, robul lui Dumnezeu", până ce va veni plinirea vremilor.

Dar cu cât devenea mai neputincios poporul ales, cu atâta tot mai putenic răsuna glasul lui Dumnezeu, care trezea conștiința criminal adormită a poporului. După măsura decăderei religioso-morală a poporului, tot mai lămurit și mai tare se repetau făgăduințele despre Mântuitorul, unicul Izbăvitor, în care trebuia să nădăjduiască poporul în anii săi de grozavă suferință. Anume în acest timp apar unul după altul marii proroci, care împreună cu micii proroci și cu cuvântul, și cu lucrul prezic apropierea plinirii timpului, și în prorociile lor nu numai că arată amărunțit semnele venirii lui Mesia, dar și cu o uimitoare exactitate descriu toată viața Lui pământească, dela nașterea din Fecioara (Is. VII, 14), în Betleem (Mih. V, 2), până la darea Noului Testament (Ier. XXXI, 31), patima (Is. LIII, 5), învierea (Is. VI, 3) și revărsarea Duhului lui Dumnezeu asupra a tot trupul Ioil, II, 28), Cultul continua să se săvârșească după regula statornicită înainte în templul din Ierusalim, dar măreția lui scăzu mereu după măsura căderei a înseși poporului. In timpul regilor evlavioși el se rădică, ca de exemplu sub regii Iosafat, Ezechia, Iosia și sub cei necredincioși însuși templu fu supus profanărei și chiar se închise pentru cult, cum a fost asta mai ales sub Ahaz și Manase. Bogățiile lui încet-încet s'au furat atât de cuceritorii străini, cât și de însuși regii iudei, cari din pricina că nu aveau alte mijloace pentru plata tributului sau a contribuției se

folosiră pentru asta de tezaurile templului. Templul însuși, pe măsura grosolănirei simțului religiose-moral în popor, socotind podoaba drept un ceremonial mort, pierdu importanța sa înaltă, și prorocii fățiș propoveduiau preferințele evlaviei lăuntrice față de cea exterioară, preferința faptelor milei și ale iubirii, în fața ritualismului aducerei de jertfe. Odată cu dărâmarea Ierusalimului de Nabuhodonosor a pierit și templul, și însuși sicriul legii a dispărut fără urmă.

Pe măsură ce poporul ales deveni tot mai incapabil de a fi purtătorul viu și păstrătorul așezământului dumnezeesc și a făgăduințelor despre Mântuitorul, căpătă tot mai multă importanță în această privință scrisul, care ajunse către timpul căderei regatului la o mare desvoltare. Reprezentanții principali ai culturii au fost prorocii, cari ca și mai înainte alcătuiau frățimi religioase sau școli proorocești, care ajunseră la o stare mai înfloritoare în urma prorocilor Ilie și Elisei. După acești doi măreți reprezentanți ai prorociei orale, începe a se desvolta tot mai mult prorocia scrisă, ca dând mai multă putință pentru păstrarea adevărurilor rostite în turburările venite și în timpurile grele ale vieții poporului. Așa s'au alcătuit unsprezece cărți ale prorocilor referitoare către acest timp și scrise de prorocii Iona, Osie, Amos, Ioil, Isaia, Miheia, Naum, Avacum, Avdia, Sofonie și Ieremia. De prorocul Ieremia s'a alcătuit încă o carte deosebită sub denumirea de „Plângerile lui Ieremia", în care se deplânge căderea Ierusalimului.

In administrația civilă dela despărțirea monarhiei s'au produs turburări politice inevitabile, care au slăbit ambele state și adesa s'au transformat în războae intestine pustiitoare. Dar în regatul iudeu s'a observat mai multă perzistență și ordine, decât în regatul lui Israil. Intr'însul tronul, potrivit făgăduinței dumnezeești, s'a păstrat neschimbat în neamul lui David și în genere a trecut dela tată la fiu; pecând în regatul lui Israil dinastia nou înființată a lui Ieroboam se încheie cu fiul său, și după aceea a urmat un șir întreg de asasinate de regi și usurpări, din care pricină regii se schimbară repede pe tronul lui Israil. In intervalul dela desbinarea regatului pânăla timpul uciderei lui Ohozia, regele Iudeei, și a lui Ioram, regele lui Israil de către Iuui (ceea ce alcătuește un period de 90 de ani) pe tronul iudeu s'au succedat numai șase regi, pe când pe tronul lui Israil zece regi, și în cursul întregului period de 257 de ani, dela dezbinarea regatului pânăla căderea regatului israilit pe tronul israilit s'au schimbat 20 de regi, iar pe cel al Iudeei numai 12, altă dovadă de mai multă statornicie

a cârmuirii în ultimul. Cum prin această nestatornicie, cum şi prin aceea, că în regatul israilit se călcau îndrăsneţ toate legile dreptăţii (via lui Navuftei) şi prin asta se zdruncinau înseşi temeliile vieţii de stat şi sociale, se explică şi aceea, că regatul lui Israil cu 134 de ani mai devreme de cât cel iudeu a căzut. Pelângă aceasta a perit definitiv, pecând ultimul a înviat pentru o nouă viaţă politică şi a mai existat pentru întemeierea adevăratului regat duhovnicesc a lui David, de cătrei dumnezeescul său fiu, Regele Universului.

Slăbiciunea ruşinoasă a poporului ales în acest period s'a manifestat în aceea, că el a perdut din ce în ce mai mult din vedere situaţia predestinată pentru dânsul de a fi lumină pentru toate celelalte popoare. In loc ca moraliceşte să predomine peste popoarele înconjurătoare şi să le pregătească pentru alăturarea la împărăţia lui Dumnezeu, poporul israilit însuşi cedă influenţei stricăcioase a acestor popoară şi nu numai în regatul lui Israil, ci şi în regatul lui Iuda idolatria se instaură cu totul pe terenul pământului făgăduinţii şi adesa triumfă asupra adevăratei religii, mai ales sub Manase, care fuse idolul neruşinatei Astarta chiar în templul lui Dumnezeu. Asemenea stare fu cu atât mai tristă, că cultul popoarelor păgâne deveni tot mai greţos şi uricios prin acea influenţă imorală, pe care el o exercită. De aicea superstiţia şi corupţia au fost urmările inevitabile ale acestui cult, şi în această privinţă poporul ales adesa căzu chiar mai jos decât convertitorii lor păgâni. Aceşti din urmă negreşit nu puteau decât să se bucure de asemenea cădere a poporului israilit şi în timpul peirii lui făţişi îşi exprimau răutatea lor. In vedere distrugirii ambelor regate, şi în deosebi a Ierusalimului, amoniţii esclamau răutăcios. „Aha! aha! contra lăcaşului sfânt, pentru că el e batjocorit; contra pământului lui Israil, pentrucă e pustiit, şi contra casei lui Iuda, pentrucă e dus în robie" (Iezec. XXV, 3). Moab şi Seirul cu dispreţ ziceau: „Iată şi casa lui Iuda, ca toate popoarele este"? (idem vers. 8). Filistenii, văzînd peirea poporului israilit, „procedară răzbunător, şi-şi răzbunară cu dispreţ în suflet, spre peire, după vechea ură" (idem vers. 15). Prietenosul Tir de altă dată acum zicea de Ierusalim „Aha, Aha, el, poarta popoarelor, este dărâmat. Acum aleargă la mine! Eu mă umplu, iar el se pustieşte" (Iez. XXVI, 2). Iar Edom îşi răzbună cumplit pe regatul lui Iuda pentru robia suferită cândva dela el şi cu răutate exclamă: „Dărâmaţi-l, dărâmaţi-l până în temelie" (Ps. CXXXVI, 7).

Ce se atinge de starea popoarălor înconjurătoare, apoi, cum

s'a văzut din înseși mersul istoriei, în acest period s'au produs multe răsturnări mari în soarta lor. După o slăbire vremelnică a marilor monarhii ale vechiului Orient, a Egiptului și a Siriei, slăbire, care a dat putință regilor israiliți singuri stăpânitori să-și întindă statul lor pânăla hotarele extreme posesiunilor sale, iară se începu întărirea acestor state, și deja în timpul lui Roboam faraonul egiptean Susachim începu să facă obișnuitele expedițiuni în adâncul Asiei, când luă și prădă Ierusalimul. Impreună cu asta, la nord-est de pământul făgăduinții reuși să se întărească foarte mult un nou stat, statul Sirian care, având de capitală Damascul, slăvit prin vechimea și bogăția sa, poseda destulă putere, ca necontenit să amenințe ambele regate evreești. Dar iată, peste Eufrat iar începu să crească repede puterea Asiriei, pe tronul căria apar o serie de războinici neimblânziți, doritori de cuceriri. Cu mână puternică ei împinseră regimentele lor spre apus, distruseră regatul Siriei, răspinseră pe egipteni, supuseră toate statele mici inclusiv pânăla orașele feniciene, și sub loviturile acestor războinici căzu și regatul israilit, ca unul ce era situat mai aproape de calea cuceritorilor asirieni. Necontenitele expedițiuni, totuși, slăbiră Asiria. Nineva fu luată și dărâmată de puterile unite ale mídenilor și babilonenilor, și puterea Mesopotamiei se concentră în Babilon. Faraonul egiptean voi să se folosească de această slăbire a vechei sale concurente, și Neho își arătă pretențiile asupra tuturor țărilor asiatice, foaste până atuncea sub stăpânirea Asiriei. Dar el întâmpină un groznic protivnic în Nabuhodonosor al Babilonului, care, zdrobind puterea egiptenilor, deveni stăpânitorul întregei Asii apusene și desăvârși peirea poporului israilit prin luarea și dărâmarea Ierusalimului, care s'a produs în anul al 19-a al domniei sale în Babilon, și anume în anul 588 a. Hr.

Pe baza cronologiei periodului expus servesc cărțile sfinte indicate a Regilor și Paralipomene relativ la anii domniei fiecărui rege atât din regatul Iudeei, cât și din regatul israilit. Ea se ușurează încă și prin aceea, că la urcarea pe tron a fiecărui rege se arată și anul de domnie corespunzătorului rege din celălalt regat. Dar această sistemă dublă de cronologie are și desavantajele ei, de oarece la cea mai mică modificare de cifră (ceeace fără îndoială s'a și întâmplat la transcrierea cărților) s'a încurcat toată cronologia. In cartea prorocului Iezechil tot timpul nelegiuirii casei lui Israil se determină la 390 de ani; această cifră ne și arată aproximativ timpul existenței poporului israilit dela Ieroboam până la dărmarea Ierusalimului. Cifrei acesteia cores-

punde și indicarea specială a anilor de domnie a regilor în ambele regate, cum se și poate vedea aceasta din următoarea tăbliță:

Regii Iudeii				Regii lui Israil	
Roboam . . a domnit	17 ani	dela	980	Ieroboam . . . . ani	22
Avia . . . „	3 „	„	963	Navat . . . . „	2
Asa . . . „	41 „	„	960	Vaasa . . . . „	24
Iosafat . . „	25 „	„	919	Ila . . . . „	2
Ioram . . . „	8 „	„	894	Zamvrie . . . . „	7
Ohozia . . „	1 „	„	886	Tamnie și Amvrie . . . . . „	4
Hotolia . . „	6 „	„	885	Amvrie singur . . . . „	8
Ioas . . . „	40 „	„	879	Ahab . . . . „	22
Amasia . . „	29 „	„	839	Ohozia . . . . „	2
Ozia . . . „	52 „	„	810	Ioram . . . . „	12
Iotam . . . „	16 „	„	758	Iiui . . . . „	28
Ahaz . . . „	16 „	„	742	Ioahaz . . . . „	17
Ezechia . . „	29 „	„	726	Ioas . . . . „	16
Manasie . . „	55 „	„	697	Ieroboam II . . . . „	41
Amon . . „	2 „	„	642	Interegn . . . . „	11
Iosia . . . „	31 „	„	640	Zaharia . . . . luni	6
Ioahaz . . „	3 luni	„	609	Selum . . . . „	1
Ioachim . . „	11 ani	„	—	Menaim . . . . ani	10
Iehonia . . „	3 luni	„	599	Fachia . . . . „	2
Sedechia . „	11 ani	„	—	Fachei . . . . „	20
				Osia . . . . „	9

Dărâmarea Ierusalimului la anul 588 a. Hr.

Distrugerea regatului lui Israil la anul 722 a Hr.

In această tăbliță ca punct de plecare să ia anul 980, ca dată în deobște primită a morții lui Solomon și a dezbinării regatului. Dar de oare ce mai exact ca dată se designează anul 978, apoi și toată tăblița următoare trebue să capete modificare corespunzătoare.



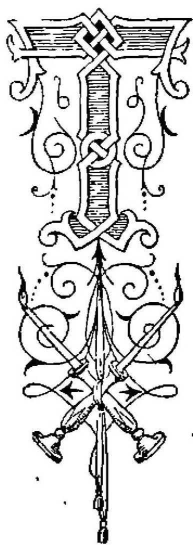
CARTEA A DOUA
Timpurile captivităţii babilonene.



Iudeii în captivitatea babiloneană. (După un monument babilonean).

CAPITOLUL XI.

IUDEII IN BABILON.



Țara, în care au fost duși iudeii în robie, prezenta un vast șes jos, cuprins între râurile Eufratului și Tigrului. Aicea, în locul munților natali pitorești, robii vedeu înaintea lor câmpii nemărginite, brazdate de canaluri artificiale, printre care se înălțau turnurile uriașe ale orașelor nemărginite. Babilonul, capitala regatului, în acest timp prezenta cel mai mare și cel mai bogat oraș de pe pământ, și strălucea de luxul și măreția numeroaselor temple și palate înaintea cărora captivii se opreau în mirare mută. Herodot, care l-a vizitat pela anul 450 a. Hr. după un secol dela robirea iudeilor, când zidurile orașului erau încă întregi, zice, că orașul acesta prezeta un patrat aproape de 25 chilometrii pe fiecare lature[1]). Alți scriitori, ca de exemplu Strabon, dau altă proporție, dar după măsura cea mai mică, în lăuntrul zidurilor se afla un spațiu de 25 chilometri

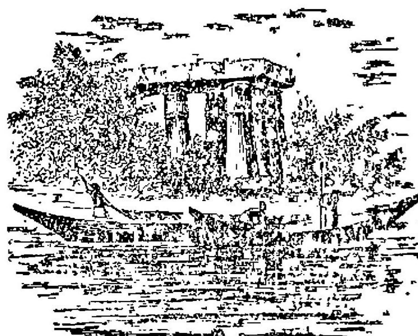
1) Herod. I, 178: „120 de stadii pe fiecare lature".

pătraţi, ceeace alcătueşte o piaţă de patru ori mai mare de cât cea care se află înăuntrul zidurilor Parisului, şi egal de două ori mai mare de cât spaţiul, ocupat de limitele oraşului Londra.

Măreţia sa Babilonul o datora mai ales situaţiei sale. Zidit pe ridicătura largă şi plană a unei stânci, care se ridica din terenul bogat a întinselor câmpii şi prezeta ultima urmă a munţilor nordici, el se desfăta de o situaţie sănătoasă şi asigurată chiar şi de inundaţiile periodice, care bântuiau împrejur. Apărat dinspre sud de apele late a albiei unite a Eufratului şi Tigrului, care de aicea se îndreaptă repede împreună către golful Persic, care în acea vreme pătrundea mult mai departe spre nord de cât în prezent, el din toate celelalte părţi se apără de largile laturi ale pustiului. Inalta lui bunăstare deasemenea se asigura de înseşi situaţia sa, pentrucă el era aşezat lângă marele drum comercial între marea Mediterană şi Răsărit, în acel punct, unde Eufratul după o largă revărsare se îngustează şi prezintă un râu cu ape bogate, adânci şi magnifice, aducând în atelierele marelui oraş bogăţiile nordului şi prezentând în acelaşi timp acces liber corăbiilor din oceanul Indian şi din Africa. Pentru construcţii şi case împrejurimea nu prezintă provizie de piatră, dar din pătura adâncă de argilă a şesului era uşor de făcut, cu ajutorul uscărei la soare, cărămidă, iar smoala, adusă pe râu dela nord, procura cimentul necesar. Zidurile aeestei uriaşe aşezări omeneşti se aflau în corespondenţă cu acel enorm spaţiu, pe care el îl cuprindea între dânsele. Ridicându-se din gropi mari pline pe ambele laturi cu apă, ele se înălţau, după mărturia lui Herodot şi al altora, pânăla 300 picioare[1]), în care caz lăţimea lor era aşa, încât căruţele trase de patru cai putea circula slobod pe vârful lor, care ar fi avut 80 de picioare în lăţime, un astfel de zid fortificat monstruos, care era destinat pentru apărare de prădalnicii pustiului sau de alţi duşmani mai civilizaţi, evident presupune o muncă aproape neînchipuită. Construit din cărămidă arsă, vrâstate cu pături întregi de stuf, destinate pentru legătură, şi întărite cu smoală de pământ, zidurile conţineau într'însele, nesocotind cele 250 de turnuri, ce se ridicau pe dânsele, nu mai puţin 5.560.000.000 de picioare patrate, şi erau construite, cel puţin

1) Diodor Sicileanul, urmând lui Ctesias, admite spusa lui Herodot. Alţii spun, că zidurile se ridicau la 255 sau chiar numai la 75 de picioare în înălţime. Dar ultima indicaţiune evident se referă la acea stare, în care oraşul se afla după dărâmare. Herod. I, 178; Diod. Sicil. II, 7, § 3; Plin. H. N. VI, 26; Strabon, XVI, 1, § 5. Compară Ieron. LI, 58. Ebers cu toate acestea socoate, că zidurile chiar în forma lor întreagă aveau abea 75 de picioare în înălţime.

din un număr de trei ori mai mare decât aceasta cifră de cărămizi din cele mai mari, ce se puteau întrebuința de babiloneni[1]). Orașul avea 100 de porți, cu canaturi enorme, cu ușori grei, care se închideu cu încuetori de fer și de aramă (Is. XLV. 2). De fiecare parte a râului erau după aceea încă niște ziduri interioare cu porți enorme în capul fiecărei ulițe late și spațioase, care mergea spre râu, în lungul căruia se întindeau cheiuri frumoase, adaptate la industrie și împodobirea orașului. Din fiecare poartă peste râu se mișcau luntre și pod portativ, care se ridica noaptea și oferea cale de comunicație pentru cetățenii de pe ambele părți ale râului. In lăuntrul acestui spațiu se aflau casele obișnuite ale locuitorilor, care câte odată erau înalte cu trei sau patru etaje[2]). Dar ele erau cu totul pitulate în comparație cu acel cuartier, unde se afla mărețul palat regal, care el singur prezenta un oraș întreg, având până la 12 chilometrii în circonferință. In lăuntrul său se aflau trei sau patru edificii vaste, zidurile cărora, după mărturia lui Herodot, erau ceva mai puțin după tărie comparativă cu zidul însuși a orașului. Despre vastitatea palatelor regale se poate judeca după aceea, că dealul pe care se înălța unul din ele, ocupă 37 acri de teren, iar altul, care și astăzi e cunoscut sub numirea de Kasr, adecă palat avea 400 de stânjini în lungime și 300 stânjini în lățime. Aproape de centrul acestei piețe uriașe, care, deși avea 70 de picioare în înălțime, era numai o tereasă artificială, care și astăzi se ridică ca singurul rest al palatului. Pereții, stâlpii și piloții de cărămidă, care miraculos se păstrează până în ziua de astăzi și în unele părți împodobiți cu pilaștrii, încă și acum arată acea clădire, care a fost una din minunile lumii; dar ruinile sunt prea jalnice, ca să ne dea putința să pricepem deplin această clădire în înfățișarea ei complectă. El negreșit conținea în sine un întreg labirint de curți, de sale



O barcă în orient.

1) După calcul lui Rawlinson pentru acest zid s'au cerut 18.765.000.000 din cele mai mari cărămizi. Expositor, 1883, p. 549. Ebers zice, că aceste ziduri prezentau cea mai mare minune, mai mare chiar decât piramidele.

2) Herod. I. 180.

mari, galerii și încăperi mărunte, care strălucea prin mulțimea culorilor, sau împodobite cu sculpturi și picturi, cu zugrăvituri de scene de războiu și de vânătoare (Iezec. XXII, 14, 15). Chiar pereții interiori străluceau prin tot felul de culori vii, nenumăratele frânturi de cărămidă din ele încă și astăzi sunt acoperite de straturi groase de pământ peste culorile vii galbene, albastre, roșii și negre[1]).

Grădinele palatelor erau cu adevărat una din minunile lumii. Nabuhodonosor era căsătorit cu o principesă midieană și socotind că ea tânjește după munții săi natali, privind la suprafața plană a șesului Babilonean, se hotărî să alunge cumva urâtul ei și dorul de patrie și în același timp să arate cât de puternic o iubește. El porunci, ca în paradisul palatului ei să fie ridicate dealuri acoperite cu păduri. Cu acest scop au fost ridicate arcade monstruoase în felul piramidelor pânăla 400 picioare înălțime, și pe ele au fost organizate dealuri artificiale și munți de pământ, pe care au fost mutați din pădure arbori uriași, răsădiți în toată frumusețea lor, și tufari înfloritori, pintre care la diferite inălțimi se așezară camere răcoroase cu podoabă regească. Pentru a face iluzia încă și mai deplină, în lungul fiecărei terase au fost făcute pârae cu ape scânteietoare la soare, care șerpuiau prin dumbrăvi și prin pădure; apa pentru ele se ridica pe vârful dealurilor prin o anumită mașină hidraulică din râu[2]). Dar cea mai remarcabilă din toatate minunile Babilonului era marele templu al lui Bel, descris deja mai sus. Nici o clădire religioasă în timpurile vechi sau în cele nouă n'a putut rivaliza prin mărimea ei cu această capiște uriașă, care dela nivelul localității înconjurătoare se ridica ca un munte. In tezaurile ei Nabuhodonosor a pus prada, apucată de dânsul din templul Ierusalimului, și multe altele, aduse ca jertfă de recunoștință slăvitului zeu pentru victoria repurtată de el asupra vrășmașilor. El negreșit se gândea puțin, că păstra

---

1) Layard, Nineveh and Babylon, pag. 507.

2) Oppert socoate, că așa numitul deal Amran, care prezintă acum o masă neregulată de 271 picioare în lungime pe o parte și 165 picioare pe celalaltă, și 216 picioare în lățime, este anume aceea ce a rămas din aceste grădini atârnate. Dealul cunoscut sub numirea Casr sau „palatul," să întinde 1: 2,400 picioare în lungime și 1800 picioare în lățime dealungul malurilor Eufratului. Această grămadă monstruoasă de pământ artificial adunat, după părerea lui Ebers, prezenta locul grădinilor, precum și a palatului. Pe partea nordică a acestui deal artificial un tamarius, singuratec încă și astăzi caută spre râu, prezentând un arbore foarte gros și bine înrădăcinat arbore. Arabii spun, că acesta este unic arbore, care a rămas până acum din grădinile spânzurate ale Semiramidei. Diodor spune, că grădinele se ridicau asemenea treptelor unui amfitreatru. Layard a găsit un basorelief. cu închipuirea unei grădini, susținută pe stâlpi. Nineveh amd Babaylon, pag. 223.

inconştient vasele sfinte ale lui Israil în această fortăreaţă si. gură şi inaccesibilă până în acea zi, când Iehova va hotărî din nou să restaureze pe poporul său. Măreţia sa Babilonul în chip principal o datora lui Nabuhodonosor. Acest rege cu tot dreptul se putea mândri cu aceea, că anume el a zidit acest măreţ Babilon (Dan. IV, 30). Această mândră observaţie a sa se confirmă în totul prin date istorice. Marele palat nou, cum povesteşte el singur în inscripţii, a fost în total construit de dânsul, precum şi vestitele grădini suspendate; cărămizile Casruului de asemenea poartă pe dânsele imprimat numele său. In inscripţii de asemenea se povesteşte, că el a restaurat vechiul palat, şi lărgind, a înoit cu îngrijire vastul rezervoriu vechiu al Ozarului. Cărămizile cu inscripţie confirmă mărturia sa, că el în adevăr a restaurat şi marele templu al lui Bel, şi afară de acesta s'a construit de dânsul sau s'a înoit încă şi alte vreo opt temple. Dar construcţia lui cea mai măreaţă a fost restaurarea uriaşelor ziduri ale oraşului, care la urcarea sa pe tron, se aflau în ruină, „Intur-Bel şi Inmiti-Bel, marele zid dublu al Babilonului, - zice el, - l-am zidit eu. Eu am terminat întăritura parilor, ca să întăresc şanţurile ei, şi am făcut două diguri lungi din cărămidă şi ciment dealungul ambelor maluri ale râului, unindu-le cu digul făcut de tatăl meu. Şi am întărit oraşul şi am construit zidul din partea apusană a râului de cărămidă. Eu am ridicat zidul fortăreţei Babilonului, pentru apărarea lui în vreme de război, şi cu iscusinţă am întărit împrejurimile oraşului"[1]).

Dar uimitoarea energie a lui Nabuhodonosor, ca restaurator al Babilonului, nu s'a mărginit numai la oraş. El a săpat două canaluri largi şi adânci, dintre care prin unul se unea Tigrul cu Eufratul, şi peste celalalt a construit un mare pod, care unea cele două jumătăţi ale oraşului. In Sippare el a săpat un enorm rezervoriu, care ar fi avut 230 de chilomerii în circonferinţă şi 180 de picioare în adâncime, înzestrându-l cu porţi deosebite, prin care apei i se putea da drumul la nevoie pentru udat. Un mare canal, ale cărui urme se văd încă şi astăzi, a fost săpat de dânsul dela Gita pe Eufrat pânăla golful Persic, pe o distanţă de peste 600 chilometri, iar la gura râului s'au ridicat din porunca lui şi s'au făcut cheiuri şi apărători contra valurilor pentru îndămânarea corăbiilor comerciale, care veneau din ţări depărtate. Pe ţărm a fost întemeiat de dânsul un oraş, care avea de scop răspingerea arabilor nomazi. In Berzipp, afară de con-

1) Recordis of the Past, V, 123.

strulrea a altor cinci temple, el a restaurat templul Nevo, identificat de unii cu Turnul Babel și care acum prezintă cea mai grandioasă ruină din Mesopotania. Petre, care poartă numele lui, se găsesc prin toată țara, cel puțin în o sută de locuri din ținutul, care gravitează nemijlocit către Babilon, arătând astfel, că principala sa strălucire o datora lui. In realitate 9/10 din cărămizile, aduse din Mesopotania și care se păstrează în diferite muzee, poartă numele lui. Fiind creatorul imperiului Babilonului celui mai de pe urmă, el totodată a fost și autorul arhitecturii lui celei mai strălucite. El a trebuit să fie considerat cel mai mare constructor, ce a putut să fie în vechime sau în timpurile moderne[1]).

Asemenea oraș uriaș trebuie să fi avut și populație corespunzător de numeroasă, de oarece altmintrelea el ar fi prezentat un pustiu. Deaceea Nabuhodonosor, lărgind extraordinar limitele orașului, se hotărî să le umplă cu populație, și în acest scop de obiceiu strămută triburi și populațiuni întregi, pe care el le cucerea și le strămuta în cartierele din nou deschise ale capitalei sale. Un cartier deosebit a fost întemeiat și pentru așezarea iudeilor, mai ales pentru aceia, care de bună voe au trecut la dânsul. Acestor din urmă li se oferi diferite privilegii. Ceilalți captivi deasemenea li se oferi pământuri pentru așezare. In Babilon se afla multe locuri necultivate încă, și până la marginile orașului chiar erau câmpii, cultivarea cărora putea servi numai în folosul statului. Porțiunile de pământ astfel oferite, captivii trebuiau să le lucreze sau ei înșuși, sau cu ajutorul conaționalilor lor. In genere starea iudeilor în robia babilonică era întru câtva asemenea cu starea străbunilor lor în Egipt. Mulțimea de rând a poporului era pusă fără îndoială la munci grele la câmp sau la altele; ei erau siliți să sape canaluri sau să le repare, să construiască fortificații, să îndeplinească munca de salahori la ridicarea acelor numeroase construcții, cu care Nabuhodonosor împodobea mândra sa capitală. Dar acolo aceste lucrări totuși nu erau prea împovărătoare și nu aveau caracterul unei munci de ocnași sau de sclavi, cum erau în Egipt. Guvernul babilonean se referea la captivi cu oarecare omenie și le rezerva deplină libertate în viața internă, așa că aceștia se cârmuiau de căpeteniile lor proprii, își făceau case, își sădeau vii și în genere, afară de anumite cazuri excepționale, se bucurau de libertatea religioasă. Mulți din ei, afară de agricultură, începură să se ocupe cu comerțul, și până acolo se deprinseră cu traiul de acolo, încât uitară chiar de

1) Rawlinson, Anc. Monarhies, III, 489.

patria lor, dar pentru majoritatea poporului amintirea Ierusalimului rămase sfântă. Isprăvind muncile lor zilnice undeva prin canaluri și șezând undeva „lângă aceste râuri ale Babilonului" captivii la amintirea de Sion, și fără să vrea înălțau rugăciune de răzbunare pe „ticăloasa față a Babilonului, pustiitoare". Sub greutatea încercărilor ce-i ajunsese și departe de pământul făgăduinței și a sanctuarului lui distrus, la iudei se trezi mai puternic ca orcând pocăința pentru păcatele din trecut și din această cauză se întări atașamentul de adevărata religie, care, în absența templului, se manifesta în rugăciunea casnică în adunări particulare de rugăciune și de cântări sfinte.

Starea poporului israilit în robie la cuceritorul străin ni se zugrăvește cu deplină suficiență în istoria a două persoane pioase, și anume a lui Tobit și Susana, din care istoria primului caracterizază înaintea noastră încercările unui israilit pios în robia asiriană, iar istoria celei de a doua caracterizază încercările unei evreice pioase în robia babiloneană.

Istoria lui Tobit ne prezintă o dovadă mângâitoare, că și în epoca plinei decăderi a poporului israilit, înainte de căderea Samarei, tot mai rămăsese încă drepți, cari erau păzitori riguroși ai legii lui Dumnezeu și recunoșteau în totul înalta chemare a poporului ales. El se trăgea din tribul lui Neftalim, și „în toate zilele vieții sale a umblat pe căile adevărului și dreptății". Încă fiind tânăr, când tot tribul lui Neftalim, după pilda celorlalte triburi nordice, se afla în decădere de Ierusalim și de templul lui, și când toate triburile desbinate aduceau jărtfă lui Baal, el fără greș mergea la Ierusalim la sărbători, cum era rânduit întregului Israil, dădea preoților zeciuiala cuvenită, a doua zeciuială o vindea și banii încasați îi cheltuia pe diferite binefaceri în Ierusalim; el dădea chiar și a treia desatină cum îl sfătuise mătușa sa evlavioasă Debora, mama tatălui său, când el după moartea tatălui său rămăsese orfan. După ce ajunsese în vrâsta bărbătească el se căsători cu oare care Ana din neamul său, și acestei evlavioase perechi i se născu un fiu Tobie. Casa lui Tobit se bucura de toată binecuvântarea lui Dumnezeu și se prezenta în plină fericire. Dar țara fu ajunsă de una din acele grozave nenorociri, pe care a trebuit să le sufere din partea grozavilor cuceritori asirieni în epoca decăderei ei, și în una din incursiunile vrășmașului, anume sub Salmanasar, Tobit fu luat cu mulți din compatrioții săi în robie și dus la Nineva. Ca om evlavios și înstărit, el putu cu mai multă ușurință ca alții să su-

porte robia asiriană. Viața lui mai departe ne arată, că guvernul asirian, ducând pe captivi în hotarele țării lui, le lasă o parte mare de libertate, lăsându-le în stăpânirea lor și averea de mai înainte, așa că și în țara de robie Tobit dispunea de o sumă bună de bani. El avea o rudă, cu numele Gavail, care fusese strămutat în Raza Midiei, acestei rude el avu posibilitatea să-i dea, sau pentru păstrare, sau împrumut, ca să se aranjeze în noua țară, zece talanți de argint. Această bună stare a fost o recompensă directă pentru evlavia lui adevărată și supunerea lui deplină legii, căria el rămăsese credincios și în țara robiei lui. Așa, când frații și conaționalii lui, apasați de nevoe, nu se dădeau în lături să mănânce chiar și aceea, ce din punct de vedere al adevăratului israilit se consideră păgânesc și spurcat, Tobit se abținea cu îngrijire de toate acestea. Evlavia exemplară și riguroasa pązire a legii atrase asupra lui atențiunea guvernului asirian, și el cu vremea deveni chiar furnizor de provizii la curte, prin care i se dădu lui posibilitatea să-și susțină buna sa stare și odată cu asta să dea ajutor confraților nevoiași.

Tobit era cunoscut tuturor iudeilor ca binefăcător: nu era astfel de sarac din confrații săi, pe care el să nu-l fi hrănit la vreme de foamete, să nu fi îngropat pe cel gol, și mai ales ca osebită binefacere el își alese îngroparea acelora dintre morții din confrați, care erau aruncați de asirieni pur și simplu peste zidul Ninevei ca mâncare fiarălor sălbatece. Pe toți aceștia el îi culegea și-i îngropa pe socoteala sa. Această binefacere a sa nu conteni nici atuncea, când cu prilejul înfrângerii lui Senaherim în Iudeea, dispoziția guvernului se schimbă mult față de iudei, și furios pentru neizbânda sa regele, după întoarcerea la Nineva, chiar ucise pe mulți dintre robii israiliți, ca să-și satisfacă simțul de răzbunare neputincioasă. Pe toți acești iudei uciși Tobit, cu toată interdicția aspră a guvernului, îi îngropă pe ascuns. Crudul rege, desfătându-se cu priveliștea trupurilor celor uciși din vrășmașii săi, după obiceiul cuceritorilor asirieni, voi să facă din ei obiectul unui deosebit triumf al său, și, poate construind o piramidă din capetele lor; dar, spre marea lui mirare, toate trupurile evreilor uciși de dânsul de obiceiu dispăreau repede, și el nu le putea găsi. Atunci unul din niniviteni raportă regelui, că toate trupurile acestea se îngroapă anume de Tobit. Regele furios dădu îndată poruncă să fie găsit vinovatul, și Tobit a trebuit să scape prin fugă. Tobit aflând că urmăritorilor regești li se poruncise să-l găsască și să-l aducă la palat, unde regele furios putea să aducă

la îndeplinire furia sa și să supună pe vinovat la una din cele mai grele pedepse, cu care se desfătau regii Asiriei, de frică fugi din oraș. Atunci guvernului nu-i rămase decât să-și satisfacă răzbunarea sa prin confiscarea averii lui, și în adevăr, „toată averea lui a fost jăfuită, așa că lui nu-i mai rămase nimica, decât femeea Ana și fiul Tobie". Și nu au trecut nici cincizeci de zile și Senaherim a fost ucis de doi fii ai săi, și în locul lui se făcu rege fiul său Saherdan. La acest rage nou se pomeni că era cârmuitor al casei și contabil pe toate socotelele întregului regat un oare care Ahiahar Anail, nepotul lui Tobit. Ahiahar mijloci pentru unchiul, ce căzuse în dizgrație, și noul stăpânitor îi dădu putința să se întoarcă în Nineva. Ahiahar se bucura de o încredere așa de mare la rege, încât era paharnicul lui, păstrătorul inelului, cârmuitorul casei și casierul său, și în genere Saherdan se încrede întrânsul mai mult decât în orcare din Miniștri ce-l înconjurau.

După întoarcerea la casa sa, Tobit îndreptă împrejurările sale și de oare ce probabil i se întoarse măcar o parte din averea confiscată, apoi el iar își drese viața sa fericită și binecuvântată și ca și mai înainte continuă să împlinească faptele sale de pietate. Odată la sărbătoarea cincizecimii, „în sfânta sâmbăta a sâmbetelor", la dânsul se pregăti un prânz bun, și Tobit se așeza deja la masă. Dar la vederea mulțimei mâncărilor evlaviosul Tobit fără să vrea își aduse aminte, cât de mulți din frații săi nu numai nu au asemenea lux, dar n'au nici măcar ceva din cele cu care să-și potolească foamea. De aceea el zise fiului său: „du-te și adă pe cineva din săracii, ce-i vei găsi din frații noștrii, care-și aduc aminte de Domnul, iar eu te voi aștepta". Ascultătorul fiu se duse, dar curând se întoarse cu vestea tristă, că unul din cei de neamul lor spânzurat nu demult, e aruncat în uliță. Atunci Tobit, înainte de a începe a mânca, eși cu grăbire, luă pe nefericitul confrate mort, îl duse într'o încăpere, până la apunerea soarelui, și deja numai după împlinirea acestei datorii sfinte, săvârșind spălarea cerută de lege, cu tristeța în suflet pentru nefericita soartă a confraților săi în Asiria, se apucă să mănânce pâne. Amintindu-și cu acest prilej prorocia lui Amos, care a zis: „Drepții voștrii vor fi cuprinși de întristare și toate veseliile voastre în plâns se vor preface", Tobit în adevăr plângea. După ce apuse soarele, el se duse, săpă mormântul și îngropă mortul. Vecinii rideau de dânsul și ziceau: „Pentru asemenea lucruri temându-se, a fugit, și iată iar îngroapă morți". Întorcându-se

acasă după înmormânare și fiind, după lege, necurat, el nu putu să intre casă, din care pricină fu silit să petreacă noaptea caldă de Asiria în aerul liber, lângă zidul curții. El se culcă cu fața descoperită, și nu observă, că pe zid era un cuib de vrăbii. „Când ochii săi erau încă deschiși, o vrabie slobozi în ochii lui un găinaț cald și se făcu pe ochii lui albeață". El se adresă medicilor, dar nu-l putură ajuta, și Tobit cu trecerea timpului chiar orbi de tot. Starea lui din această pricină deveni tristă. Ne având putința să se ocupe mai departe cu industria și ne mai posedând o sumă de bani mai mare, după ce toată averea lui fusese mai înainte răpită, el deodată se pomeni în mare strâmtorare și oare care timp se folosi de acea hrană, pe care i-o procura nepotul Ahiahar. Dar curând trebui să plece în Elemanda, și Tobit rămase cu totul lipsit de ajutor. Femeea sa Ana se silea cât putea să susțină pe bărbatul său cu munca sa și în secțiunea femeilor torcea lână, oferind tortul său oamenilor bogați, care-i și dădeau oare care plată. Totuși ei, cunoscând starea nenorocită a acestei familii, arvonă pentru lucrul obișnuit, îi dădură un ied. Când femeea cu bucurie aduse acest dar al său bărbatului, și iedul începu să sbere, atunci Tobit fără să vrea întrebă femeea: „de unde este acest ied? Nu-i cumva de furat? Dă-l cui aparține; căci nu e îngăduit a mânca lucru de furat". Femeea răspunse, că acesta e dar ei peste plată; dar Tobit nu crezu și stărui, ca femeia să-l dea cui aparține, și chiar se mânie pe femeea sa. Atuncia femeia iritată, îi răspunse: „unde sunt milosteniile toate și lucrurile cuvioase? Iată cum ele s'au arătat asupra ta! Asemenea reproș din partea femeei, vădit amărî extrem de mult pe Tobit; el plânse și recurse la singura mângâere rămasă, anume la rugăciune. Rugăciunea lui fu ferbinte și înălțătoare, și ea a fost auzită, cum s'a dovedit aceasta din următoarea istorisire miraculoasă.



Femee cu fusul de tors.

Găsindu-se la extremă nevoe, Tobit își aduse aminte de acel argint, pe care el îl dăduse cândva în păstrarea lui Gavail din Raga Midiei. Crezind că sieși îi e dat să moară curând, el chiemă pe fiul său Tobie și adresindu-se către dânsul cu ultima sa povață de dinaintea morții, manifestând într'însa toată înălțimea morală, prin care se distingea acest drept: „fiul meu, – îi zise el – când voi muri eu, să mă îngropi, și să nu părăsești pe

mama ta; să o cinstești în toate zilele vieții tale, fă-i ce e plăcut ei, și să nu-i pricinuești amărăciuni. Adu-ți aminte, fiul meu, că ea a avut multe supărări pentru tine încă pe când te purta în pântece. Când ea va muri, îngroapă-o lângă mine, într'un singur mormânt. In toate zilele adu-ți aminte, fiul meu, de Domnul Dumnezeul nostru și să nu dorești a greși și să calci poruncile Lui. In toate zilele vieții tale fă dreptate și să nu umblii pe căile fărădelegii. Căci dacă tu vei umbla întru adevăr, atunci în trebile tale vei avea spor, ca toți cei ce au umblat întru adevăr. Din averea ta să dai milostenie și să nu regrete ochiul tău când vei face milostenie. Nici dela un sărac să nu-ți întorci fața; atunci nici dela tine nu-și va întoarce fața Dumnezeu. Când tu vei avea mult, fă din aceea milostenie, și când tu vei avea puțin, nu te teme a face milostenie, și prin puțin tu-ți vei păstra comoară bogată la vreme de nevoie. Milostenia este dar bogat pentru toți cei ce o fac înaintea Celui Preînalt" (Tob. IV, 3-11). După aceea Tobit adăogând o povață amănunțită despre viața și purtarea fiului său, în fine îi descoperi, că el cândva a dat zece talanți de argint spre păstrare lui Gavail din Raga Midiei, și-i porunci să se ducă la această rudă a sa și să primească înapoi dela dânsul acest argint. Tobit închei povața sa cu cuvintele: „nu te teme, fiul meu, că noi am sărăcit. Tu ai mult, dacă te vei teme de Domnul și, îndepărtându-te de orce păcat, făcând cele plăcute înainte Lui". Ascultătorul fiu răspunse prea bătrânului său tată: „tatăl meu, eu voi împlini tot ceeace tu mi-ai încredințat mie, dar cum pot eu să primesc argintul, necunoscând pe omul acela? Atunci tatăl îi dete înscrisul și zise: „caută-ți un om, care să te întovărășască la drum; eu îți voi da plata, cât voi fi viu, și du-te după argint". Luându-și rămas bun dela tatăl său, Tobie plecă în lunga sa cale și, după eșirea din oraș, întâlni pe un tânăr, care, spre marea bucurie a lui Tobie, cum se văzu, plecă și el tot spre Raga Midiei, și astfel putea să fie tovarășul lui Tobie. Tânărul putea să fie cu atât mai vârtos de folos lui Tobie, cu cât el deja și mai înainte fusese în Raga Midiei și chiar cunoștea personal pe acel Raguil, la care mergea Tobie după argint. Intâlnirea aceasta a fost așa de neașteptată și de plăcută, încât Tobie se întoarse la tatăl său să-i împărtășască această bucurie a sa, și Tobit, chemând la sine pe tânăr și încredințându-se că e de nădejde în calitate de tovarăș de drum al fiului său, îi binecuvântă pentru ultima oară și chiar îi făgădui o plată deosebită pentru tovărășie câte o drahmă pe zi. Și

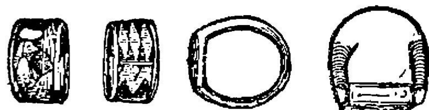
iată, tinerii plecară la drum, luând cu dânşii şi cânele, care era pelângă tânărul, care se numea Azaria, din neamul lui Anania, unul din rubedeniile chiar ale lui Tobit. Când tinerii plecară, atunci Ana, femeea lui Tobit, începu să se întristeze şi plângând, zicea: „pentru ce ai trimis tu pe fiul nostru? N'a fost el oare sprijinul mânilor noastre, când intra şi eşa înaintea noastră? Nu prefera argintul argintului: să fie el ca gunoiul în comparaţie cu fiul nostru. Căci cât s'a hotărît de Domnul să trăim, noi pentru asta avem destul". Atunci Tobit mângâindu-o, îi zise: „Nu plânge, soro, el va veni sănătos şi ochii tăi îl vor vedea, căci pe dânsul îl va întovărăşi îngerul cel bun. Calea lui va fi cu izbândă şi se va întoarce sănătos". Prea batrânul drept în aceste cuvinte a rostit, fără să-şi dea sama atuncea, un mare adevăr, de oarece tovarăşul de drum al lui Tobie se dovedi în adevăr, că era îngerul întrupat a lui Dumnezeu, Rafail.

Calea înaintea tinerilor mergea departe, dar de oarece Azaria ştia bine drumul acesta, deaceea ei mergeau curajos înainte şi au ajuns la râul Tigru. Era deja sară şi ei rămaseră acolo pe noapte. Noaptea a fost caldă, şi Tobie, obosit de drumul prăfuit, voi să se răcorească, merse să se scalde în râu; dar abea intră el în apă, şi se şi repezi la dânsul un peşte mare şi voi să-l înghită. Tobie se speriă, dar tovarăşul îl încurajă, strigă la el, şi Tobie apucă peştele şi-l trase la mal. După sfatul tovarăşului său, el spintecă acest peşte, luă inima, maiul şi ferea, care se considerau vindecătoare de boale, mai ales în timpul călătoriei. Tobie aşa a şi făcut, iar peştele îl fripseră şi îl mâncară, şi după aceea, mâind liniştiţi, plecară mai departe şi ajunseră la Ecbatana. In timpul călătoriei se interesă să afle, la ce pot servi maiul, inima şi fierea peştelui. Azaria, ca om, experienţă şi vasta ştiinţă a căruia demult deja reuşise să inspire lui Tobie deplină încredere şi respect, îi răspunse: „Dacă pe cineva îl chinueşte demonul, sau un duh rău, atunci trebue afumat cu inima sau maiul pe bărbatul sau femeea chinuită, şi mai mult nu vor mai fi chinuiţi; iar cu ferea să se ungă omul, care are albeaţă pe ochi, şi el se va vindeca". Când au intrat ei în Ecbatana, atunci tovarăşul zise lui Tobie, ca ei să meargă să mâe la unul din compatrioţii lor şi rudă a lui Tobit, anume la un oare care Raguil, om bogat. Acest Raguil avea o fată Sara „fată foarte frumoasă şi cuminte". De oare ce Raguil era om evlavios şi, urmând în totul legea lui Moise, căuta pentru fata sa mire din rudele sale depărtate, apoi deaceea Tobie putu să-şi găsească femeea cea mai potrivită. Tobie cu toate

acestea se turbură de această propunere. El probabil auzise dela tatăl său despre Raguil și despre fata sa Sara, care era cunoscută în toată țara de soarta nefericită, care ajunsese pe toți mirii săi. „Frate Azaria, - zise Tobie, - eu am auzit, că acestei fete i s'au dat șepte bărbați, dar toți ei au perit în camera de nuntă, iar eu sunt singur la tatăl meu și mă tem, ca nu cumva să mor, și să pogor viața tatălui și mamei mele cu întristare în mormânt, iar alt fiu, care să-i îngroape, nu au". Dar Azaria la acestea îi răspunse: „Oare tu ai cuvintele, care ți le-a încredințat tatăl tău, ca tu să-ți iai femeie din neamul tău? Ascultă-mă deci pe mine, frate: Ea trebue să fie femeea ta, iar cât despre demon nu te nelinişti; chiar în această noapte ți-o vor da ție de femee. Decât când vei intra în camera de nuntă, ia afumătoarea, pune într'însa inima și maiul peștelui și afumă, și demonul simțind mirosul, se va depărta și nu se va mai întoarce niciodată. Indată ce demonul se va apropia de dânsa, sculați-vă amândoi, strigați către înduratul Dumnezeu, și El vă va ajuta și vă va milui. Nu te teme, căci ea ți-i menită dela Dumnezeu, și tu o vei mântui, și ea va merge cu tine, și eu știu, că tu vei avea dela ea copii". Atunci Tobie se hotărî să urmeze sfatul tovarășului său, și ei ajunseră în Ecăatana.

Când ei ajunseră la casa lui Raguil, atunci întru întâmpinarea lor le ieși Sara și-i salută din toată inima. Tobie, care și înainte de a o vedea, începuse a iubi pe Sara, fu fermecat de frumusețea și amabilitatea ei. Ea introduse îndată pe tineri în casa sa, și Raguil, văzind pe călători, observă femeei sale Edna: „Cât de bine samănă acest tânăr cu Tobit, fiul fratelui meu!" Care însă nu fu bucuria lui, când din întrebări află, că Tobie este fiul lui Tobit. Raguil se repezi la dânsul, îl sărută și plânse, și, binecuvântându-l îi zise: „Tu ești fiul unui om cinstit și bun". Dar auzind că Tobit și-a perdut vederea, el se întristă și plânse, și împreună cu dânsul plânse și Edna, soția sa, și tânăra Sara. In genere ei primiră pe tinerii călători foarte bucuroși, junghează un berbece și le oferi „o cină îmbelșugată". Incurajat de asemenea primire, Tobie se adresă lui Azaria cu rugămintea, ca să trateze el cu Raguil pentru ceeace fusese vorba pe cale, ca toată chestiunea asta să se reguleze cât mai repede. Raguil se bucură încă și mai mult de asemenea propunere și zise: „mănâncă, bea și te veselește; căci ție ți se cuvine să iai pe fata mea". La aceasta el totuși nu ascunse și aceea, ce soartă nefericită a ajuns pe mirii anteriori Sarei, dar lăsară toate în voia lui Dumnezeu, zicând: „Milostivul Dumnezeu să vă reguleze soarta voastră în chipul cel mai bun".

Chemând pe Sara, fiica sa, și luând mâna ei, el o dete lui Tobie de femee, și zise: „iată, după legea lui Moise ia-o și du-o la tatăl tău", și i-a binecuvântat. Chemând pe Edna, femeea sa, și luând pergamentul, el scrise contractul de căsătorie și-l pecetlui. Apoi a fost regulat un ospăț și după aceia nouii căsătoriți plecară în camera de nuntă, dar fără teama părinților pentru viața acestui scump bărbat al fiicii lor și a lor rudenie. Tobie își aduce aminte de sfatul tovarășului său și afumă camera cu inima și maiul peștelui prins în Tibru; și în adevăr, cum prezisese Azaria, „Demonul, simțind acest miros, fugi în părțile de sus ale Egiptului și-l legă acolo îngerul". Tobie rămânând în cameră împreună cu Sara, se rugă cu credință lui Dumnezeu și rugăciunea lui fierbinte întimpină deplină simpatie din partea Sarei și o confirmă prin cuvântul „Amin". Și amândoi dormiră în pace în această noapte.



Peceți vechi.

Intre acestea Raguil, neliniștindu-se grozav pentru soarta lui Tobie și considerându-l pierdut, în aceeași noapte se-sculă, se duse și săpă un mormânt, ca să-l îngroape înainte ca vestea să ajungă la vecini, care demult își râdeau de dânsul și de fata lui Sara, ca stăpânită de demonul. Terminând mormântul, el după întoarcerea acasă spuse Ednei, ca ea să trimită una din servitoare, ca să vadă de e viu Tobie, ca în caz de va fi murit, să-l îngroape, până ce e întunerec și nu va mai ști nimenea. Servitoarea deschizând ușa, intră și văzu, că ei amândoi dorm, și eșind, spuse părinților, că Tobie e viu. Atunci Raguil bucurându-se, mulțămi lui Dumnezeu și porunci robilor săi să astupe repede mormântul, și să pregătească pentru nouii căsătoriți ospăț mare pentru paisprezece zile. După aceea, adresându-se lui Tobie, Raguil zise: „să nu pleci, până nu se împlinesc aceste paisprezece zile a ospățului de nuntă, luând jumătate din avere, pleacă cu bine la tatăl tău, restul îl vei primi, când voi muri eu și femeea mea" (Tob. VIII, 20-21). Din cauza unei asemenea întorsături a lucrurilor, Tobie nu avea o trebuință deosebită să plece însuși la Raga din Midia la Gavail și el rugă să facă treaba asta în locul său bunul său tovarăși, Azaria. „Tatăl meu, - adaose el, - numără zilele, și dacă eu întârziu mult, el se va mâhni mult". Azarie se învoi numai decât să împlinească rugămintea prietenului său, și, plecând spre Raga, prezintă lui Gavail recipisa, și acela aduse îndată sacii cu argintul,

cu pecete, și i-i predete. Dimineața de vreme se întoarse iară la Ecbatana.

Tobit, tatăl lui Tobie, între acestea în adevăr numărase fiecare zi a absenței fiului său, și când s'au împlinit zilele, care se presupuneau că trebue pentru călătorie, și fiul nu se întoarse, atunci Tobit începu să se neliniștească și să creadă în sine: „Nu cumva i-au reținut? Sau nu cumva a murit Gavail și n'a avut cine le da argintul?" Și se întristă foarte tare. Intristarea lui se sporea încă și prin plânsul femeei sale, care pe nică pe ceas repeta: „a perit fiul meu! de aceea numai vine!" Tobit o mângâia zicând: „Taci, nu te neliniști, el e sănătos". Dar ea nu mai auzea mângâerele lui și-i răspundea cu ciudă: „taci tu, nu mă mai amăgi. A perit copilașul meu". In tristețea sa neobișnuită ea mergea zilnic afară din oraș, la drumul, pe care plecaseră cei doi tineri și privea în depărtare; nu mânca pâne și toată noaptea plângea după fiul ei. Intre acestea în Ecbatana s'au terminat zilele ospățului și Tobie, știind situația îngrijorată a bătrânilor săi părinți, începu să roage pe socrul său Raguil, ca el să-i dea drumul cât mai repede posibil. Socrul îl rugă să mai rămână la dânsul încă un timp oarecare, dar Tobie stărui hotărît întru ale sale, și Raguil în adevăr se hotărî să dea drumul și lui Tobie, și fiicei sale. Dându-i jumătate din averea sa, înzestrându-l cu robi, cu vite și argint, el binecuvântă pe iubiții săi copii, și zise: „Copii, să vă ajute Dumnezeul cel ceresc, înainte de a muri eu". După aceea adresându-se ficii, el zise: „să cinstești pe socrul și soacra ta, acum ei sunt părinții tăi; doresc să aud veste bună despre tine", și sărutându-o, o eliberă să plece la drum. Cu aceeași binecuvântare petrecu pe copii săi și Edna. Tinerii plecară la drum, întovărășindu-i nedeslipitul prieten Azaria, și se îndreptară spre Nineva.

Când călătorii se apropieră de Nineva, atunci Azaria spuse lui Tobie: „tu știi, frate, în ce stare ai lăsat pe tatăl tău. Hai înainte de femeea ta, să pregătim încăperea; iar tu ia în mână și fierea peștelui. Tobie se învoi la asta; ei în adevăr plecară înaintea caravanei, iar după dânșii alergară și cânele ce-i însoțise. Intre acestea Ana ședea, privind în largul drumului, pe unde trebuia să vină fiul său. Văzînd de departe pe fiul să, cu tovarășul ce-l însoțea, ea cu bucurie alergă la bărbatul său Tobit, ca să-i împărtășască și lui bucuria asta și să-l mângâe în mâhnirea lui. „Iată" - îi zise ea, - „vine fiul tău și omul, care a plecat cu dânsul". Iar Azaria spuse între altele lui Tobie: „Eu știu, Tobie, că tatălui tău i se vor deschide ochii: tu însă umple cu fiere ochii lui, și

ei, simțind usturime, îi va șterge, și va cădea albeața, și el te va vedea pe tine. Bătrâna Ana, alergând, se aruncă de gâtul fiului său și-i zise: „Iată, te-am văzut copilul meu, acum pot să mor", și plânseră amândoi. Auzind glasul fiului său, Tobit deasemenea merse repede la ușă, dar, din cauza orbirei, se împedecă. Fiul grăbi către dânsul, susținu pe tatăl său și, salutându-se cu dânsul, aplică ferea la ochii tatălui și zise: „înbărbătează-te tată!" Ochii îl usturară și el îi șterse și se desprinse depe marginea ochilor lui albeața". Atunci, cuprins de bucurie neobișnuită și de mirare, văzând pe fiul său, Tobit căzu pe grumazul lui și, plângând, zise: „Binecuvântat ești Tu, Dumnezeule, și binecuvântat este numele Tău în veci, și binecuvântați sunt toți sfinții îngeri ai Tăi, pentru că Tu m'ai pedepsit și m'ai miluit Iată, eu văd pe Tobie, fiul meu". Fiul după aceea cu bucurie povesti tatălui său despre toate cele ce se întâmplase cu dânsul în Midia. Părinții lui se bucurară neobișnuit de mult de căsătoria lui, eșiră întru întâmpinarea soției sale la porțile Ninevei și, bucurându-se, binecuvântară pe Dumnezeu. Toți văzînd, că el merge, se mirau, cum a putut să vadă. Iar Tobit povestea cum l-a miluit Dumnezeu. Apropiindu-se de Sara, nora sa, Tobit cu mare bucurie o salută zicând: „Să trăești, fiica mea! Bine este cuvântat Dumnezeu, care te-a adus la noi, și binecuvântat fie tatăl tău și mama ta! Toate rudele și cunoscuții lui Tobit, auzind de toate cele întâmplate cu fiul său, s'au bucurat și au venit să-l felicite. A venit și Ahiahar, nepotul lui, și toți împreună vesel prăznuiră nunta lui Tobie șapte zile.

După terminarea prăznuirei, Tobit, chiemând pe fiul său, îi zise, ca el în fine să se socotească și cu bunul său tovaraș de drum, care în tot timpul călătoriei lui i-a arătat atât de multe îndatoriri și a fost pentru dânsul un prieten atât de devotat. Tobit ar fi voit, ca fiul să nu-i dea numai plata cu care se învoise, ci să mai adaoge la dânsa. Atunci Tobie răspunse: „Tată, eu nu voiu fi în pagubă, dacă îi voi da jumătate din câte am adus, pentru că el m'a adus sănătos la tine, și femeea mea a vindecat-o, și argintul meu l-a adus, și pe tine deasemenea te-a vindecat". Bătrânul aprobă în totul părerea fiului său și zise: „așa i se cuvine". Chemând pe Azaria, ei îi ziseră: „ia jumătate din toate cele ce noi am adus, și mergi cu pace!" Atunci Azaria, chemându-i pe amândoi deosebi, le spuse: „Binecuvântați pe Dumnezeu, proslăviți-L pe dânsul, recunoaște-I mărirea Lui și mărturisiți înaintea tuturora celor vii, ceeace a făcut El pentru voi. Bun lucru este să-L preamăriți pe Dumnezeu, să preaînălțați numele Lui și

cu pietate să propoveduiţi lucrurile lui Dumnezeu, şi voi să nu vă leneviţi a-L proslăvi. Taina regelui e bine să se păstreze, iar lucrurile lui Dumnezeu a le vesti e de laudă. Faceţi bine, şi răul nu vă va ajunge. Bun lucru este rugăciunea cu post şi cu milostenie şi cu dreptate. Mai bun e puţinul cu dreptate, decât multul cu nedreptate; e mai bine să faci milostenie, decât a aduna aur. Căci milostenia scapă dela moarte şi poate curăţi orce păcat. Pe cel ce face milostenie şi faptele dreptăţii va prospera, păcătoşii însă sunt vrăşmaşii vieţii lor. Nu ascund de voi nimica; Eu am spus deja: taina regelui e cuviincios să o păstrezi, iar lucrurile lui Dumnezeu a le servi e lucru de laudă. Când te rugai tu şi nora ta Sara, eu duceam pomenirea rugăciunei voastre înaintea Celui Sfânt, şi când tu îngropai morţii, eu deasemenea eram cu tine; şi când tu nu te-ai lenevit să te scoli şi să-ţi laşi prânzul, ca să te duci şi să aduni morţii, binefacerea ta nu a fost tăinuită de mine, şi eu eram cu tine. Şi acum Dumnezeu m'a trimis pe mine să te tămăduesc pe tine şi pe nora ta Sara. Eu sunt Rafail, unul din cei şapte îngeri sfinţi care duc rugăciunile sfinţilor şi se înalţă înainte slavei Celui Sfânt" (Tob. XII, 6-15). Auzind acestea, tatăl şi fiul se turburară foarte tare şi căzură cu feţele la pământ: pentru că erau cuprinşi de frică neobişnuită. Iar îngerul le zise „Nu vă temeţi, Pacea va fi cu voi. Binecuvântaţi pe Dumnezeu în veci, căci eu am venit nu după voinţa mea, ci după voia Dumnezeului vostru. De aceea să-L şi binecuvântaţi în veci. In toate zilele eu am fost văzut de voi, dar eu nu am mâncat şi nu am băut, numai privirilor voastre să arăta aceasta. Şi aşa proslăviţi acum pe Dumnezeu, pentrucă eu mă sui la Cel ce m'a trimis. Şi să scrieţi tot ce s'a săvârşit în carte". Tobit cu fiul său se sculară dela pământ, dar mai mult n'au mai văzut îngerul. „Şi au început a povesti despre lucrurile mari şi minunate ale lui Dumnezeu, şi cum s'a arătat lor îngerul Domnului".

Casa bătrânului Tobit iarăşi s'a umplut de binecuvântarea, pe care el o merita prin pietatea sa. Dreptul bătrân era de optzeci şi opt de ani când îşi perduse vederea, şi după opt ani şi-a redobândit vederea. Şi viaţa lui iarăşi decurse în pace, aşa că el avu fericirea să vadă şi pe nepoţii săi dela iubitul său Tobie. Dar iată el în fine îmbătrîni foarte tare, şi chemând pe fiul său şi pe cei şase nepoţi ai săi, se adresă lui Tobie cu cuvintele: „fiul meu, iacă eu am îmbătrânit, şi sunt deja la sfârşitul vieţii mele. Să te duci în Midia, fiul meu; căci eu sunt încredinţat, că Nineva va fi ruinată, cum a spus prorocul Iona, iar în Midia

va fi liniște o bucată de vreme. Frații noștrii, care să află în pământul patriei, vor fi risipiți din acest pământ bun. Ierusalimul va fi un pustiu, și casa lui Dumnezeu dintr'insul va fi arsă, și un timp va rămâne pustie. Dar Dumnezeu iar îi va milui și-i va întoarce în pământul acela, și vor ridica casă lui Dumnezeu, nu așa cum a fost mai înainte, până va veni plinirea vremei. Și după aceea se vor întoarce din robie, și vor zidi Ierusalimul măreț, și casa lui Dumnezeu va fi restaurată din nou pentru tot neamul veacului, edificiu măreț, cum au vorbit de ea prorocii. Și toate popoarele se vor întoarce și își vor arăta pietatea înaintea Domnului Dumnezeu, și vor dărâma idolii lor, și toate popoarele vor binecuvânta pe Domnul. Deci, fiul meu, eși din Nineva, căci neapărat se va împlini ceeace a spus prorocul Iona". După aceea, din marea sa experiență de viață, el dădu ultima povață fiului său și nepoților săi, și apoi „sufletul lui l-a lăsat în pat, când era de 158 de ani", și fiul cu cinste l-a îngropat. A murit după aceea și bătrâna Ana, și Tobie a îngropat-o și pe dânsa cu tatăl său. După aceea Tobie cu femeea sa și cu copiii plecă la Ecbatană la Raguil, socrul său. Acolo el a ajuns staroste cinstit și, îngropând cuviincios pe socrul și soacra sa, primi de moștenire averea lor și a lui Tobit, tatăl său. Și a murit de 120 de ani în Ecbatana Midiei, dar înainte de a muri a auzit de peirea Ninevei, și găsind în aceasta justificarea prorociei de dinainte de moartea tatălui său, se mângâi cu nădejdea și la împlinirea și a părții următoare a prezicerei lui.

O altă povestire ne zugrăvește tabloul extrem de interesant a vieții iudeilor în înseși Babilonul. Aceasta e anume istoria Susanei. In Babilon, în primii ani ai robiei, trăia un om evlavios cu numele Ioachim. Acesta era căsătorit cu Susana, fata lui Helchia, o femee foarte frumoasă și credincioasă. Părinții ei erau drepți și educase pe fiica lor în pravilele riguroase ale legii lui Moise. Ioachim era foarte bogat și, bucurându-se de bunăvoință față de cei bogați ai guvernului babilonean, care se silea ca prin aceștia să influențeze și asupra celorlalți iudei, în scopul de a-i face să se atașere mai bine de noua patrie, el își făcu în Babilon casă și grădină frumoasă, și casa lui era casă de întâlnire a iudeilor; de oare ce Ioachim se bucura înaintea lor de un răspect neobișnuit. Guvernul babilonean lăsase iudeilor cârmuire de sine foarte largă, așa că ei se guvernau de proprii lor judecători din delegatii, care chiar în Babilon se alegeau câte doi. Delegații judecători adesa erau în casa lui Ioachim, în care era oare cum

pentru ei o judecătorie, și acolo veneau la dânșii pentru desbateri judecătorești toți cei cu chestiuni litigioase. Când poporul era după amează, atunci Susana de obiceiu pleca în grădina bărbatului său pentru preumblare. Amândoi delegații judecători zilnic vedeau cum mergea ea la grădină și se primbla acolo, și într'înșii încolți pofta criminală asupra ei. „Și rătăcindu-se mintea lor, și-au abătut ochii lor, ca să nucaute la ceriu și să nu-ș aducă aminte de dreapta judecată. Ei amândoi erau răniți de poftă către ea, dar nu descopereau unul altuia boala sa, pentrucă se rușinau să-și descopere patima lor". Aprinși de poftă, ei străjuiau cu grijă în fiecare zi, ca să o vadă și, amăgindu-se unul pe altul, ziceau: „Hai acasă, că e ora prânzului". Ieșind din casa lui Ioachim, ei se despărțau unul de altul ca oare cum să meargă pe la casele lor, dar în realitate, se întorceau, veneau la același loc, unde spre mirare se întâlneau unul cu altul. La asemenea întâlnire involuntară, ei cercau să afle unul dela altul pricina acestei întoarceri, își mărturisiră pofta lor și atunci împreună hotărîră vremea, când ei ar putea să ademenească pe Susana. Și iaca odată, când judecătorii pătimași așteptau ziua potrivită, Susana intră după obiceiu în grădină numai cu două slujnice, și de oare ce era foarte cald, voia să se scalde în grădină. Cu toată încredințarea, că în grădină nu-i nimenea din persoane străine, ea zise slujnicilor sale, ca să-i aducă ulei și săpun să închidă poarta grădinei și să o lase să se spele. Ele așa și făcură, cum zisese ea; închiseră poarta grădinii, eșiră pe o portiță laterală, să facă ce poruncise ea. Susana, primind dela slujnice tot ce-i trebuia, se desbracă liniștită și începu să se spele, și negreșit nu bănuia, că în tufarii vecini, aprinși de poftă, ședeu cei doi judecători. Văzîndu-o acum goală și singură, ei amândoi nu putură înfrânge patimile lor nelegiuite, se ridicară, alergară spre dânsa și ziseră: „iată poarta grădinii e încuiată și nimenea nu ne vede și noi avem poftă de tine. Deaceea învoește-te cu noi, și fii cu noi. Iară de nu, atunci noi vom mărturisi contra ta, că cu tine a fost un tânăr și de aceea ai trimis dela tine slujnicile tale". Peste măsură speriată de una ca asta, Susana gemu, și văzându-se într'o împrejurare așa de neplăcută, zice: „Strâmtorată sunt din toate părțile. Căci dacă eu voi face aceasta, moarte mie! Iar de nu voi face, atunci nu scap de mânile voastre. Dar e mai bine pentru mine să nu fac asta și să cad în mânile voastre, decât să păcătuesc înaintea Domnului". După aceea ea, adunându-și toate puterile sale, strigă cu glas mare. Dar judecă-

torii, văzînd că ea nu s'a învoit să le satisfacă pofta lor murdară la rândul lor strigară încă și mai tare decât ea, și începură să-și ia aerul, că ei ar fi prins-o în păcat cu un necunoscut. Unul din ei alergă și deschise poarta grădinii. Când cei ce se aflau în casă auziră strigătul din grădină; alergară pe porțile laterale, ca să vadă, ce s'a întâmplat cu stăpâna casei și, spre marea lor mirare, auziră cum judecătorii povesteau, că ei au găsit pe stăpâna lor în păcatul desfrânării. Slugile Susanei se turburară peste măsură. de oare ce niciodată așa ceva despre Susana n'au auzit până acum.

A doua zi se adună poporul la Ioachim, în casa căruia veniră și ambii judecători, plini de gânduri nelegiuite contra Susanei, ca să o dea la moarte". Silindu-se să dea întregei afaceri o cât mai mare solemnitate, ei spuseră poporului să trimită după Susana, femeea lui Ioachim, și o aduseră la ei, de oare ce ei au o mare acuzație contra ei. Sasana veni și împreună cu dânsa veniră părinții ei, copiii ei și toate rudele ei. Ea era foarte delicată și frumoasă la față, și acești nelegiuiți ordonară să-i descopere fața ei, de oare ce era acoperită, ca să se sature de frumuseța ei. Rudele și toți, care priveau la dânsa, plângeau". Ambii judecători stând în mijlocul poporului, puseră mânile pe capul ei, ea însă cu lacrimi privea la ceriu, de oare ce inima ei nădăjduia în Domnul. După aceea judecătorii spuseră public acuzația contra ei. „Când noi, - ziceau ei, - umblam singuri prin grădină, a venit aceasta cu două servitoare, și încuie poarta grădinii, și trimise servitoarele. Și a venit la dânsa un tânăr, care era ascuns acolo, și s'a culcat cu dânsa. Noi, aflându-ne în colțul grădinii și văzând asemenea nelegiuire, am alergat spre ei și i-am văzut împreunându-se. Dar pe acela nu l'am putut reține, căci era mai tare de cât noi, și deschizând poarta, a fugit. Dar pe aceasta noi am prins-o și am cercetat-o: cine era acel tânăr? Dar ea n'a vrut să ne spună. Despre acestea noi mărturisim", - încheiară ei acuzația lor îndrăzneață și falsă (Dan. XIII, 36-40). Acuzația era grozavă, mai ales pentru o femee măritată, și după legea lui Moise, vinovata era supusă la pedeapsa cu moartea. Situația judecătorilor fu așa de demnă și glasul lor se bucura de așa încredere, încât toată adunarea îi crezu și urma hotărîrea, după care Susana era osândită la moarte. Auzind condamnarea ce se făcuse, Susana strigă cu mare glas și se adresă la ultima ei nădejde, anume la judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu. „Dumnezeul cel veșnic, — exlamă ea, — Cel ce știi cele as-

cunse și cunoști toate, înainte de a se face! Tu știi, că ei mărturisesc strâmb contra mea, și iată eu voi muri, fără să fi făcut ceva din cele ce acești oameni cu răutate au născocit asupra mea". Și Domnul a auzit rugăciunea ei.

Când Susana era deja dusă la moarte, la strigătul celor ce o înconjurau dintre rudenii și la durerea ne mai pomenită a bărbatului ei Ioachim, care pe lângă amărăciune, purta asupra sa și rușinea femeei sale, deodată din mijlocul poporului se ridică un tânăr voinic, cu numele Daniil, și acesta cu glas tare strigă: „curat sunt eu de sângele ei“. Poporul fără să vrea își întoarse luarea aminte asupra lui, și-l rugă să spună „ce cuvânt este acesta, pe care tu l-ai spus?" Atunci el stătu în mijlocul lor și spuse: „Așa de nepricepuți sunteți voi, fii lui Israil, că fără să cercetați și fără să aflați adevărul, osândiți o fiică a lui Israil? Intorceți-vă, la judecată, căci aceștia au mărturisit mincinos contra ei". Poporul fu extrem de impresionat de aceasta, și în adevăr stărui în acea, ca judecătorii să cerceteze din nou această chestiune. In adevăr se întruni din nou juriul și unii judecători chemară și pe tânărul în calitate de martor, spunându-i: „șezi în mijlocul nostru, și ne spune, pentru că Dumnezeu ți-a dat starostia". Atunci Daniil le spuse: „separați-i (pe judecătorii cei doi) unul de altul cât mai departe, și eu îi voi întreba". Când ei au fost despărțiți unul de altul, atunci Daniil chemă pe unul din ei și-i zise: „Inbătrânitu-le în zile rele! acum s'au desvelit păcatele tale, pe care le-ai făcut mai înainte, făcând judecăți nedrepte, condamnând nevinovați și achitând pe cei vinovați, pe când Domnul zice: pe cel nevinovat și drept să nu-l omori. Așa dară dacă tu pe aceasta ai văzut-o, spune-mi sub care copac i-ai văzut vorbind unul cu altul?“ Turburat peste măsură, judecătorul, ne bănuind o asemenea întorsătură a lucrului, nu știa ce să răspundă, dar spuse la întâmplare: sub un arbore de mastică". Daniil imediat observă ezitarea și nehotărîrea lui, și zise: numai bine ai mințit tu asupra capului tău; căci iată îngerul Domnului a primit hotărîrea dela Dumnezeu, te va tăia în două". Depărtând apoi pe acest judecător, el porunci ca să fie adus al doilea, căruia i se spuse cu un cuvânt de mustrare la fel: „neam al lui Havail, iar nu al lui Iuda, — zise el, frumuseța te-a momit și pofta a răzvrătit inima ta. Așa v'ați purtat voi cu fiicele lui Israil, și ele de frică au avut comuniune cu voi. Dar fiica lui Iuda n'a suferit nelegiuirea voastră. Deci, spune-mi: sub ce copac i-ai găsit tu desmerdându-se între dânșii?". Acest judecător iarăși se umplu

de turburare și neștiind ce să răspundă, zise tot la gâci: „sub un stejar verde". Atunci Daniil îi observă: „numai bine ai mințit tu asupra capului tău; căci îngerul lui Dumnezeu așteaptă cu sabia, ca să te tae în două și să te nimicească" [1]). Asemenea indicațiuni contrare și în genere toată postura chestiunii deodată desveliră falsitatea spuselor judecătorilor, și toată adunarea cu mare glas își exprimă indignarea contra unor judecători, așa de criminali, care pentru pofta lor nu se turburară să osândească pe cea mai cinstită femee din popor și cât pe ce era să o dea la moarte. Poporul binecuvântă pe Dumnezeu, care a mântuit pe cea care a nădăjduit în el, și se ridică contra ambilor judecători, îi învinui de mărturisire mincinoasă și procedară cu ei așa, cum uneltise ei contra aproapelui, după legea lui Moise, cu un cuvânt ei au fost osândiți la moarte, pe care o și îndurară după merit.

Asemenea întorsătură a lucrurilor umplu pe toți de mare bucurie; părinții Susanei proslăviră pe Dumnezeu pentru fiica lor, și Ioachim, bărbatul ei, fu mângâiat în durerea sa prin aceea că femeea lui așa de neligiuit învinuită, nu s'a găsit nici o faptă de rușine. La rândul său tânărul Daniil din acest timp începu să se bucure de respectul deplin al poporului iudeu.



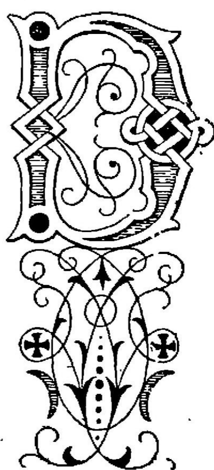
1) In amândouă observațiile acestea ale tânărului către nelegiuiții bătrâni se vede un interesant joc de cuvinte grecești. Arborele de mastică în grecește se numește Txinos, și de aceea Daniil răspunde bătrânului: „îngerul lui Dumnezeu te va tăia (σχίσαι) în două". Stejar verde (πρίνος) și apoi Daniil observă: îngerul lui Dumnezeu așteaptă cu sabia, ca să te tae (πρίσαι)". Pe temeiul acestui joc de cuvinte curat grecesc în acest loc, unii critici s'au încercat să bănuiască autenticitatea acestei istorii și să o considere de origină mai târzie, din literatura iudeo-greacă, iar nu din vechea literatură iudaică. Dar obiecțiunea aceasta nu rezistă criticei, căci asemenea joc de cuvinte e propriu și limbii ebraice, și dacă se admite, că autorul traducerei grece o redă nu litera, ci senzul acestui loc, atunci nu rămâne nici un motiv de îndoială în aceea, că originalul acestei istorisiri, adecă textul evreesc nu diferă, deși el este astăzi perdut. Vezi Vigouroux, în cartea sa Melanges Bibliques, Paris 1882, articolul Susanne, caractere veridique de son histoire, p. 335-361.



Prorocul Iezechil.

CAPITOLUL XII.

PROROCUL IEZECHIL.



Despre susținerea vieții religioso-morale în poporul robit continuară a se îngriji prorocii, care, ca păstrători credincioși așezământului lui Iehova, nu părăsiră pe poporul ales nici în anii necazurilor lui. Mulțumită neamestecului guvernului babilonean în viața lăuntrică a captivilor, prorocii aveau toată putința să-și continue activitate lor în conducerea duhovnicească a poporului. Unei asemenea activități s'a consacrat în acest timp în popor marele proroc Iezechil. El a fost dus în robie încă pe vremea regelui Ioachim, înainte de dărâmarea Ierusalimului, și a fost așezat la râul Hovar, care se varsă în Eufrat nu departe de renumitul oraș comercial Carhemisi sau Carhamis.

Prorocul Iezechil, fiul lui Buzie, a fost de origină preoțească. Trăind în mijlocul poporului robit, el vedea nevoea lui mare religioso-morală, și ca om înzestrat cu un patriotism extraordinar și totodată și cu râvnă pentru religia cea adevărată, se silea să-l ajute prin activitatea sa. In sine el era om înzestrat cu o elocvență puternic atrăgătoare, cu glas plăcut și atrăgător și în totul pătruns de acel ideal înalt, care ar fi trebuit să-l realizeze poporul iudeu. Dându-și deplin sama, că nenorocirea ce căzuse pe

popor a atârnat în totul de criminala lui neascultare de Iehova, el se hotărî să întrebuinţeze toate sforţările, ca să-l aducă iar la adevărata credinţă şi astfel să restabilească slava lui Israil, ca popor, prin întoarcerea lui la Iehova. Inima lui proprie striga către Dumnezeu. De oare ce templul de pe muntele sfânt al Sionului era deja pierdut pentru robi, apoi el voia să aducă poporul la Iehova în înţeles mult mai duhovnicesc, făcând inima lui templu viu al lui Dumnezeu. Ideea lui vie cuprindea involuntar soartele istorice ale poporului şi marele revelaţiuni legate de dânsul: groaznica revelaţiune pe Sinai, minunile săvârşite pentru Israil în Egipt, în pustie şi în pământul făgăduinţei, revelaţia lui Dumnezeu în templu, pe muntele Moria, şi măreţele lui comunicări, făcute poporului prin mijlocirea lungului şir de proroci, au fost obiectul cugetării a toate cotropitoare ale lui Iezechil. Alţii puteau să se ocupe cu visurile sălbatece despre schimbările politice şi despre curânda întarcere în Palestina, iar el trăia în sfera înaltă: în prezenţa duhovnicească a lui Iehova şi în mijlocul unor bunuri mai substanţiale ale eternităţii. Sufletul lui îl umplea entuziasmul religios întocmai aşa cum flacăra umple cristalul strălucitor al sfeşnicului. A fi aproape de însuşi Dumnezeu şi a aduce pe poporul său aproape de El, asta era problema lui cea mai sfântă.

Aşa de pe nesimţite pregătit pentru inspiraţiunile dumnezeeşti, Iezechiil odată se dădu unor reflecţiuni liniştite, poate în casa sa, probabil la via sa, sau sub smochin. Era o zi călduroasă probabil în Iulie, cea mai caldă lună la Babilon. Inaintea sufletului său entuziasmat fără de veste se deschise o vedenie tainică şi uimitoare. El văzu cum dinspre nord se stârni un vânt vijelios, cu un nor mare şi foc vâlvâitor, vărsând strălucire în jurul său. Din mijlocul norului se arătă oare cum o lumină de flacără. Dar Iezechiil nu era atât uimit de acest fenomen, care se putea părea lui unul din obişnuitele fenomene atmosferice ale ţărei puţin cunoscute lui, pe cât prin aceea, că în mijlocul acestui fenomen „se vedea asămănarea a patru animale". Vederea lor era neobişnuită: „chipul lor era de om; şi fiecare avea patru feţe şi la fiecare din ele patru aripi; picioarele lor erau drepte, şi tălpile picioarelor ca picioarele de viţel, şi scânteiau ca arama (şi aripile lor uşoare). Şi sub aripi aveau mâni de om, la cele patru laturi ale lor; şi feţele lor şi aripile lor, la toate câte patru. Aripile lor se atingeau una de alta; în timpul mersului lor ele nu se întorceau, ci mergeau fiecare în direcţia feţei ei. Asemă-

narea fețelor lor erau: o față de om, și o față de leu în partea dreaptă la tuspatru, iar la stânga față de vițel la tuspatru, și fața de vultur la tuspatru. Și fețele lor, și aripile lor deasupra erau despărțite, dar la fiecare două aripi se atingea una de alta, iar două acopereau trupurile lor. Și mergeau ele, fiecare în acea parte, care era înaintea feții ei; încotro le da duhul să meargă, într'acolo și mergeau; în timpul mersului lor nu se întorceau. Și vederea acestor animale era ca vederea cărbunilor aprinși, ca vederea lampilor; foc circula printre animale, și strălucirea dela foc, și fulgerele ce eșeau din foc, și animalele se mișcau repede în coace și în colo, cum scânteiază fulgerul. Și m'am uitat eu la animale, și iată, pe pământ lângă aceste animale era câte o roată înaintea celor patru fețe ale lor. Vederea roatelor și alcătuirea lor era ca aspectul topazului, și asămânarea tuspatru era una; și după aspectul lor, și după întocmirea lor se părea că roatele erau vârâte una în alta. Când ele mergeau, mergeau în cele patru părți ale lor; în timpul mersului nu se întorceau. Iar obezile lor sunt înalte și grozave erau ele; și obezile lor la toate patru de jur împrejur erau pline de ochi. Și când mergeau animalele, mergeau și roțile lângă ele; și când animalele se ridicau dela pământ, atunci se ridicau și roțile. Incotro voia duhul să meargă, într'acolo mergeau și ele; or încotro se ducea duhul, și roțile se ridicau depotrivă cu dânsul; căci duhul animalelor era și în roți. Când mergeau acele, mergeau și ele; și când acelea stăteau, stăteau și ele; și când acelea se ridicau dela pământ, atunci alăturea cu ele se ridicau și roțile; căci duhul animalelor erau și în roate. Deasupra capetelor animalelor era un fel de boltă, ca vederea unui cristal uimitor, întins deasupra peste capetele lor. Iar sub boltă se întindeau aripile lor, direct față în față, și fiecare avea două aripi, cara le acoperea, și la fiecare două aripi acopereau trupurile lor. Și când ele mergeau, — continuă prorocul, — eu auzeam zgomotul aripilor lor, ca zgomotul de ape multe, ca glas puternic, sgomot puternic, ca zgomotul din lagărul militar; iar când ele se opreau, își lăsau aripile lor. Iar deasupra bolței, care era deasupra capetelor lor, era ceva ce sămâna cu un tron, la vedere ca făcut din piatră de saphfir; iar la asămânarea aceea de tron era ca o asămânare de om sus pe el. Și am văzut eu ca un fel de metal aprins, ca o înfățișare de foc a lui înlăuntrul lui împrejur. Dela închipuirea șoldurilor lui și mai sus,


Lampă stabilă

dela închipuirea șoldurilor lui și mai jos eu am văzut ca un fel de foc, și strălucire era împrejurul lui. In ce chip este curcubeul pe nori la vreme de ploae, așa înfățișare avea această strălucire împrejur“ (Iezec. I, 11–28).

Uimit de o vedenie așa de minunată, Iezechiil căzu pe fața sa, și pe când zăcea la pământ într'o neobișnuită zguduire a sufletului, atunci a fost ridicat de porunca ce a răsunat dela cel Preaînalt: „Fiul omului, scoală pe picioarele tale și Eu voi vorbi cu tine“. Impreună cu aceste cuvinte, s'a ivit și puterea de a se supune lor; sufletul și trupul prorocului, care se expuseseră aproape unei neputințe totale, căpătară puterea de a se ridica înaintea celui Atotputernic și a asculta comunicările Lui; și prorocul se râdică îndată pe picioarele sale, și după aceea a auzit din nou cuvintele, ce ajungeau până la urechile lui dela Acela care ședea pe tron: „Fiul omului, — zise glasul, — Eu te trimit către fiii lui Israil, către oamenii nesupuși, care s'au răzvrătit contra Mea; ei și părinții lor sunt trădători înaintea mea până chiar în ziua de astăzi. Și acești fii sunt cu fața grosolană și cu inimă împetrită; la ei te trimit Eu și tu să le spui: Așa zice Domnul Dumnezeu! Fie că te vor asculta, sau nu te vor asculta, căci ei sunt o casă răzvrătită; dar să știe ei, că a fost proroc între dânșii. Iar tu, fiul omului, nu te teme de ei, și nu te teme de vorbele lor, dacă ei, cerga lupului și spini vor fi pentru tine, și tu vei trăi la scorpioni; nu te teme de vorbele lor, și nu te înfricoșa de fețele lor, căci ei sunt o casă răzvrătită. Și să le spui vorbele Mele, fie că vor asculta, fie că nu vor asculta, căci ei sunt îndărătnici. Tu însă, fiul omului, ascultă ce am să-ți vorbesc Eu; nu fii îndărătnic, ca această casă răzvrătită. Deschide gura ta și mănâncă ce am să-ți dau Eu“ (Iezec. II, 3–8). După aceste cuvinte, în vedenie se întinse spre proroc o mână, care ținea un sfitoc scris. Mâna desfășură sfitocul înaintea prorocului, și acest sfitoc era scris înăuntru și afară și pe el erau însemnate cuvintele grozave: „plâns, și geamăt, și amărăciune“. Prorocului după aceia i se porunci să mănânce acest sfitoc, și când el, spre as-



Cerga lupului

cultarea dumnezeeştei porunci, l-a mâncat, atunci „era în gura lui dulce, ca mierea". Acesta a fost simbolul văzut a consacrărei lui Iezechiil în înalta situaţie de proroc al celui Preaînalt, şi lămurind acest simbol, dumnezeescul glas continuă să-i grăiască: „fiul omului, scoală şi mergi către casa lui Israil, şi le spune cuvintele Mele. Căci nu către un popor cu graiu ne priceput şi cu limbă neînţeleasă eşti trimis tu, ci către casa lui Israil; nu la popoare multe cu graiu neînţeles şi cu limbă nepricepută, a căror cuvinte tu nu le-ai înţelege. Dar dacă te-aş trimite chiar şi la acestea, apoi ele te-ar asculta; iar casa lui Israil nu va vrea să te asculte; căci ei nu voesc să Mă asculte, pentrucă toată casa lui Israil sunt tari de cap şi împetriţi la inimă. Iată eu voi face faţa ta tare contra feţii lor, şi fruntea ta tare contra frunţii lor. Nu te teme de ei şi nu te spăimânta înaintea feţii lor; căci ei sunt o casă răzvrătită. După oare care interval, care dădu putinţa prorocului să cugete la marea însărcinare dată lui, glasul continuă: „fiul omului, toate cuvintele Mele, pe care ţi le voi vorbi, primeşte-le cu inima ta şi să le spui cu gura ta; scoală şi mergi către cei strămutaţi, către fiii poporului tău, şi le vorbeşte şi le spune: aşa zice Domnul Dumnezeu? Fie că te vor asculta, fie că nu te vor asculta.

Miraculoasa vedenie acum trebuia să se termine. Iezechiil primi cu toată inima marea însărcinare dumnezeească. Dară terminarea vedeniei fu neobişnuit de înălţătoare şi uimitoare. Peste prorocul se pogorâ Duhul Sfânt, îl rădică, şi el auzi în urma sa un mare glas de tunet: „Binecuvântată este slava Domnului din locul său?" Impreună cu asta se ridică şi zgomotul aripilor ce se atingeau una de alta a animalelor, şi sgomotul roţilor de lângă ele, însoţind totodată puternicul bubuit de tunet. Vedenia a fost straşnică şi uimitoare, dar ea în acelaşi timp deschise înaintea prorocului tot abisul necredinţei poporului său, iar când vedenia conteni, atunci prorocul se simţi în mare amărăciune şi nelinişte. Dar de oare ce „mâna Domnului era puternică asupra lui", atunci el plecă să împlinească misiunea sa la cei strămutaţi la Tel-Aviv, care trăiau la râul Hovar; şi a rămas în mijlocul lor şapte zile, mirându-se de toate cele întâmplate şi totodată pregătindu-şi puterile pentru munca ce-i stătea înainte a activităţii proroceşti.

Ce se atinge de vedenia arătată, apoi ea se deosebeşte prin o deosebită misteriositate şi înălţime. Clară după marele sale adevăruri ale atotştiinţii, atotputerniciei şi măreţiei lui Iehova, ea nu

poate fi supusă unei explicațiuni amărunțite în părțile și particularitățile ei. Greutatea lămurirei depline a ei totdeauna s'a recunoscut de către tâlcuitori, și deja timpuriu la iudei" cartea prorocului Iezechiil a ocupat loc între acele „tezaure", care nu se îngăduia a se citi de persoanele mai mici de treizeci de ani[1]). Totuși multe se pot înțelege chiar și din o vedenie așa de tainică dacă se pătrunde în raportul dintre laturea naturală și divină a inspirației. Izvorul multora din trăsăturile ei mai uimitoare nu



Vedere pe râul Hovar

e greu de urmărit. Iehova s'a pogorât pe Sinai în tunete, fulgere și furtuni, ca și acum. El s'a arătat din o țară misterioasă a nordului. Norul de foc avea de prototip acel nour, care atârna deasupra cortului mărturiei, animalele înaripate umbreau sanctuarul în templele egiptene și în templul lui Solomon erau doi heruvimi, plecați deasupra scaunului îndurărei, afară de care alți doi heruvimi de proporții uriașe stăteau pe de laturile Sfintei Sfintelor. In Babilonia afară de aceasta atențiunea prorocului putea necontenit să se oprească asupra figurilor enorme ale unor ființe înaripate, care unea într'însele cele mai diferite trăsături. Boii înaripați, leii și vulturii de ambele părți străjuiau intrarea în palate și temple în Babilon. Văzuți pentru prima oară de captivi după sosirea lor la Babilion, ei trebue să-i fi însuflat o frică neobișnuită, ca unor oameni, aduși dintr'o țară, unde erau interzise orce chipuri sculptate, și unde chiar idolii, introduși spre violarea directă a legii sfinte, aveau numai figură de om, cu

1) Genazim El au cuprins aicea deasemenea primele capitole ale cărții Facerea și Cântarea Cântărilor.

excepția poate a lui Moloh cel cu cap de bou. Formele, în toate privințele asemănătoare cu heruvimii vedeniei lui Iezechiil, negreșit nu puteau să se prezinte mai înainte privirilor proorocului, dar el în tot cazul putuse vedea mai înainte chipurile uriașe cu fața de om, cu aripi de vultur și cu trup de leu sau de bou. Că aceste forme au putut în parte să se combine în sufletul său cu vedenia maestății lui Iehova, aceasta e perfect de acord cu legile revelației și a naturei noastre înțelegătoare. Noi putem să pătrundem necunoscutul numai prin ceeace ne este cunoscut. Noi putem să lărgim sau să înlănțuim elementele cunoscute nouă, dar nu avem putința să creem chipuri din nimica. De aicea scriitorii inspirați de Dumnezeu ai tuturor veacurilor s'au folosit de fapte și figurile, care deja înainte le-au fost cunoscute lor. Prima carte a Pentateucului poartă asupra ei urmele puternice a obiceiurilor și simbolurilor Egiptului. In Palestina figurile și metaforele scriitorilor sacrii se împrumută dela obiectele ce-i înconjoară pe dânșii și tot așa în Babilonia ei au recurs la acele figuri, cu care ei au făcut cunoștință în țara nouei lor așezări. Nu va fi fără interes să arătăm, că însuși cuvântul „heruvim" își găsește un corespondent apropiat în cuvântul asirian „Cherub"

Simbolismul lui Iezechiil, comparat cu simbolismul prorocilor anteriori, este totuși foarte semnificativ. La Sinai strămoșii poporului Iudeu „n'au văzut nici o închipuire" a lui Dumnezeu. Dar fiindcă lui i-a fost dat să trăiască printre figurile omenești uriașe ale zeilor, acoperite cu aur strălucitor, apoi anume în vedeniile lui noi pentru prima oară vedem chipul strivitor al lui Iehova. Alegând pentru închipuirea lui Iehova toată strălucirea și toată măreția, înaintea cărora trebuiau să îngălbenească sau să pălească idolii indigeni, prorocul pare că a voit să ridice cugetarea compatrioților săi la închipuirea clară a slavei infinite de mari a lui Iehova, folosindu-se totuși în acest scop de lucrurile, care se dădeau în parte de religia locală. Trebue să amintim, că în această privință lui Iezechiil i-a urmat în totul și Daniil, cartea căruia poartă asupra sa urmele acelorași înrâuriri. In vedeniile lui vedem noi aceleaș ființe simbolice și închipuiri. De dovadă că vedeniile avute de Iezechiil purtau asupra lor urmele înrâurirei locale, servește interesanta închipuire de pe un cilindru asirian care se află acum în muzeul Britanic, și care prezintă o stranie asemănare cu chipurile văzute de Iezechiil. Pe valurile, ce prezintă linii neregulate, plutește o corabie misterioasă. Capetele ei la bot și la cârmă au formă omenească, care ajunge pânăla jumătatea trupului. Pe corabie se află doi cherubi sau boi înaripați; stând

cu cozile unul înaintea altuia (coadă la coadă) ei întorc fața lor omenească spre privitor, în care caz din situația lor se poate conchide prezența altor doi îndărătul lor, așa că ei susțin cele patru colțuri ale suprafeței plane, care se razemă pe umerele lor și poate alcătuind temeiul vedeniei lui Iezechil. Pe suprafața plană stă un tron, pe care șede un zeu bărbos, înbrăcat cu o haină lungă și luxoasă, iar capul lui e împodobit cu o tiară babiloneană, și mâna lui întinsă ține un sceptru și un cerc mare sau un inel fără podoabe. Inaintea zeului stă o mică figură omenească, înbrăcată cu o haină lungă, pentru primirea ordinelor, îngerul lui sau, în asirienește, Șical. El este acel mijlocitor, prin care muritorii și pot să se apropie de divinitate. Deasupra capului, pe de lături, se află două semilune, ca și cum ar arăta la corpurile cerești, iar deasupra lor încă se văd părți din curcubeul, care poate în parte să corespundă curcubeului, îndicat învedenia lui Iezechil. Boi cu capetele de om în Asiria și Babilonia de obiceiu se puneau la porțile palatelor și templelor, ca genii păzitoare, pentru apărarea întrării în ele de toate acele persoane, a cărora întrare era interzisă. Ei se considerau ca vii, și în formele lor enorme de piatră, după credința poporului, păzeau porțile palatelor cerești ale zeilor, precum și porțile sferelor subpământene; aceste din urmă ființe subpământene susțineau pământul pe umerii lor, păzeau întrarea în inpărăția morților, și erau obiectul adorațiunii, ca păzitorii acestei împărății a pomului sfânt al vieții [1]).

In curgere de șapte zile după vedenie, Iezechiil, cum istorisește el singur, n'a putut face nimic; ci a șezut în mijlocul poporului său în Tel-Aviv în adâncă mâhnire și singurătate; Sufletul lui a fost apăsat pentru o vreme atât de vedenia grozavă văzută, cât și de măreția dumnezeeștei însărcinări date lui și de răsponzabilitatea în calitate de prooroc. Numai după trecerea săptămânii muțenia lui în fine a fost întreruptă și după aceea el a auzit glasul lui Dumnezeu, care-i vorbi în liniștea sufletului său. El a fost formal numit slujitor obștesc al lui Iehova, dar nu putea încă să-și lămurească, în ce consta slujba sa. Inainte de a merge la frații săi, Iehova a voit să-i dea lui să simtă toată importanța slujbei lui. Destinat să slujească cuvântului dumnezeesc între oameni el trebuia să cugete deplin la importanța acestei slujbe, dând prin aceasta pilda cea mai instructivă pentru toți aceia, care și astăzi

1) Relativ de acest obiect vezi Lenormant, Les origines de l'Histoire, pag. 193-127; Dillman, articolul Cherub in. Bib. Lex. Fried. Delitsch, Wolag das Paradies? pp. 156-155; Kurtz, articolul Chyrubim, in dicționarul lui Herzog.

iau asupra lor grija de sufletele omenești. „Fiul omului, — îi zice glasul lui Dumnezeu. Eu te-am pus străjăr al casei lui Israil, și tu vei auzi cuvintele din gura Mea, și-i vei cuminți din partea Mea. Când eu voi spune nelegitului: Cu moarte vei muri, iar tu nu-l vei deștepta și nu vei grăi, ca să ferești pe nelegiuit dela calea nelegiuirii lui, ca să fie viu, atunci nelegiuitul acela va muri în nelegiuirea sa, și Eu voi cere sufletul lui din mânile tale. Iar dacă tu vei înțelepți pe nelegiuit, și el nu se va întoarce dela nelegiuirea sa, și dela calea lui nelegiuită, atunci el va muri în nelegiuirea sa, iar tu îți vei mântui sufletul tău. Și



Genii, care păzesc sfântul pom al vieții (după un monument asirian).

dacă dreptul se va abate dela dreptatea sa, și se va purta nelegiuit, când Eu voi pune înaintea lui poticnire și el va muri, atunci dacă tu nu l-ai povățuit, el va muri în păcatul său, și nu se vor pomeni faptele lui cele bune, pe care le-a făcut el, și Eu voi cere sângele lui din mânile tale. Dacă însă vei sfătui pe dreptul, ca dreptul să nu greșască, și el nu va greși, atunci și el va fi viu, pentrucă a fost sfătuit, și tu-ți vei mântui sufletul" (Iezec. III, 17-21).

Primind asemenea prevenire și povață, Iezechiil plecă în mijlocul poporului său, cum i se poruncise, cu scopul ca să proclame în mijlocul lor nevoea de a se pocăi și a duce o viață mai bună, și să împrăștie din mijlocul lor închipuirile deșarte și vătămătoare, că ei au a se întoarce curând în Iudeea și să găsască Ierusalimul în aceeași stare, în care l-au lăsat ei. El prin cuvântul său inspirat se silea să-i convingă, că lor li-i rânduit să rămână în Babilonia, șaptezeci de ani, și cetatea sfântă fără îndoială va fi dărâmată pentru păcatele poporului. Dar lui îi fu dat să vorbească la oameni, care cu încăpățînare făceau împotriva prezicerilor, atât de neasămănătoare cu visurile desmerdate de dânșii. Acea indig-

nare înflăcărată a sufletului său, cu care prorocul mustra necredința și infidelitatea poporului său, fu capabilă numai să iriteze și mai mult poporul, care dorea mai curând să creadă visurilor sale seci, decât cuvântul prorocului. Din această cauză prorocului îi fu dat să întimpine mari pedici și neplăceri, dar în mijlocul lor el întimpină sprijin în noile revelațiuni. Intre altele se dovedi, că poporul având simțurile grosolane, devenea din ce în ce mai nesâmțitor față de propovedui tor. Atunci prorocul, părăsind pentru o vreme soarta poporului său, rosti câteva prorocii înalte, referitoare la popoarele înconjurătoare, ca prin prevestirea soartei ce-i amenința să imprime mai puternic ideea despre pedeapsa lui Dumnezeu și pentru poporul ales în rătăcirea lui. El rosti câteva prorocii despre diferite neamuri ale Asiei Apusene, asupra lui Amon Moab, Edom, Filistia și Damasc, cucerirea cărora de Nabuhodomosor trebuia să servească de dovadă evidentă a împlinirii prorociilor lui. Și în adevăr, aceste popoare, așa zicând, au dispărut de pe fața pământului, și deja nu se mai considerau printre popoarele lumii de atuncea. Mai multe decât altele și-a păstrat neatârnarea sa Edom, dar și dela dânsul, în ținutul său de locuință, a rămas mai curând o neînsemnată colonie, decât un regat, celelalte au dispărut pentru totdeauna. După aceste popoară, după prezicerea prorocului, trebuia să dispară și Tirul, orașul cel mai bogat și mai măreț de pe literarul Mediteranei, care îngrămădise în porturile sale bogății din toată lumea. Adevărat, orașul acesta a continuat să existe nu numai în cursul timpurilor clasice, ci chiar până la evul mediu, și în calitate de oraș nu tocmai mare există încă chiar și până astăzi, dar ca stat el a căzut sub lovitura cuceritorului babilonean. Ultima oară noi vedem acest oraș în toată măreția slavei lui, anume în strălucita închipuire a prorocului Iezechiil, care l-a desemnat sub chipul unia din cele mai slăvite și mai bogate corăbii, plutind mândru pe mările supuse lui cu vintrelele din cele mai bune pânze ale Egiptului și cu căptușelele de purpură ale scaunelor, având de mateloți ai săi pe cei mai bogați negustori ai lumii (Iezec. XXVII, 1-24). Prorocul închipuește, cum această măreață corabie este deodată cuprinsă de o furtună dela răsărit, și suferi un desăvârșit naufragiu în mijlocul vaetelor de desperare și groază, purtate pe toate litoralele mărei Mediterane. Dar vederea proroocească a lui Iezechiil se întinde și mai departe de mormântul istoric al micilor popoară înconjurătoare. Inaintea privirilor lui se desfășura un tablou și mai măreț. Pe dinaintea lui se purta și acel eveniment mondial,

după care Asiria, cea puternică până atuncea, care făcea să tremure înaintea sa toate popoarele de prin prejur, a căzut deodată de o sguduitură înfricoșată, ca un oare care cedru din Liban, așa încât căderea ei puse în sguduire toate regatele pământului (Iezec. XXXI, 3-17: XXXII, 22-23). Tot asemenea soartă, după prezicerea prorocului, trebuia să ajungă și pe monarhia mult mai veche și glorioasă a Egiptului. Egiptul, stăpânitorul culturii primitive, deasemenea trebuia să împărtășească soarta tuturor popoarelor lumii de atuncea și să se supună noului cuceritor. Proroocia asupra Egiptului se distingea prin o figurațiune uimitoare, care reflectează asupra sa trăsăturile cele mai caracteristice ale Egiptului sub chipul unei corăbii pe Nil." Tu, ca un leu tânăr între popoară. - se adresază către Egipt prorocul Iezechiil, - și ca un monstru pe mări, te arunci în râurile tale și chinuești cu picioarele tale apele, și calci păraele lor. Așa grăește Domnul Dumnezeu: Eu voi arunca asupra ta mreaja Mea, în adunarea multor popoară, și ele te vor târâ cu mreja Mea, Și te voi arunca pe pământ, în câmp deschis te voi arunca și vor ședea pe tine tot felul de păseri ale cerului și să vor nutri cu tine hearele întregului pământ. Și voi risipi cărnurile tale prin munți, și văile le voi umplea cu cadavrele tale. Și pământul navigației tale îl voi adăpa cu sângele tău până la munți. Și râpile le voi umplea cu tine. Sabia regelui Babilionului va veni asupra ta. De sabia puternicilor va cădea poporul tău; ei cu toții sunt cei mai răi dintre popoară, și vor nimici mândria Egiptului și va peri toată mulțimea lui" (XXXII, 1-6, 11-13).

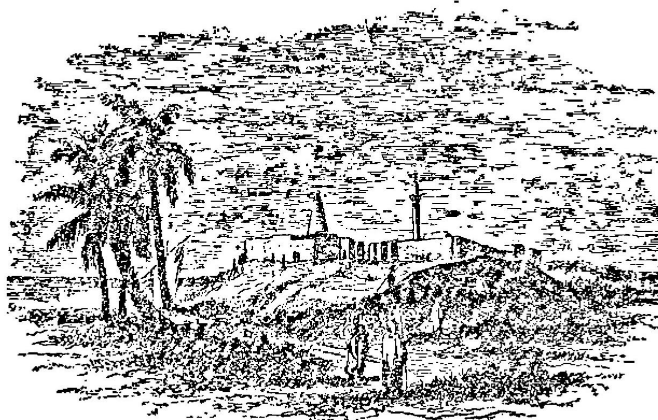
Intre acestea evenimentele politice se perindau repede unele după altele, ca și cum ar fi urmat cuvintelor prorocului Iezechiil și le dădeau o confirmare faptică. Regimentele regelui Babilonului Nabuhodonosor cucereau popor după popor și încătușau tot mai mult nefericitul popor iudeu, care tot mai mult se apropia de soarta sa meritată. Prorocul Iezechiil cu inima tremurând urmărea mersul acestor evenimente și se silea să lămurească înțelesul lor fraților săi rătăciți. Dar de oare ce aceștia din urmă tot rămâneau încă surzi și orbi față de toate cele ce se săvârșau, și inima lor până întru atâta se împetrise, că ei contenise de a mai da atențiune cuvintelor prorocului sau îl ascultau numai ca „pe un cântăreț distractiv cu voce plăcută și ca pe un muzicant de ocazie" — ca să audă și să uite, — apoi prorocul păși la o predică suigeneris prin ajutorul simbolurilor, în speranța că această predică poate influența puternic asupra inimii împetrite a poporului. De acum noi vom vedea o serie întreagă de simboluri

remarcabile, care alcătuesc trăsătura distinctivă prorociei lui Iezechiil. Pentru a arăta confraților săi dărâmarea neîndoelnică a Ierusalimului, cu deosebire contra prezicerilor mincinoase ale prorocilor mincinoși, care duceau poporul în rătăcire prin iluziuni irealizabile despre întoarcerea curândă a poporului la Ierusalim, pentru ca mai vizibil să zugrăvească asedierea apropiată a Ierusalimului și toate nenorocirile înjugate cu ea, Iezechiil recurse la un șir întreg de acte simbolice. Așa el luă una din cărămizile obișnuite, uscate la soare, din care erau construite mai toate clădirile de prin prejur, și desemnă pe dânsa Ierusalimul, cu toate împrejurările asediului; rădică împrejurul Ierusalimului ziduri, închipui turnurile de lemn, ridicate de regulă deasupra lor, valurile de pământ enorme, de pe care asediații puteau fi loviți de asediatori, — cu un cuvânt toate mijloacele, ce se întrebuințau în vechime la asedierea orașelor. Făcând aceasta, el luă o scândură de fer și o puse ca un zid de fer între sine și oraș, și vădit păși la asedierea lui. Toți cei ce treceau pe lângă proroc fără să vrea întorceau luarea aminte la această acțiune simbolică a lui, și el astfel le preda fără cuvinte marea lecțiune despre peirea Ierusalimului, ce se apropia. După aceea, pentru a le zugrăvi starea nenorocită a orașului în timpul asediului, și în genere suferința poporului său din cele douăsprezece triburi, prorocului i se porunci de sus să se culce pe un pat, asemenea unui om legat de el de boală sau cu sila. In asemenea situație el trebui să stea culcat 390 de zile pe partea stângă, în scopul de a arăta durata nelegiuirii a zece triburi, și după aceea 40 de zile pe partea dreaptă, pentru designarea numărului corespunzător de ani ai nelegiuirei lui Iuda. După aceea prorocul recurse și la alte simboluri pentru închipuirea altor nenorociri ce așteptau poporul. Astfel, el coapse turte de orz pe excremente de om în sămn de foamete și de nevoe extremă a celor asediați; nimici părul de pe cap și din barbă cu sabia, cu foc și vânt pentru închipuirea soartei nenorocite a iudeilor în timpul dărâmării Ierusalimului, și această predică simbolică fără cuvinte a influențat mai puternic asupra poporului, decât cea simplă prin cuvinte, în care prorocii mincinoși prin aratarea falsă puteau umbri pe adevăratul proroc cu adevărul lui neînpodobit.

Intre acestea grozavul eveniment se apropia de săvârșirea lui. In curgere de un an întreg, dela începutul asediului Ierusalimului, prorocul Iezechiil rămase mut, învățând pe confrații săi numai prin simboluri evidente. Dar iată, la apusul acelei zile,

în care, după calculul iudeu, a avut loc căderea Ierusalimului, Iezechiil iarăşi deschise gura, şi n'a mai fost tăcut; în sufletul său se ivi o profundă presimţire a marelui eveniment săvârşit. Şi în adevăr, în zare se ivi venind spre dânsul un fugar din Ierusalim, care-i transmise grozava veste, că sfânta cetate a căzut. Astfel pe poporul iudeu îl ajunsese lovitura cea mai grozavă şi regatul lui David nu mai exista. S'ar fi putut crede, că acest eveniment trebuia să zdruncene cu totul inima lui Iezechiil prin cea mai adâncă întristare. Dar în realitate nu fu aşa. Din acest moment spiritul lui Iezechiil se înbărbătă; înaintea lui începură a se desemna noui tablouri mai luminoase şi mai măreţe, şi aceasta fu nu o simplă tranziţie dela o aşteptare nedeterminată la o soartă definită, cum s'a petrecut asta cu David după moartea primului său fiu dela Virsavia, ci ceva mult mai mult. Peste dânsul iar era mâna Domnului şi-l puse în mijlocul şesului larg şi deschis al Mesopotamiei. In această localitate pustie lui i se prezentă priveliştea atât de cunoscută călătorilor prin pustiu: oase şi schelete de oameni şi de animale, uscate şi arse de soare pe nisipurile galbene, resturile unei oarecare caravane mari, care a lăsat după dânsa sute întregi de animale şi oameni, periţi de foame sau de oboseală, sau poate locul de îngropare a vre unui neam sălbatec, sau a vre unei armate puternice din vremurile vechi, rămăşiţele căreia, demult acoperite de nisip, au put fi din nou descoperite de vre un vânt puternic şi vijelios. La vederea tabloului acestor oase fără de viaţă şi uscate, prorocul auzi glasul cunoscut lui din vedeniile anterioare, care-i zise: „Fiul omului, învia-vor oare oasele acestea?“ — Doamne Dumnezeule, — răspunse prorocul, „Tu ştii asta“. Apoi i se porunci să rostească prorocia către aceste oase moarte, ca şi către nişte oameni vii. Iezechiil începu să prorocească acestor ciudaţi ascultători, şi când glasul lui răsună în mijlocul pustiului mort, atunci întru răspuns lui se revărsă ca un bubuit de tunet, şi pământul vârtos şi uscat s'a zguduit sub picioarele lui. Prorocul văzu o privelişte uimitoare: oasele se apropieră unele de altele încheietură la încheietură; pe ele se arătă din nou carne, şi ele zăceau moarte şi fără viaţă, asemenea trupurilor unei oştiri abea masacrate. La vederea acestei groaznice privelişti, prorocul iar făcu să răsune strigătul său prorocesc, şi vântul, de care chiar el fusese adus aicea, iar se deslănţui pe această câmpie moartă, şi spre mirarea prorocului, trupurile începură să învie şi să se scoale în picioare şi pustiul singuratec şi grozav deodată se văzu plin de o mulţime mare de oameni vii. Această măreaţă vedenie a învierei oa-

selor uscate fu închipuirea vădită a restabilirei și izbăvirei poporului. Și senzul acestei vedenii a fost confirmat prin o nouă vedenie, care încă și mai mult a trebuit să încurajeze pe proroc. Același spirit a luat pe Iezechiil și l-a dus în țara sa natală. El se vedea stând pe vârful unui munte înalt, și acolo înaintea lui se deschise un plan tainic de oraș și de templu, în totul corespunzător aceluia, care-i era cunoscut lui încă din tinerețǎ chiar până la cele mai mărunte detalii, dar de proporții uriașe. Aicea el văzu cum de sub pridvorul templului deodată începu să curgă un izvor, ascuns până atuncea sub bolta stâncoasă, care se prefăcu într'un curs măreț, îndreptându-se în jos pe trepte spre



Mormântul prorocului Iezechiil.

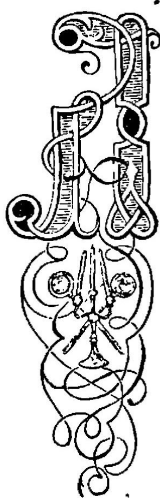
porțile răsăritene. Văgăuna uscată a Cedronului se umplu de un măreț râu, care, rădicânu-se tot mai sus, înfine deveni un râu măreț și lat și prin udarea lui stâncele prăpăstioase și sterpe, care încadrau acest râu, se acoperiră de verdeață, și cursul de apă, despărțindu-se în două râuri, se îndreptă spre șesul pustiu al Iordanului și spre apele fără viață ale mărei Moarte, care dela acțiunea binefăcătoare ale apelor lui s'au umplut de ființe vii și de o mulțime nenumărată de pești, asemenea lacului Tiberiadei, sau a mărei Mediterane. Din această cauză pe malurile ei s'au ivit o mulțime de pescari, și înseși țărmurii ei se acoperiră de o vegetație luxuriantă, „începură să. crească tot felul de arbori, care procurau hrană; frunzele lor nu se vestejeau și fructele în ei nu se sfârșau" (Iezec. XLVIII, 1-12).

Astfel prorocul Iezechiil a fost nu numai învățător al poporului ales, în această epocă tristă a existenței sale istorice, ci și prototip atât al soartei triste a vieții lui prezente, cât și a soartei lui slăvite, rânduite pentru dânsul în viitor.



CAPITOLUL XIII

ȚINEREȚA PROROCULUI DANIIL.

ctivitatea prorocului Iezechiil se mărgini la cercul nemijlocit al poporului iudeu și numai în parte se atinse de popoarele păgâne, asupra cărora el a rostit în absența lor o groznică prorocie. Dar afară de dânsul în timpul captivității babilonice a lucrat încă un alt proroc, care a fost reprezentantul și propoveduitorul adevăratului Dumnezeu înaintea feței a înseși regilor cuceritori. Acesta e anume prorocul Daniil. Acesta încă de tânăr a fost dus în robie la întâia luare a Ierusalimului de către Nabuhodonosor. Ca să atașeze la sine pe poporul iudeu, Nabuhodonosor chiar atuncea porunci șefului eunucilor săi, Asfenaze, să aleagă câțiva tineri iudei din cei mai cunoscuți, mai frumoși și mai capabili, „ca să-i învețe carte și limba haldeiană", în scop de a pregăti din ei în urmă slugi capabile și devotate tronului în Babilon. Din numărul lor a fost Daniil cu tovarășii săi Anania, Azaria și Misail, cărora tuturor în Babilon li s'au dat nume nouă; Baltazar, Ședrah, Misah și Abdenago. Dar cu schimbarea numelor nu s'a schimbat într'înșii adânca lor pietate și devotamentul nebiruit religiei celei adevărate, care au fost și îngrădite cu o serie întreagă de evenimente miraculoase, mai ales în soarta prorocului Daniil.

Cele mai noui monumente și cercetări istorice confirmă uimitor și ilustrează istoria lui Daniil în toate amărunțimile ei. Din ele se vede, că regii Asiriei și Babiloniei în scopul de a-și înlesni administrația supușilor lor din diferite neamuri și limbi de obiceiu alegeau dintre captivii sau dintre cei luați ca zălog dela fiecare popor oameni tineri, de obârșie nobilă, și să le dea educație în palatul regal, unde ei se și dădeau sub supravegherea eunucilor principali, și primeau creștere îngrijită și cultură superioară, pe cât era posibil în vremea aceea. Astfel din inscripțiile lui Senaherim aflăm din întâmplare, că el a avut la sine o astfel de școală în palatul său din Nineva pentru copiii persoanelor de neam ales din provinciile cucerite de dânsul. „Belibus, zice el, din poporul babilonean, care a fost adus din copilărie în palatul meu, a fost rânduit de mine peste regatul sumirilor și acadeiților"[1]. Despre acest obiceiu a regilor Asiriei și Babiloniei, confirmat astfel de inspirațiile Ninevei, până la descoperirea lor s'a știut numai din prorocul Daniil, coloritul local exact al cărței căruia în aceasta privință, ca și în multe altele, se confirmă uimitor prin mărturia documentelor contimporane. Tot un asemenea obiceiu au observat diferiții călători și în Turcia, când ea era încă putere cuceritoare. Pagii seraiului, slujitorii curții și majoritatea funcționarilor administrației și cârmuitorii localnici se luau dintre tinerii creștini, duși în robie din războaele de cucerire sau cumpărați ca robi. Cei mai frumoși și deștepți dintre dânșii ședeau la palat și se încredințau grijei eunucilor albi, deși ei nu se supuneau la jigniri. Pentru ei erau organizate școale deosebite, în care primeau cea mai bună educație, pe care o putea da țara, inclusiv limba turcă în cea mai mare curățenie a ei. Intrebuințarea lor se da cu îngrijire, cu prescrierea până și a felurilor de mâncare, și ei purtau o haină deosebită în calitate de cadeți ai slujbei imperiale. Peste ei ziua și noaptea supravegheau anumiți educatori, care raportau despre purtarea lor și succesul la învățătură, prin care se și determina soarta lor viitoare prin numirea la diferite locuri. Dovada curioasă a unor asemenea instituțiuni în Nineva și Babilion, s'au descoperit la examinarea plăcilor de lut, găsite în cantitate colosală în bibliotecile lui Asurbarnipal din Nineva. Ele în chip principal erau destinate pentru învățătorii și elevii școalei palatului, unde tinerii de ambele sexe se educau pentru slujbă regală. O mare parte din ei constăteau din silabarii, gramatice, dicționare, istorie, geografie și diferite manuale de

1). Records of. the Post. I, 23; Smith, History of Asyria, p. 11 I.

ştiinţe. S'au descoperit chiar şi exerciţii şi probleme, ce se dădeau elevilor în unele cazuri; o placă, între altele, conţine lecţia pentru o tânără principesă în lectura asiriană şi declinare [1]). A învăţa să citească şi să scrie în limba asiriană sau babiloneană nu era nici decum uşor, de oare ce scrierea asiriană constă din numeroase combinaţii de figuri ascuţite sau cuneiforme, pronunţia deferită a cărora dădeau cu totul altă însemnare unui şi aceleiaşi slove sau litere. Dar afară de limba propriu asiriană şi babiloneană, în şcoli se preda încă şi o altă limbă, acadiană care eşise deja demult din întrebuinţare, dar se preda, ca să se capete o educaţie clasică, de oare ce în această limbă se păstrase toate scrierile cele mai vechi despre zei, pe diferite obiecte ştiinţifice, despre desvoltarea în aceste ţări a magiei, etc. Aceasta era anume „limba haldeiană", şi tinerii şcoalelor curţii erau datori să o înveţe cu îngrijire.

Documentele nou descoperite şi plăcile dau confirmare istoriei vieţii lui Daniil şi în multe alte privinţe. Aşa, schimbarea numelor, dat tânărului proroc şi prietenilor săi la intrarea în şcoala palatului, deasemenea se află în acord cu obiceiul acelui veac. Psametih, cunoscutul rege egiptean, când trăia în Nineva, avea deasemenea un nume deosebit asirian, dat lui de Asurbanipal [2]). Tot astfel au fost schimbate numele lui Daniil şi a prietenilor săi cu nume, care fără îndoială erau babilonene deoarece într'însele intră numele diferitelor zeităţi babilonene. Astfel numele Baltazar, dat lui Daniil, sau Balatzu-Usur, însamnă „Bel să ocrotească viaţa lui", iar numele, date prietenilor săi, însamnă: Abdenago sau Abed-Nebo = „servitorul zeului Nebo". Ceva asemenea însamnă fără îndoială, şi celelalte nume, Şedrah şi Mirah, deşi în scrisul evreesc ele sunt aşa de schimbate, încât în prezent e greu de arătat corespondentul lor din limba babiloneană. In tot cazul un învăţat aşa de competent, ca Lenormant, spune, că „toate aceste nume, dacă ele n'ar fi fost schimbate pânăla imposibilitate descoperirea sensului lor real, de către transcriitori, în realitate au caracter babilonean, şi în tot cazul n'au putut fi inventate în Palestina în veacul al II a. Hr." la care period de timp pun unii critici alcătuirea cărţii lui Daniil.

Şcoala, în care au trebuit să înveţe nobilii tineri evrei, prezenta cea mai înaltă concentrare a ştiinţei erudite a timpului de atunci. Aicea se concentra tot, ce era cunoscut sub numirea de înţelepciune haldeiană. Inţelepciunea aceasta consta din diferite

1) Acum aceste plăci se află în muzeul Britanic.

2) Lenormant, Lettres Asrzriologiques I, 56. Numele lui era Nabu-Şezibani.

secţiuni ale ştiinţei. Mai întâi de toate aicea se studia sistema foarte complicată a teologiei babilonene, – complicată din acea cauză, că vederile religioase babilonene, ca unele ce se întemeiau în totul pe politeism, aveau extraordinar de multe ramificaţiuni, de oare ce singuriţii zei, plecând necontenit din principiul general, deveneau independenţi în diferite oraşe deosebite. Alăturea cu teologia abstractă, se studia o mulţime de dispoziţiuni curat practice rituale, în legătură cu principiile religioase generale. In această privinţă babilonenii aveau deasemenea o sistemă foarte complicată. Nu numai fiecare lună era consacrată lui Dumnezeu, ci şi fiecare zi a lunii era destinată pentru servire în cinstea unui zeu oare care. Babilonenii îşi aveau calendarul lor la fiecare zi şi zilnic se observa cel mai exact ritualism. Aşa, afară de zilele obişnuite, era prescris să se păzească deasemenea şi sâmbetele. Sâmbăta se păzea în fiecare a şaptea zi, deşi despre statornicirea ei primitivă nu se vorbeşte în literatura babiloneană. In anumite cazuri cunoscute era obiceiu a se designa deasemenea osebite posturi sau sărbători, aşa că babilonenii, mai ales cei ce doreau în realitate să fie pioşi, puteau avea numeroase prilejuri pentru exercitarea religiozităţei lor. Nu e nevoe să adăogăm, că în afară de zeii principali, se recunoşteau un număr nemărginit şi diferiţi zei mărunţi, dintre care unii erau aşa de puţin cunoscuţi, că însuşi numele lor nu dădeau oamenilor o idee despre fiinţa lor şi se confundau cu eroii semi-istorici, deşi li se atribuia puterea de a apăra sau de a face rău oamenilor.

Mintea babilonenilor se ocupa stăruitor cu diferite teorii pe chestiunile religioase. Aşa la dânşii din timpuri foarte vechi se cerceta şi greaua chestiune despre origina răului. Babilonenii se pare că rezolvau această întrebare grea în chipul următor. Judecând după faptul, că ei vedeau în natură partea bună şi partea rea la fiecare lucru, se poate socoti, că ei priveau la zeii lor ca la făcătorii binelui şi împreună şi ai răului. Cu trecerea timpului principiul răului se privea pintre zeii lor înalţi, cari se considerau binefăcătorii omului, care ascultă rugăciunea lui, etc., pe când zeii mai mici sau demonii în acelaşi timp deveniră exclusiv purtătorii răului. „Dar vechea preînchipuire sau concepţie, care scoate atât binele, cât şi răul din unul şi acelaşi izvor, n'a dispărut cu totul, şi răul niciodată nu s'a considerat cu totul contrar binelui, ci mai curând s'a privit ca o complectare şi instrument în serviciul binelui" [1]). Mai departe ei nici nu s'au încercat să mai meargă.

1) Sayce, Hibbert Lectures, p. 205.

Spre lămurirea lucrului, cum babilonenii se referă către rău, se poate cita o pildă remarcabilă. Molima de ciumă se considera un demon, care purta război contra neamului omenesc. Molima nu numai se personifica, ci și în realitate se considera ființă divină. Acestei straşnice ființe se adscria chiar și o înfățișare externă deosebită. Ea se închipuia ca având patru aripi, trup de bărbat picior în formă de labă cu unghii ca la grifon, iar capul prezenta o scăfârlie pe jumătate distrusă și uscată. Există o poezie epică veche, în care se cânta apoteoza lui Debora, demonul molimei, și într'însa între altele se spuneau următoarele:

„Dibora stă la porțile mari,
Culcat pe trupurile bogaților și săracilor;
Acolo și-a întărit el scaunul său;
Oamenii Babilonului, chiar și ei sunt supuși blestemului
Pe care tu l-arunci asupra lor
Prefăcându-i pe dânșii în pulbere.
O, ostașule Dibora, tu nu te depărtezi,
Când pleci în altă localitate,
Tu nimicești și pe câne
Și palatul unde intrii".

Intreaga concepția religioasă a babilonenilor se cuprindea în cărțile religioase, care deasemenea se învățau în școala de înțelepciune haldeiană. Printre aceste cărți erau colecțiuni mari de imne și rugăciuni către zei[1]) O mare scriere consta din istoria Istarei și Tamuz, care în forma sa apusană se prezintă în calitate de legendă despre Venera și Adonise. Afară de această operă, între altele multe, se poate aminti de povestirea haldeiană despre facerea lumii, care prezintă în unele puncte, o remarcabilă asămănare cu primul capitol al cartei Facerei[2]). Tot aicea se cuprindeau și povestiri despre turnul Babel și despre potop, în care deasemenea se pot observa oare care acord cu tradiția revelată, cuprinsă în cartea Facerei.

Toată această înțelepciune haldeiană trebuea negreșit să o învețe Daniil cu colegii săi. Nu-i nevoie să presupunem, că în timpul vieții sale la curte el participa la actele religioase ale babilonenilor, ceeace ar fi fost protivnic credinței religioase, ca „rob al Dumnezeului celui viu". Tăria caracterului său, manifestată de el în timpurile lui Darie mideanul, arată, ce fel puteau fi purtarea sa și în timpul lui Nabuhodonosor, și mai putem fi de-

1) Modelele multora din ele se pot vedea in ediția Records of the Post, III, V. IX.
1) Extrageri din ea au fost făcute în tomul I, în cap. „despre facerea lumii".

plin încredinţaţi, că dacă lui i s'ar fi cerut să se închine chipului de aur al lui Bel, atunci el mai curând s'ar fi hotărît să se supună celei mai grozave morţi, care s'a şi destinat pentru cei trei colegi ai săi, decât să execute această poruncă a regelui.

Alăturea cu religiunea babilonenilor, existau tot felul de formule descântătoare şi magice, care se cereau pentru felurite scopuri. Cunoaşterea lor deasemenea se considera necesară, pentru a avea ştiinţă de om savant. Noi avem o mulţime din aceste formule şi pentru cunoaşterea lor se pot cita două sau trei exemple din ele. Mai întâiu de toate atrage asupra sa atenţiunea rugăciunea pentru un bolnav, care se citeşte aşa: „peste omul bolnav, prin mijlocirea aducerei de jertfe, să strălucească o sănătate deplină; zeul soarelui să dea acestui om viaţă; Merodah, cel mai bătrân fiu al adâncului, să-i dea tărie, fericire şi sănătate; să-l păzască împăratul cerurilor; să-l păzască împăratul pământului". Dar în multe cazuri, în loc de aducerea de rugăciune, mai ales când boala, după presupunere, se trăgea dela duhul cel rău, se adresau la izgonirea dracilor. Aşa, din inscripţii e cunoscută formula descântătoare, care glăsueşte: „Zeiţă... soţia zeului..., să-şi întoarcă inima sa în altă parte, ca duhul cel rău să iasă dintr'însul şi să se depărteze de el, şi ca duhurile cele bune şi puterile cele bune să se instaureze în trupul lui" [1]). După aceea se dădeau o mulţime de regule diferite relativ de vindecarea bolnavului. O mare însemnătete se dădea legăturilor magice, care atârnau împrejurul mânilor sau capului bolnavului. Una din regule glăsuia: „ia batista femeei, înfăşur-o împrejurul mânii drepte, desfă-o dela mâna stângă, leagă-o cu şapte noduri. Fă aşa de două ori. Stropeşte-o cu vin limpede. Leagă-o împrejurul capului omului bolnav. Pune-l în pat. Stropeşte-l cu apă sfântă. El va auzi glasul ei. Davchina îl va apăra, Marduc, cel mai vechiu fiu al cerurilor, îi va găsi o fericită sălăşluire" [2]). De aicea s'a şi ivit printre babiloneni expresiunea, că omul înţelept, capabil să facă lucrurile cele mai grele, a fost omul capabil „să deslege toate nodurile" [3]). Se poate adăuga încă şi diferite vorbe, întrebuinţate pentru diferite scopuri, şi mai ales semne, extrase din diferite lucruri din lumea fizică. Inţelesul acestor din urmă se poate vedea din următoarele două exemple: „Dacă un câne alb va intra în templu, atunci temeliile acestui templu sunt nedurabile". „Când

1) Records of the Post, III, 139.
2) Ibidem, p. 141.
3) Dan. p. 12.

se va naşte un copil cu şase degete la fiecare picior, atunci copilul nu va merge la şcoală" [1]). Afară de ştiinţele religioase şi rituale, care aveau caracter absolut esclusiv, la babiloneni erau ştiinţe mult mai serioase referitoare la laturile astronomice şi naturale. O deosebită importanţă în această privinţă are scrierea sub titlul: „Observaţiile lui Bel", o scriere foarte mare, având de obiect al său diferite fenomene astronomice, ca eclipsele, cometele şi formele Venerei, etc. Negreşit, toate aceste ştiinţe se studiau nu deodată, ci treptat, şi în această privinţă descoperirile moderne ne arată, că la babiloneni era desvoltată sistema strict treptată. Pentru elevii noui intraţi se destinau manuale foarte simplificate. In ultima vreme a fost descoperit un întreg catalog de cărţi, care conţin lecţii, care erau destinate copiilor pentru studiu. Ele constau din poeme şi imne, ca de exemplu „Merodah stăpânul slavei" şi altele, sau din basme, ca „istoria vulpei", „istoria boului şi calului", „istoria gemenilor", şi altele. De aicea se poate conchide, că învăţătorii babiloneni se sileu să redea instrucţiei începătoare nu numai uşurinţă, ci şi interes, şi nu-i lipsit de interes a vedea, că vulpea în aceste vechi manuale pentru copii joacă un rol nu mai puţin interesant, decât cel pe care îl joacă în asemenea manuale şi în ziua de astăzi.



Pecetă babiloneană cu închipuirea unor rituale superstiţioase.

Una din cele mai desvoltate ştiinţe în Babilon era medicina. Deşi nu erau puţini astfel de practicanţi, care vindecau pe bolnavi prin descântece şi tot felul de vorbiri (de felul celor arătate mai sus), totuşi alţii studiau medicina în calitate de ştiinţă, şi într'o serie întreagă de plăci scrise expuneau rezultatele observaţiilor lor ştiinţifice. In aceste din urmă găsim diferite prescripţiuni şi reţete, destinate pentru vindecarea unor anumite boale. Adevărat, urmele superstiţiilor se pot observa încă şi aicea, dar asta dovedeşte numai că la medicii babiloneni, ca şi la unii reprezentanţi moderni ai medicinii, era în obicei să fericească în tot chipul pe pacienţii lor. Aşa, era chiar o deosebită vindecare de tristeţa spiritului. Suferindului de această boală doftorul îi poruncea să stea în faţa chipului său; gura lui se acoperea cu o deosebită unsoare, preparată din lapte de vacă, orz şi din altă ma-

1) Vezi Records of the Past, V, 169, 174,

terie cleioasă. Prin „chip" probabil se înţelege o figură de ceară a însuşi bolnavului. La aceasta din urmă medicii în unele cazuri se refereau ca şi la însuşi omul; dar dacă aceasta ei o făceau nu cu scopul simplu de a înveseli pe bolnav, atuncea e greu şi de explicat asemenea procedeuri. Medicii babiloneni după aceea erau în stare să facă diagnoza boalei. Aşa, în caz de boală de inimă, după o mulţime de leacuri de tot felul, care se cereau amestecate şi frecat bine, se prescria, ca în ziua a patra medicul „să observe" după faţa bolnavului; „dacă ea va fi albă, atunci inima omului e vindecată; dacă ea se va arăta galbenă, atunci în curgere de o zi omul se va însănătoşa; dacă ea se va arăta neagră, atunci lui i se va face mai rău, şi nu va mai trăi.

Aceste puţine extrageri, orcât de neînsemnate s'ar părea ele în sine, totuşi nu sunt lipsite de interes în acea privinţă, că ele ne dau o idee clară despre acel curs al ştiinţelor, pe care a fost nevoit să-l treacă Daniil cu colegii săi în şcoala înţelepţilor în Babilon. Luată în alcătuirea generală a ştiinţelor, această înţelepciune haldeană prezenta un lucru foarte greu, şi tinerilor iudei li se cerea nu puţină încordare a minţii pentru ca să dovedească, cu atât mai mult, că ea prezenta un complect contrast cu acea înţelepciune a adevăratei religii, în care ei fusese educaţi în ţara lor natală.

Afară de educaţia intelectuală, babilonenii întorceau foarte multă atenţiune şi la educaţia fizică, aşa că pentru elevi, cu deosebire a celor din şcoala palatului, li se prescrie cu seriozitate şi hrana, şi purtarea în genere. Hrana, care se dădea tinerilor iudei, evident prezenta hrana obişnuită a ţării, şi ea, după câte ştim noi, din scrierile vechilor călători prin ţările răsăritului, consta din diferite fructe, din care cele mai însemnate erau finicele, carnea şi vegetale de tot felul, produsele fireşti ale Babiloniei, la care se adăoga şi câteva delicateţe străine. In ţară se întrebuinţa un vin deosebit, care se prepara din finicele de palmier; dar noi ştim, că băutura cea mai fină era adusă din părţile de sus ale Eufratului în mici luntre rotunde şi se vindea numai locuitorilor mai bogaţi ai oraşului [1]). Cea mai bogată parte a populaţiunei babilonene se distingea printr'un lux extraordinar, şi în calitate de exemplu a ei se poate indica acea cunoscută împrejurare, că îndelungata oprire a armatei lui Alexandru cel Mare în acest oraş moleşi considerabil pe soldaţi, şi chiar distrusă disciplina militară între ei. Nu trebue cu acest prilej să perdem din vedere

1) Herodot, I, 191.

nici aceea, că Babilonul se distingea prin o foarte puternică stricăciune morală. Cum nobililor tineri, lui Daniil şi tovarăşilor lui, li se rezervasă să se folosască de hrană şi vin la masă, dar ei, temându-se să nu se spurce cumva prin primirea a ceva închinat idolilor, preferau să se hrănească cu legume simple şi să bea apă. Supraveghetorul lor Amelsar se îndoea foarte tare relativ de aceea, cam ce înrâurire poate produce asupra lor asemenea trecere dela hrana luxoasă la cea mai simplă şi grosieră; dar la cererea tinerilor le îngădui să facă experienţă pentru zece zile. Experienţa se dovedi reuşită, şi în curgerea periodului următor al petrecerei tinerilor sub conducerea lui Amelsar ei au trăit fără porţie obişnuită de vin şi de carne. Urmarea acestui lucru a fost aceea, ce prevăzuze Daniil. Exteriorul celor patru prieteni chiar se îmbunătăţi mai mult, şi ei nu numai nu suferiră vre o slăbire în puterile lor sufleteşti, ci împreună cu acestea dovediră şi succes strălucit în înţelepciunea haldeiană. Credinţa lor îi făcură plăcuţi lui Dumnezeu, şi El binecuvântă munca lor cu succese neobişnuite.

In asemenea caz fără voe se ridică două întrebări, care cer măcar o mică observaţie. Ce fel era înţelepciunea dobândită de Daniil: miraculoasă sau naturală? Negreşit, te miră de poate fi vreo îndoială relativ de răspuns. Inţelepciunea nu vine din lăuntru ci de dinafară, şi de aceea este darul lui Dumnezeu. Binecuvântările lui Dumnezeu, pe care El le dă aşa, încât se pot numi daruri naturale ale omului, sunt la fel de miraculoase cu acelea, pe care El le dă materiei inerte, silindu-o să aducă hrană şi altele asemenea fiilor oamenilor. Noi vorbim despre aceste lucruri ca fiind naturale, dar mult mai adevărat si mai exact ar fi să numim toate acestea dar, ce în chip miraculos pleacă dela Dumnezeu. Ceialaltă întrebare constă în următoarele: ar fi conform cu caracterul lui Daniil să studieze înţelepciunea babiloneană, dacă prevenirile erau aşa de puternice, că el nu putea nici chiar să mănânce mâncarea babiloneană? Ca răspuns la această întrebare trebue să observăm, că deşi Daniil a arătat temere relativ de aceea, ca să nu se spurce cu mâncarea babiloneană, totuşi în realitate el dorea numai simplicitatea felului de traiu, şi înrâurirea acestui fel de traiu asupra lui a fost astfel, cum el totdeauna este la măsură în mâncare şi băutură, dând sănătate şi putere. Ce se atinge însă de filosofia şi teologia haldeiană, apoi sufletul lui era până întru atâta pătruns de hotărîrile legii dumnezeeşti a adevăratului Dumnezeu, convingerea sa

era aşa de tare în adevărata religie, că lui nu-i putea pricinui nici un rău studiul înţelepciunei babilonene. Acelora, credinţa cărora e tare, nu poate nicidecum să le pricinuiască vreo vătămare studiul unor astfel de obiecte, care trebue să le studieze. Daniil, întocmai ca scânteia de foc niciodată nu poate pricinui vătămare isvorului cristalin. Daniil studia toate aceste ştiinţe babilonene nu din curiozitate de orgoliu sau din curiozitate uşuratecă, ci pentru aceea, ca să primească putinţa de a pricepe viaţa duhovnicească a oamenilor, cu care el se afla în permanentă atingere.

După terminarea cursului învăţăturei, Daniil cu tovarăşii săi a fost supus unui examen, şi regele, după examenul făcut de dânsul, îi găsi, în deosebi pe Daniil, „de zece ori mai sus de toţi cunoscătorii de taine şi magii, care se aflau în tot regatul lui". Aşa, Dumnezeu în purtarea de grijă despre poporul Său cel ales, la fiecare încercare grea a lui, îi ridica conducător, ce stătea la înălţimea înţelepciunei vrăşmaşilor lui. Astfel a fost la mutarea în Egipt Iosif, înţelept tâlcuitor de vise şi mare om de stat; la eşirea din Egipt aşa a fost Moise, care ştia „toată înţelepciunea egipteană", iar acum Daniil, cel mai mare înţelept din regatul babilonean. Anume printr'însul Dumnezeu hotărî să dea mândrului cuceritor babilonean trei mari lecţiuni, care trebuiau să-i arate, că stăpânirea şi puterea chiar şi a celui mai puternic rege de pe pământ, cum era în acel timp Nabuhodonosor, regele Babilonului, e neputincioasă înaintea stăpânirii şi puterniciei aceluiaş Dumnezeu, pe care el îl considera biruit în persoana poporului iudeu.

Cucerind toate popoarele înconjurătoare şi stând în culmea puterii sale, Nabuhodonosor, asemenea tuturor marilor cuceritori răsăriteni, se lăsă legănat de iluzia despre întemeierea unei împărăţii universale, sub dominaţiunea Babilonului. Aceasta e tocmai aceea iluziune, care se observase deja la primii fondatori ai Babilonului şi a dus la zidirea unui turn până la ceriu, dărâmat de Dumnezeu. Dar ca răspuns la această iluzie i s'a dat prima lecţiune. Nabuhodonosor a văzut un vis neobişnuit care-l uimi prin misteriozitatea sa, cu atât mai mult, că regele uită şi înseşi conţinutul său în amărunţimi. Viselor, ca în genere în vechime, aşa şi în Babilonia şi Asiria, se da o foarte mare însemnătate. Dintr'o inscripţie se ştie, că Asurbanipal al Asiriei a fost extraordinar de turburat de un vis, pe care l-a văzut înainte de incursiunea în Asiria a sciţilor, şi în timpul acestui vis primi încre-

dințarea dela Iștara despre succesul luptei sale cu dușmanul. Asemenea părere despre visuri era universal răspândită în vechime, după cum aceasta e îndeosebi cunoscut din exemplul faraonilor egipteni, și el n'a fost lipsit de înțelesul său lăuntric. Atotputernicului Dumnezeu i-a fost voia să descoperă voința Sa, prin mijlocirea Duhului Sfânt, acelora, pe care el i-a considerat vrednici de unealtă a împlinirii voinței sale. Astfel, El decoperi faraonului păgân nenorocirea, ce avea să ajungă țara lui, și îngădui prezicătorului păgân Valaam să prevestească venirea lui Mesia. Aceeași revelațiune a fost făcută și acum marelui rege idolatru pentru aceea, ca să ridice înaintea lui o parte din perdeaua, care ascundea viitorul împărăției lui Dumnezeu. Turburat de visul văzut, regele a chemat imediat pe toți înțelepții și magii din țara Haldeei, ca ei să amintească și să tâlcuiască acest vis neobișnuit. Babilonul, ca unul ce era capitala celui mai mare stat, era centrul înțelepciunei timpului său. Dar o înțelepciune deosebită, prin care era el cunoscut, constă în studierea astrologiei sau a științei, care dădea putința, după mișcarea astrelor cerești, a lămuri fenomenele misterioase ale prezentului și a prezice viitorul. La templele principale se afla o clasă întreagă de înțelepți sau magi, care necontenit, de pe anumite observatorii sau de pe vârful templelor piramidale, își făceau observațiile lor și dădeau socoteală regelui despre cele ce aveau, după concluziile lor, să se săvârșască în natură, în politică și în viața particulară. Înțelepții aceștia se împărțeau în câteva clase, și din ei în cartea lui Daniil se pomenesc hartumimii [1]), cari probabil erau scriitorii sacrii, tâlcuitorii semnelor prezicătoare, sau descoperitorii tainelor sau a lucrurilor tainice; așa finii, sau pronunțătorii descântecelor magice [2]); mexafinii rostitorii diferitelor vrăji, oameni, care se recunoșteau ca stând în legătură cu duhurile rele; hasdinii sau haldeii, foștii astrologi și tâlcuitori înrâuririi stelelor asupra lucrurilor omenești, de oarece Haldeia era patria acestei științe (Dan. II, 2); hacasimii sau magii, adecă înțelepții, cu care titlu se numeau toate clasele înșirate mai sus, și hazerimii, poate o altă numire pentru astrologi, de oare ce cuvântul acesta însamnă „aruncarea horoscopurilor" și tâlcuirea presupusei influențe a stelelor și planetelor

1) Hartumim (văzători de taine), Dan. I, 20, este cuvânt evreesc dela Hereț-stil sau scrisoare veche.

2) In siriana cuvântul acesta se aplica acelora, care vrăjau scorpionii și șerpii cu ajutorul unui anumit descântec. Acest cuvânt este atât evreesc, cât și haldeian. In Dan I, 20 el se traduce prin cuvântul „mag". Porțile templului Bel se numear zeul-anamit, „porțile gacitoriei", și in templu era o incăpere, cunoscută sub numirea Bit-assaput „casa prezicerilor". Lenormant La divination, p. 133-134.

asupra soartei persoanelor și regatelor particulare. Toți aceşti înțelepți și văzători de taine au fost chemați pentru lămurirea visului, care neliniștise pe Nabuhodonosor. Unii văd o contrazicere în asemenea cerință a lui Nabuhodonosor. Dar trebue să ne amintim, că asemenea tuturor marilor cuceritori, el era înzestrat cu un puternic bun simț. El era încă om tânăr și poate nu tocmai dispus să creadă, că înțelepții aceştia aveau vreo capacitate să interprete, pe care nu o poseda nici el. Cu alte cuvinte, el zicea: un lucru nu e mai mult supranatural decât altele. Pentru zei nu e nimica greu. Dacă prin mijloace supranaturale presupuneți voi să-mi spuneți, ce înseamnă visul meu, atunci negreșit voi cu ajutorul aceloraşi puteri veți fi în stare să îmi spuneți mie, în ce se coprindea visul meu. „Dacă-mi veți spune visul și tâlcuirea lui, atunci veți primi dela mine daruri, recompensă și mare cinste; și deci, spuneți-mi visul și tâlcuirea lui", Haldeii se plecară cu smerenie regelui și răspunseră: „Rege, în veci să trăești! Spune visul robilor tăi, și noi îți vom lămuri însemnarea lui". Când această rugă din partea haldeilor a fost de două ori exprimată de dânșii, atunci regele s'a mâniat și le observă tăios: „Știu bine, că voi voiți să câștigați vreme, pentru că vedeți, că cuvântul s'a depărtat de mine. De oare ce voi nu-mi spuneți visul, apoi voi aveți o singură intenție: „voi vă pregătiți să spuneți minciuni și înșălăciune, până va trece vremea; deci, spuneți-mi visul, și atunci, eu voi recunoaște, că voi puteți să-mi explicați și înțelesul lui". Ințălepții fură extrem de turburați de asemenea insistență a regelui și răspunseră: „Nu este om pe pământ, care ar putea să descopere acest lucru regelui, și deaceea nici un rege, mare și puternic, n'a cerut ceva asemenea nici dela un văzător de taine, gâcitor și haldeu. Lucrul pe care îl cere regele, e așa de greu, că nimenea altul nu-l poate descoperi regelui afară de zeii, care locuesc în trup". Asemenea opunere a haldeilor, care dovedea toată neputința slăvitei lor înțelepciuni, duse definitiv pe despot la furie. „Se înfurià regele și se mânià peste măsură de aceasta, și porunci să nimicească pe toți înțelepții babiloneni" (Dan. II, 1-12).

De oare ce Daniil cu cei trei tovarăși ai săi erau deasemenea elevi ai școalei de înțelepciune și, după examinare, au fost enumerați printre înțelepții haldeeni, apoi porunca dată pentru ucíderea tuturor înțelepților firește că-i atingea și pe dânșii. Adevărat, că ei nu asistase în acel timp, când ceilalți fusese chemați la rege. Poate că ei n'au îndrăsnit să cerce căile Providenței,

care vegheau asupra lor, și nu tindeau să primească acele bogate daruri, care fusese făgăduite pentru tâlcuirea viselor. Ba poate lor chiar nici nu le era îngăduit să se arate la curte, din pricina zavistiei acelora, care se considerau mai bătrâni decât dânșii. Deja numai se începuse pregătirile pentru aducerea la îndeplinire a grozavei porunci a regelui, și când slugile regelui începură să caute pe Daniil și pe tovarășii lui, ca să-i omoare, abea atunci Daniil se hotărî să acționeze. Atunci se adresă el pentru sfat la Arioh, căpetenia gardei regelui, care făcea pregătirile pentru uciderea înțelepților babiloneni, și-l întrebă: „pentruce-i această groznică poruncă dela rege?" Când Arioh istorisi ce e la mijloc, atunci Daniil, folosindu-se negreșit de bunăvoința lui Nabuhodonosor, obținu o întrevedere personală cu dânsul, și-l rugă să-i dea lui răgaz, cu făgăduința, că el va prezenta tâlcuirea unui vis așa de supra natural. Regele, liniștit prin asemenea făgăduință, conveni la această rugăminte, și Daniil, întorcându-se în camera rezervată lui, spuse toată chestiunea tovarășilor săi Anania, Azaria și Misail. Văzând toată seriozitatea lucrului, ei alergară cu rugăciune la Dumnezeul părinților lor, ca să le descopere această taină, ca să nu piară împreună cu înțelepții babiloneni. Rugăciunea lor n'a fost zadarnică. Intr'o vedenie de noapte lui Daniil i se descoperi taina visului regesc, și asta l-a adus pe el într'un entuziasm religios, care s'a exprimat într'o cântare de laudă lui Dumnezeu:

„Binecuvântat să fie numele Domnului din veac în veac,
Căci a Lui este înțelepciunea și puterea.
El schimbă vremile și anii;
El detronează pe regi și el pune regi;
El dă înțelepciune înțelepților și pricepere priceputilor;
El descopere cele adânci și ascunse;
El știe ce-i în întuneric și lumina cu El locuește.
Slăvescu-Te și Te măresc pe Tine, Dumnezeul părinților mei,
Că Tu mi-ai dat înțelepciune și putere,
Și mi-ai descoperit aceea, pentru care Te-am rugat;
Căci Tu ne-ai descoperit lucrul regelui".

(Daniil, II, 19-23).

Bucuros pentru descoperirea de sus, Daniil mai întâiu de toate se adresă lui Arioh. Intâlnirea cu acest înalt curtezan se produse cu o extremă grăbire, de oarece Daniil voea, ca prin descoperirea dumnezeească, dată lui, să prevină executarea groznicei porunci cu privire și la ceilalți înțelepți babiloneni. Ară-

tându-se înaintea lui, el îi zise: „să nu ucizi pe înțelepții babiloneni; introdu-mă pe mine la rege, și eu voi descoperi înțelesul visului". Arioh făcu imediat cum îl rugase Daniil, și din cuvintele lui către rege putem înțelege, că asupra lui Arioh asemenea înțelpciune a lui Daniil produsese o puternică impresiune, și el deja în oare care chip fusese adus la cunoașterea puterniciei Dumnezeului lui Israil. El fusese mișcat foarte tare prin aceea, că Daniil s'a rugat și pentru vrășmașii săi, și introducându-l la rege, nu omise să amintească, cum că Daniil nu era nici de cum sacrificator babilonean sau înțelept, ci simplu un captiv iudeu, ceea ce și dădu o deosebită semnificare însușirii lui de a împlini porunca regească, care să păruse nu după puterea înseși înțelepților haldeeni.

Când Daniil a fost introdus la rege, evident într'un mediu solemn, cum se întâmpla asta de obiceiu în asemenea cazuri, atunci regele, tot încă preocupat de visul său și uimit de misteriozitatea conținutului lui, se adresă către Daniil cu întrebarea: „Poți tu oare să-mi spui visul, pe care l-am văzut eu și însemnarea lui?" Daniil răspunse modest regelui: „Taina, de care întreabă regele, nu i-o pot descoperi regelui nici înțepții, nici prezicătorii, nici văzătorii de taine, nici ghicitorii. Dar este în ceruri Dumnezeu, care descopere tainele, și El a descoperit regelui Nabuhodonosor, ceeace are să fie în zilele cele de apoi".

Pentru a înțelege, pentruce visul văzut de Nabuhodonosor a produs în el o neliniște așa de mare, trebue să se aibă în vedere însuși timpul, când s'a întâmplat această vedenie. Acesta era anul al doilea al domniei lui Nabuhodonosor, sau după cronologia noastră, anul al treilea [1]). El abea începea să simtă puterea în posesiunile sale. Linia de graniță între Egipt și Babilonia era trasă în avantajul său. La nord el se afla în pace cu midenii. In realitate cu concursul lor el se urcase pe tron. Dar mai era o monarhie, care servea de izvor de neliniște pentru dânsul, și anume Persia. Acest regat deja începuse a da să se înțeleagă influența ei asupa răsăritului, și Nabuhodonosor se putea teme, că vremea de pace, pe care putea el conta, ca să des-

1) Răposatul asiriolog Smith face în această privință o curioasă observație: „E interesant, că regele Asiriei și Babiloniei de obiceiu numărau anii domniei lor nu mai timpuriu de începutul noului an, prin urmare după urcarea lor. In cursul celeilalte părți a acelui an, în care ei se urcau pe tron, documentele glăsuiau: „în anul urcării cutăruia și cutăruia și primul an de domnie se începea din ziua următorului an nou, din ziua întâia a lunii Nisan" (Smith, Asirian Discoveries, p. 386).

voite în totul resursele interne ale statului său, putea să se expună pe neașteptate la violare. După aceea, dinspre apus, prin mijlocirea mulțimei năimiților, ce serveau în oștirea sa, pânăla dânsul ajungeau informațiuni, că acolo există un popor deosebit, cel grecesc, faptele strălucite ale căruia deja începuse a deveni temă pentru poeții străini. Nu pot oare și ei să aducă oare care vătămare statului său? In asemenea împrejurări, cugetarea sa involuntar trebuia să se neliniștească și relativ de urmașii săi. Fi-vor oare urmașii săi în stare să păstreze ceea ce s'a câștigat de dânsul prin energia sa militară? Sau din potrivă, nu se va preface în praf măreața sa monarhie cu aceeași repeziciune fulgerătoare, cu care a fost creată prin puterea armelor? Toate aceste neliniști firești putea să turbure într'însul visul ciudat. Deși visul dat era în sine supranatural, dar în fundamentul lui putea fi așternute și elemente curat naturale, asemenea acelora, cum se afla și în toate minunile, de care istorisește Biblia, afară de creațiune. Dumnezeu a binevoit să se folosască de mijloace naturale pentru înplinirea voei Sale. Și iată, când Nabuhodonosor era preocupat cu toate închipuirile sale politice, atunci ele își și găsiră ecou în visul său grozav. Daniil începu să istorisască amărunțit din ce anume a constat visul său. Visul acesta a constat din următoarele: „Tu, rege — istorisi Daniil, — în patul tău te gândeai la cele ce au să fie după asta. Și Cel ce descopere tainele ți-a arătat cele ce au să fie. Iar mie taina asta mi s'a descoperit, nu ca să fiu mai' înțelept decât toți ceice trăesc, ci ca să fie descoperită regelui înțelesul, și ca tu să afli cugetul inimii tale. „O rege, tu priveai și iată un chip. Și chipul acesta era peste măsură de mare și strălucirea lui neobișnuită. El stătea înaintea ta și înfățișarea lui era grozavă. Acest chip avea capul de aur curat, pieptul și brațele de argint, pântecele și coapsele de aramă, picioarele de fer, iar picioarele parte de fer și parte de lut. Tu priveai la chip și iată o piatră desprinsă nu de mână, lovi chipul peste picioarele cele de fer și de lut și le sfărâmă. Atunci au fost sfărâmate în același timp lutul, ferul, arama, argintul si aurul și ajunseră ca pleava de pe arie vara și vântul le luă fără ca să se mai găsească locul lui. Iară piatra, care a lovit chipul a crescut munte mare și a umplut tot pământul".

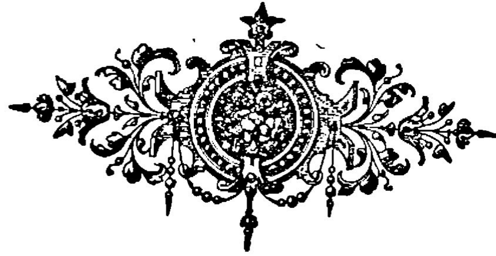
Când Daniil istorisi acest vis, atunci regele a fost mirat de exactitatea reproducerei lui, așa că înaintea lui imediat se reproduse vădit tot acest tablou văzut de dânsul. Dar ce însemna

acest vis? Daniil după aceea păşi şi la tâlcuirea însămnării lui. Dar înainte de a expune tâlcuirea făcută de Daniil la acest vis, nu-i fără interes să observăm, că istoria întregei lumi aicea pentru prima oară se prezintă ca istoria unui om colosal, – a unui om, care a cugetat toate ipotezele filosofice, pe care le-a inventat mintea omenească, şi a domnit peste toată lumea, cum s'a petrecut asta şi se petrece cu diferiţii cuceritori dela început pânăla sfârşit. Aicea pentru prima oară observăm în Biblie indicaţiunea la aceea, că omul este micul univers în sine însuşi (microcosm). De aicea noi aflăm, că fiecare om cuprinde în înseşi forma trupului său istoria şi prorociile soartei întregului univers dela începutul robiei babilonice până la cel mai îndepărtat viitor. Dar să ne întoarcem la tâlcuirea visului, cum a fost dată de Daniil. „Tu, rege, eşti regele regilor, căruia Dumnezeul cerului i-a dat împărăţia, puterea, tăria şi slava, şi în mânele căruia a dat pe fiii oamenilor or în ce ţinut ar locui, aşişderea şi fiarele câmpului, paserile cerului şi stăpânirea peste toate: tu eşti capul cel de aur". Babilonul în adevăr pare că prezenta capul de aur al regatelor lunii; el era plin de comori adunate din aşa de multe regate străine, din care pricină prorocii israiliţi îl numeau oraşul de aur (Is. XIV, 4). Peptul şi mânile chipului, făcute din argint, după tâlcuirea lui Daniil, însemna alt regat, tot pe atâta de inferior Babilonului, pe cât argintul este mai inferior aurului. Daniil nu a numit acest regat pe nume, dar noi, la lumina istoriei, vedem în el monarhia Medo-persană, care a fost prevestită să fie succesoarea monarhiei Babilonului, de acea mână, care a scris la câţiva ani mai pe urmă misterioasele cuvinte pe pärete. Acest regat se numeşte inferior Babilonului, şi aşa a şi fost el în realitate, dacă nu după întindere, apoi cel puţin după soliditatea organizaţiei şi durabilităţii. Partea de aramă a chipului însemna un al treilea regat, căria deasemenea îi fu dat să stăpânească la vremea sa peste pământ. Acest regat de aramă este monarhia greacă, care într'un timp foarte scurt a nimicit monarhia persană, şi sub Alexandru cel Mare a stăpânit toată lumea cunoscută pe atuncea. Sub regatul grecesc trebue să înţelegem împărăţia lui Alexandru cel Mare şi sub urmaşii săi, în care caz două părţi de aramă (pântecele şi şoldurile) în special indică cele două dinastii contimporane ai stăpânirii greceşti – a Ptolomeilor şi Seleucizilor, cărora în urmă le-a fost dat să joace un rol aşa de mare în istoria lui Israil. Partea de fer a chipului însemna începutul unei a patra monarhii,

şi la explicarea acestei de a patra monarhii Daniil s'a oprit mai mult decât asupra celorlalte, de oarece însuşi alcătuirea acestui regat a fost mai complicat decât a celorlalte. Asemenea regatului al doilea şi al treilea, ea se împărţea în două părţi principale, închipuind picioarele chipului. Spre deosebire de cele precedente, el se subîmpărţea încă atât după materie, cât şi după formă. Materia consta din două elemente diferite: fer şi lut. Forma lui conţinea subîmpărţirea ţirloaelor, tălpilor şi degetelor. Această parte însamnă imperiul Roman în diferitele lui faze ale existenţei; în care caz cele două picioare închipuia imperiul de Răsărit şi imperiul de apus, în care la urmă s'a desfăcut monarhia romană. Monarhia aceasta a fost în diferite timpuri ba groaznică şi tare ca ferul, ba slabă ca lutul, în care caz numărul tainic 10, care închipuia degetele picioarelor, probabil, indica vreo fază oare care deosebită în desvoltarea imperiului al patrulea, care încă nu este adeverită de istorie. Ce se atinge de piatra, desprinsă din munte, fără conlucrarea vreunei mâni, apoi ea închipueşte acel imperiu indistructibil, pe care Dumnezeu îl va statornici în zilele regilor regatului al patrulea. Acest imperiu nu este altă ceva, ci împărăţia înseşi a lui Dumnezeu, care deja este întemeiat, dar despre deplina venire a căruia creştinii şi până astăzi se roagă prin cuvintele rugăciunii, dată de însuşi Domnul. Piatra aceasta a fost deja tăiată din munte şi s'a îndreptat spre chip, ca să-l sfarme, dar încă n'a căzut asupra lui şi încă nu l-a doborît. „Marele Dumnezeu a dat a înţelege regelui, – încheiă Daniil tâlcuirea sa, – ce are să fie după aceasta. Şi visul e adevărat şi exactă e şi tâlcuirea lui".

Dacă însuşi expunerea visului de Daniil deja izbi puternic pe Nabuhodonosor, apoi tâlcuirea dată îl miră încă şi mai tare pe rege şi-l umplu de nemărginită evlavie. Nabuhodonosor văzu, că el a avut înaintea sa nu un tânăr obişnuit, cu înţelepciune obişnuită haldeiană, care aşa de adesa s'a dovedit neputincioasă la deslegarea dificultăţilor, ci un tânăr, inspirat de sus. Intr'o evlavie neobişnuită Nabuhodonosor „căzu pe faţa sa şi se închină lui Daniil, şi porunci să i se aducă daruri şi tămâeri mirositoare. Prin această cinstire deosebită, arătată lui Daniil, regele adeveri şi declaraţia recunoaşterei de către dânsul a Dumnezeului celui adevărat al lui Daniil. „Cu adevărat Dumnezeul vostru, – exclamă Nabuhodonosor, – este Dumnezeul dumnezeilor şi Stăpânul regilor, care descopere tainele!" Deplin mulţămit de înţelep-

ciunea inspirată de Dumnezeu a lui Daniil, regele imediat îl ridică la cin înalt și-i dădu daruri multe și mari, îl puse căpetenie peste toată provincea Babilonului și căpetenie principală peste toți înțelepții Babilonului. Dar Daniil era prea modest, ca să primească o numire așa de înaltă, și deaceea el se mărgini la rugăciunea către rege, ca el peste trebile Babilonului să pună pe tovarășii săi: Sedrah, Misah, Abdenago, iar el preferă să rămână la curtea regelui.

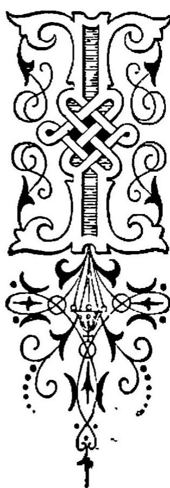




Situația topografică a Babilonului.

CAPITOLUL XIV.

MIRACULOASA SCĂPARE A CELOR TREI TINERI.



Înălțarea celor trei tineri la înaltul post de căpetenii în monarhia Babilonului, servi de motiv pentru a doua lecțiune lui Nabuhodonosor. Acest din urmă, necunoscând hotar autocrației sale, în unul din accesele sale de capriciu autocratic, porunci să se ridice un enorm idol de aur aproape de Babilon, și în sărbătoarea rânduită pentru proslăvirea izbânzilor sale, porunci întregei populațiuni să se închine lui. Statuile colosale de aur erau un fenomen foarte obișnuit la babiloneni. După descrierea lui Diodor Sicilianul, trei statui de acestea împodobeau marele templu al lui Bel înainte de a fi prădat de Xerxe, și prezentau chipurile celor trei zei mari ai orașului. Cât de prețioase erau aceste statui, se poate judeca pe aceea, că ele conțineau într'însele o mulțime de metale prețioase, valoarea căruia se urca până la o sută și mai bine de milioane ruble aur în monetă rusască, sau

până la 400.000.000 lei aur în moneta noastră din timpurile normale[1]. Afară de asta, în templul din Borap chiar pânăla timpul lui Xerxe, după mărturia lui Herodot, care a vizitat Babilonul curând după aceea, se afla o statue de aur înaltă de 18 picioare. In muzeul Britanic o este placă, care cuprinde acuzația, scoasă înaintea regelui contra a doi înalți slujbași, cum că ei ar fi furat șapte talanți de aur curat, destinați pentru statuia lui însuși pentru pomenirea lui[2]. Insăși hainele de aur dăruite cum se pare de Asurbanipal marilor idoli Merodah și Pirpanit din templul piramidal al Babilonului, cântăreau, cum se poate vedea dintr'o inscripție, patru talanți, ceeace alcătuește 348.000 lei aur din timpurile normale, și afară de asta erau podoabe de diferite pietre prețioase. Cantitatea de aur adus de Nabuhodonosor în calitate de pradă, adunată din toată Asia Apusană, întrece orce închipuire și ar fi putut părea neverosimilă, dacă ea nu s'ar fi confirmat de documente neîndoelnice. In una din inscripțiile sale se comunică, cum că el a îmbrăcat jertfelnicul de dinaintea templului lui Bel cu aur curat de o greutate incalculabilă, și tot interiorul sanctuarului din vârful etajului de sus sau de pe terasa templului l-a împodobit „cu aur bătut din ciocan, care strălucea asemenea soarelui ce apune sau răsare". In Nimrud au fost găsite statuile unuia din regii asirieni și statuile zeilor Nebo și Iștara. Astfel porunca lui Nabuhodonosor de a se face în cinstea sa un idol de aur, era în totul conform cu obiceiurile acelui timp, în care caz volumul uriaș a idolului în cazul dat conglăsuia în totul cu alte produse la fel ale Babilonului.

Asemenea idoli se inaugurau cu solemnități extraordinare, când statuia, cu tot felul de semne de respect, se purta în procesiuni solemne de personaje înalte și de sacrificatori, străbătînd mulțimile poporului, care umpleau văzduhul de strigăte răsunătoare de bucurie sărbătorească. Regele Asiriei Salmanasar, contimporanul lui Ahab și Iiui, și deasemenea și fiul său Samai-Rimon, au ridicat și sieși asemenea statui în Nineva pentru slăvirea domniei lor, iar asemenea monarh mare, ca Nabuhodonosor, negreșit, nu a fost departe de dorința de a-i întrece în această privință. Din această cauză a și poruncit el, ca în câmpia Deir, în provincea Babilonului, să fie înălțat un idol de aur, fie reprezentând pe sine însuși, sau pe zeul său principal Merodah și a fost tot

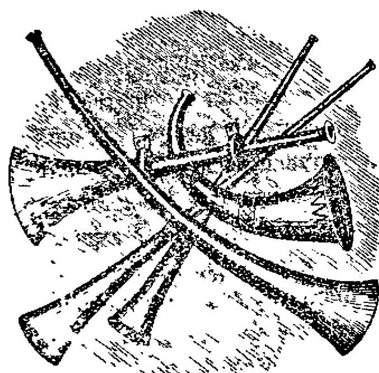
1) Diodor Sicil. II, 9
2) Prețul acestei cantități de aur egala cu 600.000 lei aur.

îmbrăcat cu plăci de aur. Câmpia Deir prezintă un târguşor aproape de Babilon şi până astăzi menţine încă aceeaşi numire. Ea e situată cam la opt chilometrii departe de Babilon, spre sudvest dela dânsul, într'un loc brăzdat de văi seci a diferite canaluri vechi, care cândva răspândeau rodnicia în toate direcţiunile. Ea se numeşte astăzi Nar-Dura, adecă „pârâul zidurilor", poate din cauza marilor şanţuri, ce înconjurau fortificaţiile. Dela ea drumul merge printr'o serie întreagă de dealuri, ce se întind pe o întreagă milă. Dealurile acestea în genere se numesc curganii Dura, în care caz la poalele lor se şi termină vechile conducte de apă. Unul din ele, cunoscut astăzi sub numirea de Mohatid, „curgan patrat", e întors în cele patru părţi principale ale lumii, şi se ridică aproape la înălţimea de 20 picioare, în care caz fiecare laturi de bază avea aproape 56 picioare în lungime. La vârful lui Opert a găsit patru ruine de cărămidă, prezentând la început ceva întreg. „Privind la acest curgan, - zice el, - fără să vrei te miră asămănarea lui cu pedestalul uriaşului idol, şi totul duce la concluzia, că anume el a şi fost baza acelui idol, de care se vorbeşte în cartea proorocului Daniil" [1]). Idolul făcut de Nabuhodonosor, inclusiv poate şi pedestalul, pe care el se înălţa, avea 60 de coţi în înălţime (adică 105 picioare) şi 6 coţi în lărgime (10 $^1/_2$ picioare), ceea ce evident ne arată, că idolul acesta se afla mai curând în poziţiune şăzindă decât stând în picioare, asemenea acelora statui colosale, pe care Nabuhodonosor a avut prilej să le vadă în Egipt. Asemenea idol putea fi văzut de la mare depărtare, de oare ce localitatea împrejur e foarte plană şi prezintă putinţa de a vedea tare departe până chiar la orizont.

Acest enorm idol se propusese să fie pus cu ceremonial solemn, care era în obiceu în vremea aceea în Babilon. In diferite ţări au fost timişi curieri, cărora li se porunci să invite la serbare pe satrapi şi autorităţile lor, pe şaliţi şi micii prinţişori, pe comandanţii militari, vistiernicii, judecătorii, legiştii şi pe toţi cârmuitorii de ţinuturi. Supunându-se acestei porunci regeşti, toate aceste autorităţi se îndreptează spre capitală, şi drumurile, ce duceau la dânsa, s'au umplut de cavalcade măreţe, înşirate spre Babilon, şi la timpul cuvenit se strânseră la Deir mulţime de reprezentanţi străluciţi ai statului, ca prin prezenţa lor să sporească strălucirea sărbătorii. Religia în vechime era un lucru cu totul de stat; nerespectul către zei, expuşi pentru închinare publică, uşor putea fi interpretat în senz de nerespect faţă de monarhul care a ordonat să li se dea respect. Şi iată a eşit poruncă,

ca toată mulţimea enormă adunată de reprezentanţi să se închine înaintea idolului, îndată ce va răsuna sunetul solemn al muzicei; pentru refuzul de a îndeplini această poruncă se hotărâ o grozavă pedeapsă: arderea de vii într'un cuptor ars cu foc. Unei asemenea pedepse se supuneau în genere răsvrătitorii îndrăsneţi de felul lui Saubmugin, care s'a răzvrătit în timpul domniei lui Asurbanipal în Asiria, sau hulitorii de Dumnezeu, de felul lui Dimaun, care a blestemat pe zei în timpul domniei aceluiaşi domnitor asirian. O închipuire de pe păreţii palatului acestui monarh din Cuiundjic prezintă, cum aceşti doi oameni nenorociţi au fost arşi de vii, după ce mai întâiu li s'au smuls limbile.

Insfârşit sosi şi ziua sărbătorii. După toată probabilitatea era disdedimineaţă şi soarele abea răsărit revărsa razele sale calde pe întinsul şes, care se răsfrângeu pe acoperişurile de bronz ale templelor. Imprejurul idolului se îngrămădeau reprezentanţii întregei întinsei monarhii a Babiloniei. Variaţiunea hainelor, felurimea armăturilor, tot felul de tipuri a reprezentanţilor din Siria, Arabia, Armenia şi din răsăritul depărtat sporeau frumuseţa şi variaţiunea scenei. După ceilalţi, înconjurat de o neobişnuită splendoare, se arătă şi însuşi regele, înconjurat de prinţii provinciilor cucerite. Cel mai apropiat de rege era arhiereul suprem sau nisacu, în îndatorirea căruia era turnarea în cinstea zeilor. Ceilalţi sacrificatori în subordine erau înşiraţi într'o lungă procesiune, — sangu, ajutorul principal al arhiereului suprem, pasisu sau ungătorul, Cali sau vestitul, erau fie care la locul rânduit lui. Solemnitatea, negreşit, atrăsese mulţimea de negustori bogaţi şi de artişti ai Babilonului. Noului zeu i s'a săvârşit turnarea, idolului uns i se rândui un deosebit sangu, în datoria căruia era să îndeplinească toate slujbele cuvenite lui, şi când răsună sunetul zguduitor a tot felul de instrumente muzicale, atunci toată enorma adunare, începând dela rege până la ultimul sătean, căzură pe feţele lor, ca un singur om, şi se închinară „idolului celui de aur, pe care-l pusese Nabuhodonosor regele".



Trâmbiţe din vechime.

Istoricul Biblic, istorisind despre laturea muzicală a solemnităţii, spune, că semnul de închinare s'a dat prin sunetul de trâmbiţe,

fluere, şi tot felul de instrumeute muzicale (Dan. III, 7). De oare ce unile din aceste instrumente au caracter grecesc, apoi unii critici au prepus, că cartea lui Daniil a fost alcătuită într'un period mult mai târziu decât cum se presupune de mersul evenimentelor. Dar deşi instrumentele muzicale se întâlnesc rar în sculpturile vechilor regi, totuşi ele au alcătuit o trăsătură caracteristică în toate ceremoniile religioase şi sociale în Asiria şi Babilonia, şi la începutul veacului al VI a. Hr. tocmai înainte de timpul lui Nabuhodonosor şi nu e nimic mai natural, dacă ne amintim cât de larg erau resfirate coloniile greceşti şi în periodul mult mai timpuriu decât domnia lui Nabuhodonosor; aşa că instrumentele muzicale străine au putut fi deplin cunoscute pe Eufrat în acest timp. Armatele greceşti au fost fenomen obişnuit în Egipt în curs de generaţiuni întregi. Sargon încă cu mult înainte de timpul proroculuі Isaia, ştia deja de Ioaniţi sau de greci. Senahirim a făcut incursiune asupra Ciliciei. Asarhadon şi Asurbanipal au venit în conflict cu poporul fenician şi amândurora acestor monarhi regii greci din Cipru li-au plătit tribut. Instrumentele străine, în afară de aceasta, au fost deasemenea obiectul curiozităţii şi interesului în Babilon, cum servesc ele şi astăzi, şi dacă întâlnim cuvinte sanscrite pentru produsele indiene în istorisirea biblică despre comerţul maritim al lui Solomon, atunci nu e deloc de mirare să întâlnim şi numirile instrumentelor muzicale în cartea lui Daniil, de oare ce aceste instrumente iarăşi au putut fi obiectul introducerii de afară. In tot cazul se ştie, că pe închipuirile sculpturale asiriene de mai târziu muzicanţii se închipuesc că posedau diferite instrumente, din care multe erau fără îndoială de origină străină, ca chinorul sirian, fluerul dublu din Asia mică, sau chitara cu şapte strune, care este fără îndoială o invenţiune grecească. Pe lângă aceasta nu e fără interes să amintim, cum captivii din diferite popoară au fost nevoiţi de stăpânii lor babiloneni să cânte şi să zică din instrumente cântecele lor naţionale despre care aşa de jalnic ne comunică psalmii referitori la captivii iudei (Ps. CXXXV).

Când s'a săvârşit această închinare solemnă noului idol şi regele cu deplină satisfacţie, în vederea îndeplinirii absolute a poruncii lui, voi să dea semnalul să se treacă la diferite petreceri vesele cu prilejul acestei solemnităţi, unii din curtezanii săi se apropiară mai tare de el şi-i făcură un denunţ despre aceea, că nu toţi supuşii lui au îndeplinit porunca lui. Caracterul absolut,

cu care se dăduse porunca despre închinarea la idol, singură de sine lasă să se înțeleagă influențarea asupra lui Nabuhodonosor a unor persoane lăturalnice, a unor magi dela curte, care, vădit invidiau succesul străinilor urâți de dânșii, și în deosebi pe Daniil, care-i întrecuse cu înțelepciunea sa și prin asta îi expusese disprețului în ochii regelui și a poporului; aceștia căutau ocazia să-l expună disgrației regelui. Și această sărbătoare le dădeau șanse vădite de izbândă. Ei știau bine, că iudeii urâți de dânșii ar prefera mai curând să moară decât să se închine idolului. Așa a și fost în realitate. Tinerii, râdicați cu puțin înainte de aceasta la rangul de cârmuitori de provincie, au refuzat să se închine idolului. Ei nu asistase la solemnitate, de care lucru nu zăboviră să denunțe și să aducă la cunoștința regelui magii, dușmanii lor. Apropiindu-se de rege, ei îi spuseră: „Rege, în veci să trăești! Tu, rege, ai dat poruncă, ca fiecare om, care va auzi sunetul trâmbiții, al flautului, al chitarei, al harfei, al psaltirionului, al cimpoiului și al celorlalte instrumente muzicale, să cadă și să se închine chipului celui de aur; iar cine nu va cădea și nu se va închina, acela trebue să fie aruncat în cuptorul, înferbântat cu foc. Sunt niște bărbați iudei, pe care tu i-ai pus peste trebile țării Babilonului: Sedrah, Mirah și Abdenago; acești bărbați nu se supun poruncilor tale, o rege, dumnezeilor tăi nu slujesc, și chipului celui de aur, pe care l-ai așezat tu, nu se închină“ (Dan. III, 9-12). Acuzația a fost făcută cu iscusință răutăcioasă. Iudeii aceștia erau demnitari de stat și deci datori erau să dea pildă de supunere poruncilor regale. Ei erau datori ca prin înălțarea în mila regelui, și de aceea chiar în virtutea recunoștinței, ar fi fost datori înaintea altora să arate cinste regelui. Ei erau străini, puși peste popor, și asupra lor era datoria să nu ofenseze cu nimic credințele naționale. Cu toate acestea ei arătară o vădită nerespectare a regelui, pentrucă ei nu slujau zeilor lui, nu se închinară chipului pus de dânsul. Nabuhodonosor, negreșit, anume în acest sens a și putut înțelege o asemenea lipsă a iudeilor miluiți de dânsul. Dar ce a făcut pe acești trei oameni nobili să-și expună viața lor pericolului? Aceasta, negreșit, a fost făcută de ei, nu din nerespect față de rege. După multe întreprinderi militare, e foarte posibil, că însuși Nabuhodonosor din omul uman de altă dată s'a transformat într'un despot crud și setos de sânge, cum se închipuește el în istoria următoare. Dar în tot cazul tinerii iudei refuzaseră să împlinească porunca lui nu din vreun senti-

ment duşmănos faţă de însuşi regele. Ei avuseseră în vedere ceva mult mai important. Ei fusese educaţi în principiile adevăratei religii, care interzicea absolut orce închinare la idoli, şi ei erau gata din această cauză mai curând să-şi jărtfească viaţa lor, decât să calce această hotărâre a legii lui Dumnezeu. Nu aşa, negreşit, privea la asta însuşi regele. Indată ce el auzi denunţul ce i se făcuse şi se încredinţă personal despre absenţa tinerilor iudei miluiţi de dânsul, se şi umplu de furie peste măsură de mare şi imediat porunci să se aducă la sine vinovaţii. Când vinovaţii în adevăr au fost prezentaţi lui Nabuhodonosor, atunci el se adresă către dânşii cu reproş şi dorind să se încredinţeze de realitatea dispoziţiunei lor către dânsul şi către religia sa, îi întrebă: „oare intenţionat voi, Sedrah, Misah şi Abdengo, nu slujiţi zeilor mei şi chipului celui de aur, pe care l-am pus eu, nu v'aţi închinat?" După aceea el le propuse să se justifice de învinuire" şi voi, ca ei, după sunetul, ce se va da de instrumentele muzicale, să se închine public înaintea chipului şi prin aceasta să dea cinste atât regelui, cât şi zeilor cinstiţi de el. „Dacă însă — adaose dânsul — voi nu vă veţi închina, atunci în acelaşi ceas veţi fi aruncaţi în cuptorul ars cu foc, şi atunci care Dumnezeu vă va izbăvi din mâna mea?" închee cu ironie răutăcioasă Nabuhodonosor. Propunerea era groaznică şi ameninţarea straşnică. Dar nici pe tinerii eroici nu-i turburară ea, căci ei răspunseră curajos lui Nabuhudonosor: „N'avem nevoe să-ţi răspundem la asta — ziseră ei, — Dumnezeul nostru, căruia-I slujim noi, e puternic să ne mântuiască din cuptorul cel ars cu foc, şi din mâna ta, o rege, ne va izbăvi. Dar chiar de nu va fi asta, atunci să-ţi fie cunoscut ţie, o rege, că noi zeilor tăi nu ne închinăm, nici nu le vom sluji, nici chipului celui de aur, pe care l-ai pus tu nu ne vom închina" (Dan. III, 16-18). Un astfel de răspuns n'a putut decât să confirme cele mai rele bănueli ale lui Nabuhodonosor. Acesta văzu în aceşti tineri nişte îndrăzneţi răzvrătiţi, care refuzau să arate vreo cinstire şi regelui, care-i miluise, şi zeilor lui.



Muzicanţi (după un monument asirian)

Plin de furie, cu faţa roşită de mânie, regele porunci să se ardă cuptorul de şapte ori mai tare de cum îl ardeau de obiceiu,

ca să arunce într'însul pe neascultătorii tineri. Cuptorul se afla în apropiere de acel loc, unde se săvârşise solemnitatea în cinstea idolului, şi el fu repede pregătit, pentru tortura acelora, pe care regele îi condamnase pentru necinstire şi necredinţă. Insuşi cuptorul, cum se poate judeca după istoria biblică, consta din două mari deschizături, din care una se afla în acoperişul în formă de boltă, iar ceialaltă la o coastă. Combustibil era din belşug chiar în localitatea înconjurătoare, şi de oare ce împrejurul Babilonului se află multe izvoare de păcură, apoi nu era nici o greutate de procurat o căldură puternică comparativ cu condiţiile neînsemnate ce se cereau. De oare ce încălzirea prin ardere puternică era destinată pentru criminali de stat, apoi tortura s'a săvârşit public. Şi pentru ca criminalii să poată fi mai bine văzuţi de mulţimele adunate, apropierile de cuptor au fost anumne pregătite sub forma unor ridicături, de pe care se putea vedea bine însuşi procesul arderei.

Când totul fu pregătit pentru tortură, atunci tinerii au fost legaţii în hainele lor de desupt şi cele de deasupra, cu turbanele pe cap şi celelate haine în această înfăţişare au fost aruncaţi în cuptorul cel ars. Tortura aceasta de obiceiu era de scurtă durată, şi spectatorii adunaţi puteau numai cu groază să vadă, cum flacăra ucidea într'o clipă pe cei osândiţi la ardere. De oare ce cuptorul era acum ars de şapte ori faţă cu alte dăţi, apoi se văzu, că atunci când călăii, legând pe condamnţi, îi aruncară în gura focului, atunci de o nesuferită flacără au fost uciși ei. Dacă asemenea soartă ajunseră chiar pe călăi, atunci lucru lămurit, că pentru condamnaţi nu mai era nici o scăpare. Dar care nu fu mirarea şi a regelui, şi a adunării, când se văzu, că cei arunacţi în cuptorul răsînferbântat nu numai n'au fost omorâţi deodată de flăcări, ci, sculându-se din stare de aruncătură, au rămas cu totul nevătămaţi. In mijlocul pârâitului şi şuerăturile suigeneris ale înfricoşatei stihii, deodată răsună chiar o cântare, care uimi pe toţi. Uimit de toate acestea, Nabuhodonosor se sculă de pe scaunul său, ca să se uite mai de aproape în cuptor, şi spre marea lui mirare observa, că în cuptor se afă nu trei, câţi fusese aruncaţi, ci patru. Sculându-se repede, el spuse nobililor săi: „Oare nu trei bărbaţi am aruncat noi în foc legaţi?" „Adevărat aşa este, o rege", răpunseră aceia. „Dar iată, — observă Nabuhodonosor, — eu văd patru bărbaţi nelegaţi care umblă prin foc, şi nu sunt vătămaţi; şi vederea celui de al patrulea bărbat e asemenea fiu-

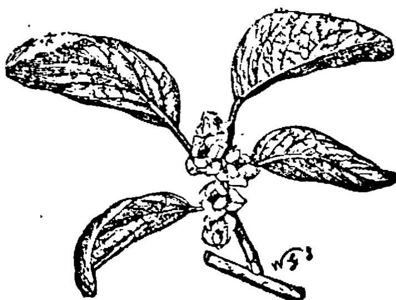
lui lui Dumnezeu[1])". Găsind confirmarea observațiunii sale din partea boerilor săi, Nabuhodonosor își schimbă cu totul dispozițiunea sa și, apropiindu-se de deschizătura cuptorului înfocat și netemându-se că i se va pricinui vreo vătămare, se adresă către tineri cu cuvintele: „Ședrah, Misah Abdenago, robii Dumnezeului celui Preaînalt, eșiți și vă apropiați!". Supunându-se acestei chemări, tinerii în adevăr au eșit din foc. In ochii întregei adunări prezente aicea, ei parcă erau din nou înviați din morți, și deaceea îi înconjură o mulțime întreagă de curioși. „Și satrapii, cârmuitorii, comandanții și consilierii regelui adunați văzură, că asupra trupurilor bărbaților acestora focul nu avusese nici o putere, și părul din cap nu era ars; și hainele lor nu se schimbase; nici chiar mirosul focului nu se simțea din ei". Atunci Nabuhodonosor iar a fost nevoit să recunoască atotputernicia Dumnezeului lui Israil și cu un entuziasm neobișnuit exclamă: „Binecuvântat este Dumnezeul lui Sedrah, Misah și Abdenago, Care a trimis îngerul său și izbăvit pe robii Săi, care nădăjduia într'însul, și nu s'au supus poruncii regelui, și au dat trupurile lor focului, ca să nu slujască și să nu se închine altui Dumnezeu, fără numai Dumnezeului lor!. Și din partea mea se va da poruncă, ca din fiecare popor, neam și limbă, care va rosti hulă asupra Dumnezeului lui Ședrah, Misah și Abdenago, să fie tăiat în bucăți, și casa lui să fie prefăcută în ruine, căci nu este alt Dumnezeu, care să poată mântui astfel.

Aceasta a fost însemnată recunoaștere a unui singur Dumnezeu adevărat din partea celui mai mare dispunător de soarta lumei vechi, și însuși acest fapt ne arată, cum Pronia, risipind pe poporul israilit și pe cei mai buni fii ai lui printre popoarele păgâne, prin înseși aceasta a pregătit terenul pentru răspândirea luminii adevăratei credințe în mijlocul întunerecului lumii păgâne. Dar regele nu se mărgini nici la această recunoaștere a Dumnezeului celui adevărat. El înălță pe Ședrah, Misah și Abdenago în țara Babilonului și-i puse căpetenii peste ceilalți iudei din regatul său. Iar pentruca lecția primită de dânsul să o facă cunoscută și la toți supușii săi, el se adresă către toate popoarele,

1) Inseși expresiunea „Fiul lui Dumnezeu", nu era nicidecum ceva neobișnuit pentru babiloneni. Plăcile de lut ne dau multe lămuriri despre sensul în care babilonenii întrebuințau cuvântul „tată" și „fiu" cu aplicare la diferite divinități. Așa, despre zeul Anu se spune, că el „posedă viața lui Asur, tatăl marilor zei". Despre marele rege se spune, că el este „Anu" primul născut al zeului Ea, așa că în genere „fiul lui Dumnezeu" era foarte obișnuită numire pentru unele zeități din Babilon.

cuprinse în monarhia sa, cu un ucaz, în care se spunea: „Nabuhodonosor, regele tuturor popoarelor, ginților și limbelor, care trăesc peste tot pământul: pace vouă să vi se înmulțască! Semnele și minunile, pe care le-a săvârșit asupra mea Dumnezeul cel preaînalt, am plăcerea să v'o vestesc și vouă. Cât de mari sunt semnele Lui, și cât de puternice sunt minunile Lui! Impărăția Lui este împărăție veșnică și stăpânirea Lui este din neam în neam“ (Dan. III, 98-100).

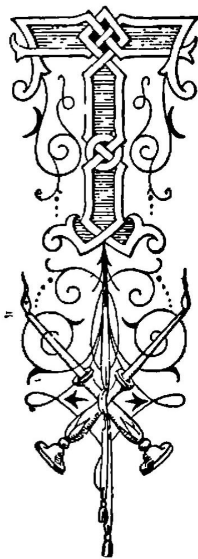




Lemnul negru din Biblie

CAPITOLUL XV.

AL DOILEA VIS AL LUI NABUHODONOSOR ȘI PEDEPSIREA LUI

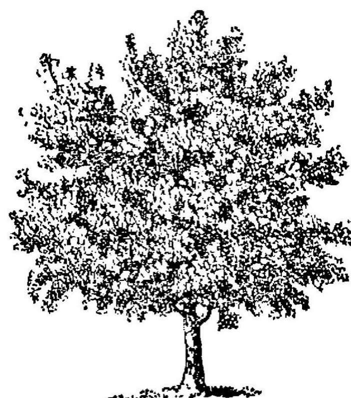


Trecură câțiva ani după evenimentele descrise și Nabuhodonosor se bucură de o pace deplin asigurată. Războaele fusese terminate de el, era stăpânitorul a unei mari părți a lumei cunoscute pe atuncea și se däduse cu totul pasiunei sale obișnuițe: construcțiunilor. Lecțiunele primite de dânsul, cu tot caracterul lor uimitor, se pare că n'au avut o înrâurire tocmai durabilă asupra sufletului său, și el afundându-se cu totul în trebile vieții sale de stat, curând uită iară de ele. Intre acestea, în lume pe nebăgate de samă se pregăteau evenimente noui și Dumnezeu binevoi să dea o prevenire marelui rege. Nabuhodonosor avu un nou vis, care deasemenea prin caracterul său neobișnuit izbi pe rege. Pentru ca să găsască tâlcuitori ai acestui vis, el deasemenea chemă pe toți înțelepții țării sale. După obiceiu, au venit la dânsul „văzătorii de taine, prestigitatorii, haldeii și gâcitorii". Lucrul lor era acum ușurat prin aceea, că Nabuhodonosor nu uitase cuprinsul visului și li-l povesti; dar înțelepții

babiloneni data trecută dând dovada neputinței lor prin aceea, că ei nu știuse cuprinsul visului, acum se arătară neputincioși să tâlcuiască visul, măcar că le fusese povestit. Nebizuindu-se mai mult pe înțelepți și convingându-se de neputința lor, Nabuhodonosor, după experiența precedentă, se adresă acum singur la Daniil, și încă solemn, ca și când pentru batjocorirea celorlalți înțelepți dela curte, zise către dânsul: „Baltazar, căpetenia înțelepților, știu că în tine se află Duhul Dumnezeului celui Sfânt și nici o taină nu este grea pentru tine. Spune-mi vedenia visului meu, pe care am văzut-o eu, și înțelesul ei". După aceea el povesti și visul însuși. El văzuse în visul său un arbore uriaș, sădit în mijlocul pământului. Arborele acesta crescu din ce în ce mai mult, pe măsura ce el privea la dânsul, până când în fine ajunse la așa volum, că el se putea vedea din toate marginile pământului. „Frunzele lui erau prea frumoase și roade într'însul o mulțime. Hrană în el pentru toți. Sub dânsul își găseau umbră hiarăle câmpului, în ramurile lui se încuibau paserile cerului și din el se hrănea tot trupul. Și iată, când regele sta culcat, nedumerindu-se, ce să însemneze această vedenie, „se pogorî din ceriu un oare care Veghetor, un Sfânt. Exclamând tare, El a zis: tăiați acest arbore, curățiți-l de crengi, scuturați frunzele de pe el, și aruncați roadele lui. Să se depărteze hiarele de sub dânsul și paserile din ramurile lui. Dar rădăcina principală a lui lăsați-o în pământ; și el în legături de fer și de aramă, în iarba câmpului, să se ude de roua cerului și cu dobitoacele să fie partea lui în iarba câmpului. Inima omenească se va lua dela dânsul și se va da lui inimă de hiară; și vor trece peste dânsul șapte vremi, ca să știe cei ce trăiesc, că Preaînaltul stăpânește peste regatul omenesc, îl dă cui voește și pune peste el pe cel umilit între oameni". (Dan. IV, 7-14).

Inainte de a expune tâlcuirea, dată de Daniil acestei vedenii, nu-i de prisos să ne întoarcem luarea aminte la câteva trăsături însemnate dintr'însa. Mai întâiu de toate ne atrage atențiunea însuși simbolul arborelui. Acest simbol era foarte obișnuit pentru mintea semită. Frunza verde: se considera semnul exterior a prosperității al omului drept, în care caz frunza veștedă, care se usucă la sosirea căldurii, închipuia tocmai starea contrară (Ps. I, 3; Ier. XVII, 8; Is. LXIV, 6). Astfel arborele se consideră simbolul vieții omenești (Eș. LXV, 22), și cu trecerea vremei, printre diferite popoară, arborii au devenit chiar obiectul unei osebite adorări. Așa se petrecu aceasta și cu israiliții în perioada monar-

hiei. La asirieni arborele se considera emblema zeului Asur, şi închipuirea arborelui sfânt s'a găsit pe sarcofagii, referitoare la timpuri mult mai noui decât timpul lui Daniil. In timpul robiei babilonene, arborele se pare că se considera simbolul monarhiei asiriene. Iezechiil în prorocia sa despre căderea Egiptului, în calitate de simbol pentru Asiria în zilele celei mai mare puternicii alegea cu deosebire Cedrul. „Iată, — zice el, — Asur a fost Cedru din Liban, cu frumoase ramuri, cu frunziş umbros şi cu statură înaltă. Statura lui se afla între crengi groase. Apele l-au crescut, abizul l-a înălţat, râurile ei au adăpat răsadniţile lui, şi ea a trimis păraile sale la toţi arborii câmpului. Deaceea înălţimea lui a întrecut toţi arborii câmpiei şi ramuri într'însul au fost multe. In ramurile lui erau cuiburi a tot felul de paseri ale cerului, iar sub ramurile lui scoteau copiii lor tot felul de fiară de ale câmpului, şi sub umbra lui trăiau tot felul de popoară de ale sale" (Iezechiil, XXXI, 3-6). E greu de citat acest loc, fără să nu rămâi uimit de asămănare cu visul văzut de Nabuhodonosor. Deoarece comparaţia popoarelor cu arborii nu era necunoscută babilonenilor, apoi însuşi aceasta dădea deja oare care fir pentru înţelegerea sensului vedeniei, şi încă şi mai mult descoperea mizera incapacitate a înţelepţilor de a pătrunde taina lumii duhovniceşti. Al doilea, trebue de observat, că regele văzuse arborele în timpul creşterei lui. Trebue de amintit încă şi regula, că baza orcărei vedenii obişnuite serveşte, în cea mai mare parte, vreo amărunţime, luată din viaţa noastră de toate zilele, care îndeosebi preocupă mintea noastră în cursul zilei, se reproduce noaptea, înbrăcându-se întâmplător în vreo formă foarte fantastică. Acelaşi lucru de bună samă se petrecu şi cu Nabuhodonosor. In timpul de trezie el era necontenit ocupat cu ideea despre creşterea monarhiei sale. Această idee fireşte a şi servit de motiv pentru visul său, cum ideea de creşterea neobişnuită a arborelui. Propria sa monarhie universală se prezenta vederilor sale duhovniceşti ca un arbore de proporţii enorme, şi cum acele nenumărate idei de tot felul de paseri şi animale, care atârnau de acest arbore în chestia de hrana lor,



Arbore de Castan pomenit de Biblie.

Poate că și el însuși își dădu cu gândul despre cauzele visului său, dar acum îl preocupa pe dânsul nu cauza acestei vedenii, ci însemnarea lui internă. După aceea atrage atențiunea și acel „Veghetor", prin care s'a pogorât spre arbore și a dat poruncă să-l tae. Senzul a înseși cuvântului, prin care se designează „Veghetorul" e tare greu. Traducătorii greci îl explică în înțeles de înger, care părere se aprobă și de fericitul Ieronim, și involuntar amintește o numire din psalmi: „nu va adormi și nu va dormi Celce păzește pe Israil" (Ps. CXX, 4). Dar întrebarea e, ce anume a înțeles prin el însuși regele Babilonului? Se știe, că babilonenii foarte lămurit credeau în existența dumnezeeștei Providențe[1]). Ei credeau, că pe pământ nimic nu se săvârșăște fără învoirea zeilor. Aceste din urmă totuși aveau nevoie de aceea, ca lor să li se comunice cele ce se săvârșau pe pământ, și deaceea ei aveau un deosebit curier, cu numele Papsucal, după cum în mitologia greacă soarele încunoștiința pe zei cu cele ce se petreceau pe pământ. De aicea noi nu avem temeiuri să ne îndoim, că oare care zeitate babiloneană alcătuia și aceea, ce se poate numi bază naturală și pentru această vedenie din visul regelui. Dar în realitate vedenia aceasta s'a produs nu dela vre un zeu babilonean: ea fost, cum arată Daniil, „prin hotărârea Preaînaltului, care are să ajungă pe domnul rege" (Dan. IV, 21). Insfârșit, atrage atențiunea asupra sa și sensul cuvântului „șapte vremi". Numărul „șapte" la babiloneni era sacru și deaceea nu cere o explicație deosebită, așa că toată dificultatea se învârtește împrejurul întrebuințării cuvântului „vremi". Se poate oare, în cazul dat prin „vreme" să înțelegem anul de 365? După părerea lui Iosif Flavie, noi trebuie să înțelegem sub acest narecie prezicerea făcută regelui despre o nenorocire, de care el trebuia să sufere timp de șapte ani. Dar deja din cea mai timpurie vreme expresiei acesteia i se dase o interpretare mult mai mărginită. „Timpurile" se înțelegeau în sens de două timpuri ale anului: vara și iarna, așa că șapte vremi se explicau și se înțelegeau trei ani și jumătate. Aceasta asemene este părerea fer. Teodorit, tâlcuirile căruia în genere se deosebesc prin o deosebită temeinicie. In genere, sensul acestui cuvânt rămâne până astăzi neexplicat. Dar, în tot cazul, fie că vom înțelege prin cuvintele „șapte vremi" ani sau luni, pedeapsa ce amenința pe rege, a fost singură de sine atât de grozavă, că durata de timp nu mai avea deja o importanță deosebită.

---

1. Diodorus, II, 30.

Când Nabuhodonosor a povestit visul său lui Daniil, atunci acest inspirat de Dumnezeu înţelept a fost pur şi simplu uimit de dânsul. El imediat a văzut, că prevestirea cuprinsă în vedenie e extrem de nefavorabilă pentru rege. Intre domnitor şi vestitul lui supus izbutise deja să se statornicească o prietenie destul de strânsă. Unul fusese ridicat în înalta sa situaţie prin bunătatea celuilalt şi totdeauna s'a dovedit credincios poruncitorului său. Sentimentul de neobişnuită recunoştinţă faţă de monarh şi făcea acum pe Daniil să fie cuprins de neobişnuită turburare, aşa că „aproape un ceas a stat el în uimire, şi cugetarea lui îl turbura". Ca să scoată pe Daniil din turburare, regele se adresă către dânsul cu cuvintele încurăjătoare: „Baltazar, să nu te turbure acest vis şi înţelesul lui". – Domnul meu, – răspunse Daniil, – să fie acest vis celor ce te urăsc şi duşmanilor tăi înţelesul lui!" „Arborele, – începu Daniil, – pe care l-ai văzut tu, care era mare şi tare, care prin înălţimea sa ajungea pânăla ceruri, şi se vedea în tot pământul, în care frunzele erau tare frumoase şi roade multe şi hrană pentru toate hiarele ce locuiau sub dânsul şi în ramurile lui se încuibau paserile cerului, – acesta eşti tu, o rege, care ai crescut şi te-ai întărit, şi mărirea ta a crescut şi a ajuns până la ceruri şi stăpânirea ta pânăla la marginile pământului. Iar că regele a văzut un înger, un sfânt pogorându-se din ceruri, care a zis: „tăiaţi arborele şi-l nimiciţi, numai rădăcina principală a lui lăsaţi-o în pământ, şi el în legături de fer şi de aramă, în iarba câmpului, să se ude de roua cerului şi ca fiarele câmpului să fie partea lui, până ce vor trece peste dânsul şapte vremi, – apoi iată înţelesul acestora, o rege, şi iată hotărârea Preaînaltului, care va ajunge pe domnul meu, regele. Pe tine te vor despărţi de oameni şi locuinţa ta va fi cu hiarele câmpului; cu iarbă te vor hrăni, ca pe bou; cu roua cerului vei fi tu udat şi şapte vremi vor trece peste tine, până vei cunoaşte, că Preaînaltul stăpâneşte peste regatul omenesc şi-l dă cui voeşte. Iar că s'a poruncit să se lese rădăcina principală a arborelui, aceasta însamnă, că regatul tău va rămânea după tine, când vei cunoaşte stăpânirea cerească. De aceea, o rege, să-ţi fi bineplăcut sfatul meu: „răscumpără păcatele tale prin dreptate şi fărădelegile tale prin miloserdie către săraci: iată prin ce se poate prelungi pacea ta" (Dan. IV, 17-24).

Atât visul cât şi însemnarea lui erau grozave şi ar fi trebuit să producă o influenţă de trezire asupra orcărui om. Dar regele Babilonului era prea trufaş şi încrezut, ca să se supună glasului

prevenitor al miraculoasei vedenii. El nu întoarse atențiunea cuvenită asupra lui și deaceea toate acestea în curând se și împliniră cu dânsul. Trecu încă ca un an și regele a putut ușor să și uite prezicerea ce i se făcuse, așa că însuși visul, el era înclinat să-l refere la cele irealizabile. Iar mâna lui Dumnezeu se ridicase deja asupra mândrului cuceritor, și el a trebuit să sufere o înjosire și smerire într'o măsură extrem de mare. Terminând numeroasele și mărețile sale construcțiuni în Babilon, Nabuhodonosor avea obiceiul să iasă pe acoperișul palatului său și de acolo să se distreze cu luxoasa panoramă, care se desfășura înaintea lui din tot orașul, cu templele, cu clădirile mărețe și cu gloatele împestrițate ale poporului, care furnica prin pețile cele largi și se mișcau pe largile canaluri. Odată tabloul a fost cu deosebire măreț, și regele, într'un entuziasm involuntar, în care suna o neobișnuită aroganță, esclamă: „Acesta nu-i oare mărețul Babilon, pe care l-am zidit eu drept casă a domniei, prin puterea stăpânirei mele și întru slavă mărirei mele?" Dar n'apucă bine să rostească aceste cuvinte mândre, când deasupra lui bubui glas din ceriu: „ție ți se grăește, rege Nabuhodonosor, regatul a trecut dela tine. Și te vor esclude dintre oameni și locuința ta va fi cu hiarele câmpului, cu iarbă te vor hrăni ca pe bou, și șapte vremi vor trece peste tine, până ce vei cunoaște, că Preaînaltul stăpânește peste regatul omenesc și El le dă cui voește?" Uimit de acest glas, regele se turbură și judecata într'însul se sminti. El fu expus la una din cele mai grele forme de boale sufletești, la așa numita licantropie, și a început să fugă de oameni. Asemenea boală nu este ceva neobișnuit și ea de demult e cunoscută în medicină. Cuvântul „licantropie" propriu e aplicabil acelora, care se închipuesc prefăcuți în lupi și care în asemenea presupunere săvârșesc ucideri și se ascund în păduri de vederea oamenilor. Lui Nabuhodonosor i se părea, că el s'a prefăcut în bou, sau mai curând în acei prea măreți tauri înaripați, cu care se împodobeau intrările palatelor regale, și care erau simbolurile puternicief și mărirei zeilor. Chiar în timpul când regele nu era turburat, cugetarea sa căpăta forme babilonene, care se purtau pe



Bou sălbatec.

dinaintea minţii sale la vederea mediului ce-l inconjoară. Văzând innebunirea deplină a regelui, curtenii, care negreşit se siliră cu multă grijă, ca taina acestei grozave boli a regelui să nu iasă în afară de pereţii palatului, îl feriră de oameni, şi el în adevăr „mânca iarbă, ca boul, şi se uda trupul lui cu roua cerului, aşa că părul lui crescu ca pe bou, şi unghiile lui erau ca la paseri". Se poate presupune, că în timpul acestei boale grozave soseau momente de luminare a minţii sale, şi atunci regelui nu odată se prezentau ocazie să cugete cât de deşartă este mărirea omului, şi cât de mizer este el înaintea atotputerniciei mânei pedepsitoare a lui Dumnezeu?

In sfârşit cele şapte vremi, rânduite pentru dânsul, au trecut şi mintea lui Nabuhodonosor din nou se lumină. Intr'o extraordinară recunoştinţă îşi ridică ochii la ceriu, către Dumnezeu, Care cu milă îi restabili minte sănătoasă şi amintindu-şi odată cu aceasta şi lecţiunea, ce i se dăduse mai înainte, hotărî încă odată să facă experienţa vieţii sale cunoscută tuturor popoarelor supuse lui şi şi se adresă către ele cu decret, în care amărunţit istorisi această grozavă încercare, ce se petrecuse cu dânsul. „Acum eu, Nabuhodonosor, – închiă el decretul său, – slăvesc, preaînalţ şi măresc pe Impăratul ceresc, ale Căruia toate lucrurile sunt adevărate şi căile drepte, şi Care puternic este să smerească pe cei ce umblă trufaş". Nu se ştie câţi ani a mai trăit Nabuhodonosor după însănătoşirea sa, de oare ce nu ştim propriu nici timpul boalei sale. Se ştie totuşi, că el a domnit de toţi 43 de ani, şi dacă se presupune, că idolul de aur a fost ridicat de dânsul în anul al 30-lea, apoi se poate crede, că după aceasta a mai domnit 10 ani în pace şi prosperitate. In muzeul Britanic se află plăci, ce se referă către anul 36 şi 40 a domniei lui. Dar de oare ce ele se referă cu preferinţă la fapte făcute de persoane particulare şi nu cuprind nici un fel de documente deosebite, apoi nici nu e nevoe să le cităm aicea.

Despre moartea marelui rege nu ştim nimica. Diferite fragmente din istoricii vechi s'au păstrat la Iosif Flavie şi alţi scriitori, care mărturisesc despre oare care misteriositate, care anturează ultimile zile ale vieţii lui. La Beroze este observaţia, că Nabuhodonosor înainte de moartea sa a suferit de o lungă boală. Megasten deasemenea, pomenind că el a făcut incursiune asupra Libiei şi Iberia, mărturiseşte, că el s'a suit pe acoperişul palatului său şi, fiind lovit de un oare care zeu, a esclamat: „Eu Nabuhodonosor, vă prezic vouă, babilonenilor, o nenorocire, care se

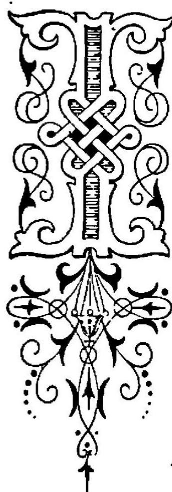
va prăbuşi asupra voastră şi pentru abaterea căria nu sunt în stare să vă spună nici Bel, străbunul meu, nici regina Belts. Va veni catârul persan, cu care zeii voştrii vor intra în alianţă şi vă vor supune la robie... După rostirea acestei preziceri, el apoi a dispărut". In aceste mărturii nu se poate să nu vedem oare care ecoul al istorisirii biblice, supusă negreşit la unele alteraţiuni în minţile popoarelor păgâne. Tot ce se ştie din datele istorice despre Nabuhodonosor, se mărgineşte la aceea, că cel mai mare din eroi păgâni ai Bibliei anume în acest punct se întâlneşte sau se potriveşte cu paginile istoriei şi deja iarăşi nu se mai întâlneşte niciodată pe paginile sf. Scripturi. Dacă noi ne mirăm de mărirea cuceririlor sale şi a clădirilor publice, apoi încă şi mai mult ne mirăm de convingerea sa din urmă, pe care el a şi exprimat-o în ultimul său decret, chemând pe toţi supuşii săi să laude şi să slăvească pe Impăratul ceresc. Nu-i, negreşit, treaba noastră să discutăm, care va fi soarta lui la înfricoşata judecată a lui Dumnezeu; fi-va el aşezat de a dreapta sau de a stânga Judecătorului. Dar întru aceea putem fi încredinţaţi că dacă îndurarea lui Dumnezeu i s'a arătat deja lui în viaţă şi inima lui a devenit accesibilă adevărului, apoi acelaşi Dumnezeu, care dă tuturor celor ce au primit Duhul Său cel Sfânt, va săvârşi toate prin Iisus Hristos, şi care l-a adus la cunoştinţa unui singur Dumnezeu adevărat, după aceea-i arăta lui îndurarea Sa şi în ziua cea din urmă a judecăţii.





Ruinele vechiului Babilon.

CAPITOLUL XVI.
CĂDEREA BABILONULUI.



n Babilon, sub succesorii lui Nabuhodonosor, situaţia iudeilor deveni încă şi mai bună, de oarece regii, fiind mai puţin războinici şi mai puţin bizuiţi pe puterea puterniciei lor, se sileau să-şi ataşeze popoarele robite prin îndulcirea raporturilor cu ele şi dăruindu-le diferite drepturi cetăţeneşti. Crescând mulţămirea cu viaţa în Babilon, şi împreună cu asta slăbirea întristării după patria pierdută, făcură şi pe înseşi captivii mai liniştiţi în noua lor patrie. Limba Babiloniei era aşa de aproape de cea evreească, şi întrebuinţarea ei aşa de uşoară, încât ea începu încetul cu încetul să mărginească pe aceasta din urmă, introducând astfel printre descedenţii marelui lor strămoş Avraam iară dialectul întrebuinţat de ei cândva şi părăsiră dialectul palestinian, care pentru zece veacuri întregi fusese însuşit în locul lui. Prorocii Iezechiil şi Daniil prin scrierile lor arată, cât de

timpuriu s'a început această schimbare în limbă; o parte din cărţile lor e scrisă deja în limba aşa numită arameiană sau haldeiană. Impreună cu asta capacitatea şi talentul, şi chiar frumuseţa unui număr nu mic de Iudei chiar dela început atraseră asupra lor atenţiunea în sferele înalte ale guvernului, cum se vede asta din exemplele lui Daniil şi a tovarăşilor săi, iar în timpul din urmă din pildele lui Neemia şi a reginei Estera.

Nabuhodonosor fu urmat de fiul său Evil-Merodah şi domnia lui scurtă a fost încă şi mai favorabilă pentru captivi. Ioachim, care se chinuia în temniţă de 37 de ani, fu însfârşit eliberat şi lui i se rezervă loc la masa regelui cu îngăduirea să poarte şi hainele de rege. Fiind închis încă de la vârsta de 18 ani şi acum fiind bărbat înaintat în vârsta la 55 de ani, el, cum te miră de ne putem îndoi, întrebuinţa înrâurirea sa în folosul fraţilor săi, care din causa tuturor suferinţelor lui, erau tare devotaţi lui, ca regelui lor. Dar după doi ani slabul şi moleşitul fiu al lui Nabuhodonosor a fost ucis de gemenele său Pereglisar, care a ocupat tronul dela 559-556, după care lui i-a urmat fiul său cel mai mic, care a perit după nouă luni într'o conjuraţie a nobilimii. Unul din aceşti din urmă, anume oare care Nabonid (sau Nabunaghid), puse mâna pe tronul vacant şi-l ocupă timp de 17 ani, până la înseşi luarea Babilonului de către Cirus.

Intre acestea chiar în starea poporului în robia Babilonului se produsese importante fenomene. Nu se ştie câţi anume iudei se aflau în robie, dar în tot cazul numărul lor nu putea fi tocmai mare. In timpurile lui David în Iudeea şi în tribul lui Veniamin se număra aproape un milion de suflete, esclusiv leviţii, şi creşterea în cursul ultimelor patru veacuri, trebue să presupunem, că a fost însemnată. Dar în robie au fost duşi probabil nu mai mult de 100.000 de oameni. Mulţi au fugit în Egipt şi o mulţime de săteni au fost lăsaţi în ţară, aşa că aceia, care au fost duşi în Babilon, prezentau în tot cazul minoritatea populaţiunii. Intre ei erau totuşi reprezentanţii cei mai nobili ai poporului, dela care, ca de la rădăcină, poporul trebuia să se ridice iară. Intr'înşii Iudeea pierdu centrul său de viaţă organizată socială. Floarea principilor, a aristrocraţiei şi a preoţilor iudei, a mecanicilor iscusiţi şi a cetăţenilor cândva bogaţi au fost duşi la Eufrat în cantitate suficientă, ca în timpul cuvenit să poată servi de renaştere a statului. Din nefericire, chiar nenorocirea, ce a atins pe popor, n'a putut deodată să săvârşască îmbunătăţirea morală în mulţimea captivilor. Idolatria, către care ei de mult închinase Palestina, în-

flori printre dânșii și în Babilon. Oamenii însemnați se refereau către confrații lor cu aceeași cruzime fără de suflet, pentru care deja așa de des le reproșa prorocii în Iudeea. Ei împilau pe concetățenii lor, apăsau pe saraci prin tot felul de estoarceri, falsificau legea în folosul lor propriu și, în fine, cu neglijență se întorceau, pe care prădălnicia lor îi dusese până la sărăcie. Se părea, cum că toată nădejdea la restaurarea poporului a perit, cum că nu mai rămăsese nimica din poporul cel atât de slăvit altă dată, decât niște oase uscate neîngropate. Dar anume însuși adâncimea nenorocirii și era capabilă să ducă la bine. Unii, în nenorocirea lor, învățară să se întoarcă la Dumnezeul părinților lor. Unii ca aceștia, oameni evlavioși cu lăcomie ascultau făgăduințele prorocilor, că lor li e dat să se întoarcă în Palestina și cercetau sf. Scriptură. Preoții din neamul lui Sadoc, care niciodată nu s'au dedat la idolatrie, adusese cu dânșii din Iudeea cărțile legii, ucenicii prorocilor nutreau sentințele cele mai slăvite ale școlilor lor, primite de dânșii dela veacurile trecute; leviții păstrau cu râvnă psalmii, alcătuiți de pe vremea lui David până în zilele lor proprii; înțelepții adunase pilde sacre și alte cărții instructive; cronicarii pastrară și transcriseră cronicile naționale istorice. Prorocii Ioil, Osie, Ieremia, Iezechiil și alții, devenise, prin cărțile scrise de dânșii, „izvoarele mântuirei pentru oamenii evlavioși din popor“. Cântările Sionului iară răsunară pe malurile Hovarului și în fiecare colonie iudaică din Babilonia. Pe fie care zi se răspândea o seriozitate tot mai mare în dispoziția poporului. Poporul citea cronicile de Dumnezeu inspirate și găsea într'însele dovezile adevăratei și vechii lor credințe. Către aceasta și însuși mersul evenimentelor înlesnea întărirea religioso-morală a comunităților iudaice. Mai bine de un veac înainte de aceasta, cele zece triburi ale lui Israil fusese duse în robia Asiriei; dar, după dărâmarea Ninevei, multe din ele se alăturară la captivii din Iudeea, și astfel se spori încrederea oamenilor evlavioși în restaurarea poporului ales, de oare ce această alipire a triburilor singură de sine o împlinire a prorociei. In popor spori simțul pocăinței de păcatele trecutului și hotărîrea de a fi deacum credincioși lui Iehova (Is. LXVI, 2, 5; Ezdar. X, 3). Patru zile de necaz a proaspetei istorii a poporului iudeu, și anume ziua începutului asediului Ierusalimului de către Nabuhodonosor în luna zecea; ziua în care a fost luat orașul, în luna a patra; ziua dărâmării lui desăvârșite, în luna cincea, și ziua omorârei Godoliei în luna a zecea; toate zilele acestea au fost deosebite, ca zile de

post solemn și de plâns (Zah. VII, 1, 5, 19; Is, LXI, 3; LXVI, 10; Ps. LXVII, 11). Această renaștere religioasă se observa în tot poporul, dela gloata simplă a lui pânăla clasele înalte. La el intra în întrebuințarea obștească obiceiul observării ceasurilor rânduite pentru rugăciune. Timpul aducerei tămăerei dimineața și sara deveni așa de sacru pentru oamenii religioși, încât însuși cuvântul „tămâe" în urmă deveni sinonim cu rugăciunea (Apoc. VIII, 3). La oamenii temători de Dumnezeu, intră în obiceiu să se adune la un loc pentru rugăciune și convorbiri religioase (Mal. III, 16). Deobiceiu, cum se poate crede, pe malul apelor curgătoare, unde era ușor de procurat apă pentru curățire (3 Mac. VII, 30; Soref. Aant. XIV, 10, § 23; Eapt. XVI, 13). In timpul rugăciunii, fețele, ei le întorcea totdeauna spre locul templului dărâmat, ca spre acel loc, unde Dumnezeu cândva a fost mai aproape ca orcând de om (Dan. VI, 11). Afară de dimineața și de sara rugăciunea începu a se săvârși și la amiază (Dan. VI, 11; Ps. LIV, 17). Devotamentul către religie din acest timp dobândi o așa importanță, cum nu mai fusese demult în popor. Casa de rugăciune deveni înlocuitoarea templului și nu puțini psalmi s'au făcut tot în acest timp. In acea împrejurare, că la captivii iudei s'au alăturat mulți din captivii israiliți după căderea Asiriei. Simțul național al poporului își găsi o deosebită încurajare și devotament către vechea credință care se mai întări încă prin aceea, că mulți dintre păgâni cedară influenței captivilor fără să vrea și în calitate de prozeliți primiră adevărata credință (Is. LVI, 6). Cauza acestui lucru a putut fi nu atât citirea cărților sfinte iudaice, de oare ce ele erau scrise într'o limbă inaccesibilă majorității babilonenilor, ci mai ales sforțarea plină de râvnă a oamenilor evlavioși dintre captivi, care se sileau să șteargă indeferența lor de altă dată cu râvna peutru răpândirea slavei lui Iehova. Imprejurarea aceea, că nu puțini iudei, în genul lui Daniil, ocupau situații însemnate și înclinarea necontenită a lor pentru o împretenire cât mai stânsă cu trebile vieții de toate zilele, fără îndoială deasemenea înlesni această operă misionară. Afară de aceasta, generațiunea născută în Babilon, trebue cu mult mai mult să se fi raportat prietenos către această țară și către poporul ei, decât cum se raportase părinții ei. Unia din ei în realitate chiar primiră nume haldeene, cum s'a petrecut aceasta cu Zorobabel, care purta numele haldeian de Salmanasar, sau cu Mardoheu, care nume este sau babilonean, sau persan. In asemenea împrejurări, superioritatea nemăsurată a credinței iudaice

faţă de idolatrie uşor a putut atrage atenţiunea celor mai serioşi din păgânii înconjurători. Prozeliţi ai adevăratei credinţe, cum se poate socoti din experienţa paralelă cu vechiul creştinism, erau de preferinţă saraci, de oarece iudeii saraci se purtau liber cu dânşii, şi prin purtarea lor evlavioasă îi înclinau spre partea lor. Odată câştigaţi, aceşti prozeliţi păzeau sâmbăta şi respectau legea, ba poate, în fine, se supuneau şi tăerei împrejur, şi devotamentul lor către noua credinţă înfluenţa binefăcător şi invers asupra iudeiilor, aprinzând într'înşii o iubire încă şi mai mare către credinţa lor şi un devotament înzecit.

Dar dacă unii iudei învăţară în timpul robiei a preţui cu adevărat şi înalt religia lor, apoi mulţi pe de altă parte căzură şi sub influenţa păgână a lumei înconjurătoare. Babilonul era Parisul sau Londra timpului lor, servind ca centru unui comerţ uriaş la fel şi a unei uriaşe curgeri de străini din toate părţile lumii, care veneau aicea după treburi comerciale sau religioase, sau pur şi simplu pentru plăcere. Imoralitatea într'însul nu se considera o ruşine. Chiar templele primeau o însemnată parte de venit dela prostituţie, care exista chiar în cuprinsul lor. Desfrânatele în realitate alcătuiau o instituţie recunoscută în el ca legală, şi exista chiar o lege, că fiecare femee era datoare măcar odată să se aducă pe sine jertfă în acest chip greţos spre slujba zeilor. Nu-i de mirare deci, că mulţimea captivilor s'a supus molipsirii unui cult aşa de necurat. Idolii babiloneni erau cinstiţi prin familiile iudaice, din care multe după aceea călcau legea, luând parte la ospeţe, în timpul cărora se întrebuinţau animale necurate, ce se aduceau acestor zei. Ierusalimul fu uitat şi însuşi ideea de întoarcere în Palestina se lua în derâdere şi se răspingea cu dispreţ. Mulţi din popor în realitate deveniră babiloneni adevăraţi şi îşi băteau joc de fanatismul confraţilor lor, care tot mai erau trişti după Palestina. Pintre ei înfloreau viciile şi necinstea de tot felul. E clar deci, că întoarcerea, dacă îi era dat să se săvârşască, trebuea să constea numai din acea parte a poporului, care păstra în inima sa adevărata credinţă şi adevăratele tradiţii ale poporului, aşa că toată ceialaltă mulţime, care căzuse sub influenţa babiloneană, trebuia să rămâe pe vecie în ţara robiei.

Prorocul Osia a prezis, că, Israil are nevoe să fie încă odată în pustie, ca iarăşi să se întărească în fidelitatea către Iehova, şi în timpul robiei babilonene, când mulţimile poporului au fost duse prin pustiul oriental, prorocia asta s'a împlinit. Strigătele psalmiştilor şi prorocilor timpului aceluia au exprimat numai în-

tristarea nemângâiată a clasei celei mai bune de captivi. Sabia, temniţa, biciul, foamea, golătatea, dispreţul fără îndoială au nimicit nu puţini din ei în timpul primelor zile ale robiei (Iezec. XXXIII, 27). Din mulţimile poporului, care au părăsit Iudeea, mulţi au perit încă pe drumul spre Babilon. Pentru cei rămaşi în viaţă, viaţa între idolatrii cei necuraţi a fost un adevărat chin, deoarece lor la fiecare pas li se prezenta primejdia de moarte de a viola legea prin întinarea păgânească. In asemenea împrejurări, chiar oare care fire de bob, sau în genere cele mai simple legume se preferau de captivii evlavioşi tuturor bunătăţilor din masa regelui (Iezec. IV, 12-15; Dan. I, 5-16). In psalmul CI, care se raportează către anii robiei babilonene, se reproduce viu înaintea noastră timpurile acestei robii. Adevăraţii slujitori ai lui Dumnezeu, chinuiţi de nădejdea împlinirei făgăduinţei despre întoarcerea în patrie exprimară în cuvinte plângăreţe întristarea, care apăsa inima lor:

„Doamne! auzi rugăciunea mea,
Şi strigarea mea să ajungă la Tine.
Să nu-Ţi întorci faţa ta dela mine;
In ziua întristării mele plecă-Ţi urechea Ta către mine.
In ziua, când Te chem, auzi-mă degrab.
Căci au perit ca fumul zilele mele,
Şi oasele mele sunt arse ca un tăciune:
Inima mea e lovită, şi s'a uscat ca iarba,
Aşa că mi-am uitat să-mi mănânc pânea.
De glasul suspinelor mele,
Oasele mele s'au lipit de pielea mea.
Şi m'am asămănat pelicanului pustiului,
Şi am devenit ca bufniţa pe ruine.
Toată ziua mă ocărăsc vrăşmaşii
Şi grăitorii de rău se jură asupra mea.
Zilele mele-s ca umbra abătută;
Şi eu ca iarba m'am uscat.
Iar Tu, Doamne, în veac eşti,
Şi pomenirea ta durează din neam în [neam,
Tu sculându-te, vei milui Sionul.



Pelicanul.

Că e timpul să-l milueşti,
Căci robii Tăi au iubit şi pietrele lui,
Şi de ţărna lui le pare rău.
Şi se vor teme popoarele de numele Domnului,
Şi toţi regii pământului se vor teme de slava Ta
Căci va zidi Domnul Sionul
Şi se va arăta întru slava Sa".

Ps. CI, 2-17).

Adâncul devotament față de Ierusalim și de Iehova, ce transpiră din acest psalm, designează o schimbare, produse în clasele cele mai bune ale captivilor, atinși de nenorocirile lor. Această robie a distrus în ochii poporului tot farmecul idolatriei. Deacum, pentru toate timpurile viitoare, ei și descendenții lor au devenit râvnitori monoteiști. In rușinea lor națională și în suferințele lor ei au început să vadă pedeapsa pentru idolatria părinților lor, și s'au hotărât să se facă pentru totdeauna închinătorii unicului Dumnezeu. Acea asprime, cu care prorocii mustrau orce închinare la idoli, deveni simțul obștesc pentru tot poporul iudeu. In epistola lui Ieremia idolatria babiloneană spre lecție tuturor se zugrăvește cu cele mai vii culori. Zeii de argint, de aur și de lemn, după descrierea prorocului, acolo se poartă pe umere de oameni în marile procesiuni religioase; toată suprafața lor e căptușită cu aur și cu argint. Pe capetele lor sunt coroane de aur, și ei sunt îmbrăcați în haine luxoase. „Dar, — continuă prorocul, — ei nu se mântue de rugină și molii, deși îmbrăcați în haine de purpură. Își șterg fața de praf în capiște, de care la ei sunt foarte multe. Are și sceptru ca om judecător al țării, dar el nu poate să omoare pe vinovat înaintea lui. Are sabie în mâna dreaptă și secure, dar pe sine însuși de oștire și bandiți nu se poate apăra: de aicea se cunoaște, că ei nu-s dumnezei; deci nu vă temeți de dânșii. Căci ca un vas spart se face nefolositor pentru om, așa zeii lor. După ce ei sunt puși în capiște, ochii lor sunt plini de praf de pe picioarele celor ce intră. Și după cum la cel ce a adus jignire regelui i se oprește intrarea în locuință, când e dus la moarte, așa capiștea lor o păzesc sacrificatorii cu uși și lăcăți și cu zăvoară, ca ei să nu fie prădați de hoți. Aprind pentru dânșii făclii, și mai mult decât pentru sine însuși, iar pe dânșii nimenea din ei nu-i poate vedea. Ei ca butucul sunt. Inima lor, se zice, scoate vermi de pământ și-i mănâncă pe ei însuși și haina lor, iar ei nu simt. Fețele lor sunt negre de tămâerile din capiște. Pe trupul lor și pe capul lor sboară liliecii și lăstunii și alte paseri, se cațără pe dânșii deasemenea și pisicile. Din asta veți înțelege, că aceștia nu-s dumnezei;



Molie de Palestina.

deci, nu vă temeţi de dânşii (Epist. Ierem. 11-23). După aceeă prorocul descrie desfrâul greţos, ce stătea în legătură cu idolatria în Babilon, mâncarea necurată, ce se oferea idolilor, strigătele stranii ale sacrificatorilor, care „strigă cu plânset înaintea zeilor lor, ca unii la pomenirea morţilor; chiar interesul şi rapacitatea sacrificatorilor, când ei îşi apucă haine de pe zei, şi se îmbracă cu ele femeile şi copiii lor, - toate acestea prorocul le descrie amărunţit esenţei reale a păgânismului. Şi asemenea epistolă nu se poate să nu fi avut o înrâurire foarte puternică şi desmeticitoare asupra poporului.

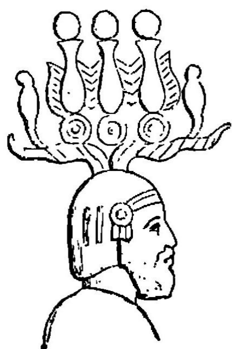
Alăturea cu această referire negativă către păgânism, în mijlocul iudeilor s'a desvoltat treptat şi adesa latura duhovnicească a religiei. Din reacţia contra idolatriei s'a prelucrat o idee înaltă duhovnicească despre lume, pe lângă care inima umilită şi duhul smerit pentru nevăzutul Dumnezeu se recunoşteau o jertfă mult mai bună decât tot felul de arderi de tot şi de tămâeri. Intru cât teologia şi moralitatea de mai târziu a iudeilor îşi datoresc origina lor influenţei timpurilor robiei babilonice, e greu de spus, de oare ce în urmă părerea evreească despre lume a fost expusă unei mari înrâuriri a şcolilor filosofice din Alexandria. Dar fără îndoială, iudeii după robia babiloneană au devenit cu totul alţi oameni în comparaţie cu părinţii lor, care prin păcatele lor îşi atraseră această robie. Invăţătura în „cartea lui Daniil" relativ de îngeri ne prezintă un însemnat pas înainte în desvoltarea părerilor religioase. Mai întâiu aicea se întâlneşte pomenirea despre Mihail, prinţul lui Israil, prinţul regatului Persiei (Dan. X, 13; XII, 1). In această carte se prezintă şi prima învăţătură mai lămurită despre învierea morţilor (Dan. XII, 2), se desfăşură limpede persoana divină a lui Mesia cel aşteptat, „Cuvântul dumnezeesc" a iudaismului de mai târziu, şi - „Cuvântul, care s'a făcut trup, după învăţătura evanghelistului Ioan. Grija deosebită de îngroparea morţilor şi de milostenie, cum se vede aceasta din „Cartea Tobit" şi în genere din cărţile necanonice ale sf. Scripturi,- îşi trage evident începutul său deasemenea tot dela robia babilonică, când, pe măsură ce se întuneca pentru captivi pământul, pentru dânşii se lumina tot mai mult cerul. Nu putem perde din vedere nici slăbirea esclusivităţii anterioare, ce s'a exprimat în râvna cu care iudeii se sileau să atragă la sine pe păgâni cu ajutorul prozelitismului. Anume în acest timp s'a început pentru prima oară împlinirea slăvitei prorocii a lui Isaia, după care păgânii inclusiv pânăla insulele apusene, cuprinzând ţărmurii mărei Mediterane şi chiar Tartesul de pe ţărmul Atlanticului Spaniol şi

numeroase popoară până la ţărmurii depărtatei China, toate trebue să fie unite într'o singură comunitate pentru adorarea Unicului Dumnezeu adevărat într'un singur templu adevărat.

Unul din foarte puternicile izvoară de impulziune religioasă a fost şi acela, că timpul robiei babilonene a fost mai ales acel period, în care păstrarea, transcrierea şi studierea Sf. Scripturi devenise obiectul unei deosebite griji a unei deosebite clase, care în urmă au căpătat un mare renume în calitate de cărturari. Lipsit de privilegiile sale anterioare şi nevoit mai curând să nădăjduiască la un viitor mai bun decât să se folosască de prezent, fiecare iudeu serios îşi concentră ideile sale asupra sf. Scripturi, dedându-se ei cu toată acea pietate, cu care el mai înainte se dedase templului şi slujbelor dumnezeeşti dintr'însul. In acest timp se adunau scrierile prorocilor, la ele se alăturară cea mai mare parte din cărţile canonice, între care o importanţă cu deosebire mare o căpătă cartea legii lui Moise, care cuprindea în sine vechile cronici ale poporului şi a întregei omeniri. Tot la acest period de înjosirea naţională se rapoartă şi ultimile două „cărţi ale regilor", precum şi operile prorocilor, ca Ieremia şi Iezechiil. Dumnezeu, în pronia sa, supuse pe poporul Său pentru un timp oare care la înjosire şi sărăcie, ca curăţit prin ele, el să poată iarăşi să se întărească în pământul său cu râvnă pentru slava Lui, ducând cu sine, spre binele tuturor veacurilor viitoare, bogata comoară a slavei Lui, păstrarea căria a fost încredinţată acestui nefericit popor.

Intre acestea în lume sosiră evenimente, care au trebuit să producă o mare schimbare în situaţia captivilor iudei. Ultimii 20 de ani din robia babiloneană au trebuit să prezinte pentru iudei un timp de neobişnuită agitaţie în toată Asia Apusană şi în deosebi printre înseşi captivii iudei. Când puternicul Nabuhodonosor îşi termina domnia sa, în oraşele îndepărtate, peste cursul de jos al Tigrului, se începuse mişcarea, căria îi era dat să producă o revoluţie decisivă în istoria lumii. Vechile monarhii răsăritene, ca întemeiate pe cucerire şi împilare, nu aveau în sine germenii durabilităţii şi vitalităţii. Acestea erau în cea mai mare parte cu sila închegate din părţi diferite şi adesa reciproc duşmane ale statului, care s'au menţinut numai până atuncea, cât a fost o mână puternică a domnitorului şi s'au desfăcut la prima slăbire a cârmuitorului sau la prima lovitură de dinafară. Din această cauză viaţa popoarelor se afla în necontenită ferbere, şi atât înlăuntrul monarhiei, cât şi în afara ei necontenit se produ-

ceau revoluțiuni, mulțumită cărora unii cârmuitori și unele popoară cădeau, altele se ridicau în locul lor. Același lucru se săvârși și după moartea lui Nabuhodonosor. Abea moartea-i răpi mâna lui de fer dela cârma marei monarhii întemeiate de dânsul, și sub slabii lui succesori se și începu în lăuntrul statului frământarea popoarelor de diferite neamuri, care stăruiau să se folosască de ocazie pentru eliberarea lor și prin aceasta slăbiră puterea monarhiei. Aceasta la rândul său atrase cuceritori de dinafară, care nădăjduind să găsască aliați printre asemenea popoară ale monarhiei, pășau îndrăzneți la dărâmarea regatului așa de groaznic altă dată. Astfel de cuceritor apăru Cirus, întemeetorul puternicei monarhii a Persiei. El își trăgea origina din membrii de neamul regesc persan Tempa, care, pare-se, cârmuise Elamul după căderea Asiriei. Posesiunile sale persane el le transmise fiului său, marelui bunic a lui Darie Histaspe. Insuși Cirus, chiar și în anii săi de mai târziu, se numește pe sine cu preferință regele Babilonului, Sumirului sau Sinarului, Acadei și Elamului. și numai odată pomenește de Persia[1]. Monarhia persană a fost întemeiată de Darie Histaspe, deși Ezdra dă lui Cirus titlul de rege al Persiei, astfel, că el însuși ar fi primit în anii săi de mai târziu. Cirus a fost fiul lui Cambize, regele Elamului și al Mandanei, fiica lui Astiag, regele Midiei, care însuși a fost fiul regelui Ciansarei, cu fiica căruia a fost căsătorit Nabuhodonosor după căderea Asiriei. Elamul în acest timp se afla se pare vasal Midiei și-i plătea ei tribut; dar Cirus în războiul, care s'a prelungit dela 552 până la 549 a Hr., răsturnă pe Astiag și se făcu el rege al Midiei. Folosindu-se de alianța cu regele Armeniei, alt vasal al Midiei, el după aceea atrase de partea sa pe Iaruig, conducătorul armatei Midiei trimisă contra sa. Urmând pilda comandantului său, grosul oștirei deasemenea trecu de partea elamiților, care curând după aceea zdrobiră pe Astiag și-l luară în robie. Regele din pricina umilinții și amărăciunii muri curând, și Cirus dând pe moștenitorul Midiei morței, luă pe Amita, fiica lui Astiag, femeea moștenitorului ucis de el, în haremul său, prin care lucru în adevăr păși la stăpânirea poporului midian.



Capul lui Cirus (după un monument persan).

1) Vezi așa numitul „Cilindru lui Cirus". Prorocul Isaia pomenește numai de Elam și Midia, nevorbind de Persia (XXI, 1-10).

Păşind cu succes la activitatea de cuceritor, marele soldat elamit începu să cucerească repede cu arma sa biruitoare ţară după ţară, până ce stăpânirii lui se supuse tot răsăritul, inclusiv până la munţii Himalaia, care alcătuia ultimul hotar al lumii cunoscute lui. Ne mai având mai mult spaţiu pentru cucerire spre răsărit, el o porni spre apus, care deasemenea trebuia să se plece înaintea lui. Păşirea lui Cirus la activitatea cuceritoare marchiază un period foarte însemnat în istoria omenirii. In persoana lui pe câmpul istoriei universale apăru un nou neam. Până acum dominaţiunea şi rolul principal aparţinuse popoarelor hamite şi semite (Egiptului şi Asiro-Babiloniei), acum acest rol trecu în mânile gintei arieni (a lui Iafet), chiar a acelia ginte, căria-i aparţinea viitorul şi care deja începuse să crească şi să se întărească la apus. Insuşi urcarea lui Cirus pe tronul tatălui său (în aul 560 a. Hr.) coincida cu cârmuirea lui Pisistrat în Atena, a lui Cresus în Lidia şi a lui Tarcvinii cel Mândru în Roma, a acelor persoane, care se prezintă ca reprezentanţi ai lumii apusene cu totul nouă, care avea să înlocuiască vechea lume orientală. Monarhia persană a servit de tranziţie către această lume nouă.

Intorcându-se spre apus, Cirus mai întâiu de toate îşi îndreptă unealta contra lui Cresus. Acesta era aliatul Egiptului contra Babilonului, şi el, continuând războiul tatălui său cu oraşele greceşti ale Asiei Mici, către acest timp îşi sporise tare mult puternicia sa. Dar cu deosebire era el slăvit prin bogăţia sa fără exemplu, Şi aceasta, în afară de alianţa sa cu Egiptul, vrăşmaşul ereditar al monarhilor Asiei apusene, era deajuns pentru a întoarce asupre sa atenţiunea noului cuceritor. Cirus în adevăr se şi porni imediat contra lui. Vulturul (steagul noului cuceritor), chemat, după cuvântul proorocului Isaia, „dela răsărit, dintr'o ţară depărtată", pentru îndeplinirea hotărârilor lui Dumnezeu (Is. XLVI, 11), străbătură victorios apusul până chiar la ţărmurii mărei Egeei, şi toate popoarele Asiei mici şi ale celei apusene se plecară înaintea lui. In aceste cuceriri se scurseră nu mai pnţin de 20 de ani, dar Babilonul tot îşi mai păstra independenţa sa, deşi multe din popoarele supuse lui se desbinase de dânsul şi devenise prada lui Cirus. Intre acestea, pentru desăvârşirea activităţei cuceritoare era necesar să se ia şi Babilonul, care anume şi putea să servească numai ca centru a unei noui monarhii. Acesta era cel mai mare oraş al timpului său şi centrul al vieţii universale. Pe zidurile sale, încununate cu turnuri de

război, se bizuia așa zicând o întreagă pleiadă de orașe cu grădini resfirate între dânsele, cu râuri șerpuitoare și cu câmpii întinse. Printr'însul străbăteau cele mai mari căi comerciale ale Asiei, și activitatea și industria omenească transformase pustiul înconjurător într'o vastă oază udată și într'un șes din cele mai roditoare de pe globul pământesc. In școlile sale înflorea erudiția cea mai înaltă a acelui timp, iar în palatele și camerile lui erau adunate comori nenumărate, răpite dela toți regii și popoarele cucerite. In fine, Babilonul era centrul religios al răsăritului, fortăreața groaznicilor și marilor zei, înaintea cărora tremurau popoarele. Deaceea monarhia persană nu s'ar fi putut considera universală, fără să smerească și necucerind Babilonul, și Cirus în adevăr se îndreptă asupra mândrei „capitale a lumii", și era oare cum acea piatră, care (după tâlcuirea lui Daniil asupra primului vis a lui Nabuhodonosor) trebuia să sfărâme mândra clădire a monarhiei Babilonului. Aceasta s'a și întâmplat sub Nabonid și fiul său Baltazar.

Istoria monarhiei babilonene în acest timp e strașnic de tulbure, și e greu să ne stabilim o idee clară despre adevărata stare a statului. Numai o inscripție contimporană, descoperită nu de mult, aruncă oare care lumină asupra acestei istorii. Haranul, după această inscripție, a fost luat și dărâmat „de barbarii Ectafani, adecă de midenii, care au dărâmat și templul Lunei, ce se afla într'însul. „La începutul lungii mele domnii, — spuse Nabonid, — Merodah, marele stăpânitor și Sin, zeul Lunii, luminătorul cerului și al pământului, puternic în univers, mi-a descoperit mie un vis. Merodah mi-a vorbit așa: o, Nabonid, regele Babilonului, urcă-te pe calul căruței tale, fă cărămidă pentru templul bucuriei și într'însul să fie așezat tronul lui Sin, marele stăpânitor. Cu evlavie am răspuns eu lui Merodah, stăpânul zeilor: eu voi construi această casă, de care mi-ai vorbit tu. Barbarii (midenii) s'au apropiat de ea și puterile lor sunt grozave. — Merodah mi-a răspuns: barbarii, de care ai vorbit tu, nu vor exista, nici ei, nici țara lor, nici regele, nici aliații. — In anul al treilea, când ei (barbarii midenii) siliră pe Cirus, regele Elamului, pe (Merodah) sluga lui tânără, să plece contra armatei lui: ei îl provocară la luptă; pe numeroșii barbari el i-a doborât, a luat în robie pe Astiag, regele acestor barbari și puse mâna pe comorile lor; în propria lor țară i-a prins pe dânșii". După asta Nabonid a fost în stare să îndeplinească făgăduința sa. Adunând marea sa armată dela Gaza, la apus, și dela golful Persic, la

sud, păşi la restaurarea templului din Haran, care fusese construit cu trei sute de ani înainte de aceasta de Salmanasar II, şi în urmă restaurat de Asurbanipal. Dar furtuna războiului, ce a bântuit peste aşa de multe ţări, acum era gata să se prăbuşască şi chiar asupra Babilonului. Un „cilindru", scris din porunca lui Cirus şi descoperit de Rassamon, ne dă putinţă să urmărim mersul acestei catastrofe „In anul al noulea al lui Nabonid, — se spune pe acest „cilindru", — Cirus, regele persan, în luna lui Nisan, adună oştile sale şi trecu peste Tigru, mai jos de Arbela, şi în luna următoare înaintă contra ţării... Regele ei luă argintul său şi pe sine şi sili pe proprii săi copii să se urce pe rugul mormântal, şi după aceea atât regele, cât şi copiii săi, au fost arşi cu ajutorul lui". Nabonid ne cuminţit de soarta acestei ţări vecine, tot mai continuă să rămână în neactivitate şi nepăsare. Anul 545 el îl petrecu în iubita sa reşedinţă din oraşul Tem; conducerea armatei sale el o încredinţă moştenitorului său Bel-Şazar sau Baltazar, care îşi şi aşeză cartierul său general în Acada. „Chiar pânăla Nisan regele n'a venit în Babilon, după cum n'au venit în el nici zeii, nici Nebo, nici Bel. Dar poporul săvârşa prăznuiri în cinstea acestor zei şi aducea jertfe de pace în templele pomenite pentru păstrarea Babilonului. Intre acestea primejdia înainta mereu asupra monarhiei, de oare ce în ziua de 21 a lui Sivan ostaşii elamiţi făcură incursiune asupra Acadelor". Dar trecură încă 6 ani întregi până la criza definitivă. Cirus nu a fost în stare să birue oştirea babiloneană în Acada, şi aceasta îi tăie drum pentru o vreme spre capitală. Deaceea el sau se ocupă cu intrigi politice, intrând în legătură cu populaţia, care trăia pe malul „mărei de Jos", adecă a golfului Persic, şi, după toată probabilitatea, cu iudeii din Babilon, sau făcu chiar incursiune în provinciile de jos şi le supuse sieşi. In fine, în anul 539, aceste ţinuturi se răsculară contra lui Nabonid, care acum tremura pentru siguranţa sa şi deja nu se hotără să trăiască afară din Babilon. Bel, după îndelungata sa absenţă, şi vestiţii zei localnici din locurile depărtate şi apropiate fură adunaţi în Babilon, pentru ca ei cu toţii cu puterile unite, pentru onorurile date lor, să mântuiască statul, care se găsea în primejdie. După cuvintele inscripţiei, „în Babilon au fost aduşi din diferite locuri, şi între alţii din Acada, şi au fost lăsaţi numai zeii din Borzin, Cula şi Sipnar, în calitate de strejeri ai acestor temple. Cu toate acestea însă totul a fost zadarnic, şi Cirus înainta cu presistenţă, apropiindu-se tot mai mult de Babilon. Armatele sale în acelaş timp

se apropiau de capitală dinspre nord și dinsprea sud, și în măsura apropierei lor situația lui Nabonid deyenea tot mai rea, mai ales din cauza răsvrătirei Acadei. Rezultatul în genere a fost faptul, că orașul Sipnar (Separvaim) a fost luat la 14 Tamiz (în Iulie) fără luptă și regele, care se află acolo, a trebuit să fugă la Babilon. După aceea, cum se istorisește „pe cilindru", Cirus nu mai întâmpină nici o împotrivire acătărea, așa că cuceritorul elamit a putut fără pedică să se apropie de zidurile Babilonului. Dar aicea el se întâlni cu fortificații inaccesibile. Babilonul, cum s'a spus mai sus, prezenta o enormă piață patrată, prin care curgea Eufratu. Ziduri duble, înalte de 4 stânjini și de 12 stânjini grosime, cu 250 turnuri întărite și o mulțime de alte diferite întărituri și înlesniri de apărare, îl făceau absolut inaccesibil, așa că, cu tot asediul capitalei, regele ei și toți locuitorii puteau fără nici o grijă să se dedee la toate plăcerile vieții. Dar asupra Babilonului se rostise deja condamnarea supremă, și contra ei nu-l putea apăra nici un fel de fortificații.

Slabul Nabonid între acestea sau muri din pricina sguduirilor politice, sau transmise stăpânirea în mânile fiului său mai energic, dar în tot cazul persoana activă principală în Babilon în acest timp era anume Baltazar. Acest rege tânăr, care deja mai înainte avu a se întâlni în câmp deschis cu Cirus și să-i arate o serioasă împotrivire, acum, aflându-se între zidurile impenetrabile ale Babilonului era cu totul încredințat de siguranța capitalei și se dădu unei vieți fără grijă, prin care se destingea în genere viața curtei Babilonene din acest timp. Odată el dădu un ospăț cu deosebire fastuos, la care au fost invitați până la o mie de aristocrați și curteni, cu femeile lor și cu concubinele regelui. Ospețele babilonene se destingeau prin o necumpătare extremă. Nu numai bărbații se îmbătau cu vin, ci și femeile, care la beție perdeau orce rușine. Luxosul palat răsuna de muzică și vasele prețioase, răpite dela diferite popoară cucerite, serveau ca vase la masă. Pentru a spori și mai mult solemnitatea ospățului, regele vesel de vin, porunci să se aducă acele vase de aur și de argint, care fusese jăfuite din templul Ierusa-



Vase de masă asiro-babilonene

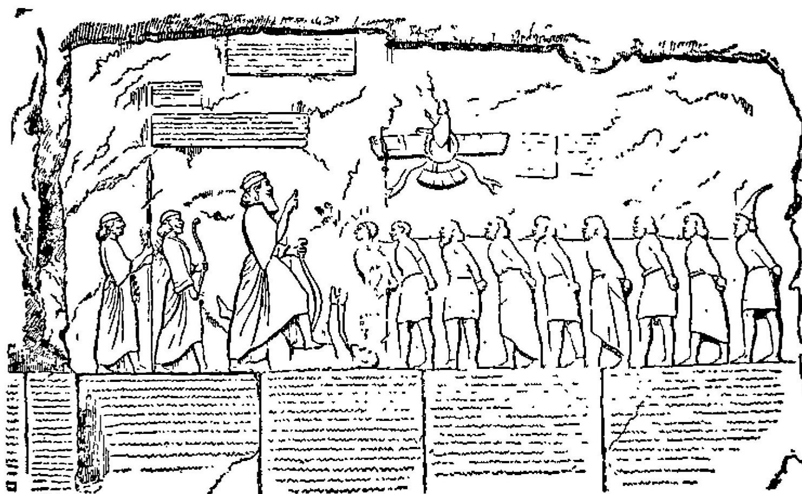
limului. Şi iată, spre batjocorirea Dumnezeului acestui templu, „au băut dintr'însele regele şi aristocraţii lui, femeile şi concubinele lui; au băut vin, şi slăviră pe zeii cei de aur şi de argint, de aramă, de lemn şi de piatră", în chip hulitor opunându-i puternicului Dumnezeu al lui Israil. O asemenea derâdere mai ales a Dumnezeului iudeilor îşi putea găsi explicarea sa mai ales în aceea, că anume iudeii se arătară supuşi mai puţin credincioşi ai Babilonului, şi mulţi dintr'înşii, cum se poate conchide din oare care istorisiri, cu nerăbdare aşteptau căderea Babilonului şi de aceea erau gata să dea orce concurs lui Cirus. Dar iată, în mijlocul acestei bacanalii hulitoare de Dumnezeu, deodată pe perete, în plină lumină a lustrelor, se arătă o mână omenească şi începu să scrie incetişor oare care cuvinte pe tencuiala de var a peretului. Văzându-o, „regele se schimbă la faţă, cugetele sale se încurcară, legăturile coapselor sale slăbiră, şi genunchile lui de groază începură să se bată unul de altul" (Dan. V, 5, 6). Cuprins de groază straşnică, el strigă, ca imediat să fie chemaţi înţelepţii să explice scrisoarea. După obiceiu, regele, pentru aţâţarea înţelepciunii sacrificatorilor, le făgădui o mare recompensă: „cine va ceti cele scrise şi-mi va explica înţelesul lor, acela va fi îmbrăcat în purpură şi lanţ de aur va ave la gâtul său, şi va fi al treilea stăpânitor în regat". Indată deci au fost chemaţi toţi înţelepţii regeşti, dar cu toată recompensa mare, oferită de rege, ei se opriră în mirare mută înaintea inscripţiei tainice pentru dânşii, spre turburarea încă şi mai mare a regelui, care îngălbeni şi tremura. Impreună cu el se turburară şi boeri săi, şi ospăţul vesel se transformă într'o scenă de groază mortală şi de frică. Atunci în sala banchetului intră regina, probabil mama sau mătuşa lui Baltazar şi ea aducându-şi aminte de înţelpciunea, pe care o arătase cândva Daniil, pe vremea lui Nabuhodonosor, dădu sfatul să se adreseze către dânsul pentru explicarea inscripţiei celei misterioase. Daniil în acest timp vădit nu se bucura de graţia deosebită a regelui şi nu participa nici la ospăţ, deşi era printre demnitarii ţării. In urma acestora, când regina aminti lui Baltazar de aceea, cum acest înţelept a manifestat o neobişnuită „lumină, judecată şi înţelepciune, asemenea înţelepciunei zeilor", aşa că Nabuhodonosor l-a pus chiar căpetenie a văzătorilor de taine, al haldeilor şi gâcitorilor, regele porunci imediat să cheme pe Daniil. Prorocul în adevăr a fost adus la rege, şi regele se adresă către dânsul cu cuvintele: „Tu eşti Daniil, unul din captivii fiilor lui Iuda, pe care tatăl meu, regele, i-a adus din Iudeea?

Eu am auzit de tine, că duhul lui Dumnezeu este în tine, și lumina, și mintea, și înalta înțelepciune s'a pogorât peste tine. Iată, au fost aduși la mine înțelepții, și gâcitorii, ca să citească această scrisoare și să-mi explice înțelesul ei; dar ei n'au putut să-mi explice aceasta. Iar de tine am auzit, că tu poți să-mi explici senzul și să deslegi nodurile. Deci, dacă poți să citești această scrisoare și să explici senzul ei, atunci vei fi îmbrăcat cu purpură, și lanț de aur va fi la gâtul tău, și al treilea demnitar vei fi în regat". Daniil răspunse cu modestie regelui: „Darurile tale să rămână la tine, și onorurile dă-le altuia; iar cele scrise eu le voi ceti regelui, și înțelesul il voi explica lui". După aceia privind la scrisoarea tainică, el deodată pricepu senzul ei grozav, și adresându-se iar către rege, îl pregăti pentru citirea scrisului cu privirea unei istorisiri premergătoare. El îi istorisi, cum strămoșul lui Baltazar, Nabuhodonosor deveni cel mai mare stăpânitor al lumii, se desfăta în totul de domnie, mărire, cinste și slavă, așa că înaintea lui tremurau toate popoarele. Dar pentru mândria sa el a fost supus unei umilințe neobișnuite și asemenea unei hiare, a trăit cu asinii sălbatici, până „ce a cunoscut, că peste regatul omenesc stăpânește Dumezeu Cel Preaînalt, și pune peste el pe cine voește". Toate acestea ar fi trebuit să fie cunoscute lui Baltazar, — continuă Daniil, și el trebuia să se conducă de lecțiunea trecutului. „Dar și tu, fiul său, Baltazar — continuă Daniil, — nu ți-ai smerit inima ta, deși ai știut toate acestea. Dar ridicând contra Domnului cerurilor, și vasele casei Domnului le-ai adus la tine, și tu, boerii tăi, femeile tale și concubinele tale ați băut din ele vin, și tu ai slăvit pe zeii cei de argint și de aur, de aramă, de fer, de lemn și de piatră, care nici nu văd, nici nu aud, nici nu pricep; iar pe Dumnezeul, în mâna căruia este suflarea ta, și la Care sunt toate căile tale, tu nu la-i proslăvit. Pentru asta a și fost trimisă dela Dânsul mâna și s'a scris astă scrisoare". Intorcându-se apoi spre peretele cu scrisoarea, Daniil citi solemn cuvintele scrise acolo: „Mene, techel, uparsin". Ințelesul acestor cuvinte erau următoarele: „*mene,* a socotit Dumnezeu regatul tău și i-a pus capăt; *techel,* tu ești cântărit în cumpene și ai fost găsit tare ușor; *uparsin,* regatul tău este împărțit și dat midenilor și perșilor".

Tâlcuirea aceasta a fost încă și mai grozavă decât însuși inscripția. Ea evident aruncă pe Baltazar în așa disperare, încât el își lăsase cu totul să-i cadă mânile și lăsă toate la voința zeilor. In tot cazul, cu toate că tâlcuirea nu era deloc în folosul

regelui, el nu supuse pe tâlcuitor vre unei disgraţii, cum era asta în obiceiul despoţilor orientali, ci dinpotrivă, pentru înţelepciune, recompesă pe proroc potrivit cu făgăduinţa sa. „După porunca lui Baltazar, Daniil a fost îmbrăcat în purpură şi i se puse la gât lanţ de aur, şi-l proclamă al treilea demnitar în regat". Dar soarta regatului era hotărâtă. Chiar în acea noapte se împlini prezicerea mânei tainice. Cirus, ne nădăjduind să ia oraşul prin asalt, întrebuinţă vicleşugul (la care îi arătară ajutor iudeii); el îndreptă apa Eufratului în anumite canaluri, pe albia eliberată de apă, pătrunse fără pedică în oraş, locuitorii cărora dormeau fără grijă sau se veseleau. Astfel puse Cirus mâna pe Babilon. Baltazar a perit în timpul turburării de noapte şi monarhia babiloneană căzu.

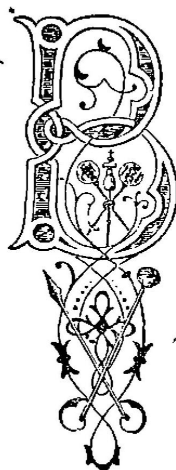




Captivii înaintea lui Darie Histaspe (După un basorelief vechiu).

CAPITOLUL XVII.

DANIIL ȘI DARIE MIDEANUL.



abilonul fiind cucerit, Cirus deveni stăpânitorul suprem al întregei Asii dela India pânăla Dardanele; în diferite provincii cucerite el puse locoțiitori ai săi, el rămânând dispunătorul suprem al întregei lumii aparținătoare lui. Locoțiitor în Babilon el puse pe un midean, Darie, fiul lui Agaser sau Chiacsar, fără copii și om slab de caracter, care avea 62 de ani. Domnia nominală a acestui Darie a durat în total doi ani, dela 534 la 536, și ea prin nimica alta nu e însemnată, decât printr'un nou eveniment miraculos în soarta prorocului Daniil.

Noua monarhie era împărțită în 120 provincii, din care fiecare se cârmuia de satrapul ei propiu, cu trei președinți în cap. Darie Mideanul, voind să răsplătească neobișnuita înțelepciune a lui Daniil, care așa de minunat prezisese trecerea Babilonului în stăpânirea lui Cirus, îl numi unul din cei trei prinți principali ai regatului. Dar avansarea unui iudeu, care nu da nici o importanță zeilor locali, firește a stârnit zavistia

aristocrației locale și asta duse la o conjurație, care avea de scop pierderea prorocului, care acum avea cel puțin 80 de ani, de oare ce în Babilon a fost adus deja în vrâstă de tânăr. Daniil în acest timp trăia în Babilon, de unde el, în scopul îndeplinirii funcțiunii sale, întreprindea călătorii prin diferite părți ale monarhiei Babilonului, și din cărțile lui se vede, că el mergea și la Luzah, oraș de primă capitală a provincii Elamului, și lui nu-i erau necunoscute nici țărmurii Tigrului (Dan. VIII, 2; X, 4). Chiar în Babilon el avea casa sa, foarte asămănătoare negreșit cu acele sacre, care se descriu de călători: Ea prezenta probabil o vastă clădire cu multe camere, destinate pentru diferiți funcționari de stat, care se aflau sub ordinile sale, precum și cu o cameră mare pentru aer sus. In asemenea casă, sau palat, Daniil se și ocupa „cu trebile regești" (Dan. VIII, 27) și examina rapoartele diferiților satrapi, urmărind ca în țară să nu se săvârșască nimic în paguba monarhiei. Activitatea sa de stat curând atrase asupra lui o deosebită luoare aminte, și Darie Mideanul, văzînd că a întrecut cu cinstea sa și cu capacitatea sa administrativă pe ceilalți principi și satrapi, voia chiar să-l pună peste tot imperiul (Dan. VIII, 27), adecă să-l facă coregent al său peste monarhia încredințată lui. Dar aceasta negreșit încă și mai mult aprinse zavistia boerilor acoliți, și aceștia hotărâră ca cu orce preț să piardă pe Daniil prin vicleșugul lor răutăcios. „Principii și satrapii să caute pretext de acuzare contra lui Daniil din punct de vedere al administrației imperiului, dar nici un motiv sau greșele nu putură să găsască, pentrucă el era credincios, și nici o greșală sau vină nu se găsi la dânsul" (Dan. VI, 4). Atunci în sfârșit răutatatea le șopti un mijloc, care putea duce la peirea sigură a cârmuitorului urât de ei. Odată principii și satrapii, mergând la rege cu tot felul de semne de respect și supunere credincioasă, îi spuseră: „Rege Darie, în veci să trăești! Toți principii regatului, locțiitorii, satrapii, consilierii și comandanții au convenit între dânșii, ca să facă o decizie regală și să se dee poruncă, ca cel ce în curgere de treizeci de zile va ruga pe vre un zeu sau om, afară de tine, o rege, acela să se arunce în groapa cu lei. Deci întărește, o rege, această hotărâre și subscrie decretul, ca el să fie neschimbabil, ca lege midiană și persană, și ca el să nu fie violat" (Dan. VI, 6-8). Rugămintea aceasta se prezintă stranie, și învoirea dată de Darie ca să iscălească asemenea decret, se poate părea improbabilă, dar în realitate toate acestea corespund în totul vede-

rilor celor dedemult. Regii babiloneni, și prin urmare și succesorii lor, de mult se considerau un fel de zei, cărora li se dădea din când în când adorare divină. Așa era aceasta în Egipt, unde locuitorii dădeau regilor lor adorațiune și cinstire, ca și cum ei ar fi fost zei. Și în timpurile următoare aceeași idee a fost reînoită de romani și împărații romani, cum se știe, în poeziile entuziaste ale poeților latini se numesc zei, pentru neadorarea cărora așa de mulți dintre creștini nu numai că au fost supuși la martiriu, dar au fost și dați la moarte. Acest obiceiu de a se adora regii era răspândit peste tot în răsărit. Perșii nu numai zeificau pe regii lor, și li se închinau ca la zei, dar și considerau pe regi o zeitate deosebită, ce ocrotea regatul. In vederea acestora nu-i de mirare, că perșii priveau la regii lor, ca la reprezintanții lui Ormuzd, și le dădeau onoruri divine, sau numeau pe regele lor descendent al zeilor sau chiar direct dumnezeu. Același lucru era și în Babilon. Dar la Darie mai erau încă și alte pricini politice de a conveni cu plăcere la oferta de supunere credincioasă a satrapilor. Fiind midean, regele, ca naimit al regelui Persiei, prin necesitate trebuia în tot chipul să dea dovadă vădită, că e gata de a îndeplini toate obiceiurile religioase, proprii atât Persiei, cât și Babiloniei. Din cauza aceasta el fără nici o turburare s'a referit la propunerea satrapilor și imediat a întărit decretul. Decretul acesta nu putea fi nici decum ciudat nici pentru locuitorii Babilonului, de oare ce ei înseși nu erau străini de divinizarea regilor; cel puțin se știe, că la asirieni (care în totul imitau pe babiloneni) era obiceiul foarte apropiat de cel al divinizării regelui. Pentru violarea decretului, după obiceiu, se hotărâse o grea pedeapsă, și anume la fel cu aceea, care era în Babilon.

In vecinătatea Babilonului, cum se petrece aceasta și în multe din orașele cele mai nouă, era se pare, un adăpost de hiară, unde se adăposteau juvine sălbatece. Regii Asiriei de obiceiu țineau pentru sine Lei pentru nevoile vânătorești, și în muzeul Britanic este un chip de om, care sloboade un leu dintr'o mare cușcă, unde fusese închis. Multe închipuiri de pe vechile monumente asiriene și babilonene arată, că regii acestor state erau amatori pasionați de vânătoare de lei. Darie, ca midean, firește era deasemenea iubitor de asemenea vânătoare (Dan. VI, 17). El avea o mare încăpere în formă de boltă sau groapă, în care se păstrau pentru dânsul niște lei, de unde se și slobozeau ei în cazurile de vânătoare ale sale. Intrarea în această încăpere se

închidea cu o piatră enormă[1]), așa că eșirea dintr'însa era imposibilă, deși erau și alte deschizături, închise cu gratii de fer, pe care se putea privi de afară. Intru cât pedeapsa prin aruncarea spre mâncare de fiarăle sălbatece era în obiceiu la orientali, e tare greu de spus; dar în tot cazul e neîndoelnic, că ea era în uz la asirieni. Din epistolele ap. Pavel știm, că în Efes el a avut a se lupta cu hiarele sălbatece, în care caz el a fost primul din lungul șir de creștini, asupra căruia a răsunat strigătul fatal al mulțimei: „La lei creștinii, la lei!"

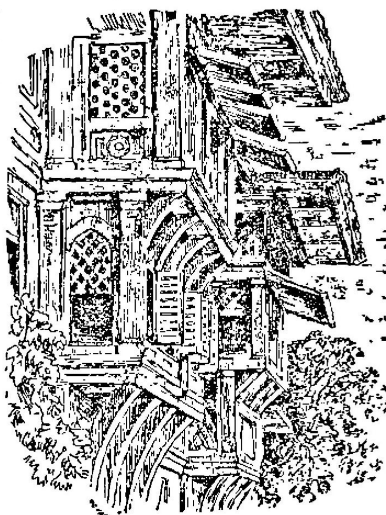


Transportarea unui leu mort (după un monument asirian)

Când satrapii născocise acest vicleșug josnic, Daniil nu era în Babilon, din care el plecase pentru împlinirea îndatoririlor sale de stat, așa că el nu știa absolut nimica de decretul ce se dase. Dar iată, în fine, după cursul obișnuit al lucrurilor, ajunse și pânăla cunoștința lui acest caz. El imediat a putut înțelege adevăratul scop al acestui decret, ca îndreptându-se contra sa personal, dar neturburându-se deloc de asemenea descoperire, plecă la casa sa. Ferestrele la încăperea sa de sus era aranjate așa, că se deschidea direct spre Ierusalim, și el de trei ori pe zi pleca de obiceiu genunchii și se ruga Dumnezeului său și-L slăvea. Cum făcea el aceasta mai înainte, tot așa făcu el și acum, cu tot decretul abea apărut. Și tocmai aceasta și trebuia satrapilor, voitorii lui de rău. Privind la Daniil și convingându-se, că el calcă vădit decretul regal, ei imediat raportară despre aceasta regelui și, în zelul lor fățarnic pentru paza decretelor regale, îi spuseră: „Oare nu tu ai iscălit decretul, ca fiecare om, care în curgere de treizeci de zile se va ruga vre unui zeu sau om, afară decât numai ție, o rege, să fie aruncat în groapa cea cu lei?„ Regele răspunse, că „acest cuvânt e tare, ca legea midenilor și a perșilor, care nu admite schimbare". Atunci denunțătorii arătară regelui, că Daniil, unul din captivii iudeii, nu dă

1) „În Feț, unde criminalii de stat iudei adesa erau aruncați la lei, groapa leilor prezenta o mare groapă patrată în pământ, despărțită printr'un perete în două jumătăți. În păretele acesta era o ușă, care se putea deschide și închide de sus. Slujitorii leilor aruncau mâncarea într'o despărțitură și astfel chiemau leii din celalaltă încăpere, pe care ei apoi o închideau și o curățau. Întreaga încăpere se afla sub cerul deschis și înconjurată cu zid, prin care poporul putea privi la lei". Pusey, Daniel, p. 416.

atenţiune nici regelui, nici decretului semnat de dânsul, ci de trei ori pe zi se roagă cu rugăciunile sale osebite. Denunţătorii presupusese, ca prin această declaraţie vor umplea pe rege de mânie şi de furie; dară ei s'au înşelat. Auzind de aceasta, regele se întristă adânc şi se gândea chiar, n'ar putea oare micşora puterea decretului. El nu era departe să schimbe chiar decretul; dar, folosindu-se de caracterul său slab, satrapii, deja nu fără îndrăsneală, iar se îndreptară spre dânsul, şi, cu aluziuni că se va raporta chiar regelui suprem, ziseră către dânsul: „Să ştii, o rege, că după legea midenilor şi a perşilor — nici o decizie sau hotărîre, întărită de rege, nu poate fi schimbată" (Dan. VI, 14, 15). Atunci regele forţat şi cu mare mâhnire a trebuit să dea ordin pentru aducerea decretului la îndeplinire. Bătrânul proroc a fost luat şi aruncat în groapa cu lei. Cu mare amărăciune a petrecut regele la pedeapsă pe iubitul său demnitar bătrân, şi luându-şi rămas bun dela dânsul, îi zise: „Dumnezeul tău, căruia tu-l slujeşti fără şovăire, te va mântui!" Când Daniil a fost aruncat în groapă, atunci pentru asigurarea pedepsei, „a fost adusă piatra şi pusă pe gura gropii, şi regele a pecetluit cu inelul său şi cu inelele boerilor săi, ca nimica să nu se schimbe din dispoziţia dentru Daniil". In cazul acesta atrage atenţiunea acea împrejurare, că gura gropii a fost pecetluită cu pecetă dublă. Mai probabil ca orce, asta se explică prin aceea, că între rege şi demnitarii săi în chestiunea lui Daniil se produse mare discuţie, şi însfârşit se ajunse la înţelegere obştească întru aceea, ca ambele părţi să facă oare care asigurare pentru exactitatea aplicărei pedepsei. De oare ce peceţile se puseră din ambele părţi, atunci nici satrapii nu puteau să deschidă groapa samavolnic şi să ucidă pe prorocul, în caz când leii nu l-ar omorâ, nici însuşi regele nu putea la rândul său după bunătatea inimii sale să izbăvească pe Daniil din groapa fără învoirea trufaşilor săi boeri. Terminând acest lucru, regele şi boerii săi se depărtară, lăsând leii să-şi facă opera lor grozavă asupra bătrânului proroc a lui Dumnezeu,


Ferestrele la casă orientală.

Regele se îndrepta spre palatul său extrem de mâhnit și într'o dispoziție posomorâtă a spiritului. El încercă să se mângâe cu ideea, că și-a îndeplinit numai datoria sa, și că el și-a pus toată stăruința întru aceea, ca să izbăvească pe Daniil; dar cu toate acestea se socotea nefericit. El se culcă să doarmă fără să cineze, ba chiar nu porunci să-i aducă mâncare; dar și somnul fugi dela dânsul, nedându-i nici o liniște. Tot timpul se gândi la vrednicul său demnitar, care, după presupunerea sa, era acum sfâșiat în bucăți, deși pe lângă aceasta nu era străin nici de oarecare nădejde tainică, neînțelease pentru dânsul, că Daniil va fi cumva mântuit. Intre acestea Daniil, aflându-se în groapa cu lei, se ruga cu aceeași liniște, cum făcea el aceasta și în camera sa de sus. Indată ce se lumină de ziuă, cum regele chinuit de nedormire, se repezi la groapa cu lei și, oscilând între nădejde și desperare, striga printre gratiile de fer: „Daniile, robul Dumnezeului celui viu! Dumnezeul tău, Căreia tu neschimbat îi slujești, pututu-te-a mântui dela lei?" Care însă nu fu bucuria lui, când la această întrebare, s'a auzit glasul răspunsului lui Daniil, care-i spuse: „Rege, în veci să trăiești! Dumnezeul meu a trimis pe îngerul Său, și a închis gura leilor, și ei nu m'au vătămat, pentru că eu m'am arătat înaintea Lui curat, ba și înaintea ta, o rege, eu n'am făcut faptă rea". Bucurat peste măsură, regele imediat a poruncit să scoată pe prorocul din groapă. Daniil fu ridicat, și „nici o vătămare nu s'a găsit pe dânsul, pentrucă el credea în Dumnezeul său". Nevinovăția lui Daniil dovedindu-se așa de miraculos, cerea aplicare dreptății față de clevetitorii săi plini de răutate. In timpul discuției între rege și satrapii săi, între dânșii se pare intervenise încă o înțelegere, după care, în caz de nevătămarea lui Daniil în groapă, acestei soarte trebue supuși acuzatorii lui. Și iată acum ei trebuiau să suporte soarta meritată. „Și porunci regele, și au fost aduși acei oameni, care învinuise pe Daniil, și aruncați în groapa cu lei, atât ei, cât și copii lor, și femeile lor; dar ei nu ajunseră până la fundul gropii, când lei îi apucau și le sfărâma toate oasele lor" (Dan. VI, 24). Iosif Flavie mărturisește, că acești nefericiți sfetnici, chiar și după mântuirea lui Dăniil, voiau să-l învinuiască de viclenie, declarând regelui, că după porunca lui leii, înainte de aruncarea lui în groapă, au fost hrăniți până la saț, din care pricină nu l-au mâncat. Deaceea și acum, fiind osândiți să fie aruncați în groapă, ei cerură să se facă aceasta și față de dânșii. Regele cu o posomorâtă cedare la asta, porunci imediat să hrănească bine pe lei, și numai după

aceea aruncă la ei pe satrapi, ca să se convingă: adevărat e oare, că leii când sunt sătui, nu se ating de oamenii aruncaţi la ei? Dar toată povestea lor se dovedi falsă; ei au fost imediat sfâşiaţi de lei. „Şi după aceasta Darie să lămuri deplin, că Dumnezeu a păzit pe Daniil, pentru că leii n'au cruţat pe nimenea din satrapii osândiţi, ci i-au sfâşiat în bucăţi de pare că ar fi fost flămânzi şi aveau nevoe de hrană" [1]).

Intre acestea Daniil se învrednici încă de câteva vedenii, care tainic prevesteau viitoarele soarte ale poporului iudeu şi a omenirii, şi tot în vremea lui s'a învrednicit de marea descoperire, în care prin săptămâni s'a calculat chiar timpul, care mai rămăsese până la răscumpărarea lumii de dumnezeescul ei Mântuitor. Din timpul căderei Babilonului încă nu trecuse nici un an, iar Daniil simţi deja limpede, că în soarta poporului său se pregăteşte să se producă o mare prefacere. El era deja bătrân şi trăia în Babilon nu mai puţin de 70 de ani. Prin anii vieţii sale el depăşise deja acel period, care se considera în genere hotar al vieţii omeneşti. El avea cărţile sfinte, prin citirea cărora el se şi mângâia în clipele grele ale vieţii, şi se aprofunda în înţelesul lor, cugeta la acele soarte, care aşteptau pe poporul său după prezicerea celorlalţi proroci dinainte. Cu deosebire îl frapa pe dânsul prorocia lui Isaia. Cu însuşi prorocul Isaia, Daniil negreşit nu putea să fie cunoscut personal, de oare ce el murise cel puţin cu 90 de ani înainte de anul al patrulea al domniei lui Ioachim. Cu toate acestea prorocia miraculoasă a lui relativ de Cirus, ca eliberator al lui Israil, trebue să fi servit de izvor principal de mângâere, care susţinuse pe prorocul în timpul celor şaptezeci de ani de robie. Pe dânsul negreşit îl preocupa puternic chestiunea: cine putea să fie acest Cirus? Era asta oare în realitate numele unei persoane, care va apare pe scena vieţii istorice, sau se poate considera simplu un simbol sau un nume simbolic, asemenea lui Şilah, aşa că şi însuşi prorocia se poate înţelege numai în acel sens, că acest mare izbăvitor va fi asemenea „soarelui" (pentru că anume aşa însămnătate se adscria cuvântului Coreş sau Cirus), care încălzeşte pământul după o îndelungată iarnă, şi pe pământ din nou se va instaura pacea şi prosperitatea. Dar prorocia era aşa de clară şi desluşită, că toate imaginaţiunile de felul aceasta se dovediră neîntemeiate şi aceasta curând s'a dovedit prin realitate, de oare ce numele Cirus în

1) Antt. X, 11, § 6.

adevăr s'a dovedit aparţinând vestitului cuceritor, locţiitorul căruia, Darie Mideanul şi cârmuia acum Babilonul. Dar oare acesta e acel Cirus, despre care s'a prezis în prorocie sau va trebui să se aştepte altul? Nişte dificultăţi la fel se întâmpinau şi în prorocia lui Ieremia. Acolo erau două locuri, în care se făcea arătare la robia de şaptezeci de ani. Intr'un loc Daniil citea: „şi tot pământul acesta va fi pustietate şi groază; şi poporele acestea vor sluji regelui Babilonului 70 de ani (Ier. XXV, 11-13); iar în alt loc al cărţii acestui proroc se cuprindeau următoarele locuri de mare încurajare: „aşa grăeşte Domnul: când vi se vor împlini în Babilon 70 de ani, atunci Eu vă voi cerceta şi voi împlini cuvântul cel bun al Meu pentru voi, ca să vă întorc în pământul acesta (Ier. XXIX, 10). Dar în care oare din aceste prorocii s'a determinat timpul sfârşitului robiei? A trebuit oare să se numere cei 70 de ani din acel punct, care s'a arătat în prima sau în a doua din aceste prorocii? Din al patrulea an al domniei lui Ioachim, sau din timpul robiei lui Iehonia? Afară de acestea două locuri, prorocul Daniil a putut să-şi întoarcă atenţiunea deasemenea şi la al treilea loc important. Fost-a oare dărâmarea Ierusalimului o astfel de epocă în istoria, care a avut o importanţă deopotrivă cu ducerea poporului ierusalimlean în robie? Dacă-i aşa, atunci n'au putut oare să fie şi alt punct, de la care s'ar putea număra cei şaptezeci de ani? Trebue avut în vedere, că peste 70 de ani după fie care din aceste trei epoci s'au săvârşit evenimente, care au exercitat o mare influenţă asupra stării captivilor. Numărând după al patrulea an al domniei lui Ioachim, atunci sunt dela anul 600 a Hr. 70 de ani ne duce la anul 536. De oarece Cirus a luat Babilonul în anul 538, atunci noi putem privi la anul 70 ca la cifra rotundă pentru determinarea acelui lucru, că în realitate s'a întâmplat abea numai în cursul unui sau doi ani. După aceea, dela ducerea lui Iehonia în robie, în anul 598, pânăla periodul binecuvântat, care, după mărturia lui Ezdra, a sosit în anul 528, s'au scurs deasemenea exact 70 de ani, şi dela dărmarea templului în anul 588 pânăla edarea decretului lui Darie în anul 518 au trecut 70 deasemenea ani. Se prea poate, că tot asemenea idei să fi preocupat şi mintea lui Daniil,


Cirus pe tron (după un monument persan)

când el s'a dedat la citirea cărţilor proroceşti. Ne ştiind cum să rezolve dificultatea întâmpinată, Daniil se adresă cu rugăciune către Dumnezeu, şi în timpul unia din aceste rugăciuni s'a învrednicit de o vedenie, care-i descoperi nu numai apropiata soartă a poporului, ci şi soarta lui depărtată, când trebuia să se împlinească aşteptarea nu numai a fiilor lui Israil, ci şi a toată omenirea. Rugăciunea lui fusese înflăcărată, şi într'însa el mărturisea sincer păcatele întregului popor, care prin toată viaţa sa dinnainte merita greaua pedeapsă, îndurată de dânsul. Dar de oare ce îndurarea lui Dumnezeu e nemărginită, apoi Daniil a şi cerut acum milă pentru popor. „Doamne! după toată dreptatea Ta să se abată mânia Ta şi indignarea Ta dela oraşul Tău Ierusalimul, dela muntele Tău cel sfânt; căci pentru păcatele noastre şi pentru fărădelegile părinţilor noştrii Ierusalimul şi poporul tău este batjocura tuturor neamurilor înconjurătoare. Şi acum auzi, Dumnezeul nostru, rugăciunea robului Tău şi ruga lui, şi priveşte cu faţa Ta luminată la templul Tău cel pustiit, pentru Tine, Doamne! Pleacă, Dumnezeul meu, urechea Ta şi auzi, deschide ochii Tăi şi priveşte la pustiile noastre şi la oraşul, asupra căruia s'a numit numele Tău; căci noi aşternem rugile noastre înaintea Ta, nădăjduind nu la dreptatea noastră, ci la îndurarea Ta cea mare. Doamne, auzi! Doamne, iartă! Doamne, ia aminte şi fă, nu întârzia pentru Tine însuţi, Dumnezeul meu; căci numele Tău e pe oraşul Tău şi pe poporul Tău.

'Şi rugăciunea lui Daniil a fost auzită. El s'a rugat în acelaşi ceas, în care cândva în templul din Ierusalim se aducea jertfa de sară, şi când se ruga el încă, deodată „bărbatul Gavriil" (care deja şi mai înainte în una din vedenii l-a văzut Daniil), a venit în zbor, s'a atins de proroc şi i-a zis: „Daniile, acum eu am eşit, ca să te învăţ pricepere. La începutul rugăciunii tale a eşit cuvântul şi eu am venit să ţi-l vestesc ţie, căci tu eşti bărbatul doririlor; deci pătrunde în cuvânt şi pricepe vedenia". După aceea arhanghelul i-a făcut o mare descoperire despre săptămâni, care se cuprindea în următoarele: „70 de săptămâni sunt hotărîte pentru poporul tău şi pentru oraşul cel sfânt al tău, ca să fie acoperită fărădelegea, să fie pecetluite păcatele, şi şterse nelegiuirile şi ca să fie adusă dreptatea veşnică, şi pecetluită să fie vedenia şi prorocul, şi să fie arătat sfântul sfinţilor. Deci, să ştii şi să pricepi: din acel timp, când va eşi poruncă pentru restaurarea Ierusalimului pânăla Hristos Stăpânul sunt şapte săptămâni; şi şasezeci şi două de săptămâni; şi se va întoarce poporul şi se vor zidi uliţile şi zidurile, dar în

vremuri grele. Şi după scurgerea a şasezeci şi două de săptămâni va fi dat morţii Hristos, şi nu va fi; iar oraşul şi locaşul sfânt vor fi dărmate de poporul conducător, care va veni, şi sfârşitul lui va fi ca dela potop, şi pânăla sfârşitul războiului vor fi pustiiri. Şi va fi întărită pentru mulţi o săptămână, iar la jumătatea săptămânii va conteni jertfa şi prinosul, şi pe aripa locaşului sfânt va fi urâciunea pustiirii, şi peirea definitivă hotărîtă de mai înainte va ajunge pe pustiitorul" (Dan. IX, 24–27).

Aceasta a fost această mare descoperire. Ce se atinge de tâlcuirea ei, apoi ea a aţiţat mintea a multor tâlcuitori, şi aceasta nu-i de mirare, de oarece ea prezintă multe dificultăţi grele. Prima dificultate o prezintă însuşi cuvântul „săptămână". Se ştie, că iudeii ţineau socotelele prin săptămâni prin trei mijloace deosebite. Mai întâiu de toate ei aveau săptămâna alcătuită din zile, în care caz ea corespundea săptămânii. Al doilea, ei aveau „săptămâna" de ani, care alcătuea un cerc de şapte ani, cunoscut sub numirea de an sâmbătal. In fine, ei aveau „săptămâna" de ani sâmbătali, adecă un crug de patruzeci şi nouă de ani, care se termina cu anul jubileu. Acum trebue să examinăm, care din aceste săptămâni corespunde mai bine descoperirei făcute de Daniil.

Dacă noi vom înţelege printr'însa săptămâna în primul senz, adecă în senzul de săptămână obişnuită, şi vom număra fiecare săptămână constând din şapte zile solare, atunci toată prorocia în cazul acesta trebuia să se săvârşască în timp de un an şi patru luni după rostirea ei. Dar în istoria sfântă nu există nici o indicaţie la ivirea a vre unui rege uns care să se fi urcat pe tron în intervalul între primul şi al treilea an al domniei lui Cirus, precum deasemenea nimic nu dovedeşte, că Ierusalimul a fost restaurat în acest timp. Orce interpretare de felul acesta trebue să fie socotită ca ne exactă, când ne amintim, că Daniil după toată probalitatea a trăit peste periodul de şaptezeci de ani, şi dacă prorocia s'ar fi împlinit în curgerea acestui period, atunci el fără îndoială ar fi atras atenţiunea cititorului la această împlinire a ei, cum a şi făcut el aceasta în alte locuri (Dan. IX, 33). Dacă ea nu s'ar fi împlinit, atunci el ar fi înlăturat-o cu totul din cartea sa. Dacă noi deasemenea vom înţelege săptămâna în senzul crugului anului jubileu, adecă în al treilea din sensurile arătate, atunci iarăşi ajungem la absurd. Implinirea prorociei în asemenea caz s'ar referi la un viitor depărtat, ne prezentând posibilitatea pentru împlinirea ei nici chiar peste o mie de ani. Din

această causă noi prin înseși forța lucrului suntem nevoiți să admitem al doilea senz al cuvântului săptămână, când prin ea se înțelege periodul constătător din șapte ani obișnuiți. Inainte de a intra în cercetarea amărunțită a celor șaptezeci de săptămâni, să ne întoarcem atențiunea la acel lucru, cum această revelațiune corespunse rugăciunei lui Daniil. Lui Daniil i s'a spus, că din acel timp, când el dorea cu sete să afle sfârșitul celor 70 de ani de robie, mai rămânea un period de șaptezeci de săptămâni, care va avea o foarte mare însemnătate pentru poporul său. In curgerea acestui timp nu numai că va fi restaurat Ierusalimul, ci și miluirea și cuvioșia vor deveni accesibile tuturor oamenilor prin Sfântul sfinților cel uns. După aceia lui Daniil i s'a explicat că toate aceste evenimente trebuiau să se săvârșască în intervalul de timp, exact prevestit de Dumnezeu, deși prin asta nu se va exlude voința liberă a omului, așa că și însuși încheierea evenimentelor va depinde de direcția viitoare a vieții lui Israil. In fine, după scurgerea celor șasezeci și nouă de săptămâni trebue să se arate Acela, Care alcătuește așteptarea întregului Israil, Stăpânul Hristos, față de Care toți așa numiții unși și stăpâni au fost numai simple preînchipuiri și umbre. In vederea misteriozității a înseși prezicerei nu-i de mirare, că printre tâlcuitorii cei mai noui există diferite păreri asupra săptămânilor. Dar pentru ca să pricepem sensul real al acestei revelațiuni, trebue să ne întoarcem luarea aminte la acele trăsături istorice, care apar într'însa. Așa, prima condiție a împlinirii revelațiunei este porunca despre restabilirea și restaurarea Ierusalimului. Aici te miră de a putut să se aibă în vedere decretul lui Cirus, de oarece prin el se dădea numai permisiune iudeilor să se întoarcă la Ierusalim și să zidească din nou templul. Alt decret, foarte asămănător după conținut a fost dat de Artaxerxe în al șaptelea an de domnie a lui, în anul 458. Deși acest decret se referă mai ales la înoirea și împodobirea templului, totuși într'însul este și o întâmplătoare observație, care arată că prin el s'a învoit și înoirea orașului, pentru că altmintrelea ar fi fost de neînțeles ce importanță ar fi putut avea să se prezinte lui Ezdra dreptul să numească judecători și căpetenii, dacă iudeilor nu li s'ar fi îngăduit să locuiască în casele lor (2 Ezdra, VIII, 8-28)? Un decret foarte determinat a fost edat de Artaxerxe deasemenea și în anul al doisprezecelea al domniei lui. In acest din urmă caz (în anul 445) ucazul nu numai îngăduia lui Neemia să restaureze zidurile Ierusalimului, ci în realitate

merse așa de departe cu bunăvoința către iudei, că le îngădui să ia materiale pentru ridicarea citadelei și a zidurilor din pădurile regale (Neem. II, 7-9). Dar de oarece acest din urmă decret nu era decât o întărire a celui dat în anul al șaptelea al domniei lui Artaxerxe, apoi e și mai temeinic să considerăm ca punct de plecare al periodului de șaptezeci de săptămâni timpul edărei anume a acestui din urmă decret. Numărând astfel cele șaptezeci de săptămâni de ani din anul al șaptelea al domniei lui Artaxerxe, noi ajungem la anul 409 a. Hr. Acesta era al 15-lea an al domniei lui Darie Not. Dar ce anume s'a întâmplat în acest an, exact nu se știe. Dacă totuși suntem în drept să presupunem, că anume în cursul acestor șaptezeci săptămâni de ani „s'au aranjat ulițile și zidurile Ierusalimului, nu în vremi grele", apoi se poate admite, că aceste vremuri grele le prezenta acel period, când la restaurarea Ierusalimului s'a întâmpinat împotrivire din partea a diferiți vrăjmași. Luând anul 408 ca termen, dela care trebue să ducem mai departe numărătoarea, noi, considerând tot astfel șasezeci și două de săptămâni, care alcătuesc 434 de ani, ajungem la anul 26 d. Hr., care (după presupunerea general primită, că nașterea lui Hristos a avut loc cu 4 ani înaintea erei creștine) va fi timpul începutului slujirii publice a Mântuitorului. Această slujire, săvârșită atât de El însuși, cât și de apostolii săi, întru cât ea în genere s'a atins de însuși Israil, s'a continuat în timp de șapte ani; la jumătatea acestui period de șapte ani Stăpânul Hristos a fost dat morții, adecă lepădat de poporul său și a fost desrădăcinat din pământul celor vii, așa că nu a rămas nimic, nici chiar poporul Său. Dar îndelunga răbdare a lui Dumnezeu s'a continuat față de Israil încă în curgere de trei ani și jumătate, și numai în anul 33 d. Hr., s'a terminat tot periodul celor șaptezeci de săptămâni, și anume atuncea a fost definitiv adeverită atât vedenia, cât și prorocia prin evenimentul săvârșit atuncea. Dar prin care anume păcat final s'a încheiat ultima săptămână a harului, nu se știe. Unii socot, că păcatul complectator, care a umplut cupa mâniei dumnezeești contra lui Israil, a fost mucenicia arhidiaconului Ștefan. In tot cazul se știe, că „în zilele acelea a avut loc o mare prigoană asupra bisericii în Ierusalim" (Fapt. VIII, 1), și apostolii cari s'au împrăștiat au început a propovedui Evanghelia în Samaria, de unde se poate conchide, că apostolii au considerat misiunea lor la iudei, ca popor, terminată.

Asemenea înțeles al „săptămânilor lui Daniil nu poate pre- tinde o autenticitate oarecare absolută, de oarece alăturea cu ea mai există și alte interpretări, care și-au găsit partizani atât în timpurile vechi, cât și în cele noui. Dar ea ne arată, că revelațiunea aceasta se află în corespondență exactă cu niște evenimente istorice reale, și luminei științei istorice îi stă la îndămână lămurirea mai departe a amărunțimelor ei.

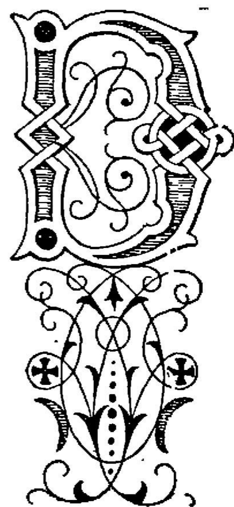




Grobnița prorocului Daniil și ruinele Suzei.

CAPITOLUL XVIII.

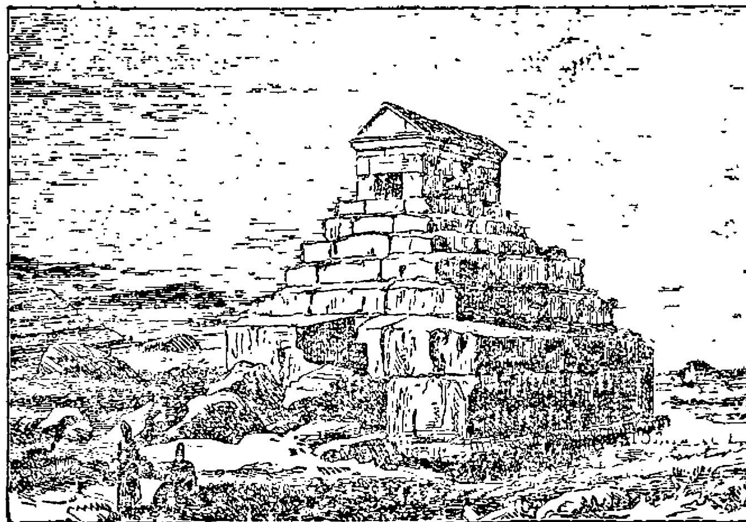
ELIBERAREA DIN ROBIE.



ar iată s'a apropiat sfârșitul robiei pentru iudei. Cirus terminând activitatea sa cuceritoare, a luat Babilonul sub conducerea sa personală și păși la deplina reorganizare a vastului său stat. Ca rege înțelept și mărinimos, el hotărî să organizeze statul său pe principii mult mai drepte decât fusese sub stăpânitorii anteriori și de aceea mai înainte de toate se îngriji, ca să arate o deosebită clemență popoarelor, ce manifestase față de dânsul mai multă simpatie și dăduse deosebit concurs la cucerirea Babilonului. Multe indicii arată, că principalii ajutători ai lui la cucerirea Babilonului au fost anume iudeii, și de oare ce tot din iudei s'au ridicat cârmuitori așa de înțelepți, cum era Daniil și tovarășii săi, care atrăseseră asupră-și o deosebită atențiune, a lui Darie Mideanul, apoi asupra acestui popor Cirus și-a și întors atențiunea sa principală. Fără îndoială, sub înrâurirea lui

Daniil, care lucra prin înaltul său protector Darie Mideanul, Cirus căpătă posibilitatea să cunoască mai deaproape soarta poporului iudeu, și aici între altele el află de toate semnele neobișnuite și miraculoase, săvârșite de Dumnezeul acestui popor. Intru aceasta informațiile ajunse la dânsul au fost și acelea, că slăviții proroci ai acestui popor de mult au prezis, prin cuvântările lor inspirate despre aceea, că anume el a fost predestinat să fie eliberatorul poporului iudeu din robia Babilonului. Aceasta îl impresionă așa de tare, în cât el hotărî în adevăr să înplinească această predestinație, cu atât mai mult, că împlinirea ei coincide numai bine și cu calculele sale politice. De oare ce Cirus, terminând cu cucerirea răsăritului, propusese pentru un timp să se ocupe cu organizația internă a monarhiei sale, și de aceea el trebuia să găsească siguranță contra acțiunelor dușmane posibile din partea Egiptului, apoi pentru dânsul era necesar, ca la hotarul, care-l despărțea de Egipt, să trăiască un popor prieten cu dânsul, care ar putea să-i servească de sprijin contra Egiptului. Și anume acestui scop putea să-i servească mai mult poporul iudeu, care, fiind miluit și ajutat de regele Persiei și întorcându-se pe vechea sa cenușă, cu a ei veșnică casă sfântă, negreșit, nu numai din recunoștință către eliberatorul său, ci și din atașament către țara sa, putea să servească de sprijin de nădejde pentru regii Persiei. Și iată, sub influența tuturor acestor impulziuni atât lăuntrice, cât și externe, Cirus, chiar în primul an al domniei lui în Babilon, edă vestitul decret pentru eliberarea iudeilor din robie și pentru zidirea templului din Ierusalim. Acest vestit decret cuvânta următoarele: „Așa grăește Cirus, regele Persiei: toate regatele pământului mi le-a dat mie Domnul Dumnezeul cel ceresc, și El mi-a poruncit să-l zidesc casă în Ierusalim, care este în Iudeea. Cine este din voi din acest popor al Lui, — să fie Dumnezeul lui cu dânsul, — și să se ducă la Ierusalim. Iar toți ceilalți, din toate locurile, orunde ar trăi ei, să-i ajute locuitorii locului aceluia cu argint și cu aur și cu altă avere, și cu animale, că dăruire de bună voe pentru casa lui Dumnezeu, ce este în Ierusalim" (Ezdra, I, 1—4). După cuvântul și limba lui, acest decret este uimitor de asămănător cu decretele celorlalți monarhi persani. Așa, de exemplu în decretul lui Darie Histaspe, ce se cuprinde în inscripția lui Elneid, rămâne numai să se pună Ormuzd, Iehova, ca el să devină aproape identic cu cuvintele lui Cirus. „Marele zeu Ormuzd, — se spune acolo, — cel mai mare dintre zei, care a făcut pământul și cerul și pe oameni, și a dat stăpânire oamenilor, și

a făcut pe Darie rege" [1]. Aproape tot astfel de expresiuni se întâlnesc și în inscripția aceluiași monarh din Persepole [2]. De aceea a fost cu totul natural, că și Cirus a introdus în Decretul său numele lui Dumnezeu, deși despre Iehova el avea abea acea idee, pe care o putea avea un politeist, care dorea totuși să dea cinstea cuvenită zeului național a fiecăruia din popoarele supuse lui. Nici el, nici Darie Histaspe în realitate nu erau monoteiști riguroși, deși ei erau considerați ca atare. In vederile sale religioase, ei cu preferință se conduceau de calcule politice, care cereau dela dânșii cea mai desăvârșită toleranță religioasă pentru toate religiile din monarhie. „Ormuzd, zeul arienilor, — zice Darie la finele vieții sale, — a fost protectorul meu, precum și ceilalți zei, căci



Mormântul lui Cirus (presupus)

eu n'am fost necredincios. Și n'am fost nici mincinos, nici criminal, nici eu, nici familia mea. Și n'am săvârșit nici o sâlnicie asupra drepților și celor buni. Omul, care a fost credincios casei mele, eu l-am protejat din toată inima; pe cel ce a greșit, eu l-am ucis. Eu niciodată n'am făcut silnicie asupra ostașului viteaz". In același spirit Cirus a așezat și locașul sfânt al zeului babilonean Merodah, numindu-l stăpânul său, și întoarse la locurile lor pe zeii, care aparținea la diferite popoară și capturați și aduși la Babilon în timpul activității cuceritoare a regilor babiloneni. Un

1) Records of the Part, IX, 78.
2) Ibidem, IX, 74.

astfel de om putea deasemenea să dea cinstea cuvenită Dumnezeului acelui popor, care-i dăduse concursul cel mai mare la întreprinderile sale politice. Deși la aceasta el s'a călăuzit mai cu samă, de calculele politice arătate mai sus, dar în acelaşi timp a îndeplinit și hotărârile Proniei, și în tot cazul a deschis porțile pentru captivi, oferindu-le libertatea de a se întoarce în țara lor proprie și să restaureze teocrația distrusă.

Decretul lui Cirus a fost edat în anul 536, cu care se și împlinise cei 70 de ani de robie babiloneană. Marele proroc Daniil, care fusese dus în robie în tinereța sa înfloritoare, și care făcuse așa de mult pentru slava lui Dumnezeu și pentru slava poporului său în timpul acestei robii, a trăit pânăla acest fericit eveniment, care fără îndoială s'a și săvârșit întru câtva după înțeleptul său sfat, dat lui Cirus. Insuși el în acest timp se afla deja în ani prea înaintați și, ocupând înalta situație în monarhia persană, a putut lua parte la bucuria poporului său eliberat numai duhovnicește, de oare ce și după ani și după situație, pentru dânsul era mai îndămânos să-și depună oasele în țara robiei sale și la locul slavei sale. Deaicea el urmări cu multă atențiune pe ceice se strămutau din Babilon, și deasemenea și după felul cum ei se vor aranja în pământul lor natal. In acelaș timp în Babilon el continuă ca și mai înainte, să săvârșască datoriile sale religioase, cu toate că el, după datoriile slujbei sale, trebuia nu arare ori să fie și afară din Babilon. Și în acest timp el se învrednici încă de câteva vedenii, în care lui i se ridică perdeaua, ce acoperea viitorul nu numai a poporului său, ci și a întregei lumi antice. Una din remarcabilele vedenii a avut-o el în timpul când se afla pe malurile Tigrului. Localitatea asta era departe de locul reședinței sale obișnuite probabil cam la 90 sau 100 de chilometri, și canalul, care unea Eufratul cu Tigrul, făcea asemenea călătorie chiar și pentru bătrânul așa de înaintat în vârstă comparativ mai ușor. Pe țermul acestui râu Daniil probabil avea oare care proprietate, la care el de obicei se și retrăgea în anii săi înaintați pentru odihnă de viața oficială. Aicea el își putuse aranja o locuință simplă, în genul acelora, în care locuiau vechii sfinți proroci, înzestrate numai „cu un pat, o masă, scaune și un sfeșnic" (4 Reg. IV, 10), și aicea poate locuiau împreună cu dânsul și oare care ucenici, care-l însoțeau pe malurile Tigrului, — ucenici, pe care tradiția iudaică îi identifică cu prorocii Agheu, Zaharia și Maleahi. Localitatea asta era cu deosebire îndămânoasă pentru înaltele revelațiuni. Râurile în vechime se conside-

rau simboluri popoarelor, prin pământul cărora curgeau ele. De aicea, și Eufratul era pentru Babilon, aceea ce Tigrul era pentru Persia. După cum bătăliile de la Carhemise pe Eufrat au atras după sine hotărârea soartei Babilonului, așa întocmai aceiași importanță au avut și victoriile lui Cirus pe Tigru și în urmă victoria lui Alexandru cel Mare la Arbela, pe aproape de care curge același râu, a hotărât soarta Persiei. Acesta era timpul, care numai bine coincida cu primii ani sosirii iudeilor eliberați în pământul natal, unde au avut să se lupte cu multe pedici. Știrea nefavorabilă de starea grea a iudeilor în Palestina a trebuit să influențeze puternic asupra inimii marelui proroc, și el se afla în stare de amărăciune. Sub înrâurirea unei asemenea stări, el începu un post aspru. „Pâne gustoasă, — zice el, — eu n'am mâncat; carne și vin în gura mea n'au intrat, și cu aromate eu nu m'am uns până la împlinirea a trei săptămâni de zile". Și anume în acest timp s'a și învrednicit el de o vedenie. „Și am râdicat eu ochii mei și am văzut: iată un bărbat, în haină de in, și coapsele lui încinse cu aur din Ufaz. Trupul lui era ca topazul, fața lui ca înfățișarea fulgerului, ochii lui ca făcliile aprinse, mânile lui și picioarele lui la vedere ca arama lucitoare și glasul vorbirii lui ca glasul de oameni mulți. Și numai singur eu, Daniil, am văzut această vedenie, și cei ce erau cu mine, n'au văzut această vedenie, dar o frică mare a căzut peste dânșii, și ei au fugit să se ascundă" (Dan. X, 1-7) Vedenia aceasta e neobișnuită, dar noi deodată putem gâci persoana celuice s'a arătat. Cu totul în același chip în descoperirea sf. Ioan s'a arătat cineva, „asemenea Fiului omului, îmbrăcat cu podir [1]), încins cu brâu de aur. Capul lui și părul erau albe, ca un val alb, ca zăpada, și ochii lui ca flacăra focului; și picioarele lui ca arama, ca înferbântate în cuptor, și glasul lui ca zgomotul de ape multe" (Revel. I, 18-19). E lămurit, că aceasta e una și aceiași persoană, anume Fiul lui Dumnezeu, a doua persoană a Sfintei Treimi. El se arătase și mai înainte — lui Adam, lui Avraam, lui Moise și altora sub diferite chipuri, și acum învrednici arătării Sale pe bătrânul proroc. El se arătă în chip de om înainte de a se face om. Chiar tradiția iudaică admitea, că Cuvântul, anume cel dintru început, Fiul primul născut, s'a îngrijit de poporul ales al lui Dumnezeu în pustiu, și tot El s'a arătat lui Adam și altor patriarhi ai Vechiului Testament [2]). El și acum se arăta lui Daniil.

1) Podir, haină lungă a arhiereilor iudei și a regilor.
2) Philo. De Agr. Sec. 12.

Şi bătrânul proroc aşa anume a şi înţeles această vedenie. Ea produse asupra lui o impresiune strivitoare. In vedenia premergătoare, când s'a arătat lui Arhanghelul Gavriil, el „fără simţire zăcea cu faţa la pământ" (Dan. VIII, 18), iar acum, când se arătă lui marea vedenie, „într'însul nu mai rămase tărie, vederea feţii sale se schimbase foarte tare, şi zăcea cu faţa la pământ" (Dan. X, 8, 9). Şi asemenea putere a acestei impresiuni asupra prorocului nu e de mirare. Frica evlavioasă, de care fu izbit Daniil, se simţi la fel şi de mulţi alţi preasfinţi dintre fii oamenilor, cărora li s'a întâmplat să fie faţă în faţă cu Făcătorul. Cu cât mai mult omul îşi da seama de păcătoşia sa proprie, cu atât mai puternic el e frapat de privirea acelei strălucite sfinţenii, care aparţine numai lui Dumnezeu singur. Şi pe de altă parte, — cu cât mai mult asemenea sfinţi, ca Daniil, apostolii Pavel sau Ioan, cunosc sfinţenia lui Dumnezeu, cu atât mai mult îşi dau sama şi de păcătoşia lor proprie. Aşa anume s'a simţit ap. Ioan în Patmos, când a văzut pe Fiul omenesc, „atunci a căzut la picioarele Lui, ca mort" (Apoc. I, 17). Acelaşi lucru s'a petrecut şi cu prorocul Iezechiil la vederea de către el a luminii în formă de curcubeu pe nouri în timpul ploaei: văzând această strălucire a Domnului, el deasemenea „căzu pe faţa sa" (Iezec. II, 1).

Când Daniil, zăcea înţepenit la pământ, atunci cineva s'a atins de el cu mâna sa, îl ridica pe genunchile lui, şi el în mare agitaţie auzi cuvintele: „Daniile, bărbatul doririlor! pătrunde în cuvintele, ce ţi le voi spune eu, şi stai drept pe picioarele tale; căci la tine am fost eu trimis acum". Când Daniil se sculă tremurând, atunci glasul continuă: „nu te teme, Daniile! Din ziua întâia, când tu ai dispus inima ta, ca să pătrunzi priceperea şi te-ai smerit înaintea Dumnezeului tău, cuvintele tale au fost auzite şi eu aş fi venit după cuvintele tale. Dar prinţul regatului Persan a stătut împotriva mea 21 de zile; dar iată Mihail, unul din primii prinţi, a venit să-mi ajute şi eu am rămăs acolo pe lângă regii Persiei. Iar acum eu am venit să te vestesc, ce va fi cu poporul tău în timpurile de apoi, de oarece vedenia se referă la zile depărtate" (Dan. X, 11-14). Auzind această cuvântare, Daniil a căżut cu faţa la pământ şi muţi, şi numai când deja cineva la înfăţişare cu fiii oamenilor, se atinse de buzele lui, el primi din nou putinţa de a vorbi şi cu cutremur zise: „Domnul meu, de vedenia aceasta lăuntrul meu s'au răsturnat în mine şi n'a mai rămas putere în mine. Şi cum poate să vorbească robul unui astfel de domn al meu cu asemenea de domn al meu?

Căci în mine nu mai este putere şi respiraţia s'a strâns în mine". Atunci dumnezeescul convorbitor a întărit pe proroc şi din nou îi zise încurajator: „Nu te teme, bărbatul doririlor! Pace ţie! Imbărbătează-te, îmbărbătează-te!" Şi după aceea lui Daniil i se făcu o descoperire despre însuşi scopul arătării: „Ştii tu oare, întrebă Fiul omului, la ce am venit Eu la tine? Acum eu mă întorc, ca să mă lupt cu prinţul Persiei. Iar când voi eşi eu, atunci iată va veni prinţul Greciei. Dealtmintrelea eu am să-ţi vestesc, ce e scris în adevărata scriptură; şi nu e nimenea, care să mă sprijinească întru aceea afară de Mihail, prinţul vostru" (Dan. X, 18-21). Această mare vedenie descoperi atât prorocului inspirat, cât şi tuturor celor ce citesc înţelepţeşte cuvintele lui, marele adevăr, că soartele nu numai a oamenilor în parte, ci şi ale popoarelor, se află în atârnare de cutare sau cutare acţiune a puterilor cereşti. Fie care popor, ca şi fie care om îşi are îngerul său păzitor deosebit, care cu oştirea sa mijloceşte înaintea lui Dumnezeu pentru bunastare a poporului, încredinţat purtării lui de grijă, şi în caz de mari zguduiri, intră în luptă cu îngerii protivnici ai altor popoară şi ţări duşmane. Ideea asta s'a recunoscut deja de timpuriu în Vechiul Testament, şi Moise, în cântarea sa de adieo a spus: „Când Cel preaînalt a dat părţile de pământ popoarelor, şi a risipit pe fiii oamenilor, atunci a pus hotară popoarelor după numărul fiilor lui Israil", sau, după traducerea greacă: „după numărul îngerilor lui Dumnezeu" (Deutor. XXXII, 8). Şi acest adevăr acum este expresiune clară în vedenia avută, de Daniil. Vedenia a arătat, că deşi îngerul păzitor a poporului iudeu a mijlocit pentru izbăvirea deplină a poporului său din robia babilonică, apoi în această privinţă el a întâlnit nu puţină împotrivire care el a avut de luptat. Rezultatul acestei împotriviri a şi fost anume aceea, că în Palestina s'a întors numai o parte neînsemnată din poporul iudeu, iar majoritatea lui a fost reţinută în hotarele monarhiei persane.

Daniil după aceea s'a învrednicit încă de câteva descoperiri, care-i prevedeau lui soarta viitoare atât a poporului său propriu, cât şi a statelor înconjurătoare, în care caz i s'a descoperit şi aceea, cum ca schimb în locul monarhiei persane, va apare o nouă mare monarhie, acea grecească, şi cum poporului iudeu îi va fi dat să sufere prigoane din partea unor stăpânitori greci, cum aceasta s'a şi dovedit în urmă. Dar iată se apropia şi sfârşitul marelui proroc şi el trecu în pace către părinţii săi, în deplină cunoştinţă a împlinirei slujirii sale. La patul său de moarte el s'a petrecut cu cuvintele: „mergi către sfârşitul tău şi te linişteşte

şi te vei scula pentru primirea sorţului la sfârşitul zilelor" (Dan XII, 13).

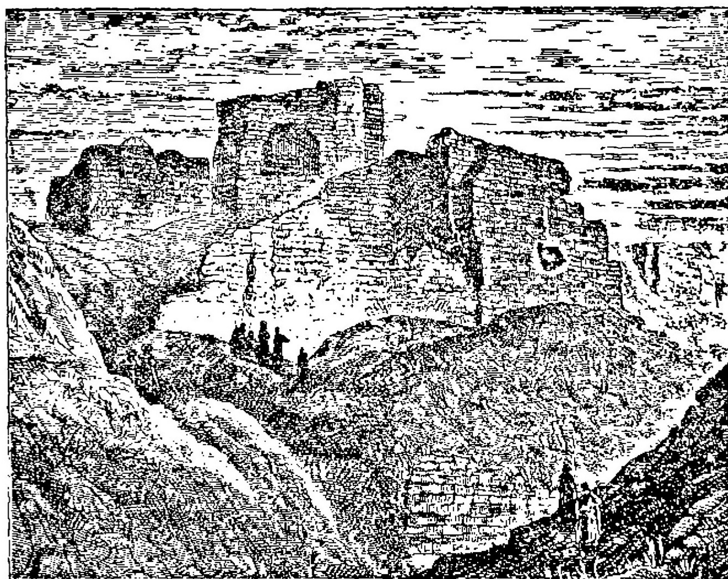
Intre acestea asupra Babilonului începu să se împlinească judecata lui Dumnezeu, rânduită lui. Insuşi luarea Babilonului a fost un eveniment aşa de mare în orient, care zgudui inima tuturor popoarelor. Aceasta a fost o revoluţie aşa de mare, care cu un ecou tunător a răsunat până la marginile lumei civilizate de atuncea. Asupra lui s'a împlinit aceea, ce prezisese prorocul Ieremia. „Deşi Babilonul s'ar înălţa până la ceruri şi deşi el la înălţime şi-ar întări fortăreţile sale, nu dela Mine vor veni pustiitorii", zice Domnul prin prorocul. „Va vini strigare de plâns dinspre Babilon şi de mare dărâmare din pământul haldeilor. Căci Domnul va pustii Babilonul şi va pune capăt glasului trufaş din el. Vor fremeta valurile lui ca apele cele mari, răsuna-va glasul zgomotos al lor. Căci va veni asupra lui, asupra Babilonului, pustiitorul şi vor fi luaţi apărătorii lui, vor fi sfărâmate arcurile lor, căci Domnul, Dumnezeul răsplătirilor, va răsplăti răsplătire. Zidurile cele groase ale Babilonului vor fi dărâmate până în temelie şi porţile cele înalte vor fi arse cu foc; şi aşa în zadar s'au ostenit popoarele şi ginţile au muncit pentru foc" (Ier. LI, 53-58). Alte oraşe vechi, ca de exemplu Damascul, cu toate necazurile suferite de dânsele în soarta lor, s'au menţinut până în timpul de faţă şi până astăzi păstrează rămăşiţele vieţei istorice din timpuri imemorabile. Dar din Babilon nu a rămas nici-o urmă, decât jalnice curgane de ruine. Pustiirea ce l'a ajuns a fost incomparabil mai grozavă decât aceea, la care a supus el Ierusalimul; pentru o întreagă mie de ani a fost uitat însuşi locul situaţiei lui, şi abea în timpul de faţă s'au început săpăturile, care arată cum măreţia fostei lui slave precum şi groaznica judecată a lui Dumnezeu asupra lui s'a împlinit.

Robia de şaptezeci de ani se consideră dela prima lucrare a Ierusalimului de către Nabuhodonosor, în anul al patrulea a domniei lui Ioachim, când el a adus prima parte de captivi: aceasta a fost chiar în anul urcărei pe tron al lui Nabuhodonosor în Babilon, cu zece ani înainte de dărâmarea Ierusalimului şi a templului. Astfel robia s'a continuat în cursul întregei lui domnii de 43 de ani, sub fiul său Evil-Merodah doi ani, sub Neriglasar $3^1/_2$ ani, sub Labbarosoarhod 9 luni, sub Merodah 2 ani, sub Nabonid 17 ani, sub Baltazar 2 ani şi sub cârmuirea lui Darie Mideanul 2 ani; Suma acestor cifre alcătueşte 70 de ani, dela anul 605 până la anul 536 a. Hr.



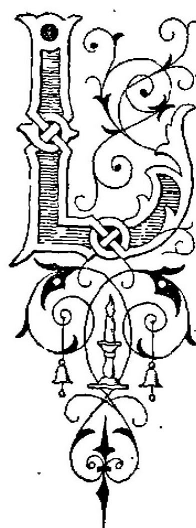
CARTEA A TREIA

Dela întoarcerea din robie până la naşterea lui Hristos.



Ruinile Vechiului Babilon.

CAPITOLUL XIX.
INTOARCEREA IUDEILOR DIN ROBIE.



a chemarea decretuluĭ regal despre eliberare răspunseră toţi iudeii, cărora li era scumpă şi sfântă amintirea Ierusalimului. Insuşi decretul ca un vestitor de bucurie sbură peste toată ţara, unde trăiau iudei. Bucuria asta se simţi adânc cu deosebire de aceia, cărora după împrejurările de trai, au trebuit în ţara robiei să se pomenească în stare în adevăr grea de robie. Mulţi din iudei, la prima strâmtoare a lor în Asiria şi Babilonia au fost vânduţi ca robi, şi mulţi negreşit au avut stăpâni foarte cruzi. Şi iată aceia, care „au şezut în întunerec şi în umbra morţii, ferecaţi în întristare şi fier" (Ps. CVI, 10), au putut acum să răsufle liber, simţindu-se restatorniciţi în vrednicia omenească de altă dată. Când vestea de eliberare trecea din loc în loc, atunci toţi, în care erau viu simţul patriotic, imediat s'au trezit sufleteşte şi cu ochii trişti se întoarseră în direcţia

cătră pământul lor natal Deoarece întoarcerea iudeilor și așezarea lor în Palestina intra în vederile politice ale lui Cirus, apoi guvernul persan arată strămutaților tot concursul său și li se permise să ia cu sine tot acel avut, care era la dispoziția lor. Adevărat, iudeii mai bogați, toți aceia, care isbutise să-și închegheze o gospodărie mai însemnată în țara robiei lor, preferară să rămână acolo și între aceste clasele mai înalte și mai bogate, care ușor își perdură credința și naționalitatea, se transformară în babiloneni. Dar și în clasele înalte tot mai rămăsese oameni adevărați patrioți și evlavioși, care s'au hotărît singuri să plece în Palestina, sau cel puțin arătară celor ce se strămutau concursul lor material. Pentru a da celor ce se strămutau o mare încurajare, Cirus ordonă vistiernicului său Mitridat să predea, din tezaurul de pe lângă templul lui Bel, celor ce se strămutau toate vasele sfinte, de argint și de aur, rădicate de Nabuhodonosor la dărâmarea Ierusalimului. Din această causă preoților iudei imediat li s'au predat toate aceste vase, care s'au văzut că sunt „blide de aur treizeci, blide de argint o mie, cuțite 29, cupe de aur 30, cupe de argint duble 410, alte vase 1000. De toate vasele, de aur și argint, 3400" (1 Ezdra, I, 7). Iar ca ajutor celor ce plecau li s'au dat animale de transport, li se eliberă o provizie considerabilă de hrană, și deasemenea și toate obiectele necesare pentru călătorie, așa că ceice plecau se arătară oare cum în calitate de coloniști, aprovizionați pe contul guvernului.

Cu toate această încurajare a guvernului, cei ce plecau s'au dovedit puțini: de toți 42.360 de oameni, cu 7367 de slugi și slujnice. Aceștia în mare parte erau oameni săraci și toată moștenirea lor consta din 736 cai, 435 cămile și 6720 asini. Un procent foarte însemnat pintre strămutați îl alcătuiau preoții, care erau în număr de 4000 oameni, așa că ei alcătuiau aproape a zecea parte din toată caravana. Dar toți acești preoți erau reprezentanți numai a patru dejurnii, așa că reprezentanții celorlalte douăzeci de dejurnii au rămas în Babilon, mărturisind prin aceasta, pânăla ce grad slăbise devotamentul cinului preoțesc către religia lor și cât de daunătoare a fost înrâurirea robiei asupra preoțimei. Cu toate acestea prezența a atât de mulți preoți dădură o deosebită prestanță întregei caravane pe lângă care se aflau ei. Ei alcătuiau acel nod, în jurul căruia putea să se renască iarăși viața poporului. Afară de preoți se aflau câțiva leviți, și deasemenea un grup ca la 392 de slujitori ai templului, sau de așa numiți netinimi, — descendenții acelor slujitori, care au fost robii templului în vre-

mea lui Solomon. O putere deosebită dădea caravanei aceea, că în fruntea ei stăteau oamenii cei mai influenţi, cu adevărat patrioţi şi credincioşi. Cel mai vădit dintre aceştia era prinţul iudeu Zorobabel, primind asupra sa conducerea caravanei. Acesta era nepotul popularului rege Ioachim şi, prin urmare, descendentul marelui erou naţional David, unicul om de sânge regesc, ce s'a întors în acest timp, deşi mai târziu s'au întors şi alţii (1 Ezdra, I, 8; V, 14). Insuşi numele lui ne arată, că el evident s'a născut în Babilon [1]). Probabil primii ani ai robiei, deşi, asemenea lui David, el a avut deasemenea şi numele haldeean Şeşbaţar (1 Ezdra, I, 8). Astfel, în acest timp el nu putea încă să fie aşa de bătrân şi după robie a mai trăit încă 20 de ani. Impreună cu dânsul era arhiereul Iisus, omonimul acelui conducător, care pentru prima oară a introdus pe israiliţi, poporul cel ales, în pământul făgăduinţii, şi a acelui dumnezeesc Răscumpărător, Care trebuia în viitor să introducă omenirea în împărăţia cea nebiruită „nu din lumea aceasta", şi încă a zece bătrâni, care luaseră asupra lor sarcina aranjării strămutaţilor la faţa locului în ţara natală.



Cântare din timpan (de pe un monument asirian).

Şi iată caravana cu pelerinii plecă la drum. Intrarea în Palestina s'a săvârşit cu tot felul de strigăte de bucurie. Caravana a fost însoţită de un convoi de o mie de oameni călări pentru ca să le dea apărare de arabii prădalnici în pustiu, care şi acum, tot aşa şi atunci, făceau atacuri necontenite asupra caravanelor. Pelerinii plecară la drum cu muzică, „cu timpane şi trâmbiţe, aşa că din simpatie pentru ei se veseleau şi toţi fraţii lor, care din diferite împrejurări preferară să rămână în Babilon. Oamenii cei mai cuprinşi merseră negreşit călări pe cai, bărbaţii bătrâni, copiii şi femeile şedeau pe cămile, iar ceilalţi plecară pe jos. Caravana avea să treacă calea plicticoasă prin pustiu, care ceru nu mai puţin de patru luni. Dela malurile Eufratului spre partea de nord a Siriei drumul se întindea prin şesul petros şi aspru, pe care nu se întâlnesc nici păduri, nici munţi, nici izvoară, aşa că nimica nu violează monotonia jalnică a tabloului. La început drumul

1) Zorobabel, adecă Zerno-Babel = în Babilon.

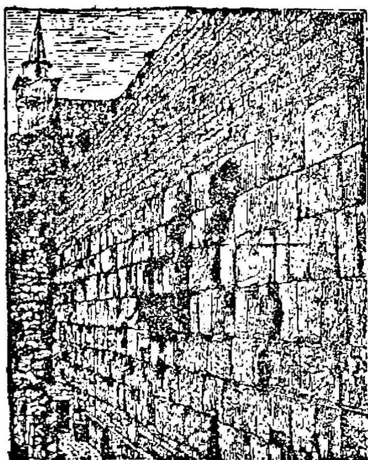
mergea pe laturea de apus a Eufratului, spre nord dinspre Babilon; după aceea îndreptându-se prin pustii spre munţii Libanului, linia cărora se şi putea zări de pelerini la orizontul sud estic al orizontului ceresc, dacă ei ţineau drumul, care ducea spre Damasc, sau acel drum, care ducea prin Iman şi Rivla, unde de obiceiu se întindea drumul obişnuit în acel timp. Această nouă eşire spre pământul făgăduinţii s'a săvârşit, după o miraculoasă coincidenţă, în aceaşi lună, în care Israil a eşit din Egipt acum câteva sute de ani în urmă, anume în prima lună a anului, adecă în luna Nisan (2 Ezdr. V. 6).

Dar iată şi hotarele pământului natal. Starea Palestinii în acest timp totuşi era cu totul nemângăitoare. Edomiţii apucase Hebronul şi toată Iudeea inclusiv pânăla şesul filistenilor, iar spre nord-est dela Ierusalim, între Ierihon şi provincea Samariei, şi-au construit chiar şi un oraş, pe care ei l-au numit Acravim, adecă „scorpionii“ sau „biciurile“. Pentruca aceşti duşmani vechi ai Ierusalimului, cari cu răutate îşi bătuseră joc de căderea lor şi prădaseră după aţiţarea haldeilor moştenirea lui Dumnezeu, reţinuseră pentru sine o parte considerabilă din pământul făgăduinţii, — aceasta nu o puteau suferi pelerinii şi de acum inevitabil trebuia să se înceapă lupta sângeroasă între cele două popoară duşmane, care s'a şi continuat în cursul următorilor 400 de ani. Câteva oraşe şi o neînsemnată parte de pământ după decretul regal al lui Cirus, au fost date celor veniţi din robie, dar edomiţii erau atât de puternici, încât continuară să menţină pentru sine partea de pământ răpită de dânşii, până ce în sfârşit au fost definitiv supuşi de Ioan Hircan, pela anul 130 a Hr. când ei au fost nevoiţi să se supună circomciziunii şi să primească căpetenii iudaice peste dânşii. Centrul ţării se afla în mânile unui amestec de popoare, strămutate aicea de regii asirieni după dărâmarea Samariei. Cu toate strămutările mari din regatul dela nord spre răsărit, foarte mulţi israiliţi au fugit din robie şi prin căsătorii mixte cu nouii strămutaţi din ţări străine, până întru atât impuseră simţimintele iudaice copiilor lor, că în urmă aceştia se considerau pe sine tot aşa de curat popor iudeu, cum erau şi adevăraţii iudei de pe vremea, când încă exista regatul lui Israil. Parte din pelerini din triburile lui Asir, Manasie şi Zabulon, care asistase în timpul săvârşirei Paştelor sub regele Ezechia (2 Paral. XXX, 11), jertfele făcute cu scopul înoirei templului sub Iosia, şi partea de închinători, zdrobită în cale din Sihem, Silo şi Samaria la ruinele oraşului sfânt (Ier. XLI, 5—8),

— acestea și alte fapte mărturisesc, cât de vii erau și la israiliții din nord simțimintele evlaviei religioase față de locașul sfânt obștesc național. Dar în urmă între cei strămutați din Babilon, ca unii ce se considerau pe sine descendenți adevărați ai poporului ales, și între acești locuitori amestecați ai Palestinei, s'au ridicat o puternică rivalitate, care a și dus la o crâncină dușmănie, care nu a mai contenit pânăla Nașterea lui Hristos. Fortăreața, care în urmă s'a numit Schitopole, se afla în stăpânirea descendenților acelor sciți, care rămăsese acolo după grozava năvală sub domnia lui Iosia, și prezentau așa zicând prima pătură de populații străine, care în urmă se așezară în provincea nordică a pământului făgăduinței, care a primit numirea de Galileea, deși populațiunea acestei țări în urmă primi o nuanță așa de puternică iudaică, încât galileenii se bucurau de renumele celor mai devotați cinstitori a locașului sfânt din Ierusalim. Tot din acest timp cei strămutați primiră și o nouă numire caracteristică. Dacă numirea primitivă a poporului era „evrei", care în urmă se schimbă cu altă numire: „de izrailtean", apoi începând din acest timp numirea esclusivă a poporului ales a devenit „iudeii", care numire în diferitele ei forme s'a păstrat până astăzi. Numele acesta s'a născut așa zicând în acea zi, când poporul a eșit din Babilon, și istoria lui deacum este deja nu istoria lui Israil, ci istoria iudaismului.

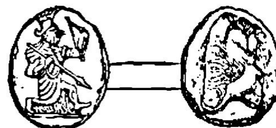
Din cei veniți din robie negreșit fiecare s'a silit să vadă mai curând vechea sa cenușă, și de aceea ei s'au întors în diferitele lor orașe. Dar în a 7-a lună sacră Tirs ei toți s'au adunat la Ierusalim și acolo, reinoind jertfelnicul pe o movilă de ruine, prăznuiră sărbătoarea corturilor. Toate celelalte lăcașuri sfinte și capitale ale poporului israilit, cu singura excepțiune a locașului sacru de pe muntele Garizim, se aflau în stare de distrugere. Sanctuarele din Betel și Silom, frumuseța regală a Samariei și a Izraelului dispăruseră pentru totdeauna. Ierusalimul rămăsese capitala incontestabilă a întregei țări. Chiar și acele triburi, care înainte erau rivale iudeilor, recunoscură, în starea nenorocită a poporului, acea superioritate, pe care ei o contestase în vremea lor de prosperitate. Săvârșind sărbătoarea corturilor, captivii întorși imediat pășiră și la lucrul restabilirii templului. La vederea ruinelor sanctuarului obștesc al poporului, pe toți îi cuprinse râvna pentru restaurarea lui, și cei întorși imediat se apucară să pregătească materialele pentru restaurarea templului, și întru aceasta, ca și pe vremea lui Solomon, lor le ajutară Tiriații și Sidomienii, care

s'au învoit să le procure lemn de cedru din munții Libanului. Lucrările erau supravegheate de arhiereu cu alți membrii ai preoțimei. Lucru mergea așa de izbutit, că deja în luna a doua a anului următor (535), chiar în timpul înființării cortului mărturiei de către Moise, a avut loc așezarea solemnă a temeliei noului templu. Toată solemnitatea punerei temeliei a fost săvârșită „după rânduiala lui David" cu cântările preoților și leviților, care cu trâmbițe și chimvale slăvită pe Domnul, „și tot poporul striga cu glas mare slava Domnului pentrucă se punea temelia casei Domnului". Dar mulți la asta, mai ales bătrânii dintre preoți, leviți și căpetenii, care văzuseră templul dinainte, nu-și putură stăpâni lacrimile, și „plânseră tare și nu putu poporul să înțeleagă exclamațiile de bucurie de plânsul și bocetul preoților" (1 Ezdra, III, 13). După aceea s'a pășit și la zidirea templului. Conducătorii poprului se adresară către cei întorși din robie cu chemarea la jertfe și contribuții și întâlniră un ecou plin de râvnă. Cei mai bogați din ei au făcut danii însemnate, așa că capii familiilor au jărtfit o mare sumă de 20.000 de darici ceea ce face cam 120.000 de lei aur, și 3.000 mine argint, ceea ce face deasemenea cam 400.000 lei aur, la care și poporul simplu a adaos jertfa sa nu mică în aur și argint, aducând în râvna sa religioasă la templu toată moștenirea sa, așa că propriu-dela popor s'a adunat aproape 480.000 lei aur și afară de asta 67 rânduri de vestminte pentru preoți. Singur Zorobabel, cel mai bogat dintre cei întorși din robie, a jărtfit 1.000 de darii, ceea ce face cam 160.000 lei aur, 50 de vase și 530 rânduri de vestminte pentru preoți, din care cea mai mare parte erau saraci. Cu toate aceste jertfe, mijloacele pentru templu se dovediră totuși insuficiente; din această pricină lucrul mergea încet, cu atât mai mult, că pentru asta nu erau prielnice nici înseși împrejurările externe. Țara se afla într'o stare tare neliniștită, pretutindenea mișunau bande de hoți, și era imposibil a face însămânțări regulate de seriale și secerișuri. In același timp începură să se observe si



Locul plângerii iudeilor.

primele urme ale rivalităţei zavistnice, care în urmă se instaură între populaţia Palestinei de sud şi de nord. Samarinenii, la care se statornicise centrul lor de sanctuar pe muntele Garzim, se arătară protivnici furioşi al ridicării templului din Ierusalim. Considerând Palestina acum posesiunea lor, ei se refereau tare duşmanos către cei veniţi din robie şi prin diferite pâri către guvernul persan obţinură chiar un decret pentru oprirea lucrărilor. In această privinţă ei, din nenorocire, izbutiră până întru atâta, că în adevăr ei stârniră la guvernul persan diferite bănueli cu privire la captivii înapoiaţi în Palestina, şi lucrările pentru zidirea templului au fost oprite până la moartea lui Cirus, care a avut loc peste şapte ani după aceea, în timpul unui război depărtat în Asia (1 Ezdra, IV, 24). Dar chiar şi după moartea lui nu deodată se îngădui iudeilor să se apuce iar de lucru. Cambize, fiul lui Cirus, era prea ocupat cu expediţiile sale, ca să se poată interesa de o neînsemnată colonie ca acea din Ierusalim, din care pricină şi în cursul domniei lui nu s'a făcut nici un spor mai departe în această privinţă. După aceea a urmat domnia uzurpatorului Pseudo-Smerdis, care se dădea drept fratele omorât a lui Cambise[1]), dar a fost demascat şi omorât, domnind de tot şapte sau opt luni. Abea în al doilea an al domniei următorului rege, Darie Histaspe, s'a îngăduit din nou iudeilor să păşască la lucrările lor, şi iar răsunară sunetele încurajatoare a ciocanelor şi altor instrumente de lucru pe muntele cel sfânt Moria.



Daricul persan.

Toate aceste pedici şi întârzieri se răsfrânseră tare greu asupra celor întorşi din robie, aşa că printre dânşii începuse a slăbi entuziasmul anterior, şi chiar începuse să decadă însuşi moralitatea. Dar întru susţinerea spiritului decăzut al poporului se iviră prorocii, cum au fost Agheu şi Zaharia. Cel mai bătrân din ei era Agheu, pentru că el sau era unul din captivi, dus din Ierusalim de Nabuhodonosor, şi asfel văzuse vechiul templu, întru toată slava sa, sau cel puţin se născuse în Babilon chiar la începutul robiei[2]). In timpul robiei el, fără îndoială, a conlucrat la acea mare stârnire religioasă, prin care s'a remarcat timpul de dinaintea întoarcerei din robie, deşi nu se ştie nimica despre propoveduirea lui din acel timp. Al doilea proroc, Zaharia, era

1) Se ştie, că Cambize a omorât pe ascuns pe fratele său Smerdise, şi folosindu-se de asta, un uzurpator, magul Haumata apucă tronul în numele prinţului ucis.

2) Agheu, II, 3. Evald socoate, că el a văzut primul templu.

mult mai tânăr decât Agheu, și el aparținea unei familii preoțești, ce se întorsese din robie la Ierusalim. Dar fiind om de neam preoțesc, el totodată avea vrednicie și prorocie ereditară, moștenită de dânsul dela tatăl sau unchiul său. După tradiție, el a fost ucenic a lui Daniil și Iezechiil, din care cauză și la vedeniile sale proorocești se răsfrâng vedeniile acestor proroci. In genere pe chipurile expresiilor lui se observă marea înrâurie a vieții babilonene. Așa, pentru determinarea timpului, el se folosește de anii domnitorilor (Zah. I, 1-7), și în genere manifestă conoașterea de aproape a moravurilor și obiceiurilor Babiloniei și Persiei. Și iată, acești proroci s'au ivit ca mari și puternici încurajatori ai poporului. In anul al doilea al domniei lui Darie Histaspe, în prima zi a lunei a șasa, în anul 521, Agheu se prezentă lui Zorobabel și Arhiereului Iisus, pentru ca să-i îndemne și poporul să-și înoiască puterile lor pentru restaurarea templului. El se adresă către dânșii cu o cuvântare înflăcărată, în care încuraja continuarea lucrului început, făgăduind ajutor de sus. El le reproșă întru aceea, că ei se îngrijesc mai mult de treburile lor obișnuite zilnic, decât de zidirea casei Domnului, din care pricină și treburile lor merg tare fără spor. Mai întâiu de toate era necesar să se zidească anume casa Domnului, care va servi pentru dânșii de isvor de înviorare morală și în toate celelalte privințe. „Intoarceți inima voastră pe calea voastră, zicea el către dânșii. Voi sămănați mult, dar strângeți puțin; mâncați, dar nu vă săturați; beți, dar nu vă îndestulați; vă îmbrăcați, dar nu vă încălziți; cel ce muncește pe plată muncește pentru o pungă spartă. Așa zice Domnul Savaot: întoarceți inima voastră la căile voastre, suiți-vă în munte și aduceți lemn, și zidiți templu; și Eu voi avea bunăvoința Mea spre dânsul, și Mă voi proslăvi, zice Domnul". Cuvântarea aceasta produse o puternică impresie asupra lui Zorobabel și a arhiereului, stărui și spiritul celuilalt popor, și ei cu toții pășiră din nou la lucru de zidire a templului. Trecând câtva timp tot cu asemenea îndemn apăru și Zaharia, și el transmise vedeniile sale, în care se zugrăvea slava noului Ierusalim, care încă și mai mult turnă curaj în sufletul poporului.

Nouă ni e cunoscut tare puțin templul zidit astfel. Dar se poate crede, că templul ocupa același spațiu, ca și templul lui Solomon. După cuprinsul său, clădirea era chiar mai mare decât templul lui Solomon. Spațiul larg a pământului templului a fost îngrădit cu un zid de trei rânduri de petre patrate întărite cu grinzi.

Sfânta Sfintelor, despărțită prin o mare perdea, era în acest timp cu totul goală. Dar în locul vechiului sicriu al legii în ea se remarcă un bloc natural de stâncă, care servea de loc al aducerei tămâerei din partea arhiereului în marea zi a curățirii. Aceasta probabil era chiar acea piatră, care în prezent se află în centrul tainic a mecetei lui Omar. Sicriul legii era sau ascuns de prorocul Ieremia pe muntele Nebo (2 Macab. II, 5), sau luat la cer până la arătarea lui Mesia (Apoc. XI, 19). Heruvimii, tablele legii, vasul cu mană și toiagul lui Aron, — toate aceste deasemenea nu mai erau în templu, de oare ce toate acestea au perit în timpul turburărilor politice precedente. Inaintea templului erau două curți din care în cea interioară se afla un enorm jertfelnic patrat pentru arderile de tot, făcut din pietre necioplite. In rând cu dânsul se afla un mare spălător pentru spălările necesare a preoților. In curte erau alăturate diferite încăperi și camere, menite pentru preoți și diferite rezerve. Prin valea dintre Moria și Sion era întins un pod și se făcuseră câteva porți, care dădeau acces liber din diferite părți. La templul anterior numeroșii arbori, „plantați în curțile Domnului[1]", dădeau o umbră minunată mulțimii închinătorilor, dar acum nu se îngădui nici de cum să se planteze asemenea pomi aproape de noul templu cel de al doilea, poate de teamă, că acești arbori să nu dea motiv de transformare a lor în loc de închinare păgânească. Mai era încă o particularitate, care deosebea acest al doilea templu de cel dintâiu. De oarece poporul iudeu acum nu mai era popor cu totul independent, ci se afla în dependență de un stat străin, apoi această depedență se și exprimă în construcția unui turn militar sau castel în partea de nord-vest a templului, și această fortăreață deveni locul permanent al autorităților persane. Anume această clădire este aceeà, care pe vremea stăpânirii romane era cunoscută sub numele de turnul lui Antonie, și pe vremea stăpânirii romanilor se numea de Baris. La porțile răsăritene al spațiului templului se vedea și alt semn al stăpânirii străine, și anume forma sculpturală a capitalei persane Suza, din care pricină și înseși porțile acelea începură a se numi suzaniene. Pentru prima oară deasemenea se trase un spațiu de despărțire unei părți din curtea exterioară, pentru prozeliții păgâni, care fiind schimbători ai lui Iehova, încă nu-și luase asupră-le toate ritualele iudaice.

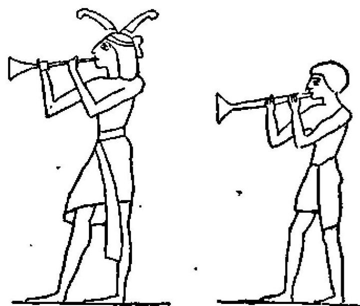
Intreaga clădire a fost terminată în anul al șaselea al dom-

---

1) I. Flavie, c. Arion, I, 22.

niei lui Darie (anul 515), peste 21 de ani dela punerea temeliei lui. S'a făcut o sfinţire solemnă a noului templu, care în genere se construise după chipul celui dintâiu, deşi din materiale mai puţin preţioase. Afară de 700 de jertfe de ardere de tot, au fost aduşi 12 ţapi ca jertfă pentru păcat „pentru tot Israilul, după numărul triburilor". Au fost restabilite, după statutul lui David, „dejurnile" preoţilor şi leviţilor, deşi pentru a se alcătui numărul complect a acestor dejurnii, a trebuit ca cele patru dejurnii prezente să fie împărţite fiecare în şase părţi. Sfinţirea a fost încheiată cu săvârşirea solemnă a Paştelor. Intreagă sărbătoarea Paştelor a fost săvârşită după rânduiala severă a legii lui Moise. Preoţii şi leviţii, toţi fără excepţie, au săvârşit asupră-şi curăţire legiuită, şi aceşti membrii curăţiţi ai cinului preoţesc aveau dreptul esclusiv de a junghia meii pashali, atât pentru preoţi, cât şi pentru mireni. In vechime acest ritual îl săvârşa fiecare cap de familie pentru casa sa proprie (Eşire, XII, 6). In timpul săvârşirii Paştelor sub Ezechia leviţii junghiau meii pentru toţi câţi nu s'au supus curăţirii după lege. Dar în timpul lui Iosia, marele restaurator al iudaismului în senzul lui strict, şi în realitate, restabilitorul lui, şi a introdus obiceiul, care a şi devenit acum permanent, anume, ca meii pashali să se junghie numai de preoţii şi leviţii, care s'au supus curăţirii deosebite. Din acest timp Ierusalimul începu a se recunoaşte tot mai mult singurul centru religios al iudaismului. Pentru săvârşirea Paştelor se adunau nu numai toţi aceea, care ieşise dela Babilon, ci şi mulţi din populaţia, care rămăsese din regatul de nord şi de sud, toţi aceia, părinţii cărora uitaseră strămutarea în Asiria sau pe Eufrat, şi chiar risipiţi prin alte ţări. Familiile risipite, sau micile comunităţi de iudei curaţi, şi în locurile depărtate ale satelor lor continuase să se considere unul şi acelaşi popor, cu toate că ei trebuise să trăiască singurateci printre diferite popoare păgâne. Galileea trimise reprezentanţi a zece triburi, — acele rămăşiţe ale lor, care scăpase de distrugerea regatului de nord de către Asiria. Asemenea prăznuire, atât de plină de nădejde şi de dulci amintiri despre zilele de mult trecute ale slavei, fu o bună încheiere pentru turburările şi greutăţile încercate în curgerea celor douăzeci de ani trecuţi. Recunoştinţa poporului faţă de Dumnezeu se exprimă în psalmi entuziaşti, numiţi în traducerea grecească cu numele proorcilor Agheu şi Zaharia (Ps. CXLIII — CXLVII). Intr'înşii toată natura e chemată să laude numele cel mare al lui Dumnezeu, Care „este aproape de toţi, cei ce-l cheamă întru adevăr", „susţine pe toţi cei ce nă-

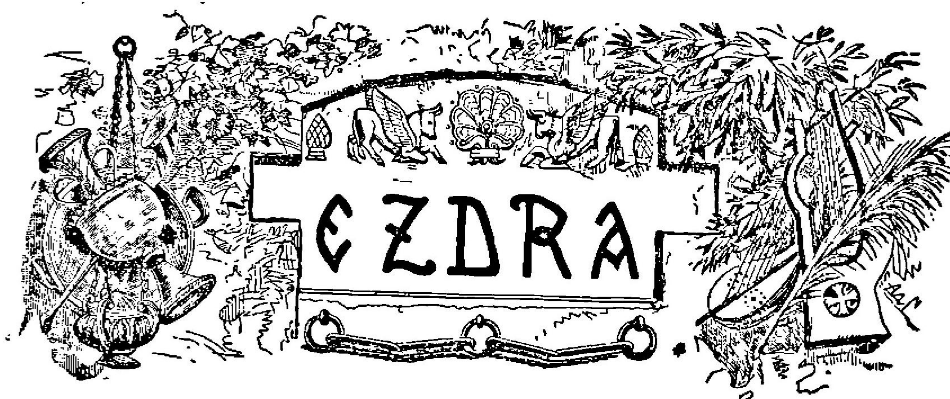
dăjduesc și ridică pe toți cei căzuți". Acest șir de psalmi de mulțămire se termină cu cântarea entuziastă de laudă: „Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați-L pe Dânsul întru cei de sus. Lăudați-L pe Dânsul toți îngerii Lui, lăudați-L pe Dânsul toate oștirile Lui. Lăudați-L pe Dânsul soarele și luna, lăudați-L pe Dânsul cerurile cerurilor și apele cele mai presus de ceruri. Să laude numele Domnului, căci El a zis și s'au făcut, El a poruncit și s'au desăvârșit. El le-a așezat pe veci de veci, a pus rânduială, peste care nu vor trece. Lăudați pe Domnul de pe pământ peștii cei mari și toate adâncurile, focul și grindina, noaptea și întunerecul, zăpada și negura, vântul vijelios, care împlinesc cuvântul Lui, munții și toate dealurile, arborii roditori și toți cedrii, hiarele



Trâmbițe antice
(după un monument egiptean)

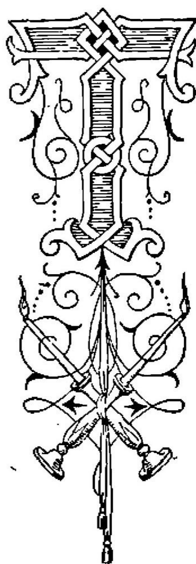
animalele cele mari, târâtoarele și paserile cele înaripate, regii pământului și toate popoarele, prinții și toți judecătorii pământului, tinerii și fecioarele, bătrânii și tinerii să laude numele Domnului, căci numele Lui al unuia e preaînălțat, slava Lui e pre pământ și în ceruri. El a înălțat neamul poporului Său, slava tuturor sfinților Lui, fiilor lui Israil, a poporului celui aproape de Dânsul. Aliluia" (Ps. CXLVIII). Sunetele solemne ale trâmbițelor, ale psaltirionului și arfelor din nou răsunară în laturile sfinte ale templului și poporul ales din nou a fost pus pe calea cea dreaptă pentru ajungerea la măreața sa chemare.





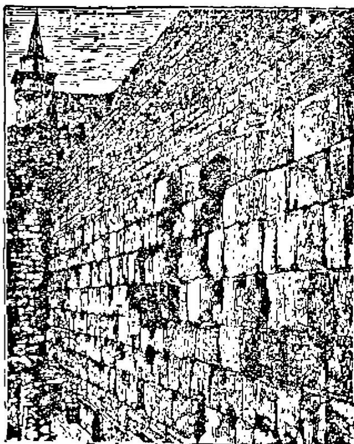
CAPITOLUL XX.

PREOTUL EZDRA.



Trec şaptezeci de ani în plină lipsă de veşti peste istorie dela terminarea construirei templului până la următorul eveniment important din Palestina, despre care există informaţiuni istorice. In decursul acestui timp Zorobabel şi-a părăsit cariera sa de activitate şi, de acord cu tradiţia iudaică, chiar se întoarse în patria sa în Babilon, ca acolo să-şi depună oasele. Descendenţii săi au continuat să existe mult după dânsul nu fără nici o autoritate, şi în locul lui în capul unui nou grup de captivi nu avu nici un nou prinţ indigen, nici prin influenţă proprie, nici prin numirea din partea guvernului persan. Neamul arhiereului se continuă dela Iisus, şi acum pentru prima oară, dela moartea lui Elie, conducerea supremă a poporului trecu iară în mânile neamului lui Aaron, deşi încă sub un control suprem al guvernului persan, indigen sau străin, care locuia în fortăreaţă, care predomina asupra templului. Coloniştii se deteră la obişnuitele lor ocupaţiuni. Incet-încet ei se deprin-

seră cu vecinii lor, în care caz unii din capii familiilor chiar începură să intre în căsătorii mixte cu dânşii. Arhiereul Eliazar, care locuia în marele încăperi din cuprinsul templului, era legat prin îndoite legături cu principii indigeni, cari în Samaria şi în Amanul Transiordanian erau reprezentanţii guvernului persan (Neem. XIII, 4). Pe uliţile Ierusalimului din nou începu curentul comercial şi industrial. Prin oraş treceau asini greu încărcaţi cu saci cu grâu şi cu coşuri cu fructe chiar şi în zilele sacre de odihnă. Se iveau acolo chiar marinari tirieni, vânzându-şi peştele lor şi alte lucruri comerciale feniciene. La bazare îşi deschiseră atelierele lor giuvaergiii, schimbătorii de bani şi negustorii de legume. Clasele cele mai sarace, cel puţin multe din ele, prin necesitate căzură încet-încet în stare de atârnare de cei mai bogaţi, printre care iar începu să se arate luxul, iar odată cu el felul neruşinat de a lucra, prin care se destinsese vechea aristocraţie, aşa de adesa mustrată de vechii proroci. Insuşi Ierusalimul era populat încă slab şi se pare că nu dădea nădejde să se ajungă într'însul la acea prosperitate, la care se nădăjduise de către robii întorşi din robie. In tot cazul e neîndoelnic, că fie după slăbirea internă a înseşi celor întorşi, sau din alte pricini oare care, ca de pildă incursiunea neamurilor vecine, despre care nu avem nici un fel de informaţiuni mai lămurite, zidurile Ierusalimului tot nu erau încă terminate, mari spărturi tot mai erau încă într'însele, mai ales acolo, unde cândva se aflau porţile, distruse, dar nefăcute acum. Munţii înconjurători tot mai erau plini de ruine. Templul, deşi acum terminat, tot nu era suficient înzestrat cu cele de nevoe şi cu lucrurile de nevoe înăuntru şi înafară. In asemenea împrejurări grele, nădejdea coloniştilor era îndreptată către concetăţenii lor bogaţi din îndepărtatul Babilon şi din Persia. Centrul poporului ce se renaşte era în propria sa veche capitală, dar izvoarele lui, civilizaţia lui erau la curtea monarhilor persani. Şi anume deacolo au eşit doi mari înfăptuitori, cari au lăsat o cronică originală de iubire pasionată către ţara lor, pe care nu o văzuse niciodată, şi această cronică, cu


Zidul plângerilor

toate multele sale neizbutiri în activitatea lor, dă fiecărui pas al ei un interes neobişnuit din cauza acelui adânc patriotism, care-i însufleţea.

Primul şi cel mai evident din ei a fost Ezdra, preot, cunoscut prin ştiinţa sa în ale legii şi prin râvna sa pentru observarea strictă a ei. Genealogia sa care a fost urmărită pânăla Aaron (2 Ezdra, VIII, 1), cuprindea într'însa o serie lungă de preoţi. El era strănepot arhiereului Helchia, chiar acela, care a găsit cartea legii în templu în zilele regelui Iosia, şi a arhiereului Seraia, pe care Nabuhodonosor l-a dat morţii în Rivla (4 Reg. XXV, 8). Din această cauză în ochii contimporanilor, el se considera preot cu preferinţă. Dar născându-se în Babilon, el nu văzuse niciodată templul. Cinul lui preoţesc deci era numai un simplu titlu, de oare ce Ezdra se afla departe de acel loc, unde se putea preoţi. Dar cu atât mai serios el se dădu la studiul legii şi cu atât mai râvnitor fu dedat el împlinirii riguroase a ei. Fiind preot riguros, el odată cu aceasta se remarca în mijlocul compatrioţilor săi şi prin aceea, că a fost primul reprezentant al acelei clase de învăţaţi, care în urmă a primit o importanţă aşa de mare în istoria iudaismului şi anume a fost „cărturar". Cărturarii sau soferimii într'o formă oare care existaseră deja de mult. Ei la început fuseseră cronicari sau scriitori, de către care se număra poporul sau oştirea. Importanţă însemnată au avut ei în calitate de cronicari regali sau logofeţi. După aceia, când propoveduirile prorocilor începură să se întrupeze în cărţi scrise, şi necazurile regatelor căzute şi robia ce a urmat au îndemnat poporul să adune monumentele scrise ale trecutului, atunci ei ocupară un loc văzut alăturea cu prorocii. Astfel a fost în timpul trecut Baruh, prietenul lui Ieremia. Tot astfel, în înţeles şi mai important, era Ezdra. El a primit educaţia în şcolile iudaice a erudiţiunii haldeene, pătrunsă de atmosfera castei sacrificatorilor, care-şi avea sediul său în Borznin sau în templul lui Bel, unde în urmă a şi apărut parafraza haldeiană şi talmudul babilonean. Pentru erudiţiunea sa el s'a bucurat nu numai de o vastă influenţă în mijlocul poporului său, ci şi de o deosebită bunăvoinţă a regelui Artaxerxe Longimanul, decretul căruia în anul 457 serveşte drept început al enumerării săptămânilor lui Daniil.

Anume acest învăţat respectat dintre preoţi cu multă atenţiune a urmărit mersul evenimentelor în pământul făgăduinţei. Vestea despre restaurarea templului şi a cultului în acel pământ se răspândi în toate hotarele monarhiei persane, pe unde mai

rămăsese iudei, şi, încurajaţi de asemenea izbândă, a confraţilor lor, mulţi dintr'înşii se hotărîră, ca măcar acum să se folosească de decretul lui Cirus. Din această cauză se adună o nouă grupă de emigranţi, care, în număr de 1500 de familii, să plece în ţara sfântă. Şi iată, conducător al acestui grup apăru Ezdra, hotărân-du-se personal să viziteze Ierusalimul şi să se convingă atât de starea religioso-morală reală a celor duşi în pământul făgăduin-ţei, cât şi în scopul de a contribui la organizarea cât mai bună a lor pe locul vechiului sanctuar. Această hotărîre a sa întâm-pină o deplină bunăvoinţă din partea lui Artaxerxe, care îl a-proviziona cu scrisoarea sa regală, asigurându-l de ajutorul şi de protecţiunea din partea slujbaşilor regatului, atât în timpul călă-toriei, cât chiar şi în Palestina. Atât regele, cât şi nobilimea erau adânc interesaţi de o întreprindere a unui om aşa de respectabil şi deaceea îi făcură daruri mari în aur şi argint pentru templu.


Funcţionari persani.

Ezdra primind douăzeci de vase sfinte de aur, care costa 1000 de darici, şi două vase de aramă foarte preţioase, aşa că toate vasele pen-tru templu primite de el erau de o valoare mult mai mare ca 320.000 lei aur. Afară de asta, el a primit şi direct în bani 650 de talanţi, ceeace pentru timpul acela prezinta un capital foarte mare. Prin decre-tul regal se poruncea să i se dea la fiecare staţie grâu, vin, ulei şi sare, cât trebuia pentru călători şi el apoi era împuternicit să primească la acele staţiuni şi banii, care s'ar fi cerut pentru jertfe la Ierusalim (1 Ezdr. VII, 11-22). Afară de aceasta, se dete şi scutire de orice dări, impozite şi vămuiri a tuturor preoţilor, leviţilor şi a celorlalţi slujitori la templu. In fine, el fu împuter-nicit să numească căpetenii şi judecători în Iudeea, care să se îngrijască de îndeplinirea legii şi să observe predarea ei cuvenită pretutindenea, în care caz neascultarea faţă de ei să se asigure prin frica închiderei în temniţă, confiscărei averilor, escluderea din comunitate şi chiar a morţii. In genere lui i se oferi stăpâ-nire nemărginită în opera organizării poporului său.

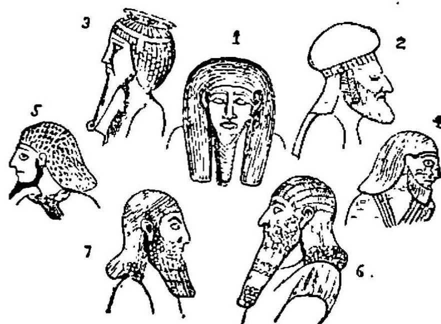
Punctul de adunare pentru caravana călătorilor fu designat oraşul Agava pe canalul cu acelaşi nume, în Babilonia, şi acolo s'au adunat în ziua hotărâtă pânăla 1500 de familii din cele mai

bune clase, mireni, preoţi şi leviţi. In această caravană se primiră numai oameni de sânge curat iudeu şi de aceea au trebuit trei zile pentru cercetarea actelor genealogice a celor ce doreau să ia parte la plecarea spre Iudeea. Spre mirarea tuturor celor ce doreau a face parte din caravană nu se arătară nicidecum leviţi sau slujitori ai templului. Din această causă s'a trimis o deputaţie de câţiva oameni influenţi cu doi învăţători de lege, membri ai nouei instituţiuni a cărturarilor, în colonia leviţilor şi a netinenilor (cum se numeau slujitorii templului), în Casifio, ca să-i invite să ia parte la mutarea în ţara sfântă. Rezultatul a fost alipirea la caravană a unui învăţător sau cărturar şi a vreo patruzeci de leviţi şi a 220 de netinieni (1 Ezdr. VIII, 18-30).

După asta caravana, compusă din mireni, preoţi, leviţi în înţelesul strict al acestui cuvânt, cântăreţi la templu şi străjeri netineni, era gata de plecare. Impreună cu femeile şi copiii în toată caravana se enumera mai bine de 5000 de suflete. Acum rămăsese numai să pună întreaga întreprindere sub purtarea de grijă a celui Preaînalt, şi în acest scop s'a rânduit un post. Comunicând regelui, că ei se încredinţează pe sine sub mâna atât ocrotitoare a lui Iehova, Ezdra renunţă la convoiul militar, pe care i-l oferea regele pentru a le asigura caravana cu averile ei ispititoare contra prădalnicilor arabi. Aurul şi argintul şi vasele sfinte au fost în fine încredinţate purtării de grijă preoţilor şi leviţilor aleşi, corturile au fost ridicate şi caravana plecă la drum. Toate lucrurile sfinte au fost încredinţate celor mai evlavioşi dintre preoţi, cu condiţia, ca ei după sosirea în Ierusalim să le predea cu cântarul preoţilor şi leviţilor şi în genere capilor generaţiunilor israilite, la tezaurul dela casa Domnului (1 Ezdra, VIII, 29).

Patru luni şi jumătate s'au cerut pentru călătoria dela Eufrat prin pustiu către Siria de nord şi după aceea spre sud pânăla Ierusalim. „Mâna Dumnezeului nostru, - zice Ezdra, - a fost peste noi, şi ne-a mântuit din mâna vrăşmaşului şi de cei ce ne pândeau în drum (1 Ezdr. VIII, 31)". Sosirea unui grup aşa de însemnat de pelerini din ţara robiei trebue să fi bucurat peste măsură pe locuitorii Ierusalimului. Tezaurile aduse din Babilonia cu lunga caravană de cămile au fost puse cu grijă în oraşul sfânt, şi conducătorul, renumit prin ştiinţa sa în ale legii şi prin râvna sa pentru împlinirea ei, împreună cu care mai poseda şi autoritatea supremă pentru ajutorarea împlinirii ei. Ezdra pentru mulţi cu adevărat a trebuit să se pară un nou Moise. In ziua a

patra după sosire, argintul, aurul și vasele sfinte au fost în chipul cuvenit cântărite și predate slujitorilor templului în prezența a doi preoți și a doi leviți. Toți locuitorii Ierusalimului se umplură de o deosebită bucurie, s'a organizat o mare sărbătoare religioasă, cu bogate jertfe și decretele marelui rege în favoarea iudeilor au fost trimise funcționarilor persani, stârnind nădejdea generală și entuziasmul poporului. Ezdra ocupă imediat situația de judecător suprem asupra comunității, umbrind chiar pe arhiereu și toate celelalte autorități. Uitându-se împrejurul său, noul cârmuitor începu să pătrundă în viața internă și externă a comunității. Așa au trecut câteva luni, și în curgerea lor nu se întâmplă nimic, ce ar fi turburat grija liniștită pentru așezarea instalațiilor templului. Dar în ziua de 16 a lunei a noua se produse un eveniment foarte important. In cursul acestui timp copiile legii, aduse de Ezdra din Babilon, fusese probabil răspândite în diferite sate ale Palestinei, dar în aceste copii se coprindea oprelîștea riguroasă a căsătoriilor mixte, lucru de care se pare că n'a știut nimenea până acum. Atunci căpeteniile poporului se prezentară la Ezdra și găsindu-l în curtea templului, declarară, că asemenea nelegiuire a pătruns în toate clasele comunității lor. Această știre amărî foarte tare pe Ezdra, și el imediat văzu, ce mare rău prezentau aceste căsătorii pentru poporul ce se regenera. Față cu slăbiciunea sa sub raport politic și religioso-moral, poporul iudeu prin aceste căsătorii putea să se piardă cu totul pintre popoarele mai tari decât el. Asemenea calcule dădură așa de mare importanță declarațiunii ce i se făcuse, ceea ce îl zgudui tare mult. Ca să producă o mare impresiune asupra poporului, Ezdra, în exprimarea neobișnuitei sale dureri, aicea pe loc înaintea poporului adunat își sfâșii hainele sale de desupt și de deasupra, își smulse părul din cap și din barbă, și cuprins de mare întristare șezu pe pământ (1 Ezdr. IX, 1–4). Imprejurul lui se adunară toți aceia, care simpatizau cu durerea lui și ei cu toții, apăsați de durere, șezură tăcuți pânăla apusul soarelui, când au trebuit să aducă jertfa de sară și când curțile templului au început iară să se umple de grupuri de închinători. Atunci Ezdra, se sculă din situația sa



Bărbile în Vechiul orient.

necăjită, cu hainele sale rupte căzu în genunchi și, ridicându-și mânile, se adresă cu o înflăcărată rugăciune către Dumnezeu, legea căruia fusese expusă la o violare așa de crudă (1 Ezdr. IX, 6-11). Rugăciunea lui era întreruptă de suspine, care zguduia adânc și inimile întregului popor adunat. In curțile templului se adună din ce în ce mai mult popor, care înconjură pe Ezdra și se împreună cu el la plâns și suspine. Aicea se aflau și bărbați maturi, și femei, și copii. In grozavă agitație, poporul, condus de un oare care Șehania, fiul lui Iehiil din fiii lui Elam, se adresă lui Ezdra cu cuvintele: „Noi am făcut nelegiuire înaintea Dumnezeului nostru, că ne-am luat femei de alt neam din popoarele țării; dar mai este nădejde pentru Israil în această faptă; încheiem acum așăzământ cu Dumnezeul nostru, că, după sfatul stăpânului meu și a celor ce-s cu evlavie în fața poruncilor Dumnezeului nostru, noi eliberăm dela noi toate femeile și copiii născuți de ele să fie după lege? Scoală, pentru că asta-i treaba ta, și noi suntem cu tine: încurajează-te și lucrează!" (1 Ezdr. X, 2-3). Auzind această declarație, Ezdra imediat s'a sculat în picioare și a luat dela toți cei care erau de față jurământ, că-i vor ajuta în munca sa de prefacere, și apoi se retrase îndată la încăperile fiului arhiereului, în unul din etajele de sus ale templului și acolo rămase în înfrânare totală până și dela pâne și apă timp de trei zile, care au trebuit să treacă înainte de a putea fi convocat adunarea solemnă pentru adeverirea dispoziției poporului relativ de acest important lucru.

Nu-i fără interes să vedem, ce anume ordine de cârmuire exista în acest timp în poporul iudeu. Autoritatea supremă de stat peste dânsul se afla în mânile unui satrap persan, care cârmuia întreaga Țară dinspre apus de Eufrat (1 Ezdr. V, 1-13). Sub supravegherea lui se aflau diferiți cârmuitori și conducători de provincii, care-și aveau reședința în orașele principale siriene (1 Ezdr. VI, 7, VIII, 36). In fortăreața principală a Samariei, pentru menținerea ordinei în țară, stătea o garnizoană persană (Neem. IV, 2). Dar, exceptând această cârmuire administrativă exterioară, poporul iudeu mai poseda o cârmuire lăuntrică proprie. Vrednicia princiară a casei unsului Domnului David se încheiase odată cu moartea lui Zorobabel. Arhieria, poate din cauza neînsemnătăței persoanelor ce o ocupau în tot cursul periodului stăpânirei persane, perduse orce importanță politică și socială. Cârmuirea obișnuită se afla în mânile bătrânilor sau a căpeteniilor (1 Ezdr. X, 8, 14), care și ei înșuși erau subalterni ai unor supraveghe-

tori din diferite arondismente. Dar și față de existența unor asemenea funcționari, în cazuri importante se credea indispensabil a se adresa pentru soluționarea chestiunii către înseși poporul, care se și convoca pentru a primi sau respinge o soluțiune dată. Anume o asemenea adunare a poporului s'a și hotărât să convoace acum Ezdra pentru soluționarea chestiunei, care-l interesa adânc.

Aceasta era în ziua de 20 a lunii a noua, pela jumătatea iernei siriene; o ploae rece curgea în valuri de potop și poporul tremura din pricina sfaturilor căpeteniei sale severe și suferind de vremea rea, hotărî să fixeze o comisie deosebită ca să studieze, întru cât răul căsătoriilor mixte a pătruns în popor, ca după aceea să se ia măsurile cuvenite pentru divorțarea vinovaților de femeile lor și să-i despartă chiar de copiii lor. La începutul anului următor în adevăr a fost alcătuit un tablou, în care se indica patru oameni vinovați din neamul preoțesc și aproape vreo cincizeci din mireni. Tabloul acestor vinovați a fost citit public și Ezdra în concluzie proclamă, că „toți aceștia și-au luat femei de alt neam și unele din aceste femei li-au născut copii" (1 Ezdr. X, 44). Insuși vinovații au fost profund atinși de toate cele petrecute, și mulți din ei, și în fruntea lor toți fiii arhiereului Iisus, „își dădură mâna ca încredințare, că vor da drumul femeilor lor, și că sunt vinovați să aducă o oae jertfă pentru vina lor". După dânșii urmară și ceilalți preoți și leviți, precum și mirenii, care locuiau în Ierusalim. Astfel lucrarea de curățire de legăturile ilegale se termină destul de satisfăcător în Ierusalim. Dar nu tot așa de ușor era de obținut aceasta în celelalte orașe mai mici. Locuitorii lor se aflau în mare comuniune cu popoarele vecine și se puteau teme, că prin alungarea femeilor, luate din familiile lor ei pot stârni contra lor o mare dușmănie din partea acelora. Dar și ei deasemenea au trebuit să se supună întregei severități a legii. Pentru împlinirea legii rigurosului preot s'a rânduit un anumit consiliu, și acest din urmă a ordonat prin anumiți vestitori prin toate orașele Iudeei hotărârea, ca toți aceia, cari au intrat în căsătorii mixte, în curs de trei zile să se prezinte la Ierusalim, sub pedeapsa lipsirei de orce avere și escluderea din comunitate. Unei porunci așa de severe s'au supus imediat toți. Când a trecut timpul culesului viilor și s'au isprăvit lucrările câmpului, sătenii cu cârdul plecară la Ierusalim și s'au adunat în larga piață de dinaintea templului. Ezdra, mărginindu-se la activitatea de învățător, se adresă către cei adunați cu o cuvântare,

le explică nelegiuirea săvârşită de ei şi ceru, ca ei să recunoască deschis păcatul lor şi le ceru să se despartă de popoarele străine ale ţării şi îndeosebi de femeile lor de alt neam. Toată adunarea răspunse cu glas tare: „tot ceace doreşti tu, vom îndeplini", declarând totuşi pe lângă asta, că ei în acest timp ploios nu pot rămânea mult în Ierusalim, până s'ar termina toată lucrarea. Din această causă se primi cu plăcere propunerea de a se numi un consiliu deosebit pentru cercetarea acestui lucru. Insuşi Ezdra alese din partea sa membrii pentru acest consiliu şi terminară problema pusă lor în curgere de trei luni. Ei adunară informaţiuni relativ la persoanele, care intrase în căsătorii mixte, şi cerură, ca ele să se prezinte la Ierusalim şi să declare desfacerea căsătoriilor cu femeile de alt neam, precum şi pentru aducerea jertfei statornicite întru aceasta. Pentru rezolvirea acestei chestiuni în Ierusalim trebuiau să se prezinte deasemenea şi bătrânii oraşelor sau judecătorii. Membrii sfatului numit împărţiră între dânşii acelea dintre aşezările omeneşti sau dintre oraşele de provincie, care cădeau sub cercetarea lor, şi făcură pretutindenea divorţurile cu femeile şi copiii de alt neam, cum se făcuse aceasta şi în Ierusalim. Unii de altmintrelea, din iubire pentru familie şi din respect către părinţii şi rudele lor, cu care se aflau în raporturi de prietenie, arătară opoziţie unei asemenea hotărâri. Aplicatu-s'a oare confiscarea averilor şi escluderea din comunitate, — nu se ştie.

Această severitate la aplicarea legii despre ferirea de popoarele vecine: de samarineni, amaleciţi şi alţii, atrase după sine, cum şi era de aşteptat, nu puţine urmări grele. Acel părete despărţitor, pe care Ezdra şi ceilalţi riguroşi râvnitori ai legii voiau să-l ridice între poporul ales şi celelalte neamuri prin aplicarea adevărată a pravilelor impuse de Ezdra, stârniră în mulţi, mai ales dintre samarineni, o extremă duşmănie. Oare acum, cugetau ei, trebue să fim străini de acel Dumnezeu, pe care ni l-am ales, şi să fim excluşi dela sanctuarul din Ierusalim, la care ei până acum luaseră parte? Fiecare carte de despărţenie, de care era urmată orce despărţire a israilitenilor de femeile şi copiii de alt neam, servea de document, care susţinea duşmănia cea mai furioasă din partea rudelor lor, aşa de crud lepădate de căpeteniile poporului iudeu şi de bărbaţii lor care se supuneau acelora, negreşit era împărtăşită de părinţii şi fraţii lor, şi de aicea dela sine se năştea o duşmănie extremă între aceste diferite neamuri. Din nefericire pentru iudei, în fruntea samarinenilor stătură doi oameni activi şi întreprinzători, şi anume Sanavalat şi Tobie.

Amonitul Tobie se afla în înrudire cu familii iudaice, și tot așa probabil și Sanavalat. Acest din urmă din ei avea se pare dorința serioasă să intre mai de aproape cu comunitatea iudaică și să ia parte la slujbele dumnezeești din Ierusalim și la templu. Acum însă ei, ca oameni de sânge străin, fiind escluși din comunitatea iudaică, ocupară o poziție dușmănoasă față de iudei și voiau cu sila sau prin vicleșug să obțină participarea sa la templul din Ierusalim. La început din partea lor s'au întreprins, poate, unele măsuri, ca iarăși să stabilească cumva acordul între cele două comunități și în parte să se abroge dispoziție de înstrăinare. In Ierusalim și în multe orașe era fără îndoială un partid, care privea mai indulgent la căsătoriile mixte și de aceea nu aprobase în totul felul de a proceda al lui Ezdra. Mulți iudei negreșit se supusese hotărârii divorțului de femeile și copiii lor de alt neam numai de frică de a nu atrage asupra lor pedeapsa sub forma de confiscarea averei și a escluderii din comunitate. Alții fără îndoială preferară chiar să o rupă cu poporul lor, numai să-și păstreze legătura cu familia sa, și asemenea persoane negreșit au fost primite cu bucurie de Samarineni. Ei deasemenea se raportau cu dârjenie contra legiuitorilor severi din Ierusalim și în genere către compatrioții lor și se apropiară mai mult de prozeliții cei escluși din comunitate, cei mai mulți dintre ei erau chiar de altă părere relativ de permisiunea sau nepermisiunea căsătoriilor mixte cu femei, care cel puțin de dinafară s'au supus legii. Dar corespundea această severitate cu litera legii? Nu ne prezintă oare istoria veacurilor trecute multe pilde, că israiliții au contractat căsătorii cu femei de alte neamuri? Asemenea și alte întrebări de felul acesta se discutau cu aprindere între acești nemulțumiți, și acești din urmă găsiră o vie simpatie în acel partid indulgent, care exista chiar în Ierusalim.

Intre acestea în Ierusalim se continua riguroasa activitate reorganizatoare a lui Ezdra, și cu tot murmurul celor nemulțămiți, se producea curățirea cu îngrijire grăunțelor poporului ales de orce pleavă străină. Când încercările de împăcare, care fără îndoială s'au făcut din partea celor escluși din comunitate, au suferit neizbândă din partea puterei neînduplecate a râvnitorilor legii din Ierusalim, atunci chestiunea ajunse pânăla ciocniri învrăjbite. Aceste ciocniri se continuară timp de câțiva ani, și de oare ce Ezdra era mai mult om de carte și dedat la rugăciune, atunci folosindu-se de aceasta mulți nemulțumiți se înțeleseră pe ascuns cu protivnicii lui. De aceasta se folosiră Sanavalat și aliații

lui, care se distingeau printr'un caracter hotărât și prin o ură grozavă asupra protivnicilor lor, și au aprins dușmănia contra lor. Lucrurile ajunseră până acolo, că ei începură să facă atacuri chiar contra Ierusalimului. E greu de spus, ce le da lor atâta îndrăsneală, de oare ce ei totuși doar știau, că Ezdra se bucura de bunăvoința curții persane și mai ales din partea lui Artaxerxe. Ei poate se bizuiau pe schimbabilitatea simpatiilor și slăbiciunea acestui rege persan. In tot cazul, Sanavalat cu coteria lui adunară o armată înarmată și se îndreptă spre Ierusalim. Ierusalimul nu era amenințat de puțină primejdie, de oare ce reprezentanții autorității într'însul erau oameni în genere incapabili la treburile militare. Folosindu-se de aceasta, samarinenii făcură spărturi în zidurile Ierusalimului, arseră porțile de lemn și dărâmară multe case din oraș, așa că Ierusalimul iară deveni în parte o movilă de ruine. Dar ei cruțară chiar templul, de oare ce el se considera sfânt și pentru dânșii. Cu ajutorul acestui atac dușmănos Sanavalat socotea să constrângă pe Ezdra, consiliul lui și pe ceilalți râvnitori ai legii din nou să-l primească pe dânsul și pe Samarineni în alianță cu sine. Deși templul nu era distrus, dar cu toate acestea el se pustii în mare măsură. Majoritatea locuitorilor Ierusalimului, lipsiți de apărarea zidurilor, îl părăsiseră și se strămutaseră în alte locuri, unde ei puteau găsi mai multă apărare și să ducă o viață mai liniștită. Preoții și leviții, ne mai primind întreținere pentru traiu și zeciuele din seceriș, deasemenea părăsiseră templul și-și căutară mijloace de traiu, unde puteau să și le găsască. Aceasta fu o vreme tristă pentru popor, care abea începuse să se ridice pe picioare după robia babilonică. Dar ce făcea în acest timp Ezdra și cei ce simpatizau cu dânsul? Unde se aflau ei?. Despre asta nu se știe nimic. Multe familii nobile din nou intrară în înțelegere cu vecinii, din nou luară în casele lor femeile lepădate, sau chiar din nou intrară în căsătorie cu localnicii. Pentru a ne explica tăria acestor legături conjugale și pentru timpurile viitoare, ei pe lângă aceasta le întăriau se pare cu jurăminte reciproce. Opera lui Ezdra se dovedi se pare distrusă și însuși existența poporului se expuse primejdiei. Acum mai mult decât orcând în popor începură să pătrundă obiceiuri străine. Din nou copiii născuți din mame de alt neam învățau limba lor și uitau pe cea natală evreească, care în popor se considera limbă sacră, de oare ce în această limbă se alcătuise legea cea mult cinstită și tot în ea

propoveduiseră prorocii. Graiul popoarelor vecine prezenta un ciudat amestec, care consta din diferite elemente arameice și din altele multe, până și din cele cusite, pe când limba ebraică, de și în timpul robiei babilonice pătrunsese și într'însa diferite elemente străine, totuși își păstrase caracterul său primordial și, prin introducerea de elemente străine, devenise numai încă și mai bogată și mai flexibilă. O asemenea stare de lucruri amenința în sfârșit cu peirea totală a naționalității, dar primejdia asta a fost înfrântă prin intrarea în acțiune a unui nou râvnitor pentru lege, care se arătă tare și puternic ajutător al preotului Ezdra.





CAPITOLUL XXI.

N E E M I A.



Regele Artaxerxe lunile de vară de obiceiu le petrecea în Ecbatana între dealurile Midiei, iar iarna trăia în Suza, la 300 de chilometrii spre sud, între munţii Suzianei, pe coastele lor apusene, unde climatul cald a golfului Persic se tempera de povârnişurile răcoroase ale munţilor. Acolo, printre slujbaşii dela curtea lui Artaxerxe, era un iudeu Neemia, care ocupa postul important de paharnic şi care-i da putinţa să se afle în raporturi apropiate cu monarhul său. Pentru ca să ocupe un asemenea post, se cerea o deosebită încredere din partea monarhului, de oarece numai demnitarului, care inspira o absolută încredere îi era îngăduit să exercite o asemenea demnitate. Iosif Flavie istoriseşte, că atunci când acest înalt demnitar Neemia se primbla odată în afară de zidurile Suzei, văzu nişte călători, care se îndreptau spre oraş, vădit obosiţi de o lungă călătorie, şi luând aminte la convorbirea dintre ei, înţelese, că ei vorbeau în limba evreiască. Nimic nu mişcă inima aşa în ţară străină, ca anume limba natală. Neemia imediat se apropiă de dânşii şi află, că aceştia erau că-

lători din Iudeea, și numai decât au urmat întrebări despre Ierusalim și despre cei ce se întorseseră acolo din robie, și informațiunile comunicate de călători au fost extrem de nefericite. Zidurile orașului în măsură considerabilă se refăcuse, fusese restabilite și porțile arse de samarineni, dar în urma rapoartelor guvernatorului persan al Palestinei și a secretarului său, dela curtea regală a eșit poruncă să se oprească aceste lucrări. Folosindu-se de aceasta, popoarele vecine, furioase mai înainte de refuzul lui Zorobabel a ajutorului oferit de ele, și încă și mai tare iritate din pricina măsurei lui Ezdra pe chestiunea divorțului israiliților de femeile de alt neam, au năvălit asupra Ierusalimului, au dărâmat și au ars tot ce se făcuse acolo. Și aceasta nu era încă totul; țara a fost fățiș supusă dărâmărilor și mulți iudei prinși și duși în robie în timpul incursiunilor nocturne, cu care prilej trupurile celor uciși adesa au fost aruncate pe drum. Auzind această veste tristă, Neemia dădu drumul la vorbă, cu care prilej întristarea lui se exprimă in plânsetul șoptit lui prin psalmi și de cartea plângerile lui Ieremia". Intristarea îl reținu la poarta orașului, așa în cât el uită de curgerea vremei și se deșteptă numai atuncea, când i se aduse aminte, că prezența sa era cerută la palat: regele se pregătea deja să treacă la cină și Neemia trebuia să grăbească, ca să-i servească în calitate de paharnic. După obiceiu, el pregăti vinul și-l dete regelui, și se silea să-și înăbușe întristarea sa lăuntrică. Dar ea apărea vădit pe fața sa și în toate mișcările lui, așa că și fără să vrea atrase atențiunea înseși regelui, care îi și zise: „De ce fața ta este tristă. Nu cumva ești bolnav sau poate ai vreo întristare la inimă?" (Neem. II, 1–2). Atunci Neemia cu inimă curată descoperi regelui pricina întristării sale, spunându-i: „In veci să trăiască regele! Cum să nu fie tristă fața mea, când orașul, casa mormintelor părinților mei e în pustiire și porțile lui arse cu foc!" Artaxerxe, care totdeauna simpatiza pe iudei și luase parte cu inima sa caravana cu captivi, care se întorsese cu Ezdra, îi zise cu bună voință: „Ce dorești tu?" Incurajat de asemenea raport al regelui către chestiunea asta, Neemia îi ceru învoiala, ca să-i dea pentru un timp concediu să meargă în Palestina și să se îngrijască ca să pună acolo lucrurile în ordine. Regele iubea așa de mult pe credinciosul său paharnic, că imediat își dădu învoirea sa la cererea lui. Pentru ca această călătorie să fie cu deosebire lesnicioasă pentru dânsul, lui i se dete scrisori către diferiți guvernatori de provincii din drumul său, cu oferirea de trecere liberă și dreptul

de a cere orce fel de ajutor la nevoe. Mai mult încă, i se dete dreptul să se folosască de lemnărie din pădurile regale pentru facerea porţilor, de a trăi în palatul guvernatorului provinciei şi în fortăreaţa de pe muntele templului. Pentru asigurarea lui în călătorie, i se dete un convoi de călăraşi, şi astfel asigurat din această lature, el plecă spre Ierusalim în calitate de înalt demnitar din partea curţii regale, având cu sine o însemnată ceată de însoţitori şi de slugi personale.


Paharnic, (după un monument asirian)

Sosind o asemenea persoană însemnată dintre iudei, negreşit a fost un mare eveniment pentru Ierusalim şi pentru tot poporul. Ezdra era judecător şi şef pentru căpetenia guvernului persan, iar Neemia, care sosise acum, era însuşi cârmuitor suprem al Ierusalimului şi Iudeei, şi se bucura de autoritate nemărginită. Ţara în adevăr el a găsit-o în stare jalnică, oraşul era fără ziduri şi fără porţi şi prin urmare cu totul fără apărare, expus la toate învaziile. Prorocul Zaharia a zugrăvit minunat acel timp, când o asemenea apărare exterioară nu va mai fi de trebuinţă (Zah. II, 4). Dar aceasta putea să se realizeze abea în viitor, iar acum Neemia vedea, că zidurile erau absolut necesare pentru asigurarea vieţii poporului. Deaceia primul lui gând era: cât mai repede să se întărească oraşul şi să se facă inaccesibil pentru năvălirele duşmanilor. Dar dacă sosirea unei căpetenii iudaice aşa de importante bucură pe iudei, apoi tot ea îngrijoră extrem de mult şi înfurià pe duşmanii Ierusalimului, cari totuşi pentru un timp nu îndrăsniră să întreprindă nici un fel de acţiuni duşmănoase contra unei persoane aşa de înalte, care se bucura de bunăvoinţa şi iubirea puternicului monarh. Şi iată Neemia păşi imediat la lucru. Duşmănia protivnicilor poporului iudeu era aşa de îndârjită, că şi Neemia, cu toată poziţia sa înaltă, nu se hotărî să lucreze deschis contra lor şi de aceea decise să ducă organizarea poporului său la început aşa, ca aceasta să nu se sară nimănui în ochi, şi chiar sub vălul tainei şi a nopţii. In întunerecul nopţei a treia sau a patra după sosirea sa el plecă călare cu câteva persoane din suita sa pentru cercetarea zidurilor. Pogorându-se în valea Ghinom la porţile apusene, undeva aproape de porţile Iafa, el se îndreptă spre izvorul Draconului, care nu se ştia unde se află, dar care se identi-

fica cu pârâul vecin a apelor iazului Siluamului în partea sud vest a orașului. Ca să ajungă la acest punct, el trebuia să treacă de porțile din laturea de sud-vest a Sionului, după care stăteau movilele de cenușă și de dărâmături ale orașului. El voia să se încredințeze personal de starea zidurilor și a porților. La iazul regelui drumul era așa de astupat de dărâmături, încât Neemia a trebuit să descalece de pe calul său. Continuând drumul pe jos, el observă toate fortificațiile dărâmate și astfel înconjură tot orașul, și după aceea se întoarse iară la acele porți, pe care eșise pentru inspecția sa. Toate acestea au fost făcute așa de secret, că de asta nu aflară nici autoritățile superioare ale orașului, nici preoții, nici bătrânii, nici cetățenii. Cunoscând temeinic starea reală a lucrurilor, Neemia imediat adună pe cetățenii principali și le declară hotărârea sa pentru restabilirea zidurilor. El le ceru să acționeze imediat și poporul își exprimă consimțimântul său înflăcărat. Tot zidul fu împărțit în părți, care se distribuiră între anumite grupe de lucrători de bună voe, și deasemenea pe partidele bogate ale orașului, care se prinseră să le restaureze. Râvna cârmuitorului însufleți și tot poporul. El credea, că Dumnezeu era ajutorul lui atotputernic și inspiră poporului aceeași încredere. Pentru întărirea poporului și ințeţirea lui la lucru, el arătă deasemenea, că el are un decret dela marele rege, prin care se aprobă toată întreprinderea aceasta. Toate autoritățile poporului cu un zel neobișnuit se apucară de lucru. Arhiereului Eliazar și celor de sub ordinile lui li se încredință poarta Oilor la capătul nordic al zidului răsăritean. Locuitorii Ierihonului trebuiau să zidească porțiunea următoare. Ridicarea porțiunilor deosebite se propuse și claselor giuvaergiilor, meșterilor, farmaciștilor și ferarilor. Numai singuri oamenii înstăriți din Tecoa „nu plecară grumajii lor să lucreze pentru Domnul lor“ (Neem. III, 5). Chiar leviții luară parte la lucrul comun precum și preoții, care locuiau în localitate împrejurul Ierusalimului.

Munca ce presta poporului era extrem de grea. La început trebuiau îndepărtate mulțimile enorme de dărâmături din părțile de ziduri stricate, să se cioplească din nou pietre, ceeace cerea o extraordinară muncă. Lucrările se îngreuiau încă și prin aceea, că numărul de lucrători și de meșteri iscusiți era foarte mărginit, și pe lângă aceasta lipseau și mijloacele necesare. Pentru a face zidurile corespunzătoare cu destinația lor, trebuiau să fie făcute foarte groase și solide, iar porțile să fie prevăzute cu bolți masive și încuetori. Deși poporul se afla într'o însuflețire extraordi-

nară, dar sub arşiţa ne mai pomenită a razelor soarelui mulţi au fost expuşi la felurite boale şi părăsiră lucrul înainte chiar de a curăţi dărâmăturile. Lucrul se zădărnici şi prin alte pedici. In timp ce unii din lucrătorii de bună voe erau oameni înstăriţi, alţii pentru întreţinerea lor depindeau în totul de ei însuşi, de oare ce la acest lucru obştesc pentru lucru nu se plătea nimic. Din această pricină mulţi din cei ce se apucase de lucru se pomeniră într'o situaţie grea, de oare ce trebuiau pe lângă întreţinerea lor proprie să procure mijloace şi pentru întreţinerea familiilor lor şi pentru plata tributului guvernului persan. Că ei n'au părăsit lucrările şi în asemenea situaţie, aceasta probabil se explică prin aceea, că munca lor s'a considerat obligatorie, şi ei, îndată ce s'au declarat pentru ea, n'au îndrăsnit să se lepede. Acestei nenorociri ar fi putut ajuta negreşit locuitorii bogaţi ai Ierusalimului şi pintre ei ar fi putut fi adunat un fond deosebit pentru ajutorul unor asemenea muncitori nevoiaşi. Din nefericire, bogătaşii Ierusalimului nu au manifestat asemenea râvnă nobilă. Mai mult încă, mulţi din ei chiar cu o lăcomie neruşinată au hotărât să se folosască de o asemenea stare a muncitorilor flămânzi, ca să se îmbogăţască pe socoteala lor. Contrar opreliştei aspre din partea legii a orişicărei rapacităţi (Eş. XXII, 24; Lev. XXV, 36), ei le-au dat bani pentru pâne, luând zălog părţile lor de pământ, viile, livezile de măslini şi casele, sau chiar luând zălog libertatea lor personală şi libertatea copiilor şi fetelor lor, care astfel au devenit robi. Lucrătorii din causă asta au intrat în datorii, pe care nici odată n'au fost în stare să le plătească. Asemenea neomenie pe de o parte, şi sărăcia pe de altă parte, au deşteptat indignarea nobilă a lui Neemia. Chemând la sine pe cămătari, el le-a reproşat aspru şi după aceea le-a cerut să se prezinte înaintea adunărei generale a cetăţenilor. Acolo el se adresă către dânşii cu cuvinte tăioase de mustrare. El însuşi, le grăi lor, până la extrema limită a mijloacelor sale a răscumpărat pe iudeii robi dela păgâni, şi ei, spre ruşinea poporului lui Dumnezeu, au cumpărat şi au vândut pe fraţii lor. Să rupă dar chiar acum toate obligaţiile de datorii, ce posedă, şi să înapoeze proprietatea acelora, dela care au luat-o, ertând totodată şi datoriile toate. Dacă datornicii lor vor fi în stare cândva să plătească datoriile făcute, deşi fără procente, apoi să fie aşa. Dar dacă ei nu vor fi în stare să facă aceasta, atunci împrumuturile date lor în bani să servească ca dar. Insuşi Neemia şi membrii suitei sale deasemenea au putut cere bani şi pâne, dar ei n'au cerut nici una, nici alta. Acestui

exemplu să urmeze și toți ceilalți. Se poate oare ca ei să fi uitat frica de Dumnezeu și să nu se rușineze de a-și atrage reproșul din partea păgânilor asupra întregului popor iudeu? Rușinați de asemenea cuvântare, cămătarii conveniră să urmeze sfatul lui Neemia și dela dânșii fu luat jurământ solemn întru aceasta, săvârșit de preoți. Sfâșiindu-și haina sa, Neemia zise: „Așa să rupă Dumnezeu pe tot omul, care nu va păzi cuvântul acesta, dela casa lui și dela numele lui, și așa să fie la el scuturat și pustiu!" Și tot poporul adunat adeveri cu glas mare hotărârea lui, zicând „Amin!"

Când a fost înlăturat acest abuz mare și treburile cu ridicarea zidurilor Ierusalimului au început din nou, atunci acest succes a stârnit dușmănie din partea vechilor protivnici ai poporului iudeu, a lui Sanavalat și Tobie. Aceștia au fost extrem de iritați, auzind de împuternicirile date lui Neemia din partea regelui Persiei, dar n'au îndrăsnit să lucreze fățiș contra decretului lui Artaxerxe. Poate ei la început socoteau, că și însuși planul restaurării zidurilor și a orașului va fi cu totul peste puterile unei comunități neînsemnate. Bătându-și joc de slăbiciunea iudeilor în fața slujbașilor și a garnizoanei persane din Samaria, Sanavalat exprima o mirare prefăcută, în ce chip cetățenii Ierusalimului au putut să se hotărască să pășască la asemenea lucru. „Ce fac acești mizeri iudei? – ziceau ei, – Se poate oare să li se îngădue aceasta? Se poate oare să aducă jertfe? Au doară vor termina ei vreodată? Au doară vor învia ei pietrele din movilele de moloz, și încă arse?" Repetându-le aceasta în bătae de joc, Tobie amonitul observa batjocoritor: „Lasă-i să zidească; va veni vulpea și va dărâma peretele lor de piatră" (Neem. V, 1-3). Aceste bătăi de joc ale dușmanilor totuși încă și mai tare aprinde râvna lui Neemia. El nu era astfel de om, ca să-l poți abate dela lucrul întreprins prin glume. Rostind asupra batjocoritorilor blestemul meritat de dânșii, el continua lucrul încă și cu mai mare sîrguință. Mulțămită acestei energii și cu râvna poporului, ruinele încetul cu încetul fură curățite, spărturile din ziduri drese și întreprinderea repede înaintă spre scopul ei. Putința izbânzii din partea sa deja nu mai putea fi pusă la îndoială, dacă acest lucru nu-l va opri vreo putere deschisă. Convingându-se de aceasta, Sanavalat și Tobie în adevăr se deciseră să întrebuințeze forța armată și, unindu-se cu arabii, amoniții și filistenii din Azot, se hotărâră să năvălească asupra Ierusalimului și să distrugă tot ceea ce se făcuse până acum. Dar Neemia, aflând despre această dușmănie,

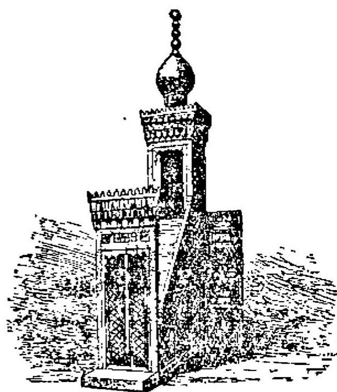
rândui pretutindenea străji și detașamente înarmate, și rugându-se necontenit lui Dumnezeu, încuraja pe ziditori să continue încă și mai cu râvnă lucrul. Acesta a fost un moment critic din întreprinderea aceasta. Pentru asigurarea lucrului a trebuit ca o jumătate din lucrători să-i pună sub arme, anume pentru preîntîmpinarea vreunui atac fără de veste. Chiar și aceia, care continuau să se ocupe cu lucrul, cu o mână lucrau, iar cu ceialaltă țineau sulița. Din cauza retragerii unei însemnate forțe dela lucru, ceilalți trebuiau să facă îndoit mai mult și din causa asta muncitorii erau peste măsură de obosiți. Cu toate acestea Neemia nu căzu cu duhul, și în aceste vremuri grele: nici el însuși, nici cei de aproape ai săi nu-și desbrăcau hainele nici ziua, nici noaptea. Asemenea abnegațiune a conducătorului deșteptă în popor o nouă energie, și zidurile începeau a se apropia repede de terminarea lor. Rămăsese numai puse la cale două din porțile cele mari. Văzînd aceasta, Sanavalat și Tobie se hotărâră să facă ultimile sforțări pentru atingerea scopului lor. Sub pretext de a se sfătui cu Neemia, ei îl invitară să meargă la dânșii în unul din satele de pe litoralul mării, anume Ono, astăzi satul Ana, cam la 45 chilometri spre nord-vest dela Ierusalim. Scopul lor la asta era să-l prindă și să-l ia în robie. Propunerea asta o făcură ei de patru ori, dar Neemia răspunse statornic, că lucrul grăbit la trebile din cetate nu-i îngădue să lipsască de acolo. Atunci Sanavalat recurse la altă măsură. Dându-se drept prieten sincer al lui Neemia, el trimise la dânsul un prieten cu scrisoare deschisă, în care se spunea: „Zvonul umblă prin popoară, cum că tu și iudeii ați pus la cale să decădeți, dela credincioșia statului protector, și de aceea și ridicați zidurile, că vrei să te faci rege la ei, după aceleași zvonuri; și proroci ai pus tu, ca ei să vestească despre tine în Ierusalim și să spună că ești regele iudeilor. Și asemenea vorbe vor ajunge pânăla rege. Deci vină și să ne sfătuim împreună (Neem. VI, 5-7). Dar Neemia pătrunse în senzul lăuntric și al acestei viclenii și de aceea îi trimise un răspuns tăios: „Nimic de felul acesta n'a fost, de care vorbești tu; tu ai născocit asta în mintea ta". Cu toate neizbutirile acestea, dușmanii nu cedară și nu renunțară la planurile lor dușmănoase. Ei duseră înainte cu mare sîrguință agitația lor chiar și în oraș. Ei mituiră pe oare care proroci și chiar pe prorocița Noadia, în scopul de a stârni nemulțumire pintre cetățeni contra lui Neemia. Unii dintre cei mai însemnați cetățeni afară de asta, sub influența lui Tobie, întrețineau cu dânsul contact strâns, îi trimiteau scrisori și primeau

răspuns dela dânsul. Orce cuvânt rostit de Neemia din această pricină era cunoscut duşmanilor. Un proroc trădător, închizîndu-se în casa sa oare cum de frică pentru viaţa sa, preveni pe cârmuitor, cum că lui îi este cunoscută o hotărâre de a-l ucide peste noapte şi da sfat, ca să fugă în sanctuarul templului şi să închidă bine uşa. Dar nici acest plan nu avu izbândă. „Poate oare să fugă un astfel de om, ca mine?" răspunse Neemia. Pe lângă aceasta sanctuarul era un aşa loc, în care nu putea să intre un mirean. De aceia a şi refuzat el să urmeze sfatul viclean a prorocului mincinos, de oare ce a pătruns planurile sale viclene de a-l da pe mâna vrăşmaşilor.

Zidurile în fine fură terminate, porţile puse şi fu adunat detaşamentul de strajă pentru ele şi pentru templu, în care caz paza oraşului Neemia o încredinţă fratelui său Hanani şi căpeteniei fortăreţei Ierusalimului Hanania. In timpuri obişnuite, templul şi împrejurimile lui se păzeau numai de străjeri, dar în acest timp primejdios, pentru întărirea lor au fost chemaţi şi leviţii. S'a făcut după aceea dispoziţiuni, ca porţile oraşului să se deschidă numai după ce a răsărit bine soarele şi ziua să vie strajă deosebită şi să schimbe pe cea de noapte. Din înseşi cetăţenii să fie alese patrule deosebite, care noaptea să cutreere anumite părţi ale oraşului.

Rămăsese totuşi încă o dificultate serioasă. Inconjurul zidurilor era mare, dar case înlăuntrul lor erau încă aşa de puţine, în cât rămăsese spaţii mari nepopulate. Inţeleptul cârmuitor de aceea hotărî să mărească numărul cetăţenilor, strămutând diferite familii de prin sate în Ierusalim, ca prin locuinţele lor să ocupe spaţiile goale de pe uliţi, şi să sporească numărul cetăţenilor, capabil de a apăra capitala. In această privinţă se dovedi foarte de folos înscrierea poporului, făcută încă de Zorobabel. Pentru desăvârşirea acestui lucru a fost convocată adunarea poporului, ca să introducă în înscriere pe toţi aceia, care s'au strămutat în ţară după Zorobabel. In acest scop a fost designată luna a şaptea, aceiaşi, în care şi mai înainte se făceau adunările naţionale pentru sfinţirea noului jertfelnic şi pentru restabilirea ordinei aducerei jertfelor. In cazul de faţă totuşi autorităţile deciseră să se folosască de această adunare a poporului şi pentru alte treburi naţionale importante. Afară de complectarea cronicilor familiare, se cereau să se ia şi alte măsuri tare importante. Pentru a atrage poporul în oraş la sfinţirea solemnă a zidurilor oraşului din nou construite, în număr cât mai mare. Această veste în adevăr atrase toată populaţia în oraşul Ierusalim, când chiar femeile părăsiră adă-

postul lor familiar obişnuit şi aduseră cu sine copiii lor. De astfel de adunare se şi folosi Neemia, ca să deştepte spiritul moral în popor. Inainte de deschiderea solemnităţii, el intră în înţelegere cu Ezdra, care continua să conducă activitatea educaţiei religioso-morală în popor, ca în timpul acestei sărbători să predea poporului o învăţătură din lege. Rugămintea aceasta corespundea în totul ideilor şi intenţiunilor ale înseşi râvnitorului preot şi el hotări să se folosască de ea spre binele poporului. Inaintea porţilór apei, spre sud-est de templu, fu pregătit un spaţiu deschis pentru adunarea solemnă, şi acolo la vremea rânduită se arătă Ezdra împreună cu slujitorii săi. Acolo era ridicată o catedră, – prima despre care se vorbeşte în istorisirea biblică, – şi disdedimineaţă Ezdra ocupă loc pe dânsa în ziua întâia a lunii nouă a şaptea, din vechime renumită prin aceea, că această zi se anunţa prin sunete de trâmbiţă, şi de obiceiu se considera ziua odihnei şi a contenirei lucrului. Cu cea mai mare evlavie deschizând cartea legii, el începu să o citească poporului, care cu umilinţă asculta sfânta citire. Dar în timpul petrecerei sale în robie poporul deja uitase mult vechea limbă evreiască, în care era scrisă cartea legii lui Moise, şi de aceea era nevoe de o traducere citită în limba populară, cum era aramaica, ceeace şi făcuse leviţii cărturari, care însoţeau citirea legii în traducere şi cu lămuririle cuvenite. Poporul plângea de evlavie, mulţămind lui Dumnezeu de toate binefacerile Lui pentru poporul iubit de Dânsul, şi se căia de toate păcatele şi nelegiuirile, prin care fusese atrase toate pedepsele dreptei Sale mânii. Toată solemnitatea asta a fost terminată prin încheierea a unui nou aşezământ cu Dumnezeu care a fost întărit cu iscălitura şi pecetea principilor, preoţilor şi leviţilor. După aceea a avut loc adunarea poporului, ca în prezenţa lui să se sfinţească zidurile cu aşa trudă ridicate. Cu această ocaziune, ca şi la prima citire a legii, poporul a asistat în întreaga lui alcătuire cu femeile şi copiii. Pentru a da o solemnitate cât se putea mai mare acestei sărbători, Neemia dispuse, ca toţi leviţii din clasa cântăreţilor, care se aflau în diferite sate şi oraşe, să vie la Ierusalim şi cu cântările lor şi cu muzica lor să entuziasmeze inima adunării. Toată adunarea el o împărţi în două mari grupe,

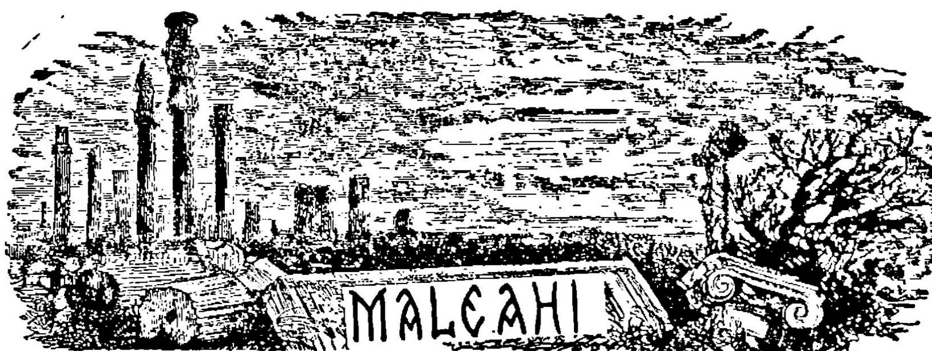


Catedră orientală.

care, plecând dintr'un singur loc în direcțiuni opuse, înconjurară zidurile și iarăși se întâlniră în templu. Fiecărei procesiuni îi premergea un cor de cântăreți leviți, care cântau cântări de laudă și recunoștință cu prilejul evenimentului de bucurie, și pe lângă fiecare cor erau atașați câte opt leviți, care acompaniau cântarea cu cântări din arfă și alte instrumente muzicale. După un cor mergea Ezdra, iar după celălalt Neemia, ambii conducători ai poporului. Sunetele de bucurie ale trîmbițelor, arfelor și cântecele din gură ale numeroșilor leviți se revărsau până departe peste oraș și împrejurimile lui, găsându-și ecou în munții înconjurători și mai ales în inimile poporului în sărbătoare. Sfințirea zidurilor a fost prăznuită prin jertfele de bucurie și de mulțămire. Sărbătoarea sfințirii a durat timp de opt zile și a fost săvârșită peste doi ani și patru luni după începutul lucrului.

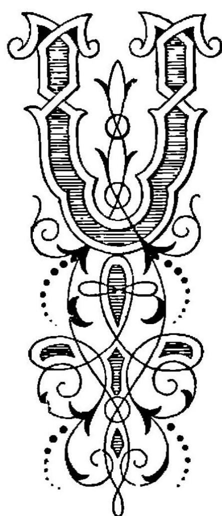
După sărbătoare, Neemia păși la organizarea rânduelei cetățenești a poporului său și din această cauză numi în diferite provincii și orașe anumite căpetenii și reprezentanți ai stăpânirii. Prin râvna sa de colaborator în opera de refacere a poporului, pe preotul Ezdra el l-a făcut slăvit supraveghetor al templului. Impreună cu dânsul el întoarse o deosebită atențiune asupra mersului regulat al slujbelor la templu. A fost înființată ordinea regulată a aducerilor jertfelor la templu și din cauza aceasta au fost luate măsuri pentru asigurarea cuvenită a preoților și leviților. Dela posesorii de pământ a fost luată obligația solemnă să aducă prinoase unora și să dea zeciuială celorlalți, iar pentru asigurarea regularității veniturilor au fost numiți anumiți leviți, care erau datori în timpul secerișului să umble pe ogoară, să adune desatinele și să le prezinte la Ierusalim. Pentru păstrarea acestor colecte și regulata împărțire a lor între slujitori, Neemia se îngriji pentru înființarea unor mari magazine, unde să și păstra pânea adunată și fructele și de unde să făcea predarea ei la diferiții slujitori sfințiți. Pentru supravegherea acestor magazii au fost puse diferite persoane. Din nou a fost pusă în ordine și întărită și sistema servirei dejurnelor (împărțirea în douăzeci și patru de dejurnii mai probabil se raportează anume către timpul lui Neemia). Acele patru familii preoțești, care au eșit din Babilon cu Zorobabel, în curgerea veacului trecut se înmulțiră, se ramificară și se împărțiră între dânsele. Afară de aceasta, către acest timp din Babilon au mai sosit și familii noui, care deasemenea au trebuit să fie primite și luate în samă, din care cauză s'a și ivit nevoia de o nouă împărțire a lor.





CAPITOLUL XXII.

PROROCUL MALEAHI ȘI ÎNCHEIEREA ACTIVITĂȚII LUI EZDRA ȘI NEEMIA.



ltimul eveniment din periodul întâiu al cârmuirii lui Neemia, a fost sărbătoarea sfințirii nouilor ziduri ale Ierusalimului. După o absență de doisprezece ani din Persia, obosindu-se extrem și cu duhul și cu trupul, el avea nevoe măcar de o odihnă vremelnică, în curgerea căreia el ar fi putut să se întoarcă către stăpânul său regesc la Ecbatana sau în Suza și să facă cuvenita dare de samă a însărcinării sale. Toate se păreau liniștite și bine puse la cale în Iudeea; zidurile Ierusalimului fusese zidite, orașul mărit considerabil prin introducerea nu demult într'însul a populațiunii rurale, slujbele templului se săvârșau în plină ordine și în deplinătatea ritualelor și poporul jurase solemn să susțină această ordine. Trebile se puseră la cale încă și mai bine. Citirile publice ale legii, care în urmă se desvoltară într'o instituție ca cea a marei sinagoge, deveniră un obiceiu statornic; după una din aceste citiri poporul de bună voe se lepădă deorce contact deaproape cu vecinii de origină păgână, inclusiv amoniții și moabiții, și se sileau în tot felul să-și arate fidelitatea lor tuturor

cerinţelor legii lui Moise. Mulţămit cu toate acestea, Neemia în adevăr plecă în Persia. Dar abea se mişcă el dela locul muncii sale de doisprezece ani, când se descoperi cu totul nedurabilitatea acestor ocupaţiuni. Cu toată prezenţa lui Ezdra în Ierusalim, curând se văzu, că schimbarea, introdusă de autoritatea civilă, nu alcătuia convingerea internă, nu avea importanţă vitală şi adâncă. Desatinele, puse pentru templu, leviţi şi preoţi, în absenţa lui Neemia nu se mai dădeau, şi din această pricină se instaură un mare necaz printre toţi aceia, care atârnau de ele în ce priveşte întreţinerea lor. Cântăreţii, paznicii porţilor şi leviţii de rând — toţi deopotrivă au fost nevoiţi să plece întru ale sale, pe la casele lor şi să lucreze ogoarele lor, ca să-şi câştige mijloace de traiu. Slujbele dumnezeeşti publice au fost astfel întrerupte, şi templul, părăsit de slujitorii săi, a fost părăsit deasemenea şi de poporul său (Neem. XIII, 10-11). Dar refuzul de a plăti desatinale n'a fost ultimul semn al desbinării dispoziţiunii în popor. Sâmbăta deasemenea nu se păzea nici în oraş, nici prin sate, şi în ceasurile ei sfinte se lucra cu hărnicie la maşini de vin; drumurile şi ogoarele erau pline de lucrători, care cărau grâul din magazii pe asinii lor greu încărcaţi. In înseşi Ierusalimul sâmbăta era violată de bazarul de sâmbăta, la care se aducea mulţime de vin, struguri, smochine şi tot felul de mărfuri. Pescarii fenicieni aduceau de vânzare vânatul lor şi negustorii din Tir depozitau tot felul de mărfuri. După toate declaraţiile râvnei de a pune capăt căsătoriilor mixte, toate se întoarseră aproape la o stare mai bună ca înainte. Nu erau puţini acei bărbaţi, care-şi părăsiră femeile lor iudeeance şi-şi luară fenicience, amonitence sau moabitence (Malah. II, 10-11), şi copiii din aceste căsătorii arătau deja prin graiul lor stricat, pe jumătate evreesc, cât de curând ei încetară de a mai da importanţă a tot ce este iudeu. Chiar preoţii pierdură repede înaltul lor ton. Nerespectul, indiferenţa şi dedarea lor la cele lumeşti umplură de turburare pe cei mai evlavioşi din popor (Malah. I, 6, 9, 10). Oamenii banului iară îşi arătară lăcomia lor şi deveniră împilătorii celor săraci (Malah. III, 5). Tot ceeace cu mare trudă creiaseră şi statorniciră Ezdra şi Neemia, evident se dărâmase iarăşi.

Această stare tristă în genere apăsa grozav pe oamenii evlavioşi ai timpului lor, dară ei nu ştiau, unde să caute ajutor şi sprijin. Ezdra, după anii săi înaintaţi, vădit slăbise, ca să mai aibă vreo înrâurire în viaţa obştească, şi se dedase cu totul ocupaţiei sale iubite: studiului sf. Scripturi. Activul Neemia era departe de

ţară şi ocupat cu trebile lui la curtea regelui Persiei. Atunci ca apărătorul legii şi al evlaviei păşi un nou lucrător, anume Malahia, ultimul dintre prorocii Vechiului Testament. După Ageu şi Zaharia se arătară câţiva reprezentanţi ai cinului prorocesc sacru şi apărură chiar prorociţe, dar toţi aceştia, sau erau stăpâniţi de duhul minciunei şi luptară contra începuturilor bune ale lui Ezdra şi Neemia, sau fuseseră prea slabi, ca să arate vreo înrâurire asupra societăţii. In Malahia cinul prorocesc acum iarăşi găsi un reprezentant vrednic. Inţelegând limpede nevoile strigătoare ale timpului, neînfricat în reproşurile sale şi aspru în pretenţiile şi mustrările lui, el nu mai puţin înfluenţa şi prin entuziasmul său vioiu pentru Mesia viitor. Până atuncea acest Izbăvitor făgăduit era aşteptat ca următor regesc al lui David; Malahia însă acum cânta, că acest Mesia făgăduit nu este altul, ci însuşi Iehova, în persoana unui înger sau vestitor al aşezământului Lui (Malah. III, 1). Prorocul evident stătea cu Ezdra şi Neemia în aceleaşi raporturi, în care Isaia stătuse cu Ezechia, sau Ageu cu Zorobabel, şi se dovedi un puternic aliat. In cuvintele lui noi auzim pentru ultima oară tonul vechilor proroci mari.

Scurta prorocie a lui Malahia se începe cu duioasa indicaţiune la iubirea, arătată de Iehova în timpurile trecute către poporul iudeu, cum se descopere aceasta cu deosebire în raporturile diferite către dânsul şi către Edom prin Iacov şi Isav, ca doi fraţi de gemene; dar cu toată această preferinţă arătată lui, Iuda a devenit necredincios Tatălui său ceresc. Ce nerecunoştinţă grozavă a fost aceasta? „Eu v'am iubit pe voi, zice Domnul; iară voi ziceţi: prin ce ţi-ai arătat tu iubirea către noi?" Iehova însă a răspuns: „oare Isav nu-i frate cu Iacov, şi cu toate acestea Eu am iubit pe Iacov şi pe Isav l-am urât, şi am dat munţii lui pustiirii şi posesiunile lui le-am dat şacalilor pustiului" [1]. Dacă Edom va zice: noi suntem ruinaţi, dar noi vom restabili cele ruinate, atunci Domnul Savaot va zice: ei vor zidi, iar Eu voi dărâma, şi se va numi ţara lor necredincioasă, popor pe care Domnul s'a mâniat pentru totdeauna. Şi vor vedea aceasta ochii voştri, şi veţi zice: Măritu-s'a Domnul peste hotarele lui Israil" (Malah. I, 2–5).

Arătând drepturile lui Iehova la o iubire deosebită şi ascultare din partea poporului ales, prorocul după aceea trece la învinuirea lui de contrarul; începând cu păcatele preoţiei. „Fiul cinsteşte pe tatăl său şi robul pe stăpânul său; dacă Eu sunt

1) Acea pustiire a lui Edom, de care se vorbeşte aicea, s'a produs nu cu mult înainte de apariţia prorocului. Iudeea, deasemenea şi Idumeea, era supuse de Babilonia.

Tatăl vostru, atuncea unde este respectul către Mine? Și dacă Eu sunt Domnul, atunci unde este bunăcuviința față de Mine? zice Domnul Savaot către voi, preoții, cei ce necinstiți numele Meu. Voi ziceți: cu ce necinstim noi numele Tău? Voi aduceți pe jertfelnicul Meu pâne necurată și ziceți: cu ce Te necinstim pe Tine? Da, mă necinstiți prin aceea, că ziceți: masa Domnului nu merită respect. Și când aduceți jertfă animal orb, nu-i oare aceasta rău? Sau când aduceți animal șchiop și bolnav, oare aceasta nu e un rău [1]). Adă acestea prințului tău, și va fi el mulțămit de tine sau te va primi el binevoitor? — zice Domnul Savaot". Deci, rugați-vă Domnului, ca să vă miluiască, și când asemenea es din mânile voastre, atunci poate El oare să vă primească milostiv? zice Domnul Savaot. E mai bine ca cineva din voi să încue ușa sa, ca să nu țină zadarnic foc pe jertfelnicul Meu. Nu-i binecuvântarea Mea către voi, zice Domnul Savaot, și prinosul din mânile voastre nu-i plăcut Mie (Malah. I, 6—10). Dumnezeu nu are nevoe de asemenea adorare din inimă necurată; El va primi cinste în închinare dela toată lumea din partea păgânilor, pe care ei îi disprețuesc acum. „Dela răsăritul soarelui pânăla apus mare va fi numele Meu între popoare și în orce loc vor aduce tămâe numelui Meu, jertfă curată; mare va fi numele Meu între popoare, zice Domnul Savaot. Iar voi îl huliți prin aceea, că ziceți: masa Domnului nu merită respect, și venitul dela dânsa este hrană de nimica. Pe lângă asta ziceți: iată câtă muncă și o disprețuiți, zice Domnul Savaot, și aduceți din cele de furat, șchioape și bolnave, și de aceeași calitate aduceți și darul de pâne: pot Eu oare să primesc cu bună voință acestea din mânile voastre? zice Domnul. Blestămat cel mincinos, la care în turmă este lucru nevătămat, și el a dat făgăduință, dar aduce ca jertfă Domnului cele vătămate: căci eu sunt regele universului, și numele Meu este înfricoșat la popoară" (Mal. I, 11—14). Mustrând astfel fără frică pe preoți, Malahia trece la declararea pedepsei, ce are să-i ajungă în cazul când ei nu se vor folosi de această prevenire și nu vor înplini de bună voe datoriile lor. „Deci, pentru voi preoților, această poruncă este: dacă voi nu veți asculta și dacă nu veți primi la inimă, ca să dați slavă numelui Meu, zice Domnul Savaot, atunci Eu voi trimite asupra voastră blestăm și voi blestăma binecuvântările voastre și deja blestăm, pentru că voi nu voiți să vă lipiți la asta inimile voastre. Iată Eu voi lua dela voi

1) A aduce asemenea jertfe era oprit de lege. Lev. XXII, 20, 22.

umărul şi gunoiul îl voi arunca în obrazul vostru, pentru jertfele de sărbători ale voastre, şi veţi fi aruncaţi împreună cu dânsele. Şi veţi afla, că Eu am dat această poruncă pentru păzirea aşe- zământului Meu cu Levi, zice Domnul Savaot. Aşezământul Meu cu dânşii a fost aşezământ de viaţă şi pace, şi Eu i l-am dat lui pentru frică şi el s'a temut de Mine şi era pătruns de respect înaintea numelui Meu. Legea adevărului a fost în gura lui şi nedreptate nu s'a aflat pe limba lui; în pace şi dreptate a umblat el cu Mine şi pe mulţi i-a abătut dela păcat. Căci gura preotului trebue să păstreze ştiinţa şi legea o vor cere din gura lui, pen- trucă el este vestitorul Domnului Savaot. Dar voi v'aţi abătut dela calea aceasta, pentru mulţi aţi servit de sminteală în lege, aţi dărâmat aşezământul lui Levi, zice Domnul Savaot. Pentru aceia şi Eu vă voi face dispreţuiţi şi înjosiţi înaintea a tot poporul, de oare ce voi n'aţi păzit căile Mele, făţărnicind în faptele legii.

Dela mustrarea preoţilor prorocul trece la mustrarea păca- telor acelora, care se căsătorise cu femei păgâne, despărţindu-se pentru asta de iudeence, neţinând samă de legiuirea asupra acestui lucru şi nesocotind vechile oprelişti în privinţa asta din legea lui Moise. „Oare nu avem noi toţi un singur Tată? Oare nu un singur Dumnezeu ne-a făcut pe noi toţi? Pentru ce dară ne pur- ăm noi nelegiuit unul cu altul, călcând prin asta aşezământul părinţilor noştri? In chip nelegiuit procedează Iuda şi urăciune se săvârşeşte în Israil şi în Ierusalim, căci a înjosit Iuda sfin- ţenia Domnului, pe care a iubit-o şi s'a căsătorit cu fiicele altui dumnezeu străin. La acela, care face aceasta, va stârpi Domnul din corturile lui Iacov pe cel ce priveghează la strajă şi pe cel ce răspunde şi pe cel ce aduce jârtfă Domnului Savaot. Şi iată ce mai faceţi voi: voi siliţi să se ude cu lacrămi jertfelnicul Dom- nului cu plânset şi cenuşă, aşa că El deja nu se mai uită la prinos şi nu primeşte jertfa de milostivire din mânile voastre. Voi veţi zice: Pentru ce? Pentru aceea, că Domnul a fost mar- tor între tine şi femeea tinereţei tale, contra căreia tu te-ai purtat ca un călcător de credinţă, pe când ea e tovarăşa ta şi femeia legiuită a ta.

Mustrând păcatele cele mai vădite ale timpului său, prorocul după aceea se îndreaptă către viitor. In popor era multă nelinişte şi murmur. Exista credinţa, că necredincioşii se bucură de mila lui Dumnezeu şi de prosperitate, pecând cei buni trebue să sufere şi aceia — şi băteau joc de părerea, că este o judecată viitoare înfricoşată, de marea zi a Domnului, de care aşa de mult pro-

poveduise prorocii din veac în veac. Arătând aceasta, prorocul le grăia: „Voi mâniați pe Domnul cu cuvintele voastre și ziceți: Cu ce-L mâniem noi? Prin aceea, că spuneți fiecare, din cei ce fac rău, este bun înaintea ochilor Domnului și spre unii ca aceștia binevoește El, sau: Unde este Dumnezeul dreptății?" Răspunzînd riguros la acest murmur neînțelept, prorocul în numele lui Iehova vestește venirea sa pentru marea judecată: „Iată Eu trimit pe îngerul Meu, și el va pregăti calea înaintea Mea și fără de veste va veni în biserica sa Domnul, pe care voi îl cântați, și Ingerul Așezământului, pe care voi îl doriți; iată-L vine, zice Domnul Savaot (Malah. III, 1).

Ziua Domnului, după vederile lui Malahia, se deosebește de aceea, ce se numește prin același termin la Ioil și la alți proroci de mai înainte, de oarece prin ea la dânsul se înțelege nu venirea lui Iehova în calitate de luptător a lui Israil pentru nimicirea păgânilor, ci venirea Aceluia, care va curăți împărăția lui Dumnezeu de necredință și să instaureze triumful dreptății. „Și cine suporta ziua venirii lui Dumnezeu, și cine va rămânea, când se va arăta El? Căci El ca un foc mistuitor, va ședea să topiască și să curățe argintul, și va curăți pe fiii lui Levi, și-i va topi, ca aurul și ca argintul, ca să aducă jărtfă Domnului întru dreptate. Atunci va fi plăcută Domnului jertfa lui Iuda și a Ierusalimului, ca în zilele cele de demult și a în anii din trecut" (Malah. III, 2—4). Infricoșatei judecăți mai întâiu de toate vor fi supuși preoții și leviții, dar după aceea judecata va ajunge și pe aceia, pe toți, care fac rău: „și voi veni la voi pentru judecată și voi fi mustrător grabnic al vrăjitorilor și răsdesfrânaților și a acelora, care se jură strâmb și opresc plata năimitului, strâmtorează văduva și orfanul, și răsping pe venetic și de Mine nu se tem, zice Domnul Savaot. Căci Eu sunt Domnul; Eu nu Mă schimb; deaceia voi, fiii lui Iacov n'ați fost nimiciți. Din zilele părinților voștri voi v'ați abătut dela rânduelele Mele și nu le-ați păzit; întoarceți-vă la mine și Eu mă voi întoarce la voi, zice Domnul Sevaot. Voi veți zice: Cum să ne întoarcem? Poate oare omul să prade pe Dumnezeu? Voi însă M'ați prădat pe Mine. Veți zice poate: Ce ți-am luat noi? Desatina și prinoasele. Cu blestăm sunteți voi blestămați, pentrucă voi tot poporul l-ați furat dela mine. Aduceți toate desatinele în casa de păstrare, ca în casa Mea să fie hrană, și deși în asta mă ispitiți pe Mine, zice Domnul Savaot: veți vedea de nu voi deschide Eu pentru voi stavilarele cerului și de nu voi turna eu peste voi binecu-

vântare până la prisosire? Eu pentru voi, voi certa forfăcarul să nu strice la voi roadele pământului, și vițele de vie dela câmp să nu să lipsească de roadele lor, zice Domnul Savaot. Și fericiți vă vor numi pe voi toate popoarele, pentrucă voi veți fi o țară dorită de tot pământul, zice Domnul Savaot. Indrăsnețe sunt pentru mine cuvintele voastre, zice Domnul. Voi veți zice: ce vorbim noi contra Ta? Voi ziceți: e zadarnic a sluji Domnului și ce folos, că noi am păzit hotărârile Lui și am umblat în haină de doliu înaintea feții Domnului Savaot? Și acum noi numim pe cei trufași fericiți: mai bine se chivernisesc ceice fac fărădelege, și de și ispitesc pe Dumnezeu, dar rămân întregi" (Malah. III, 5-15).

Aceste graiuri nebune prorocul le compară cu purtarea și cu povața oamenilor evlavioși din popor, vestind afară de asta acele binecuvântări, care se dau celor credincioși și prevenind pe cei nepocăiți despre neîndoelnica osândire viitoare a lor: „Ceice se tem de Dumnezeu, zic unul către altul: Domnul ia aminte și vede aceasta, și înaintea feții Lui scrie carte de amintiri despre cei ce se tem de Domnul și citesc cartea Lui. Și ei vor fi ai Mei, zice Domnul Savaot, proprietatea Mea în ziua aceea, pe care o voi face Eu, și-i voi milui, cum miluește omul pe fiul său, care-i slujește. Și atunci veți vedea din nou deosebirea dintre drept și necredincios, dintre celce slujește lui Dumnezeu și celce nu-l slujește. Căci iată vine ziua, înflăcărată ca noaptea; atunci toți cei trufași și care se poartă necredincios vor fi ca paele și le va arde ziua ce vine, zice Domnul Savaot, așa că nu le va rămâne nici rădăcină, nici ramuri. Iar pentru Voi, cari respectați numele Meu, va răsări soarele dreptății și vindecare va fi în razele lui, și voi veți eși și veți salta ca vițeii îngrășați, și veți călca peste cei necredincioși, căci ei vor fi pulbere sub tălpile picioarelor voastre în ziua aceea, pe care o voi face Eu, zice Domnul Savaot".

Malahia termină prorocia sa cu ultima vestire și îndemn: „Aduceți-vă aminte de legea lui Moise, robul Meu, pe care i-am dat-o Eu lui pe Horeb pentru tot Izrailul, precum și de pravelele și rânduelele lui. Iată Eu voi trimite la voi pe Ilie prorocul înainte de venirea zilei Domnului cea mare și înfricoșată. Și el va întoarce inimile părinților către copii și inimile copiilor către părinții lor, ca Eu, venind, să nu lovesc pământul cu blestăm" (Malah. IV, 4-6).

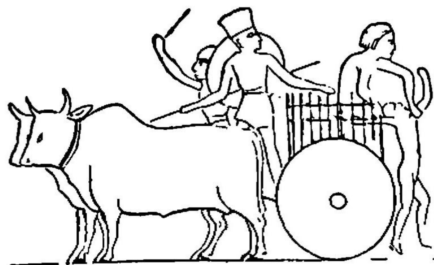
In persoana lui Malahia prorocia Vechiului Testament și-a spus ultimul său cuvânt. In propoveduirea lui se aude deja

limpede prevestirea despre apropierea împlinirei vremurilor, și el a chemat poporul la pocăință, ca să întâmpine cu vrednicie acest moment. De oare ce în propoveduirea lui se mustră aceleași dispozițiuni, cu care s'a luptat Neemia, apoi și activitatea lor trebue să o socotim contimporană. In tot cazul activitatea proorocească a lui Malahia cade pela sfârșitul veacului al cincilea, și e posibil, că Ezdra, care a alcătuit în acest timp canonul cărților Vechiului Testament, l-a încheiat prin introducerea întrînsul și „a cărții prorocului Malahia", cu care se și termină canonul ebraic al sf. Scripturi.

Intre acestea vestea despre desordinele din nou ivite în pământul Iudeei, ajunseră până la Neemia și l-au amărât peste măsură. El se hotărî din nou să vină în pământul făgăduinței și iară rugă pentru asta permisiune de la milostivul său suveran. După întoarcerea sa din Persia, el a găsit, că informațiunile ajunse pânăla dânsul nu erau nicidecum exagerate. Raporturile prietenești cu dușmanii fățiși ai iudaismului riguros le susținea chiar arhiereul Eliașiu, sau se afla în înrudire cu Tobie amoniteanul prin raporturi conjugale, sau își dase mâna cu acel partid care se referea prietenește către el cei din societatea înaltă iudaică. Neglijind fățiș hotărîrile cărții lui Ezdra și tot așa și a lui Neemia, Eliașiu a mers așa de departe în timpul absenței cârmuitorului, încât dădu lui Tobie chiar una din casele din posesiunile externe ale templului, rezărvându-i lui între altele pentru întrebuințare și acea mare încăpere, în care se păstra proviziile de făină și de mirezme pentru jertfelnic, vasele pentru măsurarea prinoaselor și zeciuelele de grăunțe, de vin și unt de lemn pentru leviți, pentru păzitorii porților și pentru cântăreți (Neem, XIII, 5). Asemenea abuzuri stârni indignarea puternică a lui Neemia. Arzind de râvnă pentru locașul sfânt, Neemia izgoni pe Tobie din locuința pusă lui la îndemână. Toate lucrurile lui de casă le aruncă și făcu observație starostilor pentru nerânduelele îngăduite de dânșii. Aceste nerânduieli, cu toate acestea, erau numai una din slăbiciunile morale larg răspândite, așa de aspru mustrate de prorocul Malahia. Neemia cu deosebire fu jignit de neplata desatinei. Chemând la sine pe bătrânii poporului, el le reproșă amar pentru neglijența lor pentru adunarea zeciuelelor și a prinoaselelor cuvenite templului și pentru preoți. „Pentru ce s'a părăsit de voi datoria către Dumnezeu?" îi întrebă el cu asprime. Acest lucru era extraordinar de însemnat. Slujba dumnezeească la templu, din pricina lipsei de leviți pentru îndeplinirea

datoriilor sacre, și din această pricină și ușile templului s'au pustiit și s'au lipsit de închinători. Asemenea nepăsare nu se putea suferi. Starostii diferitelor orașe și sate au trebuit să pășască imediat la îndeplinirea datoriei neglijate de dânșii. O asemenea severitate a avut rezultate bune. Imediat din toată țara au fost adunate zeciuelele și astfel fu asigurată săvârșirea slujbelor sfinte.

Adevărate s'au dovedit și veștile ajunse pânăla dânsul despre călcarea rușinoasă a repaosului de sâmbăta. Teascurile de struguri în adevăr lucrau în ceasurile de odihnă ale sâmbetei întocmai tot așa, cași în celelalte zile ; secerișul se făcea cu aceiași regularitate și pânea adunată se căra cu asini înșeuați la hambare și sâmbăta, ca și în orcare altă zi. Chiar în Ierusalim sâmbăta prin comerțul zgomotos la bazar, din care causă vineri sara veneau în oraș tabere întregi cu diferite producte, care se și vindeau sâmbătă. Pescarii fenicieni și comerțul cu pește uscat și cu diferite mărfuri tiriene soseau în cantități mari la Ierusalim, ca să se neguțeze sâmbătă, nădăjduind că în această zi vor obține mai mare câștig de cât în zilele obișnuite. O asemenea călcare a legii lui Moise în această privință întristă peste măsură pe Neemia și el a luat măsuri pentru curmarea unei asemene neregule. Adunând iară pe bătrânii poporului, el le reproșă tăios, amintindu-le că o asemenea purtare din partea părinților lor a și fost pricina în parte a nenorocirilor lor naționale, Deacum, după porunca lui, porțile orașului se închideau vineri sara, îndată ce arcadele lor deveneau întunecate, și nu se deschideau pânăla apusul soarelui sâmbătă sara. La fiecare poartă erau puși deasemenea niște oameni deosebiți ca să observe, ca în ziua odihnei să nu se aducă niciun fel de încărcături. Lipsindu-se de putința de târguri în piață în lăuntrul orașului, mulțimea târgoveților și negustorii nu mai încercară să deschidă prăvăliile sau o piață în afară de oraș, folosindu-se de aceea, că din oraș se învoia să iasă liber pentru popor, deși comerțul era interzis. Dar această șmichirie a durat numai tare puțină vreme. In scopul curmărei și a unei astfel de călcare a repausului sâmbătal, cârmuitorul exprimă amenințarea, că el va porunci să se aresteze orce călcător al legii. Pentru susținerea ordinei sabatului la fie-



Teleagă din vechime (după un monument asirian).

care poartă în cursul sâmbetei au fost puși anume leviți, care să urmărească pe ceice întră sau es din oraș (Neem. VIII, 22).

Multă neliniște și întristare după aceea a pricinuit chestiunea despre căsătoriile mixte, care, cu toată sforțarea din partea lui Ezdra și Neemia și cu toate promisiunile în această privință din partea poporului, a rămas nerezolvată. Nu puțini erau de aceia, cum se vede din mustrările prorocului Malahia, cei cari călcau legea în această privință până în așa măsură nelegiuită, că despărțin-du-se de o iudeancă, se cununa cu femee păgână, sau cel puțin cu o prozelită. Neemia dădu cea mai severă atențiune și asupra acestei nelegiuiri. Asemenea indiferență într'o chestiune, pe care el, ca și Ezdra, o credea vitală pentru popor, stârni într'însul o puternică indignare. Când au fost aduși la dânsul unii din vino-vați în această privință, el, cu tot rangul său înalt, nu-și putu stăpâni mânia. Reproșindu-le pentru aceea, că ei calcă o lege așa de importantă, și indicând la aceea, că fiii lor vorbesc pe jumă-tate limba filisteană și jumătate în limba altor popoare nu pot grăi în limba iudaică, el le făcu cea mai aspră observație pentru asta; dar nemărginindu-se numai la observațiune, el arzind de o nestăpânită indignare, îi blestămă, iar după aceia pe unii dintre dânșii chiar îi bătu, le smulse părul din cap și barba și-i jură pe numele lui Dumnezeu, ca să nu-și dea fetele lor după fecior de alt neam, nici să ia fete de alt neam pentru feciorii lor și pentru dânșii (Neem. VIII, 24, 25). Unul dintre vinovații de felul acesta se dovedi și Manase, nepotul arhiereului Eliașiu, care îndrăsnise să se casătorească cu fata lui Sanavalat, cel mai înverșunat vrăș-maș al Ierusalimului în cele mai grele încercări ale sale din trecut, și lui, ca unui om influent după situația sa, nu i se putu erta această crimă așa de ușor, ca celorlalți. De oare ce el refuză să divorțeze de femeea sa cea de alt neam, apoi indignarea lui Neemia nu-și găsi margini. Preotul după lege era obligat să se căsătorească numai cu o fată din propriul său popor, și astfel prin această căsătorie cu o străină a fost batjocorită și profanată înseși preoția. Nelegiuirea asta în realitate era călcarea legii, în-cheiată cândva cu tribul lui Levi (Numer. XXV, 13; Eș. XXVIII, 1; Lev. XXI, 6-14). Neemia de aceea cu rușine îl izgoni din preoție, gonindu-l dela sine cu mânioasă afurisenie, ca pe un om, care prin familia sa „a batjocorit preoția și așezământul preoțesc și levitic“ (Neem. XIII, 29).

Despre activitatea următoare a lui Neemia istoria biblică nu mai vorbește nimic, dar el și Ezdra ocupară locul important în

tradițiile iudaice. In ochii generațiunilor următoare celor mai apropiate din acesta două persoane, care au lucrat pentru poporul iudeu, cea mai însemnată a fost persoana lui Neemia, de oare ce anume pe dânsul, nu pe Ezdra, îl întâlnim în catalogul eroilor poporului, transmis de fiul lui Sirah, care zice: „Mare e memoria lui Neemia, care ne-a ridicat zidurile căzute, a restaurat porțile și încuetorile, și a înoit casele dărămate ale noastre" (Sir. XXIX, 15). In secolul Macabeilor lui Neemia anume, iar nu lui Zorobabel, se atribui slava restaurării templului, refacerei jerifelnicului, aducerea primei jertfe pe dânsul și ațițarea focului sacru pe care preoții până atunci l-ar fi ascuns într'o fântână seacă. Lui deasemenea se atribue și adunarea cărților sfinte și formarea canonului (2 Mac. II, 13). Iar în timpurile cele mai târzii în amintirea poporului locul principal l-a ocupat Ezdra. Unii chiar îl consideră pe dânsul persoana identică cu prorocul, cunoscut sub numele de Malahia. El ar fi reprodus toate cărțile Vechiului Testament după memorie, după ce haldeii le nimiciseră. In numele său s'au scris cărți întregi și el a fost proslăvit ca întemeietorul al marei sinagogi, căreia mai ales i se atribue prelucrarea legii.

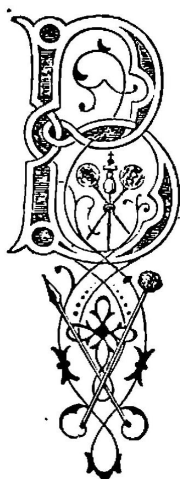
Activitatea sa, Neemia a descris-o într'o carte deosebită, care poartă numele său de Cartea lui Neemia și care se termină cu rugăciunea: „Pomenește-mă Doamne Dumnezeul meu, spre binele meu".. Activitatea lui Ezdra e descrisă amărunțit în „Cărțile lui Ezdra".





CAPITOLUL XXIII.

ESTERA



ărbaţi mari şi pioşi s'au ridicat pentru organizarea vieţii iudeilor, care se întoarse din robie în pământul făgăduinţei, şi atunci Domnul n'a părăsit cu pronia Sa nici pe aceia, care rămăsese între hotarele regatului Persiei. In anul nenorocirilor mâna Lui le ridicară lor şi acolo apărători vrednici de răutatea vrăşmaşilor. Şi asta se dovedeşte strălucit prin istoria despre vestita regină Estera.

Intervalul dela întoarcerea iudeilor captivi în pământul făgăduinţei în anul 536 a. Hr. pânăla terminarea templului în anul 516, a fost foarte semnificativ în istoria lumii. In anul 529 Cirus a căzut în timpul unui războiu depărtat şi lui i-a urmat fiul său Cambize, domnia căruia, chiar dela început, prin uciderea tainică de către dânsul a fratelui său Bardes, şi la urmă prin uciderea a uneia din surorile sale, care era deasemenea şi femeea lui, pentru că ea a îndrăznit să plângă soarta fratelui său. Hotărându-se să cucerească din nou Egiptul, domnia sa el a petrecut-o în mare parte pe malurile Nilului, până ce în timpul expediţiei sale de întoarcere la răsărit în anul 522 se si-

ucise într'un acces de disperare în Siria, de oare ce mustrarea conștiinței pentru uciderea surorei și fratelui său, răscoala fără de veste a popoarelor supuse și neliniștea, suferită de dânsul în timpul expedițiilor egiptene și neisbutirile sale, chinui peste măsură spiritul lui[1]. In timpul domniei lui pelerinii iudei la Ierusalim au trebuit să se afle necontenit în neliniște și alarmă din pricina necontenitelor mișcări de oștiri în lungul țărmului și a turburărilor militare. Darie Histaspe, care a urmat după dânsul, după acel scurt interval, când a fost detronat falsul Bardes sau falsul Smerdise, care răpise tronul, petrecu domnia aproape în războae necontenite, care aveau de scop de a potoli răscoala în provincie după provincie pe enormul spațiu de la Herat până



Vânătoare de lei (cilindrul pecete a lui Darie Histaspe).

la arhipelagul grecesc. Chiar în acest an, când a fost terminat templul (anul 516), un comandant de oștire persan avu fericirea să ia Babilonul dela domnitorul armean, când însuși regele se afla în timpul acesta în Egipt.

Domnia lui Darie totuși, e cu deosebire remarcabilă prin

1. Cambize era idolatru deplin. Monumentele egiptene ne arată, că istoria, povestită de Herodot, cum că el și-a bătut joc de zeii egipteni, a distrus chipurile lor și a junghiat boul Apis, e cu totul neadevărat. In inscripțiile a înseși sacrificatorilor despre el se spune, că el a fost prietenul lor, cinstitorul zeilor lor și binefăcătorul templelor lor. Insuși boul, pe care el l-ar fi ucis, e descoperit în chip de mumie într'un enorm sarcofag, pe laturea externă a căruia Cambize este închipuit închinându-se înaintea acestui animal sacru, care, cum se vede din inscripție, a fost cinstit cu ceremoniile de îngropare cuvenite, când însuși Cambize personal a luat parte la aceste ceremonii. Vezi Geiche, la locul corespunzător.

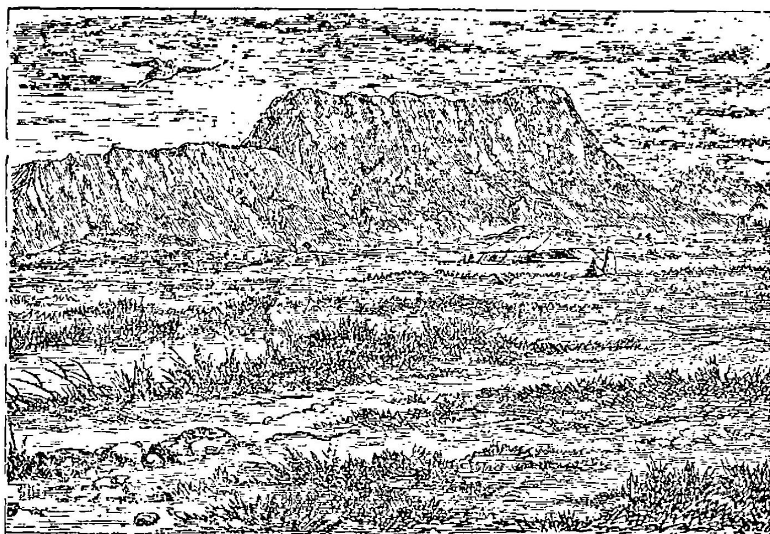
aceea, că în curgerea ei în realitate a fost rezolvată marea luptă între barbaria asiatică și civilizația apusană, — luptă, ce s'a prelungit timp de generațiuni întregi. El, ca și Cirus, nutrea ideea de a supune pe greci, în mânile cărora în acel timp se afla soarta lumii, și triumful lui în această privință ar fi răspândit despotismul oriental și peste Europa, și astfel libertatea și progresul omenirei ar fi fost înăbușite și nimicite. Dar această primejdie a fost pentru totdeauna înlăturată în bătălia dela Maraton, în anul 490, când grecii prin victoria lor în această mare zi istorică au întărit triumful libertății pentru toate veacurile următoare în continentul apusean. Istoria modernă s'a început anume din acel moment, când hoardele persane au fost gonite înapoi pe corăbiile lor de Miltiade. In vremea aceea peste lume a înflorit o nouă zi de viață politică și intelectuală, și Asia, renunțând la întăetatea asupra rasei europene, a fost definitiv împinsă înapoi peste Helesponte. Domnia lui Darie a durat până la anul 486 a Hr. și a fost timp de pace și de prosperitate pentru iudei, deși ei încă erau supuși la diferite necazuri din pricina intrigilor vrăjmașilor lor la curtea lui Darie. După moartea lui, tronul Asiei apusene în curs de douăzeci și unu de ani se afla în mânile lui Xerxe, care a înoit lupta, în care tatăl său suferise o așa de mare înfrângere. Dar el numai epuiză monarhia sa, de oare ce extraordinarele sale forțe de a înfrânge apusul, se spulberă ca praful la Termopile și Salamina. Vestea despre aceste mari evenimente, s'a răspândit fulgerător pintre pelerinii din Ierusalim și din Iudeea.

Anume în timpul domniei acestui rege, numele căruia era cunoscut grecilor în forma de Ahazver, se întâmplă în istoria poporului iudeu un eveniment, care alcătuește obiectul „Cărței Ester". Mândrul rege își ducea viața sa în palatul fortificat din Suza în răcoarea de munte a provinciei sale principale, când comandanții oștirii sale și soldații se luptau și mureau pentru dânsul în răsărit și în apus. Istoria despre Estera vine în anul al treilea al domniei lui, peste șapte ani după bătălia dela Maraton [1]), când se continua încă bătălia cu grecii, care se dovedise așa de nenorocită pentru Persia. Dar măreața monarhie a lui Cirus și Darie se înălță tot așa de mândră, întinzându-se dela India până la Etiopia, cuprinzând 127 de provincii și înconjura

1) Bătălia dela Maraton a fost în anul 490. Domnia lui Xerse se întinde dela 486 până la 465, sau după alții dela 485 până la 465.

pe monarhul său suprem cu strălucire şi bogăţie aproape de neînchipuit.

Oraşul Suza era situat cam la 225 de chilometri spre nord de golful Persic, pe înălţimile Suzianei, ţară muntoasă spre răsărit de Tigru. Râul Hoasp îşi mâna repede valurile sale pe vale spre răsărit de oraş, în timp ce Iavlei sau Ulai, cum numeşte acest râu prorocul Daniil (Dan. VIII, 2, 16), împreună cu Sapurul şi alte râuri, răspândea împrejur o întreagă reţea de ape limpezi, făcând această localitate atât de luxoasă şi de roditoare, încât ea a intrat chiar în proverb. Capitala se mândrea cu palatul său



Şuş, vechea Suza (Şuşan).

fortificat, servind ca loc de reşedinţă al vestitului monarh, la care fiecare monarh adăuga câte o casă deosebită pentru sine la vastul şir de alte case, deja construite de predecesorii săi. Curganele enorme alcătuesc aproape singura rămăşiţă din toate aceste măreţii istorice, dar în Persepole, în munţi, cam la 450 chilometri spre sud-est, resturile păstrate ale palatului, construit de însuşi Xerxe, ne dau putinţa să prezentăm strălucirea şi a palatului dela Suza (vezi pag. 874). Marea platformă de piatră cioplită servea ca terasă pentru clădirea centrală, care avea 350 picioare în lung şi 250 picioare în lăţime. Unile din coloane, care susţineau porticile sale, stau în picioare chiar şi astăzi, şi diferă în înălţimea lor dela 60 până la 76 picioare, dar toată suprafaţa lor e acoperită cu o ornamentaţie iscusită. Vasta sală, în care se află tronul, se întindea

pe laturea fațadă a acestei clădiri centrale, în caz când celelalte încăperi, deopotrivă de mărețe, se alăturau la ea din ambele părți. In Suza palatul stătea tot pe o astfel de platformă, prezentând un patrat, având cam 1000 de picioare pe fiecare lature și mândru dela 50 la 60 picioare deasupra localității înconjurătoare. Pereții salei centrale, care prezenta o încăpere până la 200 de picioare patrate, erau de 18 picioare în grosime și trei camere anterioare avea fiecare câte 200 picioare în lungime și câte 65 în lățime. Acoperișul încăperii principale se susținea de 36 coloane, iar acoperișul fiecărei din camerile anterioare, se odihnea pe 12 coloane. Dar acesta era numai etajul exterior. Deasupra acestuia, clădirea se ridica încă la înălțimea dela 100 la 120 picioare, așa că în total ea trebuea să prezinte o clădire în formă de turn, care avea 170-180 picioare deasupra nivelului terenului înconjurător. Imprejurul acestei clădiri uimitoare se întindeau in toate părțile până departe grădini, care se numeau paradis sau raiu. Coloși enormi cu patru picioare, cu aripi și cu capete de om stăteau la toate porțile și ușile; și scări magnifice de marmoră, în construcția cărora intrau petre uriașe, prezentau o măreață intrare, vrednică de asemenea clădire.

O jumătate de veac trecut din timpul întoarcerei iudeilor din robie și cam tot pe această vreme Xerxe din simpla trufie și nemărginita bogăție, porunci să se dea în palatele și încăperile sale o serie întreagă de banchete, prin neobișnuita măreție a cărora voise să uimească lumea. Masa acestui mare rege a intrat chiar în proverb prin mediul luxos și prin scumpetea celor servite. In fiecare zi la această masă se consuma mulțime nenumărată de boi și tot felul de vânat, pentru că în palat se folosea de masă nu numai regele, curtea sa și haremul, ci și întregul detașament de gardă, care se compunea din 2000 cavalerie, 2000 căruțași și 10.000 pedestrine [1]). Primind invitația la marile sărbări, toți satrapii și supușii lor, comandanții oștirilor persane și midene, aristrocrații și guvernatorii provinciilor monarhiei, se adunară treptat în curgere de șase luni, de oarece în curgere anume de atâta vreme se urmă succesiv banchetele, și fiecare se distingea prin tot felul de măreție, cu scopul de a arăta bogăția și a gâdili mândria regelui. Dar nici aceasta nu fu totul. După ce a fost ospătată cum se cuvine toată floarea monarhiei, s'a făcut cunoscută o prăznuire de șapte zile pentru toată populația capitalei

1) Herodot, VIII, 40, 4. După părerea lui Ebers, Xerxe zilnic hrănea 15.000 de oameni, așa că fiecare zi întreținerea palatului costa pe rege la 2.000.000 lei aur.

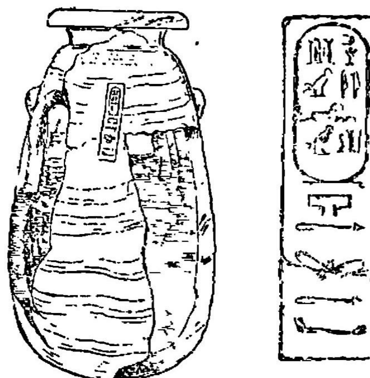
Suza, „la Casa regelui dela palatul grădinilor". Ţeseturi albé şi gălbui de lână, prinse pe şnururi vişinii şi purpurii, petrecute prin inele de argint şi pe stâlpii de marmoră, transformară vasta încăpere, pregătită pentru banchete într'o încăpere grandioasă sub cerul liber. Şiruri lungi de canapele aurii şi argintii au fost aşezate pentru invitaţi, şi tot spaţiul în acest scop a fost podit cu alabastru, aşternut cu petre de culoare verde, cu marmoră, perlamută şi cu pietre de culoare neagră. Pe mese erau înşirate vase pentru mulţimea poporului invitat, de toate formele posibile şi toate de aur şi vinul la mese se turnă din pivniţele regale, care prezentau sau numai vin de Alepo, de care bea numai regele, sau alte oare care varietăţi renumite [1]. Orcât de scump era acest vin, el curgea ca apa şi fiecare putea să bea cât voia.

Regii persani totdeauna aveau câteva femei de diferite grade [2], cuprinzând în genere una sau mai multe din propriile lor surori. In acest timp o deosebită favorită a regelui era regina Astin, — „prea frumoasă", deşi probabil, ea nu era femee de primul rang. De partea ei căzuse îndatorirea să întreţină femeile din Suza în timpul prânzului deosebit, de oarece oaspeţii erau prea mulţi, ca să se îngăduie femeilor să şadă, cum era obiceiul la persani, împreună cu bărbaţii lor (Herod. IX, 110, v. 18). Serbarea s'a prelungit timp de şase zile, şi a trebuit să fie terminată în ziua a şaptea. Vinul şi agitaţia prelungită înegură întru câtva crierul lui Xerxe. Uitând demnitatea sa de rege şi demnitatea reginelor sale, el porunci la şase eunuci, care-l serviau pe dânsul, să aducă la dânsul pe Astin, ca dânsa ridicându-şi vălul, să-şi descopere gingăşiile sale, înaintea mulţimii bărbaţilor adunaţi, pe jumătate beţi. Dar poate amintind cum pe vremea lui Darie, femeile macedonene, aduse tot astfel la un ospăţ, au fost expuse unor jigniri grosolane (Herod. v, 18). Astin, atât din respect pentru rege, cât şi din respect pentru sine însuşi, a refuzat să vină. Aceasta a fost deajuns. Nesupunerea din partea cuiva, chiar şi la cele mai mici capricii, nu se puteau suferi de mândrul rege. Afară de asta Astin avea şi un duşman, în căpetenia eunucilor, care, nemulţămit de dânsa, se sili să aţâţe mânia nebună a suveranului său. Intâmplarea cu neascultarea Astinei de către soţul său rege, o prezentă ca o pildă foarte primejdioasă şi pentru toate celelalte femei din monarhia persană. „Nu numai înaintea regelui, — zise eunucul

1) Xerxe, oriunde s'ar fi aflat, bea apă numai din râul Hoarpa, din Suza, mânca numai pâne de grâu din Egipt şi bea numai vin de Alepo.

2) Herod. III, 2, 69, Darie avea şase.

Memuhan, — e vinovată regina Astin, ci și față de toții principii și față, de toate popoarele din toate provinciile regelui, pentrucă purtarea reginei va ajunge la cunoștința tuturor femeilor, și ele vor neglija pe bărbații lor și vor zice: „regele Xerxe a poruncit să se aducă regina Astin înaintea feții lui, iar ea nu s'a dus. Acum principesele persane și indiene, care vor auzi de purtarea reginei, vor vorbi la fel tuturor prinților regelui și amărăciune și îndărătnicie va fi multă. Dacă binevoește regele, să iasă dela dânsul hotărîre regală și să înscrie în legile persane și indiene, și să nu se schimbe, că Astin nu va mai intra înaintea feții regelui Xerxe, iar vrednicia regească a ei, regele o dă alteia, care va fi mai bună decât dânsa. Când vor auzi de această hotărâre a regelui, care se va răspândi în toată monarhia, oricât de mare este ea, atunci toate femeile vor respecta pe bărbații lor, dela mare până la mic". Auzind această propunere, regele amețit, nu putu să deosebească adevărul de vicleșug, și se învoi în totul cu propunerea eunucului său principal. Imediat a fost alcătuit un decret regal, dictat de Memuhan, și trimis în toate provinciile „cu scrisul lor și fiecărui popor în limba lui, ca fiecare bărbat să fie stăpân în casa sa și ca aceasta să fie arătat fiecăruia în limba lui firească (Ester. I, 16–22).



Vaze cu inscripția numelui lui Xerxe.

Când după terminarea ospățului se potoli mânia regelui, el își aduse aminte de Astin și de ceeace făcuse ea și de cele ce se hotărâse pentru dânsa. Dar lucrurile ajunseseră tare departe ca să se mai poată îndrepta, și atunci cei de aproape ai regelui îi propuseră să caute în locul ei, fete frumoase și tinere. „Să se caute, — ziseră ei, — pentru rege fete tinere, frumoase, și să rânduiască regele observatori în toate provinciile regatului, care să adune toate fetele tinere, frumoase la înfățișare, în capitala Suza, în casa femeilor, sub supravegherea lui Gehai, eunucul regal, străjerul femeilor și să le dea îngrijire și tot ce le trebue. Și fata care va plăcea ochilor regelui, să fie regină în locul Astinei. „Propunerea asta plăcu regelui și anume așa se și făcu. După decretul regal, în toate părțile regatului începură să vină părinții cu fiicele lor cele mai frumoase, pentru ca din ele regele să-și

aleagă soție. Fiecare din ei negreșit ar fi socotit ca o cinste deosebită pentru sine, dacă alegerea regelui ar cădea anume de partea fiicei sale, dar toate nădejdile lor se arătară zadarnice, de oarece alegerea căzu de partea unei fete chiar din Suza. In capitală trăia un iudeu cu numele de Mardoheu. El se pogora din tribul lui Veniamin și era descendentul lui Chis. Impreună cu regele Iehonia el, sub Nabuhodonosor, a fost strămutat din Ierusalim și a fost așezat chiar în Suza. Fiind fără copii, Mardoheu creștea pe o tânără orfană Hadasa, ca pe fiica sa proprie, și fapta lui bună a fost răsplătită miraculos de soartă, care i-a dus pe amândoi la o neobișnuită înălțare. Mardoheu ocupând slujba modestă de portar la curtea regală, odată cu totul întâmplător mântui viața regelui. Stând la postul său, el auzi odată cum eunucii palatului Havaso și Tara vorbeau între ei de ceva bănuitor și trăgând cu urechea la această convorbire, el auzi cu groază, că ei plănuiau o conjurație: să pue mâna pe rege. Atunci el imediat raportă despre ei regelui, care supuse pe acești doi eunuci la torturi, și când ei recunoscură vina, atunci i-a și executat. Regele înscrise această întâmplare spre amintire. Și iată, acest slujitor al palatului, Mardoheu, aflând de porunca regelui relativ de chemarea celor mai frumoase fete pentru rege, decise să încerce norocul fetei sale de suflet. „Hadasa strașnic de impozantă la statură și prea frumoasă la față". Când au fost adunate fetele din tot regatul și date sub supravegherea eunucului Gehai pentru un timp de supraveghere, atunci Mardoheu dete sub supravegherea lui și pe fiica sa sufletească. Prin frumusețea și modestia sa ea deodată îi atrase luarea aminte și află la dânsul o deosebită bunăvoință, așa că el se grăbi să-i dea „îngrijirea și tot ce era rânduit ca parte a ei, și să pună pelângă ea șapte fete, vrednice să fie pelângă dânsa, din casa regală; și o mută cu fetele ei în apartamentul cel mai bun din casa femeilor". Bucuroasă de asemenea atențiune deosebită a eunucului regesc, Hadasa totuși se temea, ca nu cumva să nu-i vatăme situația origina ei, și de aceia „nu pomeni nici de poporul ei, nici de rudele sale, pentru că Mardoheu îi dăduse poruncă, ca ea să nu spună". In fiecare zi Mardoheu venea să se informeze de sănătatea Hadasei și de ce se petrece cu dânsa. Asemenea examinare a fetelor se continuă timp de douăsprezece luni, de oarece anume atâta vreme se continuară zilele curățirii lor: „șase luni cu ulei de mir și șase luni cu aromate și alte curățiri femeești. Abea atunci fetele puteau să intre la rege. Și tot, orce ar fi cerut ea, i se da pentru intrarea în casa regelui". Când

rândul ajunse la Hadasa, atunci și ea deasemenea în haine luxoase și cu toate gătelele posibile, care cu toate acestea păleau în fața frumuseței ei, și când intră la Rege, îndată „puse stăpânire pe inima regelui". După dânsa se arătară de prisos toate prezentările ce ar fi mai fost de făcut și Hadasa deveni aleasa lui Xerxe. El îi dădu un nume nou de Estera, adecă „steaua". „Și a iubit regele pe Estera mai mult decât pe toate soțiile și ea dobândi bunăvoința și predispoziția lui mai mult decât toate fetele, și el puse coroana regală pe capul ei și o făcu pe dânsa regină în locul Astinei".

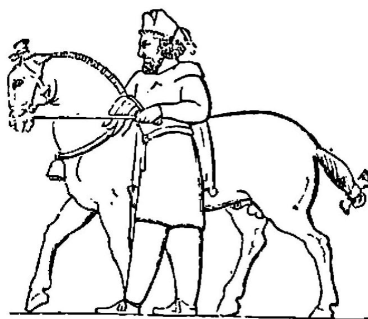


Damă persană.

Asemenea înălțare a reprezentantei poporului iudeu provocă cu toate acestea o extremă ură și răutate din partea unor curteni, și în deosebi din partea unui oare care Aman, amalecit, care, însuși fiind pus „mai presus de toți prinții regatului" se folosi de puterea sa numai pentru apăsarea trufașă a 'tuturora, care nu se prosternau cu supunere de rob înaintea sa. Dintr'o pricină oare care, fie din pricina naționalității lui Aman, sau pentru că a se prosterne la pământ înaintea unui om muritor se părea lui Mardoheu lucru echivalent cu idolatria, în tot cazul el singur dintre toți curtenii nu arăta asemenea cinste arogantului aristocrat, când intra la palat sau când eșa deacolo. Asemenea nerespect din partea unui iudeu, umplu pe Aman de furie și hotărî să-l piardă nu numai pe dânsul singur, ci și tot poporul lui. Cu o singură lovitură el voia să răzbune atât ofensa sa personală, cât împreună cu asta să satisfacă și ura ereditară a poporului său față de iudeii cei disprețuiți cu sângele neamului lor întreg. Prin intrigi viclene la rege contra iudeilor, ca și contra unui popor foarte primejdios, - popor, care spre deosebire de celelalte popoare supuse ale monarhiei, se ține cu îndărătnicie de paza propriilor sale legi, disprețuind pentru acelea chiar legile monarhiei, și astfel necontenit a servit de centru a tot felul de turburări 'și răscoale, Aman' obținu învoiala regelui pentru edarea unui decret pentru nimicirea lor în toată monarhia, cu care prilej exprimă chiar dorința ca din propriile sale sume să dea o sumă însemnată de 10.000 talanți de argint pentru aducerea la îndeplinire a acestui decret în monarhie. Atât frica, cât și lăcomia ușor înclină pe despot pentru propunerea demnitarului de încredere.

Nefericitul neam și toată proprietatea lui fură date pe mâna lui Aman, ca și cum uciderea și jăfuirea unui întreg popor era un lucru pentru îndeplinirea căreia era deajuns o simplă vorbă. Pentru a-i da împuternicirea cuvenită, la această faptă, regele scoase inelul său dela mâna sa și-l dete lui Aman, „ca să întărească decretul contra iudeilor". Arzînd de dorul de răzbunare pe urîciosul popor, Aman imediat se apucă de lucru. „Au fost chemați scriitorii regești în luna întâia, în treisprezece ale ei, și s'a scris, cum a poruncit Aman, satrapilor regatului și conducătorului fiecărei provincii (dela provincea Iudeiei pânăla Etiopia, la toate cele 127 de provincii), și principilor fiecărui popor, în fiecare provincie cu scrisul ei și către fiecare popor în limba lui: tot a fost scris în numele regelui Xerxe și întărit cu inelul lui regesc. Și au fost trimise scrisorile prin curieri în toate provinciile regelui, ca să ucidă, să piardă și să nimicească pe toți iudeii, mic și mare, copiii și femeile, într'o singură zi în 13 a lunei a douăsprezecea, adecă în luna Adar, și averea lor să o jăfuiască". Acest decret sângeros, care caracterizază în totul despotismul nemărginit al monarhilor persani glasuia astfel: „Marele rege Xerxe către căpeteniile dela India pânăla Etiopia peste 127 de provincii și ajutoarelor lor. Domnind peste multe popoare și stăpânind toată lumea, eu am voit, ne conducându-mă de mândria stăpânirii, ci cârmuind totdeauna blând și liniștit, să fac viața supușilor totdeauna fără turburare, și, păzind regatul meu pașnic și ușor de străbătut pânăla marginile lui, restabilind pentru toți oamenii pacea. Când însă eu am întrebat pe sfetnici, în ce chip s'ar putea aduce acestea la îndeplinire, atunci persoana, care se distinge la noi prin înțelepciune și care se bucură de neschimbată bunăvoință și care a dovedit credincioșie tare și a primit locul al doilea în cinste după rege, anume Aman, ne-a explicat nouă, că între toate neamurile, s'a amestecat un popor dușmănos, după legile lui protivnic orcărui popor, necontenit neglijind poruncile regale, ca să nu se organizeze cum trebuie ireproșabil săvârșită de noi coadministrați, Deci, aflând, că numai singur acest popor se împotrivește totdeauna orcărui om, duce un fel de viață contrar legilor, și, împotrivindu-se acțiunelor noastre, săvârșește o mare nelegiuire, ca regatul nostru să nu ajungă la prosperitate, noi am poruncit cele arătate vouă în scrisorile lui Aman, pus ca al doilea părinte al nostru, pe toți, cu femeile și copiii să-i nimicească de tot cu săbii dușmănoase, fără nici o milă și cruțare, în ziua de 13 a lunii a douăsprezecea Adar a

anului acestuia, ca aceşti oameni vrăşmaşi şi eri şi azi, să fie într'o singură zi aruncaţi în iad, să nu ne mai împedice în timpurile viitoare de a ne duce viaţa în pace şi neturburaţi pânăla sfârşit [1])". Copiile cu acest decret au fost trimise în fiecare provincie, în calitate de lege, obligatorii pentru oricare popor. Curierii au sburat repede cu ele în toate direcţiunile. Căile de comunicaţie în monarhia persană fusese stabilite încă de Cirus, cu care ocazie fusese introdusă o deosebită sistemă de depeşe, aşa că curierii puteau acuşi - acuşi să schimbe caii pe la staţiuni, situate una de alta la distanţă de douăzeci şi cinci de chilometrii [2]).



Călăreţ persan.

Sângerosul decret a fost publicat şi în Suza, şi în acel timp, când regele şi Aman luau o gustare şi beau, felicitându-se unul pe altul cu reuşitele măsuri de stat, Suza se umplu de turburare. Inainte de alţii aflä de asta negreşit Mardoheu. Uimit de o asemenea stare de lucruri şi văzind aicea mâna dornică de sânge a duşmanului plin de ură, Aman, el imediat lăsând postul său de portar regesc şi îmbrăcându-se în sdrenţe şi presurându-şi capul cu cenuşă, eşi în una din pieţele oraşului şi cu plânset tare răspândi pretutindenea despre grozavul decret referitor la poporul său. Plânsul şi suspinul se instaurară în fiecare casă de iudeu. In asemenea extremitate, singura nădejde de mântuire a poporului rămăsese numai Estera. Intre acestea Estera, după obiceiul reginelor răsăritene, care erau străine de a lua parte la trebile statului, nu ştia încă nimic despre cele petrecute; dar când servitoarele sale îi comunicară despre starea nenorocită a lui Mardoheu, care îmbrăcat în zdrenţă plângea în piaţă, atunci socotind, că i s'a adus vreo jignire personală din partea cuiva dintre curteni, îi trimise haine în semn de mângâere, şi când el n'a primit aceste

1) Ester. III, 13. Decretul acesta exista numai în traducerea greacă a celor LXX.

2) Caravan-seraiul persan sau hanurile de poposire pentru călători, ceva în felul staţiunilor noastre poştale, datorându-şi origina lor lui Cirus, care se silise să scurteze spaţiul enorm a monarhiei sale universale prin facerea şi întreţinerea de drumuri bune. El stabili deasemenea şi sistema regulată de poştă. La fiecare staţie poştalionu, ce ducea poşta o da altuia, care primindu-o, încăleca un cal odihnit şi ca vijelia pleca mai departe, ca să o dee unui al treilea poştalion la staţia următoare. Aceşti curieri se numeau *actari* şi se considerau cei mai iuţi fugari din lume.

haine, atunci ea trimise pe unul din eunucii săi, anume Hatah, să întrebe pe Mardoheu: „Ce-i asta și pentru ce e asta?" Atunci Mardoheu spuse eunucului adevărata pricină a neobișnuitei sale amărăciuni și-i încredință copia decretului, publicat în Suza, ca să arate Esterei și să-i dea de știre despre toate, și pelângă aceasta, în puterea înrudirii, îi porunci, ca ea să se ducă la rege și să-l roage de îndurare, și să ceară pentru poporul său milă. Estera fu peste măsură lovită de această veste, dar se pomeni într'o extrem de grea situație. Eticheta curții îi interzicea, fără invitație specială, să se înfățișeze la rege, de oare ce pentru o asemenea samavolnicie se pedepsea chiar cu moartea, atât bărbații, cât și femeile. Dar când Mardoheu îi reproșă pentru această nehotărâre, zicând, că și ea intră sub decretul edat și astfel va peri și ea, și casa părintelui ei, și observă, că poate anume pentru acest lucru a și ajuns ea regină, după pronia dumnezeească, atunci Estera, arzând de iubire pentru poporul său, dădu răspunsul hotărât: „mergi și adună toți iudeii, aflători în Suza, și postiți pentru mine, să nu mâncați și să nu beți trei zile, nici ziua, nici noaptea, și eu cu slugile mele deasemenea voi posti, și apoi voi intra la rege, deși asta e în contra legii, și dacă e să pier, voi peri" (Ester. IV, 13—16). Bucurat de asemenea hotărâre a Esterei, Mardoheu și tot poporul iudeu din capitală imediat pășiră la împlinirea poruncei ei și a postului și prin rugăciune se sileau să abată nenorocirea și dela sine, și dela înalta lor protectoare.

A treia zi Estera, încetând de a se ruga și desbrăcând hainele de doliu, se îmbrăcă ca regină și, devenind măreață, luă două servitoare și plecă la rege, „de una ea se sprijinea, ca și cum dedându-se moleciunei, iar ceialaltă urma după dânsa, ținând coada hainei ei. Ea era minunat de frumoasă după culoarea frumuseței ei și fața ei veselă, oare cum plină de iubire, dar inima ei era strânsă de frică". Intrând în curtea interioară a casei regale, chiar în fața încăperei lui Xerxe, ea se opri acolo. Regele în vremea aceea ședea pe tronul său regesc, direct în fața intrării în casă, îmbrăcat în toate hainele mărirei sale, tot în aur și pietre prețioase. El era groaznic și, observând apariția neașteptată a Esterei, pe care el nu o invitase la dânsul în curgere de treizeci de zile, el privi la dânsa cu mare mânie. Regina căzu cu duhul, se schimbă la față și de slăbiciune se plecă pe capul slujnicei ce o urma. Observând această turburare a frumoasei Estera, regele potoli duhul său și, sculându-se repede de pe tronul său, eși repede la dânsa, o primi în brațele sale, până ce ea-și veni în fire.

In semn de bunăvoinţă, el îi întinse sceptrul său de aur, care se afla în mâna sa, şi, apropiindu-se de dânsa, o sărută şi zise „Ce-i cu tine, Estera, şi ce cerere ai? Chiar pânăla jumătate din regat ţi se va da" (Ester. V, 1-3). Cu toată această purtare, ea nu fu în stare să-şi spună imediat cererea, şi ea se hotărî să facă aceasta mai pe urmă, iar acum se adresă către rege cu rugămintea, ca regele, dacă binevoeşte, să poftească împreună cu Aman la ospăţ la dânsa, pe care i l-a pregătit. Asemenea învitaţie înbună încă şi mai mult pe rege şi el imediat îşi dădu învoirea sa şi trimise după Aman. In palatul Esterei în adevăr, era regulat ospăţ măreţ, şi veselindu-se şi bucuros fiind de Estera, regele, ridicând cupa cu vin, ca şi în chip deosebit tuast, se adrese către Estera cu cuvintele: „Care e dorinţa ta? Ea va fi satisfăcută; Şi care e rugămintea ta? Măcar şi o jumătate de regat, ea va fi împlinită". Dar pe Estera nici de data asta nu o ajută puterile să-şi exprime adevărata ei cerere, şi ea, ca să-şi adune puterile, pofti pe rege şi a doua oară, împreună cu Aman, să vină la dânsa la ospăţ, la care regele imediat îşi dădu învoirea sa. Aman eşi dela ospăţ extrem de vesel, şi, măgulit de asemenea atenţiune a reginei, cugeta, că Estera nu-i va pune nici un fel de pedici la împlinirea răzbunării sale pe iudei. Dar dispoziţiunea sa veselă fu stricată în parte prin aceea, că, chiar la eşirea din palat, el întâlni pe Mardoheu cel urât de dânsul, care şi de data asta nu-i arătă nici un respect, neplecându-se înaintea lui, nu se sculă, ba nici nu se mişcă din loc înaintea lui. Aceasta înfurià grozav pe Aman, dar el se reţinu de data asta şi, ajungând acasă, povesti cu ce respect a fost el primit la curte şi cum l-a primit regina, poftindu-l la masă, singur numai pe dânsul împreună cu regele. „Şi mâne sunt învitat la dânsa cu regele", — adaose el. „Dar toate aceste nu-s deajuns pentru mine" — cu amărăciune adaose el, — „câtă vreme eu văd pe Mardoheu iudeul stând la porţile regale". Femeea lui Aman, Zareşa şi toţi prietenii lui imediat îi observară, că doar el foarte uşor se poate decotorosi de Mardoheu: trebue numai să se facă o spânzurătoare şi într'însa să fie spânzurat Mardoheu, şi atunci nimic nu va mai întuneca



Ospăţul regelui cu regina (depe un monument asirian).

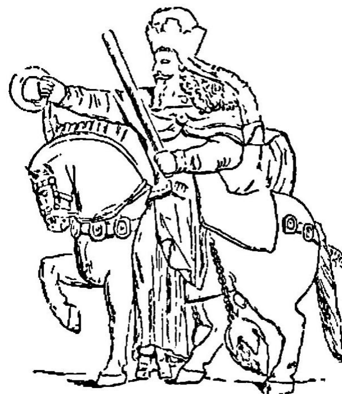
veselia lui la ospețele dela rege și dela regină. Această propunere plăcu foarte mult lui Aman, și el imediat porunci să se facă spânzurătoarea.

Intre acestea regele, ca să alunge urâtul unei nopți nedormite, porunci să i se citească cronicile regale. Lui nu se știe pentru ce îi veni în minte istoria despre atentatul făcut contra lui din partea a doi eunuci. Ca să reproducă și mai viu în mintea sa amărunțimele acestui eveniment el porunci anume să se citească despre el, și după ce a ascultat scrisoarea, atunci întrebă: cu ce a fost răsplătit Mardoheu, care i-a scăpat viața? Se văzu, că cu nimica. In dimineața următoare el hotărî să împlinească această scăpare din vedere și în chip vrednic să se răsplătească persoana, căreia el îi datora viața sa. Când la dânsul intră iubitul său Aman, atunci regele se adresă către dânsul cu întrebarea: „Ce să se facă acelui om, pe care regele vrea să-l distingă cu cinste?“ Aman convins în totul că regele nu are în vedere pe altcineva, decât pe dânsul, răspunse, că pe un astfel de om urmează a-l răsplăti, cinstindu-l cu cunună și îmbrăcăminte regească, să-l sue pe cal și să pue pe unul din principii regali să-l poarte pe ulițile orașului cu rostirea milei regale, zicând: „Așa se face acelui om, pe care regele vrea să-l cinstească“ (Ester. VI, 5-9). Ce însemna asta la o curte în felul celei vechi persane, e greu și de închipuit. Podoabele de aur, îmbrăcămintea regească, și celelalte lucruri de tualetă ale lui Artaxerxe, succesorul lui Xerxe, costau 10.000 de talanți, sumă, care se poate defini numai cu zeci de milioane lei aur. Haina regală înseși a lui Xerxe se prețui de greci până la 12.000 de talanți, și asta, după cât se pare, nu era o prețăluire exagerată, de oare ce încă și caii unor șahi persani purtau haine uimitoare în ce privește prețul lor. Un călător prin Persia (în anii 1817-1820), descriind îmbrăcămintea șahului văzută de dânsul, spune: „el strălucea în briliantele, care literalminte orbeau ochii. El pe cap avea o tiară înaltă triunghiulară, complect acoperită de briliante, mărgăritare, rubine și smaragde, așa aranjate, că într'însele se răsfrângea un măreț joc de lumini. Printre șirurile de briliante erau câteva



Piatră neagră de Suza.

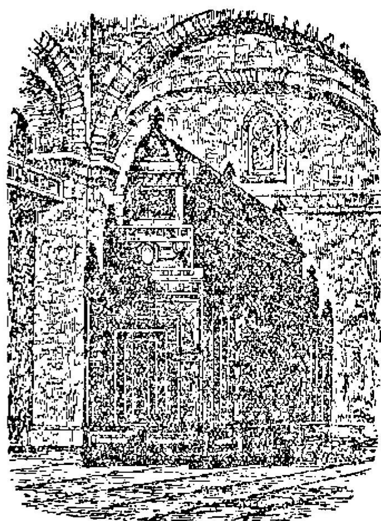
pene negre, probabil de păun, în care caz marginile lor erau împodobite de mărgărintare în format de perişoare, de mărime neobişnuită. Inseşi haina lui ţăsută din fire de aur, împodobită în mare parte tot aşa cu pietre scumpe şi perle, şi împrejurul gâtului atârna o salbă de perle, poate cele mai mari din lume. Dar mânicile lui şi brâul întrecea toate, pentrucă ele străluceau la soare asemenea focului. Mânica dreaptă se numea „munte de lumină", cea stângă se numea „mare de lumină", aşa de minunate erau briliantele de pe ele[1]. La o asemenea haină se gândea ambiţiosul Aman. Dar, spre marea lui mirare şi răutate, el auzi dela rege porunca, că el însuşi personal să facă toate acestea lui Mardoheu, şi trufaşul Aman, spre uimirea întregei capitale, a trebuit să ducă de căpăstru calul, pe care şedea dispreţuitul Mardoheu.


Haine regale şi hamaj regal pentru cai în Persia.

Demnitarul se simţi în disperare pentru o aşa înjosire. Sdrobit sufleteşte, el se duse la ospăţul reginei, dar acolo îl aştepta soarta meritată. Mulţămit de tratament, Xerxe din nou propuse Esterei să spună cererea sa şi să ceară dela el tot ce ea doreşte, repetând şi făgăduinţa sa să-i dea, măcar şi jumătate din regat". Atunci Estera se hotărî în fine să-şi spună cererea sa, şi zise regelui: „dacă am aflat bunăvoinţă în ochii tăi, o rege, şi dacă regele binevoeşte, atunci să-mi fie dăruită mie viaţa mea, după dorinţa mea, şi poporul meu, după rugămintea mea". Regele fireşte, s'a mirat de o cerere aşa de ciudată din partea reginei sale, viaţa căreia era mai scumpă decât viaţa tuturor supuşilor din regatul său, şi el îşi exprimă mirarea sa prin un gest plin de nerăbdare, iar Estera continuă: „căci noi suntem vânduţi, eu şi poporul meu, la nimicire, la ucidere şi la peire. Dacă noi am fi vânduţi să fim robi şi roabe, eu aş fi tăcut, deşi duşmanul n'ar fi răsplătit paguba regelui". Incă şi mai nedumerit, prin aceasta, Xerxe întrebă: „Cine-i acela şi unde-i acela, care a îndrăznit în inima sa să facă aşa?" Atunci Estera, îndreptându-şi privirea sa dulce, dar de data asta groaznică asupra lui Aman, care ospătase la dânsa şi care deja se cutremura în conştiinţa sa, zise către rege: duşmanul şi neprietenul este acest răutăcios Aman!" Ne-

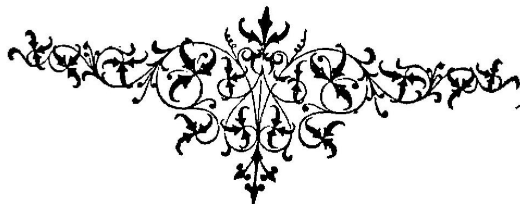
1. Porter, Travels (1817-1820), pag. 124.

fericitul curtezan „se cutremură în fața regelui și a reginei", regele imediat, cuprins de mânie extraordinară, se sculă dela ospăț și se duse în grădina palatului, iar Aman rămase să roage pentru viața sa pe regina Estera, și în chip jalnic se tăvălea înaintea ei, de oare ce văzuse, că „se gătise lui o soartă rea din partea regelui". Dar pe când Aman se svârcolea astfel înaintea reginei și chiar se uitase în amărăciunea sa, căzu pe sofa, pe care ședea Estera, atunci, chiar în acea clipă intră și însuși Xerxe, și nepricepând ce este, ci văzând starea agitată a Esterei și a lui Aman, strigă groaznic: „Vrei să siluești și pe regina în casa mea!" Prin aceasta soarta lui Aman fu hotărâtă. Imediat se dădu o poruncă, ca Aman să fie pus sub pază, și în semnul vinovăției lui, i se acoperi fața. Mulți din curteni se bucurară de o asemenea cădere a curtezanului trufaș și periculos, și spuseră regelui, că aproape de casa lui Aman s'a pregătit pentru cineva o spânzurătoare înaltă de 30 de coți. Atunci regele dete poruncă să-l spânzure pe dânsul într'însa. „Și au spânzurat pe Aman pe lemnul, pe care-l pregătise el pentru Mardoheu", Și abea atunci s'a potolit mânia regelui. Dar odată cu nimicirea vrășmașului principal al iudeilor, trebuia grăbit și schimbarea decretului, făurit sub uneltirile crudului curtezan. Estera se adresă regelui cu rugămintea, ca el să ia măsuri pentru abaterea primejdiei dela poporul ei, și regele, complect mulțămit de dânsa, și pentru aceea, că s'a izbăvit de un așa răutăcios și trufaș curtezan, imediat dete un nou decret, care iarăși a fost trimis tuturor provinciilor nu numai spre revocarea decretului anterior, ci chiar și cu prezentare evreilor dreptul să se împotrivească cu puterea îndeplinirei lui. De oare ce, în puterea primului decret, în diferite locuri se începuse deja pregătirile pentru executarea lui și pretutindenea se manifestase diferiți vrășmași ai iudeilor, apoi acum noul decret le da putința nu numai cu armele în mână să pășască la apărarea vieții lor, ci să și lovească pe acești noui vrășmași ai lor, ceea ce ei și făcură


Mausoleul Esterei și a lui Mardoheu (presupus)

omorând 75.000 din cei ce-i urau. De oarece natural vrăşmaşii principali ai iudeilor puteau fi fii lui Aman, apoi şi toţi cei zece fii ai lui fură expuşi aceleiaşi soarte cu tatăl lor. Inelul care fusese dat cândva lui Aman în semn de osebită bunăvoinţă a regelui şi a împuternicirilor rezervate lui, acum fu redat lui Mardoheu, care a şi fost înălţat la înaltă demnitate, devenind al doilea demnitar după rege. In această situaţie a sa el deveni iubitul numeroşilor săi fraţi, căci căuta binele poporului „său şi zicea în folosul întregei sale ginte" (Ester, X, 3). Chiar când regele, pentru îndreptarea finanţelor sale, desorganizate poate prin necumpănitele prăznuiri, punea un impozit nou pe pământ, apoi de acest impozit iudeii, mulţămită anume meritelor marelui lor ocrotitor Mardoheu, evident erau scăpaţi şi se desfătau de pace şi prosperitate în tot vastul imperiu persan.

In amintirea unei mântuiri aşa de miraculoase fu statornicită o sărbătoare deosebită Purim (dela cuvântul pur = „sorţ", pentrucă Aman aruncase sorţ asupra perderei iudeilor). Inaintea prăsnuirei, la 13 Adar (în Februarie), se petrecea un post aspru, iar în 14 şi 15 poporul trecea la veselie nestăpânită. In adunările poporului, se citea cu evlavie „Cartea Ester", şi la fiecare pomenire a numelui lui Aman, toţi cei prezenţi loveau cu mânile şi băteau din picioare, strigând tare: „să piară pomenirea lui". Intreaga istorie miraculoasă e descrisă în „carte Ester", care face parte din numărul cărţilor necanonice ale sf. Scripturi.

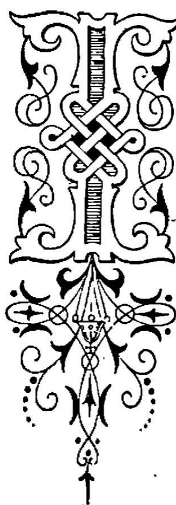




Salcie palestineană (Ps. CXXVI, 1).

CAPITOLUL XXIV.

STAREA POPORULUI IUDEU IN PALESTINA



ntre acestea poporul iudeu în pământul făgăduinţei începu încet să se organizeze în viaţa sa şi să ducă luptă cu popoarele localnice ce-l înconjurau. Cu deosebire a avut multe de suferit el dela duşmanul său neîmpăcat Sanavalat, care a păşit ca reprezentant al samarinenilor. Răzbunându-şi pentru refuzul iudeilor de a-i primi în calitate de fraţi după credinţă şi a le oferi participare la slujbele din templu Ierusalimului, samarinenii sporeau tot mai mult în furie şi însfârşit se hotărâră să-şi deschidă pentru dânşii un sanctuar deosebit, ca să-l facă rivalul şi concurentul templului din Ierusalim. Pentru asta fură ajutaţi mai cu samă de întâmplarea aceea, că şi în mediul poporului iudeu erau mulţi nemulţămiţi şi nu puţini de acei, care erau cu totul escluşi din comunitatea iudaică, pentru că nu voiau să se împace cu hotărîrele aspre ale lui Ezdra şi Neemia. Persoană cu deosebire importantă în această privinţă era ginerele

lui Sanavalat, Manasie, care, pentru legătura cu fiica sa, ca streină, fusese esclus din comunitate. Folosindu-se de această împrejurare, vicleanul său socru Sanavalat alcătui planul să aplice o lovitură crudă comunităţii iudaice prin zidirea unui sanctuar independent, în care izgonitul Manasie să se poată face arhiereu, de oarece el se pogora din neamul lui Aaron. Aşa în adevăr a şi fost hotărât. Pentru ca să înalţe templul, te miră de trebuia vre o învoire deosebită din partea curţii persane; şi chiar dacă ea s'ar fi cerut apoi pentru Sanavalat nu era greu de primit o asemenea învoire dela guvernatorul de provincie sau dela satrap, cu care el se afla în raporturi de prietenie.

Şi iată, pe vârful muntelui Garizim, la poalele oraşului Sihem, în localitatea, care în adevăr alcătueşte centrul întregei Palestine, Sanavalat a înălţat templul, ceea ce probabil a fost după moartea regelui Artaxerxe (aproape de anul 420). Alegerea acestui loc a fost făcută de cunoscătorii sf. Scripturi, de membrii neamului lui Aaron şi de izgoniţii din comunitatea iudaică, care-l indicară, pentrucă anume de pe acest munte în timpul lui Iisus Navi, după hotărârea lui Moise, au fost rostite binecuvântările pentru ceice păzesc legea, pecând de pe muntele opus Gheval, mai puţin roditor, au fost rostite blestămile. Samarinenii au dat şi însuşi numitului munte o altă însemnare. Ei au numit şi numesc până astăzi muntele Garizim „muntele binecuvântării", ca şi cum anume dela dânsul se pogoară în genere mântuirea şi binecuvântarea. Insuşi oraşul Sihem ei îl numeau deasemenea „binecuvântare" (Mabrahta). Dar alegerea aceasta n'a fost reuşită sub toate raporturile, de oarece Garizim e accesibil numai dintr'o parte, iar din celelalte părţi cade brusc în vale. Chiar şi pentru cei ce trăesc pe aproape trebue să se fi prezentat dificil de urcat pe vârful muntelui la templu, dacă el a fost ridicat pe locul opus oraşului, unde urmaşii de mai târziu ai samarinenilor încă şi acum îl arată. Ca să-şi dea importanţă, samarinenii au început să se dea obârşia nu din acei strămutaţi, care au fost aduşi din Asiria de regele asirian în locul israiliţilor duşi în robie, ci se considerau anume restul înseşi izrailiţilor, din care pricină îşi şi deduceau neamul lor din Iosif şi din fiul său Efrem. Dar înseşi limba lor îi demasca, că ei alcătuiau o populaţiune de strânsură; ei alcătuiau o ciudată amestecătură de arameeni şi de alte elemente, ce şi astăzi se arată imposibil de determinat origina lor. Totuşi planul lor a izbutit în totul. La samarineni în adevăr s'a construit templul, împrejurul căruia ei au putut să se adune pentru slujba dumnezeească, au

avut proprii lor preoţi din casa lui Aaron, cu îndrăzneală opuseră Gargarismul, cum numeau ei muntele lor sfânt, sfântului munte iudeu Moria, dovedind pe temeiul cărţii legii, că însuşi Dumnezeu a sfinţit acest munte, şi-şi dădeau numirea mândră „de israiliţi". Sanavalat şi adepţii săi în acelaşi timp se sileau ca să atragă la sine cât mai mulţi din adevăraţii iudei. Acelora, care treceau la dânşii, ei le ofereau locuri de case şi ogoară, şi în genere se sileau să-i ajute şi să-i susţină. Din aceasă causă la samarineni au trecut dela Ierusalim şi din Iudeea toţi aceia, care săvârşind vreo nelegiuire, scăpau de pedeapsă acolo, şi la muntele Garizim au fost primiţi cu braţile deschise. Din asemenea amestecătură fugară se alcătui un popor semi-iudeu, alcătuind din sine o nouă sectă religioasă, aşa numitul samarianism. Mărturisitorii sau membrii acestei secte prezintau un neam şiret, viclean şi inventiv, ca şi cum ar fi moştenit în sângele lor caracterul, prin care se distingea căpetenia lor Sanavalat. Fără a lua în samă cantitatea lor de nimica, acest popor cu o uimitoare neschimbabilitate s'a conservat până în timpul de faţă [1]). Cimentându-se într'o comunitate bine legată, samarinenii aşezară în temelia religiei lor Pentateucul lui Moise, şi, cu toată această bază comună a religiei cu poporul iudeu, cu trecerea timpului deveniră vrăşmaşi tot mai înverşunaţi ai iudeilor. Ei se mândreau cu aceea, că prezentau pe adevăraţii descendenţi ai lui Israil, înjoseau sanctuarul din Ierusalim, şi templul de acolo, explicau tot ceeace făcuse şi întemeiese poporul iudeu drept falşificare a vechei religii israilite. Ei acuşi — acuşi treceau peste hotarele provinciei lor, ca să introducă şi la dânşii ceeace se organizase în Iudeea, deşi în acelaşi timp erau atât de însufleţiţi de ură contra iudeilor, încât nu s'ar fi dat înlături să nimicească cu totul templul din Ierusalim. Din această pricină, nu mai puţin puternică era şi ura iudeilor contra vecinilor lor samarineni. In ochii lor samarinenii erau un popor prost şi mizerabil (Sir. I, 26). In această duşmănie se manifesta poate ecoul acelei duşmănii, care existase între regatele lui Iuda şi al lui Israil încă pe vremea independenţei lor politice. Dar acum această duşmănie nu mai avea caracter politic, ci caracter interior-religios, care-i dădea încă şi mai mare înverşunare şi fanatism.

Formarea sectei samarinene, influenţă asupra iudeilor în

---

1) Incă şi acum în Nablusa, sau în vechiul Sihem există o mică comunitate samarineană, care numără pânăla 135 de suflete; ea are o sinagogă, în care se păstrează un vechiu sul al Pentateucului şi arhiereul, care-şi trage genealogia sa în linie dreaptă dela Aaron.

chip iritant. Văzînd în fața sa niște vrășmași religioși înverșunați, ei cu atât mai mare râvnă trebuiau să se îngrijască de curățenia și neschimbăciunea cultului său propriu și a religiei sale. Samarinenii, așa zicând, i-a ajutat în opera de purificare și de curățire. In vederea unor asemenea raporturi cu samarinenii, iudeii se concentrară tot mai tare între dânșii, găsind elementul de legătură nu în interesul politic, ci în mărturisirea religioasă. Insuși numirea „iudeu" perduse acum importanța originei naționale și începu să însemneze apartinența la iudaism, ca de un osebit fel de religie. Esența acestei confesiuni servea ca recunoaștere unui singur Dumnezeu, Care a făcut ceriul și pământul, marea și toată deplinătatea lor, stăpânește peste toată lumea, și a ales un popor în calitate de rob iubit al Său. La această confesiune aparținea și recunoașterea legii lui Moise în calitate de revelație nemijlocită a acestui Dumnezeu prin Moise. Pe cât de mare a fost în trecut indiferența poporului în genere către hotărârile, cuprinse în această lege, pe atât de mare acum a fost respectul către această lege. „Omul înțelept crede legea, și legea pentru dânsul e adevărată, ca răspuns al Urimului", a vorbit exponentul acestui timp, Iisus fiul lui Sirah (Sir. XXXIII, 3).

Asemenea respect pentru legea lui Moise a influențat binefăcător și asupra întregei vieți a comunității iudaice. Toate într'însa s'au făcut după prescrierile legii. Robia pintre iudei conteni cu totul. Când iudeul voia să se vândă în robie, atunci el nu găsea nici cumpărători. Din această causă nici anul jubileu, după care se reda libertatea celui din robie, deveni de prisos. Din contra, anul sâmbătal, cu dispozițiunile sale relativ de persoane și ogoară, se aduse la severă executare. Peste fiecare grupă de șapte ani se erta datoria săracilor și ogorul rămânea nelucrat în cursul anului. Probabil deja și înainte favoriții iudei la curtea persană ajunsese la aceea, că în acest an sâmbătal nu se lua impozite de pe produsele pământului[1]). O deosebită grijă poporul manifesta pentru săraci, conducându-se de sfaturile Pentateucului de a se îngriji, ca în pământul făgăduinței să nu fie nevoeși. Impărțirea milosteniei se considera cea mai înaltă virtute. In fiecare oraș se alegeau din comunitate anumiți membrii, care și conduceau împărțirea milosteniei. Atât de adesa se regreta de proroci

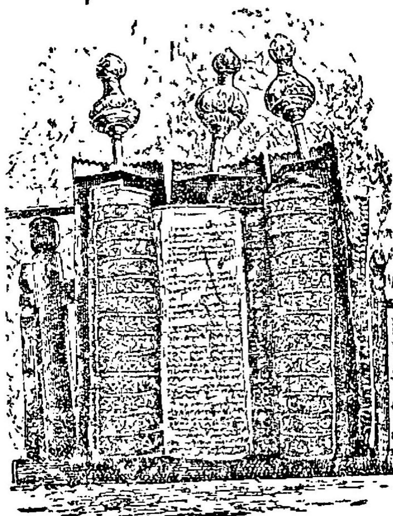
1) Asta se poate deduce din I. Flavie, Antic. XI, 8 §§ 5 și 6, unde se spune, că iudeii au cerut și obținut dela Alexandru cel Mare abrogarea impozitelor pentru anul sâmbătal, din care lucru se poate conchide, că ei se bucurau de acest privilegiu și dela regii Persiei.

şi de psalmişti, tânguirile contra celor cu inima împetrită faţă de nevoiaşi şi de cei lipsiţi deja nu se mai întâlnesc pe vremea a• ceasta. Inima poporului din piatră învârtoşată se prefăcu oare cum de ceară. Judécata fu dusă pânăla desăvârşire, şi ea se efectua pânăla aşa bunătate de conştiinţă, că se putea considera de model între toate popoarele pământului. Deplină egalitate înaintea legii era fenomen obişnuit până în aşa măsură, că ea nici nu cerea o anumită întărire legală. In toate oraşele mari de două ori pe săptămână se deschidea şedinţă publică de judecată, anume lunea şi joia, fie că în aceste zile şi înainte se deschideau iarmaroace săptămânale pentru săteni, sau pentrucă ei primeau oare care importanţă deosebită, după oare care altă împrejurare necunoscută. In Deuteronom se presupune înfiinţarea unui tribu• nal superior, în sarcina căruia era să dea deslegare în cazurile dubioase, aşa că acestui tribunal aparţinea autoritatea supremă, dela deslegarea căruia nu se putea abate nici la dreapta, nici la stânga. Asemenea consiliu suprem existase deja pe lângă Moise, când el a ales pe cei şaptezeci de bătrâni, ca ei să împartă cu dânsul sarcina cârmuirii poporului (Numer. XI, 16-17, 24). Ideea de a înfiinţa ceva în genul acestui consiliu s'a ivit acum la iudei. In adevăr, anume în acest timp, a fost format consiliul de şapte• zeci de bătrâni, care a şi devenit din acel timp păstrătorul legilor şi din când în când căpătă o foarte mare importanţă. Şi apoi în care timp era mai îndămânos să se producă el? Ar fi greu de arătat un timp mai favorabil pentru o astfel de instituire, decât acela, care a urmat după Neemia, de oare ce anume atuncea se ivise în popor râvna înflăcărată pentru împlinirea legii lui Moise şi tendinţa de a face Tora (legea lui Moise) călăuzirea funda• mentală pentru viaţa publică. Din marea adunare de pe lângă Neemia, care a fost convocată numai ca să ia asupra sa obligaţia, s'a desvoltat o corporaţie permanentă pentru consfătuirea asupra lucrurilor importante religioso-morale. Cei şaptezeci de membrii ai acestui sfat suprem, evident erau aleşi din diferite familii; arhie• reul negreşit n'a putut fi ocolit la această alegere, sau în tot cazul fie că era vrednic de aceasta sau nu, după însuşi rangul său, el trebuia să stea în cap şi să fie preşedintele acestui sfat. Din a• ceastă causă numărul membrilor sfatului a fost mărit încă cu unul, şi acest număr a devenit permanent. Preşedintele sfatului primi titlul de „Părintele tribunalului" (ab-beodin), iar înseşi con• siliul în urmă căpătă numirea de Sinedriu.

Sfatul acesta puse problema principală a activităţii sale aceea,

ca să coutinue și să susțină directiva, indicată de Ezdra și Neemia, și anume să întroducă legea lui Moise în viața și obiceiurile poporului, și el în adevăr a produs o întreagă prefacere. Toate schimbările, care s'au manifestat în timp de două veacuri mai târziu în viața poporului iudeu, a fost opera sa; nouile instituțiuni, pe care tradiția iudaică le referă la Ezdra, sau au devenit pentru totdeauna sub numirea de difinițiuni soferiste, au fost în mare măsură creațiunea acestui sfat. El a pus o temelie solidă pentru consolidare, – temelie, care a putut să perziste mii de ani întregi. Mai înainte de toate în acest timp au fost întroduse citirile regulate din Tora. Tora este comoara duhovnicească a poporului, importanța căreia a fost ridicată cu atât mai sus, cu cât mai îndelungat a fost supuse neglijenței; dumnezeescul cuvânt, chemat să înlocuiască glasul prorocilor, nu mai trebuia să mai rămână în nepăsare și necunoștință, ci trebuia să se predea tuturor și să devină cunoscut pentru toți. In fiecare sâmbătă și în toate sărbătorile, cum a stabilit sfatul legiuitor, trebuia să se citească în adunare o secțiune din Pentateuc. Afară de aceasta, și încă de două ori în săptămână, când sătenii din sate se adunau de obiceiu la piață din orașele apropiate, sau la judecată, deasemenea trebuiau să se citească public câteva versete. La început cu citirea se ocupau negreșit oameni cunoscători și exercitați, dar de oarece încetul cu încetul apartinerea la numărul acestor cititori începu să se considere deja ca o cinste, apoi se silea fiecare să ajungă cititor. De aicea se văzu necesitatea să se păzească o ordine anumită, ca la citire la început să se admită preoții, după aceea leviții și în fine simplii mireni. Dar pentru ca fiecăruia să-i vie rândul să citească câte câteva versuri, sf. Scriptură a trebuit să fie îndămânos de citit. Dar textul Torei până atuncea era scris în scrisoarea veche, anume cu litere feniciene sau vechi babilonene, pe care le puteau descifra numai oamenii, care primise o cultură îngrijită. Pentru iudeii din regatul persan Tora, mai mult decât pentru indigeni, rămăsese o carte închisă cu șapte peceți. Din această causă se ivi necesitatea să se înlocuiască scrierile vechi, așa zisa „scriptura evreească“, cu alta oarecare, care în vremea aceea întrase în întrebuințare în țările situate pe Eufrat și Tigru. Această scriere, adevărat, se produsese de la scrisoarea alfabetului vechiu semit, precum ca și din scrierile, întrebuințate de ianițieni și alte popoare. Și acelea și celelalte, deși mânile scriitorilor în curgere de multe veacuri au transmis diferit și au schimbat trăsăturile primitive, n'au putut să șteargă

cu totul vechile urme. Dar schimbarea fu aşa de însemnată, că deja în alfabetele împrumutate fu imposibil de a recunoaşte trăsăturile proto-părintelui lor. Acest scris nou sau prefăcut, pe care iudeii în patrie, şi încă şi mai mult în provinciile persane, se foloseau în viaţa de toate zilele, a fost introdusă şi pentru textul Torei şi a celorlalte cărţi sacre, şi, spre deosebire de cea veche, acest scris a fost numit asirian, de oare ce el s'a prelucrat în una din provinciile asiriene de atuncea. Samarinenii, dinpotrivă, din dispoziţia duşmănoasă ce-i aţîţa scrisul vechiu ebraic pentru textul Pentateucului, deşi abea numai puţini din ei, poate numai membrii preoţii lui Aaron, trecuţi la dânşii, erau în stare să le citească, şi asta au făcut-o ci numai pentru aceea, ca să aibă putinţa să reproşeze protivnicilor lor întru aceea, că ei au admis o inovaţie neîngăduită şi au alterat Tora. Incă şi acum sf. Scriptură a lor se cuprinde în acest scris vechiu, care chiar pentru majoritatea preoţilor lor este carte închisă. Din pricina aceasta s'a întâmplat aceea, că în timp ce iudeii, mulţămită faptului că sf. Scriptură e accesibilă tuturor şi pentru fiecare, au devenit toţi mai bine cunoscători a ei, aşa că ea a început să se considere parte integrală a fiinţei lor, samarinenii au rămas în ignoranţă şi n'au putut din această causă să facă un pas mai mult sau mai puţin sub raport religios. Insuşi limba lor a rămas necultivată, prezentând un amestec grosolan a diferite elemente. Se înţelege, că ei n'au putut nici într'un timp să formeze şcoli, în care tinerii puteau să facă cunoştinţă cu litera şi spiritul sf. Scripturi. La iudei, dinpotrivă, mulţămită citirei regulate din Tora şi a uşurinţei studiului textului, s'a produs un fel de renaştere, care, încetul cu încetul, a dat un caracter suigeneris întregului popor. Tora a devenit proprietatea lui duhovnicească, sanctuarul interior al fiinţei sale.



O veche copie samarineană a legii.

Tot în acest timp apăru încă o instituţiune importantă, şi anume şcoala pentru tinerii maturi, care avea de scop să-i facă să cunoască învăţătura şi legile, şi să sădească într'înşii şi în

inimile lor iubirea. Conducătorii duhovnicești ai poporului recomandau stăruitor generațiunii viitoare: „dați cât mai mulți tineri la învățătură", și ceeace ei recomanda așa de stăruitor altora, fără îndoială săvârșau înseși cu mare râvnă. Asemenea școală înaltă a fost, cum se știe, înființată și chiar în Ierusalim, deși numele conducătorilor lor au rămas necunoscute, ca și în genere numele acelor persoane, care prin muncă tăcute și netrâmbițată au creat o puternică temelie pentru conținutul și desvoltarea mai departe a iudaismului. Libertatea nemărginită a învățărei și râvna pentru răspândirea legilor cu trecerea timpului au mărit extraordinar numărul elevilor. Dascălii se numeau „cărturari" (soferimi) sau înțelepți, iar elevii se numeau „ucenici ai înțelepților". Activitatea înțelepților sau a „cărturarilor" era de două feluri: pe de o parte se îndrepta către expunerea legilor Torei, iar pe de altă parte era îndreptată către aplicarea lor la viața persoanelor particulare și a întregei obștii. De oarece unele prescripțiuni ale legii erau expuse destul de neclar și conțineau într'însele expresiuni tainice, anume atingător cuprinsul obligativității lor, adecă fie că se refereau la clase deosebite ale poporului sau exclusiv la persoane singuratece, fie de ambele sexe sau esclusiv la unul din ele, apoi și îndatorirea cărturarilor devenea de a explica, a mărgini sau a lărgi prescripțiunea, poruncii sau interdicției, de a determina timpul obligativității lor și în genere a le complecta. Această expunere complectătoare a sf. Scripturi a fost numită tâlcuire (Midraș), care nu putea fi arbitrară, ci se condiționa de anumite regule de lămurire. Consiliul și școala munceau mână în mână și se complectau unul pe altul. Dela dânșii pleca o mișcare nevăzută, dar foarte cuprinzătoare, și ea imprima urmașilor o particularitate caracteristică a străbunilor, care a devenit o însușire aproape înăscută, anume tendința de a cerceta, a expune, a încorda ingeniositatea, ca să descopere în fiecare cuvânt sau lucru, vreo laturе nouă. Această tendință nu totdeauna negreșit rămânea numai cu o laturе luminoasă, ci produse mai târziu și ciudățănii urâte, dar în genere ea ațîță puterea cugetătoare și capacitatea de judecată în poporul iudeu. Dacă în acest popor și în altele, înrudite cu dânsul după originea semitică generală, rămăsese încă urmele acestei vechi înrudiri, apoi această însușire din nou dobândită a lui de a se aprofunda în sf. Scriptură, a o citi și a o cerceta, șterse cu desăvârșire această urmă.

Consiliul suprem, din care au rezultat încet-încet toate celelalte instituțiuni și așezeminte, între acestea nu se mărgini la o

simplă expunere și introducere și în viață prescrisă în Tora legilor, ci dădea și legi independente, ca să stârnească, să ațițe și să întărească viața religioso-morală a poporului. Acest tribunal suprem a poporului iudeu care-și trăgea origina sa de la timpurile vechi, se adresa către generațiunile prezentă și viitoare cu sfaturi statornice; „faceți ogradă împrejurul legii". In acest sfat apărea o deosebită directivă pentru legiferare, după care se interzicea câteodată și acțiunile îngăduite, când anume ele puteau fi amestecate cu ele. Această îngrijire deosebită, ca dinainte să prevină orce putință de crimă sau „de ferire", a avut în timpurile de tranziție temeiul său și justificare. Poporul, în totalul său, nu era încă pătruns de învățătură, trebuia deprins prin aceasta cu respectarea legilor și îndeplinirea îndatoririlor propuse de ele. Din această temă fundamentală, care avea în vedere de a preveni orce călcare a legii, a rezultat o serie întreagă de legi nouă, care se referă anume la acest timp. Au fost cu îngrijire determinate noui teme relativ de gradele, ce se îndreptă în toate părțile. Cu această ocazie s'au luat diferite măsuri pentru păstrarea curățeniei. Bărbatul nu trebuia să stea de vorbă cu femeie străină ochiu la ochiu, în vreun loc într'un spațiu singuratic, puțin cercetat. Contra acelei slăbiciuni, cu care se observa dispozițiile referitoare la sâmbătă pe vremea lui Neemia, acum fu introdusă relativ de asta o severitate neobișnuită. Au fost determinate exact diferite forme de interziceri de lucru. Toate lucrurile la cultivarea pământului, la seceriș, prefacerea fructelor în hrană, orce prefacere a materialului crud în lucruri sau vase, orce întrebuințare a focului sau a luminii, jungherea animalelor și lucrarea peilor de animal, scrisul sau ștergerea scrisului, cusutul sau descusutul; toate aceste acțiuni, și precum deasemenea scoaterea unui anumit lucru dintr'un spațiu închis la uliță sau invers, în genere treizeci și nouă de lucrări principale, erau declarate după legile cărturarilor interzise. Cu scopul înălțării solemnității sâmbetei au fost interzise și alte acțiuni, care au cu ele măcar cea mai mică asămănare, ca de exemplu fu interzisă urcarea în copaci, a umbla călare, a naviga, a dănțui, a face judecată, a cumpăra și a vinde, a te logodi, etc. Prin toate aceste hotărâri legale, s'a avut în vedere a statornici odihna deplină sâmbătală, pentru ca să se ridice acestei zile și deasemenea și celorlalte sărbători caracterul de zi de lucru. Rigurozitatea sâmbetei în acest timp ajunsese până acolo, că era interzis chiar a strămuta o unealtă de lucru sau un vas de lucru, necesare pentru lucru sau în genere pentru vreo acțiune

oarecare, dintr'un loc în altul. Pentru a preveni orce profanare posibilă a sâmbetei și a zilelor de sărbătoare, lucrul trebuia să contenească încă înainte de apusul soarelui în ziua precedentă. In acest scop fu însărcinat un anumit om de serviciu, care trebuia cu o trâmbiță deosebită să dea semnalul despre sosirea odihnei. La primul semnal trebuiau să-și termine ocupațiile sale lucrătorii din câmp, la al doilea meseriașii, la al treilea toți cei ocupați cu lucruri la căminul casnic. Afară de aceasta, prin semnale deosebite se vestea deasemenea și înseși sosirea sâmbetei.



Trâmbiţaş asirian.

Sâmbăta și zilele de sărbătoare trebuiau să producă o dispoziție înaltă și sfântă în suflet și să dea uitării munca și greutățile zilelor de lucru. In acest scop în timpul de care e vorba era hotărât, la intrarea și la eșirea în aceste zile de odihnă, să bea câte o cupă de vin, chiar la începutul lor a rosti o anumită formă de binecuvântare, ca aceste zile să fie sfinte și sfințite de Dumnezeu, și la sfârșit să-și aducă în conștiință aceea, că ele, în comparație cu zilele de lucru, au o însemnătate înaltă. Mulțămind prin această instituire, care nu rămânea o literă moartă, sâmbăta avea un caracter foarte sacru și pentru mărturisitorii iudaismului nu era nicidecum o povoară, ci le da o dispoziție veselă - serioasă, care-i ridica deasupra zilelor obișnuite și de nevoile vieții, și-i întărea la suportare suferințelor, ce le pregătea lor viitorul. Ajunul Paștelor, când de obiceiu se mânca mielul pashal, în acest timp își căpătă iarăși însemnătatea sa înaltă și anume în senzul amintirei izbândirei din Egipt. In scopul înălțării solemnității sale se ivi prescripția sau obiceiul, să bea în timpul săvârșirii ei patru cupe de vin, și obiceiul acesta era așa de răspândit, încât chiar și saracul căuta mijloace pentru această „desfătare veselitoare de inimă", sau în caz de totală lipsă, primea pentru aceasta mijloace deosebite dela comunitate. Membrii familiei ședeau pașnici și prietenii cei mai deaproape în seara pashală la masă, nu ca să se dedeie vre unui ospăț luxos, ci ca să se reproducă în amintirea miraculoasa eliberare a strămoșilor săi din Egipt, și în cântări de laudă să proslăvească pe Dumnezeul părinților lor, mâncau erburi amare, rupeau pâne nedospită în amintirea acestui eveniment, gustau puțină jertfă pachală, și tre-

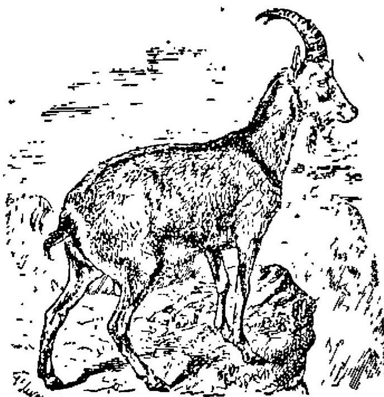
ceau dela unul la altul cupa de vin, nu ca să se îmbete, ci ca să petreacă sărbătoarea într'o dispoziţie mai vioae şi mai veselă. Incetul cu încetul se introduse obiceiul, după care începură să se adune la un loc prietenii şi cunoscuţii, ca să petreacă seara pashală împreună cu membrii familiei sale şi să mănânce melul pashal într'o adunare comună. Pelângă aceasta se cântau psalmi. Cu trecerea vremei Paştile se transforma într'o sărbătoare familiară foarte plăcută. In genere în timpul cărturarilor, introducând tropare de mulţămire şi de laudă pelângă mâncare şi băutură, bătrânii se îngrijiră, ca mâncarea să nu se primească în chip dobitocesc, ci avea un caracter cu totul demn de om. Fiecărei mâncări preceda o mulţămită, înălţată Dătătorului de hrană, şi fiecare prânz se termina cu 'o rugăciune deosebită.

Rugăciunile în acest timp nu aveau vreo formă permanentă, ci în genere era indicat un anumit mers al ideilor de rugăciune, - rugăciuni, care se rosteau în templu, erau model pentru casele de rugăciune şi afară din Ierusalim. Slujba dumnezeească se săvârşa dimineaţa într'o încăpere deosebită a templului, construită din pietre mari cioplite de formă patrată, şi consta din unul sau câţiva psalmi de laudă sau de mulţămită aleşi. După sfârşitul cântării psalmilor, toată adunarea dădea verglasul: „Lăudat să fie Iehova, Dumnezeul lui Israil, singurul care face minuni, şi lăudat să fie numele slavei Lui în veci, şi slava Lui să umple tot pământul". După asta urma rugăciunea de mulţămire pentru lumina învăţăturii, dăruită de Dânsul lui Israil. Apoi urma citirea a câtorva fragmente din Tora. La încheierea şemei: „Domnul lui Israil, Iehova Dumnezeul nostru este unul", toată adunarea iarăşi într'un glas rostea: „Să se slăvească numele slavei împărăţiei Lui în vecii vecilor". Trecerea dela citirea secţiunilor din Tora propriu la rugăciune alcătuia mărturisirea, că, cuvântul Torei se bazează pe adevăr. Rugăciunea principală din şase cereri nu mari şi avea de conţinut al său: „mulţămita pentru aceea, că Dumnezeu a ales pe părinţii poporului în slujba Sa, recunoaşterea atot-puterniciei dumnezeeşti în natură prin trimiterea de ploi roditoare şi pintre oameni prin repetarea nu odată a învierii de morţi din morminte, recunoaşterea slavei lui Dumnezeu, rugăciunea pentru îndeplinirea dorinţelor fiecăruia rostitor de rugăciune şi despre binevoitoarea primire de jertfe, rugăciunea de mulţămită pentru dăruirea şi păstrarea vieţei, şi în fine rugăciunea de mulţămită pentru dăruirea şi păstrarea vieţei, şi în fine rugăciunea despre pace, după care urma binecuvântarea preoţască,

După prânz și sara comunitatea se aduna încă odată la rugăciune. Rugăciunea aceasta se continua numai puțin, de oare ce aicea deja nu se propunea cântare de psalmi sau citirea legii. Sâmbăta și în zilele de sărbători slujba de dimineață nu se deosebea prin ceva esențial, afară de aceia, că se introdusese niște rugăciuni deosebite, prin care se proslăveau măreția zilei și se inspira respectul ei de către cei ce se rugau. Slujba de sărbătoare se deosebea numai prin aceea, că la sfârșitul ei se citeau o secțiune mai lungă din Tora. La asta cu trecerea timpului se adaose și citirea din proroci, și anume astfel de secțiuni, care avea legătură cu ziua de sărbătoare și-i dădeau o deosebită expresivitate. Motiv la asta a servit acel raport dușmănos, în care iudeii se plasaseră față de samarineni. Aceștia din urmă înjoseau sfințenia templului din Ierusalim și lepădară cu totul cărțile, prorocești, de oare ce ele sunt pline de laude a „acestui oraș al lui Dumnezeu" și de ideea despre deosebita alegere a acestui sanctuar. Cu atât mai insistent se părea reprezentanților iudeilor să recurgă la proroci, ca la martorii acestora, într'un anumit senz în genere recunoscut membru al credinței, să dea o anumită importanță acestei mărturii și să-l predea mărturisitorilor iudaismului în fiecare sâmbătă și în toate zilele de sărbătoare. Din causa unei asemenea statorniciri cuvântul prorocilor, care în curgerea vieții lor au găsit în genere puțini ascultători și nu s'a bucurat de un respect deosebit, răsuna în fiecare casă de rugăciune iudaică, și deși majoritatea numai pe jumătate îl pricepeau, inspira totuși sufletului o deosebită dispozițiune înaltă. De oare ce citirea din proroci de obiceiu se cuprindea în slujba de dimineață, apoi se și numea ca încheiere (havtara). Această așezare provocă nevoea de a aduna cărțile prorocești sau mai bine a dispune care anume cărți să aparțină la cele prorocești și care trebuiau să fie escluse din colecția cărților. Pentru întrebuințarea la citirea publică toate cărțile sacre au fost cuprinse într'un sul. Această admitere și statornicire pentru întrebuințat la slujbă dădu cărților prorocești caracterul unei deosebite sfințiri (cononicitate). Din pricina unei atari întrebuințări a lor în slujba dumnezeească, cărțile acestea au primit deasemenea numirea de sf. Scriptură, care, alăturea cu Tora, au și devenit canonul duhovnicesc al poporului iudeu.

Așa s'a stabilt cultul divin anume în acest timp; el era simplu și înalt, nu avea nimic de prisos, sau obositor, și după sfârșitul său, consta din acei psalmi pentru cult și imne, care

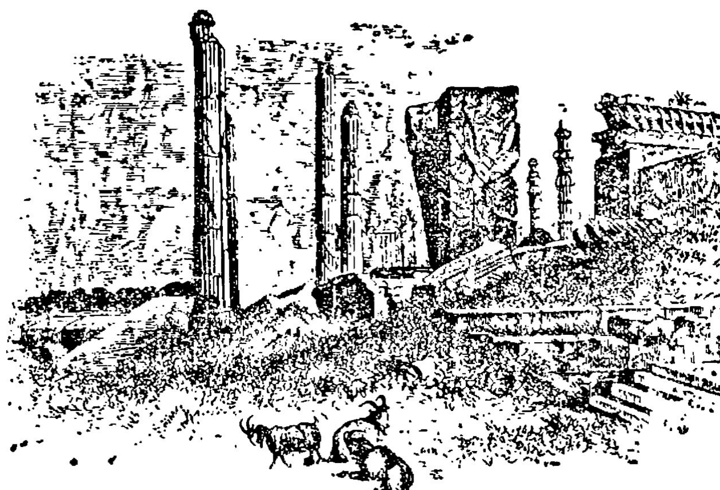
fusese create în timpurile vechi de prorocii și psalmiștii însuflați de Dumnezeu. Propriu în templu se continuă slujba anume în acea formă cum ea fusese statornicită în timpurile vechi. Măcar că prorocii și psalmiștii se sileau să ridice conștiința poporului pe o treaptă mai înaltă a cinstirii de Dumnezeu, când inima curată și duhul smerit au mai mare importanță, decât orce jărtfă, totuși vechea sistemă a aducerei de jertfe tot se continua încă să-și păstreze importanța sa. Dealtmintrelea jertfele de marele mulțimi, cum era în timpurile vechi, deja nu se mai aduceau. Legea a mărginit numărul lor la un număr foarte neînsemnat. Zilnic de obiceiu se aduceau pentru popor și în numele lui numai doi mei, care se ardeau pe jertfelnic la timpul jertfei de dimineață și de sara; sâmbăta se aduceau încă doi mei, iar în zilele de sărbători șapte și, afară de ei, încă unul sau doi boi și un berbece, și deasemenea jertfa pentru păcat. Asemenea sărbători erau prima zi a fiecărei luni, ziua de cinsprezece a lunii de primăvară, sărbătoarea săptămânală după cinzeci de zile, și deasemenea ziua întâia al fiecărei a șaptea luni, care își păstră importanța sa înaltă, și în fine ziua de încheiere după sărbătoarea de șapte zile a corturilor. Numai de două ori în an numărul jertfelor era mai mare, și anume la sărbătoarea de șapte zile a corturilor, la care, în loc de un bou în ziua întâia, se aduce treisprezece boi, întru amintirea simbolică a treisprezece triburi, și doi de două ori câte șapte mei, iar în zilele următoare cu un bou mai puțin. După aceea, în marea zi a curățirii, în care importanța de gradul întâiu o avea jertfa pentru păcat și se aducea jertfă un țap, iară altul, ca țap al izbăvirei, se alungă în pustie și se aruncă într'o prăpastie, prezentând probabil mărturia vădită a lepădărei a cultului greţos, care se săvârșa în cinstea țapului, în Egipt.


Țap sălbatec de Palestina.

La sărbătoarea paștelor, jertfele se aduceau incomparabil în mai mare cantitate, când fiecare familie junghia un mel deosebit. Dar jertfele pashale nu erau publice în înțelesul riguros al cuvântului, ci erau mai curând jertfele ale fiecărei familii aparte.

Pentru săvârşirea jertfelor era nevoie de preoţi din neamul lui Aaron şi deaceea ei ocupau o situaţie remarcabilă. Adevărat, despre jungherea animalelor de jerfă, a jupuerei de pe ele a peilor şi curăţirea lor se îngrijau leviţii slujitori (Vezi de ex. 2 Pasal. XXXV, 11). Dar stropirea cu sânge la jertfelnicul exterior şi interior, întreţinerea focului nestâns pe el, aprinderea sfeşnicului şi a altarului tămâerei, punerea celor douăsprezece pâni pe masa de aur din sâmbătă în sâmbătă, toate acestea aparţineau îndatoririi exclusive membrilor neamului lui Aaron, cari, după robia babilonică, alcătuiau avantajul lor incontestabil. Numai ei singuri purtau haine albe de in, pe care ei le puteau îmbrăca la săvârşirea jertfelor, pe când leviţii nu aveau dreptul să pună pe dânşii acest semn exterior a funcţiei lor. Pentru această lature a slujbei divine a fost introdusă o ordine riguroasă, care determina cum trebuia să urmeze acţiunile aducerei de jertfe una după alta. Când vinul se turna pe jertfelnic, leviţii dintre cântăreţi cântau psalmii aleşi pentru fiecare zi sub acompaniamentul sunetului de trâmbiţe ale fiilor lui Aaron pe cele cincizeci de trepte ale curţii anterioare care duceau deasupra curţei femeilor; încheierea slujbei divine zilnic consta din binecuvântările preoţilor. Preoţii se adunau pe treptele curţei deschise şi cu mânile ridicate rostea prescrierea binecuvântării de către Tora pentru popor. La asta poporul răspunde cu respect: „Slăvit să fie numele slavei împărăţiei Lui în vecii vecilor".

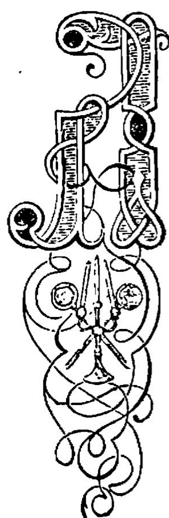




Ruinele Persepolei.

CAPITOLUL XXV.

EVREII SUB STĂPÂNIREA GRECEASCĂ



Arhiereii cârmuitori, cum se vede din cele expuse, mulţămită raporturilor domoale ale guvernului persan, au avut putinţa să se ocupe fără pedică cu organizaţiunea externă şi religioasă a poporului, deşi, în lipsa unei autorităţi solide, n'a fost lipsită de turburări interne. Aşa, unul din arhierei, Ionatan, s'a batjocorit chiar prin uciderea fratelui său Iisus, pe care el, bănuindu-l de atentat la funcţia de arhiereu, l-a ucis chiar în templu. Dar iată, în acord cu prorocia lui Daniil, sosi şi sfârşitul monarhiei Persane, şi ea a trebuit să cedeze locul unei a treia monarhii – celei greceşti. Acest period a avut o foarte mare însămnătate pentru popoporul iudeu, de oare ce grecii, ca popor, în acest timp au început să exercite o influenţă universală prin însuşirile lor suigeneris religioase-morale şi prin contemplarea lor asupra lumii.

Poporul acesta a produs o adâncă prefacere în chipul de cugetare, în moravuri şi obiceiurile omenirii, şi sub raport inte-

lectual a înălțat popoarele existente atuncea cu câteva trepte mai sus față cu acea stare, în care se aflau ele. După răspândirea acestei culturi suigeneris prin cucerirea politică și prin stăpânirea universală a eșit propriu nu dela greci, ci dela poporul amestecat, din greci și din barbari, adecă dela macedoneni. Poporul grec n'ar fi fost în stare să ajungă la stăpânirea universală, sau, chiar și în obținerea ei, n'ar fi fost în stare să o păstreze pentru sine. Orcât de înzestrați cu pricepere erau unele neamuri grecești și orcât de mult au creiat ele minunat și frumos, totuși ele aveau un mare cusur esențial, din pricina căruia ei nu puteau să creieze din sine o putere politică mai mult sau mai puțin influențată și durabilă. Din mediul poporului grec au eșit multe personalități cu mari însușiri și cu strălucit caracter, eroi, comandanți, bărbați de stat, legiuitori, artiști, cugetători și poeți, în care caz mica Atica cu orașul ei principal Atena, îi puse chiar mai sus decât toate celelalte țări și colonii grecești la un loc luate. Atena era centrul duhovnicesc al întregei țări și al spațiului vast pe care se răsfirase așezările grecești. Aicea s'a cultivat gustul fin al frumosului și mintea limpede și adâncă creatoare și pătrunzătoare. Arta constructivă, ale cărei baze le așezară fenicienii și asirienii, a fost dusă în Atena pânăla cea mai înaltă perfecțiune. Meșteșugul corăbieresc, prin care tirienii, sidonienii și cartaginejii predominau mările, insulele și țărmurii, a devenit la dânșii așa de perfect, încât plutirea pe suprafața mării, cu toată schimbarea vânturilor, se considera ca o ușoară primblare. Arta sculpturală, în care înalta treaptă a frumosului îl atinsese deja asirienii, a fost încă și mai mult inobilată și dusă pânăla cea mai înaltă înflorire. Artiștii greci turnară în blocurile de marmoră viață și duh, și exprimară în ele diferite sentimente, care mișcă inima omenească și se exprimă în mișcările corpului. Prin această artă ei au personificat blândeța, expresia plăcută și frumuseța, și cu ajutorul ei deasemenea au putut ei să închipuiască așa de vioi vrednicia zeilor și semizeilor lor, încât nu numai poporul simplu și incult, ci și clasele înalte ale lui își plecau genunchile în fața prea frumoaselor lor statui. Alăturea cu sculptorii, artiștii greci știau deasemenea prin văpsele și linii fine nu numai până la iluzie să imiteze lucrurile naturale și pe oameni cu pasiunile lor, ci să le și dea viață. Iar în operele lor poetice câtă perfecțiune poetică, atinsă prin o limbă fermecătoare, prin sonoritate, prin armoniile picioarelor, și echilibrul conținutului și formelor! Două poeme principale ale lui Homer, apărute în Asia Mică ioniană, deși

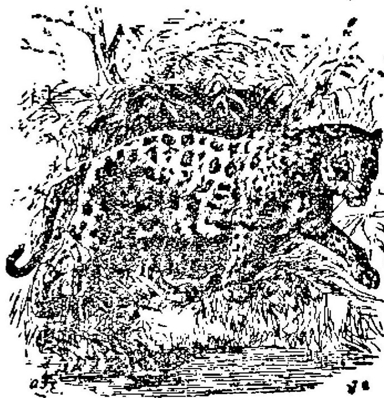
și-au găsit imitatori în alte limbi și în alte timpuri, rămân și astăzi neîntrecute și au devenit mina de aur pentru alte opere poetice și mijlocul de cultură pentru rafinarea gustului și prin celelalte neamuri grece. Floarea superioară a artei poetice, poezia dramatică, este născocirea lor, și ea anume în mediul lor și-a ajuns treapta sa cea mai înaltă. Poeții lor tragici au știut să umplă inimile privitorilor de groază, și comicii lor știau să umplă inimile omenești de veselie. Știința, cea mai adâncă pătrundere în legile, prin care se susține organismul ființei universului și a feluritelor ființe, observația fină asupra popoarelor și obiceiurilor lor, asupra sufletului și a forțelor lui, și, ca floare superioară a lui, înțelepciunea universală (filosofia) a fost prelucrată de mintea greacă și dusă de ea pânăla o înălțime uimitoare. Alăturea cu aceste înalte vrednicii, poporul grec avea și slăbiciuni mari. Mândru de însușirile sale și de deplinătatea puterilor sale inepuizabile, el era ușuratec, deșert, trufaș, nestatornic, sfădăuș și iritant. Astăzi el proslăvea pe vreun cetățean, pentru vreun merit al lui dubios, îl încărca cu cele mai înalte onoruri, și-i ridica pe contul statului statue, iar mâne tot aceluia putea să-i dea o cupă cu otravă. Cu toată origina comună, comunitatea de limbă, de moravuri și de felurite legături, ca adorarea zeilor, jocurile publice și alte așezăminte, grecii niciodată n'au putut să ajungă la o unitate strânsă. Spiritul de libertate degeneră la ei în lauda de sine și samavolnicie a persoanelor singuratece. Prețuind peste măsură mintea sa proprie, fiecare din ei voea să poruncească și nimenea nu voia să se supună. Numai primejdia comună de a fi robiți de către perși a putut pentru o vreme să strângă la o laltă pentru un timp neamurile grecești, dar și atuncea nu pe toate, pentru o luptă comună pentru libertate. Dar îndată ce a trecut această primejdie, un neam se ridică contra altui neam de greci, oraș contra altui oraș și grecii ca și mai înainta se dedară la lupte intestine. Războaele grecești pentru libertate au continuat numai timp de câteva decenii de ani, iar războaele intestine s'au prelungit mai mult de un secol. Aproape în fiecare oraș, pe continent și în insule erau două partide, care se luptau între dânsele pânăla uitarea orcărei înrudiri de neam și de omenie. Partidul doborât sau conducătorul jignit în ambiția sa, nu se sinchisa deloc să intre în alianță cu vrjămașii ereditari ai Greciei, cu perșii, să intre în legătură cu ei în paguba patriei și să săvârșască trădare. Trei orașe principale, care pe rând avusese hegemonia în curgere de câtva timp, și anume Sparta, Atena și

Teba, se urau mlut mai mult unele pe altele, decât pe străini, contra cărora ei se luptaseră în scopul de a-și apăra libertatea. Conștiinciositatea în genere nu era trăsătura caracteristică a grecilor. Legile se edau numai pentru ca să nu se împlinească. Orcât de superstițioși erau ei, totuși ei nu se temeau a jăfui și a profana templele, consacrate zeilor adorați de dânșii, și acele neamuri sau partide, care declarau războiu profanatorilor de temple, făceau aceasta numai de ochii lumii, ca să tragă de aicea vre un avantaj pentru sine. La acest neajuns sau defect, se adăoga încă și setea de desfătări și lăcomia de bani. Una din aceste pasiuni ducea la desfrâu și la vicii nefirești, iar ceialaltă ducea la necinste. Delicateța și iubirea de soț către soție în Grecia era fenomen rar, de oare ce ea se cheltuia pentru diferite prietene libere, și infidelitatea bărbatului față de soție nu se pedepsa nici de lege, și nici de obiceiuri. Despre castitate și severitate în viață, ca de o condiție fundamentală pentru îmbunătățirea moravurilor, grecii nu aveau nici o idee. Iosif, care fugise de femeia lui Putifar, în poezia greacă era de necugetat nici ca închipuire fantastică. Înțelepciunea greacă cosmică întrupată în persoana lui Socrate sau Platon, care desemna planul unui stat ideal, găsi putința de admitere, ca femeile tinere și fetele împreună cu bărbați, fără nici o taină, săvârșau exerciții corporale în piețe, locurile favorite a petrecerii grecilor, pentru aceea, ca să se pregătească pentru războiu. In acest stat ideal se statornicise o așa amestecare de sexe, încât nici un copil nu trebuia să cunoască pe tatăl său, ci trebuiau să se considere ca atare toți cei capabili de războiu și toți bărbații viteji. Această înțelepciune cosmică înțelegea așa de puțin nobleța căsătoriei în castitate, în cât ea acelor bărbați tineri, care cu deosebire se distingeau în războï sau în altă ceva, în calitate de premiu și distincțiune i se prezentau câteva femei, ca dela ele să ridice câțiva copii talentați. Din statul ideal se escludea orce egalitate; toți aceia, care nu erau capabili de războiu sau de filosofie, nu puteau avea drept egal cu ceilalți. Această înțelepciune greacă se pogora chiar până la omucidere, copilul nou născut slab, sau acei care s'au ivit în lume fără învoirea cârmuirii, trebuiau să fie omorâți chiar la naștere sau aruncați. Pânăla așa absurdități ajunsese lumea greacă cu mintea sa. Interesul duse la aceea, că din greci începură să se alcătuiască detașamente de năimiți, pentru care era indiferent să lupte pentru perși sau contra lor. In toate bătăliile dintre hotarele statului persan, ce s'au produs în veacul

al IV sub ultimii doi Artaxerse, de obiceiu grecii păşiră contra grecilor şi cu iscusinţă militară egală, se deteră la ucidere reciprocă. Ca pricină stăruitoare a luptelor lor eroice, a fost lăcomia de bani şi prada, ba deasemenea şi pasiunea de aventuri, iar nu vreo idee oare care înaltă. Divergenţa între deosebite neamuri grece, a întunecat în sufletul lor concepţia reală despre ce e drept sau ce e nedrept, şi deasemenea şi capacitatea de a face deosebirea între frumos şi demn şi între ce este înjositor, deşi acest simţ natural avea în ochii lor chiar mai multă importanţă decât înseşi virtutea. Oratorii şi înţelepţii lor (sofiştii), care tunau cu discursurile lor răsunătoare prin adunările poporului, prin tribunale şi în consiliile lor politice, induceau poporul încă în şi mai mare rătăcire şi încurcătură mintală, de oare ce aceşti oratori nicidecum şi nicăirea nu se îngrijau despre adevăr, ci tindeau numai către un exterior distins şi către ticălosul lor interes. Inţelepciunea lor devenise la dânşii prostie şi contribuia numai la descompunerea vieţii normale a poporului. Oamenii iertă grecilor marile lor neajunsuri, pentru aceea, pentru că ei erau nişte păcătoşi foarte spilcuiţi, dar Cârmuitorul Dumnezeesc al popoarelor nu le iertă marile lor păcate, şi ei şi-au atras asupră-şi o grozavă răsplată. Indată ce pe scena istoriei apăru omul, care a aflat desbinarea lor, rivalităţile lor şi slăbiciunile şi a ştiut să se folosască de dânsele, nu se lăsă ademenit de cuvântările linguşitoare şi de lucirea aurului, ci se bizui esclusiv pe puterea militară, astfel că toată Grecia a trebuit să devină prada lui şi să recunoască stăpânirea lui. Acesta a şi ajuns-o regele Macedoniei Filip, parte cu forţa armelor sale, parte prin vicleşug şi bani. Curând toată Grecia zăcea la picioarele sale. Dar chiar şi în acel timp, când el într'o mare adunare la Corint expuse înaintea grecilor planul satisfacerei mândriei lor naţionale şi declară expediţia militară contra statului persan, ca să-şi răzbune pe dânsul pentru desele atacuri asupra Greciei, precum şi ca să dobândească slava militară şi o bogată pradă, ei nici atuncea nu putură să învingă rivalităţile lor mărunte. Unele oraşe nu trimiseră deloc reprezentanţi la această adunare sau reprezentanţii lor au trebuit cumpăraţi numai cu aur, pentru a-i înclina de partea planului. Filip nu reuşi să întreprindă această expediţie, de oare ce el a fost ucis chiar în timpul pregătirii de războiu. Atunci în locul lui păşi marele său fiu Alexandru, căruia-i fu dat să producă o întreagă reformă în raporturile popoarelor şi să introducă în hotarele războiului universal şi neînsemnata

Iudee. Mulţămită acelei zguduiri istorice, căria s'a supus toată lumea de atuncea, dela o margine pânăla ceialaltă, asupra poporului iudeu se prăbuşiră noui nenorociri şi încercări.

După comparaţia proorocului Daniil, Alexandru cu ale sale cuceriri sămăna cu un leopard, care poseda aripi de vultur (Dan. VII, 6). In două bătălii aplică hlebuitului stat persan o lovitură de moarte. La picioarele sale zăceau Asia Mică, Siria şi Fenicia; mulţi regi au venit la dânsul în vestmintele lor regale şi dădură onoruri. Numai Tirul şi Gaza, sau, mai exact, garnizoanele persane ce se aflau într'însele şi comandanţii îndrăsniră să facă împotrivire cuceritorului macedonean şi să se expună unei puternice asedieri. Tirul a fost luat numai după un asediu de şapte luni, iar Gaza numai după două luni (în August şi Noembrie, anul 332), şi ambele aceste oraşe pentru aceasta au suferit o grea padeapsă. După dărâmarea acestor oraşe, cuceritorul a putût să se îndrepte fără pedică spre Ierusalim. Locuitorii lui tremurau şi se rugau lui Dumnezeu pentru apărare, şi arhiereul Iadui, în toate vestmintele sale şi însoţit de preoţi şi de leviţi, eşi întru întâmpinarea lui Alexandru. Alexandru era un cuceritor nobil şi mărinimos, care pedepsea crunt numai pentru împotrivirea voinţei şi planului său. In caz contrar, tuturor acelor popoare, care de bună voe se supuneau lui, el le rezerva dreptul de a se folosi liber de religia, obiceiurile şi proprietatea lor. El nici unui popor nu-i impunea nici religia greacă, nici obiceiurile greceşti. Ceea ce el nu refuza popoarelor, nu refuză deasemenea nici iudeilor, şi le îngădui să trăiască după legea lor. El primi binevoitor deputaţia solemnă şi alăturea cu arhiereul intră în Ierusalim, intră în templu şi aduse, după indicaţia preoţilor, jertfă, ascultând cu acest prilej şi prorocia lui Daniil despre dânsul. Mişcat de toate acestea, oferi iudeilor scutirea de dări în anii sâmbătali şi le îngădui să trăiască după legile lor proprii. Iudeea deveni o parte din întinsa provincie, care se întindea între coamele muntoase ale Taurului şi Liban la nord, Egipt la sud, şi spre deosebire de Siria de sus, care se întindea spre Eufrat, se numea Calesiria (adecă Siria de


Leopard sirian.

jos). Cârmuitorul acelei provincii, care în timpurile trecute consta din câteva state independente, își avea reședința în Samaria, care prezenta un oraș întărit și populat. Acest avantaj sau, mai exact, această primejdioasă importanță ea o datora situației sale în mijlocul țării și într'o localitate roditoare. Șeful, pe care-l puse Alexandru peste Colesiria, a fost Andromah.

Cu toată cinstea arătată Samariei de către marele cuceritor, samarinenii erau nemulțămiți. Nu se știe de unde venea această nemulțămire. Se simțau oare samarinenii strâmtorați în mișcările lor din partea cârmuitorului, sau ei erau nemulțămiți de Alexandru pentru că el era așa de binevoitor cu iudeii cei urâți de dânșii? Nemulțămirea lor merse așa de departe, că ei, sau conducătorii lor, ne uitându-se la consecințe, dădură loc la o răscoală contra lui Andromah, îl înșfăcară și-l aruncară în foc (în primăvara anului 331). Mânia lui Alexandru la știrea despre un raport așa de crud față de reprezentantul său, fu tot atât de dreaptă, pe cât și de puternică. Tot Egiptul era la picioarele lui, mândrii preoți se plecau înaintea lui și proslăveau mărirea lui, iar acest poporaș de nimic a îndrăsnit să i se împotrivească? După întoarcerea sa din Egipt, pentru a-și supune Persia, el se îndreptă repede spre Samaria, și porunci să-i predea morții prin chinuri aspre, puse alt cârmuitor cu numele Memnon, și populă orașul cu coloniști din Macedonia. Alexandru se pare că încă și în alte privințe smeri aroganța samarinenilor. De oare ce lui nu se putea să-i fie necunoscut, că ei se dușmănesc cu iudeii, apoi el se și raporta către acești din urmă binevoitor, ca să dea prin aceasta să se știe și să se cunoască toată urgia sa către dânșii. Unele provincii de pe lângă hotar între Iudeea și Samaria, care adesa servise de obiect de desbinare între populația ambelor acestor provincii, el oferi perșilor și, probabil, după cererea iudeilor, îi eliberă și pe dânșii de impozite în anul sâmbătal. Aceasta pentru însuși cuceritorul era o mică bunăvoință, iar pentru iudei însemna o mare milă; stârni încă și mai mare ură în samarineni contra vrăjmașilor lor iudei. Fiecare vântișor deaici înainte adăoga o nouă ațițare a focului urei. Dar câtă vreme se mențînu puternicia lui Alexandru, samarinenii au trebuit ca furia lor să și-o înfrâneze în ei înseși. El nu suferea, ca un poporaș oare care să producă agitații între hotarele lumii cucerite de dânsul. Cuceririle sale repezi și fericite pânăla hotarele Indiei și Caucazului, ținură mințile tuturor oare cum încătușate, și nimiciră orce mișcare independentă. Pe toată enorma întindere de spațiu, dela Grecia pânăla India și dela

Etiopia și pânăla malurile mărei Caspice, exceptând numai localitățile, în care se ducea războiul, domnea pace adâncă. Alexandru cel Mare alcătui un plan uriaș pentru viitor. El voia să întemeieze o monarhie universală dela răsăritul soarelui până la apusul lui, – o monarhie, în care trebuia să dispară cu totul hotarele țărilor și deosebirea între ele a popoarelor. Grecii și barbarii trebuiau să se contopească cu totul între ei. Dar și înainte de a se săvârși această contopire, diferite popoară sub sceptrul lui și sub sceptrul urmașilor lui, trebuiau să se folosască deja de deplină egalitate de drepturi. Alexandru a fost primul cuceritor, care a pus în temelia înțelepciunei de stat toleranța particularităților naționale; deasemenea el a voit să respecte și deosebirea credințelor religioase și a cultelor, în speranța că sacrificatorii atuncea nu se vor împotrivi planurilor și poruncilor lui. In Egipt el dădu cinste Apisului și lui Amon, și în Babilonia zeilor haldeeni. Templul idolului babilonean Bel, dărâmat de Artaxerxe, el propuse să se zidească din nou. In acest scop el deja poruncise soldaților să îndepărteze moluzurile ce se îngrămădise la temeliile lui. Aceasta o făcură toți, afară de soldații iudei, care de bună voe, sau de silă, serveau în armata lui; ei refuzară să participe la zidirea templului pentru un idol, pe care ei îl considerau uriciune. Se înțelege, că pentru această nesupunere poruncii lui, ei au fost supuși unei aspre pedepse; dar ei suportară stoic pedeapsa, numai să nu calce legea fundamentală a religiunii lor. Când însfârșit, Alexandru însuși primi știrea despre îndoelele de conștiință și despre perzistența soldaților iudei, atunci el a fost destul de mărinimos pentru aceea, ca să-le dăruiască ertare [1]. Dar aceasta fu o prevestire a acelui eveniment sângeros, care s'a produs între iudaism și elinism mai târziu.



Capul lui Alexandru cel Mare în calitate de Jupiter – Amon

Dar iată tânărul erou a răposat în desfășurarea planurilor pentru crearea unei monarhii universale (în Iunie, anul 323), nelăsând după sine nici chiar un moștenitor a tronului său sau a intențiunilor sale. Din această pricină, între popoarele din toate părțile lumii, ca și în înseși armatele lui Alexandru, se produse

1) Vezi la I. Flavie, Condr. Aspion I, 22.

turburare totală și desordine, ca și cum ar fi urmat o oarecare întrerupere în legile naturei, care făcuse pe oameni nesiguri nici măcar pe ziua de mâne. Din această pricină se produseră războae sângeroase, asămănătoare cu luptele titanilor. Alexandru a lăsat după sine așa de mulți comandanți de trupe, iscusința războinică a cărora fusese încercată pe multe câmpuri de luptă, că ei ar fi fost în stare să susțină edificiul monarhiei macedonene, dacă ar fi fost de acord între dânșii. Din nefericire, deși ei nu făceau parte din grecii adevărați, ci mai curând disprețuiau pe greci, totuși împrumutase în totul dela dânșii spiritul îndărătniciei și necumpătării, pasiunea de a pune propria lor persoană mai presus de binele statului, să privească la autoritate ca la un mijloc de desfătare și corupție, cu un cuvânt, își însușise în totul stricăciunea lor morală. Aproape în prezența chiar a trupului marelui erou macedonean lucrul între dânșii ajunsese deja până la încăerare sângeroasă. Cei mai chibzuiți dintre ei totuși statorniciră oare care pace cu acea condițiune, ca acela, căruia muribundul i-a transmis inelul său cu pecetea, și anume Perdica, să fie investit cu puterea de cârmuitor până la nașterea ce se avea în vedere a moștenitorulului firesc al tronului. Perdica a designat guvernatori pentru diferite țări. Colesiria trecu la un om neînsemnat, cu numele Ioamedon, și împreună cu dânsa, tot la dânsul trecu și Iudeea. Dar pacea nu dură mult. Perdica răspinse din jurul său pe tovarășii săi prin felul de a se purta brutal și nepoliticos. El manifesta tot mai fățiș intenția de a deveni singur autocrat a toată marea monarhie. Dar în calea lui, în același scop stătea Ptolomeu I, fiul lui Lag, căruia i se prezentase locotenența în Egipt, și acesta, fiind tot așa de șiret și de priceput, pe cât și de om răsboinic, nutrea planul să facă provincia rezervată lui, independentă în totul, ca regat. Perdica îi declară războiu și plecă în expediție spre hotarele Egiptului. El conta și pe aceea, că în caz, când norocul armelor nu-l va ajuta, să întemeeze în Colesiria și cu deosebire în Palestina, puternice puncte de sprijin, pe care să se poată sprijini și deacolo să continue lupta. Palestina, cu dealurile ei, era foarte potrivită pentru fortificare. Din această cauză, Perdica fortifică Samaria. Iudeii în Ierusalim deasemenea au fost înduplecați să fie de partea sa. Dar expediția lui contra lui Ptolomeu a avut un sfârșit foarte trist. Perdica pierdu bătălia și viața (în primăvara anului 321), din causa superiorității războinice a potrivnicului său, dar și din causa trădării comandantului militar și a unei

însemnate părţi a oştirii sale. Minciuna şi înşălătoria deveniră fenomene obişnuite în mânile succesorilor lui Alexandru. Toate rudele de sânge ale marelui erou au fost pierdute cu vicleşug de generalii lui. Ptolomeu, ca să nu fie necontenit obiectul zavistiei sângeroase a tovarăşilor săi, în chip cuminte, a renunţat la regenţă, pe care i-o propusese armata macedoneană, dar el n'a voit să se mărginească la Egipt şi la ţările vecine, ci dori să susţină legătura cu monarhia sa. Cu deosebire i se păru importantă posedarea Colesiriei cu Fenicia şi cu ţărmul mărei; ele îi puteau servi aşa zicând drept, două mâni, pe care el putea să le tindă pedeoparte asupra ţărilor Eufratului şi Persiei, iar pe de altă parte, asupra Asiei Mici, insulele Greciei şi Macedoniei. Alcătuindu-şi acest plan, el imediat păşi la realizarea lui. Deoarece în Colesiria el nu avea nici un adversar serios, afară de slăbănogul Laomedon, care în acest scop nu avea la dispoziţia sa nici un fel de armată, apoi acesta din urmă fără greutate fu adus în calitate de captiv în Egipt şi toată provincea aceasta fu alăturată la Egipt (în anul 320). Incă înainte ca Laomedon să fie dus în robie la Ptolomeu, acest din urmă ceru Ierusalimului să se supună lui. Locuitorii se împotriviră să-i deschidă porţile şi atuncea el într'o sâmbătă pe neaşteptate, tăbărî asupra oraşului, şi deoarece iudeii în această zi socoteau că e o nelegiuire a lupta, apoi luară pe mulţi în robie şi-i duse în Egipt[1]). In robie, trimise el deasemenea şi mulţi samarineni în acest timp, poate, pentrucă ei n'au voit să i se supună de bunăvoe. Iudeii, ca şi samarinenii, ar fi putut să trăiască perfect fericiţi, întrucât aceasta era posibil pentru oamenii în acele vremuri crude, dacă ei ar fi rămas şi mai departe supuşii lui Ptolomeu. Acesta era cel mai blând din urmaşii militari de atuncea ai lui Alexandru, ştia să preţuiască vrednicia oamenilor şi nu le-a pricinuit mai mult rău, de cât l-a constrâns la aceasta nevoia sa. Dar Ptolomeu nu avea nici un drept să posede Colesiria. Epitropii statului care au urmat apoi unul după altul, şi care tot mai susţineau întru câtva caracterul unităţii administrării nu-i permitea lui să întărească pentru sine posesiunea a acestor pământuri. In deosebi unul dintre foştii săi colegi şi prieteni, Antigon, om foarte iritant şi totodată şi experient şi eroic luptător, care gândea să cucerească el şi să întemeieze un mare stat, se hotărî să umilească pe toţi foştii săi prieteni şi începu să se gândească la unirea tu-

1) I. Flavie, Antiq. XII, 1 § 1; Contr. Apion, I, 22.

turor pământurilor marei monarhii macedonene în mânile sale. Când el păşi la realizarea acestui plan ambiţios aşa de făţiş, că foştii săi prieteni începură să se neliniştească şi se uniră contra lui, atunci se aprinse o nouă luptă ucigătoare, din causa căria Colesiria fu pierdută pentru Ptolomeu. In curgere de câţva ani (315—312) Antigon din când în când străbătea provinciile alipite la ea, tăia cedrii şi chiparişi din muntele Libanului, ca să-şi facă o flotă, şi adaose garnizoanele aşezate de Ptolomeu în forturile de pe malurile Mediteranei, la oştirea sa. In Iudeea pe dânsul se părea că-l iubesc, pentrucă unuia din capii născuţi în vremea lui, din care în urmă a eşit mare cărturar, părinţii i-a pus numele Antigon. Macedonenul Antigon era om mărinimos şi darnic, şi a putut arăta iudeilor diferite binefaceri. Pentru ocuparea Iudeei, el a chemat pe fiul său Dimitrie, atuncea încă tânăr, care în urma maşinilor noui de asediu, inventate de dânsul, căpătă porecla de Poliarcheta, adecă asediatorul oraşelor. El a fost tot aşa curajos şi tot aşa iubea aventurile, ca şi tatăl său. Dimitrie reprezinta tipul desăvârşit al adevăratului grec, asemenea lui Alcibiade, pentru că el pe de o parte se distingea printr'o amabilitate neobişnuită, prin minte aleasă şi inventivă, iar pe de altă parte era om de o nesăturată poftă trupească şi destrăbălată până la nebunie, şi în timpul îndelungatei sale şederi în apropierea Ierusalimului, şi probabil nu odată şi chiar în oraş, el de nenumărate ori a aplicat rane crude castităţii iudaice. După o pregătire de mulţi ani, lucrul în fine ajunse la o luptă decisivă între Dimitrie şi Ptolomeu, şi această bătălie se dovedi nenorocită pentru cel dintâiu. Lupta dela Gaza din primăvara anului 312, s'a eternizat într'o amintire, de oare ce anume din acest timp cel ce s'a luptat cu Ptolomeiu în calitate de general Seleuc, a început numărarea anilor atot puterniciei sale şi introduse chiar o nouă eră de numărarea anilor, aşa numită a Seleucilor sau greacă, care intră în întrebuinţare şi la iudei şi cel mai mult s'a păstrat la dânşii [1]). Dimitrie, în urma înfrângerei suferite de el la Gaza, a trebuit să se retragă la nord şi lăsă toată ţara cuceritorului. Dar de oare ce curând după aceea, Antigon şi fiul său şi-au unit oştirile lor şi păşiră la un nou războiu, atunci prietenii lui Ptolomeu, care iarăşi pusese stăpânire pe toată Colesiria şi Fenicia, îl sfătuiră să se lepede iarăşi de ele şi să se întoarcă în Egipt. El în adevăr şi săvârşi această retragere, şi porunci să sape întăriri oraşelor

1) Era Seleuc, de obicei se număra din toamna anului 312. Dealtmintrelea babilonenii şi Sirienii începură era asta abea din anul următor, 311.

de pe malul mării și pe continent, anume Acko, Zopi, Gaza, Samaria, și deasemenea și Ierusalimul, ca ele să nu devină puncte de sprijin pentru vrășmașul său. Această stare nesigură a Iudeei și a pământurilor aparținătoare Colesiriei, a continuat încă vreo câțiva ani, până ce Antigon, care până atuncea rămăsese nebiruit, își perdu viața sa și slava sa militară în bătălia la Ipsa, în Asia Mică, în anul 301, unde i se aplică o înfrângere de puterele unite ale celor patru generali ai lui: Ptolomeiu, Lizimah, Casandru și Seleuc. Acești patru generali care deja și înainte, după pilda lui Antigon, deveniseră cu totul independenți de monarhie și primiseră titluri regale, o împărțiră între dânșii. Ptolomeiu primi Egiptul și țările vecine, iar Seleuc aproape toată Asia, care prezenta totuși, din cauza vastității sale, o problemă tare grea pentru guvern, pe când posesiunile lui Ptolomeiu prezentau o provincie cu totul rotunjită și bine definită. Din această pricină Seleuc necontenit se împotmolea în Colesiria și Fenicia, în scopul de a le uni la statul său, ba deasemenea, ca să intre în legătură cu marea și cu Europa. Dar Ptolomeu stăruia tare întru aceea, ca aceste țări să-i rămână lui, de oare ce el în curgere de multă vreme a fost posesorul lor real, și ca să nu strice alianța acestor patru regi, care nu devenise de prisos nici după moartea lui Antigon, Seleuc de odată cedă, deși nu de tot renunță la pretențiile sale asupra lor. Astfel Iudeea intră în hotarele lui Ptolomeu, și soarta ei în curgere de lungă vreme a fost strâns legată de dânsul.

Situația iudeilor din această cauză, nu se schimbă mult. Ceeace erau înainte obligați să plătească curții persane, și anume douzeci de talanți dare anuală, plăteau ei și acum curții Macedono-egiptene. Libertatea și independența lor se mărginea deasemenea nu mai mult de cât erau acestea și mai înainte. Mai degrabă chiar putem spune, că în situația lor se produse o îmbunătățire, anume din cauză că se micșoră numărul slujitorilor intermediari. Regii persani, care-și aveau centrul lor în răsărit, trebuiau să aibă în provinciile lor apusene, satrapi, care la rândul lor puneau pe ținuturile deosebite, ce intrau în cuprinsul provinciilor lor, slubași subalterni. Ptolomeu, din contra, de oare ce Colesiria se întindea foarte aproape de țara sa principală, nu avea nevoie de așa mare număr de slujbași intermediari pentru aceste provincii. In Iudeea arhiereul, care era răspunzător pentru strângerea dărilor, în acelaș timp se considera și cap politic; el ocupa anume funcțiunea de cârmuitor provincial și se considera principe duhovnicesc. Ptolomeu I, după poreclă „mântuitor" (so-

tir), era, după cum s'a spus deja, om foarte blând la caracter și se îngrijea de bunăstarea supușilor săi. De a împila pe iudei el nici nu avea motiv, nici pretext. Orașul maritim Alexandria, întemeiat de Alexandru, care oraș, cel dintâiu a fost înălțat de regele eghipto-macedonean la rangul de capitală, avea nevoe de o populație numeroasă, și lui îi putea fi plăcut și avantajos, dacă într'însul s'ar așeza și iudei din țara vecină. Deja pe vremea lui Alexandru acolo, au fost strămutați câțiva iudei, și de oare ce acest pătrunzător erou, în puterea obișnuinței sale sisteme, dădu drepturi deopotrivă cu ale macedonenilor tuturor coloniștilor, apoi și prima colonie iudaică din Alexandria primi aceeași egalitate de drepturi și se simți bine în această patrie nouă. Această colonie în timpul furtunelor războinice, propuse de Antigon și Dimitrie, atrase la sine un număr încă și mai mare de coloniști din Iudeia, cari au primit dela Ptolomeu același drepturi. Așa s'a și format comunitatea egipto-iudaică, căria-i fu dat să joace un rol foarte însemnat în istorie. Colonii iudaice s'au format deasemene și în alte localități. Ptolomeu convingându-se de devotamentul iudeilor, așeză din ei și în alte orașe întărite ale Egiptului, și de asemenea și în Cirena. Seleuc, întemeietorul imperiului Seleucizilor, centrul de greutate al căruia se afla în Persia, a primit deasemenea și partea de sus a Siriei, spre nord de Liban, și acolo el a construit primul oraș (pe la anul 300) Antiohia, care a devenit în urmă reședința regilor, pentru à popula acestea și alte orașe din nou construite de dânsul, el a trebuit tot astfel să atragă coloniști, și deasemenea așezară în ele și iudei din Babilon și Persia, care au trecut aicea, parte de bună voe, parte siliți. El deasemenea dete coloniștilor iudei, drepturi depline de cetățeni macedoneni.

Dar după cum în ținuturile greco-macedonene s'au intemeiat colonii iudaice, așa și în ținuturile iudaice s'au așezat la rândul lor, colonii grecești. In lungul țărmului mărei Mediterane au fost urzite noui porturi, sau lărgite și îmbunătățite cele vechi, dându-li-se noui numiri grecești. Vechiul port Acco a fost numit Ptolemaida. Mai departe, spre sud la muntele Carmil, pe malul mării era situat Sicomenatul (numit așa din pricina mulțimii sicomorilor ce-l înconjurau), și nu departe de dânsul, ceva mai departe de Carmil, era „orașul Crocodililor", în urmă schimbat în Gaza sau Haifa. Incă și mai departe spre sud, pe țărmul mării orașul vechiu, fost cândva hamanian, și mai târziu israilit, anume Dar, a fost de iznoavă reorganizat și fortificat în calitate de port,

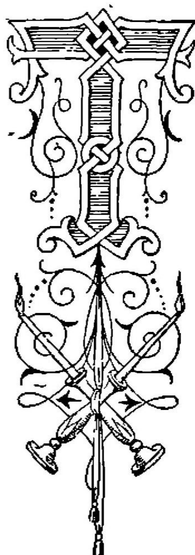
și corespunzător cu expresiunea greacă, a fost numit Dar. La apus de lacul Tiberiada s'a ridicat orașul grec Filoteria, iar la lacul Mirom apăru orașul Seleucia, numit după numele lui Seleuc. Incântătoarea vale, la poalele de sud ale muntelui Ermon, aproape de obârșiile Iordanului, în apropiere de orașul de mai înainte Dan, consacrat cândva lui Baal, grecii acum o consacrară lui Pan, zeul desfrâului și al pădurilor, adorat de dânșii; iar pe înălțimea sudică a Ermonului, zidiră templul Panian. Spre apus de Iordan orașul Betsean a fost numit Schitopole. De ceea parte de Iordan, în localitățile unde mai înainte locuiau cele două triburi și jumătate, au fost întemeiate orașe noui: Nipos, mai la sud Gadara, la un izvor Derbinte, și încă și mai departe spre sud Pella și Dian. In toate aceste orașe se așezară colonii grecești și macedonene. Marele plan al lui Alexandru de a lega apusul cu răsăritul, îl continuară și succesorii săi, siliți la aceasta de înseși împrejurările. Iudeea astfel fu înconjurată din toate părțile de populațiune, care vorbea grecește. Limba predominantă într'însa, negreșit chiar și la indigeni, era limba greacă, iar împreună cu limba se introduseră și moravurile grecești și imoralitatea greacă. Dar înseși Iudeea încă multă vreme rămase liberă de influența grecească. Nici însuși pământul, nici oamenii n'au avut o deosebită atracțiune pentru coloniștii străini. Inseși țara nu era destul de bogată, iar oamenii se păreau grecilor în deosebi neplăcuți. Ușurătatea veselă pe de o parte, și seriozitatea posomorât pe de altă parte, n'a putut să aibă nici o simpatie a unuia de altul. Cu toate acestea prin vecinătate, fără să vrea împrumutară cuvinte singuratice grecești, care încetul cu încetul își găsiră acces și în graiul de toate zilele al iudeilor. Ba și contra desfrâului vieții senzuale grecești, degenerată în timpul ospeților și prăznuirilor în desfrâul bacanalelor, iudeii de asemenea n'au putut să se asigure în totul, și asupra iudeilor deasemenea înfluențară ademenitor acest fel de traiu prin plăcerile suigeneris și prin slujirea neînfrânată a patimilor și a trupului.





Femei captive (după un monument asirian).

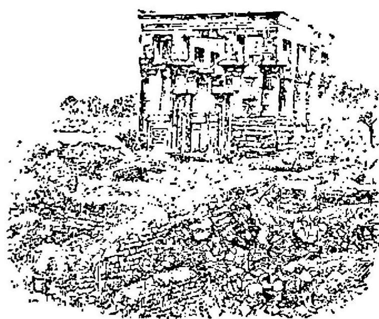
CAPITOLUL XXVI.
IUDEII SUB STĂPÂNIRE EGIPTEANĂ.



Trecând sub stăpânirea egipteană, iudeii se bucurară de o independență relativă, și cârmuitorul principal al țării era arhiereul, căruia îi era încredințată și autoritatea civilă, mai ales în ce privește adunarea dărilor pentru regele egiptean. De aicea se născu rivalitatea ambițioasă capului unui neam, care sub numirea de fiii lui Tobie, s'a bucurat multă vreme de înrâurire atât la curtea Alexandreană, cât și la templul din Ierusalim. Neamul acesta își arătă pretenția că s'ar pogorî din casa lui David, și reprezentantul său din acest timp, Iosif, nepotul arhiereului Onie, prin dibăcia sa știu să câștige mari treceri la Ptolomeu IV [1]). Nu e nevoe să expunem pe larg istoria vieții acestui remarcabil arhiereu. Din neamul lui a rămas un monument permanent. Fiul său cel mai mic, Hircan, moștenitorul averilor sale, le depuse la bancă, care, precum în Grecia, așa și în Iudeea, exista pe lângă templu, și după aceea, în calitate de

1) Josephus, Antiq. XII, 4, 2.

om independent, întări și stabili șederea sa într'un târgușor fortificat peste Iordan. Acesta era un castel de marmoră albă, împodobit cu figuri colosale și înconjurat cu un șanț adânc, iar înaintea lui se afla o stâncă, în care era scobit un întreg labirint de peștere. Castelul acesta se numea simplu „stânca". In această reședință fantastică a trăit el în calitate de prinț neatârnat între arabii vecini, până ce în sfârșit, a fost izgonit de regii Siriei. Dar castelul și stânca există încă și astăzi și-și păstrează numele de Hircan, a șefului semiarab purtând o nouă numire de Arac-El-Emir. Un leu, dărăburi colosale, porțile dela intrare cu lei colosali sculptați pe frizele lor, un amestec de capitole grecești iomime în genul arhitecturii templului lui Ptolomeu în Filah, vastele grajduri, scobite în stânca de alăturea, — toate acestea mărturisesc strălucirea și bogăția acestui principe samavolnic, a acestui îndepărtat moștenitor al neamului lui David.



Ruinile din Filah, numite patul lui faraon.

Printre arhiereii acestui timp, care nu s'au remarcat în genere prin oare care însușiri, se înalță o singură personalitate demnă: arhiereul Simon cel Drept, stând mai presus de toți cei ce au ocupat înainte de dânsul și după dânsul această vrednicie, din timpul lui Zorobabel și până la Macabei. După o zicătoare, el anume a întâmpinat pe Alexandru cel Mare. După alta, el a fost ultimul membru al marei sinagogi. El n'a fost acel om, care a abătut atentatul sacrilegiu al regelui crud și capricios al Egiptului Ptolomeu Filopator de a intra în Ierusalim. Intenția exprimată de acesta din urmă în această privință, - așa se spune în povestire, - aruncă tot orașul în mare turburare. Din numeroasa gloată de popor răsună un țipet așa de pătrunzător, ca și cum ar fi fost produs de înseși pereții și temeliile orașului. In toiul acestei turburări nu se auzea rugăciunea lui Simon, care ruga pe Dumnezeu cel a toate văzător, și atuncea, ca o trestie, frântă de vânt, regele egiptean căzu pe caldarâm și fu luat de garda sa. (3 Mac. I, 11).

Toate tradițiile se întâlnesc în zugrăvirea lui Simon ca om, care a încheiat cele mai bune zile ale iudaismului. Pânăla vremea lui, după spusele iudaice, totdeauna mâna dreaptă a arhiereului scotea sorțul țapului consacrat, iar după timpul lui stânga

şi dreapta oscilau şi variau. Pânăla timpul lui aţa roşie dela gâtul ţapului eliberărei se prefăcea în albă, ca semn al ertărei păcatelor poporului; după dânsul schimbarea aceasta devenea nu pentru totdeauna neîndoelnică. Sfeşnicul dela intrarea în templu ardea în timpul său neîntrerupt; după dânsul însă adesa se stângea. Două braţe de uscături pe zi ajungeau pentru susţinerea flacărei pe jertfelnic în vremea lui, iară după, se dovedi că nu ajungeau sarcini întregi de lemne. In ultimul an al vieţii sale el, după tradiţie, prezise moartea sa pe temeiul prevestirii, că în acea vreme când la toate întâmplările anterioare el era însoţit în sfânta sfintelor în ziua curăţirii pânăla intrare numai de un bătrân, îmbrăcat în alb din cap până în tălpi, în acest an însoţitorul lui era îmbrăcat în haine negre şi urma după dânsul când el a intrat şi a eşit. In asemene forme tradiţia iudaică de mai târziu exprimă conştiinţa lui de vrednicie neobişnuită şi despre diferitele schimbări ce au urmat după dânsul. Dar şi mărturiile cele mai vrednice produc aceeaşi impresie. Insuşi titlul „de cel drept" ne arată, că el stătea singuratec în veacul său de joasă moralitate. După descrierea, ajunsă până la noi, datorită contimporanilor săi, el a încheiat demn lunga serie de eroi vechi, şi prezintă o personalitate respectabilă, care aparţinea unui secol mult mai nobil şi cum n'a mai apărut apoi. Tradiţia a păstrat amintirea despre exteriorul său, când el apărea de după perdeaua sfintei sfintelor în mijlocul poporului, care se îngrămădea la templu în marea zi a curăţirii. El era asemenea luceafărului de dimineaţă, care străluceşte dintre nori, sau lunii în plinătatea ei. El era asemenea luminii soarelui, care lumina turlele aurite ale templului, sau curcubeului pe norii furtunoşi. El era asemenea unei roze proaspăt înflorită sau crinilor, care împodobesc văile, sau unui smochin, care atinge cerul, în acelaşi timp mirosind asemenea erburilor aromate, şi strălucind asemenea unui vas de aur, împodobit cu perle. Fiecare mişcare a lui poporul o urmărea cu mare evlavie. Vestmintelor luxoase ale cinului său el le dedea încă şi mai multă măreţie prin înseşi



Sacrificator egiptean în vestminte sacre (după un monument egiptean).

felul de a le purta. Când el stătea în mijlocul preoților, atuncea se înălța între ei, asemenea unui cedru într'o livadă de palmieri. Când el făcea turnare sau săvârșa jertfă, atunci sunetul trâmbițelor de argint, strigătul puternic al poporului, armonia diferitelor voci, prelungitele închinăciuni, - toate acestea prezentau un tablou uimitor, și binecuvântarea sa de încheiere era un eveniment, îndelung păstrat de cei ce o primeau.

El a lăsat urme durabile ale cârmuirei sale în oraș și în templu, de oarece a restabilit, a întărit și a înălțat zidurile, a făcut încăperi duble, precum și plăci de aramă, cu care a căptușit enorma spălătoare dela intrarea templului. Mulțămită respectului, de care se bucura el din partea lui Antioh cel Mare, el primi dela dânsul lemnăria și piatra pentru această lucrare. El se distinse tot odată și prin o altă învățătură, și din învățătura lui s'a păstrat o normă foarte remarcabilă: „Lumea are trei temelii: legea, slujba dumnezeească și bunăvoința". Potrivit cu o astfel de concepție umanitară, căpătă importanță și istorisirea, transmisă relativ de ideile lui deosebite. „Eu niciodată, - zicea el, - n'am putut suferi primirea, consacrarea pusnicească a nazareilor. Dar odată am făcut excepție. Odată pentru consacrare a venit la mine un tânăr din sud. Eu m'am uitat la dânsul: ochii lui erau minunați; înfățișarea lui măreață; părul lui în bucle mari frumoase cădeau pe fața lui. „Pentru ce, - întrebai eu, - să-ți tunzi tu aceste bucle minunate?" „Eu am fost păstorul oilor tatălui meu, - răspunse el, - în satul meu natal. Odată, scoțind apă din fântână, am văzut cu o mândrie necuvenită reflectarea mea în apă. Apoi m'am dedat unei înclinațiuni rele și puteam să per! Atunci eu mi-am zis: netrebnic om ești tu! Oare tu te mândrești cu aceea, ce nu-ți aparține ție, și tu ești verme și pulbere? - O, Dumnezeule, eu am să tai aceste bucle în cinstea cerului. „Atunci a zis Simon, eu am îmbrățișat capul lui și am exclamat: o, de ar fi cât mai mulți de acești nazarei în Israil".

Intre acestea centrul vieții poporului iudeu în acest timp, în mare măsură se mișca în direcția către Egipt și acolo se formase centre locale de viață iudaică, care în urmă au avut așa de importantă însemnătate istorică pentru tot poporul. Un astfel de centru cu deosebire a fost așezarea din Leontopole. Când în vremea turburărilor, ce au urmat în Palestina când se părea că peirea amenința chiar și templul, unul din arhierescul neam, un oare care Nehonia sau Conia, în grecește Onia, a fugit în Egipt; acesta și-a cerut dela guvern spre folosință vremelnică un templu

părăsit a Paștei, „zeița pisicilor", nu departe de Iliopolis [1]. Acolo, posedând și oare care experiență dobândită poate pe timpul, când el stătea în fruntea unui detașament militar în unul din luptele intestine din Egipt, el construi o fortăreață și un templu, care, de și nu în proporții mari, se destinse ca concurent templului din Ierusalim, unde el și fiii lui, susținând tradiția tribului lui Levi, alcătuiră un puternic detașament de oștași, care au primit numirea și toate rânduelele unui lagăr militar. Caracterul general al acestui sanctuar era se pare nu iudeu, ci mai curând egiptean. Deasupra lui se ridica un enorm turn, poate imitând marele porți ale templelor egiptene, și care avea pânăla 60 de coți înălțime. Aproape de templu nu se aflau obeliscuri, ci se pare că intrarea spre el consta dintr'un lung șir de coloane. Jertfelnicul sămăna cu jertfelnicul dela templul iudeilor. Dar în locul sfeșnicului era atârnată o mare candelă de acoperiș cu un lanț de aur. Templul era îngrădit cu un zid de cărămidă, cum era aceasta și la sanctuarul Iliopolei, și ruinele lor se văd și astăzi, alcătuind trei dealuri unghiulare de moloz, cunoscute sub denumirea „curganele iudaice". Incercarea de a forma un nou centru al iudaismului a fost foarte îndrăzneață și ea se baza pe una din vechile sforțări de a găsi în limba inspirată ale vechilor proroci o aplicare locală, prozaică, vremelnică. In înflăcărata prevestire a acelei cinstiri, pe care egiptenii trebueau în urmă să o arate lui Israil, prorocul Isaia exprimă speranța, că în Egipt vor fi cinci orașe, care vor vorbi limba Hanaanului și vor cinsti numele sfânt, și că unul din ele va fi oraș sfânt al soarelui. Ceeace atuncea se considera solemnitatea cea mai impresionantă, anume prefacerea sanctuarului principal a cultului egiptean în religia cea adevărată, a fost interpretată de Onie în calitate de dovadă a acelui lucru, că în vecinătate, dacă nu cumva chiar în zidurile orașului soarelui, pe care grecii îl numeau Iliopolis, iar egiptenii On, a trebuit să se ridice templul lui Iehova. Insuși numirea On avea asămănare cu numele propriu al întemeietorului templului, Onie. Locul indicat la prorocul Isaia după aceea fusese schimbat în scopul de a da orașului o numire, care să se

1) Insuși numirea Leontopole (orașul leilor), în legătură cu templul Onia, a rezultat probabil în chipul următor. Fiecare templu al Paștei (numit la greci Bubastis) prezenta (cum e cunoscută aceasta orcărui vizitator al Tebei) o menajerie de pisici vii, îmbalsamate sau de piatră. Anume aceasta a și servit pentru greci, ca și pentru arabi, care au dat pisicii ca și leului aceeași numire, de motiv să numească această capiște Pesta „orașul leilor", și deaceea nu avem nevoe să căutăm această localitate în oare care altă parte a Egiptului. E posibil, totuși, ca orașul acesta să se fi numit deasemenea și dela leii sacrii, cari se întrețineau în case deosebite, unde în timpul primirei hranei li se cânta imne sacre. Stanley, Lectures, III, 222.

potrivească mai exact cu numirea Ierusalimului. De oare ce orașul templului palestinian se numea oraș sfânt, orașul sfințeniei, atunci acestui nou oraș i se aplică numirea proorocească de orașul dreptului, orașul dreptății (Is. XIX, 18, 19). Afară de asta el nu era departe de acel colegiu sfânt, unde, după tradiția egipteană, învățase Moise. Dar cultului și sistemei, așa de meticulos lucrate după etimologia dubioasă și a jocului de cuvinte echivoce, nu i-a fost dat să existe multă vreme, și deși acestei noui arhierii îi fusese oferite de regii egipteni avantaje însemnate și mijloace, deși însuși pământul împrejurul lui multă vreme s'a numit pământurile lui Onie, și însești sanctuarul a existat în curgere de trei veacuri, el totuși a perit sub împilarea guvernului roman și nu a lăsat urme statornice nici chiar pintre iudeii alexandreni. Se poate crede, că anume împrejurul acestui centru al vechilor tradiții iudaice, despărțit în cuprinsul hotarelor pustiului de marea lume a Alexandriei, s'a concentrat opoziția erudiției grecești, ce s'a observat în veacul următor. Dar în tot cazul templul acesta a avut numai o existență locală sau așa zicând sectară. Cursul vieții religioase a noului Israil în Egipt a curs pe alăturea acestui sanctuar artificial și izolat. Geniul principal al iudaismului egiptean a fost nu casa arhierească a a lui Onia, ci casa regală a lui Ptolomeiu.



Sacrificator egiptean (de pe un monument egiptean).

Coloniștii iudei din Egipt, ca și egiptenii indigeni, cel puțin în cursul primelor patru domnii ale Ptolomeilor, s'au bucurat de o ocârmuire foarte dulce și de diferite favoruri. Sacrificatorii egipteni, după o dominațiune crudă a luptătorilor de idoli persani, i-a salutat ca pe niște salvatori. Templele au fost restaurate sau rizidite după modelele vechi. Numirea regilor greci și regine au fost sculptate cu heroglife și chipurile lor se pictară pe pereții templelor în forma faraonilor. Ei au devenit egipteni pentru egipteni, dar odată cu aceasta și pentru iudei au fost aproape iudei, de oare ce trimiteau prinoase și jertfe templului din Ierusalim și ocroteau pământurile și privilegiile templului din Leontopole [1]). Muzeul, cu unica bibliotecă în genul său, învățații, care

1) Singura excepție din ei se prezintă Ptolomeu Filopator, încercarea căruia de a intra în templu și întrebuințarea de dânsul a pedepsei indiene pentru neascultători, prin metoda călcărei cu picioarele de elefanții furioși, alcătuește obiectul istorisirii „cărții a treia a Macabeilor". Dar chiar aceste cazuri s'au terminat fericit pentru iudei. Dela intrarea în templu, cum s'a observat mai sus, el a fost reținut de Simion cel Drept; el a fost nevoit să recunoască drepturile iudeilor alexandreni, și acest eveniment a fost amintit prin o sărbătoare, în genul sărbătorii purim.

vizitau curtea (și între ei Euclid geometrul, Apeles pictorul, Eratasten gramaticul), aduse erudiția greacă chiar la ușa poporului iudeu. In această atmosferă stârnitoare au și apărut acele înrâuriri, pe care Alexandria le exercita asupra bisericei iudaice și după aceea și asupra celei creștine.

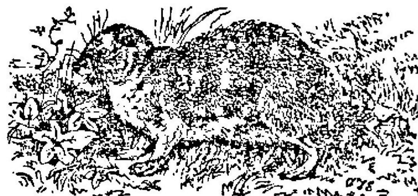
Prima și cea mai renumită manifestare a înrâurirei acestea servește traducerea cărților ebraice ale sf. Scripturi în limba greacă, apariția a aceea, ce se poate numi Biblia grecească. Causa acesteia a fost aceea, că limba ebraică pintre coloniștii iudei în Egipt se tot uita și să mărginea de limba greacă, care s'a și însușit de toți cei ce trăiau în Palestina și cu deosebire de iudeii din Egipt. Din această causă pentru dânșii deveni cu totul necesară o traducere a sf. Scripturi în limba greacă, și această traducere s'a săvârșit în timpul domniei regelui egiptean Ptolomei II Filadelful. Acest rege se hotărî să îmbogățească noua sa bibliotecă cu o comoară așa de interesantă, ca traducerea înțeleasă a cărților sacre. In acest scop regele a intrat în înțelegere cu arhiereul Eleazar, rugându-l să-i trimită atât originalul sf. Scripturi, cât și traducători. Iosif Flavie enumeră amănunțit o serie întreagă de mese frumoase, cisterne și cupe, care au fost trimise de Ptolomeiu ca daruri pentru înduplecarea arhiereului iudeu pentru opera sa. Arhiereul în adevăr îi trimise traducători în număr de 72 de oameni (câte șase din fiecare trib). Acestora, pentru această muncă li se puse la îndămână o insulă deosebită a farului Farosc. Acolo ei se ocupau cu lucrul lor, departe de zgomotul și învălmășala ulițelor Alexandriei, și având putință să săvârșască în fiecare dimineață spălările religioase în marea, care spăla locuințele lor, și la țărmul ei încă în veacul II d. Hr., se arătau rămășițele celor șaptezeci sau cel puțin treizeci și șase de chilii, unde fusese așezați traducătorii, dintre care fiecare, după tradiție, au făcut miraculos exact aceeași traducere inspirată, ca și ceilalți, fără nici o eroare sau contrazicere. Traducerea în genere a fost făcută de ei izbutită și, după aprobarea ei de o adunare deosebită din cei mai învățați oameni, a intrat în întrebuințarea generală. Ea este cunoscută sub denumirea de traducerea celor șaptezeci de traducători (sau simplu traducerea LXX), și până astăzi se întrebuințează în biserica greacă.

Traducerea greacă, după importanță, a căpătat însămnătate egală cu a originalului. Anume această traducere, iar nu originalul ebraic, a fost acel mijloc, prin care adevărurile religioase ale iudaismului au devenit cunoscute grecilor și romanilor. Tot

această traducere a fost Biblia evangheliştilor şi a apostolilor în primul veac, şi a bisericei creştine în veacul întâiu a istoriei ei: ea şi astăzi se recunoaşte încă ca text autorizat al bisericei ortodoxe. Or cât de mult se deosebeşte ea de textul ebreu după formă, fond, cronologie şi limbă, cu toate acestea ea, cu toate unele inezactităţi de redare sau în unele decopieri, în curgerea perioadelor următoare ale istoriei bisericeşti, a rivalizat, dacă nu cumva a întrecut înseşi originalul ebraic. Causa unei atari importanţe a traducerei celor şaptezeci a fost acea libertate şi inspiraţie divină, prin care se distinge executarea ei. Nici o severitate de urmărire a exactităţii literare nu poate susţine prezenţei acelei forme, că apostolii sau bărbaţii apostolici, în dovezile lor s'au adresat anume la această traducere. Traducerea aceasta şi până astăzi îşi păstrează importanţa sa pentru ştiinţă, prezentând ceva nou pentru cunoaşterea soartelor lumii vechi. Cei şaptezeci de traducători, între altele, manifestă în opera lor cunoaşterea de aproape a localităţilor egiptene şi obiceiurile, şi această cunoştinţă a lor revarsă o lumină considerabilă asupra a multe laturi ale vieţii egiptene, care altmintrelea n'ar fi fost cunoscute. Acea conştiinţiozitate, cu care traducătorii greci, izbindu-se de cuvintele evreeşti necunoscute lor, ca de exemplu la descrierea uneltelor templului, sau tonul psalmilor, îşi reţinură condeile lor şi lăsară expresiile neînţelese în obscuritatea lor primitivă nelămurite, — ne prezintă o pildă de iubire modestă de adevăr, capabilă de a-şi recunoaşte neştiinţa sa, modestie, care atât de adesa lipseşte traducătorilor. Dacă numeroşii traducători ai sf. Scripturi privesc cu iubire la chilia fer. Ieronim din Betleem, sau la castelul Varburg, unde Luter a făcut traducerea germană, apoi cu atât mai mare iubire ei pot privi la îngustul şi stâncosul ostrovaş a portului Aleaxandrean, unde a fost aprins un far mai luminos şi mai perzistent în sfera intelectuală şi religioasă, de cât chiar farosul cunoscut întregei lumi, care în lumea marină a fost străbunul tuturor farurilor, ce dela ţărm la ţărm şi din mare în mare servesc de călăuze marinarilor în curgere de 2000 de ani.

Ce se atinge de înseşi caracterul traducerei, apoi într'însa s'ar putea arăta multe exemple de asemenea abateri, pe care ei le-au făcut în textul sfânt, schimbând cronologia, în scopul de a o aduce în corespondenţă cu cele mai căutate cerinţe ale ştiinţei egiptene, îndulcind expresiunile antropomorfice despre Divinitate, — pentru satisfacerea cerinţelor filosofiei greceşti, şi în ge-

nere făcând schimbările de forme, care se păreau folositoare şi neapărate în vederea împrejurărilor locale. Sub ultimul raport se poate indica un exemplu, care ne arată legătura traducerei cu curtea alexandreană şi cu cultura greacă. In Talmud este o tradiţie, că traducătorii greci, redând în Pentateuc cuvântul arnebet (epure) nu prin cuvântul lagos (obişnuita numire greacă a epurelui), ci prin cuvântul dasipus (picioare flocoase), s'au călăuzit la asta de dorinţa de a evita aluzia prin cuvântul lagos la numele Lag, străbunul dinastiei Ptolomeilor. Simpla presupunere a unei astfel de concesiuni amabile într'un punct aşa de neinsemnat ne arată însemnătatea dependenţei a traducătorilor de domnitorul grec. Dar te miră de trebue chiar să recurgem la o presupunere aşa de stranie: explicarea reala a lucrului ne va duce la descoperirea altei înrâuriri mai raţionale şi mai ciudate asupra textului. Inlocuirea cuvântului lagos cu cuvântul Dasipus nu era neobişnuită în acel timp, ci pricina întrebuinţării lui era mai interesantă de cât puternicia Lagizilor. Cuceririle lui Alexandru cel Mare contribuiră la crearea a unui monument mai durabil a succeselor lui decât dinastia Ptolomeilor. Pe baza acelor înfăţişări de animale, pe care eroul macedonean le trimisese acasă marelui său învăţător, a fost întemeiată şi edată cea mai măreaţă operă ştiinţifică a timpurilor vechi, anume scrierea lui Aristotel pe „istoria animalelor". In această scriere cel mai nou cuvânt dasipus aproape a exclus prin întrebuinţarea sa vechiul cuvânt lagos, şi traducătorii din Alexandria deaceea au putut să se folosască în totul de această nouă expresiune. Dar aicea noi avem încă un exemplu mult mai izbitor de înrâurire a lui Aristotel asupra acestui loc. In acelaşi context epurele în sf. Scriptură se descrie ca animal rumegător. In lumea veche, înainte de apariţia observaţiilor naturale ştiinţifice, ceeace se pare numai rumegătură, se lua ca reală rumegarea şi se considera ca atare. Dar în timp ce traducătorii greci îşi îndeplineau opera lor, această particularitate ciudată a epurelui, a fost descoperită de istoria naturală a lui Aristotel, şi pe acest punct neînsemnat se produse prima ciocnire directă, care apoi s'a repetat adesa între religie şi ştiinţă. Traducătorii vrednici de respect, care se ocupau cu lucrarea lor în insula


Epure (Lev. XI, 6).

Faros, au fost foarte conștiincioși, ca să respingă evidența clară a faptului. Dar ei în acelaș timp se temeau să expună vădit contrazicerea, și de aceea, cu o îndrăsneală neobișnuită pentru traducători, de două ori puseră în textul sfânt particula ne, și astfel, schimbând întru câtva locul, îl împăca cu știința (Levit. XI, 5, 6).

Apariția traducerei celor șaptezeci a fost importantă nu numai singură de sine, ci și senzul ocaziunei de noui adause la sf. Scriptură. Scriptura evreească era deja aproape terminată. Dacă din timp în timp și apărea vreo carte nouă evreească sau vre un psalm oarecare nou, apoi primirea lui în canonul sacru, deja încheiat de Ezdra, era lucru prea dubios și greu. Dar producția acum trecu în literatura greacă și în acea lume vastă, în care acum trăia poporul iudeu. Din acest timp, cu foarte puține excepții, fiecare carte sacră nouă apărea deja ca parte importantă nu a Bibliei evreești, ci a Bibliei grecești. Corturile lui Sim au fost închise, dar ușile lui Iafet se deschideau tot mai mult pentru primirea de noui produse ale inspirației dumnezeești. Primile pagini ale Bibliei grecești se începeau cu traducerea greacă a Pentateucului, dar ultimele ei pagini se terminau nu mai timpuriu de cât după ce într'însa au intrat și ultimile scrieri, care purtau numele apostolului Ioan. Aceasta a fost legătura externă principală între Scriptura iudaică și creștină. Prin această unitate a limbii sacre începutul și sfârșitul ale literaturei sacre au fost legate insolubil între dânsele. Din cărțile, origina cărora se referă anume la acest timp, sunt „cartea a treia a lui Ezdra" și „Intelepciunea lui Iisus fiul lui Sirah". Ultima e cea mai remarcabilă din ele. Ea se pare că a dobândit de timpuriu o foarte mare însămnătate în popor. Autorul ei a venit în Alexandria în timpul domniei turburi a lui Ptolomei Fiscon, al doilea din acei regi, care s'au preamărit între păgâni prin aceea, că purtau serios sau ironic supranumele de „binefăcătorii" (Evergeți). Fiind între compatrioții săi în pământ străin, el găsi nu puțină deosebire în cultura lor, și în acelaș timp observă dorința puternică din partea lor să învețe obiceiurile și moravurile părinților lor. In scopul de a satisface aceasta necesitate, el găsi, că n'ar fi problemă mai demnă pentru munca și știința sa, decât traducerea în limba greacă colecțiunea a tot ce era mai instructiv și mai inspirat de Dumnezeu în povețele din istoria poporului său. „Legea" și „Prorocii" erau deja terminați. Alte cărți, afară de aceste, se cosiderau în felul lor un adaos, capabil de a intra în strânsă legătură cu cărțile mai vechi, pe lângă care începuse

deja să se statornicească o trăsătură clară și înțeleasă, care le deosebea de cărțile dintr'un period mult mai nou. Fiul lui Sirah foarte zelos continua citirea lor; el era, putem zice, primul bibleist; dar el își dădea sama, că în canonul cărților sfinte s'ar fi putut adăugi încă ceva, și anume ceva rămas dela vechime. El, după cuvintele lui proprii, „cel din urmă se ostenise cu râvnă, ca unul ce adună bobițe pe urma culegătorilor viei, și după binecuvântarea Domnului reușise și umpluse teascul ca un culegător al viei". Tendința cea mai înaltă a lui era să împlinească chiar și în cele mai mărunte îndatoriri ale vieții, zilnic principiile vechii sale legi: „Osteniți-vă nu numai pentru voi, ci și pentru toți ceice caută învățătură". Cartea, alcătuită de dânsul, aparține numărului din cărțile cele mai voluminoase din Biblie. Ea conține prima indicațiune la cele mai vechi cronici ale poporului iudeu. Psalmiștii, ba câteodată și prorocii, deasemenea s'au atins de Avraam, Iacov, Moise și Samuil. Dar nici în psalmi, nici la proroci, nici în pilde, nici în istorie nu se găsește nici cea mai mică indicațiune la descoperirea tainică a Cărții Facerea, care în timpurile creștinismului a fost câmpul de luptă pentru așa de multe discuții teologice, științifice și critice. Centrul ideilor lui a fost Ierusalimul, iar orizontul lor Palestina. Preoții cu jertfele, îndatoririle și frumoasele vestminte se prezintă pentru dânsul ca persoanele cele mai remarcabile ale poporului iudeu. Nu e uitat la dânsul nici instituția cea mai nouă a cărturarilor. Figurile sale de măreție le ia de la cedrii Libanului sălcile ce îmbracă coastele Ermonului, dela terevintul cu ramurile sale stufoase; figurile sale de frumuseță le împrumută dela palmieri din arșița tropicală a lui Enghedi, sau dela rozele și crinii și dela umbra parfumată ale livezilor Ierihonului, din belșug udate. In unele privințe cartea lui Iisus, fiul lui Sirah, este numai o repetare a vechilor opere a lui Solomon. El însuși era un înțelept, silindu-se în toate să urmeze marelui înțelept al poporului iudeu. Chiar din tinereță el a tins spre înțelepciune, și se ruga în templu lui Dumnezeu despre aceea, că El să-l facă părtaș al înțelepciunii Lui, și când el a găsit această înțelepciune, atunci se ținu strâns de dânsa în cursul întregei sale vieți. El fu fericit prin aceea, că Dumnezeu i-a dăruit o limbă elocventă și și-a pus de scop al vieții sale aceea, ca să-L slăvească cu buzele sale. Sirah a pătimit mult, și din suferință a ajuns la concluzia mântuitoare, că „cine n'a avut experiențe, acela știe puțin; iar cine a călătorit, acela și-a înmulțit știința. De multe ori am fost eu în primejdie

de moarte, și am scăpat cu ajutorul experienței" (Sir. XXXIV, 10-12). Ca om, în totul devotat scopurilor vieții, el s'a ocupat mult cu starea politică a poporului său și în deosebi cu corupția morală. Sirah a biciuit prin cuvinte usturătoare aroganța, minciuna și desmățul bogaților, — aceste neajunsuri principale a adepților culturei grecești, cari adorau pe Mamona „cine se atinge de smoală, — zice el, — acela se pătează, și cine intră în comunicare cu fudulul, se face asemenea lui. Nu ridica greutate mai presus de puterile tale și nu intra în comuniune cu cel mai tare și mai bogat de cât tine. Ce comuniune are oala cu cazanul? Acesta o izbește și ea se sparge. Bogatul ofensează și tot el amenință; săracul e ofensat și tot el se roagă. Dacă tu ești tre-



Vedere din Enghedi, aproape de marea Moartă.

buincios pentru dânsul, el te întrebuințează, iar dacă sărăcești, el te părăsește. Dacă tu ești îndestulat, el va trăi cu tine și te va săcătui, iar pe el nu-l doare inima. A avut el nevoe de tine, te va linguși, îți va îmbia și te va încredința cu vorba, îți va vorbi delicat și-ți va spune: nu-ți trebue ceva? Cu ospătările tale el te va plictisi, până ce te va jăfui de două-trei ori și în fine va râde de tine. După aceea el, văzându-te, se va feri de tine și va da din cap la întâlnirea cu tine" (Sir. XIII, 1-8). „Fiecare animal iubește pe semenul său, și fiecare om pe aproapele său. Ce părtășie are lupul cu mielul? Așa-i și păcătosul cu evlaviosul. Ce pace e între hienă și câne? Și ce pace e între bogat și sărac? Smerenia e desgustătoare pentru cei mândrii, tot așa de desgustători sunt pentru cei bogați, săracii" (Sir. XIII, 19-21). Sirah a

mustrat raporturile desfrânate ale sexelor, a prevenit contactul cu cântăreții și dănțuitorii, acel păcat iscusit, pe care iudeii îl împrumutaseră dela greci (Sir. IX, 1; XIX, 3). El prin limba sa expresivă a desenat chipul desgustător a fiicii lui Israil, care-i prezintă într'o înfățișare foarte neplăcută. „Fiica pentru tată e o grije tainică permanentă, și grija de ea alungă somnul tatălui: cât este tânără, nu cumva să-i treacă vârsta și după ce să mărită, să nu fie urâtă de bărbatul ei. Cât este fecioară, să nu cumva să se pângărească și să rămână grea în casa părintească, și împreună locuind, nu cumva să stârpească" (Sir. XLII, 9). Desfrâul poftelor, ce predomina pintre iudeii elinizați, el l'a descris sub formă de rugăciune, în care el spune: „Doamne, Părinte și Dumnezeule al vieții mele? Nu-mi da mie ridicarea ochilor, și pofta abate-o dela mine. Dorința pântecelui și pofta de plăceri să nu mă stăpânească, și să nu mă dai sufletului nerușinat" (Sir. XXIII, 4-5). Cu deosebire el se răscula contra corupțiunei tineretului. „Nu dori mulți copii netrebnici, și nu te bucura de fiii necredincioși. Când ei se înmulțesc, nu te bucura de ei, dacă nu este într'înșii frica de Dumnezeu. Nu nădăjdui în viața lor și nu te bizui pe mulțimea lor. E mai bun un drept decât mii de păcătoși. Și mai bine să mori fără copii, decât să ai copii necredincioși" (Sir. XXII, 4).

Răul principal și rădăcina a toată această decădere morală Sirah consideră nerespectul față de învățătura iudaismului, și ridicarea respectului față de dânsa a și fost scopul cărței lui. Cu o însuflețire neobișnuită esclamă el: „Vai vouă, oameni necredincioși, care ați părăsit legea Dumnezeului celui Preaînalt? Când voi vă nașteți, atunci vă nașteți spre blestăm; și când muriți, atunci primiți drept parte blestămul. Rușinați-vă înaintea tatălui și mamei desfrâului, înaintea căpeteniei și stăpânului minciunei, înaintea judecătorului și prințului crimei, înaintea adunărei și a poporului fărădelegii, înaintea tovarășului și a prietenului nedreptății, înaintea vecinilor furtului, dar nu te rușina de exacta implinire a legii celui Preaînalt și a așezământului" (Sir. XLI, 10, 12, 21-23; XLII, 2). Fiul lui Sirah s'a silit să găsască și mijlocul să vindece ranele adânci și morale ale poporului său. Mijlocul acesta, după părerea lui, era deja mijlocul special de mult încercat, cuprins în implinirea legii poruncilor lui Dumnezeu și a vieții sfinte. Pe lângă neobișnuitul său devotament învățăturii iudaice, el zugrăvi înalta sa vrednicie cu entuziasmul poetic și o laudă ca întrupare a înțelepciunei. Numind toată legea înțelepciune iudaică, el se exprimă în numele ei:

„Eu am eşit din gura celui Preaînalt,
Şi asemenea norului am acoperit pământul.
Eu am aşezat cortul la înălţime,
Şi tronul meu e în stâlp de nor.
Eu singură am cutrierat cruguł-ceresc,
Şi am umblat în adâncul abizului.
În valurile mării, şi pe tot pământul,
Şi în orce popor şi neam am avut posesiuni.
Intre toate-am căutat linişte,
Şi în a cui moştenire să mă instaurez.
Atunci Creator tuturor mi-a poruncit,
Şi cel ce m'a făcut mi-a arătat locuinţă paşnică şi a zis
Aşază-te în Iacov,
Şi primeşte moştenire în Israil.
Eu am slujit înaintea Lui în sfântul Cort,
Şi aşa m'am stabilit în Sion.
El mi-a dat deasemenea odihnă în oraşul iubit, .
Şi în Ierusalim stăpânirea mea.



Maloa.

Şi m'am înălţat, ca cedrul din Liban,
Şi ca chiparisul din munţii Ermonului.
Eu m'am înălţat, ca palmierul din Enghedi,
Şi ca tufele de trandafir din Erihon.
Eu sunt ca maslinul frumos de pe vale
Şi ca un platan m'am ridicat.
Ca scorţişoara şi mirtul am dat miros aromat,
Şi ca smirna aleasă am răspândit miresmă,
Şi mi-am întins crengile ca terevintul,
Şi ramurile mele sunt ramurile slavei şi harului.
Eu, ca viţa de vie, sunt ca harul răspândit;
Şi florile mele sunt rodul slavei şi harului.
Apropieţi-vă de mine, cei ce mă doriţi,
Şi vă hrăniţi cu roadele mele.

Căci amintirea de mine e mai dulce ca mierea,
Şi posedarea mea mai plăcută ca fagurul.
Toate acestea-s cartea aşezământului Dumnezeului celui Preaînalt
Legea, care a poruncit-o Moise,
Ca moştenire cetelor lui Iacov.
(Sir. XXIV, 3-26).

Fiul lui Sirah a fost ca un proroc al timpului său, învăţând pe poporul său să păzască poruncile şi legea lui Dumnezeu. Cu exemple din istoria poporului israelit el a voit să arate compatrioţilor săi, ce urmări fericite atrage după sine devotamentul către lege şi ordine, şi ce sfârşit trist se prezintă ca rezultat neglijarea lor. Cu acest scop, el citează un şir întreg de persoane proslăvite istoriceşte din vechime şi comunică pe scurt faptele lor. In calitate de introducere, Sirah schiţază istoria naturală, ca să arate dintr'însa mărirea lui Dumnezeu. Şi acelaşi Dumnezeu cercetează adâncurile mărilor, cercetează şi inima, şi vede toate cotiturile lor; căci Domnul ştie toate vedeniile şi pătrunde semnele veacului, vestind trecutul şi viitorul, şi descoperind urmele ascunsului. Nu scapă El nici un cuget şi nu se ascunde de Dânsul nici un cuvânt" (Sir. XLII, 18-20). In trăsături scurte şi puternice Sirah a descris minunile naturei, arşiţa soarelui, mişcarea regulată a lunii, frumuseţa cerului cu miriadele de stele ce scânteiază pe dânsul, norii ce sboară asemenea paserilor, glasul tunetului, vâjiitul plăcut al vântului şi mugetul furtunii, zăpada presărată pe pământ ca sarea, şi frigul, care îmbracă apa ca şi cu nişte platoşe; marea cu insulele ce se ridică dintr'însa şi cu monştrii ce înoată în adâncurile ei, şi după aceea, generalizând toate, zice:

„Multe putem noi spune,
Şi totuşi nu-L putem pătrunde,
Şi sfârşitul cuvintelor: El este totul.
Toate le-a făcut Domnul,
Şi celor credincioşi le-a dăruit înţelepciune".
(Sir. XLIII, 1-36).

După această introducere, Sirah reproduce înaintea sufletelor cititorilor săi persoanele istorice din istoria trecută a poporului lui Israil, şi dincolo de toate se opreşte la acelea, virtuţile sau viciile cărora au putut servi pentru urmaşi sau de model sau ca pildă de îngrozire:

„Sunt între ei astfel, care au lăsat după ei nume
Pentru vestirea laudei lor, -
Și sunt de aceia, despre care n'a rămas amintire,
Cari au dispărut, ca și cum n'ar fi mai fost,
Și au ajuns ca și cum n'ar fi mai fost"
(Sir. XLIV, 3).

Seria exemplelor istorice el o începe cu Enoh, ca „model de pocăință pentru toate generațiunile"; după aceea urmează Noe, care s'a arătat drept desăvârșit în timpul potopului; Avraam, „marele părinte a mulțime de popoară, care a păzit legea celui Preaînalt și a fost în așezământ cu Dânsul"; Isaac și Iacov, protopărintele celor douăsprezece triburi, și în fine Moise, „iubitul lui Dumnezeu și al oamenilor, egal întru slavă cu sfinții"; încă și mai mult decât asupra lui Moise, Sirah se oprește asupra lui Aaron, după sfințenie asemenea fratelui său, dar care se bucura de mai mare avantaje din acea causă, că lui s'a încredințat dela Dumnezeu preoția în popor, și lui i s'a rezervat dreptul să poarte mărețele vestminte, peptarul cu Urim și Tunim și diadema. Povestind cunoscuta istorie a rescoalei lui Corei contra lui Aaron, care a atras asupra lui groznica pedeapsă prin nimicirea prin flacăra miraculoasă, Sirah după aceea se oprește și asupra slavei nepotului lui Aaron, Finees, pentru că „el a râvnit pentru frica Domnului, și la decăderea poporului, a insistat în buna dispozițiune a sufletului său, și a milostivit pe Domnul către Israil. Pomenind după aceea de Iisus Navi și Haleb, și apoi pe scurt de judecători, înțeleptul vorbește despre Samuil și Natan, și în treacăt pomenind de Saul, mai departe se oprește asupra lui David și Solomon, când n'a tăcut nici despre pata rușinoasă din viața lui Solomon, despre atașamentul lui de femei despre urmarea firească a acestui lucru: dezbinarea regatului. Cu acest prilej el exprimă și marea nădejde, că din casa lui David iarăși se va ridica un mare Stăpânitor peste Israil:

„Dar Domnul nu va părăsi mila Sa
Și nu va distruge nici unul din lucrurile Sale;
Nu va nimici pe urmașii alesului Său,
Și nu va desrădăcina sămânța iubitului Său.
Și El a dat lui Iacov rămășiță,
Și lui David rădăcină din el"
(Sir. LVII, 24, 25).

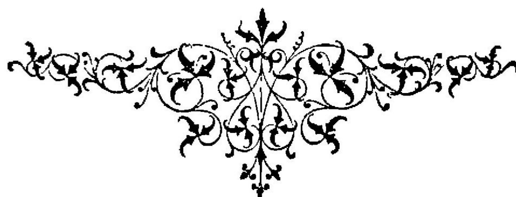
Răpede apoi trece în revistă vremea nenorocită a dezbinării și căderea păcătoasă a poporului din pricina ei, și apoi mai

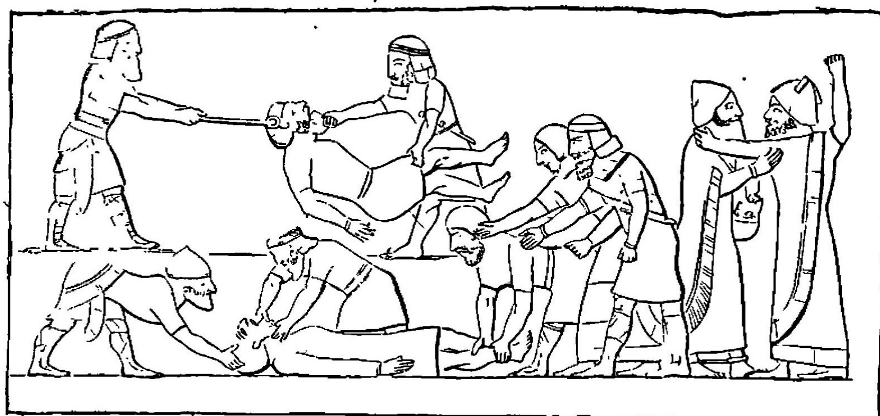
departe se oprește asupra activității prorocilor Ilie, Elisei, Ieremia, Iezechil și a evlavioșilor regi Ezechia și Iosia. Din timpul de după robia babilonică el ne arată numai pe Zorobabel, pe arhiereul Iisus și Neemia, înconjurând cu totul activitatea lui Ezdra. In concluzie la toate, Sirah a zugrăvit pe arhiereul Simon cel Drept, din timpul cel mai apropiat de dânsul, lăudând opera lui și vrednicia sa arhierească. Revista sa istorică, fiul lui Sirah a încheiat-o cu o rugăciune plină de nădejdi către Dumnezeu, în care Il proslăvește pentru binefacerile anterioare, arătate poporului, și le cere și pentru viitor:

Și acum bine cuvântați toți pe Dumnezeu,
Care pretutindenea face lucruri mari,
Care a prelungit zilele noastre din pântece,
Și se poartă cu noi după mila Sa:
Să ne dea El nouă veselia inimii,
Și să fie în zilele noastre pace în Israil pe veci;
Să păstreze mila Sa pentru noi
Și la timp să ne izbăvească".

(Sir. L, 24-26).

Dar nădejdile și rugile înflăcăratului patriot al poporului său, nu le-a fost dat să se realizeze curând. In loc de pace, pentru poporul iudeu curând au venit vremuri turburi și împilări, și din pricina netrebniciilor și a corupției a diferiți adoratori ai cultului grecesc, poporul a stat un timp chiar pe margina peirei.

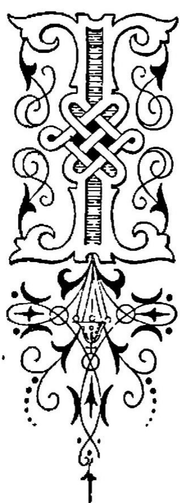




Lucrul călăilor în vremea veche (după un monument egiptean).

CAPITOLUL XXVII.

PRIGOANA CONTRA IUDEILOR DIN PARTEA LUI ANTIOH. EPIFANUL.



În vremea când Iudeea s'a aflat sub stăpânirea Egiptului, poporul iudeu s'ar fi bucurat de deplină libertate a conștiinței lor religioase, și ar fi putut prospera pe calea desvoltării culturale și religioso-morală, dacă el, în anumite clase ale sale, n'ar fi cedat prea mult influenței grecești, în părțile ei rele. Dar iată, că spre pedeapsă pentru această din urmă pasiune, în soarta Iudeei se săvârși o nouă schimbare, care a dus la urmări foarte importante. Ea a trecut sub stăpânirea regilor Sirei, și din acest timp s'au început timpurile grele pentru poporul iudeu. Regii sirieni, întâmpinând în iudeii devotați legii și credinței lor împotrivire pentru planurile lor de a introduce religia și cultura greacă în statul lor, începură să-i apese în tot felul; primul impilator al lor a fost regele Seleuc Filopator, care a poruncit să jăfuiască tezaurul templului, cu depunerile din el, bănești publice și particulare, în folosul hasnalei statului său, iar succesorul său,

Antioh Epifan, merse și mai departe, și se hotărî să nimicească de tot religia lui Iehova, și în locul ei să instaureze păgânismul grecesc.

Acesta a fost unul din acele caractere, în care excentricitatea învecinându-se cu nebunia, și geniul, aliindu-se cu puterea nemărginită și cu pasiunea nelegiuită, produce rezultatul monstruos, mulțumită căruia în istorie după el s'au afirmat două nume: Epifan „slăvitul" și Epifan „nebunul". Pe de o parte un tablou grozav, descris de istoricii iudei, ne redă într'însul unele trăsături de nobleță și chiar de bunătate. In mărețele sale clădiri, în extinderea și aproape din nou creiată de dânsul Antiohia în calitate de măreață capitală, în planurile lui de a uni capitala cu golful Icanderon și astfel să o facă port maritim, în slava sa peste toată lumea greacă, în hotărârea sa, deși nenorocită după urmările ei, de a uni monarhia răsăritului contra mișcării năvălitoare a imperiului Apusului din nou ridicată, — în toate acestea se află un fel de mărire, corespunzătoare vechilor preînchipuiri proroceşti a regelui, „care va proceda după capriciul său, și se va mări mai presus de orce divinitate, și despre Dumnezeul dumnezeilor, se vor apuca să grăiască hule, și va avea succes, până ce se va săvârși mânia (Dan. XI, 36). Pe de altă parte, în tot felul său de purtare se observă oare care ciudățenie, micime, corespunzătoare ideei unui nebun nepriceput al scriitorilor păgâni, a unui om netrebnic al psalmiștilor și al istoricilor iudei. In locul lui Alexandru celui asemănător cu zeii, sau al luminaților Ptolomei, ei vedeau o ființă monstruoasă, fără nicio demnitate sau stăpânire de sine, care imitează în mascarada publică și în haine mărețe, de magistrat roman, făcând diferite gimbușlicuri pe ulițile și în băile din Antiohia, speriind pe tinerii bețivani prin neașteptatul sunet din trâmbiță și din cornuri, punând pedică băeșilor pe marmora lunecoasă a pardoselei, când ei se grăbeau să aducă miresmele prețioase, pregătite de dânșii chiar pentru el. Contrazicerea acestor două laturi în carcterul său își atinse culmea în strălucirea procesiunii, pe care a aranjat-o el în Dafne, în scopul de a întrece cel mai măreț triumf roman, dar în timpul căruia însuși el apăru călare pe o mârțoagă de măgar, jucând rolul de lacheu principal, de saltimbanc și scamator. Pricina unei asemenea dubluri în caracterul acestui rege se cuprindea în înseși educația sa. Acea școală, pe care a frecventat-o el în tinerețа sa, a făcut totul, ca să-l scoată din cărarea unei viețe regulate. Tatăl său l-a trimis la Roma în

calitate de zălog, spre asigurarea păcei încheiate și plata cheltuelelor militare la romani, și el a rămas acolo timp de doisprezece ani. Roma, numai bine după cucerirea cartaginezilor, macedonenilor, și sirienilor, deveni capitala lumii și se afla la trecerea dela severitatea morală a Catonilor la desfrâul Clavdiilor. Desmățul moral al grecilor pătrunsese și aicea, unde deasemenea se instaurase desfrâul și setea nenaturală de plăceri. Anume în timpul șederei lui Antioh la Roma, cu deosebire se răspândi acolo cultul tainic al lui Vach, introdus de un sacrificator grec, nu numai în capitală, ci și în toată Italia, — cult, la adunările căruia se săvârșa cel mai grozav desfrâu, care ducea la crime grețoase, la otrăviri și falsificare de testamente. Dealtmintrelea Antioh, a putut să învețe acest viciu și dela grecii macedoneni. Ceea ce el pentru prima oară a învățat la Roma, a fost disprețul de oameni și deprinderele lor obicinuite, trufia neobișnuită, cruzimea de fer, care nu cunoștea nici o compătimire, răutate ce se juca cu jertfa, înainte de a o ucide. Dacă într'însul s'ar fi și aflat întru câtva mișcări nobile, apoi ele au fost cu totul înăbușite în această școală imorală așa că în caracterul său predomina în totul viciul. In Roma, Antioh a făcut cunoștință cu familii nobile și însemnate, și pe lângă aceasta află, că dominația lumească, care trecuse atuncea în mâna Romei, de fapt se afla în mâna a puțini care știură cu ajutorul șurubăriilor, miluirii și lingușirii poporului, să obțină puterea nemărginită și să o rețină de partea lor, și nu numai poporul, ci și mândrul senat îi constrânseră să meargă după indicația acelora. Mulțămită cunoștinței sale cu familiile romane influente, prin vicleșug și îndrăsneală, el reuși să apuce în mânile sale tronul tatălui său, și el a putut să mențină acest tron pentru sine cu atât mai mult, că romanii se referiră binevoitor către această acaparare a sa, nădăjduind să aibă într'însul o unealtă supusă lor. Dar Antioh a știut să dejoace și acest vicleșug roman. Marele proroc iudeu a prezis lămurit despre urcarea sa pe tron, zicând: „Și în locul lui va veni un batjocoritor, căruia nu i se va da onoruri regești; dar el va veni fără zgomot și prin lingușiri va pune mâna pe domnie. Și oștirile atotpotopitoare vor fi potopite și sfărămate de dânsul, deasemenea și căpetenia așezământului. Căci după împrietenirea cu dânsul, el va lucra cu vicleșug, și va porni și va birui cu puțin popor. Și va intra în țările pașnice și roditoare și va face ceea ce n'au făcut părinții lui, nici părinții părinților lui; prada, averea jăfuită și bogăția le va irosi cu ai săi, și planurile lui vor fi și asupra

fortărețelor, dar numai pentru o vreme“ (Dan. XI, 21-24). Apucând împreună cu tronul și toate bogățiile ce aparțineau acestuia, el deveni risipitor, și risipa lui a ajuns de pomină; el făcu daruri bogate nu numai prietenilor, ci și la oameni cu totul străini de dânsul, cu care el avu prilej să se întâlnească. Poporul nu știa ce să creadă de dânsul și cei mai buni prieteni ai lui îl socoteau drept un smintit. Dar acestei ciudate purtări, el se dădu cu calcul, de oare ce voia să amăgească pe romani și să li se înfățișeze ca om nepericulos. Tot pentru asta contau și urmarea lui obiceiurilor romane. După cum fruntașii romani, în timpul alegerilor la vreun loc înalt, strângeau mâna orcărui cetățean orcât de mic ar fi fost, ca să-i obțină votul, întocmai așa făcea și Antioh. Adesa el își desbrăca hainele sale regale și eșa în haine obișnuite în piață, ca să-și adune voturi, cu care prilej pe unul îl apuca de mână, pe altul îl îmbrățișa, și-i ruga să-și dea voturile lor pentru numirea lui în demnitatea de primar al orașului, de judecător sau de tribun al poporului. In Antiohia el introduse jocurile de gladiatori din Roma, cu care ocazie captivii de război și robii să se lupte așa de mult între dânșii cu armele, până ce unul din ei cădea sau era ucis. Pentru dobândirea unor astfel de gladiatori din Roma, el plăti sume mari de bani. Ca și mai mult să-i lingușască pe romani și să-i încredințeze de devotamentul său către dânșii, el porunci să se construiască în Antiohia un templu măreț căptușit cu plăci de aur, și-l consacră zeului roman Jupiter Capitolinul. Cu lingușitoarele imitațiuni a obiceiurilor romane și cu prostiile sale, el nădăjduia să retragă dela sine atenția pătrunzătoare a romanilor nemulțumiți, și folosindu-se de aceasta, împreună cu Eumenie de Pergám, alcătui în ascuns planurile pentru mărirea statului său. In desfrâu și risipă, Antioh nu rămase mai prejos de cât nici unul din contimporanii săi greci. Ajunge să spunem, că el, ibovnicei sale Antiohida îi dărui toate veniturile din orașele Colesiriei Taras și Mala (2 Mac. IV, 30). Ceva la fel făcură și toți demnitarii deatuncea, dar el satisfăcu pasiunea sa animalică și a doi frați, din care pe unul îl făcu satrap al Babiloniei, iar pe altul supraveghetor al veniturilor. De frica zeilor, Antioh se eliberă cu totul. „La zeii tatălui său el nu se gândea, nici vreo zeitate oare care nu respecta, căci se socotea pe sine mai presus de toți“ (Dan. XI, 37).

Acestui monstru, care avea inimă de piatră și disprețuia oamenii, legea, moravurile și religia, a și fost dată în stăpânire Iudeea. Dacă în Iudeea ar fi domnit înțelegerea și s'ar fi plătit

regulat dările, atunci poate ea ar fi evitat atenţiunea lui. Dar din causa desbinărilor ce se produceau acolo între partizanii iudaismului şi ai culturii greceşti, privirile sale erau îndreptate asupra poporului iudeu, şi voia să-i încurce în planurile sale viclene. Amestecurile sale în trebile interne ale Iudeei se cereau de însuşi partizanii elinismului, sau, cum începuseră ei să se numească, de elinişti. Mai întâiu de toate, ei atraseră atenţiunea lui asupra lui Hircan, care din castelul său dela Esavan aduna dări dela locuitorii arabi ai ţării în numele regelui Egiptului. Partidul elinist îl ura, ca pe adversarul său. Folosindu-se de acest motiv, Antioh hotărî să-şi întindă stăpânirea sa asupra întregei provincii Transiordaniei. Hircan, temându-se de o moarte ruşinoasă, îşi puse mâna asupra sa, şi Antioh îşi uni la regatul său toate posesiunile lui. După aceea Eliniştii deciseră să aducă la îndeplinire şi planul lor de mult nutrit, şi anume să lipsască de arhierie pe al doilea duşman al lor, pe arhiereul Onia. După intriga lor, propriul lui frate Iisus, schimbat în Iason, promise lui Antioh o enormă sumă de bani, ca el să-i rezerve lui vrednicia de arhiereu, şi având nevoe de bani regele nu stătu deloc la gânduri de a înplini această propunere. Banii au fost luaţi din tezaurul păstrat la templu, şi anume banii lui Hircan. Al doilea pas al Eliniştilor sau al arhiereului nou Iisus Iason, a fost rugămintea către Antioh, ca acei iudei, care trebuiau să participe la jocurile greceşti să se considere antioheni sau macedoneni, adecă egali în drepturi cetăţăneşti şi să se admită în toate adunările sociale şi la toate jocurile grecilor. Grecii necontenit priveau la jocuri serios, şi-şi puneau într'însele chiar scopul vieţii. Strămutându-se în Palestina şi Fenicia, grecii susţineau prin strămutarea jocurilor olimpice, după expirarea a fiecare patru ani, în ţările barbare, legătura naţională a originei comune. Cine dintre ne greci era admis la participare la ele, considera aceasta pentru sine drept o cinste neobişnuită, devenind oarecum membru al aristocraţiei greceşti. Iason şi eliniştii aveau în vedere, cu introducerea gimnaziului în Ierusalim, ca prin înseşi aceasta să se obţină şi pentru iudei dreptul superior civil grecesc, şi prin asta să slăbească acea ură şi dispreţ, din pricina cărora ei sufereau aşa de mult. Indată ce Antioh le-a dăruit acest drept, Iason imediat a luat măsuri să aranjeze exerciţii, care erau necesare pentru participarea la jocurile olimpice. In Bira sau Acra, spre nord vest de templu, arhiereul aranjă o piaţă deosebită pentru asemenea exerciţii, gimnaziul pentru tineri şi şcoală pentru băeţi (1 Mac. I, 14; 2 Mac. IV, 12). Pentru in-

vățarea tinerilor și bărbaților iudei a jocurilor și luptei gimnastice, probabil au fost angajați învățători greci. Jocurile acestea constau din întrecere la fugă, în sărituri, în luptă, în aruncarea îndămânoasă a discurilor grele și în bătaea cu pumnii.

Dar în curând se manifestă nepotrivirea unor asemenea jocuri cu acea părere cu totul alta despre viață, pe care o aveau iudeii. Exercițiul în asemenea jocuri trebuia să se producă în trupul gol, cum cerea obiceiul grecesc. Tinerii iudei, ce se dădeau la aceste jocuri, trebuiau astfel în vederea templului, unde nu se propunea nici chiar trepte la jertfelnic, ca nu cumva să se vadă



Ruinele vechiului Tir.

goliciunea trupului, ca să înăbușe în sine orce simț al rușinii. Dar afară de asta pe dânșii îi turbura încă și o altă împrejurare. La desgolirea trupului, la ei se vedea „pecetea așezământului", prin care ei deodată se deosebeau de membrii celorlalte popoare. Puteau ei oare cu această pecete să ia parte la jocurile olimpice și astfel să se expună derâderei grecilor mucaliți? Dar și aceasta era un lucru cu putință de îndreptat; ei își făceau un cap artificial al trupului, și se supuneau celei mai grele operațiuni, numai ca în chip exterior să nu samene a iudei (1 Mac. I, 18). Curând tinerii începură cu cârdul să se îngrămădească la gimnaziu, și preoții tineri lăsau slujba dela templu, ca deasemenea să ia parte în exercitarea palestirei și stadiului. Oamenii binecredincioși priveau cu groază la această înstrăinare dela religia proprie și dela obiceiuri, la această decădere dela legile părintești și trecerea la

obiceiurile străine, dar ei tăceau. Intre acestea însuşi partizanii lui Iason devenirǎ nemulţămiţi de ataşamentul lui la străinism, mai ales când acest ataşament duse la negarea principiilor fundamentale ale iudaismului. Când anume în Tir odată se produseră jocuri olimpice (în Iunie, anul 172), cu care prilej de obiceiu se aduceau jertfe zeului grec Hercule, care se considera întemeietorul acestor jocuri, Iason trimise acolo soli pentru sărbători, şi anume astfel, care deja se exercitase la jocuri şi din această causă aveau dreptul la participarea deplină la ele. La aceste jocuri din Tir asistă şi însuşi Antioh Epifanul. Această împrejurare cu deosebire a şi putut să facă pe Iason să trimită solie de sărbători, ca sub ochii regelui însuşi pentru prima oară să dea a se şti comuniunea strânsă dintre iudei şi greci. Persoanelor trimise de dânsul, el după obiceiul statornicit, le-a înmânat şi o sumă de bani, care trebuia să meargă la jertfa adusă lui Hercule. Dar cu toate că trimişii de bună samă erau dispuşi cu totul în spiritul grecesc, ei simţiră o extremă mustrare de cuget şi se abţinură să dea daru de jertfă idolului Hercule; aceasta li se păru lor o directă participare la slujirea de idoli şi recunoaşterea chipului de marmoră drept Dumnezeu. Din causa aceasta ei primiră suma înmânată lor cu condiţia, ca ei să dea acestei sume altă destinaţie. Şi în adevăr, solii lui Iason predară banii încredinţaţi lor ca dar pentru plată, pe care Antioh poruncise să se organizeze în Tir. Faţă cu un aşa raport al lui Iason către cultul păgân, stricăciunea preoţilor deveni din ce în ce mai neruşinată. Se instaură o concurenţă neruşinată între ambiţioşii de jos, care tindeau la vrednicia de arhiereu. Ca concurent al lui Iason la vrednicia de arhiereu se prezentă Menelau, care, obţinând arhieria, pentru a o reţine pentru sine, nu se sfii să jăfuiască tezaurul templului. Denunţătorul lui de acest jaf, fostul arhiereu Onia, îşi căută refugiu contra silniciilor lui în sanctuarul lui Apolon din Dafne, aproape de Antiohia, dar a fost târât deacolo şi ucis cu necredinţă apostatică, care totuşi turbură pe iudei şi pe păgâni şi provocă aproape unicul semn de sentiment omenesc, pe care cronicile iudaice îl atribue regelui Siriei.

Intre acestea Antioh Epifanul găsi posibilitatea să păşască la îndeplinirea planului de mult nutrit de dânsul, de a face incursiune chiar asupra Egiptului, ca să-l alipească la posesiunile sale şi să se folosască de bogăţiile lui. Motive de răsboiu totdeauna se puteau găsi, şi de ele n'a fost lipsă nici pentru vicleanul Antioh. Sora sa, Cleopatra, care fusese măritată cu Ptolomeu V,

căruia tatăl său în calitate de cadou, îi dăduse veniturile din Co- lesiria, murise și lăsase doi fii minori: pe Filometer și Fiscon, din care primul a fost numit rege, iar în locul lui cârmuiau Eu- nuh Evlei și al doilea tutore Lenei. Folosindu-se de minoritatea regelui Egiptului și scoțînd la iveală ambiția tutorilor, ca și cum ar fi dorit a lua cu totul dela dânsul Colesiria, Antioh adună armată și plecă contra Egiptului, deși întârzia destul de mult incursiunea de frica romanilor. Dar de oare ce acești din urmă se încurcaseră tot mai mult într'o nouă luptă cu Persei, regele Macedoniei, și armatele romane suferise înfrângere după înfrân- gere, apoi el însfârșit îndrăsni să treacă granița Egiptului, (în toamna anului 170), deși nu scăpă din vedere să trimită soli către puternicul senat roman să aprobe acest pas al său. Ambii tutori fugiră cu tânărul rege Filometer în Samotracia. Antioh puse mâna pe tot Egiptul de nord și se îndreptă spre Alexan- dria ca să o asedieze. Intre acestea locuitorii proclamară rege pe fratele mai mic Ptolomei Fiscon și apărară orașul, cu așa sta- tornicie, că regele Siriei desperă de cucerirea lui. Deaceea el legă contact cu fratele mai mare, îi permise să se întoarcă în Egipt, încheie cu dânsul alianță și propuse să continue răsboiul numai în folosul lui. Dar Antioh a fost nevoit să încheie pace și să intre în înțelegere cu Filometer. Roma care după părerea sa era ocupată cu războiul său și nu se putea amesteca în tre- bile lui, totuși îl urmărea pas cu pas, și nu dubios îi dădu să înțeleagă, că ea nu este înclinată să privească la aceste incursi- uni asupra Egiptului. De aceea Antioh n'a putut să se bucure prea mult de păruta sa biruință, cu atât mai mult, cu cât el nu fusese în stare să ia Alexandria, orașul principal și cheia în- tregei țări.

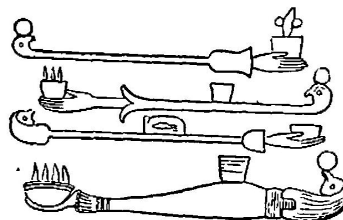
In Iudeea poporul urmărea sfârșitul acestei lupte cu o neobișnuită încordare. Dacă ar fi învins pe egipteni, atunci ar fi putut nă- dăjdui, că va veni sfârșitul tuturor turburărilor și necazurilor, pricinuite de uriciosul arhiereu, curtea egipteană era binevoitoare partidului național iudeu și primea pe prietenii patriei, care fu- geau acolo de tirania lui Antioh și Menelau, și printre ei se bucura de deosebită bunăvoință fiul cel mai tânăr al nobilului arhiereu Onie III, așa de revoltător ucis, anume cu numele de Onie. Cu încordare agitată ascultau în Iudeea orce știre despre mersul războiului în Egipt. Deodată veni vestea, că Antioh a căzut, și aceasta agită strașnic mințile. Arhiereul depus Iason — Iisus grăbi să se întoarcă din Amonit, unde-și găsise refugiu, la

Ierusalim, și aduse cu sine un detașament de aproape o mie de oameni, ca să cuprindă orașul. Menelau porunci să încue porțile Ierusalimului și de pe ziduri să se facă împotrivire detașamentului ce se apropia. Din această causă se produse un răsboi intestin, provocat de ambiția a două persoane, care tindeau către vrednicia de arhiereu, ca un mijloc de autoritate. De oare ce Menelau cel urât de toți avea puțini partizani în Ierusalim, apoi Iason isbuti să pătrundă cu partizanii săi în Ierusalim și organiză o bae întreagă de sânge în oraș, ucizând pe partizanii adevărați sau presupuși ai lui Menelau. Acesta din urmă căută refugiu între zidurile Acrei.

Intre acestea Antioh se întoarse din Egipt cu bogată pradă, apucată de dânsul acolo, poate pentru acea, ca să adune armată nouă pentru întărirea oștirei sale. Când el auzi despre evenimentele din Ierusalim, se aprinse de o neobișnuită mânie asupra poporului iudeu și asupra întregului iudaism. Natura sa crudă, răutăcioasă și neomenoasă, manifestarea căria el a trebuit, prin necesitate, să o înăbușe în Egipt de frica de romani, acum se silea oare cum să-și verse toată răutatea, ce clocotea într'însul, asupra iudeilor. El tăbărî fără de veste asupra Ierusalimului, săvârși un măcel sângeros între locuitorii orașului, n'a cruțat nici bătrân, nici tânăr, nici etatea slabă, n'a deosebit nici prieteni, nici dușmani, pătrunse în templu și în sfânta sfintelor, ca să-și arate tot disprețul către Dumnezeul, care se cinstea acolo; ordonă să se îndepărteze de acolo tot ce era de valoare; jertfelnicul cel de aur, masa, sfeșnicul, toate vasele de aur și tezaurul templului, cât mai rămăsese acolo. Menelau servi pentru el de călăuză la această profanare a templului (2 Mac. I, 20-24; 2 Mac. V, 11-16). Contra Dumnezeului lui Israil, puterea căruia o prosläveau așa de mult mărturisitorii lui, și care se dovedi așa de fără putere contra celui ce-l aduse jignire și care exprimă cu îndrăsneața sa gură cele mai urâte batjocuri.

Ca să șteargă măcar cât de cât rușinea măcelărirei celor nevinovați și jăfuirea templului, el răspândi chiar o poveste mincinoasă, care pentru multă vreme acoperi pe iudei cu un nume rău printre popoarele culte ale lumii de atuncea. Antioh anume povesti, că el în sfânta sfintelor a templului, a observat un chip de piatră a unui om cu barbă lungă, și că acest chip ar fi stat pe un măgar și ținea în mână o suliță. Acest chip el l-a luat drept chipul legiuitorului Moise, care ar fi dat iudeilor legea cea mai urâtoare de oameni și mai grețoasă, poruncind să

se ţină departe de oameni şi de toate popoarele şi nu le-a arătat nici un pic de bunăvoinţă. Nu se ştie ce anume a dat motiv la asemenea poveste, dar în tot cazul printre greci şi romani s'a răspândit în urmă vestea, că Antioh a găsit în templu un cap de asin de aur, căruia iudeii îi dădeau onoruri, din care causă ei s'au şi considerat adoratorii unui asin. Antioh însă probabil a răspândit şi altă minciună spre ponegrirea iudeilor, sau cel puţin a dat motiv pentru aşa ceva: el ar fi găsit în templu un grec culcat în pat, care se ruga să fie eliberat de oare ce iudeii l-ar fi ţinut în acest loc tainic şi-l hrăneau pentru aceea, ca în ziua hotărâtă să-l aducă jertfă. In fiecare an iudeii ar fi ucis astfel câte un grec, cu măruntaile căruia se hrăneau dând cu acest prilej jurământ spre urârea grecilor şi spre nimicirea lor. A eşit oare această clevetire răutăcioasă contra iudeilor nemijlocit dela însuşi Antioh sau i-a pus-o în gură un inventator de minciuni, în tot cazul, el a supus pe iudei la lung banat, ca şi cum ei propoveduesc ura contra celorlalte popoară. Acesta a fost rezultatul pentru un veac şi jumătate, mai ales în relaţiile cu grecii.


Cadelniţe vechi

Intristarea şi durerea se răspândi peste tot Ierusalimul, şi casa lui Iacov fu din nou acoperită de ruşine. „Şi a fost mare plângere în Israil, în toate locurile lui; gemeau căpeteniile şi bătrânii, suspinau fecioarele şi tinerii, şi s'a schimbat frumuseţa femeească. Tot mirele s'a pus pe plâns şi ceea ce şedea în cămara de nuntă era cuprinsă de întristare" (1 Mac. I, 25-27). Dar asta nu era totul; au trebuit să vie zile încă şi mai triste pentru Iudeea. Incă odată Antioh întreprinse expediţie militară asupra Egiptului, şi a doua oară poporul Iudeu a trebuit să simtă toată mânia lui, provocată de o nouă neisbândă. Fraţii regeşti, Filometer şi Fiscon, mulţămită mijlocirii surorii lor 'şi romanilor, se împăcară între dânşii. Primul fu recunoscut ca rege al oraşului Alexandria. Aceasta înfurià pe Antioh, de oare ce el presupusese să se folosască de Filometer cel slab şi lipsit de ajutor în calitate de unealtă şi prin mijlocirea lui să stăpânească Egiptul. De oare ce romanii tot mai erau încă ocupaţi cu răsboiul macedonean, apoi el se gândise să facă a doua incursiune în Egipt (în anul 168). Fără nici o împotrivire Antioh pătrunse în adâncul Egiptului, şi încă odată păşi până aproape de Alexandria. Intre acestea

regii Egiptului trimiseră la Roma ambasadori și cu lacrimi cerură ajutor și ca senatul să nu-i lase. Din această causă, au fost împuterniciți trei trimiși romani la Antioh să-i poruncească să se oprească, dar în același timp ei aveau și poruncă secretă să zăbovească puțin, până ce războiul macedonean va lua o întorsătură favorabilă pentru romani. Răsboiul acesta a fost decis prin bătălia fericită dela Pidna, când armatei macedonene i se aplică o înfrângere hotărâtă, și regele Persei a trebuit să fugă (la 22 Iunie, unul 168). Atunci împuterniciții romani plecară imediat la lagărul lui Antioh și-i predete ordinul senatului să evacueze Egiptul în cel mai scurt timp. Când regele sirian ceru timp de cugetare, atunci unul din romani, severul Popilie Sena, trase împrejurul lui o linie cu toiagul și-i zise, că înainte de a părăsi acest cerc, trebue să declare: preferă oare amiciția cu Roma, sau răsboiul? Antioh știa statornicia poruncilor romane, și se hotărî să cedeze imediat. A fost destulă o aluziune din partea împuterniciților romani, ca să i se dea a înțelege toată neputința lui și toată zădărnicia planurilor lui cu vicleșug puse la cale. Infuriat, înrăit și nemulțumit de sine însuși cu prilejul înjosirii suferite, Antioh „slăvitul" se întoarse în capitala sa. Simțul înjosirii îl chinuia cu atât mai vârtos, că el trebuia fățarnic să se prefacă mulțămit și prietenos față de romani.

Această furie înăbușită el hotărî pentru a doua oară să o verse cu o ne mai auzită furie asupra iudeilor. Se poate, ca ei iară să fi exprimat bucurie cu prilejul neizbutirii lui, și vorbeau tare, că Dumnezeul lor, cel ce smerește pe trufași, a smerit și pe „slăvitul" Antioh. In tot cazul, el iar se îndreaptă asupra Ierusalimului celui fără de ajutor. Se părea, că cu intențiuni pașnice sosi în capitala iudaică unul din principii lui, Apolonie, care mai înainte fusese locțiitor în Media. Acesta intră în oraș cu o armată furioasă și deodată sâmbătă, când nici de gândit nu era la o împotrivire cu armele în mână, îndreptă armata năimită de greci sau macedoneni, deprinsă cu vărsările de sânge, asupra locuitorilor, ucise bărbații și tinerii prinși, luă în robie femeile și copiii și îi trimise la piețele de nevolnici (1 Mac. I, 29-30; 2 Mac. VIII, 24-26). Cruțați au fost numai eliniștii îndărătnici, adepții lui Menelau. Chiar multe case din capitală a poruncit el să se dărâme și să destemelieze chiar zidurile Ierusalimului. Orașul acesta, după intențiunea sa trebuia să dispară dintre orașele de seamă. Dar de remarcat e, că pe lângă acest principe furios și pe lângă sălbateca sa oștire, s'a cruțat templul. In tot cazul, ei nu l-au dă-

râmat, de oarece Antioh avea intenția să-i dea altă destinație. Dar ei își vărsară furia lor asupra lucrurilor externe, arseră porțile de lemn și dărâmară încăperile învecinate cu topoarele și cu ciocanele. Tradiția ne-a păstrat numele unuia din acești vandali, anume al aceluia, care a pus foc la porți: numele lui era Calisten. De furat din templu nu mai era nimica. Lucrurile prețioase dintr'însul fusese luate deja mai înainte de Antioh. Apolonie, împlinind dorința domnitorului său, răfui orașul sfânt, locuitorii, pe care i-a cruțat moartea, și-au căutat mântuirea prin fugă. Numai eliniștii, soldații sirieni și străinii se mișcau prin piețele pustiite: „Ierusalimul era străin fiilor săi". In pustiire rămase și templul. Preoții credincioși și leviții l-au părăsit iar eliniștii foarte puțin se ocupau de dânsul. Punctul lor de adunare era un alt loc din Ierusalim, anume Acra. Aicea era o puternică garnizoană siriană, și tot aicea trăiau eliniștii. Pentru a-i asigura de orce atac, această parte era înconjurată cu ziduri înalte și tari și turnuri, așa că ea întrecea prin înălțimea sa templul, și într'însa se afla destulă rezervă de arme și de provizii.


Capitol (după un monument asirian).

Intre acestea, pustiirea produsă umplu de amărăciune până și pe Menelau, autorul tuturor acestor nenorociri. Pentru cine era el arhiereu, dacă nu mai erau cercetători ai templului? Pentru cine era el înainte stătător, dacă acest popor s'a lepădat de dânsul? Aceasta era extrem de neplăcut și desavantajos pentru el. Ca să se debaraseze de această situație, el se hotărî să facă un nou pas disperat, să nimicească și să schimbe cu totul iudaismul, legea, învățătura și moravurile lui, și să silească pe mărturisitorii lui să primească cultul grecesc. Antioh, în mânia sa și în furia lui, atât contra iudeilor, cât și a religiei lor, imediat primi acest plan și porunci și să-l aducă la împlinire, cu toată neînduplecarea capriciului său și a caracterului său nebunesc. Poporul iudeu a trebuit să se elinizeze și prin asta să-i dovedească fidelitatea sa, sau, în cazul contrar, dacă el se va împotrivi lui, să se expună morții. Orce împotrivire dorințelor lui, pentru dânsul se părea o trădare și o simpatie pentru curtea egipteană, dușmană lui. Și nu numai dorea el să umilească poporul iudeu, ci și fățiș să dovedească neputința acelui Dumnezeu, căruia el îi arăta o asemenea

fidelitate. Pentru omul, care se referea indiferent chiar către zeii părinților săi și care în genere nu avea nici o frică de Divinitate, suna aproape ca o ironie asupra lui, când poporul iudeu în timpul prigonirilor sângeroase, cărora el hotărâse deja să supună, tot nădăjduia încă la Dumnezeul părinților săi, nădăjduind că El va sfărâma pe trufașul batjocoritor. Acestui Dumnezeu al lui Israil Antioh voi să-i facă provocare și să-L biruiască. Din această pricină Antioh dădu poruncă, împrăștiată prin toate orașele Iudeei, ca toți iudeii să curme imediat împlinirea legilor Dumnezeului lor și deacum trebuiau să aducă jertfă numai zeilor grecești. In acest scop pretutindenea se porunci să se ridice jertfelnicile și chipurile acelor zei. Ca să aplice lovitură iudaismului chiar în inimă, Antioh porunci, ca să se ducă ca jertfe animale necurate, și în deosebi porci, animale, care după legea și după obiceiul înrădăcinat, le considerau cu deosebire necurate (1 Mac. I, 47). Trei semne ale vieții religioase, prin care iudeii se deosebeau tăios de păgâni, și anume circomciziunea, păzirea sâmbetei și înfrânarea dela mâncările oprite, erau interzise sub amenințarea unor pedepse din cele mai aspre (1 Mac. I, 43-47). Au fost numiți și funcționari deosebiți, cărora li se lăsase împuternicirea să observe îndeplinirea decretului edat. Aceștia erau „supraveghetori“ cruzi la inimă, care pedepsau fără milă cu moartea orce violare a decretului regal.

Aducerea la îndeplinire a decretului regal s'a început chiar dela templul iudeu. Antioh a trimis acolo pe un antiohean respectabil [1]), ca să consacre templul lui Zevs Olimpianu, recunoscut de toate neamurile grecești ca zeu. Această consacrare sau, mai exact, această profanare a templului împuternicitul o săvârși cu așa ceremonial, care, fusese calculată așa, ca inima credincioșilor, sau, mai exact, inima întregului popor, în care eliniștii alcătuiau numai o parte neînsemnată, să fie nu numai jignită, ci rănită greu, așa zicând, cu ascuțișul săbiei. Pe jertfelnicul din curtea templului a fost adus jertfă un porc, cu sângele căruia a fost stropit jertfelnicul însuși, și în sfânta sfintelor stânca, pe care Antioh o socotise drept închipuirea lui Moise; carnea porcului a fost fiartă, și împreună cu ea au fost ferte și foi din lege sau din Tora sau din sf. Scriptură a evreilor. Feartă astfel carnea de porc, trebuia să servească de obiect al mâncării pentru așa numitul arhiereu Menelau și pentru ceilalți iudei eliniști. Carnea de porc, după obiceiul înrădăcinat, negreșit stârnea într'înșii greață,

1) În traducerea sinodală: „atenian“, dar majoritatea cercetătorilor socot, că aicea s'a produs o greșală de transcriere, și în loc de „aftineanin“ trebue să citim „antiohian“.

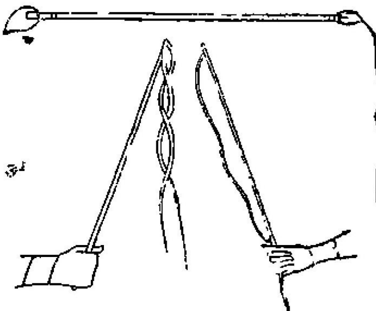
dar ei au fost nevoiţi să înăbuşe greaţa într'înşii. Sulul Torei, găsit în templu, antiohianul, adevărat, nu l-a profanat, ci numai l-a ars, căci acest propoveduitor de curăţie morală şi iubire de oameni, după părerea lui Antioh şi a consilierilor săi aleşi, conţinea în sine învăţătura despre ura de oameni. Aceasta a fost primul lui botez prin foc. După aceea pe jertfelnic a fost ridicat chipul lui Zevs, această „urâciune a pustiirii" şi i se aduse jertfă.

Astfel templul din Ierusalim, singurul loc de adevărată sfinţenie pe pământ în lumea veche, a fost cu totul profanată şi e bine că n'a fost încă prefăcut în local de adunare al desfrânaţilor, care numai în clădirile ataşate la dânsul se dedeau la desfrâu şi corupţiuni cu prietenele lor greţoase. Dumnezeul lui Israil se vede că fusese isgonit de acolo de Zevs al Eladei. Adevărat, templul şi înainte adesa fusese profanat în necuviincioase chipuri idoleşti. Regele Ahab şi Manase deschisese larg uşile lui pentru păgânismul asirian. Dară ei făcuse aceasta întru câtva din nepricepere şi neştiinţă, necunoscund legea şi deosebirea dintre religia lor şi cele străine, de oarece credeau în puterea înaltă a zeilor asirieni. Menelau şi susţinătorii lui, dimpotrivă, tot aşa de puţin credea în Zevs, ca şi în Dumnezeul lui Israil. Ei voiau să nimicească de tot naţionalitatea iudaică, dar de oare ce cu această naţionalitate erau strâns legate adorarea lui Dumnezeu şi templu suigeneris, apoi ei au şi săvârşit această profanare cu deplină conştiinţă şi cu scop intenţionat. Dar cum s'a raportat către această profanare poporul iudeu? Cum s'a raportat el către severul decret al regelui celui crud şi către măsurile supraveghetorilor lui de a-l lipsi de naţionalitate şi a-i răpi pe Dumnezeu? In tot cazul, el a fost supus unei ispite grele şi fatale şi a trebuit să o rupă nu numai cu trecutul său, ci şi cu profundele sale principii de viaţă. Moarte de mâna călăului ameninţă pe toţi aceia, care mărturisea făţiş iudaismul. Ei nu îndrăsneau să se numească pe sine chiar nici iudei, şi se pare că nu puteau să mai vorbească în limba lor proprie. (2 Mac. VI, 6; 1 Mac. I, 41).

Dar poporul iudeu susţinu victorios această grozavă ispitire, şi pecetlui legământul său cu Dumnezeu şi devotamentul său către legile sale cu sânge mucenicesc. Iudeii, cari erau răspândiţi prin oraşele siriene şi feniciene şi trăind în vecinătatea apropiată cu grecii, prin necesitate au fost nevoiţi să între cu dânsele în diferite raporturi de traiu, adevărat, îşi plecară capul, aduceau, pentru ochii lumii, jertfe idolilor greceşti, şi ascundeau sau lepădau religia lor. Dar şi între ei au fost astfel de - adevă-

raţi credincioşi, care prin viaţa lor au pecetluit mărturie în favoarea adevărului învăţăturii lor. Chiar în Antiohia, înaintea ochilor groaznicului rege, un bătrân de nouăzeci de ani, Eleazar cărturarul, a suferit pentru statornicia bărbăţiei sale, „lăsând în moartea sa nu numai tinerilor, ci şi foarte multora din popor, model de vitejie şi monument de virtute" (1 Mac. VI, 27-31). Lui i-a urmat o văduvă, mama a şapte fii, care de asemenea toţi au primit mucenicia pentru devotamentul lor faţă de credinţa, care chemau mânia dreaptă a lui Dumnezeu asupra sălbatecului rege torturator.

In Iudeea prigoana sângeroasă sporea din zi în zi. Supraveghetorii puşi de Antioh, pentru executarea poruncilor sale, îşi întoarseră atenţiunea asupra satelor, unde fugise locuitorii din Ierusalim. Aicea ei deasemenea, după sosirea lor, ridicară jertfelnice şi cerură în numele regelui, ca populaţiunea să aducă lui Zevs ca jertfă porci şi să mănânce carnea lor, şi când venea sâmbăta o petreceau la lucru. Cu deosebire insistau ei întru aceea, ca în fiecare săptămână prin jertfe păgâneşti să prăznuiască ziua, cu care coincidea ziua naşterei lui Antioh. La sărbătoarea lui Dionisie sau ziua de bucurie începerei butoiului de vin, pe care şi iudeii erau demult deprinşi să o întâmpine cu băutură de vin şi cu cadouri pentru prieteni, ei erau siliţi acum, după pilda grecilor, să-şi pue cununi, să facă procesiuni solemne şi să scoată strigăte sălbatece de bucurie desfrânată în cinstea zeului grecesc al vinului. Indată ce un asemenea supraveghetor venea într'un anumit sat sau oraş de provincie, şi chema poporul, cerându-i, ca măcar cumva să adeverească decăderea sa dela iudaism, atunci el găsea numai foarte puţini. Majoritatea imediat o lua la fugă şi-şi căuta refugiu prin peştere şi prin văgăunile munţilor Iudeei, sau în localitatea pustie aproape de marea Moartă. Această împotrivire înfurià încă şi mai tare pe Antioh, şi el dete poruncă după poruncă, ameninţând cu cele mai aspre pedepse pe neascultători. Din această pricină şi supraveghetorii dublară prigoana lor. Orunde găseau ei sfitocuri de ale Torei, ei le rupeau cu furie, adesa le ardeau şi ucideau pe aceia, la care le găseau. Toate casele de rugăciune şi de şcoală din ţară erau distruse de dânşii, şi dacă ei găsau undeva femei slabe,



Bice vechi.

după naştere, din causa lipsei bărbatului, singure îşi tăiese împrejur pe fiii lor noui născuţi, atunci monştrii aceştia le apucau împreună cu copiii noui născuţi de gât şi le spânzurau pe zidurile oraşului (1 Mac. I, 60; 2 Mac. VI, 10).

Dar toate aceste cruzimi nu numai n'au înspăimântat poporul, ci încă l'au făcut mai tare în credinţa lui. Moartea pentru mulţi îşi pierduse groaza sa. Unii preferau să moară, numai să nu mănânce mâncări oprite. Această rezistenţă şi această bărbăţie sufletească o susţinea cercul hasideilor riguroşi, care îl alcătuiau oamenii pioşi, alcătuit din Nazorei. Unele din persoanele râvnitoare din acest cerc pe căi tainice pătrundeau în oraşe şi sate cu convingere înflăcărată chemau locuitorii şi le vorbea, că Dumnezeu n'a părăsit încă pe poporul său şi-i va arăta la vremea sa un ajutor neaşteptat, îi îndemnau la rezistenţă şi-i întărea pe cei ce şovăiau Acţiunea propoveduirii lor era cu atât mai puternică, cu cât lor le premersese pilda de mucenicie, care privise direct moartea în ochi, şi curând supraveghetorii sirieni din Ierusalim aflară, unde era propriu vorbind centrul acestei îndărătnicii neînduplecate a iudeilor; despre propoveduirea hasideilor, probabil, s'a denunţat de unii elinişti disperaţi, şi imediat căpetenia garnizoanei, frigianul Filip, se îndreptă cu detaşamentul său, ca să caute locul de refugiu al acestor propoveduitori, cu deplină nădejde, că odată cu stângerea acestui focar de opunere uşor va fi supus şi însuşi poporul. Intr'o sâmbătă el porunci soldaţilor săi să înconjoare peşterile, în care se ascunseseră cu miile, bărbaţi, femei şi copii, să ceară să iasă şi să se supună cererilor lui Antioh, şi le făgădui că cu această condiţie le va cruţa viaţa. La această cerere, toţi într'un glas răspunseră: „nu, noi nu ne supunem poruncii de a profana sâmbăta". In urma acestora, Filip porunci armatei sale să asalteze peşterile. Hasideii priviră cu bărbăţie direct în ochi pe năvălitori, nu se îngrijiră de nici o apărare, nu mişcară nicio piatră în scopul de a împedeca intrarea în peştere, ca nu cumva prin asta să violeze repaosul sâmbetei, ci chemară cerul şi pământul ca martori ai faptului, căci fără vină au fost daţi morţii. Şi iată toate aceste persoane, ascunse în peşteră, au fost pierdute de haita dornică de sânge a lui Filip, atât cu ajutorul rugurilor, aşezate de ei la gurile peşterilor cât şi din causa fumului ce pătrundea acolo (1 Mac. II, 32-38; 2 Mac. VI, 11). Dar o asemenea prigoană trecu toate marginile răbdării, şi ea servi de început a unei noui mişcări, care a dus la detronarea crudului prigonitor.



Azot

CAPITOLUL XXVIII.

RĂSCOALA MACABEILOR.

ând prigoana sângeroasă asupra poporului iudeu a- junse până acolo, încât ameninţa cu pierderea to- tală a poporului sau cu înclinarea lui spre inevitabil, din causa epuizării şi a desperării, lui i se arătă ajutor neaşteptat prin o răscoală falnică. Ea a luat naştere dintr'o familie, membrii căreia se distingeau prin pietate şi abnegaţiune şi prin bărbăţie, cumin- ţenie şi prevedere: aceasta era familia Asmoneilor sau a Macabeilor. Răscoala a făcut-o un bătrân cu părul alb cu cinci fii curajoşi ai lui, care pentru totdeauna au consolidat iudaismul, şi viaţa naţională a poporului au întărit-o pentru un secol şi jumă- tate. Bătrânul se numea Matatia, fiul lui Iohanan, fiul lui Simon Asmoneul. El era preot, avea locu- inţa statornică în Ierusalim, dar din causa profa- nării templului se retrăsese în oraşelul Modin, situat la 20 chi- lometri spre nord de Ierusalim. Din cei cinci fii ai lui, care toţi împreună au conlucrat la ridicarea poporului din adânca lui înjo- sire şi şi-au găsit moartea întru apărarea lui, fiecare purta o

poreclă deosebită, care în aramaica suna se pare a ceva deosebit: primul fiu al său Ioan, avea porecla Iadis; al doile era Simon, după poreclă Thassi; al treilea Iuda, după poreclă Macabeu; al patrulea Eleazar, după poreclă Avaron; și al cincilea Ionatan, poreclit Apfus. Această casă asmonee, din causa influenței de care se bucura, având mulți partizani, simțea cu deosebire grea situația patriei. Văzând hulirile de Dumnezeu, ce se petreceau în Iudeea și în Ierusalim, respectabilul bătrân zise fiilor săi, ce-l înconjurau: „Vai mie! Pentru ce m'am născut eu în anii destrămării poporului și a destrămării orașului sfânt, și să rămân aicea, când el este dat în mânile vrășmașilor, și sanctuarul lăsat pe mâna străinilor? La ce să mai trăim noi? Și-și rupse hainele Matatia și fiii săi și se îmbrăcară în zdrențe, și plânseră cu amar" (1 Mac. II, 6-14). Dar amărăciunea și participarea sa la durerea poporului, ei nu o mărginiră numai la vorbe, ci se hotărîră să sară în ajutor sau să piară pentru acest lucru. Când unul din supraveghetorii sirieni, cu numele Apeles, sosi in Modin, ca să ceară și acolo dela locuitori închinarea la idoli și lepădarea de adevărata credință, atuncea la adunare apăru și Matatia cu fii săi și cu aderenții săi. Când lui, ca celei mai respectabile persoane, i se ceru să dea exemplu de supunere poruncei regale, el răspunse tare: „dacă chiar toate popoarele din regatul regelui s'ar supune lui și ar părăsi fiecare cultul părinților, și s'ar învoi cu porunca lui, apoi eu și fiii mei, și frații mei ne vom purta după așezământul părinților noștrii, să ne ferească Dumnezeu să ne părăsim legea și poruncile! Nu ne supunem cuvintelor regelui, ca să ne lăsăm și să ne abatem noi dela cultul nostru la dreapta sau la stânga" (1 Mac. II, 15-22). Când un iudeu se apropiă de jertfelnicul ridicat acolo, ca să se închine lui Zevs, Matatia nu se putu stăpâni mai mult: râvna lui se aprinse într'însul; el se aruncă asupra apostatului și-l ucise aicea pe loc lângă jertfelnic. Fiii lui, înarmați cu cuțite mari, tăbărîră asupra lui Apeles și a detașamentului lui, îi uciseră și dărâmară jertfelnicul. Această purtare hotărî întreaga chestiune. Aicea se dădu pilda părăsirei inactivității rușinoase, a păși la luptă și a nu mai ceda crudelor impilări. Dacă moartea-i amenință din toate părțile, apoi ei, cel puțin, să-și dea viața foarte scump, ca astfel prin împotrivirea vitejască dușmanului să-l constrângă a respecta pe poporul impilat. După masacrarea supraveghetorului și a gardei lui, Matatia se adresă către popor, esclamând: „Tot cel râvnitor pentru lege și care se ține de așezământ, să-mi urmeze!" (1 Mac. II, 27). La che-

marea curajosului bătrân răspunseră toţi locuitorii din Modin şi din împrejurimi, şi el le arătă un adăpost de nădejde pentru dânşii în munţii lui Efrem. Aicea ei găsiră un rest de hasidei, care scăpaseră de masacrele din peştere, şi pe toţi aceea, care fuseseră nevoiţi să fugă de prigoană. In urma acestora numărul apărătorilor hotărâţi ai patriei şi legii creştea pe fiecare zi. Matatia nu ascundea de dânşii, că ei vor trebui să susţină luptă crâncenă, şi sfătuia să se pregătească pentru dânsa şi să nu dea nici o importanţă vieţii. Primind prevenire de la unii din hasidei, care-şi exprimau îndoiala relativ de aceea: se poate oare să mişte sâmbăta petre pentru apărare, adunarea poporului împrejurul bătrânului asmoneu hotărî, ca în viitor fiecare atac, chiar dacă el se va face asupra lor în ziua odihnei, să se respingă cu putere înarmată, de oare ce legea despre sâmbătă nu trebue să servească de pedică pentru apărarea poporului şi pentru susţinerea unei legi aşa de necesare vieţii. Hasideii nu avură nimic contra acestei hotărâri, şi ei, deprinşi până atuncea să se aprofundeze în sf. Scriptură, bărbaţii cu un fel de viaţă liniştită şi paşnică puseră imediat mâna pe arme. Increderea în conducătorii influenţi creiază ostaşi viteji. Acum se repetase acea imprejurare disperată prin care trecuse poporul la finele periodului judecătorilor. Pământul se afla sub jug străin, ca şi la începutul domniei lui Saul, locuitorii se ascundeau prin peştere şi prin văgăunele munţilor, parte trecuseră de partea vrăşmaşului, şi numai o mână de oameni era gata să apere patria supusă la ruşine, deşi nu avea arme şi nu era deprinsă la război. Speranţele de victorie acum erau chiar şi mai mici de cât atuncea, de oare ce duşmanul era incomparabil mai puternic şi din causa iscusinţei militare perfecţionate, era în stare prin o singură lovitură să nimicească mâna de răsculaţi. De aceea Matatia se ferea cu neînsemnatul său dataşament să întreprindă oare care acţiuni vrăşmăşeşti contra sirienilor. Cunoscând fiecare colţişor al ţării sale, el cu fiii săi şi cu cei ce-l urmau pătrundeau numai prin sate, distrugea capeştile idoleşti şi jertfelnicile, pedepsea pe locuitorii ce se ţineau de duşman, urmărea pe elinişti, orunde da peste ei şi aplica pecetea testamentului copiilor rămaşi necircomcişi. Din timp în timp ataca chiar şi câte un detaşament sirian mai slab, dacă acesta-i împedica drumul. In caz când şeful garnizoanei din Ierusalim trimitea vre un detaşament mare pentru urmărirea iudeilor răsculaţi, atunci aceştea se ascundeau şi erau cu neputinţă de găsit. Cu un cuvânt Matatia purta contra duşmanului o măruntă

luptă de partizani, care e posibilă numai în țările muntoase, și atunci e capabilă să obosască chiar și pe un protivnic puternic.

Matatia totuși muri curând, dar el nu lăsă pe urmașii săi fără un comandant cum trebue; el încredință fiului său Iuda să continue lucrul său pentru eliberarea țării sale de sub jugul idololatrilor. Testamentul dinainte de moarte a bătrânului tată înbărbătă pe Iuda și-l umplu de râvnă eroică, și el, sub numele de Macabeul, adecă „ciocanul asupra vrășmașilor", împreună cu frații săi pășiră eroic întru apărarea religiei. Cu pășirea lui la postul de frunte a acțiunii, răscoala luă o întorsătură încă și mai favorabilă. Iuda era erou războinic, cum israiliții nu mai văzuseră de pe vremea lui David și Ioab, decât numai cu o dispozițiune mult mai înaltă și mai nobilă. Din eroicul său suflet izvora o putere nevăzută, care pe toți cei adunați împrejurul său îi umplea cu nepăsarea de moarte și setea de biruință. El era în același timp înzestrat cu talentul de comandant iscusit: putea întreprinde lupta într'un anumit ceas, știa să se folosească de slăbiciunea vrășmașului și să-l înșele cu pretinsele sale atacuri. Pe de o parte el „era asemenea unui leu în culcușul său, iar pe de alta asemenea porumbelului blând și simplu cu inima. Lui Dumnezeu și legii, el era devotat din tot sufletul asemenea acelor mari bărbați, prin care s'a proslăvit vechea istorie a lui Israil. El nu se bizuia pe robia sa, ci pe ajutorul lui Dumnezeu, pe care el îl cerea la fiecare luptă hotărâtoare. Iuda Macabeul a fost cu adevărat erou israilit, care recurgea la vărsarea de sânge numai la nevoe, ca să cucerească iară libertatea călcată în picioare și să restabilească duhul decăzut al poporului. Prin eroismul său el a dat numele său unei întregi epoci. Războaele macabeice în timpurile de mai târziu, au servit de model chiar și la alte popoară.

La început și Iuda continuă numai metodele de războiu ale tatălui său, apărea tainic sau noaptea, ca să pedepsească pe apostați, să atragă la sine pe cei șovăelnici și să aplice mici vătămări micilor detașamente siriene. Dar pe măsură ce numărul aderenților săi creștea mereu prin atașarea la dânsul a celor ce până atuncea, din iubirea de viață liniștită, recunoscând după exterior poruncile și răspingând iudaismul, acum se aprindeau de dragostea luptei, precum și a acelora, pe care cruzimile și pustiirile lui Antioh îi vindecase cu totul de nebunescul lor devotament elinismului. Iuda îndrăsnea să iasă la luptă deschisă contra detașamentului sirian, ce înainta asupra lui cu comandantul Apolonie. Acesta din urmă, la luptă cu răsculații iudei, trimetea și detașamente din gar-

nizoană Samariei, întărindu-le și cu alte detașamente, de oare ce i se părea foarte periculos a lipsi cu totul de putere militară Ierusalimul sau, mai exact, Acra. Aceasta a fost prima bătălie deschisă, pe care a primit-o Iuda, și el o câștigă fericit, în anul 166 a Hr. Comandantul Apolonie a fost ucis și soldații lui au căzut răniți pe câmpul de bătae sau și-au căutat scăparea prin fugă. Orcât de neînsemnată a fost după număr armata siriacă învinsă, totuși această victorie dete o nouă încredere apărătorilor iudaismului. Ei, pentru prima oară priviră drept în ochi pe crudul vrășmaș. Curagiul lor stătu drept în cazul acesta, și ei văzură în asta un semn bun, că Dumnezeu n'a părăsit pe poporul său, ci-l ocrotește cu ajutorul său nevăzut. Sabia căzută din mâna lui Apolonie o luă însuși Iuda și s'a luptat cu ea în toate luptele următoare până la ultima sa suflare (1 Mac. III, 12). Lupta ce s'a continuat după aceea a putut din când în când să se arate și nefericită pentru patrioți, producând desnădejdi vremelnice în sufletele lor; dar întreprinderea lor până întru atâta era dreaptă, încât apărătorii iudaismului imediat după asta se înzdrăveniră și-și puse în totul nădejdea în ajutorul atotputernicului Dumnezeu, și nădejdea lor curând se adeveri prin aceea, că de partea lor căzu curând o strălucită victorie. Un general sirian, în același an păși contra lui Iuda cu o mare armată, în scopul de a înăbuși detașamentul său cu superioritatea forțelor sale. Cu el plecaseră și eliniștii trădători, ca să-l conducă pe căile cele mai îndămânoase prin munții, unde se ascunseseră resculații. Când patrioții iudei văzură pentru prima oară această enormă armată pe înălțimile Vetorovului, unde fusese zdrobit lagărul lui Siron, atunci ei strigară cu disperare: „cum putem noi în număr așa de mic să ne luptăm contra unei mulțimi așa de puternice?" Intre acestea Iuda reuși să potolească frica lor, el le pomeni de acele bunuri prețioase, pe care ei trebuiau să le apere, și anume viața lor. Iuda porunci detașamentului său să înainteze cu curaj asupra sirienilor, și-i zdrobi pe un cap. 800 de ostași ai lui Siron rămaseră, pe câmpul de bătae, iar ceilalți fugiră spre apus, în țara filistenilor (1 Mac. III, 13–24). Această primă victorie decizivă a lui Iuda asupra armatei considerabile la Vetoron, în anul 166 a Hr., insuflă iudeilor nădejdea într'un sfârșit fericit al întreprinderei lor, iar popoarelor frică în fața eroismului Macabeului, a conducerei lui iscusite și a tăriei poporului.

Dar ce a făcut între acestea Antioh, autorul tuturor acestor turburări? La început el dădu puțină atențiune iudeilor, nădăjduind, că poruncile lui vor fi cu totul suficiente, ca să-i supună

sieşi şi să-i plece spre planul pregătit de el. Dar când lui i se raportă despre nereuşita detaşamentului lui în lupta cu ei şi pânăla auzul lui ajunse numele eroic al lui Iuda, atunci el înţelese, că foarte puţin a preţuit puterea împotrivirii lor. Sub influenţa mâniei ce clocotea, primul său gând a fost să se despartă imediat de aceşti iudei turbulenţi, trimiţând contra lor o mare armată sub conducerea unor comandanţi experienţi, ca să-i nimicească pânăla unul şi ţara lor să o împartă la străini. Dar acest plan el nu l-a putut realiza curând; el avea foarte puţină armată, şi pe lângă asta el trebuia să recurgă la nevoia de a năimi armata. Pentru asta iarăşi i se cereau bani, iar aceştia tot mai sărăcăcios veneau în vistieria sa. Cheltuelele lui risipitoare întreceau cu mult veniturile, care scădeau mereu. Tributul dela iudei, din causa luptei deschise, nu mai intrau deloc în caseta lui. Ierusalimul fusese pustiit şi nu putea aduce nimic, iar populaţiunea sătească în diferite chipuri era în răzvrătire făţişe contra lui. La asta se mai alăturară încă şi alte dificultăţi. Dela răsărit şi nord ajunsese pânăla dânsul veşti grozave. Arsac, satrapul său din Parţia, decăzuse dela statul siro-babilonean şi-şi declară poporul său independent. Artaxie, regele Armeniei, deasemenea nu mai da nici o atenţiune suveranului său suprem Antioh, ci se purta ca un rege cu totul independent. Chiar şi locuitorii Aradului şi ai altor oraşe filistene îi refuzaseră supunerea, văzînd cum el se dedă tot mai mult vieţii desfrânate şi făcea prostie peste prostie. Prin asta veniturile lui se împuţinară şi mai mult. Pentru a umplea iar caseta sa, el trebuia să cucerească iar popoarele decăzute dela dânsul, şi pentru a purta asemenea războiu, el avea nevoe de bani. Astfel el cădea din dificultate în dificultate. Totuşi el reuşi să strângă atâţea bani, ca să năimească o armată de războiu pentru un an (1 Mac. II, 28). Detaşamentul năimit astfel, el socoti jumătate să-l conducă contra ţărilor decăzute dela dânsul de dincolo de Eufrat, iar jumătate să o încredinţeze slujbaşului său de încredere de sânge regesc şi anume Lisie, punându-l locţiitorul său peste ţările dela Eufrat pânăla Egipt şi încredinţându-i educaţia tânărului său fiu. Tot lui el îi trecu şi elefanţii, pe care dânsul, contrar angajamentului cu Roma şi cu oare care secrete, îi pregătise pentru războiu, ca să-i întrebuinţeze în războiu contra poporului iudeu. In raport cu ultimul el schimbă cu totul planul său. El nu se mai gândea să elinizeze acest popor, care cu asemenea îndărătnicie începuse să se opună bunelor sale intenţiuni, cum socotea el, de a instaura într'însul moralitatea superioară şi a-l ridica, prin

dăruirea cetățăniei grecești, la un grad mai înalt de respect, și el a îndrăsnit să se ridice chiar cu armele contra oștirii sale. Astfel prin asemenea procedare a sa, poporul iudeu s'a arătat nedemn de binefacerea plănuită pentru dânsul, și de aceea și de neîndreptat, de oare ce se îndărătnicea în aceea, ca să rămână popor deosebit, separat de toate celelalte popoare, și nutrea față de el ură, lepădând cu dispreț orce idee de contopire cu dânsele. Deaceea nu rămânea decât una de făcut cu el: a-i nimici, a-i nimici pânăla unul. Lisie primi dela Antioh însărcinarea să plece cu oștirea încredințată lui contra Iudeei, și după aceea, după supunerea ei, să nimicească și să distrugă orce urmă a Ierusalimului, nimicind însuși amintirea lui de pe pământ, și să strămute în locul lor alte neamuri, împărțindu-le chiar și pământul prin sorți (Mac. III, 35-36). Acestui plan nimicitor erau expuși și eliniștii iudei; Antioh se lepădă și de dânșii. Ce treabă avea el de numărul neînsemnat al acelora, care din slugărnicie se supuseseră poruncilor lui, sau chiar ajutaseră pe ceilalți? Și ei deasemenea aparțineau acestei ginți menite nimicirii și nu meritau mila sa.

Indată ce acest plan sângeros se făcu cunoscut, pe toți iudeii îi cuprinseră frica și disperarea, și cu deosebire pe aceia, care trăiau amestecați afară din Iudeea, pintre alte popoare. Fi-va oare în stare micul deși viteazul detașament de sub comanda Macabeului să susțină atacul cu o armată numeroasă, aprovizionată și cu elefanți de războiu? Prin toată țara și prin toate orașele, pe unde ajunse știrea despre acest plan, se instaură deplină disperare pintre iudei, pretutindenea răsuna plânsete și bocete. Dar acest plan nemai auzit de nebunesc de a nimici tot poporul, cu bărbați, femei și copii, care nu aveau nici o vină alta, decât aceea, că respingea orce amestec în treburile sale interne, cele mai scumpe. El atrase la apărătorii patriei mulțime de noui luptători. Chiar și cei dedați lumii dintre oamenii ușuratici ai iudeilor, acum se alăturară la Macabei, pentrucă nu mai rămăsese pentru dânșii altă alegere. Numai eliniștii de calitatea cea mai coruptă, în felul lui Menelau și partidul său, tot se mai țineau încă de Antioh, de oare ce la ei nu se mai nutrea nicio nădejde, ca ei să se poată altoi pintre străluciții apărători ai credinții părinților.

Intre acestea situația vremelnică se părea departe de orce mângâere. Pe fiecare moment se aștepta numeroasa oaste siriacă, care trebuia prin înseși numărul său și prin superioritatea sa să strivească pe apărătorii iudaismului. Prin urmare, trebuia înflăcă-

rat tot poporul la luptă și la răbdare bărbătească. Bărbăția asta și răbdarea puteau fi sorbite numai din tradițiile vechimei istorice a poporului, și în acest scop cele mai vădite tradiții au fost înscrise în cărți, ca de exemplu „cartea Esterei", în care se expunea miraculoasa pronie Dumnezeească despre poporul iudeu în unul din cele mai grele perioade ale vieții sale istorice. In această carte poporul putea citi istorisirea mângâietoare despre aceea, cum poporul iudeu a fost mântuit de vicleșugul unui crud vrășmaș prin frumusețea și cumințenia unei biete fete iudaice, devenită prin o dumnezeească purtare de grijă regina unui puternic rege. O asemenea istorisire putea mai ales să insufle apărătorilor iudaismului ideea despre miraculoasa participare a lui Dumnezeu la soarta poporului ales de Dânsul, și convingerea, că El nu-l va părăsi nici în acest ceas greu. Dar primejdia înainta asupra iudeilor tot mai mult și se apropia. Când Antioh cu o parte din armată se îndreptă spre răsărit (în anul 166 a Hr.), atunci înlocuitorul său Lisie, își alese de căpetenie supremă pe un oare care Ptolomeu, care era guvernator, de provincie, în Colesiria și Fenicia, și-i dete lui sub comandă doi comandanți subalterni, Nicamor, fiul lui Patroclu, din persoanele de încredere ale regelui, și Garghie, experient în trebile militare (2 Mac. VIII, 8–10). Acestui din urmă i se dete însărcinarea să plece contra resculaților evrei, și el cu detașamentul său, care se ridica pânăla 40.000 de oameni cu cavalerie, plecă în lungul șesului maritin, ca să pătrundă chiar în inima Iudei. Samarinenii si filistenii, ca vechi dușmani ai iudeilor, se alăturară imediat la dânsul. El era până întru atâta sigur de victorie, încât chemă la sine pe negustorii de robi, care trebuiau să se prezinte la lagărul său cu săcușori de bani și cu lanțuri, pentru cumpărare de iudei, socotind să se vândă câte 90 de iudei pentru un talant. Comandantul sirian socoti mai avantajat pentru sine, ca în loc să ucidă pe iudei, să-i vândă în robie și din câștig să plătească romanilor datorie, ce recalculase pentru Antioh. Pe când relativ de popor se duceau asemenea tratative, ostașii iudei se strânseră împrejurul eroicului lor conducător Iuda Macabeul; ei erau de toți 6000 de oameni [1]). Inainte de a-i vârî în luptă, conducătorul crezu că e nevoe să toarne în duhul lor bărbăție eroică. El îi chemă într'o adunare solemnă în orașul de munte Masifa (la două ceasuri depărtare de Ierusalim). Remarcabilă repetiție în is-

1) 2 Macab. VIII, 16. In 1 Macab. IV, 5 numărul ostașilor lui Iuda se determină la trei mii; tot așa și la Iosif Flavie. Contrazicerea aceasta, a rezultat, probabil din cauza erorii transcriitorului.

torie? Cu nouă veacuri înainte de aceasta, prorocul Samuil, tot într'o asemenea împrejurare a situației poporului, chiar în acest loc a convocat tot o asemenea adunare, ca să aleagă conducător pentru lupta de eliberare a lui Israil, rânduit la peire de un puternic vrăşmaş. Iuda a ales Masifa, ca punct de adunare, pentrucă ea, după dărâmarea templului sub Hodolia servea pentru ceilalți iudei de centru, unde se afla un mic templu. De oare ce era imposibil a se aduna pentru rugăciune în Ierusalim, pentrucă templul Ierusalimului era profanat și ocupat de vrăşmaşi, şi vrăşmaşii locuiau aproape, în Acra, apoi Masifa se şi părea locul cel mai îndemânos pentru rugăciune. Aicea din oraşele vecine se aduna mulțime de popor, ca să ia parte la adunarea solemnă de rugăciune. Chiar nazoreii, care o vreme hotărâtă se abțineau dela vin şi aveau pentru ridicarea votului nevoe de templu, deasemenea veneau la Masifa. Adunarea a fost pătrunsă de o dispozițiune extrem de serioasă; ea în curgere de o zi întreagă păstră un post din cele mai severe, se îmbrăcă în zdrențe, şi din prisosirea de simțiminte, în care numai era capabilă inima necăjită să se roage lui Dumnezeu pentru milă şi ajutor. A fost scos sulul legii sau al Torei, pe care armata iudaică îl avea necontenit cu sine, şi răsună tânguirea, că Antioh a vrut să-l smulgă din inima poporului, ca să-i facă asemenea păgânilor şi idolatrilor (1 Mac. III, 44-48). La vederea zeciuelelor primilor născuți, a vestmintelor preoțeşti şi în deosebi a nazoreilor ce asistau, în popor se deşteptară cele mai amare tânguiri. Ce era de făcut cu toate acestea, când templul era inaccesibil şi când nu se putea nici chiar să se ridice votul de pe aceia, care-l primise asupră-le? Intre acestea Iuda avea în vedere nu numai să trezască poporul şi să-l aducă pânăla conştiința situației lui, dar deasemenea să-l şi umple de bărbăție şi de a fi gata pentru cea mai disperată luptă cu vrăşmaşul cel mai crud. El împărți oştirea sa în patru detaşamente şi peste fiecare detaşament puse peste trei pe cei trei frați ai săi mai mari. Potrivit cu prescripțiile legii, el porunci unor anumiți împuterniciți să facă publicație, că acelora, care nu de mult s'au căsătorit sau au zidit casă nouă, sau au plantat vie, sau cărora le lipseşte bărbăție îndestulătoare, li se îngăduia să plece din armată (1 Mac. III, 55-58). După aceea el plecă asupra duşmanului la Emaus [1]), situat la opt sau nouă ceasuri depărtare de

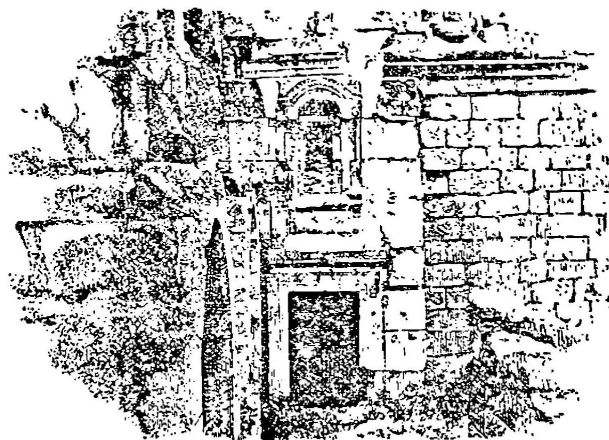
1) Emausul, în urmă numindu-se Niopole, era situat la 22 mile romane dela Ierusalim şi la 10 mile dela Lido. Dar situația asta este discutabilă.

Masifa, între Vetoron și Iamnia, acolo unde munții apuseni intră în șes. Gorghie își aranjase lagărul în șes, aproape de acest loc, de oare ce de aicea i se părea lui mai ușor decât de orunde să pătrundă în munții Iudeii și astfel să tăbărască chiar asupra punctului de adunare a armatei macabeiene. Iuda se aranjă cu detașamentul său spre sud de Emaus, pe cele mai apropiate înălțimi, ca să nu fie observat de dușman. Comandantul sirian socotea să tăbărască asupra iudeilor noaptea. Dar Iuda Macabeul întrecu acest vicleșug militar. Cu sosirea nopții, el cu oștirea lui părăsi tabăra sa, și pe căile cunoscute lui, se depărtă spre apus și astfel ajunse în spatele dușmanului. De oare ce Gorghie găsi poziția iudeilor goală, atunci lui i se păru, că ei, de frica lui, s'au retras mai departe în munți și plecă în urmărirea lor. Pe aceasta și contase viclenia militară a lui Iuda. El lovi pe sirieni din spate, ajunse la lagărul lor, îl arse și apoi se aruncă chiar asupra oștirii. Abea cu sosirea zilei Gorghie observă, că vrășmașul, pe care el îl căutase în munți, se afla în urma lui, dinspre șes. De aceea nu-i rămăsese, decât să dea repede ordin unui detașament al armatei sale să se oprească și să pășască contra iudeilor. Intre acestea Macabeul așezase detașamentul său în ordine de bătae prin o cuvântare înflăcărată îl dispuse la bătae pentru patrie, pentru lege și pentru lucrul cel sfânt. Fratele său mai mic citi repede câteva stihuri inspirate din Tora și dete ostașilor parola: „ajutorul lui Dumnezeu". De oarece oștirea iudaică întrecea cu numărul său acest detașament deosebit al armatelor siriene și se luptă cu o deosebită însuflețire, apoi el obținu victoria și dușmanul își căută scăparea prin fugă, când o parte a lui se îndreptă spre nord până la Gazer, iar altă parte apucă spre apus până la Iamnia, și spre sud până la Azot. Iuda sfătui pe ostași săi să nu se arunce la pradă, de oare ce ei au încă de luptat cu celelalte detașamente, care se întorceau din munți. Curând după aceea se arătară și acele detașamente, și ostașii iudei erau gata să intre în luptă cu dânsele. Dar lucrurile nu ajunseră până la asta. Indată ce aceștia și alți sirieni văzură fumul, ce se ridica de pe locul lagărului anterior, atunci ei imediat o luară la fugă, îndreptându-se spre sud în țara filistenilor. „Și a fost în acea zi mare mântuire a lui Israil" (1 Mac. IV, 25). Și în adevăr, victoria dela Emaus, obținută prin calculul înțelept al ghibăciei militare și prin vitejia îndârjită, a avut extraordinar de mari urmări. Ea destrămă puterea vrășmașului și insuflă iudeilor încrederea în sine de a se lupta cu armate numeroase și bine înarmate. Nici cavaleria, nici

pedestrimea apărată cu coifuri și platoșe, n'au fost în stare să-i mai înspăimânte după aceea. Arma, de care la începutul luptei aveau mare nevoe iudeii, acum inamicul care o luase fugă, le-o lăsase în mare număr. Odată cu aceasta lor le venise și o bogată pradă, așa că ei „apucase mult aur și argint, haine de tot felul și o mare bogăție. Victoria asta le dădură mijloace pentru biruință și în luptele ce aveau să se urmeze. Iuda și tot poporul său fură cuprinși de o neobișnuită însuflețire și, întorcându-se de pe câmpul de luptă, „cântară și mulțămiră Domnului ceresc, pentrucă El este bun și că în veac este mila Lui". (1 Mac. IV, 23-24).

Dar cu toată biruința câștigată, iudeilor încă nu li era cu putință să lese arma din mână; ei puteau fi deplini convinși, că Lisie, căruia i se dase nebuna însărcinare să nimicească pe iudei, nu se va împăca cu înfrângerea aplicată comandantului său, ci va lua măsuri puternice, ca să șteargă de pe pământ pe acest popor. In urma acestora, ei rămaseră sub arme, și se bucurară foarte tare de aceea, că numărul lor creștea și ajunse pânăla 10.000 de oameni (1 Mac. IV, 29). Dacă a existat cândva războî sfânt, apoi o așa numire a meritat-o acesta, dus de Macabei. Când în anul următor (în toamna lui 165) singur Lisie porni în expediție contra iudeilor cu o puternică oștire aleasă, care constă din pedestrime și cavalerie, atunci el găsi pe apărătorii Iudei încă și mai însuflețiți și statornici. El nu îndrăsni să intre în țară pe aceeași cale prin câmpia mărei, ci porunci să facă calea împrejur pe la sud prin provincea ocupată de iudumei, ca de acolo să facă incursiunea în Iudeea. Lagărul său el îl întinse la Vetsura, cam la cinci ceasuri la sud de Ierusalim. Macabeul păși contra lui cu detașamentul de zece mii; treaba ajunsese până la o luptă regulată și apăsarea strânsă a iudeilor iarăși triumfă asupra artei militare a sirienilor năimiți. Lisie a fost bătut, și convingându-se în atacul neobișnuit al iudeilor, se retrase, mângâindu-se cu nădejdea că va triumfa însfârșit asupra lor cu timpul, când se va spori armata sa. Iudeea din cauza asta a fost cu totul curățită de dușmani; numai în Acra și în Ierusalim continuau să trăiască încă eliniștii, împreună cu Menelau și poate deasemenea cu o neînsemnată garnizoană siriană.

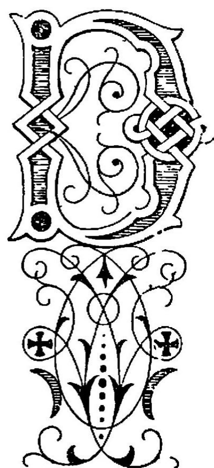




Pridvorul răsăritean al templului.

CAPITOLUL XXIX.

SFINŢIREA TEMPLULUI ŞI MOARTEA LUI IUDA MACABEUL



upă cele două victorii decizive, dela Masifa, şi dela Vetsura, s'au schimbat cu totul starea lucrurilor. Primejdia ameninţătoare a fost înfrântă. Lisie n'a putut să plece curând cu noile oştiri spre Iudeea, deoarece lui, ca şi domnitorului său, le lipsea mijloacele ca să le năimească. Chiar dela începutul prigoanei religioase şi a profanării templului, trecuse aproape trei ani şi jumătate. După neobişnuita stârnire sosise oare care linişte. De această binecuvântată împrejurare se şi folosi Iuda Macabeul cu adepţii săi, ca să păşască spre Ierusalim şi să-l curăţe de urăciunea pustiirei, ce se încuibase acolo. Aspectul oraşului sfânt uimi prin tristeţa fiilor săi credincioşi, care-şi vărsase pentru cinstea lui sângele. Fiii lui criminali, apostaţii dela credinţa părinţilor lor, slăbise şi desfigurase până întru atâta oraşul, că nici nu se mai putea cunoaşte. El sămăna a pustiu, în care umblase numai distrugătorii lui şi cei ce-l urau. In deosebi fusese pustiit

sanctuarul: ușile lui erau arse, încăperile ruinate; pretutindenea fusese ridicate jertfelnice idolești, și pe jertfelnice se înălțau obraznic chipurile lui Zevs al grecilor și chipurile lui Antioh nebunul. Apărătorii iudaismului totuși nu putuse să se dedee multă vreme întristărei și durerii cu ocazia devastării și profanării sanctuarului național, ci au trebuit să acționeze repede, ca să nu fie găsiți chiar în timpul curățirii. Primul lor lucru a fost să dărâme chipurile lui Zevs și să îndepărteze asemenea și pietrele, ca și celelalte lucruri necurate de prin curți[1]). Dar ei îndepărtară deasemenea și jertfelnicul; din causa desei săvârșiri pe dânsul a numeroaselor profanări, el se păru că nu mai este demn, ca să se mai aducă pe dânsul jertfe Dumnezeului Celui Preaînalt. La consfătuirea ce s'a ținut de legiști, s'a hotărât să nu se arunce pietrele jertfelnicului împreună cu celelalte lucruri în vreun loc necurat, ci să fie puse în vreo încăpere din curtea templului și să se păstreze acolo, până va veni așteptatul proroc Ilie și va arăta, ce să se facă cu dânsele. După aceea, s'a ridicat un nou jertfelnic din pietre necioplite, tăete din păturile calcaroase subterane. Se drese din nou porțile și se așezară vase noui, sfeșnicul de aur, altarul tămâerei și masă aurită pentru pânile punerii înainte. Toate aceste sfinte vase fuseseră furate de Antioh; prada luată dela armata lui zdrobită, dădu mijloacele, ca să se facă din ea vase noui. In curgere de trei săptămâni toate pregătirile au fost terminate, și disdedimineață, în ziua de 25 Haslev (în Noemvrie, anul 165) s'a săvârșit sfințirea solemnă a templului, însoțită de aducerea de jertfe și de rugăciuni de mulțămire (1 Mac. IV, 52-54). Sfințirea s'a săvârșit într'o dispoziție respectoasă și plină de recunoștință. Asistenții erau însuflețiți de sentimente de recunoștință din cele mai curate. Povoara nenorocirii și a fricei de moarte, ce apăsase asupra lor timp de trei ani și jumătate, acum căzuse de pe dânșii, și ei puteau să respire slobod și să privească cu bucurie în viitor. Sfințirea asta însemna nu numai victoria celor slabi asupra celor puternici, a celor credincioși asupra necredincioșilor, dar îndeosebi și victoria iudaismului asupra idolatriei eliniste, a Dumnezeului lui Israil asupra idolilor. Sărbătoarea sfințirii s'a continuat timp de opt zile, după pilda tot a unui asemenea praznic, ce s'a săvârșit în vremea lui Solomon, sau poate deasemenea cu scopul înlocuirii sărbătorii de opt zile a sărbătorii corturilor, pe care popo-

1) Asta era în ziua a treia a lui Haslev, sau în Noemvrie, anul 165. 1 Mac. IV, 42-43; 2 Mac. X, 2.

rul nu o mai putuse săvârşi din pricina împrejurărilor grele de atuncea. La ea luă parte tot poporul din toate oraşele Iudeei; în cinstea marelui eveniment locuitorii Ierusalimului aprinseră înaintea caselor lor lumini, ca simbol al Torei, pe care psalmiştii o numeau lumină, şi care pentru a doua oară deveni moştenirea poporului. Fraţii Macabei, cu conglăsuirea membrilor consiliului suprem, luară o importantă hotărâre pentru viitor. De acum anual, întru amintirea sfinţirii templului, trebuia să se săvârşească o sărbătoare de opt zile din ziua de 25 a lunii Haslev. Din an în an toţi membrii casei lui Israil trebuiau să prăznuiască astfel slăvita biruinţă a unei mici grupe de oameni, apărători ai adevăratei religii contra unui puternic duşman şi să-şi aducă aminte de restabilirea locaşului sfânt. Această hotărîre sincer şi conştiincios se îndeplini după aceea. Din acest timp s'a stabilit pentru totdeauna pintre iudei un nou praznic „a înoirii" templului, care deasemenea se numea şi sărbătoarea focurilor.



Candele din vechime.

Se înţelege, că în templu a fost întrodus orânduiala de dinainte şi preoţii şi leviţii iarăşi au fost restabiliţi în funcţiile lor. Numai acei membrii ai casei lui Aaron, care luaseră parte la idolatrie, au fost escluşi dela templu şi dela onorurile legate de el, ca şi dela avantaje. Această severitate dreaptă cu toate acestea, a avut urmări vătămătoare şi a făcut situaţia lucrurilor încă şi mai încordată. Preoţii din mediul eliniştilor şi partizanii lui Menelau, fiind refuzaţi de fi a primiţi din partea reprezentanţilor poporului, simţiră mai puternic ura pentru partidul religiunii naţionale, şi-şi îndoiră duşmănia lor în timpul curăţirii templului. Iuda a trebuit să pună ostaşii săi de strajă, ca să nu se expună atacului din partea eliniştilor, şi îndată ce trecu vremea sfinţirii, el ordonă să înconjoare muntele Sion cu zid, apărat cu turnuri înalte şi tari, şi îl ocupă cu o puternică garnizoană pentru apărarea lui de vreo năvălire fără de veste din vecina Biro sau Acra. Presupunând, că poporul are de dus încă o luptă îndelungată, înainte de a fi cucerit definitiv libertatea, el se îngriji dea-

semenea şi de alte mijloace de apărare a patriei. Aşa, el porunci să fortifice şi oraşul Vetsura, din sudul Ierusalimului, din care ultima dată Lisie se încercase să pătrundă cu armata sa. Oraşul acesta trebuia deasemenea să prezinte şi o fortăreaţă pentru apărarea de năvălirea idumeenilor (1 Mac. IV, 60-61).

Victoriile apărătorilor iudei a libertăţii contra armatelor siriene bine înarmate stârniră între altele o ură furioasă a popoarelor înconjurătoare contra poporului iudeu şi le îndemna la o duşmănie înverşunată contra iudeiilor, care trăiau pintre ele sau căutau acolo refugiu, de oare ce aceste populaţiuni sau erau nemulţumite de succesele lor, sau se temeau de dominaţiunea lor. Filistenii dela sud-vest, amoniţii de dincolo de Iordan şi Sirienii şi macedonenii în genere din împrejurimi — toţi aceştia erau însufleţiţi deopotrivă de duşmănie faţă de iudei, şi mai ales idumeii dela sud. Răspinşi din propria lor ţară de vrăşmaşii lor, ei se mutară în proviinciile anterioare ale iudeilor, parte la apus, unde erau oraşele Moreşa, Adara şi altele, iar parte la răsărit, aproape de marea Moartă. Acest ţinut se numea Idumeea Acrovatină. Idumeenii stăpâneau chiar Hebronul şi nutreau speranţa, ca să devină posesorii întregei ţări. Ca pe vremea năvălirei lui Nabuhudonosor, tot aşa şi în timpul situaţiei nenorocite a poporului iudeu în timpul domniei lui Antioh, ei manifestară o duşmănie neobişnuită faţă de iudei, pândeu pe fugari, îi batjocoreau, ba pe unii îi şi ucideau. De aceea era interesant în cea mai mare măsură a-i lipsi de putinţa de a le mai aduce vătămare. Deoarece drumul către ei nu era tare lung, apoi Iuda mai înainte de toate întreprinse o expediţie contra fiilor lui Isaac în Acravitin, îi birui şi-i izgoni din localitatea ocupată de dânşii. Iuda cu deosebire sever pedepsi pe fiii lui Vean, care urau mult pe iudei. Deşi ei se închisese de dânsul în turnuri, dar el luă aceste turnuri şi le arse cu toţi ceice erau într'însele După aceea, cu armata sa trece peste Iordan. După câteva lupte, îi înfrânse, cuceri câteva oraşe şi între ele capitala Rava lui Amon, care a căpătat în urmă numirea de Filadelfia, ba deasemenea şi oraşul fortificat Iazer, unde voise să găsască refugiu călăuza lor vitează Timoteiu. Biruind aicea pe toţi vrăşmaşii săi, Iuda cu triumf se întoarsă în Iudeea.

Abea oastea iudaică se întorsese în Ierusalim, şi începu iară să vină veşti triste despre împilarea fraţilor iudei din partea vecinilor lor păgâni. Precum cândva către Saul, aşa acum iudeii în nenorocirea lor se adresau către Iuda Macabeul. Aceia dintr'înşii

care locuiau în Galaad și în Vasan, îndreptară către dânsul scrisoare, în care vesteau, că împotriva lor s'au adunat popoarele păgâne, în scopul de a-i nimici, și în capul vrășmașilor lor se afla iarăși crudul și viteazul Timoteiu. In același timp ei comunicau despre confrații lor din provincia Tov, că dușmanii acolo au ucis o mie de bărbați iudei, au dus femeile și copii în robie și au jăfuit toată moștenirea. După asta au sosit și vestitori cu hainele sfâșiate și cu scrisoare dela iudeii din Galileia, că pe dânșii deasemenea îi amenință moartea din partea locuitorilor din Aco (Ptolemaidei), Tirului și Sidonului. Ei cu toții rugau pe Iuda să grăbească către dânșii în ajutor cu oștirea sa și cât se poate mai degrabă, de oare ce altmintrelea va fi târziu. El nu avu nevoe, asemenea lui Saul, să trimită vestitori la toate tribu-rile și să recurgă la amenințări, ca să adune oaste în ajutorul împilaților confrați. Oștirea se afla lângă dânsul; ea consta din ostași deja expermentați în trebile militare și erau însuflețiți de dispoziția bucuroasă să-și pună viața lor pentru mântuirea nefe-riciților compatrioți. Iuda împărți armata sa; el încredință o parte fratelui său Simon pentru eliberarea iudeilor Galileei, iar el însuși, cu fratele său Ionatan plecă peste Iordan (în Pereea) pentru a da ajutor confraților apăsați acolo; iar ceilaltă parte de soldați iudei îi încredință la doi conducători pentru paza hotarelor Iudeei la apus contra incursiunilor din partea filistenilor, unde se afla cartierul general al lui Gorghie. El le porunci să ocupe esclusiv o situație de apărare și să nu treacă nicidecum la atac și a-vansare.

Simon execută problema pusă lui repede și fericit. Mai întâiu de toate, el atacă Aco, ai căruia locuitori iudei, fuseseră supuși împilării din partea grecilor sau a macedonenilor. Aicea el se izbi de un detașament dușman, care a fost distrus de dânsul, împrăș-tiat și urmărit pânăla zidurile acestui port. Această biruință puse capăt întregei chestiuni. Macedonenii celorlalte orașe nu mai în-drăsniră să pășască contra lui. Arbela, din apropierea locului Ga-lileei, adună pe iudeii ce trăiau acolo, și hotărî să-i mute deacolo și după aceea să-i ducă pe toți în Iudeea. Relativ de acest plan, el fără îndoială, dinainte să sfătui cu Iuda Macabeul, hotărându-se să nu mai lese pe compatrioții săi pintre păgânii ce-i înconjurau, unde ei zilnic erau supuși batjocurei și primejdiei. Familiile galiliene strămutate se aciuoaseră în orașele iudaice (1 Mac. V, 20–23). Iuda Macabeul între acestea se hotărî să susțină o luptă foarte îndârjită în provincea Pereea. Aicea erau, ca și în timpul trecut,

ridicate pe înălţimi fortăreţe tari, care trebuia să le ia cu asalt. In calea sa, el iarăşi întâlni pe vânjosul comandant duşman, Timotei. Iuda între acestea luă câteva fortăreţe; Bosora, Carnaim, Efron şi altele; le sepă păreţii, lăsă în pace pe locuitorii lor, eliberă pe iudeii închişi într'o fortăreaţă, precum şi iudeii din Tov. Deasemenea adună pe toţi iudeii din Galaad, ca să-i strămute peste Iordan şi să-i aşeze acolo. El îi conduse prin oraşul Betsan sau Schitopole, locuitorii păgâni ai căruia se referiră către concetăţenii lor iudei mai paşnic şi prietenos şi nu le causară nici o neplăcere. De aceea Iuda a putut să-i lese în această localitate iudaică. Nu cu mult înainte de sărbătoarea corturilor (2 Mac. XII, 31), se întoarse el cu o mulţime de galaditeni, în strămutare la Ierusalim. Din toate oraşele Iudeei se adună poporul, ca să salute pe biruitor şi să prăznuiască sărbătoarea cu bucurie de mulţămită. In templu răsunară iară psalmii de mulţămită şi poporul israilit a putut din toată inima să strige:

„Slăviţi pe Domnul, că este bun,
Că în veac este mila Lui.
Din strâmtorare am strigat către Domnul şi m'a auzit,
Şi la loc larg m'a scos Domnul.
Aceasta este ziua, care a făcut-o Domnul,
Să ne bucurăm şi să ne veselim într'însa!
Slăviţi pe Domnul, că este bun,
Că în veac este mila Lui"
(Ps. CXVII, 1, 5, 24, 29)

Indată după terminarea sărbătorii, Iuda plecă cu detaşamentul său, ca să şteargă vătămarea pricinuită fără de veste într'o privinţă. In timpul absenţei sale anume doi comandanţi supuşi, cărora el le poruncise să păzască ţara dinspre apus, Iosif, fiul lui Zaharia, şi Azaria, contrar ordinelor sale, năvăliră în Iamnia asupra detaşamentului lui Gorghia, dar au suferit înfrângere şi au fost respinşi până la munţii Iudeei. De aceea Iuda întreprinse o expediţie militară contra lui Gorghie, ca cu groaza numelui său şi cu puterea armatei sale să-l răspingă. Comandantul sirian între acestea se oprise în Idumeia. De aceea Iuda îşi îndreptă armele sale anume la început contra acestei ţări. El luă Hebronul, care se afla în stăpânirea idumeilor, şi dărâmă fortificaţiile lui şi turnurile lui. Iudeii aduşi din Galaad şi din Tova se luptară vitejeşte împreună cu dânsul. Un tovian cu numele Dositei, se aruncă chiar asupra lui Gorghie şi se încleştă puternic cu dânsul, ca să-l ia în robie;

dar unul din călăreţii traci scăpă pe comandantul sirian, tăind cu sabia sa mânile agresorului (2 Mac. XII, 35). De oare ce Gorghie cu ceialaltă oştire fugi la Mareşa, care se afla la depărtare de câteva ceasuri de Hebron, apoi Iuda il urmări, dar evident nu obţinu asupra lui nicio victorie hotărâtă. Deaicea oştirea iudaică se îndreptă contra filistenilor din oraşul maritim Azot, locuitorii căruia se supusese de bună voe, din care cauză să mărgini numai la dărâmarea idolilor şi a jertfelnicilor idoleşti şi a chipurilor zeilor. In acest timp Iuda se vede că a supus la o pedeapsă meritată şi pe locuitorii greci din Ionia. Aceşti din urmă, sub un pretext oarecare, ademenise pe concetăţenii lor iudei pe corăbiile lor ţinute gata, şi când ei, nebănuind nimica rău, ademeniţi de o purtare aşa de prietenoasă, săvârşiră o călătorie pe lângă ţărm, împreună cu femeile şi copiii, atunci deodată în numărul celor două sute de oameni au fost aruncaţi de barbari în mare şi în valurile ei şi-au găsit mormântul. Ca pedeapsă pentru această crimă faţă de concetăţenii săi, Iuda plecă spre Ionia, dădu foc portului şi arse corăbiile ce se aflau acolo. A cuceri însuşi oraşul, situat pe o înălţime inaccesibilă, se păru un lucru greu de făcut; de aceia el se retrase de acolo, exprimând totuşi ameninţarea, că în curând se va întoarce iară (2 Mac. XII, 3-7). Asemenea şi în oraşul Iamnia, locuitorii căreia deasemenea au fost duşmănoşi faţă de iudei, el arse portul cu toate mărfurile, care s'au putut găsi acolo (2 Mac. XII, 8-9).

In acel timp, când Iuda prefăcea pe conaţionalii săi din fugari neînarmaţi, ce se ascundeau prin peştere, în dispreţuitori ai morţii şi în eroi, însufleţa poporul cu duhul ajutorărei de sine şi a încrederei în viitor, şi pretutindenea smerea şi pedepsea pe duşmanii iudeilor, oştirea siriană rămânea liniştită, ca şi cum toate acestea nu o privea pe dânsa. Trecu un an întreg dela înfrângerea lui Lisie la Vetsura şi în cursul acestui an Iuda şi poporul nu numai arătase făţiş împotrivire regelui, ci şi pretutindenea cu arma în mână tăbăra asupra supuşilor lui, neîntâmpinând nici o pedică din partea locţiitorului său de stat, care nu da nici o apărare celor supuşi la incursiuni. Ce a putut fi pricina a acestei inactivităţi a lui Lisie, în mânile căruia se aflau frânele guvernărei? Poate că lui i-au lipsit mijloacele băneşti pentru a năimi noui soldaţi pentru oştire, sau, poate el chiar considera pe iudei invincibili. In tot cazul până la Antioh Epifanul, din diferite ţări ale Asiei ajungeau veşti foarte neplăcute şi grele. După aducerea la supunere pe neascultătorul locţiitor al Armeniei, Artaxie, el

întreprinse o expediţie în Partia, neobţinând totuşi acolo nici un succes şi neumplându-şi nici decum hasnaua sa cea goală. Apăsat de lipsa de bani, el întreprinse o expediţie asupra oraşului Suza, în Elimaida, ca să jăfuiască tezaurile îngrămădite în templul zeiţei Anaida. Dar locuitorii îi opuseră o puternică împotrivire şi-l siliră să se retragă. Acesta a fost ultimul său gând de cercare de izbândă şi apoi curând căzu într'o boală greţoasă în oraşul persan Tava şi-şi termină viaţa în nebunie (în Decemvrie, anul 164). Boala lui, pricinuită de o cădere din căruţă, căpătă o desvoltare neobişnuită şi se transformă într'o putreziciune greţoasă, „arătând tuturor vădita putere a lui Dumnezeu, aşa că în trupul necredinciosului mişunau vermii şi încă de viu cădeau părţi de trup din pricina bolii şi a suferinţelor; iar putoarea dela dânsul era nesuferită în toată armata. Şi pe acela, care nu cu mult înainte de aceasta visa să atingă stelele cerului, acum nimenea nu-l putea suferi din pricina urâtei putori" (2 Mac. IX, 7-11). Intr'o astfel de stare nesuferită, în Antioh se trezi mustrarea conştiinţei pentru toate crimele anterioare şi cu deosebire pentru eşirile nebuneşti contra iudeilor şi a templului lor, şi el se căi de toate acestea. Inainte de moarte el se adresă chiar cu un decret deosebit către iudei, în care căindu-se de toate nenorocirile pricinuite lor, el le făgădui în viitor tot felul de bunuri şi de îndurări, numai dacă ei se vor arăta credincioşi fiului său succesor. „Aşa acest ucigaş de om şi hulitor de Dumnezeu, - conchide istoricul biblic, - suferind grele pătimiri, pe care le-a causat altora, şi-a sfârşit viaţa în ţară străină, în munţi, prin cea mai ticăloasă moarte" (2 Mac. IX, 28). Inainte de moarte el îşi arătă în totul starea sa sufletească nenormală, de oare ce el numi pe una din persoanele sale de încredere, Filip, regent al statului şi epitrop al tânărului său fiu Antioh V, deşi el deja mai înainte oferise împuternicire nemărginită lui Lisie. Prin această dispoziţie el expuse tot statul său primejdiei rivalităţii între cei doi împuterniciţi, şi în adevăr testamentul său dinaintea morţii a fost fatal pentru monarhia siriană, macedoneană şi în genere Seleucizilor.

Moartea lui Antioh Epifanul nu a adus cu sine vre-o schimbare oarecare hotărâtă în situaţia iudeilor. Lisie continuă să guverneze absolutistic ca şi mai înainte, se considera epitrop împuternicit al tânărului rege Antioh V Eupator şi nu întreprinse nimic contra iudeilor. Acum el avea mai multe temeiuri să nu fărămiţeze forţele ce le avea la îndămână, de oare ce pe el acum îl ameninţau doi vrăşmaşi. Pe de o parte, în fiecare zi puteau

năvăli asupra lui Filip, în scopul de a arăta dreptul de epitrop asupra tânărului rege, lăsat lui pe patul de moarte de Antioh Epifanul, și puterea de regent și să-l izgonească din situația sa; iar pe de altă parte în Roma prințul Dimitrie, cum era cunoscut lui Lisie, aflându-se în calitate de amanet la Roma, stăruia la senat și la persoanele influente să obțină îngăduința să se întoarcă în Antiohia și să ocupe tronul ce-i aparținea. Nu avea decât Roma să spună un cuvânt contra lui Eupator și el ar fi perit. De aceea Lisie și rămase cu totul inactiv, ca să nu mai atragă asupra sa atențiunea puternicei Rome. Prin această inactivitate a regentului sirian se folosi Iuda Macabeul, ca să îmbunătățască situația internă grea a poporului său.

Situația poporului iudeu în realitate era extraordinar de ciudată. La Ierusalim prin apropiere erau două locuri întărite, din care partidele dușmane zilnic își pricinuiau unul altuia dărămături și omoruri. In Acra sau Bira, spre nord-vest de templu, tot mai trăiau încă Elinișții cu arhiereul lor Menelau și aceștia, de și fusese părăsiți de curtea siriană, totuși continuau să fie în dușmănie cu partidul național și cu locașul sfânt. Ca să facă atacurile lor asupra templului nevătămătoare, Iuda îl înconjură cu un zid înalt și-l înzestră cu turnuri. De unde își procurau elinișții provizie, de oare ce ei erau izolați de lumea înconjurătoare și ședeau în castelul lor întărit, rămâne de gâcit, precum și aceea, cum puteau ei să susțină contactul cu cei de un gând cu dânșii din alte locuri. Cu acest prilej, ei au trebuit să întrebuințeze toate șireteniile posibile și intrări subterane. Dar oare mult a trebuit să continue acest războiu în două tabere așa de aproape așezate una de alta? Iuda Macabeul luă măsuri, ca să pună capăt unei asemenea stări de lucruri. El întreprinse cu oștirile sale un asediu formal contra Acrei, rădică valuri și așeză mașini de tras la țintă, ca să țintească în ziduri cu pietre mari. Intr'o așa extremitate unii elinișți s'au încercat să rupă lanțul asediatorilor, ca să ajungă pânăla tânărul rege Eupator, să-i aducă plângere contra strâmtorării lor și să-l roage pentru ajutor. La ei se alipiră și unele sate, care se țineau tainic în contact cu dânșii și de aceea erau nemulțumite de răscoala poporului. Sosind în Antiohia, ei expuseră înaintea tânărului rege în plângerea lor, că pentru supunerea poruncilor tatălui său ei se expun pedepsei din partea răzvrătiților, sunt uciși și averile lor sunt jefuite. După aceia ei au arătat mai departe lui Eupator, sau epitropului lui, că dacă Acra va cădea în mânile Macabeilor,

atunci răzvrătiţii vor deveni nebiruiţi (1 Mac. VII, 19-27). In vederea acestora la curtea siriană se făcu o consfătuire, şi se hotărî să se înăbuşe cu putere militară răscoala în Iudeea, până ce nu e încă târziu. Pintre consilieri se ridică glasul lui Ptolomeu Macron, pentru ca pe cale paşnică să se împăciuiască lucrurile, dar el fu acuzat de mincinos şi de înţelegere tainică trădătoare cu iudeii, aşa că el de întristare preferă să ia otravă (2 Mac. X, 12-13). Şi iată iară se aprinse focul războiului (în primăvara anului 163). Pentru iudei acesta era un timp nepotrivit, pentrucă acesta era anul sâmbătal, în care nu se făceau sămănături, şi legea anului sâmbătal se ţinea riguros şi conştiincios de iudei, care îşi jărtfise viaţa lor pentru credinţa lor şi pentru învăţătura lor. Din această causă, în acest an nu erau nici sămănături, nici secerişuri. Populaţiunea trebuia să se mulţumească cu fructele pomilor şi cu puţinele roade, ce le dădea pământul fără sămănătură de seminţe, ci cu răsărirea seminţelor ce s'au scuturat anul trecut la seceriş. Intăririle, aflătoare în mânile lor deci, nu puteau da provizii îndestulătoare. Lisie, în tovărăşia tânărului rege Eupator, plecă iară contra iudeilor cu o puternică armată, compusă din pedestrime, cavalerie şi deasemenea şi din elefanţi de războiu, şi ca şi în trecut hotărî să năvălească în Iudeea pe la sud. Iuda Macabeul a putut expune contra lui abea câteva mii de soldaţi, de oarece el trebui ca detaşamentele mai însemnate să le lese pentru apărarea oraşelor, templului şi Betsura. Din această cauză el a trebuit să se mărginească la apărare. Primul asalt, Lisie îl întâlni în Betsura, garnizoana căria răspinse vitejeşte atacul, ba au făcut şi încercări, ca să dărâme întăriturile maşinilor de atac. Dar oraşul acesta nu putu să reziste unui asediu îndelungat, pentru că avea puţină provizie, şi pe lângă aceasta un trădător, anume Rodoc, dintre elinişti apărători ai oraşului, arătă duşmanului drumurile tainice, pe care se aduceau într'însul cele pentru traiu. Chinuită de foame, garnizoana din Vetsura a trebuit să predea fortăreaţa asediatorului, cu condiţia unei eşiri libere. Curăţindu-şi drumul din această parte, armata siriană plecă spre Ierusalim. Atunci Iuda Macabeul nu mai avea nimic de făcut, decât să iasă întru întâmpinare. El îşi aşeză lagărul aproape de Bet-Sahara, nu departe de Vetsur, şi când treaba ajunse până la luptă, atunci iudeii iarăşi arătară minune de vi-



Seceriş (depe un monument indian).

tejie de lei. Unul din frații Asmonei, Eleazar Savaran, se târî sub unul din elefanți, cu presupunerea că cel ce se afla pe dânsul era însuși regele; junghiă elefantul și călărețul fu strivit de animalul ucis. Dar armata siriană întrecând pe cea iudaică prin număr, birui. Iuda cu detașamentul său se retrase spre Ierusalim și se întări în fortăreața templului. Curând se apropiă și Lisie cu regele și oștirea, și începu să facă un asediu în toată regula contra templului, înălță valuri și începu să țintească cu petre și cu săgeți din mașinile de țintit. Iuda totuși nu rămase fără împotrivire din partea sa și ridică deasemenea mașini de tras la țintă. De oare ce asediul se tărăgăna, apoi provizia fiind cu totul insuficientă, se consumă foarte repede de armată. Chinuiți de foame, soldații începură încetul cu încetul să părăsască fortăreața templului pe căi subterane și se împrăștieră prin țară. Numai Iuda, trei frați ai lui și detașamentul deplin devotat lor, răbdară bărbătește chiar și foamea. Ierusalimul, sau mai exact ultimul refugiu, – templul, – era aproape de cădere din causa lipsei de hrană și poate de aceeași distrugere, căreia el fusese deja expus în timpul lui Nabuhodonosor. Atunci el a fost mântuit de un eveniment cu totul neașteptat.

Filip, pe care în nebunia de dinainte de moarte Antioh Epifan îl numise regent al statului și epitrop al fiului său, în cursul acestui timp își adună armată în Midia și Persia și se îndreptă asupra Antiohiei, ca să smulgă puterea din mânile lui Lisie. Indată ce acesta primi vestea în lagărul său despre expediția îndreptată contra sa, lui fără să vrea îi veni în gând, ca să plece cât mai repede cu armata sa, ocupată cu asediul Ierusalimului contra inamicului. De aceea el convinse pe tânărul rege să încheie pace cu iudeii. In favoarea acestui lucru el expuse acel temeiu, că lipsa de provizie curând și fără asta va sili pe asediatori la retragere. Din această cauză a și fost încheiată pacea (în anul 163), condiția principală a căria fu aceea, că iudeilor li se lasă libertate nemărginită a religiei și se lasă neatinsă fortăreața templului. Regele și epitropul său se obligară cu jurământ să împlinească convenția, și după aceasta li se deschiseră porțile pentru a intra în curtea externă a templului. Dar intrând în oraș, ei, cu tot jurământul dat, deteră soldaților lor poruncă să dărâme zidurile și turnurile, ca să lipsască pe iudei de ultimul lor refugiu. În alte privințe nu aduseră templului nici o vătămare și nu-i pricinuiră nici un fel de profanare. Lisie trebui să se grăbească contra dușmanului său Filip, care între acestea ocupase deja capitala Antiohia. Așa, nu-

meroasele armate ale asmoneilor terminase totuși cu un rezultat favorabil. Mai întâiu de toate fusese asigurată libertatea religiei și iudeii nu mai erau deja siliți să aducă jertfă lui Zevs, să-și calce legile lor și să se elinizeze cu sila. Dar lupta avusese și alt rezultat important. Curtea siriană ridică protecția sa de deasupra elinișților și ei trebuiau să părăsască castelul Acro. Menelau, autorul tuturor nenorocirilor negrăite, fu adus de Lisie jărtfă. El văzu într'însul pe vinovatul capital al violării păcii și porunci să fie torturat în Boreo (Alepo), după ce el în timp de zece ani batjocorise arhieria cu crimele și nelegiuirile sale. Iason, care deși nu ajunsese pânăla necredința lui Menelau, ba chiar ajutase la restabilirea ordinei, murise deja mai înainte în țara străină. Prigonit de Antioh Epifanul și de prietenul său Areta, prințul nabufteu, isgonit din țara sa, el fugise în Egipt, dar și acolo nu și-a găsit nici un refugiu, și rătăcind din oraș în oraș, însfârșit și-a găsit mormântul în Sparta (2 Mac. V, 8).

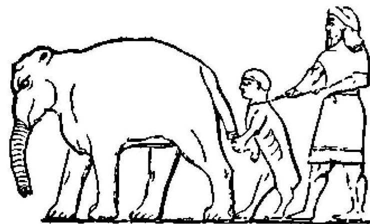
De oare ce din cauza păcei închiate între curtea siriană și poporul iudeu, pentru oare care timp se instaură pacea și pentru oarecare vreme putea fi fără pedică restabilită ordinea anterioară, apoi trebui așezat în mod legal iară un arhiereu, că după obiceiul anterior să stea el nu numai în fruntea templului și a preoției, ci și în fruntea a tot poporul. Dar pentru această vrednicie sacră și pentru conducerea poporului cine era mai demn decât însuși Iuda Macabeul? Lui se pare i-a și fost oferită această demnitate de Antioh Eupator, sau epitropul său Lisie, cu atât mai mult, că el deja și fără asta, în cursul luptei de doi ani și jumătate după curățirea templului, a fost oare cum un fel de arhiereu și cârmuitor al poporului. In timpul liniștit, ce se instaurase acum, ostașii puteau acuma să-și depue armele, agricultorii să se ocupe cu cultivarea țarinelor sale, cărturarii să se îndeletnicească cu legea și tâlcuirea ei, și ranele sângeroase ale poporului începură să se închidă și să se vindece. Din nefericire, acest period liniștit n'a fost de lungă durată. Vai! din cauza împărțirii în partide și a luptelor civile, totul era într'o strașnică agitație, ca să se poată arunca vălul uitării asupra trecutului. Rămăsese încă eliniștii fățiși și tainici, care urau pe Iuda și pe adepții săi. Pe de altă parte, Iuda și cei de un gând cu dânsul se refereau cu mare asprime către aceia, care erau vinovați de abatere dela obiceiurile părintești. Mulți din ei au fost isgoniți din țară și pedepsiți pentru apostasia religioasă; preoții eliniști n'au fost admiși la slujbă în Templu. Acești lepădați și prigoniți negreșit nu așteptau decât prilej potrivit ca să-și răzbune

pe vrăşmaşii lor, şi prilejul acesta curând li se prezentă. Principele Dimitrie, pe care Antioh Epifanul il lipsise de tron, şi care tot era reţinut la Roma în calitate de amanet (deşi nimenea nu ştia pentru cine şi pentru ce), se folosi de un moment prielnic, ca să plece din Roma şi să detroneze pe fiul răpitorului tronului său împreună cu epitropul său. Lisie anume făcuse o prostie, introducând la sine elefanţi învăţaţi la război şi construindu-şi corăbii de războiu, deşi aceasta i se interzisese de senatul roman. In vederea călcărei unei asemenea porunci romane, Roma trimise în Siria pe unul din cei mai severi oameni de stat ai săi, pe ambasadorul Cnei Octaviu, ca nu numai să facă regentului observaţia cea mai aspră, ci să ardă şi corăbiile. Insărcinarea asta a fost adusă de dânsul la îndeplinire fără nici o împotrivire, pentru care Octaviu dealtmintrelea a fost ucis de un patriot în baea din Laodicheia. Stăpânitorii Romei, extrem de nemulţămiţi de curtea din Antiohia, priviră printre degete la faptul, că Dimitrie plecă pe ascuns din Roma, se urcă pe o corabie la Tripoli, plecă la Antiohia, atrase de partea sa poporul şi armata şi ordonă să se ucidă regele Eupator împreună cu epitropul lui, Lisie. De această neaşteptată schimbare, care atrase după sine depunerea câtorva persoane marcante pe lângă amândoi regii, se folosiră iudeii elinişti nemulţămiţi, ca să aducă plângere asupra fraţilor asmonei şi asupra partizanilor lor. In capul lor iarăşi apăru un preot, anume Ioachim, sau în greceşte Alchim, despre care nu se ştie de aparţinea eliniştilor hotărâţi, sau numai semieliniştilor. În tot cazul se ştie, că el era om ambiţios şi, în scopul de a-şi ajunge împlinirea ambiţiunei sale, era gata de a-şi jertfi convingerile sale. El tindea la demnitatea de arhiereu, la care el, după părerea sa, avea mai multe drepturi, pe temeiul originei sale, decât Iuda Macabeul, care se trăgea numai din familia preoţească a lui Ioariv. Alchim supărat pentru aceea, că fusese lepădat din pricina trecutului său şi esclus dela templu, fusese lipsit de dreptul de a sluji la jertfelnic. El şi partizanii săi, aprovizionându-se, cum se zicea de o însemnată sumă în aur, se îndreptară spre Dimitrie, expuseră înaintea lui tabloul întunecat al situaţiei Iudeei, şi se tânguiră contra lui Iuda şi adepţilor săi, ca contra autorilor tuturor nenorocirilor, de oare ce numai ei ar fi pus la cale răscoala şi războiul şi au produs turburările din ţară. Toată puterea plângerei era îndreptată contra Macabeilor, de oare ce câtă vreme ei vor fi vii, ţara niciodată nu se va bucura de pace. Pentru Dimitrie această jalbă era foarte apropo, pentru că îi da lui prilej să-şi arate puterea asupra acestei ţări, care era pe jumătate despărţită de Siria,

pilda căreia putea influenţa ademenitor şi asupra altora. Pe urmele moşului său totuşi el nu plecă, şi nu dădu poruncă pentru o nouă prigoană religioasă. Dar prin punerea unui preot după propria sa alegere, în calitate de căpetenie politică a ţării, el voi să se arate pe sine domn al poporului iudeu. Ca să înlăture or ce contrazicere şi opoziţie, el trimise pe şiretul, dar neînţeleptul comandant Valhid cu un detaşament militar la Ierusalim, ca să ridice pe Alchim la gradul de arhiereu şi să facă cunoscută porunca regelui, că el pentru orce neascultare de poruncile sale va supune la pedeapsă fără cruţare. Alchim şi eliniştii, temându-se de bărbăţia eroică a Macabeilor, se pare că au sfătuit pe Valchid să intre mai întâiu în contact prietenesc cu poporul şi prin făgăduinţe paşnice şi prin vicleşug să atragă pe partidul naţional la supunere autorităţii sale. Din cauza aceasta împuternicitul Siriei se apropiă de Ierusalim cu pacea pe buză, dar prin asta el nicidecum nu amăgi pe Iuda, pe fraţii săi şi pe partizanii lor credincioşi. Ei erau siguri, că era vorba de viaţa lor şi de o nouă supunere a ţării; deaceea părăsiră capitala şi se îndepărtară iară în munţi, ca din nou deacolo să păşască ca mântuitori ai patriei într'o vreme mai prielnică. Intre acestea unii din partizanii săi (hasidei) cedară înşelăciunii. Ei se încrezură lui Alchim, de oare ce acesta se trăgea din neamul lui Aaron sau poate pentrucă el se afla în raporturi de înrudire cu unul din învăţătorii de lege respectabili. Mulţi din cărturarii respectabili, poate toată corporaţia înaltului sfat restabilit, se predase lui Valchid şi Alchim, îi asigurară de devotamentul lor şi dorinţii de pace, şi rugară să se îngrijască de pacificarea ţării şi să pună capăt silniciilor, care duceau la sălbătăcie. Noul arhiereu din partea sa dădu încredinţarea, că el are aceeaşi intenţiune de a dărui ţării pacea şi prosperitatea şi se jură întru aceasta. Dar de îndată ce el ocupă templul şi oraşul, el sau Valchid, porunci ca într'o singură zi să se tortureze şasezeci de hasidei, trecuţi la dânsul, şi pintre ei era probabil şi unchiul lui Alchim, respectabilul învăţător de lege Iosia. Această faptă de ruşine, împreună cu călcarea jurământului, răspândi groaza şi durerea în toată ţara. Iarăşi se părea că au sosit zilele grozave ale lui Antioh Epifanul şi ale lui Menelau. Ochii poporului iarăşi se îndreptară spre Macabei, toate inimile se îndreptară spre Iuda. Mulţi din cei ce trecuseră mai înainte la partidul lui Alchim, iarăşi decăzură dela dânsul şi începură să se adune împrejurul fraţilor Asmonei, în Modin.

Când după aceea Valchid într'un târguşor, anume în Vetsahar,

nu departe de Ierusalim, porunci să ucidă și să arunce în cisternă pe mulți din aceia, care se lepădase de Alchim, atunci din nou se aprinse războiul intestin, în anul 161. Bărbații și tinerii, care-și iubeau patria și libertatea, iară începură să se adune sub steagul fraților Asmonei. Alchim, din contră, atrăgea la sine pe toți ambițioșii, care iubeau plăcerile, și pe călcătorii de lege. Și iată, iară pășiră unul în fața altuia două partide dușmane. La început partidul elinistic era mai tare, de oare ce el iarăși găsi sprijinul în o armată străină, pe care Valchid o lăsase în Iudeea și iar a fost așezată în Acra (1 Mac. VII, 33). Cu această armată el umblă prin toată țara, în scopul de a aduce pe locuitori la supunerea lui Dimitrie și la recunoașterea cinului său. Dar încetul cu încetul crescu și numărul partizanilor Macabeilor și ei iară au început acțiunile dușmănoase contra eliniștilor, pedepsiră pe fugari și stârni așa groază, încât partizanii lui Alchim n'au putut să mai rămână prin sate. Din causa aceasta ei cu toții s'au adunat la Ierusalim. După cum predecesorii lui Alchim, așa și el acum socoti să găsască sprijin pentru situația sa mai curând la curtea siriană decât în dispozițiunea poporului către dânsul. El grăbi către Antiohia, aduse o nouă plângere asupra Asmoneilor, și iar găsi atențiune binevoitoare la Regele Dimitrie, chiar în primul an al domniei lui. Prin acțiunile sale pripite și nechibzuite, își făcu mulți vrășmași, așa că din diferite părți se izbi de dușmănie, în care caz chiar și romanii nu se raportau către dânsul cu bunăvoință. De aceea el a trebuit cu deosebire să se refere cu râvnă către autoritatea sa regală și socotea ca orce nesupunere să o înlăture prin măsurile cele mai severe. Cu răzvrătiții iudei el socotea să se răfuiască curând. Deaceea trimise în Iudeea pe una din căpeteniile sale militare, anume Nicanor, care fugise împreună cu dânsul din Roma, în fruntea detașamentului de elefanți, ca să pedepsească pe răsculații cu asprime fără de milă. Acest comandant deasemenea credea ca cel mai bun lucru ca la început să încerce să aplaneze lucrul pe cale pașnică, de oare ce el știa, ce influență aveau Macabeii asupra poporului și cum știau ei să însuflețească poporul în lupta disperată, în care caz victoria ar fi devenit tare grea. Odată cu aceasta Nicanor voia să câștige și timp, până se vor strânge oștiri su-


Elefantul și momița (după un monument egiptean).

ficiente pentru dânsul. Mai mult încă, se spune că comandantul sirian, cunoscându-se deaproape cu nevoințele vitejiei și eroismului lui Iuda, fu pătruns chiar de respect pentru dânsul și voia chiar să statornicească pace între el și rege. Deaceea trimise la Iuda Macabeul trei persoane de încredere. Acești trimiși nu fură neplăcuți nici pentru Iuda și aderenților săi și în urma acestora între ei și Nicanor se statornici înțelegere. Acesta din urmă, prin cunoștința personală cu eroul iudeu, fu până întru atâta fermecat de dânsul, încât îl sfătui, după instaurarea păcei, să se căsătorească, ca să-și continue neamul său eroic și în viitor. Această bună înțelegere neliniști extrem de tare pe Alchim, când el raportă regelui, că Nicanor a jucat un rol fals, se raportă indulgent cu vrășmașul regelui Iuda, și a socotit chiar să pună arhiereu în locul său. Din această causă regele trimise poruncă lui Nicanor să curme toate tratativele și să aducă la el pe Iuda în lanțuri la Antiohia.

Iuda între acestea deja și însuși ajunsese la convingerea, că lui nu fără primejdie ar fi să se razeme pe prietenie, și deaceea se depărtase din timp în munți. Acolo Nicanor îl urmări cu armata sa. Oștirea lui Nicanor suferi înfrângere și trebui să se retragă la Acra. Infuriat și poate temându-se, ca aceasta înfrângere să nu fie socotită la curtea antiohiană ca o vină a lui în senz greșit a acelui joc fals, Nicanor se apucă energic să continue războiul. El voea mai ales să ducă în robie pe însuși Iuda Macabeul, de oare ce el însuși cuprindea în sine o întreagă oștire. Deaceea el, îndreptându-se spre muntele templului, dete de acolo poruncă, că lui să-i fie predat eroul. Când întru întâmpinarea lui eșise prietenoși preoții și membrii sfatului și-i declarară, că ei sunt cu totul fideli regelui, ceeace și dovediseră prin zilnica aducere de jertfe pentru prosperitatea lui, atunci Nicanor îi primi grosolan, își bătu joc de dânșii și-și rădică mâna amenințător asupra templului, cu jurământ, îl va da focului, dacă nu-i va fi predat Iuda. Nicanor intenționat făcu tot poporul și pe fie care răspunzător pentru asta. Dacă ei în adevăr prețuiau lăcașul sfânt și voiau să înlăture dărâmare lui, apoi trebuiau să-i dea concursul să prindă pe Iuda. Ca să constrângă și mai mult pe iudei la asemenea predare a eroului lor, Nicanor dădu poruncă să prindă pe omul cel mai respectat din Ierusalim, pe piosul Rageș. sau pe Razis, care, din cauza iubirei generale către el a poporului, se numea „părintele iudeilor“, și să-l țină pe dânsul în calitate de amanet, ba poate să-l supună și la torturi,

până ce va fi predat lui acel erou al poporului iudeu, așa de grozav pentru dânsul. Dar Razis la apropierea de dânsul a vrășmașilor, își curmă singur zilele. Nicanor cu o deosebită aprindere se aruncă după Iuda în munți, însoțit de o numeroasă armată. Iuda între acestea adunase împrejurul său trei mii din cei mai viteji partizani ai săi și-și așeză tabăra la Adasa. Când lucrurile ajunse până la luptă, atunci vitejia iudaică iarăși triumfă asupra mulțimei sirienilor. Nicanor, chiar la începutul luptei, își pierdu viața, iar apoi și toată oștirea sa se dădu la o fugă disperată, urmărită de ostașii iudei. Locuitorii tuturor orașelor și satelor, pe lângă care fugeau soldații sirieni, îi urmăreau, îi ucideau și nici unul din ei n'a putut aiunge la Gazara, încotro se îndreptase fuga lor. Bătălia dela Adasa, în ziua de 13 Adar (anul 160), fu așa de decisivă, încât ziua acestei bătălii a devenit pentru totdeauna ziua biruinței și a bucuriei, asemenea zilii sfințirii templului și încă mult după aceasta a fost cunoscută sub denumirea de „ziua lui Nicanor". Capul și mâna lui Nicanor, despărțite de trupul lui, biruitorii le-au spânzurat în calitate de trofee pe zidurile Ierusalimului.

Iuda și adepții lui iarăși deveniră stăpânitorii deplini ai Ierusalimului, de oarece Alchim deja înainte de luptă se depărtă de pe acolo. Probabil că ei iară au stabilit ordinea violată și izgoniră pe partizanii partidului dușmănos lor. Dar de oare ce Iuda Macabeul n'a închis ochii la situația nesigură și prevăzuse, că Dimitrie altmintrelea se va referi la înfrângerea părții de armată a sa, de cât cum făcuseră asta predecesorii săi în surprinderea lor, apoi el făcu un pas de un caracter foarte dubios. El intră în legătură cu Roma cea foarte puternică pe vremea aceea, căci el știa, că Dimitrie nu era încă recunoscut de senatul roman și că la Roma se da atențiune orcărei plângeri contra lui. Din această cauză trimise în delegație doi iudei, care știau bine limba greacă, pe Iuda Eupolem, fiul lui Ioan, din familia preoțască a lui Acos, și pe Iason, fiul lui Eleazar, sau direct la Roma, sau către delegații romani, care adesa călătoreau în Egipt, în Siria și Asia Mică, ca prin împuternicirea lor să țină în frică pe principi și popoarele. Dar îndată ce împuterniciții săi și-au ajuns scopul călătoriei lor, Iuda iară a trebuit să apuce armele.

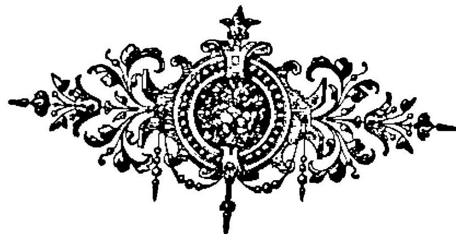
Dimitrie, primind știrea despre înfrângerea lui Nicanor, porunci îndată să adune o oaste numeroasă și să o îndrepte spre Iudeea, cu necruțătorul Vachid în frunte. Acest comandant plecă

prin Galileea [1]), luă orașul Mesalot, care evident i-a arătat împotrivire, și-l arse. După aceea plecă mai departe prin șes, nimici pe toți iudeii, ce întâlnea și în luna Visan se opri deja înaintea Ierusalimului. Iuda a trebuit să părăsască capitala, de oare ce ea, lipsită fiind de ziduri, nu mai prezenta nici o apărare. Dar el se adresă cu chemare către bărbați și tineri să pășască la luptă pentru patrie, lege și libertate. La această chemare răspunseră puțini și împrejurul lui se adună un detașament numai de vreo trei mii de oameni. Poate că numeroasa armată siriană înspăimânta pe toți și-i aruncă în disperare, și mulți se ținură la o parte de la acțiunile militare, de oare ce Dimitrie căuta numai supunere sieși, dar nu silea la violarea conștiinții; și poate cauza acestui lucru a fost și aceea, că oamenii strict religioși erau nemulțumiți de Iuda, pentru că el recurgea la mijloace lumești și căuta ajutor la păgâni. Ultima presupunere era chiar mai probabilă, de oare ce ecouri de nemulțuiri anume de această procedare a Asmoneilor s'au păstrat și în urmă, și cu aluzie la asta, s'a format și zicătoarea: „Blestemat e omul, care chiamă trupul în ajutor sieși; binecuvântat este omul, care toate nădejdile sale și le pune în Dumnezeu". Dar orcare ar fi fost pricina unei asemenea neparticipări, în tot cazul Iuda avea acum mai puțini adepți pentru opera națională. Cu cele trei mii de ostași el se mișcă spre sud și-și așeză tabăra la Elease, de oarece munții din nord nu mai prezentau deja nici un refugiu pentru dânsul. Vachid urmări armata iudaică cu douăzeci de mii de oameni pedestrași și cu două mii de oameni cavalerie și-și întinse lagărul la Vereea. La vederea unei așa de colosale armate, bărbăția părăsi pe cei mai mulți din iudei. Ei insistau întru aceea, ca să nu între în luptă, ci să se retragă și să aștepte întăriri. In zadar Iuda își toci elocvența sa, ca să-i înflăcăreze. Majoritatea îl părăsiră și împrejurul lui Iuda rămase de toți numai opt sute de ostași. Cu cei mai dârji din acest mic detașament, el cu o vitejie disperată tăbărî asupra lui Vachid din flancul drept, și pricinui o înfrângere, îl puse pe fugă și-l urmări până la hotarul Azotului. Dar ceilalți ostași iudei nu putură susține atacul din stânga a armatei siriene, au fost striviți, și când Iuda se întoarse, atunci el a trebuit să între iară în luptă și cu această aripă a armatei. El însuși și tovarășii săi iară făcură minuni de vitejie.

1. In I Mac. IX, 2. In traducerea sinodală, în loc de Galileea se citește Galgal, ca și în grecește, dar în presupunerea cercetărilor, aceasta e o simplă omisiune. Orașul amintit mai departe, Mesalot era situat la întrarea din Galileea în șesul Ezdrilonului.

De ambele părţi căzură o mulţime uciși și răniţi, dar bătălia dură de dimineaţă până sara. Dar ostaşii iudei se topeau tot mai mult și rămăşiţa neînsemnată a lor fu înconjurată de duşmani. Insfârșit, căzu și însuși Iuda Macabeul cu sabia în mână. Atunci toţi ceilalţi fugiră şi fraţii lui socotiră o fericire pentru ei cel puţin aceea, că ei au putut să mântuiască trupul eroului de bătaea de joc a duşmanului, și-l duseră într'un loc sigur.

Lupta de la Elease sau Vereea (în Nisan sau Aprile, anul 160) a pierdut se pare pentru totdeauna toate cuceririle făcute până acum. Mâna de luptători asmonei viteji a fost împrăştiată. Alchim ocupă iară capitala și templu și putu să triumfe în voe. Dar lupta de mulţi ani a Macabeilor nu se putea să rămână zadarnică. Ea scoase poporul din amorţirea lui și încurajă duhul lui. Sângele mucenicilor eşiţi dintr'însul vindecă ranele sale. Şi în adevăr, jertfele de sânge aduse, au vindecat toate vechile rane. De dinafară a fost spălată acea ruşine, de care era acoperit numele de iudeu. Grecii glumeţi, simţind mâna lui Iuda, nu mai îndrăsneau la vederea iudeilor să se dedee la derâderea lor și iudeii nu mai aveau nevoe să mai facă copilăriile jocurilor olimpice, ca să câştige egalitatea de drepturi cetăţeneşti. Din partea lăuntrică, însuși poporul se află din nou pe sine însuşi și problema ce sta asupra lui; el se considera pe sine iarăşi poporul lui Dumnezeu, chemat la aceea ca să fie purtătorul adevăratei învăţături, a religiei sale și a legii sale morale, și prin puterea manifestaţiei întru acestea arată, că el este în stare să apere această moştenire a sa. Eroica abnegaţie, exemplele de uimitoare răbdare, manifestate în timpul războaelor macabeice prin mucenici glorioși, au devenit moştenirea istorică a poporului și deacum serveau de modele pentru dânsul în viaţa și activitatea viitoare.

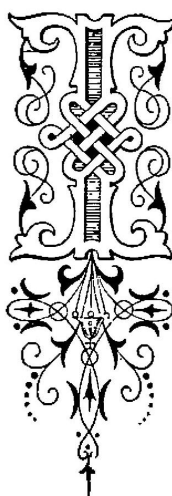




Vederea Ascalonului dinspre răsărit

CAPITOLUL XXX.

DINASTIA ASMONEILOR



uda Macabeul a căzut de moarte slăvită de erou, dar odată cu dânsul n'a perit lucrul început de el, care s'a continuat de ceilalți frați ai săi Macabei. Intre acestea în înseși situația poporului se produse o schimbare foarte importantă. După moartea regelui — torturator, Macabeii deveniră neatârnați cârmuitori ai țării și au fost protopărinți ai neamului, așa numit al prinților Asmonei, după numele protopărintelui Macabeilor, Matatia-Asmoneul. Primul reprezentant al acestui neam, după Iuda Macabeul, a fost al doilea frate al său, Ionatan, care, punându-se în fruntea poporului, reuși pentru câtva timp să instaureze în sânul lui pacea și prosperitatea. Atât prin cârmuirea sa, cât și prin actele sale militare, Ionatan câștigă așa influență asupra poporului, încât ochii tuturor erau îndreptați asupra lui, ca asupra mântuitorului principal al țării, și lui i se oferi cinul înalt de arhiereu. Pentru concepțiile moderne, alegerea unui om militar în

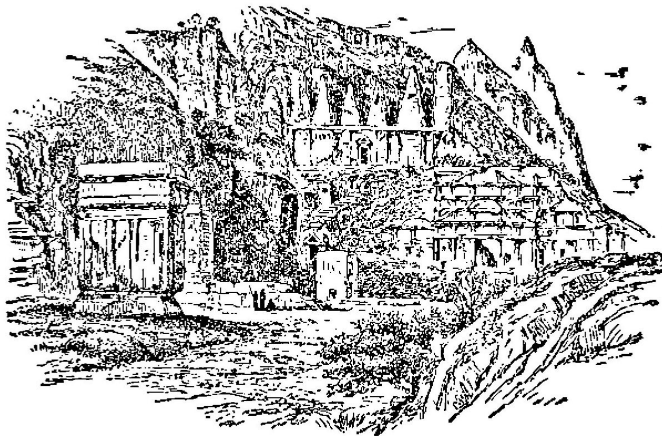
cinul de arhiereu se pare incompatibil. Dar preoția iudaică era pe cât militară după caracterul său, pe cât și ceremonială în actele sale sfinte, și după concepția Vechiului Testament nu era deloc ceva incompatibil în aceea, că una și aceeași mână poseda pe rând când sabia și sulița lui Finees, când cădelnița sau toiagul lui Aaron.

Intrarea lui Ionatan în cinul arhieresc s'a săvârșit cu solemnitatea cuvenită. Ea constă din sărbătoarea veselă a corturilor, care așa de des se alegea pentru solemnitățile de felul acesta. Din acest timp unirea căpeteniei de arhiereu și de cap civil a fost săvârșită. Nevoințele militare ale lui Ionatan însuși, nu s'au întrerupt deloc din această cauză. El întări din nou muntele templului cu pietre patrate, presupunând vădit, din cauza imposibilității de a îndepărta fortăreața siriacă, să o facă cu totul separată de oraș, cu care prilej el ridică în fața ei un enorm val și din nou construi părțile distruse ale zidului de pe malul pârâului Cedron.

Când Dimitrie, regele Siriei, socoti să supună din nou poporul iudeu, atuncea Ionatan îl ademeni în șesul Filistenilor și acolo cu arcașii săi birui cavaleria, pe care cu deosebire se bizuiau sirienii, își asigură Iopia și Ascalonul și arse vechea capiște a lui Dagon al filistenilor din Azot. Capiștea aceasta a fost transformată în ruine și trupurile arse ale acelora, care au perit într'însa, zăcură multă vreme într'însa fără îngropare. De și nu poseda eroismul fratelui său Iuda, continuă totuși a susține independența poporului iudeu, până ce în fine odată a fost prins de comandantul sirian Trifon, care, în timpul unei furtuni de zăpadă fiind fără de veste prins, îl duse cu sine și-l dete morții într'un sat necunoscut peste Iordan (1 Mac. XII, 48). Iudeii plânseră amar moartea conducătorului lor, dar nu se dădură unei desperări neputincioase.

Simon, ultimul din cei cinci Macabei frați, se proslăvi nu mai puțin prin vitejia sa și prin înțelepciunea conducerei. El deodată chiar se arătă la înălțimea chemării sale. Imediat după moartea fratelui, el se adresă către compatrioții săi cu o înflăcărată chemare, prin care îi îndemnă să se unească cu toții sub steagul credinței. Incurajind pe poporul descurajat, el îi spuse: „Voi și singuri știți, câte am făcut eu, și frații mei, și casa tatălui meu, pentru aceste legi și sfințenii; știți războaele și împilările, pe care noi le-am suferit. Pentru aceea au și perit toți frații mei pentru Israil, și am rămas numai eu singur. Și acum să nu fie aceea, ca eu să încep a-mi cruța viața mea în tot timpul împilării, căci eu nu sunt mai bun decât frații mei. Ci-mi voi răzbuna pentru poporul meu, și pen-

tru locașul sfânt, și pentru femei, și pentru copiii noștri; căci s'au unit toate popoarele, ca să ne nimicească pe noi din ură (1 Mac. XIII, 2-6)". Această cuvântare înflăcărată însufleți poporul și cu glas puternic răspunse: „Tu ești conducător în locul lui Iuda și Ionatan, frații tăi. Du războiul nostru, și orce ne vei spune tu nouă, noi vom face toate". El deja și mai înainte se glorificase în luptele cu sirienii, așa că proclamarea lui ca conducător singură de sine umplu de frică pe sirieni. Prima sa lucrare a fost căutarea oaselor fratelui său în scopul de a le îngropa în peștera strămoșască din Modin. În culmea, ce se ridica deasupra șesului filistenilor, locul atâtor biruințe slăvite, și care se vede de pe malul mărei Mediterane, Simon, dându-și perfect sama, că el este ultimul din neamul eroilor, zidi un monument, care prezintă un



Gropnița din Petra

amestec de stil greco-egiptean, care se poate vedea în Petra, în valea Cedronului și pe calea Apia. Aceasta era o clădire patrată, înconjurată de o colonadă de stâlpi monoliți, laturile din față și din spate a cărora erau din piatră albă lustruită. Pe acest vârf Simon a înălțat șapte piramide în amintirea tatălui și mamei și a celor patru frați, care cu toții odihneau acolo, menind pe a șaptea pentru sine însuși, când și pentru dânsul va veni vremea. Fațada monumentului era împodobită cu bazoreliefuri, care închipuiau legătura suliței cu scutul spre veșnica amintire a multor bătălii slăvite. Monumentul acesta a rămas în toată întregimea sa pânăla veacul întâiu, și destul de întreg chiar pânăla veacul al patrulea al erei creștine. Dar după aceea toate urmele existenței lui și chiar și însuși numirea localității, au dis-

părut, și numai în timpul din urmă prin osteneala cercetătorilor moderni s'a descoperit situația Modinului în satul Modie, și acolo, printre ruinele marilor bolți mormântale, și coloane rupte, se poate probabil vedea și gropnița Macabeilor, deoarece ea, după situația sa și după puținele urme, rămase după dânsa, corespunde anume monumentului Macabeilor.

Dar Simon se hotărî să ridice un monument și mai slăvit memoriei fraților săi, de cât gropnița din Modin: cu toți anii săi deja înaintați, el întreprinse trei mari nevoințe, încununare vrednică a slăvitei lupte a Macabilor. Partidul sirian din pământul Iudeei mai avea încă trei fortărețe, care cu toată sforțarea lui Iuda și Ionatan, tot rămăsese încă în mâinile dușmanului. Una era Gezerul [1]), vechea fortăreață hananiană în șesul sud-vestic, care, după multe nenorociri, trecu în mâinile israiliților, și acum iară, în acest din urmă period a vieții lor istorice, deveni locul slăvitei garnizoane siriene pe marele drum, ce duce prin Filistia. Simon se hotărî să o ia din mânile dușmanului și folosindu-se de mașina macedoneană, nu de mult inventată, făcu asupra ei un atac de neînfrânt. Locuitorii înfricoșați se predară lui. Toți idolii din capiști au fost nimiciți și în oraș a fost așezată o colonie de iudei sub conducerea fiului lui Simon, Ioan. După aceea a fost luată și a doua fortăreață a dușmanului care se afla pe drumul spre Hebron, anume la Vetsura. Dar triumful definitiv al lui Simon a fost izgonirea sirienilor din citadela care atâta vreme a dominat chiar asupra locașului sfânt. Acesta era cel mai mare dușman al lui Israil, dar acum însfârșit veni rândul și până la dânsul, ca să cedeze bărbăției eroice a iudeilor. Fortăreața se predete și Simon, izgonind pe dușmani de acolo, o curăți de profanare. Bucuria cu prilejul luărei celei mai urâte fortărețe a dușmanilor a fost așa de mare, încât intrarea întrânsa se săvârși cu o solemnitate neobișnuită. Simon intră într'însa în 23 a lunii a doua cu slavoslovii, cu ramuri de palmier, cu chimvale și surle, cu psalmi și cu cântări, că fusese răpus marele dușman al lui Israil". In amintirea acestui eveniment a fost statornicită chiar și o sărbătoare anuală, care de obiceiu se și petrecea cu tot felul de expresiuni de veselie și de bucurie.

Dar aceste izbânzi militare nu erau încă slava principală a lui Simon. Dacă Iuda a fost, așa zicând, David al neamului As-

1. In unele manuscripte se citește Gaza, dar aceasta, se vede, că este o eroare în loc de Gazara sau Gezera, cum să și spune la I. Flavie, Bel. Jud. I, 2, § 2; Art. XIII, 6, §. 7. Gezer a fost descoperit în anul 1873 în Tel-el-Ezer, la zece chilometri spre sud-est dela Ramla.

moneu, apot Simon a fost Solomonul lui, restabilitorul păcii şi al libertăţii. Din timpul lui cârmuirea a început o eră nouă, primul an de independenţă, când poporul a încetat de a mai plăti tributul, pe care din timpul regilor persani el îl plătea fiecărei dinastii cuceritoare următoare. Deacum în toate contractele iudaice timpul începu să se însenineze după anii şi datele, enumăraţi din timpul lui Simon, „marele arhiereu şi comandant militar, şi conducătorul iudeilor". Către timpul lui se referă şi o importantă inovaţie, şi anume baterea monedei iudaice naţionale. Acest privilegiu formal a fost dată iudeilor de Antioh VII, şi deşi, probabil, au fost cazuri de bătae de monede, şi înainte de darea reală a permisiunii la asta, apoi totuşi anume din acest timp, din anul al patrulea al cârmuirii lui Simon, monedele poartă deja pe dânsele inscripţia şi numele său. Toate simbolurile, ce apar pe dânsele, servesc de indiciu al păcii şi prosperităţii, pe care el le-a instaurat



Monede iudaice cu inscripţie.

în ţară, şi ca atari simboluri serveau cupa, viţa de vie, ramuri de palmier, crinii, tufişuri roditoare ale Palestinii. Viţa de vie şi crinii în emblemele sculpturale sau în convorbirea obişnuită din acest timp, au devenit moştenirea poporului său. Istoricii cei mai târzii aproape cu entuziasm poetic descriu, „cum ţara s'a liniştit în toate zilele lui Simon; cum urmând vederilor mai largi ale slăvitului său frate şi astfel realizând simboluri, pe care el le-a făcut pe monumentul fenician în Modin, el transformă portul Ioniiuv pentru corăbiile din marea Mediterană, cum după cucerirea celor trei fortăreţe urâte de dânsul, din nou se înviorară agricultura şi grădinăria părăsite; cum, folosindu-se de binecuvântarea cu pace „bătrânii, şezând la uliţă, toţi se sfătuiau despre foloasele obşteşti, şi tinerii s'au îmbrăcat în haine luxoase militare" (1 Mac. XIV, 9), după asămănarea zilelor de demult, „şedea fiecare sub smochinul său şi nimenea nu-i înspăimânta"; cum în toată ţara sub înţeleapta sa cârmuire propăşa lucrurile de pietate şi ale facerei de bine, fără piedică se făcea aprovizionarea şi întărirea oraşelor, învăţarea legii şi curăţirea templului. Odată cu acestea, nu se poate să nu se observe fără un profund interes istoric, cum soarta poporului

iudeu din acest timp a început să se apropie din ce în ce mai mult în contact cu acea vânjoasă putere, care acum apărea la vasta activitate cuceritoare în apusul depărtat. Încă Iuda Macabeul, în timpul luptei sale eroice cu dușmanul oriental, întorsese priviri pline de nădejde asupra apusului depărtat, asupra puternicei Rome, care stârnise într'însul nădejdea de ajutor contra unui crud dușman. Iuda însă nu reuși să intre în oare care raporturi reale cu Roma, dar ideea lui fu susținută de frații lui, între alții de Ionatan; dar în deosebi această idee își găsi un partizan activ în persoana lui Simon. Pentru ca să-și asigure alianța romanilor, Simon trimise la Roma un scut de aur, în greutate de 400 chilograme. Romanii la rândul lor trimiseră o proclamație la mulți din regii orientului, în toate orașele monarhiei, în care trăiau iudei, declarând că ei recunosc pe Simon în calitate de principe al Iudeei. Îndemnând pe iudei să recunoască pe Simon în calitate de cârmuitor, ei în acelaș timp trufaș declarară regilor și orașelor de sub stăpânirea lor, că iudeii se află sub protecția lor. Mulțămită acestei susțineri din partea Romei, Simon putu să pășească în calitate de monarh cu drepturi depline, și se îmbrăcă în așa haine luxoase regale, în care puse în respect chiar și pe trimișii regelui Siriei.



Acoperemînte de cap pentru femei în orient

Dar asupra neamului Macabeilor pare că atârna o soartă neînduplecată și lui îi fu dat să piară de silnicie. Situația comparativ strălucită a lui Simon în vrednicia sa princiară stârni zavistia persoanelor ce-l înconjurau. Ptolomeu, fiul lui Abud, ginerele lui Simon, intrând în înțelegere tainică cu Antioh, regele Siriei, închebă o conjurație, cu scopul de a apuca în mâinile sale cârmuirea Iudeei. La un banchet în Ierihon, el în chip trădător ucise pe Simon și pe fiul lui mai mare, și în acelaș timp să sili să piardă și pe fiul lui cel mai mic, Ioan Hircan la Gazara. Dar Ioan, care moștenise bărbăția și însușirile neamului său, evită primejdia, apăru în Ierusalim, și fu unanim proclamat arhiereu și cârmuitor al țării. Prima lui măsură a fost să plece contra Ierihonului, cu scopul să-și răsbune pentru josnica ucidere a tatălui său; dar Ptolomeu avea în stăpânirea sa pe mama și frații lui

Hircan. El se închise într'o fortăreață și puse pe acești captivi a săi pe zid, expunându-i biciuirilor și amenințând să-i dea morții. Nobila femee vesti pe fiul său, fără să țină seama de pericolul ce o amenința, să-și răzbune pentru tatăl său, dar Hircan înceteni.

Asediul s'a întins, și în fine, în timpul anului sâmbătal el chiar ridică cu totul asediul orașului. Ptolomeu fugi în Filadelfia și despre soarta lui următoare nu se mai știe nimica. Mișcarea repede a lui Hircan turbură alianța dintre ucigaș și Antioh. Cu toate acestea, armata siriană inundă toată țara. Hircan fu asediat în Ierusalim, unde el fu dus de foamete până la o extremă nenorocire. Prin această nenorocire el fu silit să recurgă la măsura crudă a izgonirii din oraș a celor bătrâni și micuți de ambele sexe, care nu erau capabili să ajute la apărare. Asediatorii refuzară să le dea drumul să iasă, mulți periră în șanțuri și pe valurile de pământ militare. Iar Antioh se arătă mărinimos; la sărbătoarea corturilor el dădu orașului un armistițiu de o săptămână, aproviziona pe cei împresurați cu animale pentru aducere de jertfe, boi cu coarnele aurite, și vase de aur și de argint pentru slujba de templu. Ca recunoștință, poporul, comparându-l cu strămoșul său necredincios Antioh Epifanul, îl numi Antioh „blagocestivul". Insfârșit, el a încheiat și pace, condițiile căreia, deși crude, au fost totuși mai bune decât le putea aștepta chiar și Hircan în situația sa nenorocită și imposibilă de înlăturat. După acest tratat, țara trebuia să primească situație de vasală față de regele Siriei și să plătească tribut pentru Ionia și alte orașe, ce se aflau în mâinile iudeilor încă din timpul predecesorilor lui Antioh, și Ierusalimul a fost eliberat. Hircan cu acest prilej ar fi deschis gropnița regelui David și acolo ar fi găsit trei mii de talanți de argint care i-ar fi și servit la repararea finanțelor sale desorganizate. Peste patru ani Ioan Hircan primi invitația de a lua parte la expediția în Parția sub pretextul eliberării lui Dimitrie Nicanor, fratele regelui, care ocupase mai înainte tronul Siriei și acum se afla în captivitate în Parția. Hircan se întoarse înainte de înfrângere, din care cauză Antioh își pierdu și tronul său, și viața sa. Dimitrie fugi și-și


Gropnița regilor.

redobândi tronul Antiohiei. Hircan se folosi de această împrejurare fericită pentru scuturarea jugului Siriei, și poporul iudeu își păstră neatârnarea sa, până ce a fost forțat de stăpânirea romană, la început sub dinastia asmoneică, și apoi sub casa lui Irod.

Când monarhia siriană a fost cu totul absorbită cu lupta rivalilor și concurenților la tron, înțeleptul Ion Hircan nu perdu ocazia pentru lărgirea posesiunilor sale și pentru întărirea acestei puteri. El luă Samega și Medeva, în provincea Transiordaniei. Dar cel mai mare triumf al său, care cu deosebire l'a pus sus în opinia concetățenilor săi, a fost luarea Sichemului, și ruinarea totală a templului samarinean de pe muntele Garizim (Iosif, Antic, II). Templul acesta a fost săpat până sub temelii, și din el n'a rămas nici o urmă. În curgere de două veacuri această clădire uricioasă jignise privirile tuturor pelerinilor evlavioși, care mergeau la Ierusalim. Acum templul Ierusalimului din nou deveni unicul lăcaș sfânt, unde se săvârșa adorarea Dumnezeului părinților, cel puțin în hotarele Palestinei. Templul samarinean totdeauna s'a numit atentat la credință, în universalitate unicul Dumnezeu, prin care se destingea poporul iudeu. Acum ei erau iarăși posesorii incontestabili atât ai prezenței dumnezeești, cât și ai ocrotirei divine, strâns legate cu dânsa. După asta rămăsese numai un templu de concurență, și anume templul lui Onie din Egipt. Deși iudeii palestinieni priveau la confrații lor egipteni cu trufașă aroganță, dar odată cu asta și nu fără o zavistie interioară, și poate numai depărtarea de spații împedeca desvoltarea unei așa dușmănii, pe care ei o nutriseră față de samarineni[1].

Intre acestea Iudeia, sub cârmuirea înțeleaptă și bărbătească a lui Hircan, continuă să se bucure de pace și prosperitate deplină. Dărâmând Sichemul, el își îndreptă după aceea armele contra Idumeei, supuse această țară, silind pe vechii concurenți ai poporului său să se supună circomciziunii și să primească religia iudaică, și așa de deplin uni aceste două popoară, încât numirea Idumeea din acest timp deja nu se mai arată mai mult în istorie în calitate de principat separat. Hircan menținu alianță strânsă cu romanii și innoia contractul de cucerire și apărare contra dușmanului lor co-

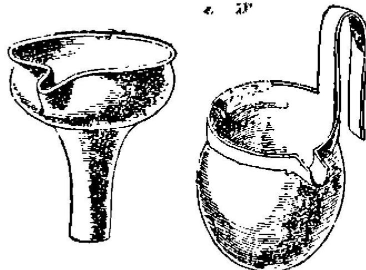
1. Despre existența acestei dușmănii se poate judeca după următorul loc din Mișna: „preoții, care preoțau în templu Onia, nu pot preoți în Ierusalim; la ei trebue de privit ca la preoții, care au neajunsuri; cu ei trebue de avut contact și a mânca prinos, dar ei nu pot însuși aduce jărtfă". Din acest loc se vede, că cultul dumnezeesc din templul Onia nu se considera idolatrie, ci la el se privea totuși ca la aducerea de jertfe într'un loc nelegiuit. Omul, care dădea făgăduința să aducă jertfă, dacă el o aducea în templul Onia, prin asta nu-și îndeplinea făgăduința sa.

mun. In anul 26 al cârmuirei sale, el hotărî să supună provincea și orașul Samaria autorității sale. El încredință comanda oștirilor sale fiilor săi Aristobul și Antigon. Samarinenii se adresară cu rugăminte de ajutor către Antioh al Chizichemului, regele de atuncea al Damascului, care se îndreptă în ajutorul lor, dar suferi o totală înfrângere din partea fraților Asmonei. Impreună cu un detașament de 6000 de egipteni aliați, Antioh făcu a doua încercare de a izbăvi această provincie din stăpânirea iudeilor, dar nu cu un succes mai bun. După o împotrivire îndărătnică timp de un an, Samaria căzu; unul din comandanții detașamentelor siriene dădu iudeilor Schitopolea și alte orașe. Astfel Hircan deveni stăpânitorul întregei Samarii și a provinciei de nord, Galileea. Orașul Samaria a fost distrus până în temelie, au fost sapate canaluri, de oare ce dealul, pe care stătea acest oraș abundă în isvoară, și tot locul uriciosului oraș a fost inundat și trasformat în iaz.

Dar triumfând astfel peste hotarele țării sale, Hircan la sfârșitul cârmuirei sale a fost silit să lupte cu multe neplăceri și dezbinări la sine acasă. Statul său se împărți în două partide puternice religioase și politice, și anume în partidul fariseilor și al saduceilor. Chestiunea despre origina acestor două partide este extrem de obscură și încurcată. Macabeii în mare măsură își datorau succesul lor primilor patrioți înflăcărați, ce s'au ivit și cari vedeau în credință și în tradițiunile poporului lor unica ancoră a mântuirei. Dar mai târziu patriotismul lor se prefăcu în fanatism religios și în închipuiți, așa că ei înfierau pe toți ceice nu erau deacord cu dânșii cu numirea de liber cugetători și necredincioși. In contrast cu dânșii se formă alt partid al saduceilor, care se distingeau mai ales prin un duh cosmopolit, care se împăca ușor cu stăpânirea străină și cu necredința. In istoria următoare s'au dușmănit grozav între ele și câteodată se dădură la desbinări așa de crude și periculoase, prin care se deosebea Grecia de Roma în timpul cârmuirii lor republicane. La început Hircan se sprijini în totul pe farisei, dar la sfârșitul cârmuirii sale rupse cu acest partid orce contact și pe față se alătură la partidul opus. Cauza acestei rupturi a servit caracteristica foarte interesantă a vederilor iudaice. In timpul unui ospăți, la care asistă căpetenia sectei predominante, Hircan întrebă părerea lor despre purtarea și cârmuirea lor obștească, în care, după declarațiunea sa, el se conducea după marele principii ale dreptății și de severa atașare la vederile sectei lor. Fariseii mărturisiră unanim aprobarea lor relativ de toate acțiunele lui, dar se ridică un glas, anume glasul lui, Eleazar, care

distruse această armonie obştească prin observaţia: „Dacă tu eşti om drept, lasă arhieria, de oarece tu nu ai dreptul la ea prin naşterea ta ilegală". Mama lui Hircan, după tradiţie (deşi, după mărturia lui I. Flavie, este falsă), a fost luată în robie şi a fost expusă îmbrăţişerilor profanatoare ale stăpânului său păgân. Hircan indignat ceru ca Eleazar să fie judecat pentru această ocară. In persoana fariseilor el totuşi şi-a găsit apărarea şi toată chestiunea se mărgini la biciuirea lui Eleazar şi închiderea în temniţă. Hircan înfuriat de asemenea neaşteptată duşmănie, ascultă spusa saduceului Ionatan, care acuza pe partidul opus de conjuraţie, în scopul de a rupe autoritatea de stat, şi din acest timp se îndepărtă în totul de farisei şi de consiliile lor. Acest principe capabil a cârmuit în curs de 29 ani; el a construit castelul Baris pe o stâncă în hotarele fortificaţilor, care înconjoară muntele templului, în unghèrul nord-estic al muntelui. In urmă acest castel sub Irod, a căpătat denumirea Antonia.

Lui Hircan i-a urmat fiul său Aristobul: cârmuirea lui, deşi scurtă, a fost remarcată prin multe nelegiuiri şi nenorociri. Mama lui, după testamentul lui Hircan, îşi arătă pretenţiunele la întâetatea de conducere în stat; el o închise în temniţă şi o omorî prin foame. Despre soarta fratelui său Antigon, cel mai iubit dintre fraţii lui, se va vorbi mai la vale, iar pe alţi trei fraţi ai săi i-a ţinut în închisoare. Curând după urcarea pe tron, el întreprinse o reuşită expediţie militară şi supuse Ituria, ţinut la poalele Antilibanului, care apoi s'a numit Abranitida. Din expediţie, el s'a întors suferind de o boală periculoasă. Fratele său Antigon, curând după aceea termină cucerirea acestei ţări, împreună cu ostaşii săi, îşi exprimă simţimintele sale pioase în templu şi de a înălţa rugăciuni de mulţămire pentru însănătoşarea fratelui său. Acest act nevinovat a fost răstălmăcit de regina şi de haremul lui Aristobul în senzul de intenţie trădătoare. Aristobul trimise să prindă pe fratele său şi să-l aducă la sine desarmat. Vrăşmaşii trădători ai lui Antigon, din contra, îi transmiseră ordinul aşa, cum că i se poruncise să se prezinte în toată strălucirea armăturii sale, în care fratele său ar fi voit să-l vadă. Intre acestea se puse străji şi Antigon, prezentându-se în toată armătura, a fost ucis într'o galerie subterană,



Vase metalice (egiptene)

care ducea din templu în palatul Baris. Aristobul, chinuit de mustrările conștiinții pentru crima sa, s'a expus la vărsături pânăla sânge. Sclavul, care scotea vasul cu acest sânge, din întâmplare se izbi în acel loc, unde fusese ucis Antigon și astfel sângele celor doi frați se amestecă pe pardosală. Prin curte răsună țipet de groază. Regele aflând dela slugi despre groaznicul eveniment, fu apucat de așa agonie de chin al conștiinței și de groază, în cât își dete duhul.

Tronul după aceea trecu la Alexandru Ianei; din partea fratelui său mai tânăr fu făcută o slabă încercare să apuce tronul, dar răsculatul fu prins și dat morții. Cârmuirea lui Alexandru se distinse prin mai multă întreprindere decât succes, și poate încă o fericire pentru iudei a fost aceea, că statele vecine erau slăbite de certuri și dușmănia reciprocă. Egiptul se afla sub cârmuirea Cleopatrei, văduva lui Ptolomeiu Fiscon. Cipru se cârmuia de Ptolomeiu Latirul, fiul ei mai mare și cel mai cumplit dușman. Monarhia Siriei se cârmuia de Antioh Gripul și de Antioh Chiziceanul, din care unul își avea curtea sa în Antiohia, iar celălalt în Damasc. Iudeii stăpâneau toată Palestina, exceptând portul Ptolemaida. Dora și turnul Stratonov erau în mânile lui Zoilă, care se afla întru câtva în supușenia Siriei. Gaza de asemenea era independentă de cârmuirea iudaică. Primul scop al lui Alexandru era să supună toate aceste orașe. El împresură Ptolemaida. Locuitorii trimisără să ceară ajutor dela Ptolomeiu Latirul, dar când regele Ciprului adună armata în număr de 30.000 de oameni, ptolemaidenii, temându-se de perderea independenței lor, refuzară să-i admită în orașul lor. Ptolomeiu se îndreptă spre posesiunea Zoib și asupra Gazei. Alexandru intră în contact cu Ptolomeiu relativ de predarea pașnică a acestor locuri și în același timp cu Cleopatra pentru mărirea forțelor sale, ca să izgonească pe regele Ciprului din Palestina. Ptolomeiu aflând despre această îndoită intrigă, se îndreptă spre Iudeia, luă Aschisul din apropierea Iordanului într'o sâmbătă, pustii țara, și cu ajutorul tacticei pline de experiență a lui Filostefan, zdrobi cu totul pe Alexandru, aplicându-i o pagubă de 30.000 de oameni, continuă prădăciunile sale și pentru aceea, ca să răspândească groaza numelui său, cum că ar fi recurgând la cele mai mari grozăvii. Năvălind odată asupra unui sat plin de femei și de copii, el porunci să-i tae în bucăți și să-i arunce în cazane clocotitoare, așa că groaza acestei incursiuni a canibalilor, s'a lățit peste toată țara. Iudeea ar fi perit, dacă nu i s'ar fi arătat în ajutor marea armată a egiptenilor,

sub comanda lui Helchia și Anania, doi iudei alexandreni [1]) Latir se retrase în Colesiria; o parte din armata Cleopatrei îl urmări, iar celalaltă parte împresură Ptolemaida. Latir hotărî să recurgă la o măsură îndrăsneață și plecă spre Egipt, dar a fost răspins și se retrase la Gaza, Ptolemaida căzu și Alexandru sosi să felicite pe regina Egiptului pentru victoria ei. Cleopatra fu îndemnată stăruitor să aresteze pe acest principe și astfel să pună stăpânire pe Iudeea. Dar iudeul Anania o sfătui să nu întreprindă acest pas.

După îndepărtarea oștirilor cipriote și egiptene, Alexandru iarăși luă cârmuirea în mânile sale, dar caracterul său turburent îl atrase în războae noui, întovărășite de succese nu mai fericite. El năvăli asupra țării din răsăritul Iordanului, luă Gadara, dar fu învins la Amota, în care el puse mâna pe tezaurile lui Teodor, prințul Filaldelfiei. Nepotolitul rege-arhiereu după aceea năvăli asupra provinciei Gaza, luă Rafio și Antedonul, și deși a fost nevoit să ridice asediul dela Gaza de mișcarea lui Latir, totuși în anul următor o asedia din nou. Gaza dovedi o împotrivire îndărătnică. Intr'o vreme asediatorii își perduse aproape toată armata lor, în urma unei eșiri disperate a asediaților, dar, însfârșit, când căpetenia gardei Apolodot a fost ucis din cauza trădării, Gaza se predete. Alexandru la început pare-se era înclinat spre milă, dar după aceea permise armatelor sale să-și reverse toată răzbunarea lor asupra orașului. Locuitorii apucară armele, dar după perderi însemnate cuceritorul reuși să-i desarmeze cu totul și să ruineze acest oraș vechiu, din care el lăsă numai movile de ruine.

Dar cei mai periculoși vrășmași ai lui Alexandru erau acasă. Partidul fariseic avea la dispoziția sa mulțimea poporului și la sărbătoarea corturilor când el sluja ca rege și arhiereu, contra lui se produse răzvrătire. Vulgul îl împroșcă cu lămâi, îi reproșă că e de obârșie josnică și nelegală, și-i nega dreptul la arhierie. Alexandru porunci oștirii sale să tăbărască asupra mulțimii dezarmate și au fost uciși din ea 6000 de oameni. Pentru împedecarea unor asemenea jigniri, pe viitor, Alexandru a ridicat un părete de lemn, care să despartă curtea preoților de curtea poporului, și cu scopul înlăturării răsculaților, adună un detașament de gardă din năimiți străini, mai ales pisidieni și cilicieni. După aceea el a doua oară făcu incursiune asupra țării dinspre

1) I. Flavie, At. XIII, 13, § 1.

răsărit de Iordan, o sili să plătească tribut, luă Amatul, dar iarăşi suferi o totală înfrângere dela Orod, regele Arabiei. Iudeii se folosiră de prilej să producă răscoală şi în curgere de şase ani ţara a suferit tot felul de grozăvii ale războiului intestin. Alexandru la început a avut mai mult succes de partea sa, dar după aceea, când voi să pacifice răzvrătiţii, aceştia strigară într'un glas, că cedează numai cu o condiţie, ca el să se predea pe sine singur morţii. Insfârşit, strâmtoraţi din toate părţile, răsculaţii cerură ajutorul lui Dimitrie Enhor, unul din regii Siriei. Alexandru totdeauna nefericit în lupte, fu biruit, pierzând pe toţi cei 6000 de năimiţi ai săi şi multă din ceilaltă


Vederi de pe râul Iordan

oştire a sa. El atunci fugi în munţi. Dar în popor se produse fără de veste o schimbare de dispoziţie în folosul său şi împrejurul lui se adună o oştire de 60.000 de oameni. Dimitrie se retrase şi Alexandru, supunând toată ţara, înconjură pe vrăşmaşii săi în Betan, luă acest oraş şi se îndreptă solemn spre Ierusalim. Răsbunarea lui a fost semnificativă şi groaznică. In timpul unui ospăţ între concubinele sale, el răstigni public 800 de oameni şi înainte ochilor lor ucise pe femeile şi copii lor. Din causa acestei sângeroase cruzimi el a fost supranumit tracian. Dintre cei nemulţămiţi de dânsul, 8000 de oameni părăsiră oraşul, dar, sub cârmuirea sa de fer, toată ţara deopotrivă activă. Posesiunile iudeilor către timpul morţii sale cuprindeau laturea ţermului dela turnul lui Straton până la Rinocorura, Idumeea, Samaria şi însemnatele provincii spre răsărit de Iordan. In anul al patrulea după victoria sa contra răzvrătiţilor, Alexandru Ianei a fost cuprins de o boală de moarte. Statul agitat şi răzvrătit, cu provinciile sale noui cucerite, te miră de s'ar fi putut supune unei stăpâniri slabe de femei şi de copii. Cârmuitorul murind chemă la sine pe femeea sa Alexandra şi, văzând în aceasta singurul mijloc al păstrării statului, o sfătui, ca ea după moartea lui să se consacre cu totul în mâna partidului fariseic, puternic prin numărul său, şi răzvrătirilor, şi mai ales din causa, că el avea la dispoziţia sa tot poporul. Apoi după domnia de 27 de ani plină de nelinişte şi de aventuri, Alexandru Ianei a murit. Văduva lui, Alexandra

imediat și-a însușit acea politică, pe care i-o recomandase el și dădu cârmuirea pe mâna fariseilor. Urmă o rapidă schimbare în toate; rămășițelor lui Ianei celui nepopular, li se dădu cele mai înalte onoruri și arhieria fu oferită fiului lui celui mai mare Hircan II.

In tot timpul cârmuirei Alexandrei, înțelepciunea sau, mai exact, necesitatea insistentă a sfatului bărbatului ei de pe patul de moarte, din ce în ce mai mult lăsa să se înțeleagă; tronul sta solid, toată țara, după mărturia lui Iosif Flavie se bucura de liniște, exceptând pe farisei, care începură a prigoni și a apăsa pe foștii lor protivnici. Intărind partidul lor prin eliberarea generală a legaților și întoarcerea celor isgoniți, ei mai întâiu de toate tăbărâră asupra lui Diogen, favoritul răposatului cârmuitor. După aceea fariseii cerură judecată obștească pentru toți, cari au fost părtași la tortură celor 800 de oameni răstigniți. Alexandra, nefiind în stare să se împotrivească la asta, a fost silită să se învoiască, dar al doilea fiu al ei, Aristobul om îndrăsneț, ambițios și dedat la intrigă, se folosi de o împrejurare, se puse în fruntea partidului, care, deși se afla în prigoană, tot era încă tare. Ei se adresară atât dreptății, cât și la milorserdia cârmuitoarei și arătară la imposibilitatea de a preda pe partizanii credincioși ai bărbatului ei, răzbunării vrășmașilor lor. Din această cauză ea luă măsuri să-i scape, fără să jignească pe farisei. Lor li se permise să părăsască Ierusalimul și ei au fost enumerați în garnizoana orașelor de pe frontieră. In scopul de a preocupa cu ceva spiritul neliniștit al fiului său Aristobul, ea îl trimise cu o armată însemnată, sub pretextul de a curma prădăciunile lui Ptolomeu, care cârmuia un neînsemnat principat din Colhida, dar cu scopul ascuns să cuprindă Damascul, Aristobul izbuti atât scopul mamei sale, cât și al său propriu; el puse stăpânire pe Damasc și ațâță puternic armata la sine. După o reușită cârmuire de nouă ani, Alexandra se bolnăvi și muri, lăsând după sine amintirea, ca de o femee curajoasă, întreprinzătoare și energică. Inainte de boala ei, Aristobul fugi tainic din Ierusalim, se puse în capul armatei, chemă în ajutorul său toate garnizoanele de pe frontieră, alcătuite din partidul său propriu, și, imediat după moartea mamei sale, plecă repede spre Ierusalim. Partidul fariseic, cu Hircan în cap, apucară în calitate de zălog femeea și copiii lui Aristobul și, adunând în grabă forțele lor, întâmpină pe Aristobul la Ierihon. Dar oștirile înclinară spre partea îndrăsnețului și întreprinzătorului Aristobul; o parte însemnată

fugi, ceialaltă căzu cu duhul. Fratele cel mai mic se retrase în Ierusalim, iar cel mai mare fu asediat în palatul Baris, până ce în urmă blândul și inactivul Hircan se îndoi să cedeze autoritatea de stat și se depărtă, poate, la o stare mai bună de om particular. Lovitura aceasta a fost fatală pentru partidul fariseic.

Dar mai rămăsese încă un frate, descendenții căruia erau mult mai primejdioși, protivnici ai casei Asmoneilor chiar decât fariseii. Acesta era Antipatru, un idumeean de origină nobilă, fiul lui Antipa, cârmuitorul Idumeei pe timpul cârmuirii lui Alexandru Ianeu. Antipatru căpătă o mare înrâurire asupra



Elaoul, port la Marea Roșie.

lui Hircan cel slab cu duhul în calitate de prim ministru al său. El se folosi de toate afară de titlul de domnitor, dar și la asta visa să ajungă curând. Succesele lui Aristobul aduse o puternică lovitură speranțelor sale ambițioase. Insfârșit, după îndelungate stăruințe de a influența asupra lui Hircan, prin aceea, că i-ar prezenta cum că viața lui e în primejdie, Antipatru îl sfătui să fugă la Areta, prințul Arabiei. Acest principat treptat-treptat crescu până la o mare întindere și putere, și Petra, capitala lui, devenise către acest timp mare loc de depozit de mărfuri pentru comerț care se purta între Marea Roșie și Golful Persic. Acesta se mișcă contra lui Aristobul în capul unei armate de 50.000 de oameni. Armata nedisciplinată a iudeilor se clătină. Aristobul suferi înfrângere și fugi la Ierusalim. Acolo părăsit la fel și de popor, el se închise în templu, unde preoții se pregătise de apărare. El fu puternic constrâns de Areta, Antipatru și Hircan. In timpul

acestui asediu se petrecură două împrejurări caracteristice. Un bătrân, cu numele Onia, era renumit prin aceea, că în timpul unei secete se rugase pentru ploae, și a căzut îndată ploae. Partidul lui Hircan voi să se folosească de puternicile sale rugăciuni contra lui Aristobul. Patrioticul bătrân se puse în genunchi și rosti următoarea rupăciune: „O Dumnezeule, Impăratul lumii! De oare ce deoparte e poporul tău, iar de ceialaltă preoții tăi, apoi eu Te rog, ca Tu să nu asculți rugăciunile nici acestei părți, nici a celeilalte, spre distrugerea a unuia de către celalalte, spre distrugerea a unuia de către ceialaltă". Mulțimea crudă și înfuriată îl ucise cu pietre. Al doilea eveniment a constat din următoarele. Se apropiase Paștele, și între altele la templu nu se aflau animale pentru jertfe. Impresurații intrară în înțelegere cu asediatorii, ca pentru anumită plată să le fie dați meii pentru marea solemnitate națională. In acest scop slobozîră panere în jos de pe ziduri, dar sperjurii de asediatori luând banii, lăsară panerile goale sau, cum în urmă cu strașnică groază povesteau rabinii, le încărcau cu porci.

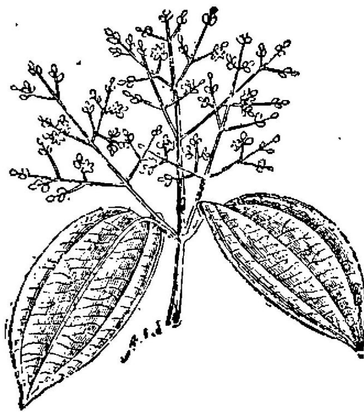
Intre acestea din toate aceste neregule, care epuizau cu totul poporul, se ivi fără de veste izbăvitorul, anume în persoana comandantului acelei mari republice, care în acest timp tindea la stăpânirea universală și, sdrobind acum trufia și puterea marilor monarhii apusene, pretindea dreptul de a se amesteca în trebile fiecărui stat neatârnat. Roma, care pânăla acest timp se mărginise la a umplea de groază Asia și în genere răsăritul prin bubuituri de tunet depărtate încheind alinanțe cu statele puternice și arătând protecție celor slabe, care o rugau pentru ajutor, acum, în persoana consulilor săi și a reprezentanților supuși păși direct pe câmpul supunerei de fapt a lumii răsăritene. Scavru, căpetenie supusă lui Pompeiu, cuprinse Damascul, și rivalii, care tindeau să pună mâna pe tronul iudaic, se sileau pe întrecutele să caute protecțiunea lui: Aristobul oferea 400 de talanți, Hircan la fel. Prădalnicul roman oscila, dar în mâna lui Aristobul se aflau tezaurile publice ale Templului, și deaceea cel mai bun lucru era să încline de partea lui. Scavru trimise ordin lui Areta să ridice asediul, și prințul arab se supuse acestui ordin. Intreprinzătorul Aristobul, adunând grabnic oștirea, năvăli pe neașteptate asupra lui din spate și-i aduse o strașnică înfrângere.

Trecând câtva timp, la Damasc sosi și Pompeiu însuși. Regișorii și prinţișorii din toate părțile alergară să-i arate onoruri și cu frumoase daruri să-l încline în partea lor pe marele cetățan al republicei romane. Darurile regelui Egiptului consta din o coroană

de aur, care consta din 4000 monede de aur; darul lui Aristobul prezenta o viţă de vie de aur, care costa 500 talanţi. După o scurtă absenţă în Pont şi Armenia, Pompeiu se întoarse în Siria, şi trimişii lui Hircan şi Aristobul apărură înaintea tribunalului lui, ca a stăpânului lor: şiretul Antipatru din partea lui Hircan, iar din partea lui Aristobul un oare care Nicodim, care înaintă numai cu o jalbă asupra capacităţii comandanţilor romani: Scavru şi Gabinie. Pompeiu numi o cercetare deschisă în această afacere în primăvara următoare la Damasc şi comform cu aceasta, către acest timp înaintea tribunalului roman apărură trimişii lui Hircan şi Aristobul şi a poporului iudeu. Poporul începu să impună acuzaţii contra ambilor fraţi, şi anume, că ei au apucat ilegal autoritatea, care aparţine numai arhiereului, au introdus despotismul regal şi au redus pe poporul liber la treapta de rob. Trimisul lui Hircan dovedi drepturile stăpânului său, ca mai mare după naştere, acuzând pe Aristobul nu numai de apucare ilegală a tronului fratelui său şi reducerea lui la starea de simplu om particular, ci şi de săvârşirea de prădăciuni nebuneşti pe uscat şi pe mare contra tuturor statelor vecine. Cauza lui Hircan a fost susţinută de mai bine de o mie din cei mai de samă iudei. Din partea lui Aristobul se arătă totala încapacitate a lui Hircan, cu atât mai mult, că propriile sale pretenţiuni asupra puterei s'au mărginit la acea putere, de care s'a folosit tatăl său Alexandru. Din partea sa s'a arătat numai îndrăsneala tinerilor, strălucit îmbrăcaţi în purpură, cu părul buclat şi cu bogată armătură, care se ţineau aşa, ca şi cum ei ar fi fost adevărata aristocraţie a ţării. Dar Pompeiu avea un scop mult mai important în vedere, decât aplanarea lucrurilor în Iudeea, şi anume supunerea Arabiei cu cucerirea cetăţii Petra cu comerţul ei. El cu mare amabilitate eliberă toate partidele, cu deosebire pe Aristobul, care avea putinţa să se opună intenţiilor lui. Aristobul, gâcind avantajele propriei sale situaţiuni, stârni să pună ţara în stare de apărare, dar Pompeiu, după întoarcerea sa din Arabia, începu să ia un ton mai înalt. El adună forţele sale şi plecă direct în Iudeea. Pe Aristobul el l-a găsit închis într'o puternică citadelă pe o stâncă, care se numea Alexandrion, de unde el se încercă să între în înţelegere cu Pompeiu; de două ori a eşit el din întăritura sa în acest scop, dar a treia oară Pompeiu îl sili să iscălească porunci scrise pentru predarea tuturor întăriturilor sale. Indrăsneţul şi întreprinzătorul spirit al lui Aristobul nu putu suporta necinstea unei asemenea predări;

prea arogant pentru ca să cedeze, prea slab ca să se împotrivească, el în purtarea sa manifestă un anumit grad de nehotărâre şi oscilare, care era mai drept a le atribui situaţiei sale dificile, decât lipsei de bărbăţie în caracterul său. El fugi în Ierusalim şi acolo începu să se pregătească pentru împotrivire.

Pompeiu se mişcă spre Iersalim, unde romanii fură cuprinşi de entuziasm la vederea minunatelor dumbrăvi de palmieri şi a grădinelor de tufişuri de balsam, care fiind aduse la început din Arabia, cu lux neobişnuit se apucară în această provincie, aşa că produsele lor au devenit obiectul însemnat al comerţului. Când ele se apropiă de Ierusalim, Aristobul, găsind oraşul prea împărţit în partide, ca să facă o împotrivire cu succes, îi oferi o mare sumă de bani odată cu predarea capitalei înseşi. Gabinie a fost trimis înainte pentru luarea oraşului în stăpânire, şi între altele căpitenia în oraş trecu în mânile partidului celui mai îndrăsneţ, şi el găsi porţile închise şi zidurile ocupate de o oştire înarmată. Indignat de această trădare, Pompeiu puse pe principe în lanţuri şi înaintă personal spre Ierusalim. In oraş predomina partidul lui Hircan şi imediat întimpină pe generalul roman, cu armele în mână. Armata lui Aristobul ocupă templul şi împreună cu preoţii săi toate podurile şi drumurile, care-l uneau cu oraşul, şi se pregăti pentru o îndărătnică împotrivire. Muntele templului râpos din acele părţi, era inespugnabil, decât numai dispre nord. Din această lature Pompeiu se şi apropiă de dânsul, unde totuşi era un pripor tare împoncişat, garnisit cu turnuri înalte. Cu toate că sosise maşini militare dela Tir, întăritura sacră s'a menţinut timp de trei luni şi căzu numai mulţămită observaţiunei superstiţioase a sâmbetei. Romanii observară răpede, că ei ar fi putut continua activitatea lor fără nici o împotrivire din partea iudeilor în această zi. Deaceea ei regulat sâmbăta repetau atacul lor, dar se folosiră de acest timp pentru aducerea maşinilor la ziduri, pentru umplerea tranşeelor şi pentru săvârşirea altor lucrări, pe care ei le şi făceau fără cea mai mică împotrivire. După terminarea celor trei luni, una din maşinile fără cruţare dărâmă unul din cele mai mari turnuri.


Casia

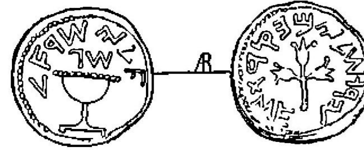
Corneliu Faust, fiul lui Sula, se sui pe ruină, și după o îndărătnică împotrivire și după o mare vărsare de sânge, romanii puse mâna pe templu. In timpul atacului acesta, preoții se ocupau cu obișnuitele aduceri de jertfe. Fără să-și întoarcă luarea aminte la groază, la turburare și la vărsarea de sânge din împrejurimi, ei petreceau liniștiți sfintele slujbe. Mulți dintr'înșii au fost uciși, și mulți din râvnitorii apărători ai templului singuri s'au aruncat jos de pe înălțime. Purtarea comandantului roman stârni totodată și groază și entuziasmul iudeilor. El a intrat în templu, observă toate laturile lui și chiar pătrunse și profană cu prezența sa sfânta sfintelor, în care se îngăduia să între numai arhiereul, ba și acesta numai odată în an. Spre extrema lui mirare, el găsi, că acest sanctuar misterios era cu totul pustiu, într'însul nu erau nici statui, nici vre un chip oarecare de simbol sau de divinitate, căreia să fi fost el consacrat. In celelalte părți ale templului el găsi mari bogății, masa de aur și sfeșnicul de aur, un mare depozit de miresme prețioase și 2000 talanți în tezaur.

Toate acestea cu mărinimie, nu mai puțin nobilă, ca și politică, el le lăsă neatinse, porunci să se curețe templul de trupurile celor uciși și numi pe Hircan arhiereu, deși fără coroana regală. După aceea, fixă un tribut, pe care trebuia să-l plătească țara, dărâmând zidurile orașului și mărginind posesiunile lui Hircan al Iudeei, el se depărtă, apucând cu sine pe Aristobul, pe cei doi fii ai lui și pe cele două fete, în calitate de captivi, și-i duse la Roma. Alexandru, fiul său cel mai mare, în timpul călătoriei a fugit, dar celalalt prinț iudeu, fiul său al doilea, servi de podoabă a strălucitului triumf al cuceritorului. Mărinimia lui Pompeiu, arătată lor cu privire la tezaurul templului, n'a putut cu totul să șteargă impresia mai profundă de ură, stârntiă de intrarea sa profanatoare în sfânta sfintelor, în cel mai sfânt loc al lor. Iudeii cu plăcere priveau la decăderea puterii lui Pompei, care începuse din acest timp, și atribuiau această decădere a lui Pompeiu în întregime impietații sale profanatoare. In toată lumea ei, pentru fericirea lor, luară partea cezarului, și această direcțiune, pe care ei o urmară din pasiune oarbă, duse la urma urmelor la interesele lor reale, și le procură privilegii însemnate și protecțiunea din partea casei imperiale.

Fiul lui Aristobul, Alexandru, moșteni îndrăsneala, activitatea și bărbăția tatălui său; el curând adună o însemnată forță și întări Maher și Hircania, și puternica fortăreață Alexandrion. Hircan chemă grăbit pe romani în ajutor. Gabinie intră în Iu-

deea, și, biruind pe Alexandru, de oare ce iudeii nu putură mai mult să arate împotrivire în câmp deschis, îl împresură în Alexandrion. In timpul asediului, în scopul de a atrage la sine populația provinciei, Gabinie porunci de a restaura multe din orașele ruinate de Asmonei, și anume: Samaria, Dora, Schitopole, Gaza și altele. Intre acestea mama lui Alexandru, care totdeauna susținuse partidul roman, prin contactul său cu Gabinie obținu contractul, în care Alexandru căpătă amnistia pentru răscoala sa, cu condiția să predea fortărețile sale. Indată ce el se supuse, însuși Aristobul și fiul său cel mai mic fugiră din Roma și ridicară iarăși steagul răscoalei. Dar deși mulți din iudei s'au adunat sub steagul lor, și el a avut destulă vreme, ca să întărească din nou Alexandria, totuși lucrurile se terminară rău pentru dânsul: fiind strașnic de rău rănit, el fu luat în lanțuri și dus la Roma. Mama iarăși reuși prin intervenția lui Gabinie și în folosul eliberărei fiului său Antigon, care i-a și fost dăruit de senat. Aristobul rămase captiv. In intervalul dintre aceste restabiliri, Gabinie reorganiză toată administrația țării; el lipsi de arhierie, de autoritatea princiară și întemeiă cinci senate independente sau sinedrioane, de acord cu forma marelui senedrion din 71 de persoane, întemeiat curând după captivitatea babilonică. Locurile unde funcționau aceste sinedrii, erau Ierusalimul, Ierihonul, Gadara, Amot și Sepforis. Această formă de cârmuire s'a prelungit până atuncea, până când Iuliu Cezar oferi lui Hircan vrednicia supremă. Gabinie, împreună cu Marcu Antonie, manifestându-și vitejia sa în timpul celor trei campanii în calitate de supraveghetor al cailor lui, se hotărî acum să cucerească Egiptul; dar îndată ce deplasă oștirile sale din Siria, numai decât neastâmpăratul Alexandru iar apucă armele și sili pe puținii romani rămași să se retragă în puternica poziție de pe muntele Garizim, unde el îi și înconjură. După întoarcerea lui Gabinie, Alexandru avu îndrăsneala să pășască contra lui în fruntea a 80.000 de oameni, în câmpul deschis aproape de muntele Tabor. Dar nebiruita disciplină romană căpătă dominațiunea asupra tuturora și principele iudeu fu nevoit să apuce fuga. Această împrejurare contribui puternic la întărirea iudeilor în convingerea lor, că ei se aflau sub o deosebită ocrotire atotputernică, că pe cei mai răi dușmani ai poporului lor i-a ajuns necontenit nenorocirea și rușinea. Gabinie, curând după întoarcerea sa la Roma, a fost prins cu rușine pentru jafurile sale. După aceea soarta lui lovi și pe Crasus în Parția, aproape curând după nelegiuita jăfuire a

templului iudaic. Când acest triumvir jăfuitor intră în Ierusalim, pe calea sa întru această expediţie fatală, Arhiereul Eliazar s'a încercat să-i satisfacă lăcomia prin cedarea tezaurului de aur de o valoare extraordinară, ascuns sub o movilă de bârne, unde nu ştia nimenea despre existenţa lui, afară de el. Acest prinos totuşi numai stârni apetitul lui Crasus; el fără nici o turburare jăfui totul ce cruţase Pompeiu, chiar şi lucrurile sacre şi tot ce s'a aflat pretutindenea; o sumă mare de bani, de oare ce iudeii răspândiţi aproape prin toată lumea, considerau ca o datorie religioasă a lor de a trimite anual prinoase la templu. Această sumă a fost aşa de mare chiar şi în Italia, încât Cicerone, în cuvântarea sa, în apărarea lui Flac, chiar insistă asupra necesităţii de măsuri, asemenea acelia, care fusese luată de clientul său în Asia Mică, anume prin interzicerea unui asemene obiceiu, ca unul ce distruge bogăţia provinciilor romane. De aicea jafurile lui Crasus la templul din Ierusalim au fost de 10.000 talanţi aur, ceeace alcătueşte 60.000.000 lei aur după cursul normal dinainte de războiu, care poate nu-i departe de adevăr.



Siclul sacru.

In timpul marelui războiu civil iudeii, ca şi toată lumea, se aflau în alarmare. Cezarul, stăpânitorul Romei, trimise lui Aristobul ordin să producă diversiune în provinciile Palestinei. Partizanilor lui, Pompeiu le scrise să otrăvească pe nefericitul principe, şi Scipione public dădu la torturi pe strălucitul său fiu Alexandru în Antiohia, şi Hircan sau, mai exact, Antipatru sub numele său, îşi reîntoarce autoritatea supremă. După moartea lui Pompei, în vestitul războiu romanic, pe care Cezar amânând pentru o vreme cucerirea universului, duse războiu în Egipt în folosul Cleopatrei, iar Antipatru şurubaru îi oferi servicii foarte esenţiale. El uşură expediţia lui Mitridat, regele Pergamului, aliatul lui Cezar, în ajutorul lui, şi ajută la luarea Peluziei, atrase de partea lui pe iudeii din Egipt, care se ţineau de partidul contrar, şi el însuşi se distinse mult într'o luptă importantă. Recompensa lui a fost restabilirea deplină a lui Hircan în arhierie, şi lui personal oferirea drepturilor de cetăţean roman şi menirea de procurator peste toată Iudeea. Prima grijă a noului cârmuitor a fost să restaureze zidurile Ierusalimului, care zăceau în ruină din timpul asedierei lui din partea lui Pompei; dar Antipatru, continuând să se bucure de incapacitatea lui Hircan şi de protecţiunea roma-

nilor, curând numi pe fiul lui mai mare Fazail, cârmuitor al Ierusalimului, şi pe fiul cel mai mic, Irod, cârmuitorul Galileei. Irod, deşi fiind numai de 15 ani dela naştere, după mărturia lui Iosif Flavie, a început chiar deodată să-şi arate hotărârea sa firească şi caracterul crud. El apucă pe un cunoscut şef de bandă Ezechia, care era groaza întregei ţări, şi-l dete morţii aproape cu toată banda lui. Iudeii influenţi, raportându-se râvnitor către influenţa curajoase, convinseră pe slabul Hircan, că tortura acestor bandiţi fără judecată, a fost o violare a legii. Irod fu chemat la Ierusalim spre a răspunde pentru această călcare de lege. El apăru înarmat înaintea sinedriului înfricoşat; nici un glas nu se ridică contra lui, până ce în fine nu se sculă Semaia, om de o neobicinuită cinste, care-i reproşă pentru că el a apărut nu în mantia smerită de acuzat, ci îmbrăcat în purpură şi în plină armătură. Spre cinstea lui Irod trebue de spus, că în urmă, când el a ucis pe toţi membrii sinedriului, el a cruţat numai viaţa lui Semaia. Timidul Hircan amână desbaterea judecătorească şi trimise tainică observaţie lui Irod, ca să fugă. Irod îşi găsi refugiu în Damasc la Sextus Cezar, la care el repede îşi cuceri bunăvoinţă, şi, cu ajutorul mituirei, smulse chiar funcţia de căpetenie ostăşască în Colesiria. După aceea el păşi contra Ierusalimului, dar după convingerea tatălui său, Antipatru, se retrase cu oştirea sa.

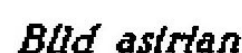
După moartea lui Cezar, marele protector al lui Hircan şi în genere al iudeilor, Guvernarea Siriei trecu lui Casie. Republicanul Casie Longin sosi în Siria cu anumit scop de a aduna legeoane şi bani. După părerea lui, Iudeia prezenta cea mai bogată mină de aur, de oare ce el era martor al faptului, ce sume mari a apucat Cras din templul din Ierusalim. Negreşit, Casie uitase să ia în consideraţie, că cârmuitorii idumeeni înseşi învăţase dela romani să adune tezaure şi să le cheltuiască. Deaceea, în împrejurările date, nu era nici decum uşor de a aduna nici măcar 700 de talanţi, pe care Casie poruncise să-i procure pentru sine în cel mai scurt timp. Antipatru a trebuit din această causă, ca să întreţână raporturi bune cu stăpânitorii lumii, a împărţit aducerea sumei cerute între fiii, prietenii şi între unul din cei mai buni prieteni a lui Hircan, Malih. Primii, şi în deosebi Irod, au manifestat o râvnă uimitoare în chestia smulgerei de la locuitori a părţii de bani ce se socotea partea lor şi repedea predare a lor lui Casie. Irod tot aşa de harnic obţinea bunăvoinţa republicanilor, cum el şi înainte şi după aceea obţinea bunăvoinţa protivnicilor lor. Malih, care deşi prea târziu ajunsese la convingerea, cât de

mult rău pricinueşte Iudeei cedarea de sclav faţă de Roma, încetini colectarea, parte din compătimire faţă de epuizarea locuitorilor, şi parte în aşteptarea schimbării împrejurării lor; dar Casie grăbea acest lucru de oare ce fiecare moment nou putea să-l lipsească de toate împuternicirile, cu care era el acum însărcinat în Siria. Deaceea el ordonă să apuce locuitorii celor patru oraşe ale sudului Iudeei: Gofna, Emaus, Lida şi Tamna, să-i vândă în calitate de robi şi să confişte toată averea lor. Aşa au început să se repete scenele triste din vremea regilor israiliţi slabi. Trei fii ai lui Iuda au trebuit să împlinească slujba de robi în Antiohia şi în oraşele feniciene: Tir, Sidon şi Arad. Iar întârzielnicului Malih, el i-ar fi dat să simtă toată mânia sa, dacă pentru dânsul n'ar fi intervenit Hircan şi nu i-ar fi dat bani de mituire din averea sa proprie, de oare ce Malih era singurul om, pe care Hircan îl considera credinciosul său.

Acest ultim dintre principii asmonei, era om extraordinar de blând şi bun, şi orunde putea, el se silea în vremea turburărilor din acel timp, să dea ajutor coreligionarilor săi şi să îmbunătăţească soarta lor. In timpul războiului civil, ce s'a deslănţuit după moartea lui Cezar între ucigaşii săi şi partizani, - războiul, în care cu deosebire au fost încurcate provinciile Asiei Mici şi Siriei, Dolabela a efectuat adunarea de oştire prin oraşele Asiei Mici. Iudeii în aceste oraşe deasemenea au trebuit supuşi alegerei. Atunci Hircan trimise la dânsul pe Alexandru, fiul lui Teodor (negreşit nu fără o sumă însemnată de bani), cu rugămintea de a se elibera iudeii de serviciul militar, de oare ce ei nu pot fi supuşi lui fără să violeze religia lor, şi Dolabela respectă această rugăminte, şi trimise către oraşele Asiei Mici, unde locuiau iudei, un ordin circular să-i elibereze de meşteşugul militar. Cu toată blândeţa sa şi nobleţa sa, Hircan suferea de o extremă slăbiciune faţă de cei ce-l înconjurau, care, folosindu-se de acestea, îşi însuşiau şi acea autoritate mizerabilă, pe care el o mai poseda încă.

Dar însfârşit şi acest cârmuitor miop, nefericit înţelese, că idumeenii, sub masca unui călduros devotament de slujbă către dânsul, se îngrijau exclusiv de propriile lor interese. El începu deci să se refere către ei cu nedumerire şi se silea, când el avea nevoe de sprijin, să se sprijinească pe Malih. Şi cu toate acestea Hircan totuşi nu ştia încă nimic despre acel plan satanic, pe care parveniţii idumeeni îşi făcuse anume în acest timp contra lui. Intre Casie şi Irod se alcătuise anume planul, ca

Hircan să fie detronat, și Irod era recunoscut din partea romanilor rege al Iudeei, în care caz el ar fi putut să se sprijine și pe legiunile romane, în caz de vreo opoziție contra acestui plan. Orcât de tainic se păstra acest plan, totuși Malih află de el; dar el nu dispunea de nici un fel de mijloace să se împotrivească fățiș acestui plan și a trebuit să caute la fel ajutor într'o tainică conjurație. In timpul unui ospăț dat de Hircan slugilor sale credincioase, el ordonă să toarne otravă în vasul destinat pentru Antipatru, din care pricină acela a și murit. El socotea, că cu moartea acestui vechiu intrigant răul va fi smuls din rădăcină, în care lucru s'a înșelat total. Irod întrecea cu mult pe tatăl său atât în hotărâre și îndrăsneală, cât și în prefăcătorie. Orcât Malih s'a silit înaintea fiilor lui Antipatru să înlăture orce bănuială în ce privește otrăvirea tatălui lor, câte lacrămi de adâncă durere a vărsat el după moartea acestui „binefăcător" al poporului iudeu, totuși ei, prefăcându-se, că cred aceste cuvinte, vădit unelteau contra vieții lui, dorind să-și răzbune pentru moartea tatălui lor și să înlăture pedica pentru planurile lor ambițioase.


Blid asirian

Inflăcăratul tânăr Irod socotea prin o singură lovitură să înlăture și pe Malih, cât și pe prințul fantomă. Cu toate prevenirile fratelui său mai mare și mai chibzuit, el voi să pătrundă în Ierusalim cu un detașament înarmat și să pună mâna pe capitală. Casie înainte de asta îi încredințase o însemnată forță, anume îi puse pe sama sa pedestrimea năimită și cavaleria, ba chiar puse la dispoziția lui corăbii de război, și-l numi comandant general peste Colesiria. O parte din aceste armate el le și duse contra Ierusalimului. După sfatul lui Malih, Hircan îi refuză îngăduința de a intra în oraș, dar nu cu severitatea de poruncitor, ci sub acel pretext, că în vederea apropierei sărbătorii Paștilor ar fi nedemn a introduce oștirea păgână în orașul sfânt, de oare ce prin aceasta s'ar pricinui profanarea jertfei și ar putea fi violat ritualul aducerei jertfei. Irod între altele s'a turburat tare puțin de asemenea păreri, a pătruns noaptea în Ierusalim și avea intenția să aducă la îndeplinire planul său. Decât numai că el s'a temut se pare de o opoziție din partea poporului adunat la marea sărbătoare, precum și a străjei, cu care se înconjurase Malih. Deaceea el de data asta nu întreprinse nimic dușmănos.

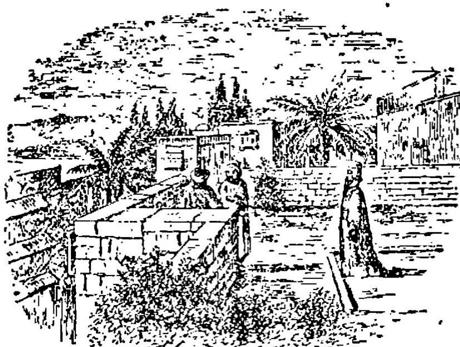
Toate provinciile statului roman între altele se aflau într'o

agitaţie neobişnuită din pricina unui nou război civil. Fie care ţară şi fiecare principe socotea, în ce partid ce se duşmănea e mai avantajos să fie. Contra lui Casius, protectorul fiilor lui Antipatru, păşi în Siria cezarianul Dolabela, dela care Hircan obţinuse eliberarea iudeilor din Asia Mică, de serviciul militar. Pe cine, dacă nu pe principile miop, a contat cel puţin Malih în împrejurarea de faţă? Dacă ar fi biruit Dolabela, atunci Irod, ca partizan al lui Casie, ar fi perit. Anume în acest timp vestita Cleopatra a Egiptului a trimis în Siria cererea către Dolabela, ca să i se trimită oştire, cu care după toată probabilitatea trebuia să facă expediţia sa prin Iudeea. Nu era să se alipească la această oştire şi iudeii destoinici în ale armelor? In tot cazul de însuşi Hircan nu era nimic de temut, ca el să poată zămisli sau să execute un astfel de plan. Dar Malih era pe deplin în stare să stârnească Iudeea în favoarea cezarienilor. Deaceea de dânsul se temea nu numai Irod, ci şi Casie, biruitorul de până atuncea şi conducător al republicanilor, care asediase pe Dolabela în Laodiceea. Ei amândoi convenіră să piardă pe acest patriot, prietenul credincios al lui Hircan, prin putere sau prin vicleşug. In timpul unui ospăţ în Tir, unde Malih sosise pentru eliberarea fiului său, unii legionari romani din ordinul lui Irod, au tăbărât asupra lui Malih şi-l uciseră. Hircan, care la vestea morţii lui Malih căzu în letargie, încredinţă totuşi pe Irod, că această moarte a urmat din porunca lui Casie. Nefericitul principe era aşa de fricos, că deşi el în inimă plângea pe Malih, ca pe prietenul său credincios, totuşi pe faţă el înfiera cu numele de trădător al patriei, ca meritând în totul asemenea moarte.

Lupta uriaşă în statul roman pentru continuarea jalnicei republici sau pentru întărirea nouei născute monarhii, a pricinuit în genere iudeilor multe suferinţe şi supărări. In provincii pe nică pe ceas se schimbau autorităţile, instalându-se când un partid, când celalalt, şi aceştia cu toţii cu o cruzime necruţătoare făceau strângere de bani şi înrolări de oameni în armată. Repulicanul Brutus opera în Asia Mică nici decum nu mai moale decât cezarianul Dolabela şi decât Casie în Iudeea. Iudeilor prin oraşele Asiei Mici le era cu atât mai rău, că grecii se folosau de turburările din stat, ca să-i apese şi chiar să-i împedece dela actele lor religioase. Decretul dat în favoarea libertăţii religioase a iudeilor din partea lui Lentul, Cezar şi Dolabela, fusese cu totul uitate, îndată ce se depărtă ultimul. Iudeii din marele oraş Eferul, cărora sfatul orăşenesc le interzisese de a păzi sâmbăta, şi chiar pentru

paza religiei lor, fixă un ştraf bănesc, se adresară în această extremitate lui Brutus, care rezida în acel timp în Asia Mică, şi nu fără greutate obţinură dela el permisiunea de a trăi după legile lor. Brutuş deasemenea n'a fost indiferent nici faţă de darurile băneşti, dacă ele eraŭ solide. Dar acest nou decret despre libertatea religioasă s'a observat numai până atuncea, până când Brutus s'a unit cu Casie pentru ducerea unui războiu decisiv contra cezarienilor.

După îndepărtarea lui Casie din Siria anume pentru acest războiu, patrioţii în Iudeea se siliră să smulgă cumva puterea din mânile fraţilor idumeeni de oare ce protectorul lor nu le putuse arăta nici un ajutor. Fratele lui Malih păşi contra lor făţiş, şi nu fără ştirea lui Hircan puse mâna pe unele fortăreţe. Un oarecare Felix, având la dispoziţia sa un detaşament de soldaţi străini, cu ajutorul iudeilor înarmaţi tăbărî asupra lui Fazail în Ierusalim. Pe de altă parte se amestecă în treabă ruda casei asmoneice Ptolomei, prinţul de Colhida, care era căsătorit cu fiica nefericitului Aristobul. Acesta concepu planul să proclame rege al Iudeei pe cumnatul său Antigon, ultimul dintre fiii rămaşi ai lui Aristobul. In favoarea acestui plan el înduplecă pe locţiitorul roman în Siria, Fabius, şi pe unul din conducătorii oraşelor, puşi de Casie, în schimbul alianţelor provinciale din Siria şi Fenicia. Această alianţă contra idumeilor, pentru o vreme a făgăduit se pare un succes favorabil, cu atât mai mult că însuş Irod tocmai în acest timp s'a îmbolnăvit. Dar îndată ce s'a însănătoşat Irod, îndată şi planul pus la cale s'a spart ca o beşică de aer. Idumeeni au triumfat asupra vrăjmaşilor lor, şi Hircan a trebuit să încoroneze pe Irod la intrarea lui în Ierusalim cu palmier de biruinţă [1]). Ca să scape de primejdia acestui om puternic, Hircan voi să-l lege cumva de casa sa, şi logodi pe el cu nepoata sa, aşa de vestită după frumuseţa sa şi mai târziu aşa de nefericita Mariamna. Aci se puse la cale planul de a uni prin legături conjugale viţa de jertfă cu călăul. Alexandra şi mama ei, conlucrară cu râvnă la această căsătorie



Casă orientală fortificată.

1) I. Flav. Antt. XIV, 11, § 7; 12, § 1.

așa de vrednică de plâns, uitând că tatăl miresei Alexandru, mulțămită intrigilor tatălui mirilor își perduse viața sub secure. In genere acest fericit prilej folosi așa de mult idumeenilor, că toate necazurile în lumea politică de atuncea, deși se păreau vătămătoare pentru dânșii, le oferi numai o mare putere. Oștirea republicană fu cu totul sfărâmată la Filipi. Comandanții Brutus și Casie căzură: în capul statului roman ajunse al doilea triumvirat, alcătuit din Octavian, nepotul lui Cezar, Antonie și Lepid. Irod și Fazail tremurau în fața urmărilor acestei răsturnări, de oarece ei în timpul lor lucrase foarte râvnitor în folosul protivnicilor acestui triumvirat, și cu deosebire pentru Casie. Deasemenea aristocrații iudei grăbiră spre Bitinia, spre biruitorul Antonie, ca să-i ducă o jalbă contra neomeniilor fraților idumeeni. Dar Irod știu să împrăștie norul, ce se ridicase asupra sa. El deasemenea se înfățișă înaintea lui Antonie cu limbă lingușitoare și cu o sumă însemnată de bani și în urma acestora Antonie își aduse aminte că mai înainte el se folosise de ospitalitatea lui Antipatru. La această părere așa de favorabilă pentru Irod, au putut îndupleca pe Antonie încă și ghibăcia și supușenia omului capabil pentru orce. El refuză jalba aristocraților iudei și cu semne de onoare concedià pe Irod. Hircan nu îndrăsni să ridice nici o plângere contra lui Irod, iar el, cu ajutorul unui dar respectabil, în forma unei coroane de aur, obținu numai de aceea, că iudeii, dați de Casie în robie, să fie iară eliberați și să li se restitue posesiunile lor de pământ. Glasul poporului însuși, care acuși-acuși dădea a se înțelege dupre sine prin soli, a fost lăsat fără nici o atențiune. O solie alcătuită din o sută de oameni, care se prezentaseră lui Antonie la Dafna, aproape de Antiohia, acest din urmă admițând cu greu să fie ascultată, porunci ca 15 oameni din ei să fie închiși în temniță, când Hircan care fusese aicea de față însuși, la întrebarea lui Antonie, declară, că frații idumeeni, sunt singurii capabili pentru cârmuire. O solie încă și mai numeroasă alcătuită dintr'o mie de persoane onorabile, care nu se putuse împăca cu aceea, ca poporul iudeu să fie dat pe mâna unor cârmuitori idumeeni, se silea să obțină audiență la Antonie în Tir, dar nu putură să obțină



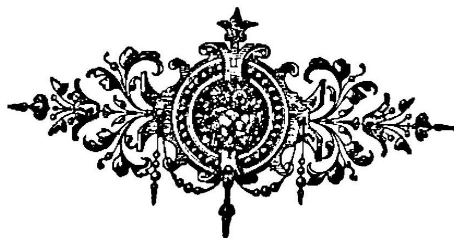
Enuper (Cât., I, 13).

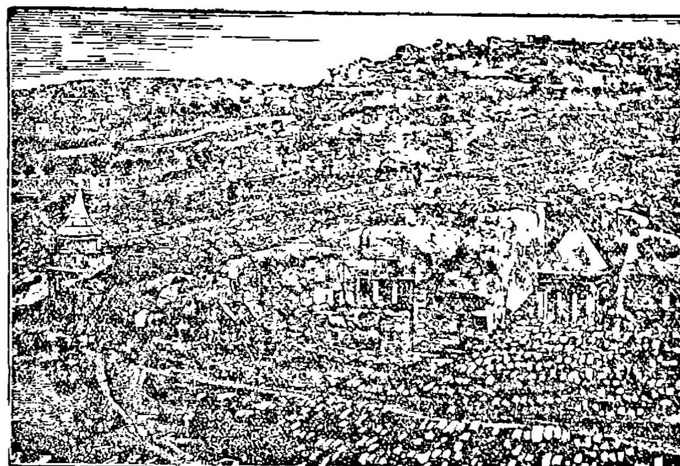
această audienţă şi fură primiţi numai de locţiitorul său şi de Irod cu Hircan, şi cu acest prilej o parte au fost măcelăriţi de romani, parte puşi în cătuşe. Pe cei în cătuşe, Antonie după aceea porunci să fie supuşi la torturi, iar amândoi fraţii îi numi cârmuitorii Iudeii cu titlu de tetrarhi.

Intre acestea fericirea încă odată pare că ar fi voit să se întoarcă cu spatele către fraţii iudumeeni, şi iară se înalţă casa căzută a Asmoneilor. Parţenii, agitaţi de republicanii romani fugiţi, săvârşiră, sub conducerea fiului de rege Pacor şi a comandantului Babzafan, o fericită încursiune în Siria şi Asia Mică, pe când Marcu Antonie îşi petrece timpul în braţele seducătoarei regine Cleopatra. Dacă parţii deja şi fără asta erau duşmănoşi dispuşi contra idumeenilor Iras şi Iazail, ca aliaţi ai Romei, apoi ei încă şi mai mult erau agitaţi contra lor de Lisanie, fiul lui Ptolomeiu, care se află în legătură cu casa lui Aristobul. Lizanie făgăduise comandanţilor parţi mari sume de bani, dacă ei vor înlătura din cale pe cei doi fraţi uricioşi, vor înlătura pe Hircan şi vor oferi coroana ultimului reprezentant al casei Asmoneilor, şi anume lui Antigon. Parţii se învoiră şi cu două detaşamente se îndreptară spre ţărmul mării şi după aceea spre Ierusalim. La muntele Carmil, la armata parţilor li se alătură o mulţime de iudei, care declarară că doresc să le ajute la eliberarea de jugul veneticilor. Detaşamentul armatei iudaice sporea la fiecare pas; dar de oare ce expediţia avangardei parţilor li se părea prea înceată, apoi ei plecară înaintea lor spre Ierusalim şi, unindu-se cu mulţi ierusalimleni în capitală, aceşti patrioţi împresurară palatul Asmoneilor. Irod, care se află în acel timp în capitală, izbuti împreună cu Fazail să-i alunge, dar ei se aruncară spre muntele templului şi clasa de jos a populaţiei Ierusalimului, deşi neînarmată, susţinu detaşamentul, care se lupta pentru Antigon. Intre acestea se apropiară sărbătoarea corturilor şi din toate părţile Iudeii curgeau spre capitală mulţime de popor, care tot stătu de partea lui Antigon. Partizanii lui Antigon aveau la dispoziţiunea lor toate porţile oraşului, aşa că partidul idumeu se mărginea la palat şi citadela fortificată. Pacor, paharnicul


Ruinele Tirului.

regelui, deja se apropiase de Ierusalim, dar încă nu dăduse cuvântul decisiv şi se referea paşnic către fraţii idumei. El sfătui pe Hircan şi pe Fazail să plece în calitate de delegaţi către Babzafan, ca să pună cu dânsul la cale chestiunile litigioase, dar cu acest prilej să nu scape din vedere nici pe Irod. Când trimişii se prezenteră la comandantul parţilor în Edina (Chezib), atunci ei imediat au fost închişi şi puşi în cătuşe. Fazail se lipsi singur de viaţă, iar Hircan fu reţinut în calitate de captiv, după care i s'a tăiat urechile, ca pe viitor să-l facă incapabil pentru cinul arhieresc. Pe Irod cu vicleşug deasemenea voiră să-l prindă şi să-l ia în robie, dar el, fiind prevenit de unele persoane devotate lui, scăpă de robie prin fugă noaptea pe întunerec. Impreună cu sine duse şi pe femeile familiei sale şi pe mireasa sa Mariamna şi se depărtă în fortăreaţa Masada, unde el lăsă femeile sub supravegherea fratelui său Iosif, ca să se retragă deacolo mai departe. Poporul îl petrecu cu blesteme. Antigon a fost imediat proclamat rege al Iudeei. Pe Prinţul superficial Hircan parţii l-au dus în Babilonia. Antigon, sub numele evreesc Matatia, se recunoscu deplin rege; el porunci să bată monedă sub numele sale evreesc şi grecesc: „Matatia, arhiereu şi comunitatea iudeilor", şi deasemenea „regele Antigon" cu cunună, cu ramură înflorită sau cu cornul belşugului, ca emblemă. Armatele ajutătoare parţiene se retraseră; garnizoana romană, care încă mai rămăsese în unile fortăreţe, fu nimicită de Antigon. Astfel Iudeea încă odată a fost curăţită de oştirile străine şi putu pentru o vreme să se dedee visului dulce despre restaurarea neatârnării aproape după treizeci de ani grei de zguduiri lăuntrice şi de lupte sângeroase.





Valea lui Iosafat

CAPITOLUL XXXI.

ANTIGON ȘI IROD CEL MARE.



Când starea lucrurilor era în cea mai mare măsură favorabilă lui Antigon, în sensul consolidării autorității sale, stăpânitorii romani se aflau în dușmănie crudă și în războiu între dânșii. Răsăritul, către care se raporta Octavian cu indiferență, era pentru Antonie, căruia îi revenise mai curând locul iubit de lux și de strălucirea trufașe, decât câmp de strălucită slavă militară. Îmbrățișările delicate ale Cleopatrei făcuse pentru dânsul răspingătoare lagărul aspru al zeiței războiului. Parții, asupra țării cărora atentase puternicul vultur roman, îi arătară o vitejască împotrivire. Prin urmare, dacă Antigon ar fi știut să susțină asupra neamului idumeu și romanilor o mânie înflăcărată a poporului; dacă el ar fi posedat deasemenea spiritul întreprinzător al unchiului său Alexandru, atunci înseși romanii în loc să fi privit la dânsul ca la un dușman, mai cu plăcere l-ar fi făcut prietenul sau aliatul lor, ca prin ajutorul lui să pregătească dificultate pentru parți. Atașamentul lor de Irod, care se fondă exclusiv pe interes, n'ar fi fost nici decum o pedică;

iar ei l'ar fi aruncat în praf, din care-l ridicaseră, dacă numai ar fi putut aștepta dela Antigon aceleași servicii. Legatul Antonie Bentidie, care avea însărcinarea să ducă războiul contra parților, păși spre Ierusalim numai cu scopul jefuirii, și nu păși spre asediere. Pentru Antigon ar fi fost ușor să-l înduplece să fie de partea sa, cum s'a văzut în realitate ușor de înduplecat ajutorul lui de comandant Silon, lăsat în Iudeea. Muntenii Galileei deja se exprimase pentru Antigon și stăteau pentru dânsul cu îndărătnicie proprie unor asemenea neamuri. Sepforisul în Galileea, a fost transformat de partizanii lui Antigon într'un lagăr înarmat. Viteaza garnizoană a Iopiei deasemenea ținea partea lui Antigon. Afară de aceasta, în peșterele Arbela locuiau neobosiții partizani, care, deși puțini folositori în luptă deschisă, totuși puteau fi periculoși vrășmașului din spate. Dar Antigon nu avea niciun fel de însușire militare și de stat. El nu știa nici decum să se folosească avantajos și decisiv de acele mijloace militare, care cu așa belșug i se prezintau la dispoziție, așa că nu s'a statornicit nici o legătură între cele două centre de acțiune militare: între nordul galileian și sudul iudeu, pentru ajutor reciproc. Toată activitatea lui s'a mărginit la scopuri mărunte; pasiunea lui predominantă era simțul de răzbunare contra lui Irod și a fraților lui, și ea, în loc de susținere, numai slăbea energia lui. El nu știu să se ridice până la acea situație cu adevărat regală, cu care el ar fi putut simți față de veneticii idumeeni mai mult dispreț de cât ură. Dar în timpul cârmuirii lui, care a durat aproape patru ani, el n'a intreprins nimica mare și decisiv. In anul întâiu al cârmuirii lui, el avu a se lupta numai cu un singur vrășmaș: cu fratele mai mic al lui Irod, Iosif, care în genere avea la dispoziția lui numai 800 de oameni, și încă închiși în fortăreața Masada. El nu putu să ia nici măcar această fortăreață, ca prin aceasta să lipsească pe protivnicul său de un punct de sprijin.

In cârmuirea lăuntrică, Antigon deasemenea n'a știut să atragă de partea sa persoanele influente până întru atâta, ca ele să stea în totul de partea cauzei sale. Chiar căpeteniile sinedriului, Șemaia și Aftalion, deși ei nu iubeau pe Irod din pricina îndrăsnelei lui fără margini, erau dispuși dușmănos contra lui Antigon, contra lui deasemenea era și poporul devotat fariseilor. Pricina dușmăniei contra ultimului cârmuitor asmoneu e greu de explicat. Nu se aplecase oare Antigon către părerile saduceene, sau nu era cumva între reprezentantul autorității regale și reprezentul lui vre o rivalitate per-

sonală? Nu se știe. Pentru ultima pricină totuși vorbește un caz, care în sine este neînsemnat și care ne dă putința să conchidem la raport prietenos între dânșii. Poporul, în ziua curățirii, în valuri dese însoți pe regescul arhiereu după sfârșitul sfintei slujbe, cum era obiceiul, dela templu pânăla locuința lui. Dar iată văzind pe membrii Sinedriului, Șemaia și Avtalion, el părăsi cu totul pe arhiereu, ca să alcătuiască suita de onoare acestor doi iubiți învățători de lege. Antigon înciudat de înjosirea suferită, își exprimă sentimentele sale relative de acești doi membrii ai Sinedriului într'o salutare ironică la care acești din urmă răspunseră regelui într'un chip tot așa de ofensator. Această încordare a raporturilor cu persoanele de o extraordinară influență împreună cu neexperiența sa în arta militară precum și în cârmuirea statului, atrase asupra casei sale și a poporului, cea mai mare nenorocire. Cu totul alte însușiri avea Irod, adversarul și rivalul său, care poseda toate cele ce lipsau lui Antigon. El necontenit făcea să-i surâdă din nou fericirea totdeauna, când pentru o clipă îl părăsea. Situația lui Irod după fuga sa noaptea din Ierusalim, a fost așa de disperată, încât el, fiind expus totodată în timpul fugii sale și atacului din partea populațiunii iudaice, intenționa să-și curme viața. Incurcarea sa de a îndupleca să fie de partea sa prințul nabufteu Malih, cu care el se afla în raporturi de rudenie și cu alianță, și căruia el îi dăduse în păstrare tezaurul familiei sale, s'a dovedit neizbutită. Acesta din urmă îi trimise poruncă să nu intre în provincea sa, de oare ce el n'a voit să turbure pe părți, care pusese pe Antigon rege. Din această causă Irod totuși a rătăcit prin pustia Idumeei, neavând nici un fel de mijloace, deși în același timp neînduplecat își făcea cele mai vaste planuri. El plecă în Egipt. Propunerea ce-i făcu Cleopatra să intre în slujba ei în calitate de comandant militar, n'a primit-o, deoarece gândurile sale erau mereu preocupate de visul la coroana Iudeei. Apoi se urcă pe o corabie și plecă la Roma. Intre acestea, împedecat de furtună și vreme rea, el a sosit la Roma tocmai în cel mai favorabil moment, când Octavian și Antonie iar se uniseră unul cu altul după pacea dela Brundzvig. Lui nu-i fu greu să convingă pe Antonie, cât de folositoare i-ar fi acestuia serviciile sale în războiul contra parților, și că Antigon, râdicat pe tron de parți, a fost și va rămânea vrășmașul neîmpăcat al Romanilor. Antonie a fost în genere cumpărat de îndămânarea și mintea lui Irod. Deaceea el a pus pentru dânsul o vorbă bună la Octavian și acesta din urmă nu-i putea refuza nimica. El poate izbuti să convingă și pe

unii din iudeii influenţi din Roma să pună deasemenea cuvânt către puternicii capitalei. Şi iată el reuşi, ca în curgere de şapte zile senatul să-l recunoască formal de rege al Iudeei, şi Antigon fu declarat duşman al Romei (în iarna anului 40). Aceasta a fost a doua lovitură mortală, pe care Roma o aplică poporului iudeu, deoarece ea îl dete pe mâna miloasă or duşmănoasă a unui străin, semi-iudeu, idumeu, care tindea la răzbunare pentru ofensele sale personale, şi pentru aceasta el a trebuit să plătească tribut Romei[1]).

Irod, cu strălucit succes ajungându-şi scopul ambiţiunii sale, renunţă la acele onoruri, cu care-l încărcă Antonie în Roma, ca pe cât posibil mai repede să se realizeze titlul obţinut de dânsul, de rege al Iudeei. El părăsi Roma şi debarcă în Acco, unde prietenii, pe care reuşise să şi-i câştige, îl susţinuse în inevitabila luptă a pretendenţe, cu banii atât de necesari sieşi; şi între aceşti prieteni era cel mai bogat iudeu antiohian Saramala, care nutrea un deosebit devotament către fiii lui Antipatru. Mulţămită acestor bani, el adună o armată de mercenari, supuse sie o însemnată parte a Galileei şi se îndreptă spre sud, ca să elibereze fortăreaţa Masada, unde fratele său Iosif era cumplit strâmtorat de antigonieni. Din armatele romane, pe care Bentidie i le trimise în timpul expediţiei lui contra parţilor, sub comanda lui Silon, el a avut puţin concurs, sau pentrucă acest comandant fusese cumpărat de Antigon, sau pentrucă primise ordin secret să nu stea de partea nici unuia din pretendenţii iudaici, ci să-i lese să-şi reguleze trebile cu propriile lor puteri. Deaceea ei nu-i dădură ajutor la asedierea Ierusalimului; Irod a trebuit din această cauză să se retragă dela sud şi strămută bătălia în Galileea, unde el luă Simforisul şi risipi pe partizanii din peşterele Arbelei. De ce dispoziţie erau însufleţiţi aceşti din urmă, dovedi un bătrân dintre ei. După ce toţi cei ascunşi în peştere dintre partizani au



Tronul regal (asirian)

1) I. Flavie Antt. XIV, 13, § 5; XV, 2, § 3.

fost nimiciţi cu foc şi sabie, acest bătrân ucise pe cei şapte fii ai săi cu propria sa mână, se prăbuşi asupra lui Irod cu înjurături pentrucă, om de origină netrebnică, a îndrăznit să atenteze la regatul Iudeei şi la coroana de rege. Şi deşi acest din urmă i-a făgăduit ertare, bătrânul se aruncă dela uşa peşterei în prăpastie.

Faţă cu nehotărârea romană şi a celor ce s'au abătut de amestecul energic în războî, acesta din urmă s'a prelungit, de oare ce şi al doilea subşef de comandant Mahera, pe care Bentidie, pentru ochii lumii, l-a trimis în ajutor lui Irod în Iudeea, n'a întreprins nimica decisiv. Atunci Irod s'a văzut nevoit să meargă personal în lagărul lui Antonie, care atuncea asediase Samosato. Pentru serviciile, ce Irod îi arătase în acest lucru şi deasemenea cedând darului de convingere din cuvântarea lui,



Ceremonia nupţială orientală.

Antonie porunci unuia din comandanţii săi Sozie, să păşască serios cu două legiuni contra lui Antigon şi să introducă pe tron pe rege, având de partea sa bunavoinţa romană. Intărit cu această armată de ajutor, Irod se întoarse în Galileea, dar situaţia lucrurilor le găsi cu totul schimbate. Fratele său Iosif, căruia el îi oferise armata sa, cu porunca, ca până la întoarcerea sa să nu întreprindă nimic, ci numai să menţină sub sine fortăreaţa, întrase în luptă deschisă cu Antigon aproape de Ierusalim şi în această luptă îşi pierduse viaţa. Armata lui Irod fusese împrăştiată, galilienii se aflau în plină răscoală, şi comandantul roman Mahera se raportă destul de indiferent către toate acestea. Irod, din această cauză, a trebuit să înceapă din nou cucerirea ţării, şi izbuti, deşi iarna proaspătă de atuncea împedeca expediţia, să curăţe ţara de antigonişti chiar pânăla Ierusalim şi să-şi răzbune

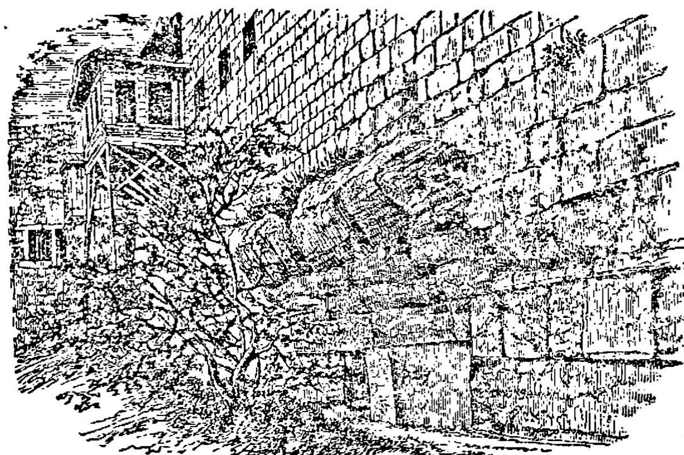
pentru moartea fratelui său. Aprins de dorul răzbunării, el duse acest război cu o cruzime neînduplecată; cinci oraşe din apropierea Ierusalimului cu locuitorii lor, în număr pânăla două mii, el a ordonat să fie arse, pentru că erau de partea lui Antigon. Cu apropierea primăverei păşi la asedierea Ierusalimului; prăznui înainte de aceasta în Samaria, cu mânile pătate de sângele compatrioţilor, căsătoria sa cu Mariamna, deja demult logodită cu dânsul, contra unchiului căreia anume şi ducea el războiul. Noua căsătorită putea să presimtă tare bine, că omul, care acum era plin numai de sentimente de răzbunare faţă de asmoneii rămaşi, va deveni curând călău şi pentru dânsa, şi pentru tot neamul ei. Cu toată nesinchisirea sa, el totuşi după asta părăsi pe femeea sa idumeianca Dorido, deşi dela dânsa i se născu deja un fiu, cu numele Antipatru.

Indată ce Sozie cu numeroasa armată, ce consta din pedestrime şi cavalerie romană şi din detaşamente ajutătoare siriace, intră în Iudeea, atunci asedierea Ierusalimului s'a dus serios, deşi timpul era încă aspru şi transportul proviziilor de traiu pentru romani adesa era împedecat de bandele salbatece, formate la vreme de războiu şi ascunse în munţi. Armata asediatoare cuprindea în sine aproape o sută de mii de oameni şi ocupa aceeaşi poziţie, pe care o ocupase Pompeiu cu 27 de ani înainte de aceasta, adecă spre nord de Ierusalim, în faţa muntelui templului. Ea ridică valuri, săpară şanţuri, aşeză maşini spărgătoare de ziduri. Cu sosirea primăverei, când sub influenţa căldurei repede se coapse secerişul, asediul se continuă fără întrerupere. Impresuraţii, deşi răbdând neajunsuri, se apărau cu vitejie de leu şi aşteptau o minune deosebită din ceriu, care, după părerea lor, trebuia să apere templul sfânt şi oraşul de mânile păgânilor şi de poporul cel uricios. Ei adesa făceau eşiri ascunse şi alungau pe cei ce lucrau, dărâmau lucrările de asediu începute, ridicau zid nou şi îngreuiau lucrările asediatorilor până întru atâta, că ei după trecere de o lună încă nu se mişcase cu ceva înainte. Amândoi membrii sinedriului, Şemaia şi Avtalion, totuşi se exprimau contra împotrivitorilor şi sfătuiau să deschidă porţile lui Irod. După părerea lor religioasă, ceriul a trimis pe Irod în calitate de bici pentru popor, ca să-l pedepsească pentru păcate. Antigon se vede că nu a avut putere sau bărbăţie să pedepsească asemenea răzvrătiţi. Intre acestea nu toţi fariseii respectabili împărtăşiau această părere. O parte tare considerabilă din ei, sub conducerea lui Bene-Baba, dintr'un neam foarte influent după vechimea şi evlavia lui, era cu mare

râvnă devotată lui Antigon și se ridică contra propunerei de a da vrășmașului orașul. Această dezbinare lăuntrică, împreună cu atacul de dinafară, a și dus probabil la aceea, că peretele orașului de dinafară dinspre nord, după 110 de zile cedă loviturilor mașinilor de asediu și se dărâmă. Asediatorii năvăliră în partea de jos a orașului și în încăperile exterioare ale templului, în care caz asediații, împreună cu regele, se întăriră în partea de sus a orașului și pe muntele templului. Al doilea zid, romanii il atacară iară o jumătate de lună, dar în cursul întreg acestui timp aprovizionară templul cu animalele de jertfă. Ierusalimlenii se apărară cu o bărbăție neobișnuită. Dar situația lor era desnădăjduită. Intr'o zi de sâmbătă, când soldații iudei nu se așteptau la nici un atac, căzu o parte din zidul al doilea, și romanii cu o furie nebună năvăliră în orașul vechiu și în templu, măcelăriră fără cruțare pe toți, fără deosebire de vârstă și de sex, precum și pe preoți, care-și săvârșau slujbele lor. Ierusalimul după o soartă oare care, fu luat iară în aceeași zi, în care-l luase Pompeiu cu 27 de ani înainte de aceasta (In Sivan, Iunie, anul 37). Irod cu greu putu să potolească pe soldații înfuriați dela jăfuirea și profanarea templului, și numai prin daruri bogate, date soldaților izbăvi Ierusalimul de dărâmare, ca să nu devină rege peste niște ruine. Antigon căzu în robie. Vrășmașii lui la nenorocita lui detronare, îi mai adaose o clevetire, cum că el rugându-se pentru cruțarea vieții sale, se tăvălise la picioarele lui Sozie, dar acest din urmă cu dispreț l-a răspins și l-a numit cu numele femenin Antigona. Lui îi mai puseră deasemenea ca reproș, că ar fi ars colonata curții templului și protectorilor le-ar fi făgăduit să le dea cinci sute de fete ca recompensă pentru meritele lor. Prin asemenea clevetiri evident se avea în vedere a-l înjosi în ochii poporului, în calitate de om cu totul nevrednic. Sozie trimise pe principele robit la Antonie, care, după o stăruitoare rugăminte a lui Irod, contrar obiceiului, porunci să fie supus la biciuiri și să-i tae capul, care moarte batjocoritoare, chiar și la romani stârnea indignare. Antigon a fost ultimul din cei opt principi arhierei din casa Asmoneilor, care a cârmuit poporul mai bine de una sută de ani și a încununat Iudeea la început cu mărire și slavă, acoperindu-o la urmă cu rușine și nefericire.

Irod, sau, cum îl numea poporul, robul idumeian, își ajunse scopul celor mai îndrăznețe gânduri ale sale; tronul lui, adevărat, se rezema pe ruine și trupuri, dar el simțea în sine puterea de a se întări și pe asemenea temeiu, chiar dacă el ar trebui să-l ocolească cu un întreg potop de sânge. Crâncina ură contra lui din

partea iudeilor, cărora el fără cel mai mic merit și fără nici un drept li se impusese ca rege autocrat, era pentru dânsul o nimica în comparație cu bunăvoința Romei, și simbolul prietenos al lui Antonie, care însemnau legiuni, și aceste neprețuite pentru dânsul tezaure înlocuiau pentru el aceea ce-i refuzase lui supușii iudei. Ba lui i se păru că nici nu e greu de dobândit iubirea poporului, cum nu a fost greu de dobândit nici domnia. Politica sa el o ducea cu prevedere lămurită; direcțiunea ei într'o anumită măsură îi era indicată de înseși împrejurările, care-l forțaseră să



Porți vechi (în Egipt).

încline în totul către stăpânirea Romei, ca să aibă într'însa un puternic sprijin contra indispoziției poporului. Această indispoziție, apoi încetul cu încetul începu să se înlăture prin aparente cedări nevătămătoare, sau să înăbușe prin o severitate neînduplecată. Această politică a și urmat-o el din primul moment al izbutirii sale în curgere de 34 de ani a cârmuirei sale întregi până la ultima sa suflare, cu sânge rece și cu insistență îngrozitoare și fără suflet. Chiar în turburarea dela luarea muntelui templului, nu-și pierdu sângele rece și porunci armașului său Costabar, de proveniență idumeiană ca și el, să ocupe toate porțile și eșirile din Ierusalim și să prindă pe toți fugarii. Partizanii lui Antigon au fost uciși cârduri întregi, și între dânșii 45 de oameni din cei mai cu vază. Cu acest prilej n'a uitat nici vechile sale ofense. Pe acei membrii ai sinedriului, cari cu 12 ani înainte de asta, agitați de cuvântarea bărbătească a lui Semaia, se hotărâseră să-l osândească pentru ucidere, porunci el să fie toți torturați, cu excepția a două căpetenii. Semaia și Avtalion, de oare ce ei se arătară protivnici lui

Antigon. Neamul lui Bene-Baba deasemenea pentru o vreme a evitat sabia lui răzbunătoare. Insuşi Costabar îl luă sub apărarea sa, de oare ce el, fiind ambiţios, ca şi stăpânul său, visa ca să detroneze cândva pe acesta şi prin influenţa persoanelor, care îşi datorau viaţa lui, să dobândească devotamentul poporului. Pe un cărturar, Baba-ben-Butu, care aparţinea poate tot acestui neam, Irod porunci să-l orbească. Averea tuturor condamnaţilor şi torturaţilor, el porunci să se confişte în folosul hasnalei sale, de oare ce el dela dascălii săi romani, a înţeles temeinic avantajele proscrierei şi confiscării averii. Cu comorile ce se îngrămădeau zilnic el putea necontenit să-şi păstreze bunăvoinţa lui Antonie, care pentru viaţa sa risipitoare şi pentru satisfacerea, lăcomiei Cleopatrei, avea necontenit nevoe de bani. Toate aceste silnicii poporul le suporta acum cu răbdare, de oare ce se săturase de răscoale şi de răsboae, care, cu unele întreruperi neînsemnate îi ruinase buna sa stare în curgere de 33 ani. Poporul însătoşea după linişte şi era bucuros să se afle sub dominaţia măcar a unui aşa rege, care măcar de ochii lumii să mărturisască totuşi iudaismul şi, cum se putea nădăjdui, să nu atenteze la obiceiurile părinteşti. Nu puţini erau şi de aceia, care atraşi de îndemânarea a toate biruitoare de energia lui Irod, îi erau devotaţi lui sincer, şi el nu perdea ocazia să răsplătească bogat pe unii ca aceştia pentru devotamentul lor. In genere el avea totuşi puţină încredere în indigeni; el simţea că nemulţumirile lor pentru felul cum a ajuns el pe tronul regal şi cum acest tron a fost întărit pentru dânsul, nu se putea desrădăcina cu totul; deaceea el, după ocuparea locurilor de onoare, rezervă avantajele iudeilor străini de ţară.

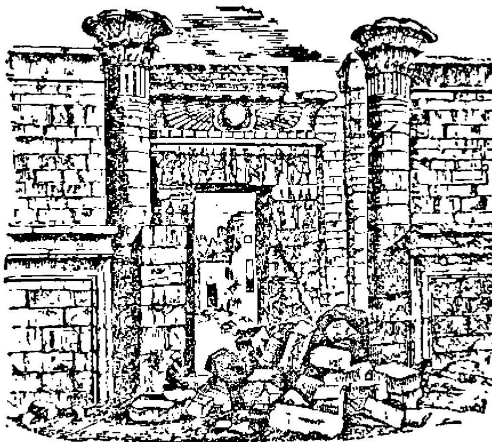
La demnitatea de arhiereu el, ocolind casa asmoneilor, numi pe un oare care Ananil, adevărat, din neamul lui Aaron, dar care nu aparţinea nici familiei Asmoneilor, nici vre unei alte familii respectabile preoţeşti. Dar pentru a nu întărâta sentimentele poporului, care în raport cu religia şi anume a templului şi vrednicia de arhiereu, era cu deosebire sensibile îl dădu drept Iudeu babilonean, de oare ce în Palestina cu plăcere se rezerva iudeilor babiloneni avantajele superiorităţei deosebite de neam, sub acea presupunere, că ei niciodată nu s'au pătat cu căsătorii mixte. Adevărat oare Ananil era de origină babiloneană, asta era îndoelnic; după o mărturie mai vrednică de crezare, acest arhiereu era de provenienţă din Egipt[1]). Irod dădea şi neamul

1. I. Flav. Antt. XV, 1, 4.

său propriu ca vechi iudeu, care s'a strămutat din Babilon, şi voia prin aceasta să şteargă pata ruşinoasă, că el s'ar trage din idumeenii convertiţi cu sila la iudaism. Dacă indigenii care cunoşteau bine adevărata lui origină şi nu credeau aceste poveşti, apoi totuşi el reuşi să înşele pe cei veniţi din alte ţări şi pe păgâni. Prietenul lui de aproape, cronicarul Nicolai Damasceanul, povestea şi alte istorii pe care el le auzise din gura înseşi a lui Irod. Dar de oare ce origina sa, dacă ea ar fi fost adevărată, s'ar fi putut dovedi pe temeiul tablelor genealogice, aflătoare în păstrare la sinedriu, apoi el ar fi poruncit să fie arse din arhivă. Precum la demnitatea de arhiereu, aşa şi după moartea lui Şemaia şi Avtalion la demnitatea de preşedinte al Sinedriului, el a chemat nişte venetici şi în aparenţă babiloneni ai lui Bene — Batira, care se bucurau de bunăvoinţa lui Irod. El rezerva acestui neam mai târziu o mică fâşie de pământ în Bataneea, unde el, sub căpetenia lui Ţamaris, căpetenia neamului lor, a întemeiat un oraş sub denumirea de Batira; Bene — Batira a rămas din această cauză casei lui până la sfârşitul existenţei sale.

Două personalităţi puteau încă să mai ameninţe situaţia lui Irod, un bătrân şi un tânăr, anume Hircan, care purtase cândva coroana şi diadema de arhiereu, şi nepotul său Aristobul, care-şi arătase pretenţiile şi la una şi la alta. Câtă vreme aceste persoane nu devenise încă definitiv periculoase lui Irod, acesta nu putuse să se desfăteze în pace de roadele sforţărilor sale. Hircan, adevărat, se afla în robia parţilor şi deaceea fusese calicit, adecă făcut nevrednic de arhierie, dar parţii erau destul de mărinimoşi, ca să-i dăruiască libertatea, iar iudeii babilionului, stăruind să facă pe nefericitul rege să uite suferinţele sale, il primiră în mijlocul lor cu o neobişnuită prevenire şi cu onoruri, oferindu-i locuinţă în oraşul Nagardeea (Naarda), plin de populaţiune iudaică. Cu toate acestea, Hircan era chinuit de o profundă întristare după patria sa. Irod de aceea se temea, ca el sau iudeii babiloneni să nu determine în favoarea lor pe parţi şi să nu-i facă să redea tronul aceluia, dela care ei il luase. Şi apoi cât de lesne să putea face o asemenea schimbare. Expediţia lui Antonie contra parţilor şi a regelui lor Fraat se dovedise nereuşită. N'ar putea oare biruitorii pentru a doua oară să pătrundă în Siria şi să aducă cu sine pe Hircan, fie măcar şi pentru aceea, ca să-şi răsbune pe regele pentru acel ajutor, pe care el l-a dat romanilor contra parţilor? Irod se temea extraordinar de aceasta şi voia să prevină primejdia. El voi să ia pe Hircan de sub influ-

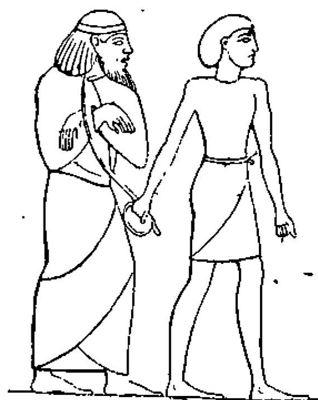
enţa parţilor, să-l aibă aproape de sine ca mai bine să vadă mişcările lui. Cu prefăcătoria proprie lui, Irod deci ordonă, prin prietenul său Saramala, cel mai vestit dintre iudeii sirieni, să înduplece prin daruri pe regele parţilor să dea drumul lui Hircan, şi-l invită să se întoarcă la Ierusalim, ca să împărtăşească cu dânsul tronul şi autoritatea, şi să primească acea recunoştinţă, cu care el îi este dator pentru nişte faceri de bine aşa de mari. In zadar iudeii babiloneni îl sfătuiau pe uşor încrezătorul Hircan să nu se expună pentru a doua oară vârtejului evenimentelor politice lumeşti; el grăbi întru întâmpinarea soartei sale. După sosirea sa în Ierusalim, Irod îl primi în chipul cel mai prietenos, îl numi tată, îi oferi locul de onoare la masă şi în adunările consiliului, şi aceastâ prevenire amăgi până întru atâta pe omul slab, încât el nu observă acea privire bănuitoare, cu care căuta la dânsul vicleanul idumeian.



Poartă veche (din Egipt)

Hircan era astfel dezarmat şi făcut nevătămător. Se afla într'o cuşcă în felul ei de aur. Mai primejdios i se părea lui Irod nepotul acestuia, prin tinereţea sa şi prin frumuseţea sa, stârnea entuziasm, — Aristobul, care avea numai 16 ani şi atrăgea pe toţi în partea sa. Irod, adevărat, socotea să-l lipsască de orice influenţă, să-l înlăture dela arhieria, care-i aparţinea de drept, deşi era cumnatul său, şi împărtăşind prin asta calitatea de venetic; dar acest mijloc nu avu cuvenita sa înrăurire. Mătuşa sa Alexandra, tot aşa de experientă în intrigi, ca şi Irod însuşi, ştiuse să încline pe Antonie în favoarea fiului său. Ea porunci să prezinte lui Antonie portretul celor doi copii, ai săi, Mariamna şi Aristobul, cei mai frumoşi din poporul său, cu convingerea deplină, că asupra acestui erou, slăbănogit de plăceri şi de lux, se poate influenţa în chipul cel mai deplin prin impresii senzuale. Delie, credinciosul partizan al lui Antonie, socotea să scoată din asta un deosebit fel de avantaje; el chibzuia, cu ajutorul frumuseţei minunate a acestor doi nepoţi asmonei, să smulgă pe prietenul său din braţele fermecă-

toare ale Cleopatriei. Antonie uimit de portrete, dori să vadă pe tânăr, și Irod, ca să-l țină departe de puternicul triumvir, nu putu să nu-l numească arhiereu. Se înțelege, că Ananil contra legii și dreptului fu lipsit de rangul său. Prin această înălțare a fiului, totuși nu fu satisfăcută ambițioasa Alexandra, care tainic plănuia să-i procure lui și coroana, pe care o purtase părinții ei. Cu acest scop ea intră în contact cu Cleopatra, care invidia pe Irod și porunci două sicrie, în care să se culce ea cu fiul, pentru ca, fără să stârnească bănuială, să lese orașul și să fugă în Egipt. Dar Irod, căruia i se denunțase această punere la cale, surprinse pe mama și pe fiu în sicrie și astfel împedicară fuga-lor. Deaceea cu atât mai râvnitor deveni el în urma acestora să se gândească ca să se izbăvească cumva de periculosul tânăr. Cu toate acestea Aristobul își atașă inima poporului. Când se arăta el în templu, ochii tuturor se îndreptau spre dânsul, spre figura lui frumoasă și înaltă, și în ochii tuturor se putea citi dorința de a vedea acest ultim vlăstar al casei Asmoneilor împodobit cu coroana regală. Cu forța Irod nu putea lucra contra acestui concurent primejdios, de oare ce ocrotitoarea lui Aristobul, Cleopatra, era atât de puternică în acea vreme. Atunci el recurse la vicleșug. Invită pe Aristobul la Ierihon, reședința sa iubită, și dădu slugilor sale poruncă, ca oare cum glumind să o termene cu acest tânăr în timpul scăldatului în bae, ceeace a și fost executat întocmai. Cu tânărul de 18 ani Aristobul III, muri ultimul descendent al casei Asmoneilor. Ananil se făcu a doua oară arhiereu. In zadar Irod se fățărnici cu cel mai profund doliu cu ocazia morții tânărului său cumnat în zadar tămâe cu mirodenii trupul lui; rudele, ca și prietenii Asmoneilor, îl învinuiau ca ucigaș dar buzele nu îndrăsneau să glăsuiască ceeace clocotea furtunos în suflet.



Captiv (în Egipt).

Această crimă a avut totuși urmări foarte triste pentru dânsul și prefăcu viața lui, până chiar la sfârșitul ei, într'un chin de iad. Nu că doară aceasta ar fi stârnit reproșuri și mustrările conștiinții în această inimă de piatră, ci a instaurat turburări mereu crescânde în casa sa proprie, ceeace l-a stârnit să ducă jertfă pe cele mai scumpe persoane pentru inima lui și-l făcu pe el însuși cel

mai nefericit dintre oameni. Rar când crima în așa legătură s'a răzbunat în trăsături așa de tăioase asupra însuși vinovatului, cum s'a petrecut asta cu Irod. Dar ceeace la o inimă mai puțin împetrită ar fi servit de motiv pentru schimbarea direcțiunii, pentru dânsul a fost numai un îndemn de a săvârși crimă după crimă, de a omorî pe cei de aproape ai săi, rude și copii, și astfel să prezinte un exemplu înspăimântător de putere a tot strivitoare a vieții păcătoase. Alexandra, care-și întemeia ambiția sa pe înălțarea fiului său, văzând acum speranțele sale irealisate, nu întârziă a învinui pe Irod înaintea Cleopatrei ca ucigaș, și această regină peste măsură de pasionată, care-și aruncase asupra posesiunilor lui Irod ochii săi lacomi, se folosi de acest prilej, ca să-l facă urât în ochii adoratorului său. Din această causă Antonie ceru pe Irod la sine în Laodiceea să se justifice de cele întâmplate. Tremurând pentru viața sa, vasalul regișor al Romei plecă într'acolo, dar știu, cu ajutorul bogatelor daruri și a elocvenței, a îndupleca pe Antonie până întru atâta pentru sine, încât acesta nu se uită numai pintre degete la ucigașul lui Aristobul, dar chiar îl distinse cu alese onoruri. Irod se întoarse la reședința sa în dispozițiune veselă, de oarece el evitase o mare primejdie. Adevărat, el se lipsi de o perlă scumpă dela corona sa. Antonie îi luă provincea Ierihonului, mult slăvită prin balsamul său și prin palmierii săi, și o dărui Cleopatrei, pe care el o mai dărui afară de asta aproape cu toată laturea de țărm a Mărei Mediterane. Irod a trebuit să primească dela dânsa costul acestui pământ de vreo 200 de talanți. Dar acești bani de răscumpărare nu puteau nici decum să egaleze cu acea mare pierdere, care-l amenințase. El a trebuit să se arate mulțămit.



Ramură de stejar biblic

Intre acestea la pragul palatului său îl aștepta demonul dezbinării, ca să-i umple sufletul de desperare. Inainte de plecarea sa el încredință pe femeea sa Mariamna bărbatului surorii sale Salomia, care se numea Iosif, și-i dădu ordin secret, ca, în caz de ar cădea el, Irod, în disgrație la Antonie și s'ar lipsi de capul

său, el să ucidă pe femeea lui și pe mama ei. Această idee satanică i-o șoptise lui iubirea de frumoasa sa femee, pe care el nu voia să o lese nici unui succesor, precum și ura în genere către femeile neamului asmoneu. Iosif între acestea, fie din bunătate către Mariamna, fie pentru a-i arăta iubirea deosebită către dânsa a bărbatului ei, sau din răutate, ce membrii acestui neam nutreau unul către altul, îi comunică ei ordinul tainic referitor la moartea ei, și prin aceasta înfipse și mai adânc pumnalul în inima acestei regine nefericite. Când deci s'a răspândit în Ierusalim știrea falsă despre moartea lui Irod, Mariamna cu mama sa voiră să se predea sub protecțiunea steagului roman. De această împrejurare se folosi sora lui Irod, Salomia, însuflețită de aceeași ură către bărbatul ei Iosif și către cumnata sa, de oare ce ea, din mândrie regească, nu voia să se împrietenească cu familia bărbatului său, și-i cleveti pe amândoi către fratele său, acuzându-i chiar și de înțelegere tainică pentru legături imorale. Irod la început n'a crezut, dar după aceea se adeveri clevetirea, când aflase că Mariamna a știut de porunca lui tainică. Mânia lui nu-și găsi hotar; el porunci ca Iosif să fie decapitat, pe Alexandra să o țină în aspră închisoare, și ar fi dat pe Mariamna morței, dacă iubirea către dânsa n'ar fi fost mai puternică decât mânia. Din acest timp în cercul cel mai strâns al familiei lui a fost sămănată sămânța neîncrederei și a urei, care a crescut din ce în ce, până ce el a dat morței silnice pe toți membrii neamului său unul după altul.

Cu toate acestea, fericirea a continuat să favorizeze pe Irod și-l ajută să evite situațiile cele mai triste. Abea trecuse al șaselea an al domniei lui, când asupra capului lui s'au strâns norii mânioși, care ar fi doborât pe un om mai puțin puternic. Sora ultimului preot asmoneu Antigon, rămase încă în viață, se hotărâ să pășească ca răzbunătoare pentru fratele său și pentru neamul ei, adună armata și nu se știe în ce chip puse stăpânire pe fortăreața Hircanion. Abea biruise Irod pe această femee, și el începu să fie amenințat de altă primejdie mult mai serioasă. Cleopatra care în genere ura pe iudei, așa că în timpul unei foamete n'a voit să împartă săracilor iudei pâne la fel ca la ceilalți locuitori ai Alexandriei, cu deosebire dușmănoasă a fost dispusă contra lui Irod și întrebuință toate sforțările, ca să-i aducă vătămare cu ajutorul puterii sale fermecătoare asupra iubitorului de plăceri Antonie. După cum mai înainte după vorba ei a fost decapitat Lizanie, fiul bigamului asmoneu, prințul sirian

Ptolomeu, acelaşi lucru s'ar fi putut întâmpla cu Irod şi cu prinţul nabufteu. Deaceea ea n'a încetat a vătăma lui Irod situaţia prin intrigile sale, îl ispitea prin frumuseţea sa în timpul călătoriei sale prin Iudeea, îndemnându-l să facă ceva aşa fel, ce ar fi putut să supere pânăla extrem mânia lui Antonie. Dar în pătrunzătoarea sa chibzuinţă s'a reţinut dela această momeală. De frica ei şi a poporului, care în ura sa, se gândea la detronarea lui, el îşi căuta astfel loc de refugiu, care cel puţin ar fi fost în stare să-l apere pentru multă vreme şi să-i apere viaţa. El făcu încă şi mai inaccesibilă fortăreaţa prăpăstioasă Masada, care şi afară de asta era accesibilă numai din două laturi, dinspre marea Moartă şi din partea opusă, pe nişte cărări înguste, poncişe şi cotitoare, care treceau peste prăpăstii. Piscurile de granit pe întindere de şapte chilometri el porunci să le prevadă cu ziduri înalte şi tari, cu 37 de turnuri şi locuinţe. In Masada el porunci să se construiască deasemenea un palat magnific cu colonade, băi şi cu podoabe de mozaic, şi să-l întărească cu turnuri contra unor atacuri posibile. Impreună cu acestea, el porunci să se facă mari bazinuri de apă, ca să aibă depozit permanent de apă, când avea şi spaţiu liber, care putea servi pentru sămănatul cerealelor. Dacă toate ar fi devenit neizbutite pentru sine, atunci fortăreaţa sa inaccesibilă dela Marea Moartă putea cel puţin să-i asigure viaţa contra duşmanilor, orcâţi ar fi fost ei. Cleopatra totuşi concepu alt plan în scopul de a-l pierde fără sforţări deosebite. Ea făcu pe Irod garant pentru veniturile ei dintr'o parte de provincie a prinţulu nabufteu Malih, pentru ca să-l târâe în războiu cu acest din urmă, în care caz intenţiile ei erau să nimicească pe aceşti doi vecini, deopotrivă urâţi de dânsa. Aceasta întru câtva i-a reuşit. De oarece Malih a contenit plata regulată


Vedere din Siena (în Egipt)

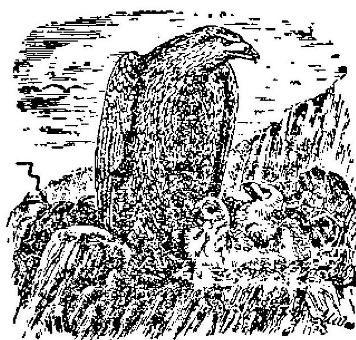

Iazul Esevàn

a tributului, apoi Irod merse cu războiu contra lui. Dar îndată ce el a obţinut asupra lui două victorii (la Dium şi la Canata în provincea Avranita), Cleopatra trimise pe comandantul său Antenian în ajutor prinţului nabufteu, şi armatele iudaice suferiră o aşa de grozavă înfrângere, încât Irod a trebuit să se retragă peste Iordan, dar şi de partea asta nu se putu socoti scutit de primejdie. La asta se mai adaose încă şi un groaznic cutremur de pământ, care se răsfrânse cu deosebire puternic asupra şesului Saron (partea răsăriteană a şesului Ezdrilonului): casele se dărâmară în mare parte şi îngropară sub ruinele lor o mulţime de popor. Dela acest cutremur arhiereii de obiceiu în ziua îndurării în sfânta sfintelor se rugau cu deosebire pentru locuitorii din câmpia Saron, ca ale lor care să nu devină pentru dânşii morminte. Infrângerea, suferită dela nabuftei, şi cutremurul făcură armata iudeilor atât de păcătosă şi pe vrăşmaşi atât de increzuţi, încât era de temut de toate. Dar Irod ştiu să toarne în armata sa o nouă bărbăţie pentru o nouă luptă; la Filadelfia nabufteii au fost zdrobiţi şi se recunoscură tributarii săi.

Abea se instaură pacea din partea asta, şi se ridică o nouă furtună, care zgudui până în temelii lumea romană şi ameninţa să se resfrângă trist şi asupra favoriţilor puternicilor romani. Din acel timp, când Roma şi popoarele supuse ei se aflau sub stăpânirea celor trei bărbaţi de stat: Octavian, Cezar, Marcu Antonie iar aceştia până în fundul sufletului se urau unul pe altul şi se sirguiau să se desfacă unul de altul, ca să obţină monarhie nemăginită, atmosfera politică era plină de elemente distructive, care puteau să se deslănţuiască în fiecare moment. La acestea se adaogă încă ne mai auzita privelişte, că unul din aceşti trei potentaţi se afla în deplină putere la desfrânata şi satanica femee Cleopatra, care prin farmecele iubirei ei se folosea, ca să devină stăpâna lumii, măcar că pentru aceea ar peri toate ţările şi insulele în flacările unui pojar război a toate distrugător. In timpul acesta extrem de neliniştitor un poet iudeu prevesti, sub forma unei prorocii sibiline, în prea frumoase versuri greceşti, despre peirea lumii păcătoase grece şi romane şi despre sosirea zorilor minunate a lui Mesia. Acest prevăzător iudeo-grec prevestea zile groaznice, în care Veliar, contrarul lui Mesia, va ademeni şi va strica pe oameni:

„Măcar că Roma ar domni peste Egipt
Şi ar împărăţi acolo, totuşi cele mai mari din regatele
Nemuritorului Rege se va arăta între oameni.

Şi va veni Prinţul Sfânt care toate ţările pământului
Le va cuceri pentru toate timpurile, cum vor curge veacurile,
Şi atunci va domni mânia neîndurată a bărbaţilor latini:
Trei vor fi atunci ruinând Roma cu desfrâu grozav,
Şi în casele proprii vor pieri toţi oamenii.
Vai ţie, nefericite, vai! Dacă te va apuca acea zi
Şi judecata nemuritorului Dumnezeu, Regele atotputernic!
Dar atuncea va veni deasemenea şi Veliar,
Şi el va face să fumege vârfurile munţilor,
Şi va stârni fundurile adâncului,



Vulturul şi puii săi

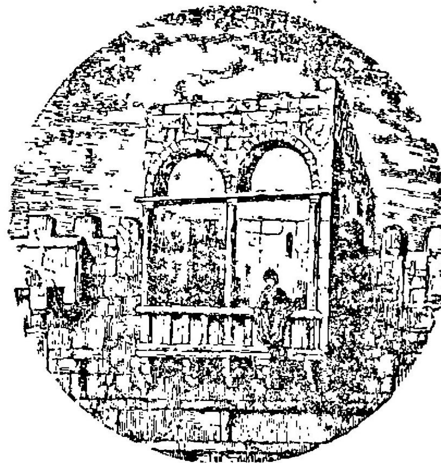
Va face să stea lucitoarea lună şi marele foc soarele;
Vor învia morţii şi multe semne va face
Între oameni. Dar într'însul nu va fi desăvârşire,
Ci numai amăgire părută, şi va amăgi pe mulţi oameni,
Evrei credincioşi aleşi şi alţi bărbaţi
Fără lege şi pe aceia, care încă nu cunoscuse pe Dumnezeu.
Şi puterea focului se va revărsa în puhoae pe pământ,
Atunci va arde El pe Veliar şi pe toţi acei oameni,
Cari şi-au pus într'însul nădejdea lor.
Şi când lumea se va arăta sub mâna femeei,
Care va domni peste ea, şi toate se vor supune ei;
Când după aceea peste tot pământul va domni văduva,
Şi-n adâncul sclipitor va arunca aur şi argint,
Atunci va sosi şi judecata marelui Dumnezeu
Pentru multă vreme asupra lumii, dacă ea va suferi toate acestea.

Timpul acestui necaz în tot cazul a sosit, şi s'a arătat un fel de Veliar în persoana semi-iudeului Irod; dar această nenorocire n'a adus cu sine împărăţia mesianică. Cu declararea războiului între Octavian şi Antonie, s'a aprins o luptă crâncenă între apusul roman şi răsărit, între Europa şi Asia, s'a început lupta internaţională, cum n'a mai văzut lumea de pe vremea lui Alexandru cel Mare. Dar ea s'a terminat repede cu înfrângerea lui Antonie în bătălia dela Acţium.

Irod ca şi vrăşmaşii lui, nu se îndoiră de aceia, că el va peri împreună cu căderea protectorului său principal, de oare ce el a fost cel mai credincios aliat al lui Antonie. Doar în cinstea lui, Irod a numit castelul Baris Antonia, sau Acra, — castelul, care se afla la Nord-Vest dela templu, pe care el poruncise să se întărească cu ziduri şi turnuri înalte, unde a aşezat o puternică garnizoană, ca din el, întrucât era mai sus de templu, să supravegheze toate mişcările dela templu. In timpul războiului contra lui Octavian, el a ajutat lui Antonie cu provizii de traiu. El a fost extrem de agitat, dar reaua lui inimă n'a voit, ca căderea lui să o trăiască ultimii descendenţi ai Asmoneilor, bătrânul de optzeci de ani Hircan, femeea lui Mariamna şi mama ei Alexandra. Pe Hircan el îl învinui, că s'ar fi aflând în contact criminal cu prinţul Nabufteu Mălih, şi pus la baza acestei acuzaţii corespondenţa lui cu vrăşmaşul. Cu apucăturile sale ghibace, el îndată după victoria lui Octavian, trecu de partea sa şi se îngriji, ca să nimicească cu totul marele detaşamente de gladiatori sălbatici ai lui Antonie, care nădăjduiau să străbată prin Siria şi Iudeia în Egipt, ca acolo să se unească cu stăpânul său. Dar el nu putea nădăjdui, ca biruitorul să poată preţui sus această trecere de partea lui şi prin asta să uite devotamentul său înflăcărat către cel învins. După porunca lui, nemernicul Sinedriu, poate sub înrâurirea fiilor lui Batir devotaţi lui, rosti sentinţa de moarte asupra lui Hircan, după care nu era nicio vină alta, decât slăbiciunea fără precedent faţă de ucigaşul neamului său. Acest rege asmoneu n'a fost învrednicit de înmormântare de cinste. Ce se atinge de Mariamna şi de mama ei, apoi Irod, intenţionând să se prezinte biruitorului Octavian Cezarul, dădu ordin armaşului său să le tortureze imediat în fortăreaţa Alexandrion, de îndată ce va veni vestea despre moartea sa. Dar încă înainte de a pleca în această călătorie, el a fost nevoit de împrejurări să facă schimbare personală în sinedriu în ce priveşte compunerea, pe care el altmintrelea te miră de l-ar fi avut de partea sa. Mulţămită acestei schimbări suigeneris, cap al sinedriului a devenit babiloneanul Galed, necunoscut până atuncea, care a dat iudaismului o directivă, care în mii de ramificaţiuni şi încatenări se simte asupra lui şi până astăzi. Pentru plinul de ură şi răutatea vremii, Hilel cu caracterul său bun şi pacificator a fost ca un fel de uleiu pentru valurile violente ale mării.

Hilel îşi trăgea genealogia sa după mamă dela însuşi David

și aparținea unei familii, care a rămas în Babilonia și după eliberarea captivilor. Deși de origină înaltă, el se afla în împrejurări foarte strâmtorătoare și se folosea de susținerea bogatului său frate Șevna. Se pare că împreună cu Hircan strămutându-se din Babilonia la Ierusalim, el a devenit unul din cei mai râvnitori ascultători ai membrilor sinedriului Șemaia și Avtalion, tradiția cărora el de obiceiu a transmis-o cu o literară conștiinciozitate. La aceasta el a trebuit să se lupte cu sărăcia apăsătoare, și dintr-o jumătate de dinar, pe care îl câștiga zilnic, o jumătate o cheltuia la întreținerea casei sale, iar cealaltă jumătate o dădea portarului școlii, ca să capete printr'însul accesul în școală. Odată, când câștiga prea puțin și nu putu satisface pe portar, el în timpul iernei se urcă pe acoperișul plan, ca deacolo să asculte vorbirile legiștilor. Aprofundat cu totul în ascultare, el nu observă cum zapada ce cădea încetul cu încetul îl acoperi, pânăce el de frig înțepeni și aproape îngheță cu totul. In ziua următoare, sâmbătă, fu găsit în această stare sub un gros acoperământ de zăpadă și cu mare greu l-au readus la viață. Cu asemenea povestiri s'a avut în vedere să se proslăvească râvna de ucenic a lui Hilel. Dar se poate crede, că cultura sa el a primit-o anume în școala lui Șemaia și Avtalion, dela care el a și primit cunoștinți despre legile, ce ajunsese după tradiția orală. Trăsătura remarcabilă a caracterului lui Hilel a fost acea bunătate de porumbel, care mâniei buclucașe nici pentru o clipă nu-i dă predominare asupra sufletului; acea adâncă iubire de oameni, care se ridică din propria smerenie și din părerea favorabilă pentru alții; în fine, acea măreție a duhului, care izvorăște din adâncă nădejde în Dumnezeu, care măreție rămâne neclătită și statornică și în clipele celei mai grozave nenorociri. In timpurile de mai târziu el s'a considerat ideal de blândeță și modestie, și istorisirile poetice despre aceste trăsături s'au răspândit cu o deosebită dragoste și cu o vioiuciune de admirat. Doi oameni s'au luptat cu



Casă pe zidul orașului în orient.

ramașag: se poate oare împinge Hilel pânăla mânie? Și unul din ei, care persista în părerea sa, a obosit pe Hilel, deși el o- cupa deja o situație înaltă, cu numeroase întrebări copilărești și cu cele mai insuportabile expresiuni. Hilel necontenit răspundea îndrăznețului interlocutor cu o blândeță neturburată; răspundea satisfăcător la întrebările și la eșirile lui obraznice, fără să scoată vreun cuvânt mânios. După aceea lui Hilel i se adresară păgânii, care voiau să se facă prozeliți cu neîmplinirea condițiilor. Unul voia să învețe tot iudaismul în cel mai scurt timp, cât se poate sta într'un picior; altul să primească numai învățătura scrisă, neprimind adaosele verbale la ea; al treilea ar fi dorit să între în așezământul iudeu, ca să ajungă arhiereu. Hilel la toate cererile acestea dădu răspunsul blând și știu să-i farmece până întru a- tâta pe prozeliți, încât ei renunțară la condițiile lor. Aceluia, care ar fi voit să primească tot iudaismul numai în o singură expresiune oare care, Hilel îi dădu răspunsul într'o glăsuire de aur: „ceeace ție nu-ți place, altuia nu face", – aceasta-i porunca principală, or toate celelalte sunt numai deducțiuni dintr'însa.

Caracterul său pașnic Hilel l-a dovedit de fiecare dată, când mai târziu întâlnea contraziceri vederilor sale. Teoretic, consecvent, sub raport practic el necontenit era cedător, și se raporta indul- gent chiar și către tineri. Despre el se spune, că unui moște- nitor de neam mare, ce se ruinase, nu numai i-a dat ajutorul necesar, dar i-a dat atâta, ca el să poată trăi potrivit cu starea lui; el îi dete un rob să-l servească, și i-a cumpărat chiar cal pentru primblare. Nădejdea în Dumnezeu așeză pe Hilel mai presus de orce frică, și el știa să se impue până întru atâta membrilor casei sale, încât când el odată, la intrarea în oraș, auzi un strigăt de tânguire, atunci cu siguranță adeveri: „sunt încredințat, că acest strigăt de tânguire nu pleacă dela casa mea". In același spirit au fost și alte înțelepte sentințe, care au rămas după Hilel. Una din ele glăsuește așa: „Dacă eu nu mă îngrijesc de mine (de sufletul meu), atunci cine se va îngriji de el? Dacă eu mă îngrijesc numai de mine, atunci cât pot eu? Dacă nu acum, atunci când? Fii ucenic al lui Aaron, iubește pacea, tinde spre pace, iubește pe oameni, și prin aceasta îi vei aduce la adevărata învățătură". Pătruns de conștiința de înalta menire a lui Israil de a reține și de a proclama adevărata închinare lui Dumnezeu, el obișnuit această părere a sa o exprima din convingere adâncă la prăznuirea solemnă a scoaterei apei în templu, zicând: „Dacă eu (Israil) sunt aicea

apoi tot e aicea; Dacă eu nu sunt, atunci cine va fi aicea?" Învățătura Iudaismului se prezenta lui așa de înaltă, încât el se turbura dacă vedea, că el era întrebuințat ca mijloc pentru satisfacerea ambiției: „Cine tinde să-și înalță numele său, îl înjosește; cine nu se îngrijește de învățătură, nu merită viața; cel ce nu învață, acela uită; cine nu se folosește de cununa învățăturii, acela piere".

După Ezdra, Hilel se consideră cel mai mare restabilitor duhovnicesc al învățăturei; pe care el a scos-o din starea de decădere. Meritul lui a fost dublu. Cuprinsul învățăturei arabe, pe care el a împrumutat-o din școala legiștilor Șamaia și Avtalion, el l-a îmbogățit cu vechile tradițiuni, care se păstrau în Babilonia printre captivi din cele mai vechi timpuri. Dar încă și mai interesantă era acea formală prelucrare, pe care o dete el definițiunilor legii orale. El le pogorî la principiile generale, și astfel le ridică din cercul îngust al tradiției și a vederilor simplu înrădăcinate în obiceiuri, la înălțimea de știință exactă. Tradiția, după vederile lui Hilel, poartă baza justificărei sale și a puterei sale obligatorii în sine însuși, și nu are nici măcar nevoe să se recurgă la autoritate. Prin aceasta el, într'o anumită măsură, a pregătit împăcarea între fariseism și saduceism, expunând principiile generale, cu care nu se putea a nu conveni ambele părți, și a voit prin asta să înlăture izvorul periculos al urei pasionate. După părerea lui, nu putea fi nicio deosebire și nicio dispută despre obligațiunea legei orală. Hilel pe de o parte recunoscu principiul saduceu, că fiecare lege numai atunci capătă importanță, dacă ea găsește temeinicie în Scriptură; dar pe de altă parte deasemenea afirma, că această temeinicie se cuprinde nu numai în litera moartă, ci și în presupunerile generale, la care poate să arate textul sacru. Cu ajutorul a șapte pravile de interpretare, legea orală a putut fi scoasă din Scriptură și prin asta să i se dea importanță în calitate lămurit prescrisă. Mulțămită acestor șapte pravile, legislația orală a apărut cu totul în altă lumină; ea deja numai avea de arbitraj aparent, ci purta pecetea universalității și a aplicațiunii incontestabile, și putea fi privită ca decurgând din sf. Scriptură. Aceste pravile după aceea au trebuit nu numai să justifice conținutul deja existent a tradiției orale, ci să și ofere anumite date pentru lărgirea legilor și aplicarea lor la cazurile neprevăzute. Sinedriului astfel i s'a dat un mosștab suficient pentru activitatea sa legislativă, și rațiunii i s'a deschis o sferă largă pentru combinațiuni ingenioase. Hilelevschile pravile, expuse mai târziu unei prelucrări următoare și lărgiri,

serviră de bază pentru acel metod de explicaţiuni şi deducţiuni ingenioase, care alcătuesc cuprinsul Talmudului în sensul propriu al acestui cuvânt.

Aceste pravile de interpretare, care în parte au putut pleca dela vestiţii Şemaia şi Avtalion prin interpretările lor la sf. Scriptură, dascălii lui Hilel, dar pe care acesta din urmă le-a ridicat la sistemă, la început se pare că nu şi-au găsit nici o aprobare. Sunt mărturii, că el le-a aplicat la o discuţie în sinedriu, dar acesta din urmă nu s'a întors asupra lor cu nici o atenţiune; el sau nu le-a înţeles, sau a contestat utilitatea lor. Intre acestea lui Hilel i s'a prezentat ocazia să păşască făţiş cu pravilile sale cu ocazia unei întrebări, de rezolvirea căria se interesa tot poporul, şi ocazia aceasta a dus la ridicarea lui la vrednicia de preşedinte al sinedriului. Ajunul sărbătorii, când trebuia a aduce mielul pashal, se întâmplase, după o excepţiune extrem de rară, sâmbătă, şi sinedriul nu putea da o deslegare cum trebue relativ de aceea: se putea oare să se săvârşească jertfa pashală în ziua odihnei? Hilel, mintea vădită a căruia deja atrăsese asupra sa atenţiunea, se amestecă în această discuţiune şi dovedi, că după pravilile rabinismului, după deducţiile şi analogii, Pasha a mărginit sâmbăta, ca şi orcare jărtfă comună. Discuţia a fost aprinsă, de oare ce de întrebarea aceasta se interesa şi tot poporul numeros adunat la sărbătoare, aşa că la aceasta răsunară puternic şi expresii aprobative şi desaprobative despre Hilel. Unii strigau: „dela babilonean noi a trebuit să aşteptăm cea mai bună deslegare“, alţii ironic observau: „ce bun se poate aştepta dela un babilonean!“ De oare ce sinedriul nu dorea să intre într'o argumentaţie amărunţită, apoi Hilel în fine se referi la tradiţia, primită de el din gura lui Şemaia şi Avtalion, care tradiţie confirma deducţia sa. Numele lui Hilel din acest timp deveni aşa de popular, încât membrii prezenţi ai sinedriului părăsiră locurile lor (nu se ştie, de bună voe, sau siliţi de popor) şi lui Hilel i se oferi locul de preşedinte (aproape de anul 30 a. Hr.). Hilel departe de orce mândrie prin înălţarea la un loc aşa de înalt, îşi exprimă nemulţămirea sa pentru asta şi reproşă membrilor sinedriului. „Ce anume a dus la asta, că eu un neînsemnat babilonean să devin preşedinte al sinedriului? Lenea voastră şi nepăsarea, neatenţiunea la ştiinţa lui Şemaia şi Avtalion“. Irod se pare n'a pus acestei alegeri nici o pedică, parte pentrucă el, ocupat cu chestia despre coroana sa şi despre capul său, înainte de întâlnirea cu Octavian, nu voi să turbure poporul, iar parte pentrucă Hilel, ca babilonean şi ca în-

vățător al iubirii de pace, nu-i era neplăcut lui. Din cauza acestei întâmplări a și stat în capul sinedriului un om, care a împodobit această vrednicie prin virtuți strălucitoare și a arătat o profundă înrâurire la desvoltarea iudaismului.

Intre dispozițiile luate în timpul lui Hilel, două au un interes general și arată, că el privea normal la raporturile de traiu și se raporta la ele cu atențiunea cuvenită. In anul sâmbătal, după lege, trebuiau să se erte toate datoriile. Dar asta, pentru statul vechi fondat pe moralitate, o pravilă așa de înțeleaptă a egalării stărilor organizatoare a averilor, avea în acest timp, când capitalul devenise deja o forță, acel desavantaj, că, clasele avute încetase de a ajuta pe cei săraci, nedându-l împrumut. In vederea unei asemenea împrejurări, Hilel, nedesființând în totul legea despre ertarea datoriilor, statornici ca creditorul, cu sosirea anului ertării, să raporteze în scris judecății, ca acest din urmă să-l perceapă, și astfel să scape prin asta pe creditor dela călcarea legii. Această dispoziție, potrivită cu spiritul vremii, deopotrivă avantajoasă pentru creditor și pentru debitor, poartă menirea greacă de prosvola (predare), de oare ce datoria, după dânsul, trebuea să se predea. Deaicea însă se vede întru cât limba greacă pătrunsese în poporul iudeu în timpul lui Irod, când babiloneanul Hilel a trebuit să întrebuințeze termenul grecesc pentru noua dispozițiune legală. A doua dispozițiune a lui Hilel se atinge de răscumpărarea casei vândute într'un oraș neînconjurat cu zid. După legea biblică, vânzătorului i se lăsa latitudinea ca timp de un an să producă răscumpărarea averei sale, și numai după trecerea acestui an casa aparținea în totul cumpărătorului. Mulți cumpărători abuzau de această hotărâre, când ei în ultima zi a anului se ascundeau, ca să rețină cumpărătura pentru sine. Din această causă Hilel dispuse, ca vânzătorul în asemenea caz să dea suma plătită șefului tezaurului templului, și atunci putea cu forța să intre în stăpânirea casei sale.

Al doilea cin, în calitate de locțiitor, îl ocupă alăturea cu Hilel, eseul Menaim, și anume după stăruitoarea dorință a lui Irod, de oare ce el se bucura înaintea lui de mare încredere. Despre cauza acestui atașament a regelui cu eseul, mai târziu se povesteau următoarele: Menaim încă în vârsta copilărească, în puterea prevederii viitorului atribuită eseilor, ar fi prezis lui Irod, că el cândva va deveni regele Ierusalimului, va cârmui strălucit, dar va greși contra pietății și a cuvioșiei. Ceeace lui Irod i s'a părut fabulos pentru capul unui copil, și despre aceasta el acum își aduse aminte la vârsta matură,

când deja în adevăr purta coroana regală. El imediat ordonă să cheme la sine pe acest prevăzător, vorbi amabil cu dânsul, și întrebă despre durata domniei lui. Dar de oare ce Menaim păstră o tăcere insistentă, Irod întrebă succesiv despre numărul anilor și anume, va domni el zece, douăzeci, treizeci de ani, și de oare ce prevăzătorul nu negă asta prin nici un semn, apoi Irod văzu în asta semn și prevestire bună, că el va domni cel puțin treizeci de ani. Intre acestea Menaim se pare că nu se simțea destul de liniștit în funcția sa: el plecă din sinedriu, după mărturia unora, ca să intre la slujba de pridvor, și lui i-au urmat mulți legiști, care se țineau de Irod, și pentru asta au fost bogat răsplătiți. După altă mărturie mult mai vrednică de crezare, el s'a retras în singurătate, cum cereau dealtfel vederile lui eseene. Succesorul său a fost Șemaia, care prezenta contrapodul și în acelaș timp complectarea necesară a lui Hilel. Despre viața lui Șemaia nu se știe aproape nimica; el era evident palestinian și deaceea luase cea mai vie participare în toate necazurile politice și religioase ale țărei sale natale. Părerile lui religioase erau severe până la chin. Așa, el supunea pe fiul său, care se afla aproape în copilărie, legii despre post în ziua curățirei până întru atâta, că prietenii lui au trebuit cu sila să-l facă să cruță sănătatea copilului. Când nepoata sa odată a născut în sărbătoarea corturilor, atunci până la severitate piosul unchiu a poruncit să ridice acoperământul de pe camera lehuzei, ca să facă din ea cort, așa ca și nepotul său nou născut să poată împlini prescripțiile legii. Cu toate acestea Șemaia nu era deloc un om cu un caracter așa de posomorit și neomenos, cum l-au prezentat unii mai târziu, pe temeiul particularităților școalei sale zilotice seci, unde nu și-l reprezentau altmintrelea, de cât cu bățul în mână. El mai curând se raporta prietenos către fiecare, cum se poate judeca după sentința sa ajunsă până la noi: „Fă-ți ocupația ta cu învățătura obiectul principal, vorbind puțin și lucrând mult, și primind pe fiecare om cu privire prietenoasă". Acești doi reprezentanți ai sinedriului, Hilel și Șemaia au format propriile lor școli, care în multe chestiuni religioase, morale și juridice diferea unul de altul, și mai târziu, în timpul războiului, exercitară o mare influență asupra mersului evenimentelor istorice în direcțiuni opuse. Irod nu bănuia, ce elemente neîmpăcate pentru casa lui se pregăteau pe nesimțitele între zidurile școlii.

Cu inima extrem de agitată - Irod plecă la Rodos spre a se închina lui Octavian Cezar, care după victoria contra lui Antonie, deveni singurul stăpânitor al statului Roman. Trufaș în patria

sa, Irod se prezentă înaintea atotputernicului stăpân al Romei smerit, fără nici un fel de podoabe externe, deși nu fără bărbătească hotărâre. In audiența dela Octavian, Irod n'a tăcut deloc de raporturile sale apropiate cu Antoniu. Dar el putu cu acest prilej să se refere și la aceea, că după primirea știrii despre bătălia dela Acțium, el se despărți de dânsul și-i dădu lui Octavian să înțeleagă, ce folos putea biruitorul să tragă din serviciile și devotamentul lui, pe care el intenționa să o transmită dela Antonie de partea biruitorului. Octavian n'a fost nici destul de nobil, ca să disprețuiască fâpturile fricoase, nici nu se considera până întru atâta de fără grijă și neprimejduit, ca să poată și fără ele. De aceea el primi binevoitor pe pocăitul Irod, îi porunci să-și pună iarăși coroana și-i dete drumul în țara lui cu mari onoruri (în anul 30 a. Hr.). Irod, care știu să se adapteze împrejurărilor, deveni tot așa de credincios adept al lui Octavian, cum fusese mai înainte față de Antonie în curgere de doisprezece ani. In timpul expediției lui Octavian în Egipt contra vrășmașilor săi, el eși întru întâmpinarea lui cu daruri bogate la Acco, aprovizionă pe stăpânul său într'o țară fără apă cu apă și vin, și Antonie încă în viață a putut afla, că credincioșia lui Irod către dânsul n'a fost deloc nesdruncinabilă. Irod n'a fost străin nici de bucuria răutăcioasă, că stăruitorului său vrășmaș, Cleopatrei, nu i-a succes să încurce pe biruitor în farmecele sale ademenitoare, și ei nu-i mai rămăsese nimica, decât să-și ridice mânile asupra sa. Iudeii alexandreni împărtășiră această bucurie, de oare ce și lor li se întâmplase să sufere multe din partea urei ei. Incă nu cu mult înainte de moartea sa, această femeie neomenoasă nimic nu dorea așa, decât ca pe toți iudeii capitalei egiptene, pentrucă erau de partea lui Octavian, să-i măcelărească cu propia sa mână[1]. Pentru acest devotament lui Octavian, iudeii egipteni căpătară întărirea egalității de drepturi cu ceilalți coloniști greci și celelalte drepturi; el până întru atâta se bizuia pe fidelitatea lor, încât alavarhilor iudei le lăsa supravegherea asupra veniturilor vămii pe Nil și pe mare, pe care el le primea de la regii egipteni, dela Ptolomei Filometer și dela alți predecesori ai Cleopatrei. Aceasta

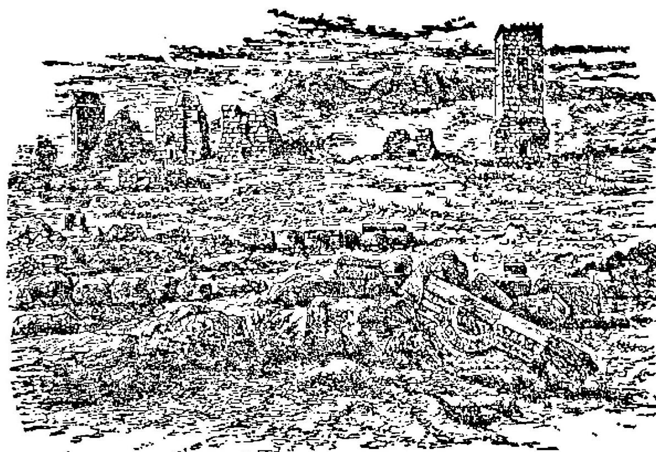


Inchinare înaintea regelui (după un monument asirian).

1. Iosif, c. Apion, II, 5.

era o încredere cu atât mai mare, că primului împărat, care a pus stăpânire pe Egipt, acest grânar al Romei, și în deosebi pe Alexandria, ca port universal, i-a fost extraordinar de interesant, ca nici un senator să nu îndrăsnească să meargă acolo fără permisiune imperială. Când alavarhul principal a murit, Octavian permise, ca succesorul lui să fie ales de iudeii alexandreni, și-i oferi lui, pe numele de Nicanor, toate drepturile predecesorilor lui. El oferi iudeilor avantaje încă și mai mari. In acel timp, când el propriu grecilor alexandreni, din cauza corupțiunii lor, a caracterului lor și a înclinațiunii către turburări, îi mărgini extraordinar în drepturile lor, și nu le oferi nici o autoritate civilă, bà încă îi supuse unui judecător anume designat pentru ei, el în acelaş timp oferi iudeilor să-și aibă propriul lor consiliu (geruzie), care a și existat alăturea cu alavarhul sau etnarhul. Statul administra independent comunitatea iudaică, rezolva neînțelegeri juridice și se îngrijea pentru aducerea la îndeplinire: hotărârile imperiale și deciziile. Și chiar în Roma numeroșilor coloniști iudei, așa numiților libertini, primul împărat dacă nu le oferi niște drepturi deosebite, apoi totuși se referi cu toleranța către religia lor și pilda lui a fost normă în această privință și în timpurile următoare. Acolo ei puteau avea casa lor proprie de rugăciune și să facă adunări de slujbe, deși la aceste adunări în Roma lumea nu privea așa de binevoitor; ci puteau după aceea să trimită anual la Ierusalim prinoasele lor la templu, deși trimiterea de sume mari din Roma la frontieră erau oprite. Iudeii romani aveau deasemenea dreptul să participe la împărțirea pânii la popor. Dacă împărțirea se făcea sâmbăta, apoi lor ea se împărța a doua zi. Așa rânduise asta primul împărat.

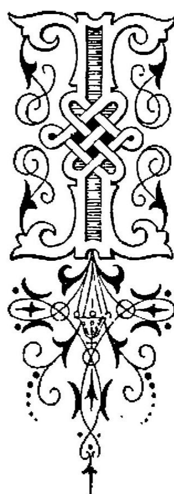
Regelui iudeu, Octavian îi dărui un detașament de gardă al Cleopatrei, 400 de gali sau celți, îi dădu toate orașele romane, luate dela ei, precum îi întoarse și provincea Ierihonului. La Iudeea au fost alipite și orașele Samaria, Gadara și Ipos de ceia parte de Iordan. Din această cauză ea primi iară tot cuprinsul, ce-l avea înainte de războiul civil. Că primul împărat Octavian August, ar fi dat mijloace bănești pentru prinoasele zilnice la templu din Ierusalim, aceasta negreșit era un zvon exagerat de buna sa dispoziție către iudei. Dar în tot cazul e probabil, din pricina lingușirei extreme a lui Irod, că din acest timp în templul din Ierusalim se aducea necontenit jertfă pentru prosperitatea cezarilor romani. Pe de altă parte se știe, că August, ca și soția sa, au dăruit templului vase de aur pentru vin.



Ruinele Palmierei.

CAPITOLUL XXXII

ULTIMA JUMĂTATE A DOMNIEI LUI IROD.

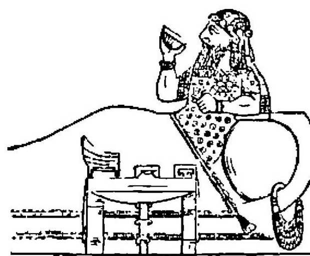


rod acum sta la vârful puterei sale; toate necazurile nu numai trecuse pentru dânsul, ci și conlucrase spre înălțarea și mai mult a sa. Dar de fericirea asta lui nu i-a fost dat să se desfăteze mult, deoarece pedeapsa pentru crima sa urmă pe umbra lui și prefăcu cupa sa de bucurie în amărăciune și nenorocire. In cercul strâns al propriei sale case se săvârși o tragedie, mai tristă decât care nu se putea concepe nici fantazia poetului, și care umplu inima sa de nespusă durere. Mariamna, către care în timpul absenței sale se refereau, împreună și mamei sale ca la niște roabe, află dela șeful temniței sale Soema de porunca tainică, pe care Irod o dase deja a doua oară, ca să nu-i dea ei să mai trăiască după moartea sa. După întoarcerea sa, ea nu mai făcu nici o taină din ura ei față de dânsul, și dacă el începea să vorbească cu dânsa despre iubirea duioasă, ea începea să-i vorbească despre moartea fratelui său și a unchiului său, și despre moartea rudelor sale. Inima lui Irod era torturată de iubirea către această femee frumoasă, posedarea căria satisfăcea sentimentul său

și ambiția sa, și totodată de ura către acest vrăjmaș al persoanei sale și al puterniciei sale. Intr'o stare așa de grea, el era foarte înclinat să asculte intrigile răutăcioasei sale surori Salomia; care-i șoptea, că Mariamna a cumpărat pe paharnicul lui, ca să-i dea otravă. După cercetările ce au urmat apoi s'a dovedit, că Mariamna aflase despre porunca sa tainică, dată lui Soema, și aceste trădări a unia din cele mai devotate slugi ale sale deșteptă gelozia sa încă și mai mult și deslănțui în pieptul său o mulțime din cele mai sălbatece pasiuni. Soema a fost imediat decapitat. Zguduit de aceste grozave încercări, el învinui, înaintea consiliului adunat de dânsul, pe femeea sa de desfrânare și de încercarea de a-l otrăvi. Judecătorii socotiră să-i placă lui, dând sentință condamnatorie la moarte cât mai repede posibil. Amânărei torturei, pe care o avu în vedere Irod, se opuse Salomia, care știu să sfătuiască pe fratele său, că poporul poate să facă răscoală, cu scopul de a elibera pe Mariamna, dacă el o va da supravegherei temnicerului. Din această cauză prea frumoasa femee a Iudeei, principesa asmonee, mândria poporului, în floarea tinereței sale, a fost scoasă la locul de tortură. Ea păși pe el cu toată tăria de spirit, nemanifestând nici cea mai mică slăbiciune sau frică femeească, fiind vrednică de străbunii săi. Mariamna era chipul uimitor al Iudeei, care prin intrigi viclene și pasiuni a fost dusă până la toporul călăului.

După moartea Mariamnei nu se potoli duhul de răzbunare în peptul lui Irod, ci din contra îl stârni spre o furie încă și mai mare. El nu putu suporta această perdere a sa și din această cauză căzu în nebunie și în boală. Porunci ca trupul ei să fie îmbalsamat cu miere, ca la vederea lui să se dedea la amăgirea de sine, necontenit cu plânsete și oftaturi să o numească pe nume, să poruncească slugilor sale să vorbească de dânsa, ca și cum ea ar fi vie, și de oare ce într'însul agitația ar putea fi potolită numai prin vărsare de sânge, apoi el să poruncească să fie torturați judecătorii ei, care aparțineau prietenilor săi devotați. Toată această agitație sufletească însfârșit, îl aruncă la patul de boală, și el a zăcut în Samaria într'o situație așa de periculoasă, încât doctorii se temeau de viața lui. De acest caz binevenit voi să se folosească Alexandra, ca să pue stăpânire pe Ierusalim și să răstoarne de pe tron pe dușmanul său de moarte. Ea se încercă să ademenească pe primarul orașului și pe îngrijitorul templului să o ajute. Orbită de frica de moarte și de setea de răsbunare, ea uită, că un oare care Ahian, rudă de aproape a lui Irod, putea imediat să-i aducă lui la cunoștință încercarea ei

nebunească. Apropierea primejdiei iarăși stârni duhul de viață în Irod, cu atât mai vârtos, că aicea el avu ocazia să se descotorosască în fine și de ultima asmoneică. Deși ea necontenit știu să observe mina nevinovată, și pânăla așa grad duse fățărnicia sa, încât fiica sa Mariamna, înainte de moartea sa, în chipul cel mai crud reproșă nerecunoștința sa către Irod, numai să se curățe pe sine de bănuiala părtășiei sale, la aruncarea asupra fiicei sale a crimei; totuși el nu o crezu. Din această cauză urmă repede și moartea Alexandrei, care a fost spânzurată. Cu ea peri și ultimul vlăstar al neamului asmoneu după ce ea văzuse cum unul după altul murise socrul ei Aristobul II, bărbatul ei Alexandru, ginerele ei Antigon, fiul ei Aristobul III, tatăl ei Hircan II, și fiica ei Mariamna. Ea nu evită soarta, care plana deasupra casei sale, dintre membrii căria, începând cu Iuda Macabeul, numai doi murise de moarte naturală în pat liniștit. Trecând abea puțin și apoi au fost decapitați și rudele colaterale a casei asmoneianului Bene-Baba, așa că mai târziu cu tot dreptul se putea spune, că cine se referea la origina sa din Asmonei, prin asta singur se da pe sine ca trăgându-se din josnica slugă idumeiană a lui Irod. Pe fiii lui Baba, cel mai devotat prieten al lui Irod, idumeul Costobar i-a ascuns timp de patru ani, ca cu ajutorul lor să realizeze conjurația ce se avea în vedere de a întoarce pe idumei la cultul lor păgân, sacrificatorii căruia fuseseră străbunii lor. Dar Salomia, bărbatul căria a devenit Costobar după torturarea primului ei bărbat Iosif, iubea schimbabilitatea în căsătorie și vedea în situația sa la curte numai niște împrejurări potrivite pentru intrigile de la palat. Ea despărțindu-se de bărbatul său al doilea, prezentându-i, contrar obiceiului, cartea de despărțenie, și ca să-i pricinuiască vătămare, comunică fratelui său, că, Costobar a ascuns pe copiii lui Baba. Din această cauză Irod porunci să tortureze pe Costobar împreună cu părtașii lui cu ajutoarele și prietenii lui: Lizimah, Gadie, Antipatru, Dositei și cu toate persoanele, care se bucurau de protecția lui.



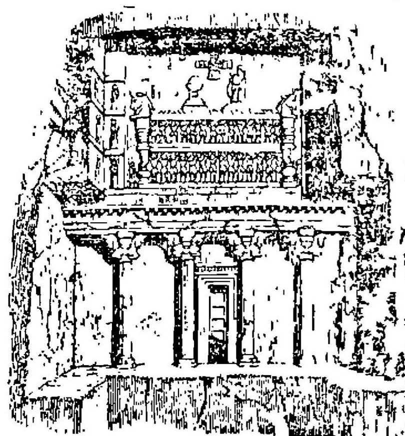
Canapea (după un monument asirian)

Următoarele două treimi a domniei lui Irod nu manifestă nicio mișcare înainte și prezintă un lung lanț de slugărnicie târâtoare față de August și Roma, pasiunea morală, prin conjurații nenorocite și intrigi de curte și prin noui crime de care erau

urmate și prin torturi. Pentru a-și păstra bunăvoința puternicului August, Irod introduse în Ierusalim sărbătoarea acțiadelor de patru ani, întru amintirea victoriei lui asupra rivalului său la Acțium, construi un teatru și un stadion, organiză jocuri, care constăteau din lupte atletice cu fiară sălbatice, ațâțând prin asta nemulțămirea patrioților riguroși, care cu dreptate vedeau în aceasta semnele dorinței de a transforma pe încetul iudaismul în cultul păgân roman, și în trofee și vulturi romani, expuși în teatru vedeau năvala idolatriei romane. Se pusese la cale chiar o conjurație din zece disprețuitori ai morții, în scopul de a omorî pe Irod în timpul unuia din priveliști, și la ei se adaose și un orb, care nu găsea pentru sine viața sa de destinație mai bună, decât în conservarea ei pentru omorârea tiranului și corupătorul moravurilor. Conjurația a fost descoperită, conjurații, care se lăudau cu atentatul lor, au fost torturați cu grozave torturi, dar poporul rupse pe denunțător în bucăți, pe care le aruncară la câni. Irod mai aduse și altă jignire sentimentului poporului, când orașul Samaria, deja demult adânc urât în Iudeea, nu numai porunci să fie lărgit cu o jumătate de milă și împodobit cu mărețe clădiri, ci și exprimă ideea să o facă capitala țării, ceea ce cu deosebire favoriza situația ei. Asta însemna a restabili din nou pe rivala Ierusalimului și încetul cu încetul a-i lipsi de respect și sfințenie. El ordonă din nou deasemenea și restaurarea templului. Samaria din nou restaurată, Irod o numi în cinstea lui Octaviu, August Sevastia [1]), după cum mai înainte el în cinstea lui Antonie numise turnul Baris, castelul asmoneu în partea de nord-vest a templului, Antonia. Iudeea era umplută de dânsul de orașe și monumente, care purtau numele binefăcătorilor săi romani, sau a neamului său. Turnul lui Straton la malul mării el porunci, cu toate cheltuelele grozave, să se transforme într'un măreț oraș și port și-i dădu numele de Chesaria. Un turn de pe zidul acestui oraș el îl dedică unei fetițe a lui August: Druza. Irod nu se temea să ridice chiar un templu roman pe terenul sfintelor locuri. Chesaria era împodobită cu doi coloși, din care unul purta pe sine chipul lui August în trăsături uriașe ca lui Jupiter Olimpianul, și altul purta închipuirea orașului Roma, după modelul Iunonei de argivsc. La solemnitatea strălucită a inaugurării Chesariei, construirea căria a durat aproape doisprezece ani, fiecare a putut crede, că se află într'un oraș păgân, și patrioți riguroși cu drep-

1) Dela cuvântul grecesc σεβαστὸς, care corespunde latinescului August.

tate numeau acest oraş, din cauza numelui lui, a originii şi înţeles, Roma Mică. In urmă ea a devenit reşedinţa locţiitorilor romani, rivala Ierusalimului şi, în fine, biruitoarea lui. De fiecare dată, când Chesaria, triumfa, Ierusalimul se afla în tristeţă. Portul dela Chesaria, încetul cu încetul lărgindu-se pânăla gradul de oraş independent, Irod îl numi Sevastos. Două aripi a palatului său, pe care Irod îl construise cu un lux neobişnuit şi cu o mare bogăţie de podoabă în partea de sus a oraşului, pe Sionul de altă dată, purtau pe ele numele Cesarului şi al lui Agripa. In cinstea ultimului, care era mâna dreaptă a lui August, el numi deasemenea şi noul oraş la mare Antedon Agripia. Pentru a veşnici numele tatălui său, Irod dădu târguşorului Cafarsaba numirea de Antipatrida. Numele mamei sale îl dădu oraşului nou al Ierihonului: Chipru. In amintirea fratelui său, el numi construcţiile dinspre nord-est de Ierihon Fazailis, şi un turn înăuntru fortăreţei Ierihonului deasemenea îl numi Fazail. Sie însuşi el îşi ridică monument la vreo trei chilometri spre sud-vest de Ierusalim în fortăreaţa Irodium, unde el, după fuga sa obţinu o biruinţă asupra gloatei poporului, care-l urmărea. Pe o înălţime el zidi deasemenea un magnific palat cu turnuri înalte, în care se dădu la tot felul posibil de lux şi desfătări ale vieţii. De jos pânăla el ducea o scară de două sute de trepte de marmoră albă. Pentru aprovizionerea Irodionului cu apă, a fost făcut, cu ne mai pomenite cheltueli, o conductă. Irod, fără îndoială, a împodobit Iudeea, dar o împodobi întocmai aşa, cum se împodobeşte cu cunună o jertfă, menită spre moarte.



Mormânt în Persepole

In toate construcţiile acestea deplină satisfacţie găsi iubirea sa de lux, dar nu iubirea sa de slavă. Renunţând în oare care măsură la dobândirea către sine a poporului, Irod voi să trezească admiraţia străinilor şi să proslăvească numele său pintre dânşii. El epuizând putinţa de dări a poporului Iudeu, recurse la matrapaslicuri de tot felul, jăfui tezaurile vechilor morminte regale, vindea pe cei condamnaţi pentru furturi în calitate de robi

peste hotar, şi cheltui toate aceste venituri, ca să împodobească oraşele siriene, Asiei Mici şi greceşti. E greu de închipuit acele sume nebune, de care Irod lipsea astfel pe poporul său şi ţara sa. El zidi gimnazii în Tripolis şi Damasc, ziduri împrejurul oraşului Biblos, teatru, pieţe publice, templu în Sidon, conducte de apă în Laodiceia, băi şi colonade în Ascalon. El porunci să se garnisească uliţile din Antiohia cu borduri şi trotuare de marmoră, restaură templul lui Apolon, flota din Rodos şi colonadele ruinate din Hiot; ajută pe Lidieni, pe locuitorii din Samosata, pe ionieni, ba chiar şi pe spartani şi atenieni; luă pe contul său cheltuelele orăşeneşti pentru zidirea oraşului Nicopole în amintirea victoriei lui Antonie dela Acţium. El rândui premii pentru jocurile olimpice ajunse la decădere, ca din nou să li se dea strălucirea de altă dată. Pentru toate acestea el era ridicat până la ceriu chiar şi de obicinuiţii scurţi la amintire şi uşuraticii sirieni şi greci. August era mulţămit de dânsul şi se exprimă despre dânsul, „că Irod e demn să poarte coroana Siriei şi a Egiptului". Un folos simţit primi el de la această pasiune nebună a sa prin aceea, că August îi dărui lui ţinutul Bataneea (Vasanul), înălţimea Avranit (Avrani) şi sălbateca Trahanitida, răscolit de vulcani, spre nord de Avrana; şi afară de asta se pare că şi Itaria, care vine spre răsărit de Ermon şi Liban, de oarece în aceste ţinuturi mişunau hoţii în bande şi a le stăpâni nu era nimenea în stare, afară de Irod. Darul nu era prea plăcut; de oare ce Irod trebuia să susţină multă luptă cu locuitorii, ce trăiau ca fiarele sălbatece, şi pentru înfrânare trebuia să trimită în Trahonitida 3000 de idumei. Chiar şi mai târziu, nu cu mult înainte de moartea sa, Irod a trebuit să ia măsuri pentru răspingerea incursiunilor de bandiţi din Trahonitida. Pentru a înfrâna pe cei din Trahonitida, Irod a chemat să se mute în Vasan pe un conducător bibilono-iudeu Ţamaris, care cu o mare familie de o sută de inşi şi cu cinci sute de călăreţi înarmaţi strămutându-se peste Eufrat, primi dela locotenentul lui August în Siria permisiunea să se mute la nord de lacul Meramse, aproape de Ulasa. Ostaşii îndrăsneţi ai lui Ţamaris cu succes au împlinit această însărcinare a sa şi a întemeiat în această provincie castele şi oraşul Batiru. Ei slujeau deasemenea şi de acoperire a prinoaselor templului, care anual se aduceau din Babilon la Ierusalim. De oare ce toată politica lui Irod tindea numai la aceea, ca să placă străinilor, a evita pe romani şi a întâmpina iubire din partea grecilor, apoi el şi în viaţa internă a palatului

său se înconjură numai de străini, în deosebi de greci. Cel mai apropiat prieten al său a fost Nicolai Damaschinul, în vremea sa vestit orator și istoric, cu cultură filosofică, care adesa activa în locul lui și, la caz de nevoe, îl apăra înaintea cezarului Octavian. Fratele lui Ptolomeu era consilierul lui și cârmuitorul statului. Grecul Andraniah și romanul Gemel erau educatorii fiilor lui dela Mariamna, și în ei se încredea mai mult decât în tatăl lor.

Dacă Irod și putea să stârnească prin activitatea sa entuziasmul și recunoștiința grecilor, romanilor și iudeilor de peste hotar, cărora li era buna lui despoziție în ochii stăpânitorului Romei, apoi propriu poporul-Iudeei nu simțea nimic față de el, decât desgust, ca față de un zenatic obraznic, care tindea să schimbe moravurile și obiceiurile părintești. Dacă el în timpul unei foamete strașnice, care atrase după sine o mare epidemie, s'a arătat darnic binefăcător, apoi în genere, prin toată purtarea sa el curând iar făcu pe toți să uite de aceste binefaceri, și poporul vedea într'însul numai pe uzurpatorul tronului, ucigașul Asmoneilor, înăbușitorul a tot ce era bun și impilatorul libertății. Una după alta el a batjocorit trei vrednicii: pe cea regală, pe cea arhierească și pe cea a sinedriului. Pe cea dintâiu și-a însușit-o sieși; a doua, fostă până în timpul său, cu puține excepții ereditară, el o prezentă privind după dispoziția și avantajul său; autoritatea sinedriului el o mărgini până întru atâta, că i se lăsă numai o foarte ingustă sferă de activitate. După Ananil, el a chemat la rangul de arhiereu pe un oare care Iisus, din neamul lui Fabi; dar de oare ce pe el l-a fermecat o prea frumoase fetiță, o altă Mariamnă, fiica unui preot neînsemnat Simon, apoi el înălță pe tată ei la vrednicia de arhiereu, ca într'un chip oare care să aibă putința în căsătorie legală. Acest arhiereu Simon, care a fost mărginit de Iisus, era de proveniență din Alexandria, și fiul lui Voeta, care a pus temelie casei și măreției Voeților, care a dat încă vre-o câțiva arhierei. Acest alexandrean a fost se pare întemeietorul partidului Voetiților, care erau devotați felului de cugetare al saduceilor, și chiar mai bine decât saduceii știu să împace pe aceștia cu îndrăsneala și sofistica alexandreană. Acest amestec, ce și l-a îngăduit Irod în trebile sacre

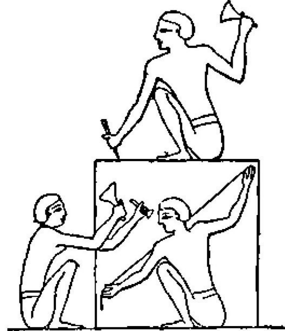


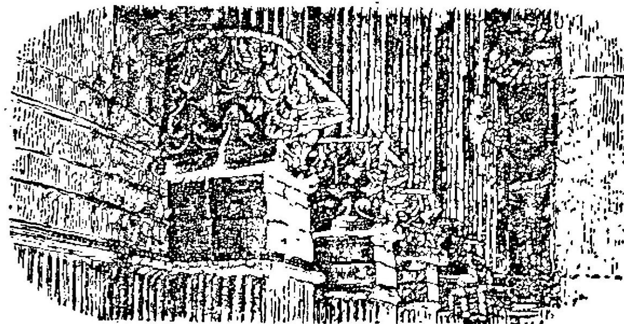
Salco în Vasan.

n'au fost nici decum în stare să-l facă iubit în popor. El a provocat această indispoziţie faţă de sine, dar fiindcă n'a putut să o înăbuşe, apoi a voit să o facă, cel puţin, nevătămătoare. Din această cauză el porunci să ia dela popor jurământ de credinţă, şi, pedeapsa crunt pe aceia, care îi refuzau aceasta. De acest jurământ el scuti numai pe esei, care în genere evitau jurământul, ca abuzare de numele cel sfânt al lui Dumnezeu; el nu avea de ce se teme de felul lor de viaţă paşnică şi contemplativă; anume şi dorea el pentru sine asemenea fel de supuşi, care răbdător ar fi primit or ce tiranie din partea lui. Dintre farisei îi refuzară jurământul partizanii paşnicului Hilel, sau încă şi mai mult partizanii severului Şemaia. Dar din respect către Hilel, care se bucura de consideraţie generală, el deasemenea-i scuti şi pe dânşii de jurământ. Toţi ceilalţi, care refuzau să jure, erau supuşi la pedeapsa cu moartea.

Dar cu toate precauţiunile acestea, el nu se încrezu în popor şi întreţinea deaceea o armată întreagă de spioni, care scormoneau prin gloatele de popor şi trăgeau cu urechea la tolăcănirile mulţimii. Şi el însuşi avea obiceiul să-şi schimbe îmbrăcămintea; să meargă prin adunările poporului şi vai de acela, care-şi îngăduia să-şi exprime nemulţămirea: îndată era apucat, dus în fortăreaţa Hircanium şi tainic dat la moarte. Iubirea poporului totuşi e dulce, aşa că chiar însuşi tiranul nu putu să petreacă fără ea cu totul, şi lui Irod cu atât mai mult îi era de trebuinţă, pentru că el voia ca în ochii romanilor să se pară drept un domnitor cu totul popular, mai ales în ochii lui August, pe care el îl întâmpina în Siria şi care îi dărui lui atuncea provinciile transiordaniene. Pentru ca să-şi dobândească iubirea poporului el suspendă a treia parte din dări sub acel pretext, că ţara înainte de aceea suferise din pricina unei secete îndelungate. Acest calcul, împreună cu pasiunea lui de construcţii, îi inspiră lui şi ideea să rezidească din nou şi strălucit templul, care avea acum 300 de ani dela întemeere şi care era mic şi zidit într'un stil de modă veche. Reprezentanţii poporului, cărora el le comunică dorinţa sa de a restaura templul, primiră această veste cu groază. Ei se temeau, că Irod cugeta numai aceea, ca să dărâme templul cel vechiu, sau ca, construcţie s'o prelungească cât mai mult şi astfel să lipsească poporul de sanctuar. Dar el îi linişti cu încredinţarea, că el va lăsa vechiul templu neatins până atuncea când vor fi adunate materialele de construcţie şi vor fi angajaţi numărul de lucrători suficienţi. Şi în adevăr, curând s'au arătat mii

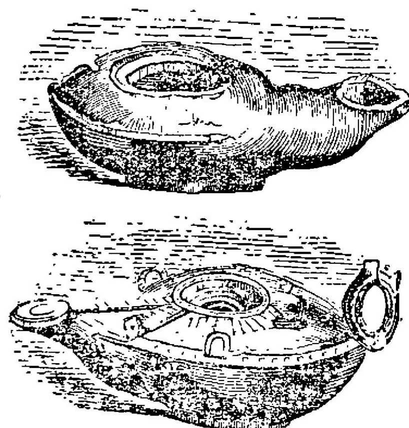
întregi de cară, pe care se aduceau la locul lucrărilor piatră și marmoră. S'au adunat 10.000 de lucrători experienți, în scopul ca imediat să pășască la lucru. Construcția a fost începută în al 18-a an al domniei lui și interiorul templului a fost terminat într'un an și jumătate. Corpul exterior al zidurilor, camerilor, colonadelor au cerut pentru construirea lor opt ani, și mult după asta aproape până la dărâmarea templului, tot s'a produs încă lucrarea la construcțiile lui exterioare. Până hăt târziu s'a păstrat mărturia, că în timpul construcției templului intern ploaea niciodată n'a curs ziua, ci totdeauna numai noaptea, nepricinuind nici o pedică de la lucru. Templul lui Irod era măreț de frumuseța rară a căruia nu se puteau mira îndeajuns aceia, care au putut să-l vadă. El se deosebea de cel vechiu al lui Zorobabel prin coprinsul lui larg și prin o deosebită strălucire. Tot spațiul muntelui templului, care era înconjurat de un zid înalt și solid, ocupa, împreună cu turnul Antonia, ce se afla tot aicea, șase stadii (mai mult de un chilometru), și se ridica în formă de terasă. Din cauza unei asemenea


Petrari (de pe un monument asirian).


Stâlpii sculptați din Baalbec.

situațiuni, templul se putea vedea de departe, și producea asupra fiecărui privitor o măreață impresiune. In lungul întregului părete exterior pe dinlăuntru erau încăperi vaste și colonade, împodobite cu chedru și tencuele de diferite culori, pe trei laturi duble, iar pe laturea de sud, unde spațiul intermediar era mai mare, triple; aceste din urmă se numeau camere regale. Prima curte

liberă, înconjurată cu colonade se numea în limba evreo-greacă istovaanit (stând), și servea ca loc de adunare al poporului, unde se și discutau chestiunile cele mai importante. Păgânii, ca unii ce erau necurați, puteau întra numai aicea; deaceea Irod porunci să se facă pe coloane inscripțiuni grecești și romane, prin care păgânilor li se interzicea să pătrundă mai departe. Ei nu erau admiși în încăperile de mai departe a sf. lăcaș, pe acel temeiu, că, nesupunându-se legilor levitice de curățenie, se considerau necurați. Inscripția de pe coloane glăsuia în șapte șire, cu litere mari, ce se aruncau în ochi: „nimenea din popoarele străine să nu îndrăsnească să între dincolo de grilajul dimprejurul locașului sfânt și a păreților: cine va călca această dispoziție, acela singur va fi vinovat așa, că va fi supus morții[1]". A doua curte, înainte îngrădită cu un părete de lemn în formă de grilaj, căpătă sub Irod un părete de zid tare, deși nu înalt.



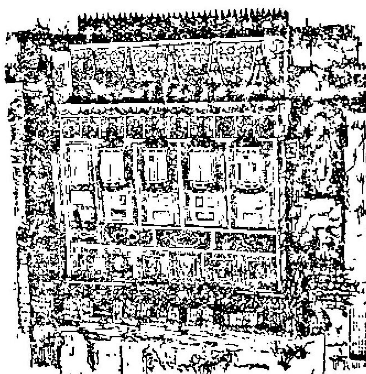
Candele din vechime.

Situația în templu a fost schimbată puțin și a constat, ca și în vechiul templu, construit de Zorobabel, din trei curți neacoperite și din sanctuarul acoperit. In interior însuși templul avea aceleași proporții, ca și vechiul pelângă care locașul sfânt pentru sfeșnice, masa pânilor punerei înainte și a jertfelnicului de aur avea 40 de coți în lungime și 20 în lățime, iar sfânta sfintelor la capătul apusan a templului avea 20 coți patrați. Dar pe dinafară templul căpătă proporții mult mai mari, căci avea 100 de coți înălțime și 70 de coți în lățime, dela nord spre sud. Pereții templului constăteau din marmoră albă strălucitoare, și de oarece ei erau înălțați chiar în vârful muntelui Templului și stăteau mai sus de cât clădirile anterioare, apoi prezentau privitorului din depărtare o vedere minunată din toate părțile. Având pânăla 30 de coți în grosime, păreții aceștia aveau deschizături de trecere largi.

1. O coloană cu inscripție, fără îndoială aparținând templului lui Irod, a fost descoperită în anul 1871. Ea a fost găsită în Ierusalim într'o clădire pe jumătate părăsită, cam la 25 de stânjini spre nord de mecetea lui Omar. O frântură de calcar, găsită, după descrierea celui ce a găsit-o, are 90 de centimetri în lungime, 60 în înălțime și 39 în lățime. Literile inițiale sunt aproape de un centimetru.

Spaţiul vast de dinaintea sanctuarului era împărţit în secţiuni pentru femei, pentru mireni, pentru preoţi şi pentru aducerea de jertfe. De dinlăuntru şi de dinafara curţii interioare erau încăperi închise şi deschise pentru anumite scopuri, şi pentru tezaure. In lungul peretelui sudic şi nordic în lăuntru erau colonade acoperite de bănci de piatră, unde-şi puteau găsi refugiu preoţii slujitori în caz de vreme de ploae sau de căldură insuportabilă. Incăperile pentru sexul femenin, care acum lua parte mai mult decât înainte, erau cu totul separate, şi de dinafară, în curtea femeilor, pentru contemplarea solemnităţilor; în trei locuri erau făcute şi balcoane deosebite.

Cu deosebire lux mult în templu s'a dat părţilor de mai sus a uşilor templului. La încăperea femeilor ducea dela răsărit la apus o poartă, a cărei balamale erau turnate din bronz de Corint, dăruit de un alexandrin bogat şi evlavios, anume alavardul de atuncea Nicanor. Deaceea ea purta numele de poarta Nicanor. De la ea ducea o scară de cincisprezece trepte la încăperea pentru mireni prin o poartă, care, din cauza situaţiei sale înalte se numea poarta înaltă. Partea de dinainte a templului nu se închidea cu uşi. Dar de la dânsa ducea chiar până la sanctuar, care, ca una ce era mai înaltă şi mai largă decât celelalte clădiri, era înzestrată din lăuntru şi de dinafară cu uşi duble sculptate, care erau căptuşite cu un strat gros de aur. Aceste uşi purtau numele de uşile mari, sau simplu uşile Templului. Din cauza înălţimii şi greutăţii încuetorilor şi zăvoarelor acestor uşi, erau greu de deschis şi de închis; la asta câţiva leviţi trebuiau să facă sforţări mari. Sfânta era despărţită de Sfânta Sfintelor nu cu uşă, ci prin o perdea dublă, care, fiind ţăsută din fire de vison albăstriu ca cerul, roşii şi violete de purpură de Babilon, prezenta o privelişte măreaţă. Uşile care duceau dela sud şi dela nord din spaţiul liber în templu (câte trei sau patru din fiecare parte), aveau pe dânsele podoabe de sculptură fină. Acoperişul înalt era împodobit cu săgeţi aurite, care avea de scop să nu îngădue cioarelor şi altor paseri să-şi facă cuiburi acolo. Aceste săgeţi dădeau clădirii sub razele de soare o deosebită strălucire şi serveau afară de asta, fără ştirea



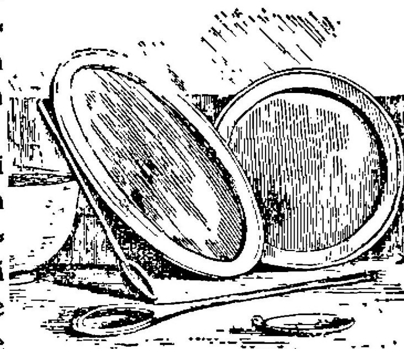
Arhitectură egipteană (modernă)

înseși constructorilor, de minunate paratrăsnete, care împedecau descărcarea norilor de electricitate asupra templului.

Solemnitatea sfinţirei templului ridicat prin porunca lui Irod întrecu cu mult chiar pe aceea, care a fost săvârșită de Solomon la templul lui. Ca jertfă s'au adus ecatombe după ecatombe, și poporul se dădu la veselii nemărginite și la petreceri cu ospeţe. Templul a fost sfinţit în aceeași zi, în care Irod cu douăzeci de ani înainte de asta, cu mânele pline de sânge ocupă Ierusalimul, reproducând astfel o amintire foarte neplăcută. Aceeași mână, care a ridicat templul, aprinse deja și facla pentru dărâmarea lui. El îl puse sub ocrotirea Romei. Vulturul de aur, simbolul puterei romane, aflându-se deasupra intrărei principale, irită hotărât pe toţi oamenii evlavioși. Dela buna dispoziţiune a stăpânitorului roman depindea în totul aceea, câtă vreme putea să dureze casa sfântă a iudeilor. Din turnul Antonia, predestinat ca să se supravegheze templul, Irod porunci să se facă o intrare subterană, care ducea la porţile răsăritene, ca și aicea să se supravegheze cele ce se făceau în templu și imediat să se înăbușe orce mișcare dușmănoasă contra lui. Sufletul lui se umpluse tot de neîncredere în poporul robit de dânsul.

Zidirea templului a fost singura faptă a lui Irod, pentru care i-a fost recunoscător poporul, deși nu-l iubea. In alte privinţe guvernarea lui era plăcută numai iudeilor străini. Grecii din Asia Mică, adevărat, nu încetau chinuind pe iudei pe pieţele lor prin răutăcioasa lor netoleranţă, cu toată porunca dată lor de stăpânirea romană, să nu turbure rânduelele lor religioase. Ei tindeau chiar la aceea, ca să se schimbe egalitatea de drepturi a iudeilor. Cu deosebire își manifestă spiritul dușmănos contra iudeilor, orașul Efes, care silea pe iudei să se prezinte sâmbăta și în zilele de sărbătoare la judecată să facă slujbă militară, să primească asupra lor slujbe împovărătoare; ridicau darurile adunate pentru templul din Ierusalim în scopul de a le destina pentru nevoile orașului și chiar jocurile sărbătorești. De remarcat e că iudeii Asiei Mici nu se adresară către Irod cu plângerile contra prigoanei religioase; ei se vede că nu aveau într'însul nici o încredere, de oare ce el esclusiv favoriza pe greci. Cu toate acestea el totuși îi ajută. El se afla cu Marcu Agripa, ginerele lui August și în oarecare privinţă părtaș la autoritate lui, în aceleași bune raporturi, ca și cu împăratul. Irod pentru August ar fi fost omul cel mai scump după Agripa, deasemenea și pentru Agripa după August. In timpul călătoriei de

inspecție a lui Agripa, Irod îl invită să viziteze deasemenea și Ierusalimul, îi arătă față de dânsul cea mai aleasă atențiune, și-l însoți la întoarcere în Asia Mică. De această împrejurare se folosiră iudeii deacolo, ca în prezența lui Irod să-i aducă plângerile lor asupra răutăcioșilor greci. Irod nu putu altfel și ca apărător al lor făcu pe prietenul său oratorul Nicolae Damaschinul, să țină o cuvântare în favoarea lor. Iomenii Asiei Mici nu negară deloc, că ei s'au referit neprietenos către iudei, dar în genere nu le recunoscu dreptul de a trăi în această țară, de oare ce ei, ar fi fost străini cu totul fără drepturi, deși ei au trăit acolo deja în curgere de veacuri întregi. Din această cauză Agripa la o adunare publică declară, că el, cel puțin pentru Irod, e gata să întărească libertatea religiei iudeilor și să interzică grecilor să o violeze. Agripa dete deasemenea o prescripție severă, că asemenea atentat trebue să cadă sub judecată ca profanare a templului, și dete pretorului ordin să nu cheme pe iudei sâmbăta la judecată.


Vase de aur și de argint.

Locuitorii Asiei Mici totuși dădură puțină atențiune la asta și continuară răutăcios să se refere către iudei. Aceștia din urmă deaceea trimiseră o deputație către însuși August, ca să i se jăluiască asupra situației lor. Din această cauză împăratul însuși dădu, un decret, ca iudeilor, care totdeauna s'au arătat credincioși partizani ai casei Cezarului, și cărora din această cauză din partea senatului și a poporului roman, le-a fost permisă libertatea religioasă, aceste drepturi ale lor le-au fost lăsate neatinse. Sâmbăta și chiar în ajunul ei, după amează, ei să nu poată fi chemați la judecată, și să fie slobozi să adune ofrande pentru templu și a le trimite la Ierusalim. Cine va atenta la aceste prinoase și va atinge cărțile lor sacre și lucruri din sanctuar, acela trebue supus judecății, ca profanator de cele sfinte. August porunci, ca decretul său să fie publicat în toate locurile văzute. Proconsulului Asiei, Norban Flacu, el deasemenea îi dete poruncă, ca să observe neatingerea drepturilor iudeilor, și acesta din urmă dădu poruncă în acest înțeles autorităților din Efes și Sard. Dar anume efesenii au fost așa de îndărătnici în vrăjmășia lor contra iudeilor

concetăţeni ai lor, că ei continuară să nu dea atenţiune la toate acestea, şi iudeii după câţiva ani au fost nevoiţi să se jăluiască contra acestora proconsulului Iulie Antoniu (fiul triumvirului Antonie). Acesta deasemenea dădu porunci aspre în această privinţă, dar nu se ştie de au avut vreo izbândă.

In provincia Cirenaica, în Africa, unde iudeii s'au mutat sub primii Ptolomei, şi aceştia au fost nevoiţi să se jăluiască în acest timp contra duşmăniei din partea grecilor. In această provincie ei, alcătuind o însemnată parte a populaţiunii, îşi aveau propria lor administraţie civilă. In timpul lui Sula produse o răscoală, nu se ştie în ce împrejurări şi ce scop. Acolo a fost trimis generalul Luculus, ca să restabilească iară ordinea. In oraşul principal Veronica ei se aflau sub cârmuirea lor naţională, care se numea Arhonte. Când romanii puseră mâna pe această provincie, ei lăsară iudeilor egalitatea de drepturi şi toate drepturile lor. Drepturile acéste imediat începură să li se dispute de către greci şi autorităţile nu voiră să dea permisiune să trimită la Ierusalim darurile adunate pentru templu. Cu toate că acolo a fost trimis ordin circular din partea lui August, ca iudeii să poată trăi liberi după legile lor religioase, grecii localnici săvârşiră atentant la banii adunaţi pentru templu. Dar când iudeii trimişi plecară la Agripa şi i se jăluiră de toate acestea, atunci el interzise asemenea atentate şi porunci, ca banii răpiţi astfel dela iudei să fie înapoiaţi lor. Poate că din cauza acestei libertăţi religioase, recunoscute de August şi de Agripa a fost şi aceea, că locţiitorul Cirenaicei, Marcu Pitie, cu o aşa bunăvoinţă neobişnuită se referi către iudei. Arhonţii iudei ai Veronicei, anume cu prilejul bunei lui dispoziţiuni către comunitatea lor şi către persoanele deosebite, hotărâră să-i prezinte o cunună de maslin, şi numele lui la toate adunările de sâmbăta şi la lună nouă să-l rostească cu laude. O statue de marmoră de Paros, prevăzută cu o mică inscripţie, ei o expuseră chiar la loc vizibil în amfiteatru.

Intorcându-se la Ierusalim, dela întrevederea sa cu Agripa, Irod convocă adunarea poporului şi nu scăpă din vedere să declare într'însa ce favoruri obţinu el dela Agripa, pentru iudeii din Asia Mică. Cu acest prilej el iertă a patra parte din dări acelora, care în anul trecut nu le plătise încă. De data asta poporul se împăcă cu dânsul şi-l salută solemn. Dar când el tot se mai gândea să se desfăteze de această iubire a poporului, duhul răzbunării îi strică şi această scurtă bucurie.

In ultima a treia parte de domnie a lui Irod, pe capul deja de şase zeci de ani a păcătosului, se prăbuşi o grozavă nenoro-

cire, care-l aruncă în acea stare de disperare tâmpă, când omul încetează de a mai fi om și se transformă în fiară sălbatecă. Trupurile persoanelor ucise de dânsul, sub forme de fantome, se ridicau înaintea ochilor lui, îl urmăreau vizibil și în somn, și făceau viața lui o necontenită muncă de iad. In zadar căuta el o inimă iubitoare, un suflet credincios, care ar fi putut să-l conducă și să-l mângâe. Propria lui carne și sânge, sora sa Salomia și fratele său Ferora, pe care el i-a pus așa de sus, chiar și proprii săi copii, în ochii lui erau vrășmașii lui, și atentau la liniștea lui și la viața lui. Această chinuitoare existență îl făcu încă și mai necruțător și mai dornic de sânge față de toți, care veneau în contact cu dânsul. Izvorul principal al nenorocirii lui era moartea Mariamnei. Dela ea îi rămăsese doi fii (și două fete), Alexandru și Aristobul, care, după ajungerea la majorat, sădiră în inima lor adânc durerea după moartea nevinovatei lor mame și nu aveau nici o compătimire către tatăl lor. De oare ce ei din partea mamei erau de origină asmonee, apoi Irod îi destină ca succesori ai săi și-i trimisese pentru educație la Roma, pentru ca ei din vreme să poată dobândi bunăvoința lui August și să se deprindă cu caracterul vieții romane și a administrației. După aceea el îi căsători: pe cel mai mare, Alexandru, cu Glafira, fiica regelui Capadochiei Arhelao (care se fălea cu descendența din casa domnitoare a Persiei) dar era fiica unei desfrânate; pe cel mai tânăr îl căsători cu fiica Salomiei, Veronica. Prin aceasta el presupunea să consolideze domnia numai între membrii familiei sale. Dar ura răzbunătoarei Salomia și a fratelui ei Ferora contra Mariamnei asmonee, nu secase nici chiar după moartea ei, nu îngădui să se realizeze această înțelegere: ei transmiseră această ură și asupra celor doi copii ai ei, deși unul din ei era ginerele Salomiei. Ei izbutiră să convingă pe Irod, ca el, pe fiul său din prima căsătorie cu Dorida, pe care el l-a lepădat împreună cu mama sa la căsătoria sa cu Mariamna asmoneea, să-l ia la sine iară și raportându-se către dânsul ca și către un prinț. Fiul Doridei, cu numele de Antipatru, avea în sângele său toată viclenia, neomenia și fățărnicia neamului idumeu, și el ar îndrepta răutatea sa asupra tatălui și fraților. Aceste trei persoane: Salomia, Ferora si Antipatru, deși dușmani de moarte între dânșii, se uniră în ură contra fiilor Mariamnei. Cu cât mai mult tatăl îi prefera pe ei și cu cât mai mult ochii poporului se întorceau asupra asmoneilor după mamă, cu atât mai mult ei erau pentru dânșii obiectul groazei și al urei. Antipatru ridică acuzație contra lui Alexandru și Aristobul în aceia, că ei ar fi voit să-și răzbune pentru moartea mamei lor pe

autorul ei. Motiv la asta serviră expresiunile nesocotite, ce se smulseseră dela ei în momentul unei rele dispozițiuni. Sufletul bănuitor al lui Irod se prinse cu sete de această clevetire; el începu să urască pe fiii săi și, ca să-i pedepsască, oferi lui Antipatru dreptul egal la moștenire, ceeace încă și mai rău înverșună pe fiii asmonei și aduse la expresiuni extrem de nechibzuite relativ de tatăl lor. Despre aceste expresiuni firește, se raportează lui Irod și încă în așa exagerată formă, că din ele rezulta o adevărată conjurație contra vieții regelui-tată. Antipatru se îngriji, să se poată prezenta și dovezi despre conjurația acestor doi frați contra tatălui lor. In zadar regele Capadochiei și însuși August se sileau să justifice pe frații acuzați, Antipatru știu, de altmintrelea cu aparența iubirii, pentru ca împotriva celor doi frați, să alcătuiască noui intrigi. Slujitorii și prietenii lor, pe care Irod porunci să-i supună la torturi, exprimară tot ceeace se dorea dela dânșii.


Mormânt în Azot

Pe temeiul acestor depoziții ale torturaților, Alexandru și Aristobul fură condamnați la moarte în Berit de consiliul, care a fost alcătuit din 150 partizani ai lui Irod. Irod grăbi tortura lor, porunci să fie duși în Samaria, acolo, unde prădalnicul lor tată cu 30 de ani înainte de aceasta prăznuise nunta cu mama lor, și acolo ei au fost decapitați, și trupurile lor au fost îngropate în Alexandrion [1].

Cu moartea lor nu încetară intrigile contra lui Irod, ci din contra ea le dădu o nouă hrană. Irod numi de succesor al său pe Antipatru; dar acestui din urmă i se păru, că moștenirea tronului încă nu-i deajuns asigurată pentru dânsul, câtă vreme era încă viu tatăl său, și că el trăia pentru asta prea mult. Din această cauză el intră în înțelegere cu Ferora, în scopul alcătuirei unei conjurații contra vieții tatălui său cum și a binefăcătorului. Ferora dușmănea pe fratele său, deoarece el se referea desaprobativ către căsătoria sa cu o roabă. Dar Salomia se separă de dânșii, și preveni pe Irod de intrigile și de vicleniile lor, pe care ea le cunoștea bine. Ideile lui Irod cu toate acestea se turburară până întru atâta, încât el nu vedea încă, ce păienjeniș de conjurație se țesuse contra sa în cel mai apropiat mediu al său. Patru femei,

1) I. Flav. Ant. XVI, 10, 1—9; XI, 17, 1—7.

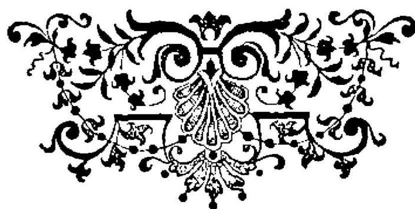
care necontenit se aflau în contact cu Antipatru și Ferora, alcătuise planul contra vieții lui Irod: mama lui Antipatru, Dorida, care trăia iarăși în palat; femeea lui Ferora, mama ei și sora. Acestea toate se hotărâseră într'o sfătuire tainică, înduplecară la conjurația lor tainică pe Bagoe, eunucul lui Irod, și deasemenea pe frumosul tânăr Cara, cu care regele se afla în legături nefirești. Aceste patru femei se aflau în contact chiar și cu cei mai riguroși farisei, care urau strașnic pe Irod din cauza înstrăinării lui de iudaism și a batjocuririi lui. Nu se știe propriu, dacă însuși acești urători de moarte ai lui Irod dintre farisei au intrat în contact cu femeile, sau, din contra, înseși femeile căpătară ajutorul lor. Când acestora și partizanilor lor, li se spuse cererea să depună jurământ de credință regelui, ei se împotriviră, și când ei au trebuit să plătească un mare ștraf bănesc pentru acest refuz, atunci suma cerută a plătit-o femeea lui Ferora. S'a văzut peste 6000 de oameni, probabil partizani ai școalei lui Șemaia, care nutreau ură neîmpăcată contra regelui idumeian. Pentru a-l detrona, unii fanatici din mediul lor vestiră tainic pe femeia lui Ferora, că peirea lui Irod și a casei lui e hotărâtă dela Dumnezeu, și că stăpânirea trebue să treacă la descendenții ei. Pe eunuc ei îl încredințau, ca recunoscut să devină tată și posesorul poporului iudeu, că el nu numai va fi posesorul autorității regale, ci din el în chip miraculos se vor ridica copii. Făgăduința lor, cu toate că ei se păreau născocitori sau eșiți din minte, își găsiră crezare și încurajară pe toți cu nădejdea în moartea cât mai apropiată a lui Irod.

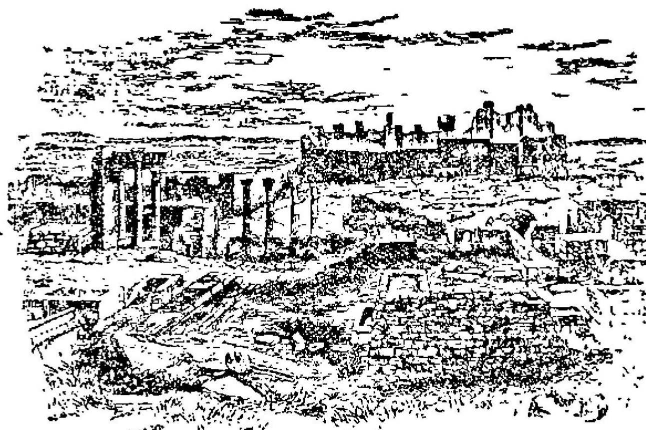
Intre acestea regele n'a avut nici un fel de informații despre conjurațiunile produse împrejurul său. Dar iată, sora lui a lămurit înaintea sa tot acest paenjinism de intrigi. Fariseii, care cu deosebire au fost încurcați în această conjurație, precum și eunucul, rușinosul Cara apropiatul său, și deasemenea și toate rudele, care simpatizau cu intrigile fariseilor, au trebuit să plătească asta cu viața lor. Lovitura de moarte el cu plăcere ar fi aplicat-o deasemenea și femeei lui Ferora; dar el avu slăbiciunea neînțeleasă către fratele său și nu putu să-l silească să se despartă de dânsa. Numai relativ de vinovatul principal, către fiul său Antipatru, el continuă să rămână în orbire, îi interzise să aibă contact cu Ferora și cu „femeile", și-l trimise în provincea sa, pe care el i-o mijlocise dela August, sub denumirea de tetrarh al Pereei. Pentru a-și găsi un refugiu și a evita ura poporului, Antipatru obținu aceea, că tatăl îl trimise la Roma, cu scopul de-a mijloci la August întărirea după el a moștenirei tronului. Din Roma el

urzi noui intrigi contra a lor săi, celor ce rămăsese printre vii. Dar în fine, jocul său satanic se descoperi. Ferora, ultimul frate al lui Irod, muri pe neașteptate, și de oare ce moartea lui o atribuiau femeei lui, cu care el se căsătorise contra voinței lui Irod, apoi asupra ei s'a numit cercetare. Cercetarea, cum și era de așteptat, descoperi încă și o altă taină. Femeea lui recunoscu, că Ferora și Antipatru se încercase să otrăvească pe rege. Otrava era deja gata, dar mișcat prin vizita făcută de Irod fratelui său în timpul boalei lui, Ferora porunci să o nimicească. Ultimile, femeia le vorbi ca dovadă a indicațiunilor sale. Martorii și încă și alte împrejurări făcură planul lui Antipatru să otrăvească pe tatăl său limpede, ca ziua. Această descoperire pentru Irod a fost o crudă lovitură. Va să zică și acel fiu, pe care el l-a predestinat ca rege, pentru care el poruncise chiar să tortureze pe fiii neuitatei de dânsul Mariamne, era vrăjmașul său de moarte. Agitația și spiritul său era fără margini, și în același timp el a trebuit să se prefacă și fățarnic exprimă iubire către Antipatru, ca să-l trezească să se reîntoarcă la Ierusalim. Dar îndată ce Antipatru sosi în Ierusalim, tatăl îl improșcă cu reproșuri, îl puse înaintea tribunalului, președintele căruia era locțiitorul roman Cvintilie Bar, și a fost acuzat ca ucigător de frate și atentator la viața tatălui. De oare ce Antipatru se silea să dovedească nevinovăția sa, atunci ca neînduplecat acuzator contra sa apăru deodată însuși prietenul lui Irod, Nicolae Damasceanul. Contra lui Antipatru se rosti o sentință de moarte, și Irod rugă pe August să o aprobe. La această acuzație era amestecată și una din femeile lui Irod, a doua Mariamnă, fiul cărja Irod îl designase printre moștenitorii tronului, în caz când Antipatru ar muri înainte de tatăl său. Aceasta a doua Mariamnă, din acestă pricină a fost lepădată, fiul ei șters din testament, și tatăl ei, arhiereul Simon-Ben-Boet, lipsit de rangul său; moștenitor al tronului a fost designat Mathia, fiul lui Teofil.

Astfel nelegiuitul răpitor al tronului lui David, simțindu-și slabă situația sa, socotea să-și găsească siguranța în ororile cruzimei sângeroase. Către sfârșitul domniei lui cu adevărat sosise grozava epocă a uciderilor, torturilor și măcelurilor. Temându-se de toți și de fiecare, Irod, acest monstru fără milă, cum îl numește Iosif Flavie, cu furie se aruncă asupra fiecăruia, care venea cu dânsul în contact. Uciderile prin spânzurătoare, uciderea prin ardere, uciderile prin sfâșiere și înnecare, uciderile tainice, recunoașterile în urma a torturii insuportabile, faptele poftei nerușinate

şi dobitoceşti: iată cu ce sunt pline cronicile anilor, cu care se încheie anii uzurpatorului, pe care istoria în mod ironic îl numeşte „cel Mare". Strivit sub toate aceste grozăvii, poporul tremura, şi într'însul mai puternic ca orcând spori credinţa şi totodată şi dorinţa aşteptării adevăratului Fiu al lui David, care ar detrona pe acest sângeros uzurpator al tronului. Dar aceasta încă şi mai mult aprinse bănuiala întunecată şi furia lui, ros şi de uricioasa sa boală care curând l-a pogorât în mormânt, el fu cu totul cuprins de o sălbătăcie neîmblânzită şi de o cruzime sângeroasă. Dar anume în acest timp ca un trăsnet îl loviră cu vestea lor înţelepţii dela răsărit, veniţi de departe la Ierusalim, ca să se închine nu lui, lui Irod, ci regelui nou născut al iudeilor, adevăratului Fiu al lui David, steaua căruia s'a arătat la răsărit.





Ruinile Vasoret

CAPITOLUL XXXIII

OCHIRE SCURTĂ ASUPRA STĂRII IUDEILOR LA SFÂRŞITUL ISTORIEI VECHIULUI TESTAMENT



Robia babiloneană, fostă după explicaţiunea prorocilor şi după cunoştinţele ale înseşi poporului, o pedeapsă directă dela Dumnezeu pentru toate acele fărădelegi şi pentru acea idolatrie, cărora s'au dedat cu neruşinare poporul ales, a servit pentru dânsul de lecţiune foarte însemnată, care l-a făcut să se gândească adânc asupra soartei sale. După periodul de slăvită atotputernicie, poporul israilit deodată se pomeni iarăşi, ca şi oare când în Egipt, o turmă jalnică de robi, duşi în robie, unde putu să piară până şi pomenirea lor. Aceasta grozavă încercare deşteptă iarăşi fără să vrea într'însul conştiinţa, că puterea lui, ca a poporului ales, se cuprinde anume în Dumnezeu, care l-a ales, şi în paza riguroasă a aşezământului încheiat cu Dânsul. Şi iată, în poporul israilit începe renaşterea religioso-morală; într'însul se întăreşte credinţa, se aprinse un înfocat patriotism, care-l face să plângă numai la simpla aducere aminte de Sion cu măreţul său

templu de altă dată, iar acum dărâmat, și se aprinde așteptarea acelui Izbăvitor, care trebue în fine să încununeze toate marele făgăduințe, date părinților. Această așteptare o susțineau cu râvnă prorocii, care, mângâind poporul cu nădejdea izbăvirei din robie, necontenit arătau și acea izbăvire de sus, pe care o așteptau ei și toată omenirea în viitorul ce se apropia. In timpul robiei prorocul Iezechiil prezicea despre un singur Păstor a unei singure turme numeroase (XXXIV, 23, 29; XXXVII, 22). Iar prorocul Daniil a enumerat exact chiar în săptămânile sale însuși timpul venirii Lui (IX, 24—27). După aceea ultimii proroci au descris amărunțit semnele lui Mesia celui ce avea să se arate, și în prorocia lui Malahia se vestește despre venirea a înainte mergătorului nemijlocit Izbăvitorului demult făgăduit, și prorocia lui alcătuește o trecere directă dela Vechiul Testament la cel Nou. Însuși poporul, recunoscând prin o amară experiență nedurabilitatea puterniciei pământești a regilor lor, și cu o încordare tot mai mare începu să aștepte un astfel de rege, care să fie cu adevărat puterea lui Dumnezeu și să instaureze pe pământ dreptatea și pacea. O astfel de așteptare își ajunse cel mai înalt grad al său în timpul grozăviilor lui Irod, tocmai anume când și venise „plinirea vremurilor".

O astfel de dispoziție a poporului firește a trebuit să ducă la deșteptarea unei râvne noui pentru împlinirea legii lui Moise. De oare ce odată cu distrugerea templului și curmarea sfintelor slujbe dintr'însul, care serveau pentru popor o realizare vădită a legii lui Dumnezeu, poporul se lipsise de călăuza principală pentru viața sa religioso-morală, atunci deveni necesar un nou mijloc pentru susținerea în el a cunoștinței legii dumnezeești. Un asemenea mijloc s'a ivit în citirea și învățarea legii, și de aici fireasca sporire a importanței legii scrise. Poporul însătoșa să o asculte și deja în timpul robiei să strângea în deosebite adunări particulare, unde oamenii, care studiase legea, și citeau și explicau diferite dispozițiuni ale legii. De oare ce cu trecerea timpului poporul uită limba sa natală evreească, în care erau scrise cărțile sf. Scripturi, atunci studiul și explicarea legii prin necesitate trebuia să devină exclusiv moștenirea unor anumiți oameni, mai culți și mai luminați, cari și deveniră căpeteniile și călăuzele poporului în viața religioasă, căpătând numirea onorifică de „cărturari". Un astfel de cărturar a fost Ezdra preotul, și el după întoarcerea din robie introduse ordinea regulată a citirii și explicării sf. Scripturi pentru popor. De oare ce cărțile sfinte în acest

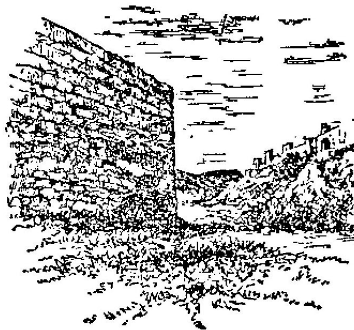
timp erau deja multe, și printre ele circulau unele și de așa fel, care, având importanță religioso-morală și satisfăcea simțul evlavios al poporului, cu toate acestea nu aveau inspirația divină, apoi Ezdra, ca să dea poporului putința să judece drept, care anume din cărțile sfinte sunt cu adevărat de Dumnezeu însuflate, alcătui un catalog amănunțit a lor, care a și căpătat numirea de canon, adecă pravila (credinței și a vieții). Cărțile întrate în acest catalog, au căpătat numirea de „canonice", iar celelalte au început a se numi necanonice. Din cărțile din ultimul period au întrat în canon: cărțile prorocului Iezechiil și Daniil, precum și ale ultimilor trei proroci: Agheu, Zaharia și Malahia, a treia și a patra carte a regilor, care cuprind istoria ambelor state evreești, două cărți Paralipomena sau complectarea acestei istorii; prima carte a lui Ezdra, în care se descrie întoarcerea iudeilor din robie și zidirea templului al doilea, precum și cărțile lui Neemia și Estera cu istoria activității acestor persoane.

Importanța legii scrise a crescut cu deosebire odată cu încetarea celei orale, în persoana prorocilor. Ultimii aveau ca problemă a lor să introducă spirit în înțelesul literei legii și prin aceea să înalță conștiința religios-morală pe cea mai înaltă treaptă. Dar cu contenirea prorocilor litera capătă o așa importanță, încât ivindu-se așa râvnitori ai ei, care puneau toată religia în împlinirea cea mai îngrijită și mai literară a hotărârilor legii. Astfel erau fariseii, care alcătuiau o clasă deosebită în popor, ca o clasă de deosebiți (perușim „separați") râvnitori ai legii. Aceștia erau legiști ortodoxi, cari primeau toată legea, care propoveduiau credința în viața viitoare, susțineau în popor credința și evlavia, și totodată și patriotismul înfocat, ceeace le dădea o enormă influență asupra poporului. Dar particularitatea lor deosebitoare era aceea, că ei nu se mărgineau numai la legea lui Moise, ce considerau, necesar să observe și toate acele tradiții, care cu trecerea timpului s'au format împrejurul acestei legi în calitate de complectare și lămurire la aceasta. De oare ce aceste tradiții aproape esclusiv se refereau la laturea rituală externă, atunci anume aceasta a și devenit aproape esclusiv obiectul atențiunii fariseilor. Aici se refereau dispozițiunile despre cea mai riguroasă pază a repaosului sâmbătal, ajuns până la nimicuri, despre deosebirea mâncării curate și necurate, despre spălare, haine, etc. Pentru a îndeplini cât mai comod toate aceste numeroase tradiții, fariseii alcătuiră o clasă deosebită sau o comunitate deosebită, care fugea de contactul cu celalat popor, către care

se referea cu dispreț arogant, ca și către niște „oameni ai pământului“ și „ignoranți“ (amhaareț). Laturea cea mai bună a fariseismului era râvna lor pentru răspândirea religiei lui Iehova, și în această privință ei au făcut foarte mult, pregătind prin prozeliții lor terenul și pentru răspândirea creștinismului printre popoarele păgâne. După mărunțișul lor ritual, nesimțirea rece, trufia cutrierătoare-și fățărnicia revoltătoare, acoperind cu masca evlaviei faptele cele mai imorale, erau acele neajunsuri ale lor, care au atras asupra lor mustrările fulgerătoare ale lui Hristos: „Vai vouă, cărturari și farisei fățarnici“. Extremitatea opusă o alcătuia altă sectă, a saduceilor, care-și căpătaseră numirea dela conducătorul lor Sadoc. Recunoscând drept cărți sfinte numai Pentateucul lui Moise, ei nu dădeau nici o importanță ritualului și se distingeau în genere prin libera cugetare în domeniul religiei, negau nemurirea sufletului și existența duhurilor, învierea trupurilor și viața viitoare, cu recompensele și cu pedepsele ce așteptau acolo. La acest partid sau sectă aparțineau clasele cele mai înalte și mai bogate, care, nebucurându-se de iubirea poporului, căutau deci sprijin în cârmuitorii străini și se împrieteniseră cu neamul lui Irod. Tot ei apucaseră în mânile lor demnitatea de arhiereu și dete din mediul său o serie întreagă de arhierei, care numai batjocoriseră cu persoanele lor acest înalt cin sacru. Tot în acest timp în poporul iudeu, lipsit de un conducător cu autoritate sub raportul religios-moral, se iviră și alte secte și direcțiuni, în care oamenii evlavioși căutau refugiu și liniște de turburări și de dispozițiuni întunecate ale vieții de toate zilele. Așa era secta eseilor, care evitau viața sgomotoasă și deșartă a orașelor, alcătuiau comunități de pusnici și, abținându-se dela viața conjugală, în genere dela orce plăceri, duceau viață severă, consacrându-o în totul rugăciunei și cugetării la lege. Ei negau robia, războiul și negoțul, și în toată viața pravilă pentru dânșii, după mărturia lui Filon, servea „iubirea către Dumnezeu, iubirea de virtute și iubirea de oameni“. Încă și mai severi și mai închiși era secta terapeuților, adecă „a vindecătorilor“ (suferințelor popoarelor), care se dădeau la un sever ascetism: epuizându-se cu o necontenită citire a legii și cu rugăciunea, ei își îngăduiau să mănânce numai puțină pâne sara. Sâmbăta se adunau pentru rugăciune obștească, iar la cincizecime aveau și masă obștească. Secta aceasta era cu deosebire răspândită printre iudeii din Egipt.

Toate aceste secte și partide nu erau decât expresia vederilor particulare asupra religiei și legii. Majoritatea poporului însă con-

tinua să se țină de acele statorniciri religioase care erau în legătură cu templul. Slujba dumnezeească la templu firește trebuia să contenească și să se desorganizeze odată cu distrugerea templului, așa că în timpul robiei babilonene poporul se ruga în adunări particulare sau chiar se mărginea la o simplă rugăciune casnică (cum s'a văzut aceasta din exemplul proorocului Daniil, care se ruga din fereastra casei sale din direcția Ierusalimului). Dar odată cu construirea celui de al doilea templu se înnoiră deplin într'însul și slujba dumnezeească cu toate actele sfinte, cu atât mai mult, că însuși templul a fost construit după chipul celui vechiu, zidit de Solomon, deși după lărgime cu a treia parte mai mare decât acela și cu oarecare construcții noui (curtea pentru femei și pentru păgâni), dar se înțelege, dintr'un material mai puțin prețios. In vechea alcătuire a fost restaurată și toată ierarhia, în capul căreia stătea arhiereii, care aveau cu atât mai mare importanță, cu cât un timp oarecare ei au fost și cârmuitori de stat ai poporului. La numărul timpurilor sacre s'au adaos sărbători noui, stabilite întru amintirea nouilor evenimente din viața poporului. Așa sunt sărbătorile: Purim și Inoirile. Prima e statornicită întru amintirea miraculoasei izbăviri a poporului dela nimicire sub domnia lui Artaxerse, după instigația vicleană a lui Aman. Inainte prăznuirea ei la 13 Adar (în Februarie), consta din post riguros, iar în 14 și 15 se deda la veselie largă. In adunările poporului cu evlavie se citea cartea „Ester" și la fiecare amintire a numelui lui Aman toți cei de față loveau cu mâinile și băteau din picioare, rostind tare: „Să piară pomenirea lui!" Sărbătoarea înoirilor a fost statornicită în amintirea înoirii templului de Iuda Macabeul, după profanarea lui de Antioh Epifanul. Ea a durat opt zile, se săvârșea cu neobișnuită solemnitate și se semnala cu procesiuni luxoase și cu luminații strălucitoare, din care cauză se numea deasemenea „sărbătoarea focurilor". In templu în curgerea celor opt zile ale sărbătorii se cânta marea aliluia care consta din psalmii de laudă CXIV-CXVIII. Particularitatea importantă în viața religioasă a poporului după robia babiloneană era aceea, că poporul nu mărginea slujbele sale exclusiv

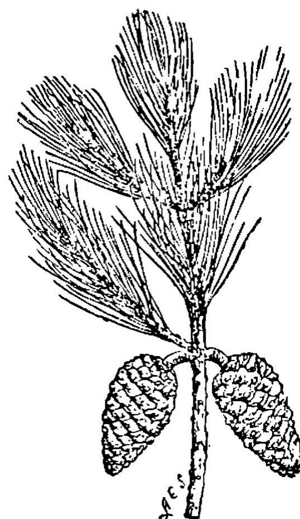

Resturi din zidurile templului.

numai la templu, ci avea adunări locale sau sinagogi, unde alăturea cu citirea și explicarea legii, se săvârșau și rugăciuni, și unde poporul se aduna sâmbăta.

Sub raport civil după robia babilonică se înoise oare cum iară acea formă de teocrație, în care ea exista pe vremea judecătorilor, când poporul se afla sub cârmuirea unor bărbați de Dumnezeu înțelepțiți, care se ridicau oare cum după o deosebită chemare a lui Dumnezeu (așa au fost Zorobabel, Ezdra, Neemia, Macabeii). Dar potrivit cu duhul religiozității întărit și autoritatea cetățenească pentru un timp oare care se concentră în mânile reprezintanților supremi ai religiei, a arhiereilor. In urmă dintr'însa s'a prelucrat autoritatea prinților și apoi și cea a regilor; dar autoritatea regală în fine a fost uzurpată dela casa lui David de un idumeean viclean, care totuși curând a trebuit să o cedeze adevăratului Fiu al lui David. Pentru conducerea trebilor interne și a vieții religioso-morale din timpul lui Ezdra a fost înființat, cum s'a spus deja mai sus, un sfat suprem deosebit, sub prezidenția arhiereului. Acest sfat a primit în urmă numirea de sinedriu (dela grecescul συνέδριον, adunare) și numărul membrilor lui conform cu numărul membrilor vechiul sfat al bătrânilor pe lângă Moise s'au determinat 70 de membrii. El a avut o însemnătate foarte importantă în istoria următoare a poporului iudeu. Asupra lui odihnea îndatorirea de a se îngriji pentru păstrarea curățeniei credinței, a tâlcuirii legii, a bunei stări a templului și a bunei rânduele a slujbelor, și împreună cu acestea îi aparținea și dreptul de a judeca și a pedepsi pe apostați și eretici. Mulțimea abuzurilor membrilor acestui sfat suprem îl lipsi în urmă de importanța ce-i aparținuse, și sinedriul și-a pătat numele printr'o grozavă crimă, când el sub pretext de eretic și apostasie condamnă la moarte pe Mesia, Fiul lui Dumnezeu.

Ultimul period al istoriei biblice a Vechiului Testament cuprinde în sine aproape cinci veacuri și jumătate, calculând dela anul 536, când a fost edat decretul lui Cirus pentru eliberarea iudeilor din robie. Sub raport cronologic el se desface în patru perioade separate: *a)* continuarea stăpânirei persane, până la anul 331 a. Hr. *b)* stăpânirea grecilor în Asia 331-167 a. Hr. *c)* independența Iudeei sub stăpânirea Asmoneilor anii 167-63 a. Hr. și *d)* stăpânirea romană împreună cu domnia casei lui Irod, anii 63-1 a. Hr. Calculul anilor acestui period se ușurează prin aceea, că aicea Istoria poporului iudeu se apropie de atingerea cu evenimentele comune ale istoriei universale.

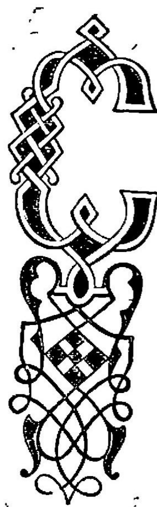




Ramură de brad de Palestina (Es. XLIV, 14).

CAPITOLUL XXXIV.

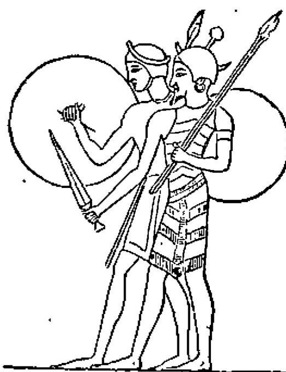
LUMEA IUDAICĂ ŞI PĂGÂNĂ INAINTE DE VENIREA MÂNTUITORULUI HRISTOS.



aptivitatea babilonică, afară de importanţa ei ca pedeapsă a poporului iudeu pentru infidelitatea sa faţă de aşezământul cu Iehova, a mai avut încă şi altă însemnătate importantă şi profundă pentru toată omenirea. Până la dânsa poporul cel ales a trăit mai mult sau mai puţin străin de ceialaltă lume, şi lumina adevăratei religii numai din când în când sau în cazuri deosebite a pătruns peste hotarele proprii ale pământului făgăduinţei. Acum, cu apropierea „plinirii vremurilor", lumina aceasta trebuia să strălucească luminos pentru toţi ceice trăiau în întunerec şi în umbra morţii, adecă pentru toate popoarele păgâne, care până atuncea erau cufundate în întunericul idolatriei. Şi acestei mari opere îi arătă o conlucrare miraculoasă acei cuceritori groaznici asiro-babiloneni, care ei singuri nu-şi dădeau samă, dar serviră drept instrument puternic al înaltei Pronii Dumne-

zeeşti. Strămutând floarea poporului ales în ţara lor, care era centrul religiei păgâne şi al culturii păgâne, ei odată cu aceasta au strămutat la sine şi pe propoveduitorii adevăratei religii, care trebuea să risipească intunerecul rătăcirii. Influenţa aceasta s'a vădit întru câtva asupra a înseşi regilor cuceritori, cum se vede aceasta din pilda lui Nabuhodonosor şi Cirus, dar apoi ea s'a răspândit tot mai larg şi a influenţat tot mai adânc. Din acest timp poporul iudeu a devenit popor oarecum universal; din robia babiloneană s'a întors în pământul făgăduinţei abea o neînsemnată parte din el, iar majoritatea enormă sau a rămas în Mesopotamia, sau încet-încet s'a risipit în toate părţile, ducând pretutindenea lumina adevăratei religii şi cunoştinţa legei celei Dumnezeeşti. Aceşti iudei, care trăiau în afară de Palestina, sunt cunoscuţi sub denumirea iudeii din diaspora (răsipire) şi ei au arătăt o profundă înrâurire asupra soartei următoare a lumii păgâne.

Iudeii din diaspora la început propriu s'au împărţit în trei mari grupe; iudei babiloneni, sirieni şi egipteni; după aceea cuceririle lui Alexandru cel Mare şi ale romanilor au lărgit considerabil sfera iudeilor din diaspora. Răsturnările ce au urmat în soarta lumii au pus popoarele într'o neobişnuită mişcare şi curentul cuceririlor sau a industriei, cuprinse repede părţile deslipite ale poporului iudeu şi le-a dus prin cele mai depărtate ţări. Din Mesopotamia iudeii se împărţiră prin toate ţările vecine. Succesorul lui Alexandru cel Mare în Asia, Seleuc Nacator, întemeietorul noului regat al Siriei, pe mulţi din ei îi strămută din Babilonia în oraşele principale ale regatului său, nădăjduind, că spiritul lor industrial şi intreprinzător va servi la înflorirea statului său. Şi după câtăva vreme în Damasc ei se considerau deja cu miile şi aveau câteva sinagogi, şi încă şi mai mulţi erau în Antiohia, care a devenit în urmă centrul culturei greceşti în orient. Prigonirile lui Antioh Epifanul nu-i nimici, ci serviră numai ca pricină a pătrunderei influenţei lor în cele mai depărtate părţi ale statului, unde se refugiară iudeii, ascunzându-se de prigoane. In acest timp ei au pătruns şi mai departe în răsărit, în Midia şi cu deose-



Presupuşi mideni.

bire în regatul Adiaveu (Curdistanul de astăzi spre nord-est de Tigru) unde influenţa lor a fost aşa de puternică, că însuşi regina Elena şi principele moştenitor Izat s'au făcut prozeliţi ai iudaismului. De iasta parte a Eufratului populaţiunea iudaică era risipită prin multe locuri, cu deosebire în Palmira şi chiar în oraşele Arabiei fericite. După aceea o mulţime de iudei trăiau în Armenia şi prin diferite ţări şi oraşe ale Asiei Mici. Antioh cel Mare (223-187) strămută câteva mii de familii iudaice din Mesopotamia în Frigia şi Lidia şi-i înzestră cu anumite avantaje. Din Asia Mică iudeii, atraşi de spiritul lor industrial se strămutară prin toate insulele mărilor Egeea şi Mediterană, pătrunseră în cele mai principale oraşe ale Greciei şi Macedoniei, şi noi îi întâlnim în Filipi, Tesalonic, Veria, Atena şi Corinet, unde ei aveau sau sinagoge, sau simplu case de rugăciuni. Acelaşi spirit de întreprindere comercială îi mişcă şi mai departe şi au ajuns chiar în Roma, ca, capitală a nouei împăraţii aniversale, şi chiar în Ispania, unde ei puteau conta pe îmbogăţire, ca în ţara, ce era vestită prin minile sale de aur şi de argint. Mulţi iudei au fost strămutaţi la Roma de către Pompeiu în calitata de robi, şi după eliberare lor ei s'au făcut cetăţeni romani şi trăiau într'un cartier deosebit peste Tibru. Sub împăratul Augustin se enumerau în Roma până la opt mii de oameni, iar după aceea ei s'au înmulţit până întru atâta, încât


Mineri din vechime.

împăraţii următori au fost nevoiţi să recurgă la aşa măsuri severe, ca izgonirea lor din Roma (Cunoscutele decrete a lui Tiberie şi Claudie, care prescriau iudeilor să plece din Roma.) După aceea satele iudaice au fost împrăştiate şi pe tot litorul Africei de nord, şi cu deosebire în marele oraş Cirena, de unde pelerinii iudei adesa se întâlneau în Ierusalim (Simon Cirineanul-Mat. XXVII, 32). In fine coloniile lor se întâlneau, după mărturia lui Filon, dela munţii Libiei până chiar la Etiopia, unde ei probabil se mutaseră din Arabia, care se afla în contact comercial necontenit cu aceste ţări şi mai ales un Egiptul. Tezaurarul reginei Candachia, care a mers la Ierusalim la sărbători, era din Etiopia, şi împrejurarea, că el era prozelit, ne arată puternica influenţă a iudeilor acolo. Dar fără îndoială, că cel mai important punct

a diasporale iiudaice în Egipt era Alexandria. Intemeiată de marele cuceritor macedonean în anul 332 a. Hr., ea în curgere de câteva veacuri a fost unul din orașele cele mai slăvite și mai renumite ale lumii. In acel timp, când propriu în valea Nilului continua să trăiască o populație veche egipteană cu religia și obiceiurile ei, orașele Deltei și mai ales Alexandria, s'au umplut de greci și de iudei. Pelângă bogăția sa, ulițile și clădirile ei luxoase, Alexandria era vestită și prin vioiciunea sa și prin viața intelectuală. Ptolomeiu I a întemeiat acolo vestitul muzeu, în care se păstra biblioteca alexandreană cu mulțimea ei de cărți scumpe, și tot la el erau încăperile pentru savanți, artiști și poeți, care soseau din toate țările lumii, ca să se cerceteze marele templu al literaturei universale și al artelor. Și alăturea cu această viață intelectuală ferbea activitatea industrială, așa că, contactul comercial al Alexandriei se întindea până în Arabia și Iudeia, prin toate țările Asiei Mici și țărmurile mărei Mediterane. Situația iudeilor în acest centru ale vieții universale (unde prima parte a lor a fost strămutată de însuși întemeietorul Alexandriei), era favorabilă în cel mai înalt grad. Folosindu-se de protecțiunea guvernului, ei se dădură la toate felurile posibile de industrie, trăiau în captivitate independentă, și chiar se administrau de o căpetenie a lor sau de un alavarh, care împărța mai târziu autoritatea sa cu un consiliu deosebit de bătrâni. Chiar sub raport religios ei se aflau într-o situație foarte avantajoasă, deoarece la dânșii în Leontopole, în ținutul Ilieopolis, își aveau templul lor propriu, construit, cum s'a spus mai sus, de arhiereul Onia după planul cortului lui Moise, și într'însul se săvârșau slujbele dumnezeești în aceeași ordine, ca și în templul din Ierusalim. Cu un cuvânt, iudeii după captivitatea babilonică se răspândiră în toată lumea cunoscută pe atuncea, așa că geograful roman Strabon nu fără temeiu zice, că „te miră de se găsește un asemenea loc pe pământ, unde să nu fie acest neam și pe care ei nu l-ar stăpâni". Și la aceasta iudeul alexandrean, un însemnat scriitor, Filon adaogă: „iudeii, nu ca alte popoară, sunt închiși în hotarele unei singure țări; ei locuesc aproape în toată lumea și s'au răspândit prin toate continentele și țările".



Enorma statue descoperită în Memfis.

Pe lângă aceasta cu deosebire remarcabil era aceea, cu toată risipirea în toată lumea, toţi aceşti iudei ai risipirii nu s'au pierdut nici decum pintre popoarele de alt neam şi din celelalte ţări, ci parecă ar alcătui un singur popor, legat în sine cu nişte legături uimitoare. Adevărat, ei au uitat limba lor, vorbeau şi scriau de preferinţă în limba greacă (din care cauză se şi numeau elinişti); dar credinţa comună în Dumnezeul cel viu, care nu încetase să aibă grijă de poporul său cel ales, nu numai că inspira iudeilor simţul superiorităţii sale asupra păgânilor înconjurători, cu zeii lor morţi şi de nimica, dar îi şi păzeau de amestecul cu ele. Ataşamentul lor de legea lui Moise, deasemenea a contribuit la susţinerea într'înşii a conştiinţei naţionalităţii lor, ca deosebită de a tuturor popoarelor înconjurătoare. Legea aceasta determina fiecare pas din viaţa lor, statornicea moravuri suigeneris şi obiceiuri, dând importanţă religioasă oricărei manifestări a vieţii şi activităţii, şi prin asta ridica acel părete din mijloc, care nu îngăduia iudeilor să se amestece cu păgânii. Afară de aceasta, ei aveau o sf. Scriptură comună, în care se educa tot poporul, pătrunzându-se de duhul, care nu avea nimic comun cu lumea păgână. Invăţătura predată de cărţile sfinte, se complecta în sinagogă. Orunde trăiau iudei, ei neapărat se adunau sâmbăta în sinagogi, care erau pentru dânşii şcolile legii lui Dumnezeu, pentru rugăciunea comună şi edificarea reciprocă şi a explicărei sf, Scripturi, şi aceste adunări susţineau într'înşii duhul comun al unirii şi al reciprocităţii.

Afară de Sf. Scriptură, în vremeaa aceea, la ei exista o deosebită literatură instructivă — necanonică, care continua să se desvolte în acest timp. Intr'însa se afla astfel de scrieri importante, cum era cartea înţelepciunei lui Solomon, alcătuită de un autor necunoscut pe temeiul sentinţelor transmise verbal de înţeleptul rege; cartea înrudită cu dânsa a Inţeleptului Iisus, fiul lui Sirah, care conţinea în sine pravile înţelepte la felurite cazuri din viaţă; Cartea Iudit, care cuprinde povestirea despre eroismul acestei iudeiance, căria oraşul Betel îi datora mântuirea de grozavul vrăşmaş; şi cărţile Macabeilor, care cuprind povestirea despre lupta eroică a Macabeilor pentru credinţă. Toată literatura aceasta e pătrunsă de un patriotism profund religios, care a susţinut în iudei conştiinţa unităţilor de credinţă şi de sânge.

Dar unul din cele mai puternice mijloace de susţinere a unităţii în lumea iudaică a fost contactul lor statornic cu Ierusalimul, ca centru comun a întregului Iudaism. In fiecare an de pretutin-

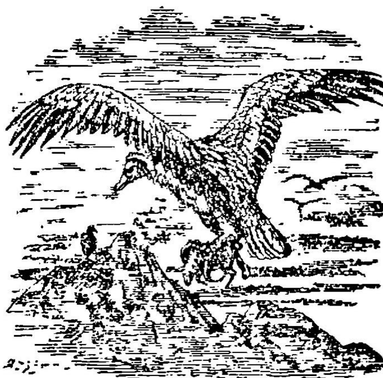
denea prin anumiți împuterniciți diferitele comunități trimiteau la Ierusalim darea legiuită de jumătate de siclu socru și bogate prinoase. Tot acolo soseau toți, care aveau nevoe să obțină deslegarea unor chestiuni importantante dela arhiereu sau dela Sinedriu, și deasemenea toți cei ce voiau să primească cultura superioară în școli, însfârșit, sărbătorile anuale atrăgeau la Ierusalim mii de închinători, care curgeau absolut din toate părțile lumii. Și invers, din Ierusalim prin toate țările lumii se revărsau cărturarii, care, primind cultura în școlile „înțelepților", își căutau carieră de muncă printre conaționalii din diferite țări. Din Ierusalim anual se trimeteau prin toate comunitățile iudaice calendare, în care se determina timpurile sacre, și osebiți vestitori cu comunicarea diferitelor evenimente mai însemnatate relativ de lumea iudaică. Și rezultatul acestor raporturi reciproce a fost aceea, că iudeii cei aruncați prin toată lumea se simțiră vioiu un singur popor, și puteu să ajungă până la Ierusalim vestea, că vreo comunitate oarecare iudaică undeva pe Dunăre sau în pustiul Libiei sufere de foame sau de altă nevoe, și îndată toată lumea iudaică se punea în mișcare și se grăbea să ajute pe frații lor în suferință.



Bazar în Cairo (în Egipt).

Acest escluzivism național și concentrare reciprocă a iudeilor, foarte de timpuriu începu să stârnească bănuiala și dușmănia pintre popoarele păgâne, și acest sentiment neplăcut nu întârzia a lua proporții și mai mari, când iudeii se arătară concurenți puternici în trebile comerciale și apucară în mânile lor industria cutării sau cutărei țări. Ocupația lor principală era comerțul. Comerțul mărunt și micile manevrări bănești erau aproape esclusiv în mânile lor. In unele locuri ei apucară în mânile lor chiar și grosul comerțului. In Alexandria aproape tot comerțul de cereale trecea prin mânile lor și ei erau aproape singurii mediatori, prin care Roma își făcea contactul cu răsăritul îndepărtat. Ba și în genere, unde se putea câștiga bani, acolo neapărat se arăta iudeul, și noi îl întâlnim în Roma în calitate de savant, poet, actor și cântăreț. Mulți din iudei izbutiră să îngrămădească enorme bogății, și influența lor se simeța chiar și la

palat. Toate acestea negreşit stârniră în contra lor populaţia indigenă, adesa căzută în cahala financiară a iudeilor, şi către timpul naşterei lui Hristos lumea păgână, chiar şi în persoana celor mai buni scriitori ai ei, se raporta către ei deja cu o extremă ură şi dispreţ. Cu privire la dânşii se povesteau istorisiri monstruoase. Drept străbuni ai lor se considerau leproşii izgoniţi din Egipt. In pustie, în lipsa de apă, un asin le-ar fi arătat un izvor, şi de aceea ei s'au închinat magarului ca lui Dumnezeu. Chiar un scriitor aşa de serios ca Tacit, socotea că Moise li-a dat legi, protivnice tuturor moravurilor omeneşti. Interzicerea mâncării cărnii de porc a fost tema inepuizabilă a umoriştilor romani. Orunde ar fi apărut iudeul, pretutindenea îl urmăreau glumele umoristice ale păgânilor; pe scena teatrală, el era obiectul permanent al glumelor tăioase, care totdeauna provocau râsul, iar pe uliţe el adesa trebuia să suporte neplăceri destul de grosolane din partea mulţimii, care adesa se prefăceau în încăerări, care cereau dese ori intervenţia stăpânirii, cum se petrecu aceasta nu odată în genere în Alexandria şi în Antiohia.


Vultur.

Cu toate aceste raporturturi ale lumii păgâne faţă de iudei, influenţa lor asupra acestei lumi nu se nega nici chiar de către înseşi păgânii, şi ea crescu pe fiecare an. La aceasta contribui însuşi starea lumii păgâne. Aceasta se povârnise deja spre decădere şi descompunere. Marele monarhii ale răsăritului; Egiptul Asiria, Babilonia şi Persia, toate pe rând domnise şi dispăruse. Alexandru Macedoneanul se încercase să le restatornicească pe terenul culturei greceşti, dar monarhia creată de dânsul nu trăi mai mult decât întemeietorul său şi după moartea lui se desfăcu în câteva părţi, care uşor deveniră pradă Romei. Şi iată Roma deveni stăpâna a toată lumea. Vulturii romani străbăteau victorios dela ţărmurile Eufratului în răsărit pânăla coloanele Herculane la apus, şi dela ţărmurile Africei de nord, la sud pânăla insulele Britanice în nord. Moştenirea romanilor deveni întreaga întindere a globului pământesc, pe care se desfăşurase vechea istorie şi care cuprindea noile ţări cu noile popoară semisălbatice, care aşteptau renaşterea culturii. Măreţele căi militare ale romanilor

uniră între dânsele cele mai depărtate țări; cârmuirea romană și limba greacă răspândită pretutindenea apropieră popoarele între ele ale întregei lumi civilizate, și se începu o minunată circulație în domeniul religios, a literaturei, a artelor și a industriei, cum nu se mai văzuse în istoria omenirii. Roma, ca una ce era capitala lumii, atrase spre sine tot ce era mai bun în lumea de atuncea, și dintr'însa înapoi pleca în toate părțile, civilizația romană suigeneris, purtată de legiuni, cârmuitori, scriitori, negustori și industriași de tot felul. Acest contact reciproc neobișnuit al popoarelor, a avut o mare înrăurire asupra stărei religioso-morale a lumi păgâne. In Roma au ajuns în ciocnire între ele tot felul de culte străine păgâne și variația lor infinită prin necesitate a trebuit să ducă la convingerea că zeii păgâni alcătuesc numai un produs înseși al popoarelor și nu sunt deloc în stare să satisfacă nevoia omenească inerentă omului în adevărul absolut al religiei.

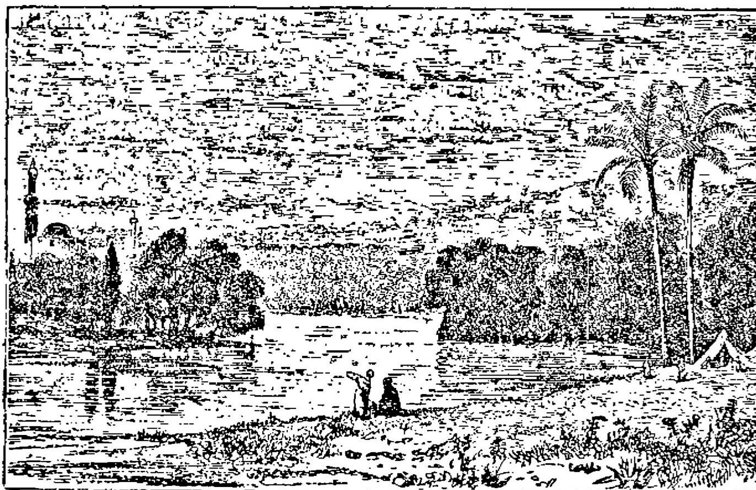
Cel mai puternic s'a manifestat asta asupra romanilor, credința în zeii lor care deja de mai înainte fusese zdruncinată prin răspândirea scrierilor filosofice grecești, care-și băteau joc direct de olimpieni ca de o născocire de minte copilărească. Dar de oarece omul nu poate fi fără religie, atunci o căutare obositoare a Dumnezeului celui adevărat, și în căutarea lui au fost examinate toate religiile cunoscute atuncea și toate cultele, și cu cât era mai tainic cultul, în felul celui egiptean, cu atât mai mulți adepți avea. Tot în acest timp mulți începură fără să vrea a da atențiune și tainicului Iehova, religia căruia frapă pe cei ce-și pierduse credința în zeii lor păgâni, cu atât mai puternic, cu cât ea respinsese orce simboluri pentru reprezentarea acestui Dumnezeu. Iudeii se folosiră de aceasta și-și căpătară prozeliți familii romane și chiar membrii de ai casei imperiale (de exemplu pe împărăteasa Tapeea Sabina). Prozeliții se împărțau în două clase: prozeliții parților și prozeliții dreptății, care se deosebeau între ei prin gradul de primire al iudaismului. Pentru primii erau deajuns credința generală în Iehova cu primirea „legilor lui Noe", iar de la cei de al doilea se cerea supunere deplină tuturor hotărârilor legii lui Moise. Majoritatea păgânilor se mărginea la prima treaptă, dar erau mulți și de acei, care primiseră iudaismul deplin. Această mișcare era înlesnită încă și mai mult de decadența morală a lumii păgâne, ca urmare inevitabilă a decăderei religioase. Impreună cu cultele păgâne ale răsăritului, în Roma năvălire și acea stricăciune morală, care era nedespărțită de dânsele. De

aicea se începu și acea grozavă descompunere socială, care adusese pe cei mai buni oameni de desnădejde (Rom. I, 26). Nevăzând nimic îmbucurător în prezent și perzind orce credință în viitor, oamenii se asfixiau din pricină golului duhovnicesc și își căutau scăparea sau în orgii nebune de desfătare, sau în sinucidere, care devenise fenomenul cel mai obișnuit. Chiar vestitul filosof Seneca, zdruncinat de trista realitate, indica sinuciderea ca mijlocul cel mai bun de a se isbăvi din situația insuportabilă. Dar însuși mijlocul conservării de sine s'a opus primirii unui atare mijloc grozav, și deaceea firește majoritatea căută altă eșire și a găsit în nădejdea unui viitor mai bun, născută în inima omenească.

Cei mai buni dintre păgâni începură să nădăjduiască, că de undeva trebue să vină mântuirea, dacă nu dela oameni, apoi de sus. Și nădejdea aceasta coincide numai bine cu acea așteptare a Izbăvitorului lumii, care se aprindea tot mai tare în lumea iudaică și tot mai larg se răspândea prin iudei printre popoarele păgâne. După mărturia istoricilor romani Sudoniu și Tacit, în acel timp printre romani și alte popoară păgâne circula zvonul departe răspândit, că în răsărit curând va apare un rege puternic, care va supune toată lumea. Poeții romani căutau așteptata arătare unui izbăvitor miraculos. Virgiliu în renumita sa a patra eclogă căuta un Prunc, care trebuea să restabilească veacul de aur. Pruncul acesta se va pogorî din ceriu, și pe pământ se va instaura pacea: cu îmbelșugare va revărsa el darurile sale; turmele nu se vor teme de lei, jugul va cădea dela gâtul boului ce paște și plugarul nu va mai lucra în sudoarea feții sale. Acest slăvit vis a poetului roman fără îndoială era un ecou al vestitei prorocii a lui Isaia, că „se va naște un Prunc căruia i se va pune numele: Sfetnic, Dumnezeu tare, Tatăl veșniciei, Principele lumii“, și atuncea „lupul va trăi împreună cu mielul și leul va dormi împreună cu edul și vițelul și puiul de leu, și boul vor fi împreună, și un copil mic îi va mâna“ Isaia, IX, 6; XI, 6).

Toate prin urmare arătau, că se apropiase „plinirea vremilor“. Propriu pintre iudei așteptarea venire Mântuitorului sau a lui Mesia atinsese cea mai mare încordare. Vechile preziceri ale prorocilor deveniseră obiectul celor mai îngrijite studii și interpretări, și cea mai iubită carte era cartea prorocului Daniil cu cele mai exacte determinări ale ei despre sosirea timpului lui Mesia. Cărțile necanonice adevereau și lămureau aceste preziceri, complectându-le cu calculile lor proprii și declarațiuni, că, în curând

fii lui Israil iarăşi vor fi adunaţi în Ierusalim din ţările depărtate pentru închinare Domnului Dumnezeului lor (2 Mac. II, 18) şi că descendentul lui David va stăpâni tronul în veci (1 Mac. II, 67). Aceste preziceri primiră o desvoltare încă şi mai mare în aşa numitele „cărţi sibiline", care ne prezintă colecţiunea sentimentelor proroceşti în versuri, în felul oracolelor păgâne, şi scrise după toată probabilitatea de un oarecare iudeu din Alexandria cu un veac şi jumătate a. Hr. Intr'însele se spune, că în curând trebue să se arate regele, care va pune capăt orcăror războae pe pământ. Păgânii, care se vor aduna contra Ierusalimului, vor peri.

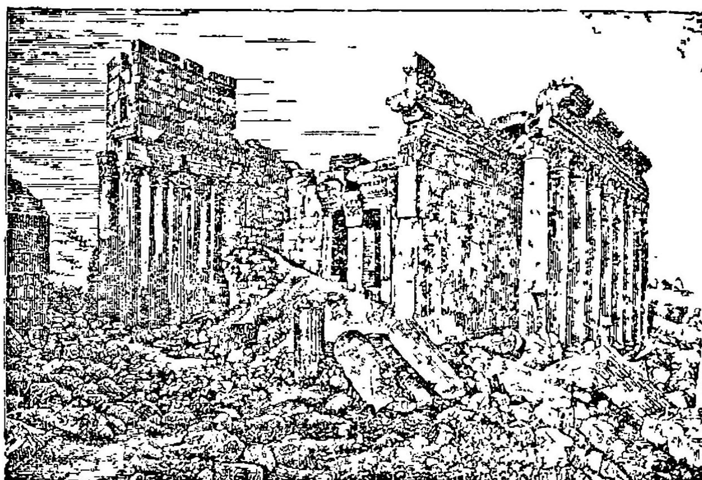


Vedere pe râul Agava (în Mesopotamia).

Sub protecţiunea regelui trimis din ceriu, lui Israil i se vor dărui pace şi prosperitate, şi după aceea însuşi popoarele păgâne vor fi deasemenea adusă la închinare adevăratului Dumnezeu şi templului Lui. In sfârşit, Dumnezeu va întemea pe pământ împărăţia veşnică a păcii, în care vor fi adunate toate popoarele. Aşteptarea aceasta era vioae în aşa măsură, că însuşi cârmuitorii poporului Israilit în timpul Macabeilor primeau puterea numai condiţionat, „până se va scula „Prorocul cel adevărat" (1 Mac. XVI, 41). In popor toţi fără să vrea simţau, că a venit plinirea vremilor şi mântuirea lui Israil. La arătarea orcărui propoveduitor mai însemnat sau a vreunui proroc toţi fără să vrea întrebau; oare nu-i acesta Hristos? (Ioan, I, 19, 20; Mat. XI; 3). Chiar şi semipăgânii samarineni aşteptau, că încurând va veni Mesia, care va deslega toate chestiunile disputabile dintre ei şi iudei, referitoare la religie (Ioan,

IV, 25). Mulţi în cazul acesta nu-şi prezentau clar, în ce înfăţişare se va arăta Mesia, şi se aşteptau să vadă într'însul simplu un cuceritor a toată lumea şi va întemeea împărăţia veşnică iudaică. Dar toţi oamenii mai luminaţi la minte aşteptau în persoana Lui pe adevăratul Mesia, care va răscumpăra pe om din robia păcatului, va instaura pacea în sufletul turburat, va chema la Sine pe toţi cei obosiţi şi împovoraţi, va deschide adevărul veşnic al mântuirii şi va întemeia veşnica împărăţie a lui Dumnezeu pe pământ.

Şi un astfel de Mesia a venit însfârşit, şi în noaptea venirii Lui ceriul deasupra Betleemului Iudeei s'a rostit solemn prin cântarea îngerească, vestind sosirea unei noui ere în istoria omeniri: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, şi pre pământ pace, întru oameni bunăvoire".



Ruinele Baalbec.

SUPLIMENTE

Informaţii complimentare şi tăbliţe la istoria biblică a Vechiului Testament.



Podul natural în munții Liban

I. CRONOLOGIA BIBLICĂ

Pentru o lămurire mai deplină a multor evenimente din istoria biblică, e necesară oare care cunoaștere a cronologiei biblice.

Evreii calculau ziua dela un apus de soare pânăla alt apus de soare, și asemenea calcul e admis în Biblie, cum se vede aceasta din determinarea duratei sâmbetei: „dela o sară pânăla ceialaltă sară să prăznuiți sâmbăta voastră". (Levit. XXIII, 32). Asemenea calcul se păstrează până astăzi în tipicul bisericesc și în cărțile de cult ale Bisericei ortodoxe. Pentru designarea zilelor, adecă de 24 de ore, n'a fost un cuvânt deosebit, și în cazul acesta s'a întrebuințat expresia *sară* și *dimineață,* cum se vede aceasta din înseși istoria creațiunii lumii (Fac. I, 5). Ziua în înțelesul propriu al acestui cuvânt se împărța în trei părți: sara, dimineața și amiaza (Ps. LIV. 18), care la rândul lor se împărțeau încă în părți și mai mici. Sări propriu se deosebeau două, din care una era la înseși începutul apusului soarelui, iar ceialaltă la sfârșitul apusului și sectele iudaice de mai târziu nu puțin au discutat între ele relativ exactei deosebiri a acestei subîmpărțiri a serei. Impărțirea în părți, vechii iudei n'au cunoscut-o, și însuși cuvântul șaia-ceas pentru prima oară se întâlnește la proorocul Daniil, și pe lângă aceasta mai curând în sens în genere

de timp scurt, decât de ceas în propriul înţeles al acestui cuvânt (Vezi de exemplu Dan. V, 5). Abia numai după naşterea lui Hristos la iudei a intrat în întrebuinţare împărţirea zilei în douăsprezece ceasuri, calculate dela răsăritul soarelui până la apusul lui, dar şi această împărţire nu avea o deosebită exactitate, de oare ce ceasurile sau se lungeau, sau se scurtau în ce priveşte durata lor, potrivit cu lungirea sau scurtarea zilei în lunele de vară sau în cele de iarnă ale anului. Inainte de robia babilonică iudeii împărţeau noaptea în trei străji (Ps. LXII, 7; LXXXIX, 5); Prima strajă se prelungea dela apusul soarelui până la 10 ceasuri noaptea (Plâng. II, 19); mijlocia dela 10 ceasuri noaptea până la 12 ceasuri noaptea (Jud. VI, 19), şi a treia strajă până de dimineaţa sau pânăla răsăritul soarelui (Eş. XIV, 24). După cucerirea Palestinei de către romani la iudei intră în întrebuinţare obiceiul roman de a împărţi noaptea în patru străji.

Şapte zile de câte 24 de ceasuri alcătuiau săptămâna (Fac. XXIX, 27-28). Ziua a şaptea era consacrată Domnului, în amintirea odihnei Făcătorului după terminarea facerei lumei, pentru care i s'a şi dat numirea de sâmbătă, adecă odihnă (Fac. II, 2; Eş. XX, 11). Deosebitele zile nu aveau numiri diferite, ci se designau simplu prin numerele: ziua întâi, a doua. etc. începând de la sâmbăta (Marc. XVI, 2; Luca, XXIV, 1; Ioan, XX,1). Iudeii elinişti nemeau vinerea (παρασκευή), adecă pregătire, de oare ce această zi ei o consacrau pregătirii pentru sâmbătă. Sâmbăta avea foarte mare însemnătate în viaţa publică a iudeilor, şi se păzea riguros până în timpurile cele mai târzii.

Cum prin apusul şi răsăritul soarelui se determinau zilele, aşa prin mişcările lunii se determinau lunile (Sir. XLIII, 6-8). Lunile erau determinate de lună, şi de oare ce învârtirea lunii împrejurul pământului se săvârşeşte în 29½ zile, de acea şi lunile la evrei erau pe rând de 29 şi 30 de zile, în care caz primele se numeau „nedepline", iar cele de al doilea „depline". La început ele nu aveau numiri deosebite şi se deosebeau numai prin numărul curent al lor; prima, a doua, etc. (Fac. VII, 11; VIII, 4—5), dar în trecerea timpului au intrat în uz şi numiri deosebite deşi în Pentateuc o asemenea numire poartă numai una din luni Aviv, adecă luna spicilor noui, devenită începutul anului sacru şi care în urmă a primit numele Nisan (Eş. XII, 2; XXIII, 15; Deutor. XVI, 1). In timpul robiei babilonice iudeii au împrumutat numele haldeene pentru luni, care au şi intrat în întrebuin-

ţare definitivă. Iată aceste numiri în ordine succesivă a lunilor anului sacru, cu designarea lunilor corespunzătoare după calendarul nostru:

1) Nisan, vechiul Aviv (Neem. II, 1), de 30 zile, corespunde lui Martie. Zif (3 Reg. VI, 1), luna florilor, de 29 zile, corespunde lui Aprilie. Sivan (Bar. I, 8), de 30 zile, corespunde lui Mai.

4) Tamuz de 29 zile, corespunde lui Iunie. Ab, de 30 zile, corespunde lui Iulie. Elul (Neem. VI, 15), de 29 zile, corespunde lui August.

7. Tisri sau Atanim (3 Reg. VIII, 2) de 30 zile corespunde lui Septemvrie. Bul (3 Reg. VI, 38), luna ploilor numită deasemenea Marhesvan, de 29 zile, corespunde lui Octomvrie. Haslev (Zah. VII, 1) de 30 de zile, corespunde lui Noemvrie.

10. Tebet (Est. II, 16), de 29 zile, corespunde lui Decemvrie. Şevat (Zah. I, 7), de 30 zile, corespunde lui Ianuarie.

12. Adar, (Est. III, 7) de 29 zile, corespunde lui Februarie

Numărul lunilor erau de regula douăsprezece (3 Reg. IV, 7; Paral. XXVII, 1–15). Dar peste fiecare trei ani, pentru a egala anul lunar cu cel solar, faţă de care el era cu 11 zile mai scurt, iudeii adăugau la cele douăsprezece luni obicinuite încă o lună, a treisprezecea, care se numea Veadar, adecă Adar complimentar; ea se aşeza între Adar şi Nişan şi consta din 29 zile.

După timpurile anului, lunile se împărţeau în şase grupe deosebite, prin care se designau diferitele lucrări agricole şi ele mergeau în următoarea ordine:

I. Timpul samanatului: Tisri ultima jumătate, Marhevan şi Haslev, prima jumătate (ploile timpurii).

II. Timpul creşterei: Haslev ultima jumătate, Tebet şi Şevat prima jumătate.

III. Timpul rece: Şevat ultima jumătate, Adar şi Nisan prima jumătate.

IV. Timpul secerişului: Nisan ultima jumătate, Zif şi Sivan prima jumătate (echinopţiul de primăvară, săvârşirea paştelor şi coacerea orzului: in Sivan coacerea grâului, cincizecimea).

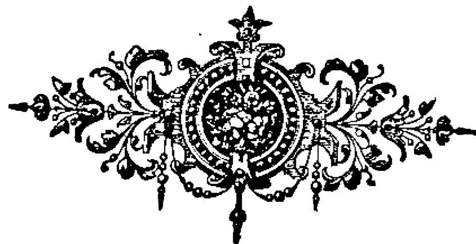
V. Vara: Sivan ultima jumătate, Tamuz şi Ab prima jumătate.

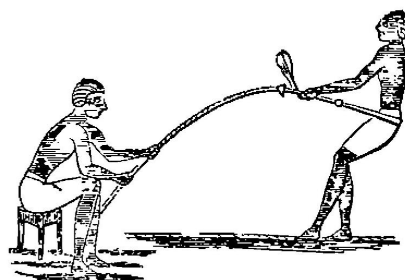
VI. Timpul arşiţei: Ab ultima jumătate, Elul şi Tisri prima jumătate (în ultima jumătate adunarea fructelor).

Astfel, în genere şase luni, începând cu ultima jumătate a lui Tisri pânăla jumătatea lui Nisan, se petreceau în lucrarea pământului, iar celelalte la seceriş şi adunarea roadelor sau fruc-

telor. Pe lângă aceasta trebue să observăm, că, corespunderea arătată mai sus cu lunile noastre are o exactitate numai aproximativă, de oare ce în cea mai mare parte lunile iudaice ca cele lunare, adecă calculate după lună nu corespund exact cu ale noastre — solare. Deaceea Nisan, de exemplu, trebue pus undeva între Martie și Aprilie, și așa mai departe.

Ce se atinge de an, apoi la iudei se deosebeau doi ani: sacru și civil. Anul sacru se începea cu luna Nisan. El fusese statornicit la eșirea izrailiților din Egipt și a căpătat o deosebită însămnătate în senz de așa an, după care se determinau toate marele sărbători și solemnitățile sacre, în legătură cu evenimentul eliberării și cu darea legii. In viața obișnuită însă rămase în întrebuințare anul obișnuit civil, care se începea cu luna Tisri-Septemvrie, de oare ce, după tradiția iudaică lumea a fost făcută toamna.





Răsucirea sforilor
(după un monument egiptean).

II. Tabela sincronică a celor mai însemnate evenimente de la eşirea evreilor din Egipt.

Poporul ales	Egiptul	Popoarele asiatece	Popoarele europene
Anii a. Hr. 1946 eşirea din Egipt.	Dinastia XVIII, Totmes, IV.	Intemeierea Tirului.	Cecrop întemeietorul Atenei.
1456 intrarea în Hanaan.	Dinastia XIX.		
1080 ungerea lui Saul la Ionie.	Dinastia XXI, Ramses III.	Nabuhodonosor I al Babilonului.	Luarea Troei (1180).
1060 Suirea lui David pe tron.		Hiram al Tirului.	
1010 Urcarea lui Solomon pe tron.	Faraonii Pinatem şi Pisevhan.		
980 desbinarea regatului.	Dinastia XXII, Susachim I.	Intemeerea regatului Damascului.	Darienii în Pelopones.
933 Ahab în Israil.	Uzarcon (Zarai) I.	Etbaal, regele Tirului şi Sidonului.	Iliada lui Homer.
lui rege şi stârpirea casei lui Ahab.	Uzarcon II.	Salmanaşar II al Sidonului.	Licurg în Sparta 776 Intemeerea Romei 750.
Luarea Samariei şi pierea regatului lui Israil.	Dinastia a XXIV.	Salmanasar IV al Asiriei. Sargon în Asiria.	Numa Pompiliu 715-672.
Asediul Ierusalimului de Asirieni sub Ezechia.	Dinastia XXV Tirhac	Senaherim asirianul Sardanapal şi căderea Ninivei 625.	Intemeierea împărăţiei Macedonene.
640 Iosia şi reforma lui.	Dinastia XXVI Psametih I.	Nabopolasar, fondatorul monarhiei Babilonului 624.	Al doilea război de Mesena. Legislaţia draconică în Atena 524.
Ioahaz 609.	Neho.	-	
588, dărâmarea Ierusalimului căderea regatului iudeu.	Dinastia XXVI.	Nabuhodonosor II în Babilon.	Solone la Atena 594.

Poporul ales	Egiptul	Popoarele asiatice	Popoarele europene
539, căderea Babilonului.	Amozis.	Baltazar în Babilon şi luarea lui de Cirus.	Pisistrat în Atena. Cresus în Lidia. Targuinin cel mândru în Roma.
636, Decretul lui Cirus pentru eliberarea evreilor din robie.	Psamenit Cambize in Egipt, 525.	Darie. Xerxe, 485-465.	Policrat, Tiran de Samos, 532-522.
471, Estera şi Mardoheu.	Dinastia XXVII, persană.	Artaxerse I.	Sfârşitul războaelor persane în Grecia.
457, Activitatea lui Ezdra.	Atenienii în Egipt.	Herodot, 484-407.	Pericle, 444, Legile celor XII tăbliţe în Roma.
332, Iudeii sub regii greci.	Cucerirea Egiptului de Macedoneni. Intemeierea Alexandriei, 332.	Cucerirea Asiei de macedoneni.	Alexandru Macedoneanul, 336-323.
312, Iudeii sub stăpânirea regilor egipteni.	Ptolomeu în Egipt, 323.	Seleucizii în Asia.	Casandru în Macedonia.
203, Iudeii sub stăpânirea Siriei.	Ptolomeu V. Epifan, 205-181.	Antioh cel Mare, 223-187.	al 2-lea război punic al romanilor cu cartaginenii, 218-201.
167, independenţa iudeilor sub Asmonei.	Ptolomeiu Evergetul II, 146-117.	Antioh Epifan, 175-164 Mitridat cel Mare 120-63.	Cucerirea Macedoniei de romani, 168.
63, Iudeii sub stăpânirea romană.	Ptolomei IX, 80-51.		Triumviratul lui Cezar, Crasus şi Pompeiu, 60.
37, Irod cel Mare.	Cleopatra, transformarea Egiptului în provincie romană, 30.	Fraat IV, Paroianul.	Octavian August întemeiază imperiul roman, 27.

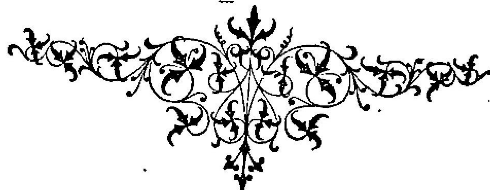


TABLA DE MATERIE

CARTEA INTÂIA

REGATUL IUDEU

CAP. VII

Decăderea regatului Iudeei.

CAP. VIII

Peirea regatului Iudeu.

CAP. IX

Prorocii Vechiului Testament.

CAP. XIII

Tineretea prorocului Daniil.

CAP. XIV

Izbăvirea miraculoasă a celor trei tineri.

CAP. XV

Al doilea vis al lui Nabuhodonosor și pedeapsa trimisă lui.

CAP. XVI

Căderea Babilonului

SUPLEMENTE

I. CRONOLOGIA BIBLICĂ

II TABLIŢA SINCRONICĂ A CELOR MAI IMPORTANTE EVENIMENTE DE DUPĂ EŞIREA EVREILOR DIN EGIPT.

LISTA ILUSTRAŢIILOR

Pagina

